MEIER JUDEIKINI METSAMATERJALIDE EKSPORDIÄRI NING METSATÖÖSTUSED VÕRUS JA EESTI ERI PAIKADES

uuendatud 10.04.2026

Käesolev ülevaade hõlmab Võrus, Tamula järve ääres ning ka teistes Eesti eri paikades tegutsenud ja Judeikinite perekonnale kuulunud metsatööstustega seotud arhiividokumente, artikleid, sündmusi ja mälestusi seitsmekümneaastase ajalooperioodi jooksul kronoloogilises järjekorras. Lisaks käsitletakse Meier Judeikini metsamaterjalide ekspordiäri ajalugu ja sellega seonduvat.

Arhiividokumentide ja ajaleheartiklite tsiteerimisel on antud dokumendis osaliselt kasutatud vastavas allikas esinenud originaalset eestikeelset kirjutusviisi. Uurijate kontaktid on faili lõpus.

Judeikinite eestvõttel Võrru ehitatud juudi palvemajast saab lugeda siit: https://bit.ly/palvemaja
Samuel Judeikini Võru riideäri ajaloost saab lugeda siit: https://bit.ly/riideari
Jossel Judeikini eestvõttel ehitatud üürimajade ajaloost saab lugeda siit: https://bit.ly/majad
Võru vana juudi kalmistu korrastamise projektist saab lugeda siit: https://bit.ly/juudi_kalmistu

Jossel Judeikin
foto: erakogu

Meier-Mordke Judeikin

Meier-Mordke Judeikin

fotod: Rahvusarhiiv, ERA.1.2.611

1865–1870

Judeikinite perekond eesotsas pereisa Jossel Judeikiniga asus Võrru elama 19. sajandi teisel poolel. Judeikinid said Võrru elama ja leiba teenima tulla tänu keiser Aleksander II 1865. aasta ukaasile, mis andis teatud juutide kategooriatele õiguse asuda elama väljapoole Venemaa keisririigis kehtestatud juudi asustuspiirkonda [1].

[1] https://en.wikipedia.org/wiki/Pale_of_Settlement

19. sajandi lõpus elas Võrus oma peredega kolm venda ning kaks õde:

Jossel Judeikin
Benjamin Markus Judeikin
Hennoch Judeikin
Sarah Malka Glant (Judeikin)
Rosa Lasikin (Judeikin)

Judeikinite sugupuu: https://www.geni.com/people/Jossel-Judeikin/6000000010292261814

Tänu Josselile, tema vennale Benjaminile ja mõlema venna poegadele sai perekonnast Võru linna väike "majanduslik impeerium". Petseri-Kreutzwaldi tänava nurgal tegutses Judeikini talurahvakauplus. Tegeldi ka mitmesuguste kaubaartiklite, sh. toornahkade, heeringa, jahu ja soola hulgikaubandusega. Petseri tänavale olid Jossel Judeikini eestvõttel ehitatud juudi palvemaja ja perekonnale kuuluvad üürimajad. Kesklinnas, Jüri tänaval, tegutses riide- ja pudukauplus "S. Judeikin", millest ligi poole sajandi jooksul arenes Võru suurim kangaste, õmblustarvete, valmisrõivaste ja moeaksessuaaridega kauplev äri. Tamula järve ääres, Juudipargi lähedal, asus Judeikinite metsatööstus. Vabariigi ajal kasvas sellest välja üks suurimaid metsamaterjalide ekspordiärisid Eestis.

Peale Võru asusid perele kuulunud saeveskid aastate jooksul ka Tallinnas, Rakveres, Tapal, Põlvas ja Mustvees. Lisaks neile rentis firma suure nõudluse tõttu väiksemate tegijate käest paarkümmend saeveskit eri maakondades ja linnades, sealhulgas Jõhvis ja Järva-Jaanis. Metsatööstuse osakonnad olid avatud Viljandis, Tartus ja Pärnus. Tallinna sadamas tegutses ekspordiladu. Meier Judeikin oli üks esimesi tööstureid, kes lõi Inglise turuga otsesed ärisidemed. Metsamaterjali eksporditi ka Prantsusmaale.

Allpool on dokumentide ja artiklite põhjal koostatud skemaatiline kaart paikadest, kus Judeikinite metsatööstus ja metsamaterjalide ekspordiäri aastate jooksul tegutsesid.

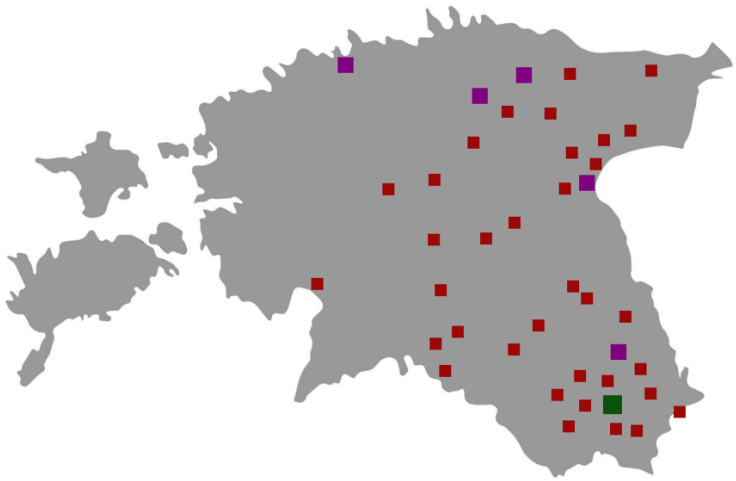

1869–1875

Võru Judeikinite perekonna patriarh Jossel Judeikin asutas väikese metsatööstuse Võru linnas mõne allika kohaselt juba 1869. aastal.

Näiteks kirjutas ajaleht “Päevaleht” 23. juunil 1929 Josseli poja Meieri juubelile pühendatud artiklis “Metsatöösturi ja -eksportööri juubel” sealhulgas, et:

“Tema isal oli väike metsatööstus (asutatud 1869. aastal). Sel ajal peamiselt Eesti metsatööstuses valmistati liipreid, telegraafiposte ja prusse. Lauamaterjale ja muidu ehituspuid siis veel ei tehtud. Valmispuu veeti osalt Venemaale, kuid sageli suured Vene metsaärid lasksid selle materjali siit saata Inglismaale. Eesti ärimehed siis veel ise puukaupu Lääne-Euroopasse ei eksporteerinud.”

Samas võib aga Meier Judeikini metsaäri erinevates reklaamkuulutustes näha aastaarvu 1875. Seda näiteks 22. detsembril 1927 ajalehes “Wõru Teataja” ja 8. jaanuaril 1930 ajalehes “Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja” avaldatud kuulutustes:

“M. Judeikin. Metsatööstus ja kaubandus. Võru, Vabriku tänav 6. Telefon 89, postkast 34. Osakonnad teistes linnades. Asutatud 1875. aastal”.

M. Judeikin
Metsatööstus ja kaubandus
Wõrus, Wabriku tän. nr. 6, tel. nr. 89, postk. 35
Osakonnad teistes linnades.
Asutatud 1875 a.
Ostab: metsa, palke, wäljamaa liipreid, propse, paberipuid, laudu ja muud metsamaterjali suurel ja wäiksel arwul ajakohase hinnaga kohe maksetawa raha eest.
Müüb: hööweldatud ja hööweldamata laudu ja kõiki muid walmismaterjale. — Jahuweski jahwatab nõuetele wastawalt igat wilja, walmistab kruupe, tangu ja üle sõela jahu.

M. JUDEIKIN
Metsatööstus ja kaubandus
Wõrus Wabriku tän. nr. 6. Telefon 89, postkast 35.
Osakonnad teistes linnades.
Asutatud 1875. a.
Ostab: metsa, palke, kuusepakke, wäljamaa ja sisemaa liipreid, propse, paberipuid, laudu ning muud metsamaterjali suurel ja wäiksel arwul ajakohase hinnaga kohemaksetawa raha eest.
Müüb: hööweldatud ja hööweldamata laudu ja kõiki muid walmismaterjale.
Jahuweski jahwatab nõuetele wastawalt igat wilja, walmistab kruupe, tangu ja ülesõela jahu.

1875. aasta kui metsaäri asutamisaasta on samuti mainitud 21. detsembril 1927 ilmunud ajalehe “Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja” artiklis: “M. Judeikini metsatööstuse ja -kaubanduse firma asutati 1875. aastal Võrus ning tegutseb asutamisest saadik samas kohas”.

Ning ka ajalehes “Wõru Teataja” 24. detsembril 1927 ja 5. detsembril 1929, kus oli kirjas, et “Suuremaks, vanemaks ja täielikumaks ettevõtteks metsatööstuse alal on Meier Judeikini metsatööstus ja kaubakontor Võrus, Vabriku tänav 6. Firma on asutatud 1875. aastal. Alguses oli ettevõte väike, kuid aastate jooksul on see alatasa suurenenud.”

1874–1876

Jossel Judeikin oli ameti poolest katusekatja. Seda ametit hakkas ta pidama veel enne Võrru saabumist. 19. sajandi lõpu poole oli ka Võru kreisis alanud katuste katmine sindlitega. enne seda kasutati õlgkatuseid. Tol ajal nimetati katusesindleid mõnel pool ka juudilaudadeks, sest sindlite valmistajatena teenisid leiba rändavad juudisoost käsitöölised, kes kogu töö tegid käsitsi liimeistri ja soonehöövli abil.

Tundub, et ühel hetkel otsustas Jossel hakata sindleid metsades valmistama, pannes sellega aluse Judeikinite metsatööstusele. Nagu iga teise äri puhul, olid ka siin kohtuvaidlused ja võlanõuded

üsna tavaline nähtus. Esimest korda mainitakse säilinud arhiividokumentides Judeikini toodetud sindleid 1874. aastal, mil paari kohtuvaidluse tunnistuste kohaselt valmistas Jossel tol ajal sindleid Bentenhofi [1] (eesti keeles Pindi) mõisa metsas.

Nii näiteks, kellegi Toolamaalt pärit Ado Konsbergi apellatsioonikaebuse läbivaatamisel tunnistusi andnud Jossel Judeikini sõnul, sai Konsberg 1874. aasta sügisel tema käest maja katuse katmiseks 21 000 sindlit, hinnaga 5 rubla iga tuhande tüki eest, ehk koguväärtuses 105 rubla. Juudi sindleid, nagu neid erinevate tunnistajate poolt nimetati, toimetati Betenhofi mõisa metsast hobustega kohale, mitme koorma jagu.

Katusesindlid figureerivad ka Paulenhofi [2] (eesti keeles Veriora) mõisas elanud maamõõtja Otto Grünbergi kaebuses katusekatja Jossel Judeikini vastu võlanõude asjas. Viimane olevat võtnud endale kohustuse katta erinevaid katuseid sindlitega ühe võla katteks. Ka selle töö tarbeks toimetati sindlid 1874. aasta sügisel kohale Bentenhofi mõisa metsast.

[1] rüütlimõis Rõuge kihelkonnas Võrumaal

[2] rüütlimõis Räpina kihelkonnas Võrumaal

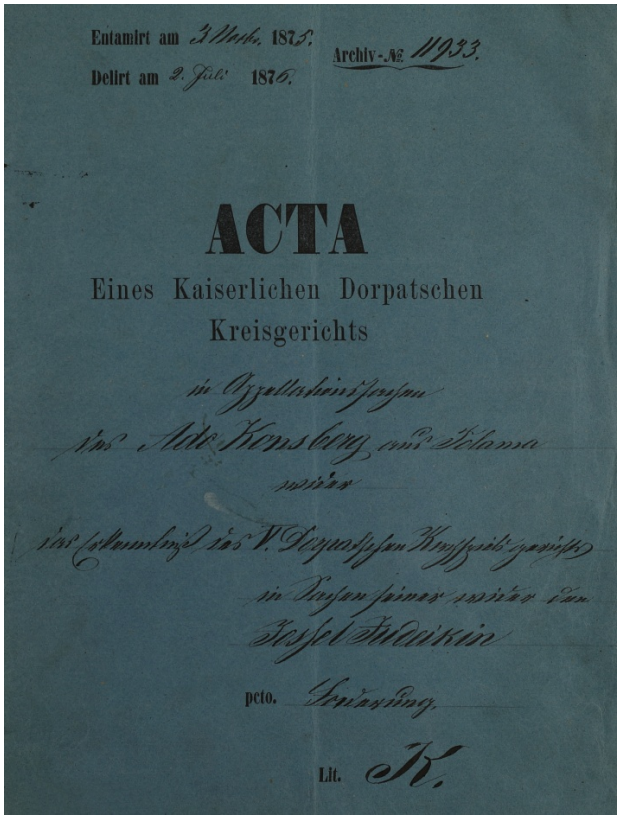
Entamirt am 3. Mai 1875.
Delirt am 2. Juli 1876.
Archiv-№ 11933.

ACTA

Eines Kaiserlichen Dorpatschen Kreisgerichts

in Appellationssachen

des Ado Konsberg aus Toolama

wider

das Erkenntniss des V. Dorpatschen Kirchspielsgerichts

in Sachen seiner wider den

Jossel Judeikin

pcto. Forderung

Lit. K.

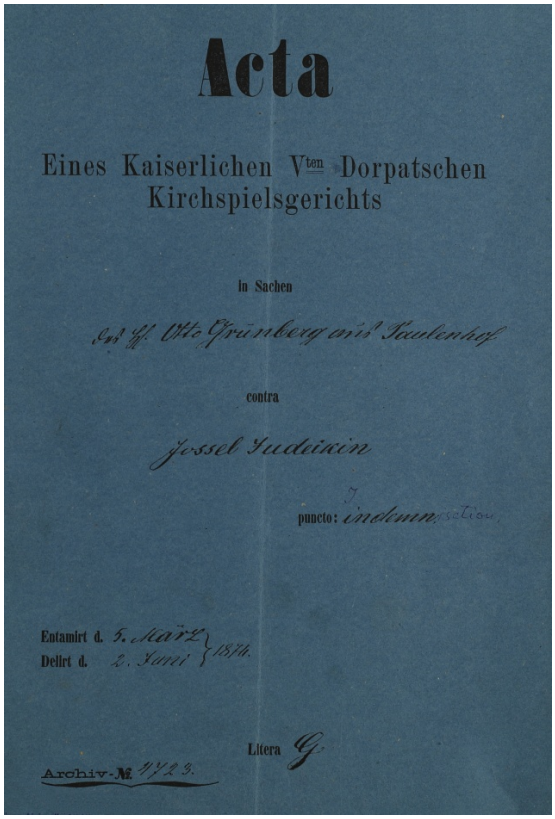
Acta

Eines Kaiserlichen Vten Dorpatschen Kirchspielsgerichts

in Sachen

des Gd. Otto Grünberg aus Paulenhof

contra

Jossel Judeikin

puncto: indemnisation

Entamirt d. 5. März
Delirt d. 2. Juni } 1874.

Litera G.

Archiv-№ 11923.

Kahe apellatsioonitoimiku esikaaned
allikas: Rahvusarhiiv, EAA.918.1.9115 ja EAA.926.1.3669

Jossel Judeikini metsakäitise poolt metsa raiumine ja palkide müük tuleb arhiividokumentides esmakordselt kõne alla aastal 1876, mil Josselil oli käimas vaidlus Udderni [3] (eesti keeles Uderna) vallavalitsusega. Vastavalt sõlmitud lepingule ostis vald tema käest palke, et hiljem valmistada neist ehitusmaterjali. Kuid selgus, et raiumise käigus võeti maha puud, nimelt 14 kuuske, ka väljaspool määratud ala, Randeni [4] (eesti keeles Rannu) mõisale kuulunud maal. Selle eest hakkas Randeni mõisavalitsus nõudma hüvitist 47 rubla ja 10 kopika ulatuses. Jossel aga süüdistas valda selles, et selle esindaja ei markeerinud raiumiseks ettenähtud metsa korralikult. Seetõttu pidas Judeikin vajalikuks see raha Uderna vallavalitsuselt välja nõuda.

[3] vald Rõngu kihelkonnas Tartumaal, mis eksisteeris aastail 1866–1939. Vald kujunes omal ajal Uderna mõisa aladel, hiljem asus nendel maadel Elva linn

[4] rüütlimõis Rannu kihelkonnas Tartumaal

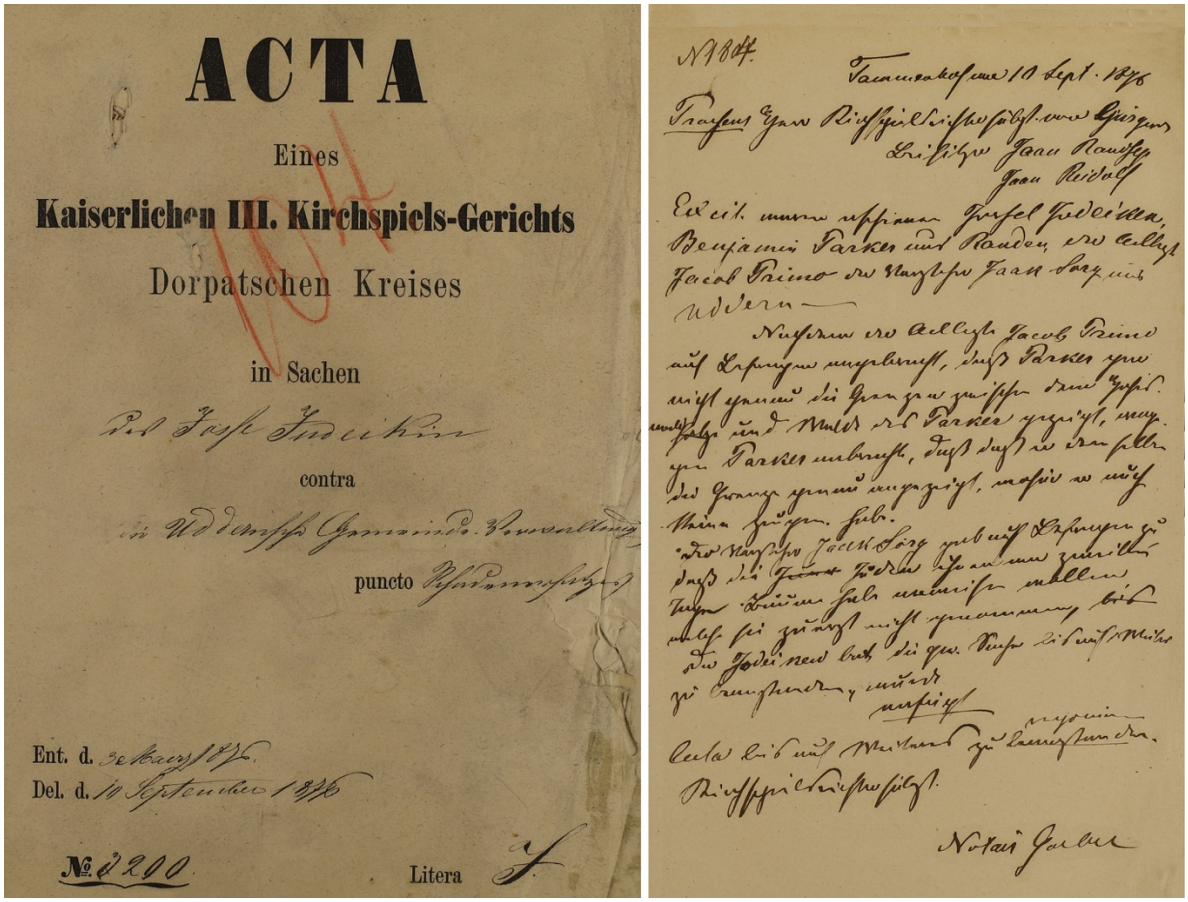
ACTA

Eines

Kaiserlichen III. Kirchspiels-Gerichts

Dorpatschen Kreises

in Sachen

contra

puncto

Ent. d.

Del. d.

№ 2200

Litera

Esikaas ja avaldus toimikust "Jossel Judeikin kahjuhüvitise nõue Udderni vallavalitsuse vastu" allikas: Rahvusarhiiv, EAA.924.1.3219

1890–1897

Tamula järve ääres asunud metsatööstus jäi 19. sajandi lõpul Võru linna vaateid pildistanud piltnike kaamerasilma ette.

Metsatööstus Tamula järve ääres aastal 1890+. Väljavõte vaatest Võru linnale klaasnegatiiv: Eesti Ajaloomuuseum SA, AM N 5644:2

Metsatööstus Tamula järve ääres 1897. aastal. Väljavõte vaatest Võru linnale
klaasnegatiiv: Eesti Ajaloomuuseum SA, AM N 5644:121

24. aprillil 1897 kooskõlastas Võru linnavalitsus Karl Grossmannile kuulunud krundil №121b asuva ning tulekahjus kannatada saanud elumaja ümberehituse projekti. Samal krundil asus ka Judeikinite metsatööstus.

Krundi asendiplaanil on näha Tamula järve kaldaalal paiknev saeveski, mis koosnes mitmest hoonest (alloleval joonisel märgitud “D=Fabrik”).

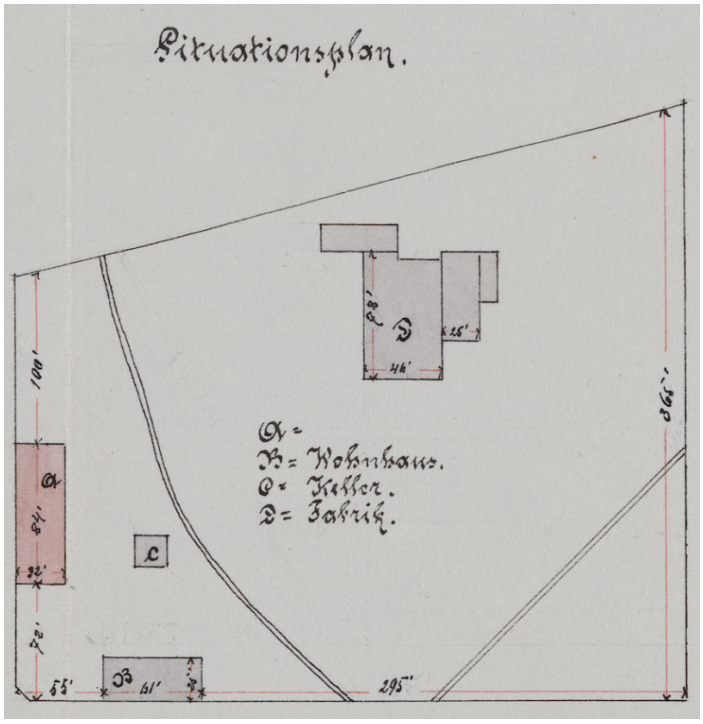

Saeveski krundi plaanil. Väljavõte elumaja ehitusplaanist
joonis: Võrumaa Muuseum, VK _ 484:256 Ar 279:256

Kui aga võrrelda 1897. aastal tehtud fotot samal aastal kinnitatud asendiplaaniga, siis muinsuskaitse spetsialisti Epp Needo (AS Kurmik) sõnul on metsatööstust tõesti raske plaanijoonisega samastada.

“Aga teada on, et üsna tihti ehitati hooneid ümber ja lisati igasuguseid putkasid. Samuti võib saeveski hoone olla maja ehitusprojektil mitte päris õigesti joonistatud.”

Oma isa metsaäris hakkas 19. sajandi lõpul kaasa lööma ka Jossel Judeikini poeg Meier-Mordke.

1905–1909

Alates 1905. aasta maikuust tegeles Jossel Judeikin metsaraietöödega Tilisti (eesti keeles Tilsi) mõisa territooriumil. Tööd kestsid neli kuud, kuni augustini. Maksuinspektori andmetel töötas Judeikini juures 12 inimest.

1906. aastal alustati sealsamas metsaraietöödega novembris. Josseli sõnul juhatas töid tema poeg Meier Judeikin, ning kuigi alalist elukohta Tilsitis Meieril polnud, käis ta pea iga päev Võrust kohapeal töid kontrollimas. Maksuinspektori andmetel ei saanud Meier aga töödel silma peal hoida, kuna tal endalgi oli metsatööstus riigimetsas ja äri Võrus, ning tegelikkuses juhiti töid teiste inimeste poolt. Jossel Judeikini sõnul töötas tal metsas 1906. aastal kokku kuni 9 töölist, maksuinspektori andmetel aga lausa 30.

1906. aastaks oli Meier Judeikini nimele väljastatud metsaraietöödeks kolmanda klassi piirkonna koosseisu kuuluvas Tilsitis VI järgu tööstusettevõtte tööstustunnistus №215.

ВЪ МѢСТНОСТЯХЪ ТРЕТЬЯГО КЛАССА.

ПРОМЫСЛОВОЕ СВИДѢТЕЛЬСТВО
НА
ПРОМЫШЛЕННОЕ ПРЕДПРІЯТІЕ
ШЕСТАГО РАЗРЯДА.

На тысяча девятьсот шестой годъ.

№215

ЦѢНА 15 РУБ.

Сборы: земскіе ... 11-50; городскіе ... —; другіе мѣстные —

Наименованіе промышленнаго предпріятія: Сеурка лесо

Кому принадлежитъ: Мейеръ Josselевичъ Judeикинъ

Гдѣ находится: Ст. Шордекалнъ

Выдано изъ Шордекалнъ на 1906 г. апрѣля 5 дня, по 31 Декабря 1906 г.

Казначей

Бухгалтеръ

ВЪ МѢСТНОСТЯХЪ ТРЕТЬЯГО КЛАССА.

Tööstustunnistus toimikust “Liivimaa kubermangu komisjon Jossel Judeikini tööstusmaksu asjus” allikas: Rahvusarhiiv, EAA.305.1.232

1907. aastal tegeldi Tilsitis metsaraietöödega aasta algusest aprillikuuni. Maksuinspektori hinnangul ulatus tööliste arv 30-ni.

1907. aastaks oli Meier Judeikin saanud metsatööde läbiviimiseks VI järgu tööstusettevõtte tööstustunnistuse №164.

ВЪ МѢСТНОСТЯХЪ ТРЕТЬЯГО КЛАССА.

ПРОМЫСЛОВОЕ СВИДѢТЕЛЬСТВО

НА

ПРОМЫШЛЕННОЕ ПРЕДПРІЯТІЕ

ШЕСТАГО РАЗРЯДА.

На тысяча девятьсотъ седьмой годъ.

№ 1164

ЦѢНА 15 РУБ.

Сборы: земские 1 р. 50 коп. / городскіе — / другіе мѣстные —

Наименованіе промышленнаго предпріятія: Разработка леса

Кому принадлежитъ: Мейеру Гасселькину Юдейкину

Гдѣ находится: Въ Верроскомъ уѣздѣ, имѣніе Тильзитъ

Выдано изъ Верроскаго Каз. Пр.

1907 г. марта 1 дня, по 31 Декабря 1907 г.

Казначей

Бухгалтеръ

ВЪ МѢСТНОСТЯХЪ ТРЕТЬЯГО КЛАССА.

Tööstustunnistus toimikust "Liivimaa kubermangu komisjon Jossel Judeikini tööstusmaksu asjus" allikas: Rahvusarhiiv, EAA.305.1.232

Kuni 1908. aastani töötati Tilsitis metsamaterjali ümber käsitsi. 1908. aasta sügisel avaldas Jossel Judeikin soovi viia saeveski Waldhofist (eesti keeles Vana-Saaluse) Tilsiti mõisa territooriumile.

Vastav teadaanne №1018 avaldati 3. septembril 1908 Liivimaa kubermangu ajalehes "Лифляндские губернские ведомости = Livländische Gouvernements-Zeitung":

"Vastavalt Liivimaa kubermanguvalitsuse ehitusosakonna protokollile, mis on kinnitatud Liivimaa kuberneri kohusetäitja poolt, on Judeikinile lubatud viia lokomobiiliga [1] saeveski Waldhofi mõisa territooriumilt Võru kreisis asuva Tilsiti mõisa territooriumile."

По протоколу строительнаго отдѣленія Лифляндскаго губернскаго правленія, утвержденному и. д. Лифляндскаго Губернатора, разрѣшено *Юдейкину* перенести лѣсопильный заводъ съ локомобилемъ изъ имѣнія Вальдгофъ въ имѣніе Тильзитъ, Верроскаго уѣзда. № 1018.

1908. aastal kestsid Tilsitis metsatööd oktoobrist aasta lõpuni. Jossel Judeikini sõnul töötas saeveskis kuni kümme töölist, metsaraietöödel lisaks kuni kuus inimest. Maksuinspektor ei nõustunud selle hinnanguga; tema andmetel töötas tol aastal Judeikini juures Tilsitis kokku 32 inimest.

1909. aastal toodi metsatööstusesse rihmaga sindlimasin [1] ning tegeldi metsatöödega aasta algusest aprillikuuni. Maksuinspektori andmetel oli Judeikini Tilsiti metsatööstuses hõivatud juba 42 inimest.

1909. aastaks oli Jossel Judeikinil hangitud Tilsitis asunud saeveskile VI järgu tööstusettevõtte tööstustunnistus №32.

ВЪ МѢСТНОСТЯХЪ ТРЕТЬЯГО КЛАССА.

ПРОМЫСЛОВОЕ СВИДѢТЕЛЬСТВО
НА
ПРОМЫШЛЕННОЕ ПРЕДПРІЯТІЕ
ШЕСТАГО РАЗРЯДА.

На тысяча девятьсот девятый годъ.

№ 32

ЦѢНА 15 РУБ.

Сборы: земские .... прим. 1 рубль; городскіе ... 1 рубль; другіе мѣстные

Наименованіе промышленнаго предпріятія: лесопильный завод

Кому принадлежитъ: Госселю Шмулю Вигу Юдейкину

Гдѣ находится: в гор. Тильзитѣ

Выдано изъ Верроскаго Казн. 1909 г. янв. 2 дня, по 31 Декабря 1909 г.

Казначей

Бухгалтеръ

ВЪ МѢСТНОСТЯХЪ ТРЕТЬЯГО КЛАССА.

Tööstustunnistus toimikust "Liivimaa kubermangu komisjon Jossel Judeikini tööstusmaksu asjus" allikas: Rahvusarhiiv, EAA.305.1.232

Kuna Jossel Judeikini poolt tööstustunnistuste taotlemisel esitatud andmed Tilsitis asunud metsatööstuses hõivatud tööliste arvu, antud tööstuse suuruse ja tööde korralduse kohta ei vastanud maksuinspektori hinnangule, otsustas Liivimaa kubermangu komisjon 1911. aasta talvel, et Judeikin oli kohustatud tagantjärele hankima nii puuduolevad kui ka kõrgema järgu tööstustunnistused, tasudes selle eest vastava lõivu.

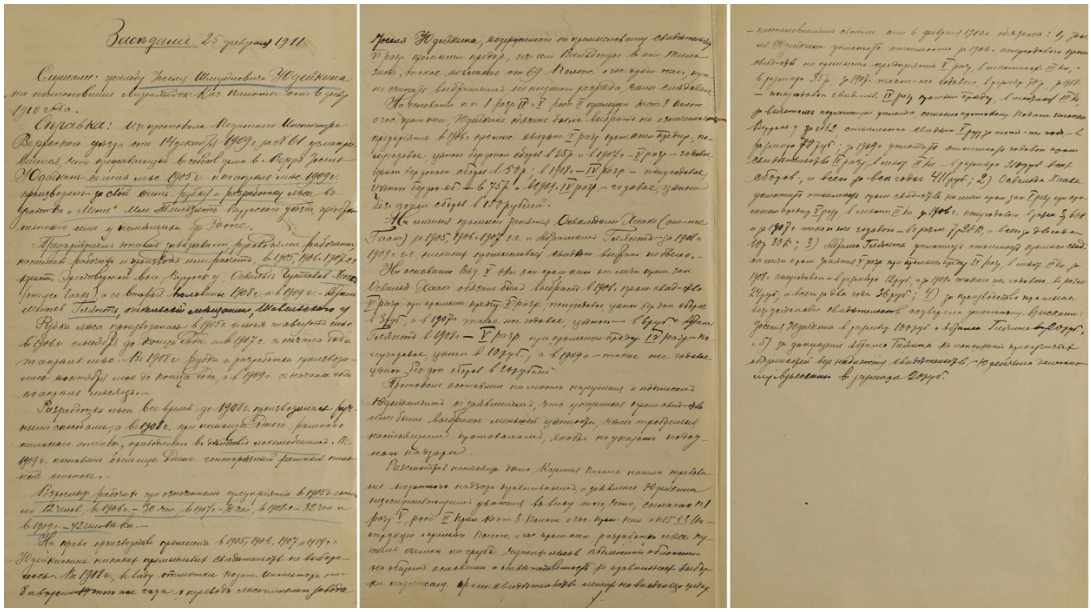
Заседание 25 февраля 1911

Istungi protokoll toimikust "Liivimaa kubermangu komisjon Jossel Judeikini tööstusmaksu asjus" allikas: Rahvusarhiiv, EAA.305.1.232

[1] auruga töötav jõumasin, mis on asetatud otse aurukatlale. Oli ka mudeleid, mis töötasid sisepõlemismootoriga. Töötamise ajal seisis lokomobiil paigal, kuid ühest kohast teise oli seda lihtne vedada. Eksisteerisid ka iseliikuvad mudelid.

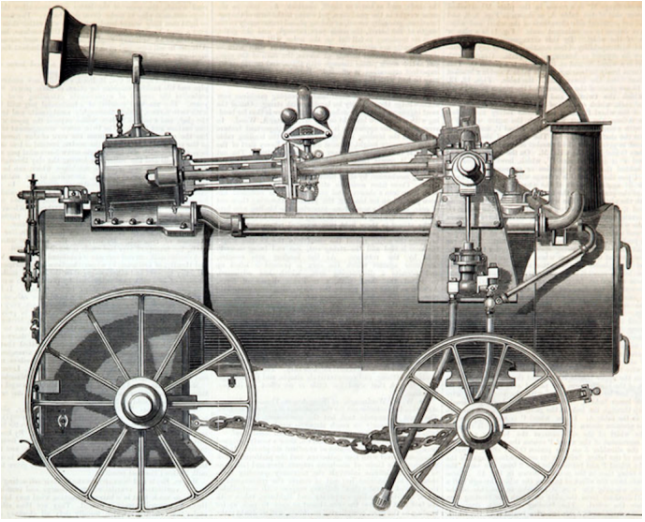

Järelveetav lokomobiil. Tootja Messrs, Marshall, Sons and Co. 20. sajandi algus
Pildid on illustratiivsed
allikas: ajalehe reklaam, Museums Victoria *foto: lokomobiil Eesti Põllumajandusmuuseumis*

Iseliikuv lokomobiil Lincoln. Tootja Clayton & Shuttleworth. 20. sajandi algus
Pilt on illustratiivne
foto: Berrybrook Steam & Classics

Töötamine lokomobiiliga saeveskis. Pilt on illustratiivne
foto: Toomas Karjahärmi fond, EFA.712.0.205901

1906–1910

Alates 1906. aasta märtsikuust tegeles Jossel Judeikin metsaraietöödega ka Vana-Piigandis [2] asuval metsatükil, mille ta oli ostnud vabahärra Gerhard von Ungern-Sternbergilt [1]. Raietööd kestsid maikuuni. Maksuinspektori andmetel töötas Judeikini juures tol aastal 60 inimest. Jossel ise väitis aga, et töölisi oli vaid kuni 15 ning tema sõnul juhatas ka siin töid tema poeg Meier Judeikin.

[1] Ungern-Sternbergid on Liivi-, Eesti- ja Kuramaa põlisaadli hulka kuuluv suguvõsa, kes majandas ja valitses Läänemere kallastel kaheksasada aastat. Ungern-Sternbergid olid mõisnikud, sõjaväelased, majandustegelased, kirjanikud ja kunstnikud. Nende esiisa Johan von Ungern abiellus 13. sajandil liivlaste kuninga Kaupo tütre Hedwigiga. 1660. aastal immatrikuleeriti Ungern-Sternbergide suguvõsa Rootsi rüütelkonda. 1746. aastal immatrikuleeriti nad Eestimaa, 1747. aastal Liivimaa, 1841. aastal Kuramaa ning 1851. aastal Saaremaa rüütelkonda. 1855. aastal said nad parunitiitli.

1906. aastaks oli Meier Judeikini nimele väljastatud VI järgu tööstusettevõtte tööstustunnistus №215, mis andis loa metsaraietöödeks kolmanda klassi piirkonna koosseisu kuuluvas Errestferis [2] (eesti keeles Erastvere mõis).

ВЪ МѢСТНОСТЯХЪ ТРЕТЬЯГО КЛАССА.

ПРОМЫСЛОВОЕ СВИДѢТЕЛЬСТВО

НА

ПРОМЫШЛЕННОЕ ПРЕДПРІЯТІЕ

ШЕСТАГО РАЗРЯДА.

На тысяча девятьсотъ шестой годъ.

№ 215

ЦѢНА 15 РУБ.

Сборы: земскіе .... 11.50; городскіе ...; другіе мѣстные

Наименованіе промышленнаго предпріятія: Сруб ка лѣса

Кому принадлежитъ: Меперъ Josselевичъ Юдейкинъ

Гдѣ находится: Ст. Нерва (Сальма) уѣзда и Лифляндской губерніи

Выдано изъ Нерваскаго Кат. на 1906 годъ, съ 1 дня, по 31 Декабря 1906.

Казначей

Бухгалтеръ

ВЪ МѢСТНОСТЯХЪ ТРЕТЬЯГО КЛАССА.

Tööstustunnistus toimikust "Liivimaa kubermangu komisjon Jossel Judeikini tööstusmaksu asjus" allikas: Rahvusarhiiv, EAA.305.1.232

[2] Vana-Piigandi ja Errestferi (Erastvere) mõisad asusid kõrvuti, paari kilomeetri kaugusel teineteisest. Erinevates dokumentides nimetati nii Jossel Judeikini enda kui ka teiste isikute poolt metsatööde kohaks "Vana-Piigandi metsatükk Errestferis" või "saeveski Errestferis". Maksuinspektor on aga pööranud tähelepanu asjaolule, et kuigi nii Vana-Piigandi kui ka Errestfer kuulusid samale omanikule, olid need siiski eraldi valdused ning Errestferis toimuvateks metsatöödeks väljastatud tööstustunnistused ei kehtinud metsatöödeks Vana-Piigandis.

Alates 1907. aastast renditi vabahärra Gerhard von Ungern-Sternbergi käest ka saeveski. See oli varustatud ühe saekaatriga, mis oli rihmaga ühendatud aurujõul töötava lokomobiiliga. Tööd kestsid jaanuarist detsembrini, välja arvatud suvekuud. Tööstuses oli hõivatud 10 töölist.

Kuna saeveski omanikuks oli vabahärra von Ungern-Sternberg, taotleti ka tööstustunnistus №165 tema nimele ning seda Jossel Judeikini kulul. See oli väljastatud Errestferis asunud saeveskile kui VI järgu tööstusettevõttele. Hiljem selgitas maksuinspektor aga, et nimetatud tööstustunnistus oli tegelikult väljastatud ühele teisele, väiksemale saeveskile, kus toodeti hoopiski parketilaudu vanahärra enda maja ehitamise tarbeks.

ВЪ МѢСТНОСТЯХЪ ТРЕТЬЯГО КЛАССА.

ПРОМЫСЛОВОЕ СВИДѢТЕЛЬСТВО

НА

ПРОМЫШЛЕННОЕ ПРЕДПРІЯТІЕ

ШЕСТАГО РАЗРЯДА.

На тысяча

№ 165

ЦѢНА 15 РУБ.

Сборы земскіе ... городскіе ... другіе мѣстные

Наименованіе промышленнаго предпріятія:

Кому принадлежитъ:

Гдѣ находится:

Выдано изъ Уѣзднаго Казначейства

1908 марта 5 дня, по 31 Декабря 1908 г.

Казначей

Бухгалтеръ

ВЪ МѢСТНОСТЯХЪ ТРЕТЬЯГО КЛАССА.

Tööstustunnistus toimikust "Liivimaa kubermangu komisjon Jossel Judeikini tööstusmaksu asjus" allikas: Rahvusarhiiv, EAA.305.1.232

1908. aastal ei toimunud Vana-Piigandis asunud metsatükil enam metsaraietöid ning tegeleti vaid metsamaterjalide töötlemisega. Tööd kestsid taas jaanuarist detsembrini, välja arvatud suvekuud. Maksuinspektori hinnangul töötas saeveskis 21 töölist. Taas taotleti vabahärra von Ungern-Sternbergi nimele Errestferis asunud saeveskile VI järgu tööstusettevõtte tööstustunnistus – №184.

Lisaks taotles Jossel Judeikin enda nimele V järgu isikliku tööstustegevuse tunnistuse №205, mis oli mõeldud esimese klassi vabrikuvalitsejatele III järgu kaubandus- ning V ja VI järgu tööstusettevõtete juures. Jossel Judeikini sõnul juhatas ta tol aastal saeveskis töid ise.

ВЪ МѢСТНОСТЯХЪ ТРЕТЬЯГО КЛАССА.

ПРОМЫСЛОВОЕ СВИДѢТЕЛЬСТВО

НА

ПРОМЫШЛЕННОЕ ПРЕДПРІЯТІЕ

ШЕСТАГО РАЗРЯДА.

На тысяча девятьсотъ восьмой годъ.

№184

ЦѢНА 15 РУБ.

Сборы: земскіе 1 р. 50 к.; городскіе; другіе мѣстные

Наименованіе промышленнаго предпріятія: лесопильный заводъ

Кому принадлежитъ: Гергарду Конрадовичу бар. Унгерн-Штернберг

Гдѣ находится: въ им. Эрренсферф

Выдано изъ Верроскаго Уѣзда 190 г. Января 2 дня, по 31 Декабря 1908 г.

Казначей

Бухгалтеръ

ВЕРРОСКОЕ УѢЗДНОЕ

ВЪ МѢСТНОСТЯХЪ ТРЕТЬЯГО КЛАССА.

ДЛЯ ПРИКАЗЧИКОВЪ I КЛАССА ПРИ ПРЕДПРІЯТІЯХЪ: III РАЗРЯДА ТОРГОВЫХЪ и V и VI РАЗРЯДОВЪ ПРОМЫШЛЕННЫХЪ.

СВИДѢТЕЛЬСТВО

НА

ЛИЧНОЕ ПРОМЫСЛОВОЕ ЗАНЯТІЕ

ПЯТАГО РАЗРЯДА.

На тысяча девятьсотъ восьмой годъ.

№205

ЦѢНА 6 РУБ.

Сборы: земскіе; городскіе

Кому выдается: Гессену Юдейкину

При какомъ предпріятіи состоитъ приказчикомъ: при лѣсопильномъ заводѣ въ им. Эрренсферф

Выдано изъ Верроскаго Уѣзда 1908 г. февраля 1 дня, по 31 Декабря 1908 г.

Казначей

Бухгалтеръ

ВЕРРОСКОЕ УѢЗДНОЕ

ВЪ МѢСТНОСТЯХЪ II, III И IV КЛАССОВЪ.

Tööstustunnistused toimikust "Liivimaa kubermangu komisjon Jossel Judeikini tööstusmaksu asjus" allikas: Rahvusarhiiv, EAA.305.1.232

15. juunil 1908 saatis enamik Võru linna kaupmehi Võru kreisiülema nimele kirja, milles alandlikult paluti teha kõik, mis võimalik, et vältida linnas streikidele ässitamist. Dokumendis mainiti Jossel Judeikinile kuulunud ja Errestferi (Erastvere) metsas asunud saeveskit ning Meier Judeikini venna, Samueli, riideäri.

"Omamata võimalust pöörduda kellegi teise poole peale Teie kui siinse linna ja kreisi ülema poole, kes soovib korda ja ei taha mingeid mässulisi, kes ässitaksid üles kõiki töötajaid ja eriti poeselle ning põhjustaksid koos nendega rahutusi, lahkhelisid ja streike, palume Teid kui linna juhti ja kõige tähtsamat isikut, kes võiks meid, kõiki kaupmehi siin toimuma hakkavate lahkhelide ja streikide eest hoiatada. Kui Te kinnitate dokumendid ja lubate siin elada mässulisel Landmanil, kes on siin juba teeninud kaupmehe Samuel Judeikini poesellina ja kellel, nagu me kuulsime, oli kästud Teie korraldusel Võrust ja selle ümbrusest lahkuda, kuid kes ei järginud isegi Teie korraldusi.

Nimelt lahkus ta Võru linnast, et politseiametnikud teda siin ei märkaks ja teda välja ei saadaks. Selleks, et oma revolutsioonilist propagandat siiski edasi levitada, sõitis ta rongiga Antslasse ja sealt Erastvere mõisa ning hakkas seal metsas **J. Judeikini Erastvere metsa vabriku** töötajaid streikidele ja rahutustele ässitama..."

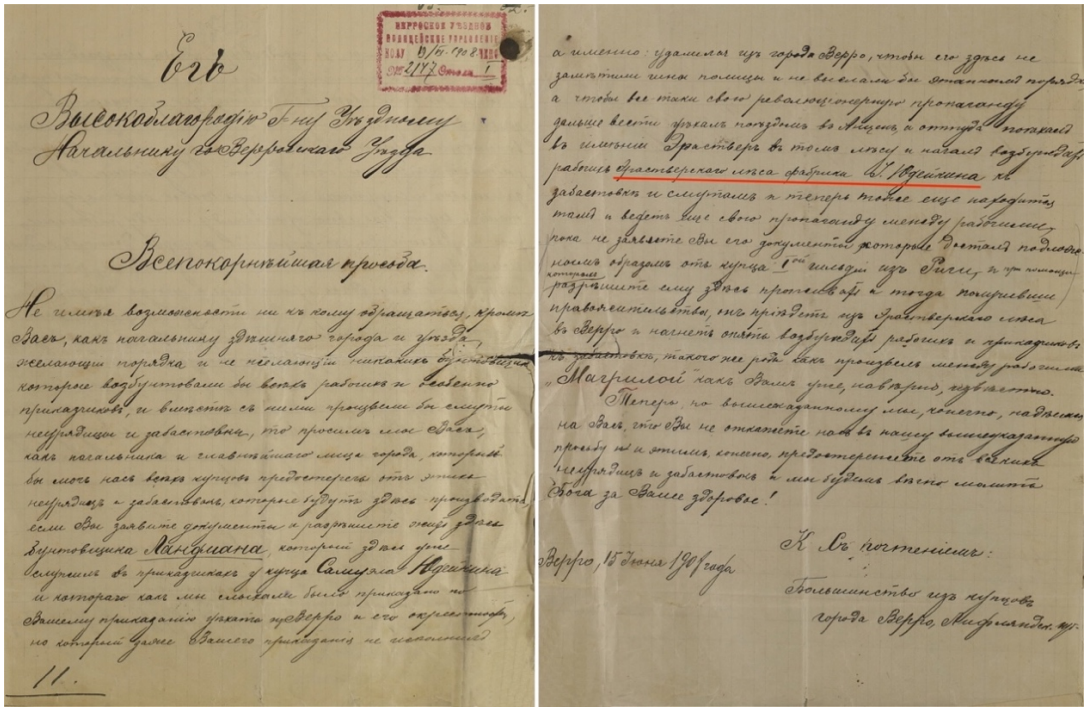

Kaupmeeste palvekiri toimikust "Juutidest, lahkusulistest ja baptistidest"
allikas: Rahvusarhiiv, EAA.337.1.1394

Ka 1909. aastal toimus Vana-Piigandi metsatükil vaid metsamaterjalide töötlemine; tööd kestsid jaanuarist juunini. Maksuinspektori andmetel töötas saeveskis 14 töölist. Jällegi väljastati vabahärra von Ungern-Sternbergi nimele Errestferis asunud saeveskile VI järgu tööstusettevõtte tööstustunnistus №33 ning Jossel Judeikini nimele, kui vabrikuvalitsejale, V järgu isikliku tööstustegevuse tunnistus №34.

Tööstustunnistused toimikust "Liivimaa kubermangu komisjon Jossel Judeikini tööstusmaksu asjus"
allikas: Rahvusarhiiv, EAA.305.1.232

1910. aasta septembris koostati tööstusmaksu osas vaidluse valguses vabahärra Gerhard von Ungern-Sternbergi nimel kinnituskiri, mis oli kinnitatud vabahärra allkirja ja punasest pitserilakist suguvõsa vapiga pitseriga. Sellega tõestas von Ungern-Sternberg, et Jossel Judeikin oli tõepoolest omal kulul vabahärra, Vana-Piigandis asuva saeveski omaniku, ülesandel ning selle nimele tööstustunnistusi hankinud.

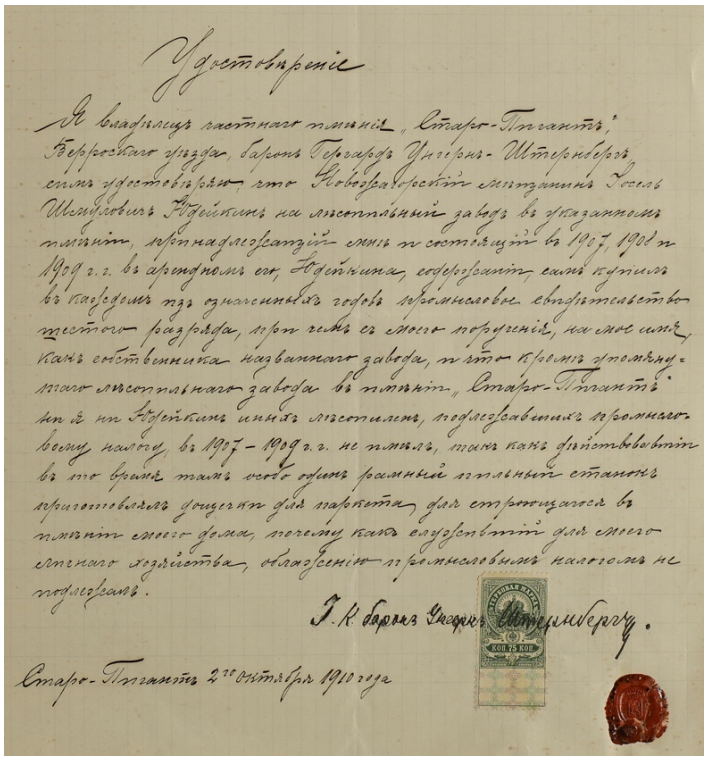

Удостовѣреніе

Я владѣлецъ частнаго имѣнія „Старо-Пигантъ", Верроскаго уѣзда, баронъ Герхардъ Унгернъ-Штернбергъ симъ удостовѣряю, что Новоладорскій мѣщанинъ Іосель Шмуйловичъ Юдейкинъ на лѣсопильный заводъ въ указанномъ имѣніи, принадлежащій мнѣ и состоящій въ 1907, 1908 и 1909 г.г. въ арендномъ отъ Юдейкина содержаніи, самъ купилъ въ каждомъ изъ означенныхъ годовъ промысловое свидѣтельство второго разряда, при чемъ съ моего поручения, на мое имя, какъ собственника названнаго завода, и что кромѣ упомянутаго лѣсопильнаго завода въ имѣніи „Старо-Пигантъ" ни я ни Юдейкинъ иныхъ лѣсопилокъ, подлежащихъ промысловому налогу, въ 1907 – 1909 г.г. не имѣли, такъ какъ фактически въ то время имѣлъ только одинъ рамный лѣсный станокъ приготовлялъ дощечки для паркета, для строящагося въ имѣніи моего дома, почему какъ служебный для моего личнаго хозяйства, обложенію промысловымъ налогомъ не подлежалъ.

Г. К. баронъ Унгернъ Штернбергъ.

Старо-Пигантъ 20 октября 1910 года

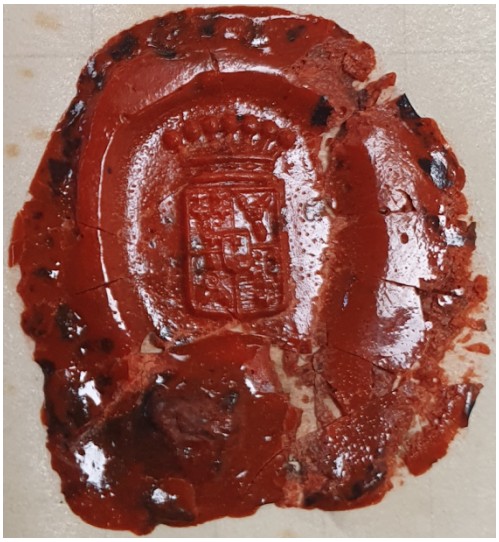

Kinnituskiri toimikust "Liivimaa kubermangu komisjon Jossel Judeikini tööstusmaksu asjus" allikas: Rahvusarhiiv, EAA.305.1.229

Kuid ka see dokument ametnikke ei rahuldanud, ning kuna Jossel Judeikini poolt tööstustunnistuste taotlemisel esitatud andmed – nii Vana-Piigandis asunud metsatööstuses hõivatud tööliste arvu kui ka tööde korralduse kohta – ei vastanud maksuinspektori hinnangule, otsustas Liivimaa kubermangu komisjon, et Jossel oli kohustatud taas kord tagantjärele hankima nii puuduolevad kui ka kõrgema järgu tööstustunnistused, lõivu juurde tasudes.

1910. aasta lõpus sai Jossel Judeikin juba ametlikult avada saeveski Errestferis. Vastav teadaanne №1988 ilmus 10. novembril Liivimaa kubermangu ajalehes "Лифляндские губернские ведомости = Livländische Gouvernements-Zeitung":

"Vastavalt Liivimaa kubermanguvalitsuse ehitusosakonna protokollile, mis on kinnitatud Liivimaa kuberneri poolt, on Jossel Šmueli p. Judeikinil lubatud avada Võru kreisis, Errestferis, saeveski."

По протоколу строительнаго отдѣленія Лифляндскаго губернскаго правленія, утвержденному Лифляндскимъ Губернаторомъ, разрѣшено Іоселю Шмуловичу *Юдейкину* открыть лѣсопильный заводъ въ имѣніи Эрестферъ, Верроскаго уѣзда. № 1988.

1907–1908

1907. aasta suvel sai Jossel Judeikin loa avada saeveski ka Waldhofi (eesti keeles Vana-Saaluse) mõisa territooriumil.

Vastav teadaanne №707 ilmus 25. juunil Liivimaa kubermangu ajalehes “Лифляндские губернские ведомости = Livländische Gouvernements-Zeitung”:

“Vastavalt Liivimaa kubermanguvalitsuse ehitusosakonna 14. juuni 1907 protokollile №1711, mis on kinnitatud Liivimaa kuberneri kohusetäitja poolt, on Judeikinil lubatud avada Võru kreisis, Waldhofi mõisa territooriumil saeveski.”

По протоколу строительнаго отдѣленія Лифляндскаго губернскаго правленія отъ 14 іюня 1907 года за № 1711, утвержденному и. д. Лифляндскаго Губернатора, разрѣшено *Юдейкину* открыть въ предѣлахъ частнаго имѣнія Вальдгофъ, Верроскаго уѣзда, лѣсопильный заводъ.

№ 707.

Ka 1908. aastaks oli Jossel Judeikinil hangitud kolmanda klassi piirkonna koosseisu kuulunud Waldhofis asunud saeveskile VI järgu tööstusettevõtte tööstustunnistus №185. Sama aasta sügisel viidi Waldhofis asunud saeveski Tilsiti mõisa territooriumile üle, millest oli antud uurimistöös eelnevalt juttu.

ВЪ МѢСТНОСТЯХЪ ТРЕТЬЯГО КЛАССА.

ПРОМЫСЛОВОЕ СВИДѢТЕЛЬСТВО

НА

ПРОМЫШЛЕННОЕ ПРЕДПРІЯТІЕ

ШЕСТАГО РАЗРЯДА.

На тысяча девятьсот восемнадцать годъ.

№ 185.

ЦѢНА 15 РУБ.

Сборы: земскіе, городскіе, другіе мѣстные

Наименованіе промышленнаго предпріятія: Лесопильный заводъ

Кому принадлежитъ: Иосифу Шлуеовичу Юдейкинъ

Гдѣ находится: Имѣ. Вальдгофъ

Выдано изъ Верроскаго Казначейства 1908 г. Января 23 дня, по 31 Декабря 1908 г.

Казначей

Бухгалтеръ

ВЕРРОСКОЕ КАЗНАЧЕЙСТВО.

ВЪ МѢСТНОСТЯХЪ ТРЕТЬЯГО КЛАССА.

Tööstustunnistus toimikust “Liivimaa kubermangu komisjon Jossel Judeikini tööstusmaksu asjus” allikas: Rahvusarhiiv, EAA.305.1.232

1908. aasta kevadel [1] töötas Judeikinite saeveski ka Jexis (eesti keeles Jõksi mõis), mis asus Kanepi kihelkonnas ning oli Karste mõisa kõrvalmõis. Saeveski oli varustatud ühe saekaatriga, mis

oli rihmaga ühendatud auruga töötava jõumasinaga. Meier Judeikini nimele registreeritud saeveskis töötati 15 töölise abiga metsamaterjali ümber, mida osteti aktsiaseltsi “Waldhof” käest.

[1] allpool olevas Liivimaa kubermangu komisjoni istungi protokollis on kirjas, et Meier Judeikini saeveski töötas Jexis alates 1. oktoobrist 1907, kuid hiljem selgus, et need andmed olid maksuinspektori poolt ekslikult edastatud.

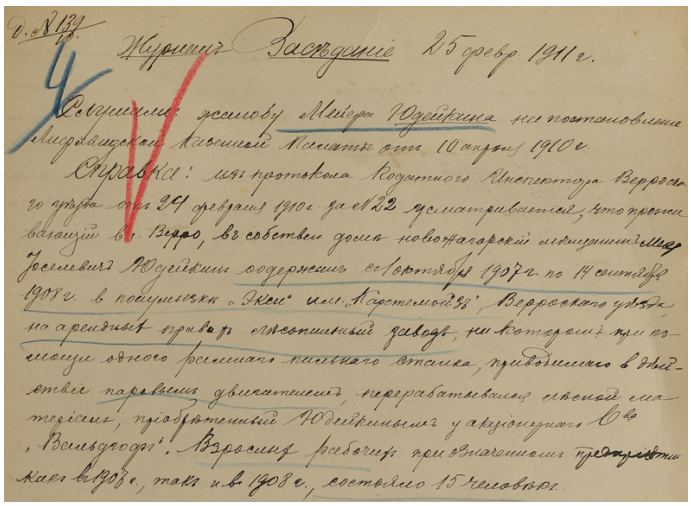

Istungi protokoll toimikust “Liivimaa kubermangu komisjon Meier Judeikini tööstusmaksu asjus” allikas: Rahvusarhiiv, EAA.305.1.230

1908–1910+

20. sajandi esimese kümnendi lõpus asutasid Judeikinid Võrus esimese lauavabriku. Täpset aastaarvu siiski teada ei ole, kuna eri allikates asutamisaasta veidi erineb.

Nii näiteks kirjutas ajaleht “Päevaleht” 23. juunil 1929, et lauavabrik asutati 1908. aastal. Sellele viitab artikkel pealkirjaga “Metsatöösturi ja -eksportööri juubel”, milles muu hulgas kirjutati, et:

“Juba noorelt Meier Judeikin asus isa metsaäris kaasa töötama ja ilmutas erilist andi sel alal. Tööstust laiendati Võrus, 1908. aastal asutati esimene lauavabrik”.

Samas loeb 1911. aasta alguses Liivimaa kubermangu tööstusmaksu komisjoni nimele esitatud kaebusest ning sellele lisatud lauavabriku tööliste tunnistustest välja, et Võru lauavabrik hakkas tööle 1910. aasta juulis ning et tol ajal töötas seal pidevalt 10 töölist.

Nii ütleb Meie Judeikin kaebuse tekstis, et “Mulle Võru linnas kuuluv lauavabrik, mis tegutseb 1910. aasta teisest poolest...”

Tema sõnu kinnitasid ka lauavabriku töölised:

“Meie, allakirjutanud maamehed, kes töötame Meier Judeikinile Võru linna kuuluvas lauavabrikus, kinnitame käesolevaga, et selles vabrikus, mis tegutseb alates 1910. aasta juulist, ei ole kogu selle tegevuse jooksul täiskasvanud palgatööliste koguarv ületanud kümmet inimest. Tööd nimetatud lauavabriku juures tehakse ainult päevases vahetuses; öövahetust ei ole. Kuid eelmise aasta oktoobrikuus juhtus kaks-kolm korda, et meie kolmekesi ei lõpetanud oma tööd tavapärasel õhtusel ajal koos teistega, vaid töö kiireloomulisuse tõttu jätkasime tööd ka pärast nimetatud aega, töötades sel viisil mitu tundi üle tavapärase tööpäeva.”

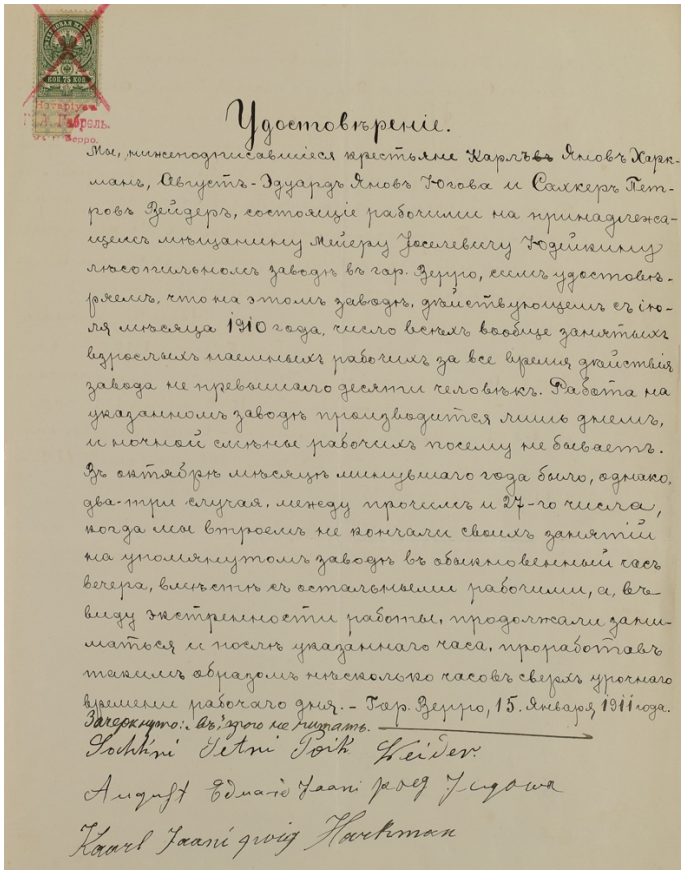

Удостовѣреніе.

Мы, нижеподписавшіеся крестьяне Карлъ Яновъ Харкманъ, Августъ-Эдуардъ Яновъ Тогова и Сакеръ Петровъ Вейдеръ, состоящіе рабочими на принадлежащемъ мѣщанину Мейеру Гасилевичу Юдейкину лѣсопильномъ заводѣ въ гор. Валгѣ, симъ удостовѣряемъ, что на этомъ заводѣ, начиная съ іюля мѣсяца 1910 года, число всѣхъ вообще занятыхъ взрослыхъ наемныхъ рабочихъ за все время дѣйствія завода не превышало десяти человѣкъ. Работа на указанномъ заводѣ производится лишь днемъ, и ночной смѣны рабочихъ посему не бываетъ. Въ октябрѣ мѣсяцѣ минувшаго года было, однако, два-три случая, между прочимъ и 27-го числа, когда мы вторыя не кончали своихъ занятій на упомянутомъ заводѣ въ обыкновенный часъ вечера, вмѣстѣ съ остальными рабочими, а, въ виду экстренности работы, продолжали заниматься и послѣ указаннаго часа, проработавъ такимъ образомъ нѣсколько часовъ сверхъ урочнаго времени рабочаго дня. – Гор. Валгѣ, 15. Января 1911 года.

Засекнуто: въ этого не писать.

Sohkini Setni Poik Heider

August Edmaré Jaani poeg Togova

Karl Jaani poeg Harkman

Kinnituskiri toimikust "Liivimaa kubermangu komisjon M. Judeikini tööstusmaksu asjus" allikas: Rahvusarhiiv, EAA.305.1.243

Tamula järve ääres asunud lauavabrik jäi 20. sajandi algul Võru linna vaateid pildistanud piltnike kaamerasilma ette.

Judeikinite lauavabrik Tamula järve ääres aastal 1910+. Väljavõte vaatest Võru linnale foto: Jaan Niilus, Eesti Ajaloomuuseum SA, AM N 31132

Judeikinite lauavabrik Tamula järve ääres ja elumajad aastal 1909-1910.
Väljavõte vaatest Võru linnale Piiritusevabriku korstna otsast
koloreeritud postkaart: Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseum, DrKM _ 1675:2 Ar 1415:2

1909–1910

1909. aasta septembrikuus viis Jossel Judeikin tema enda sõnul metsatööstuse Tilsiti (Tilsi) mõisa territooriumilt Serristisse (eesti keeles Sõreste mõis), kus ta ostis 25-tiinulise metsatüki. Serristis tegeldi metsaraie, palkideks järkamise ja laudadeks saagimisega. Tööliste arv uues kohas ulatus Josseli sõnul 25-ni ning metsatööstusest pidi saama V järgu tööstusettevõte.

Maksuinspektor jäi aga taas kord eriarvamusele, sest tema andmetel töötas saeveskis 28 inimest. Seetõttu pidi Jossel Judeikin taotlema kõrgema, ehk IV järgu tööstusettevõtte tööstustunnistust. Samuti Kroonupalatile edastatud andmete kohaselt viidi Tilsitis tegutsenud Judeikini metsatööstus hoopiski Pihkva kubermangu koosseisu kuulunud Karzakovi mõisa territooriumile.

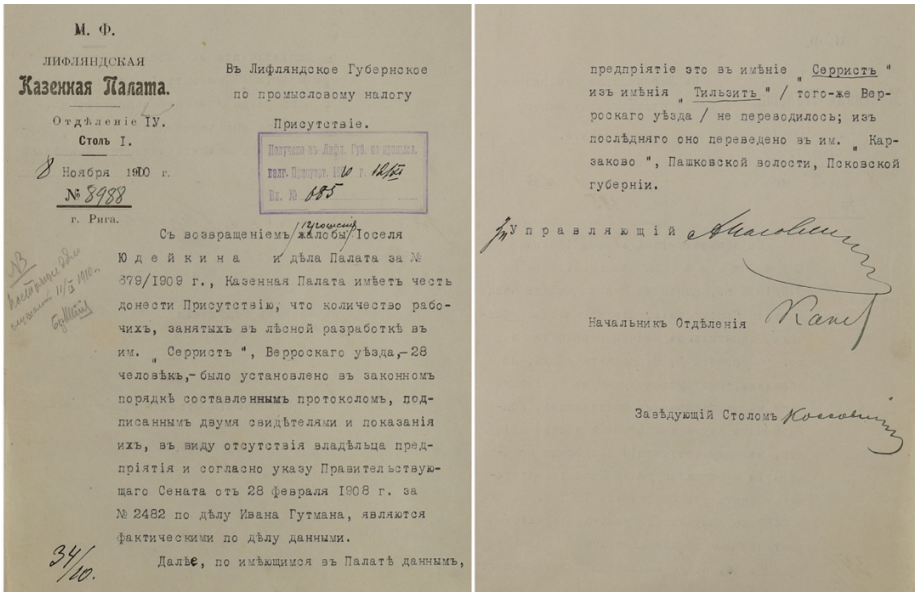

М. Ф.
ЛИФЛЯНДСКАЯ
Казенная Палата.
Отдѣленіе IУ.
Столъ I.
8 Ноября 1910 г.
№ 8988
г. Рига.

Въ Лифляндское Губернское по промысловому налогу Присутствіе.

Получено въ Лифл. Губ. по промысл. налог. Присутст. 10 г. 12/XI
Вх. № 685

Съ возвращеніемъ жалобы Иоселя Юдейкина и дѣла Палата за № 379/1909 г., Казенная Палата имѣетъ честь донести Присутствію, что количество рабочихъ, занятыхъ въ лѣсной разработкѣ въ им. „Серристъ", Верроскаго уѣзда,- 28 человѣкъ,- было установлено въ законномъ порядкѣ составленнымъ протоколомъ, подписаннымъ двумя свидѣтелями и показанія ихъ, въ виду отсутствія владѣльца предпріятія и согласно указу Правительствующаго Сената отъ 28 февраля 1908 г. за № 2482 по дѣлу Ивана Гутмана, являются фактическими по дѣлу данными.

Далѣе, по имѣющимся въ Палатѣ даннымъ, предпріятіе это въ имѣніе „Серристъ" изъ имѣнія „Тильзитъ" / того-же Верроскаго уѣзда / не переводилось; изъ послѣдняго оно переведено въ им. „Карзаково", Пашковской волости, Псковской губерніи.

Управляющій

Начальникъ Отдѣленія

Завѣдующій Столомъ

Ettekanne toimikust "Liivimaa kubermangu komisjon Jossel Judeikini tööstusmaksu asjus"
allikas: Rahvusarhiiv, EAA.305.1.231

Igatahes tegutses Jossel Judeikinile kuulunud saeveski Serristis. 28. novembril 1909 sai seal surma tööline Johann Koemets. Vahejuhtumile järgnenud kohtuprotsess kestis aasta aega.

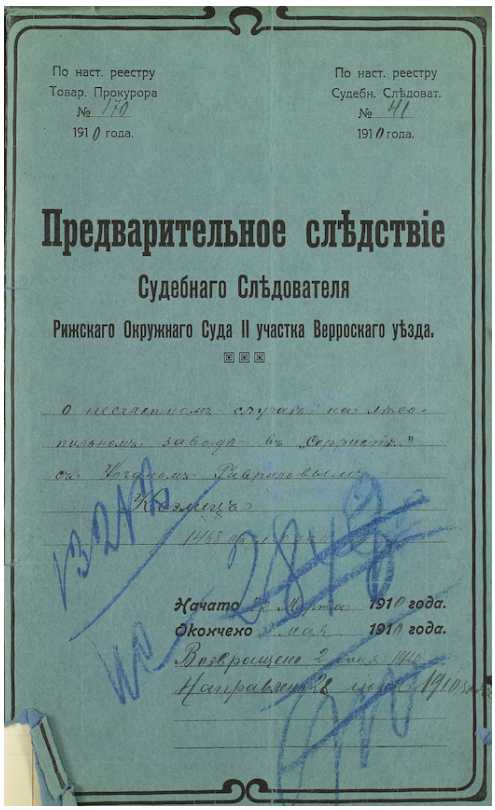
По наст. реестру
Товар. Прокурора
№ 110
191 0 года.

По наст. реестру
Судебн. Слѣдоват.
№ 41
191 0 года.

Предварительное слѣдствіе
Судебнаго Слѣдователя
Рижскаго Окружнаго Суда II участка Верроскаго уѣзда.

Начато 15 февраля 1910 года.
Окончено 2 мая 1910 года.
Возвращено 2 июня 1910
Направлено 8 июня 1910 г.

Eeluurimise toimiku "Sõreste mõisa saeveski omaniku Jossel Judeikini süüdistamises tehnikareeglite mittetäitmises, mis tõi kaasa töölise surma" esikaas
allikas: Rahvusarhiiv, EAA.416.3.371

15. veebruaril 1910 saatis saeveskis hukkunud Johann Koemetsa lesk Emilia Riia Ringkonnakohtu prokuröri nimele kirja, palvega anda korraldus surmajuhtumi uurimiseks ning korraldus metsatööstuse ülevaatuseks kohaliku tehaseinspektori poolt. Selle eesmärk oli teha kindlaks nimetatud metsatööstuse ehitus, mis lese sõnul oli vastuolus seaduse nõuetega, ning võtta vabriku omanik Jossel Judeikin ja vabrikuvalitseja kriminaalvastutusele.

Oma avalduses kirjutas lesk järgmiselt:

"28. novembril 1909 sattus minu abikaasa Johann Koemets Võru kreisi Sõreste mõisa metsas asuvas saeveskis, mis kuulus Võru linna elanikule Jossel Judeikinile, nimetatud vabriku korralduse juures seaduses ettenähtud reeglite täieliku eiramise ning vabriku omaniku ja selle juhtkonna poolt ettevaatusabinõude ilmselge rakendamata jätmise tõttu õnnetusse, mille tagajärjel ta suri, jättes mind kahe väikese lapsega ilma igasuguse elatiseta.

Vabriku ehitus on äärmiselt eluohtlik, kuna sissepääs vabriku alumisse sektsiooni, kus asuvad ülekandevõll ja veorihmade seibid, on kehvem kui talupoegade kartulikeldri sissepääsud ja samal ajal on kõik ülekandevõllil olevad seibid ilma tühjade varuseibideta. Ning selleks, et kõik vabriku osad tööle panna, on vabriku töölised, antud juhul minu abikaasal, sageli hädavajalik minna vabriku nimetatud sektsiooni. Selleks paigutati vabriku omaniku ja selle juhtkonna korraldusel ülekandevõlli lähedusse nende peal kõndimiseks õhukesed painduvad lauad, kus inimene, kes oli
E-tähe sarnases kõveras asendis, pidi nende peal seistes vabriku käiku laskma.

Sealjuures on seal niivõrd kitsas, et igasugune, kasvõi juuksekarva võrra kõrvale liikumine, toob kindlasti endaga kaasa õnnetuse, eriti talvel, kui lauad on kaetud härmatisega, külmunud ja külmast rabedad. Sellise hooletuse ja äärmise oskamatuse tõttu ohutusmeetmeid rakendada sattus nimetatud vabrikus õnnetusse ka minu abikaasa, varalahkunud Johann Koemets.

Ilmselt purunes laud, millel ta pidi kõndima, et vabriku töötamise ajal veorihm paigaldada, sest kui mu abikaasa leiti nõrkade elumärkidega, osutus see laud purunenuks. Mu kadunud abikaasa kukkus sellelt laualt ülekandevõllile, kus tema riietesse haakus seibi ülekandevõllile kinnitava raudkiilu katkine, ebakorrapäraste servadega pea. Selline kiil ulatub seibist palju kaugemale ning seibi kinnitamisel ülekandevõllile mässis see ta riietesse haakunult ümber võlli ja muljus nii mu mehe surnuks.

Mõni päev tagasi teatati mulle, et selles juhtumis on politseiuurimine lõpetatud, kuid ma ei tea lõpetamise põhjuseid."

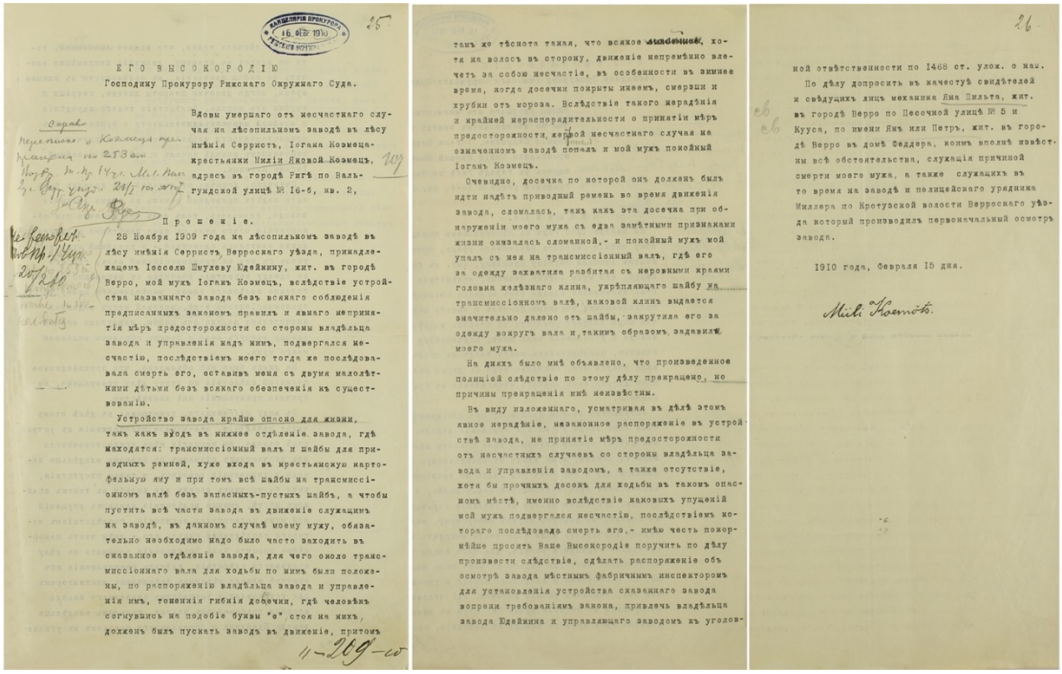

ЕГО ВЫСОКОРОДІЮ
Господину Прокурору Рижскаго Окружнаго Суда.

Вдовы умершаго отъ несчастнаго случая на лѣсопильномъ заводѣ въ лѣсу имѣнія Серристь, Іогана Коэмеца-крестьянки Маліи Яковой Коэмецъ, адресъ въ городѣ Ригѣ по Вальгундской улицѣ № 16-6, кв. 2,

Прошеніе.

28 Ноября 1909 года на лѣсопильномъ заводѣ въ лѣсу имѣнія Серристь Верроскаго уѣзда, принадлежащемъ Іосселю Шулеву Юдейкину, жит. въ городѣ Верро, мой мужъ Іоганъ Коэмецъ, вслѣдствіе устройства названнаго завода безъ всякаго соблюденія предписанныхъ закономъ правилъ и явнаго непринятія мѣръ предосторожности со стороны владѣльца завода и управленія надъ нимъ, подвергался несчастію, послѣдствіемъ моего тогда же послѣдовавшая смерть его, оставивъ меня съ двумя малолѣтними дѣтьми безъ всякаго обезпеченія къ существованію.

Устройство завода крайне опасно для жизни, такъ какъ входъ въ нижнее отдѣленіе завода, гдѣ находятся: трансмиссіонный валъ и шайбы для приводныхъ ремней, хуже входа въ крестьянскую картофельную яму и при томъ всѣ шайбы на трансмиссіонномъ валѣ безъ запасныхъ-пустыхъ шайбъ, а чтобы пустить всѣ части завода въ движеніе служащимъ на заводѣ, въ данномъ случаѣ моему мужу, обязательно необходимо надо было часто заходить въ сказанное отдѣленіе завода, для чего около трансмиссіоннаго вала для ходьбы по нимъ были положены, по распоряженію владѣльца завода и управленія имъ, тонкія гибкія досчки, гдѣ человѣкъ согнувшись на подобіе буквы "о" стоя на нихъ, долженъ былъ пускать заводъ въ движеніе, притомъ такъ же тѣсота такая, что всякое [illegible], хотя на волосъ въ сторону, движеніе непремѣнно влечетъ за собою несчастіе, въ особенности въ зимнее время, когда досчки покрыты инеемъ, смерзши и хрубки отъ мороза. Вслѣдствіе такого нерадѣнія и крайней нераспорядительности о принятіи мѣръ предосторожности, какой несчастнаго случая на означенномъ заводѣ попалъ и мой мужъ покойный Іоганъ Коэмецъ.

Очевидно, досчка по которой онъ долженъ былъ идти надѣтъ приводный ремень во время движенія завода, сломалась, такъ какъ эта досчка при обнаруженіи моего мужа съ едва замѣтными признаками жизни оказалась сломанной,- и покойный мужъ мой упалъ съ нея на трансмиссіонный валъ, гдѣ его за одежду захватила разбитая съ неровными краями головка желѣзнаго клина, укрѣпляющаго шайбу на трансмиссіонномъ валѣ, каковой клинъ выдается значительно далеко отъ шайбы, закрутила его за одежду вокругъ вала и, такимъ образомъ задавила моего мужа.

На дняхъ было мнѣ объявлено, что произведенное полиціей слѣдствіе по этому дѣлу прекращено, но причины прекращенія мнѣ неизвѣстны.

Въ виду изложеннаго, усматривая въ дѣлѣ этомъ явное нерадѣніе, незаконное распоряженіе въ устройствѣ завода, не принятіе мѣръ предосторожности отъ несчастныхъ случаевъ со стороны владѣльца завода и управленія заводомъ, а также отсутствіе, хотя бы прочныхъ досокъ для ходьбы въ такомъ опасномъ мѣстѣ, именно вслѣдствіе каковыхъ упущеній мой мужъ подвергался несчастію, послѣдствіемъ котораго послѣдовала смерть его,- имѣю честь покорнѣйше просить Ваше Высокородіе поручить по дѣлу произвести слѣдствіе, сдѣлать распоряженіе объ осмотрѣ завода мѣстнымъ фабричнымъ инспекторомъ для установленія устройства сказаннаго завода вопреки требованіямъ закона, привлечь владѣльца завода Юдейкина и управляющаго заводомъ къ уголовной отвѣтственности по 1466 ст. улож. о нак.

По дѣлу допросить въ качествѣ свидѣтелей и свѣдущихъ лицъ механика Яна Пильта, жит. въ городѣ Верро по Песочной улицѣ № 5 и Куусе, по имени Янъ или Петръ, жит. въ городѣ Верро въ домѣ Седдера, коимъ вполнѣ извѣстны всѣ обстоятельства, служащія причиной смерти моего мужа, а также служащихъ въ то время на заводѣ и полицейскаго урядника Миллера по Кротузской волости Верроскаго уѣзда который производилъ первоначальный осмотръ завода.

1910 года, февраля 15 дня.

Mili Koemets.

Palvekiri toimikust "Sõreste mõisa saeveski omaniku Jossel Judeikini süüdistamises tehnikareeglite mittetäitmises, mis tõi kaasa töölise surma"
allikas: Rahvusarhiiv, EAA.416.3.371

5. mail 1910 kuulas Võru kreisi 2. ringkonna Riia ringkonnakohtu uurija kohusetäitja tõlgi abil kuriteos süüdistatavana Jossel Judeikini üle, kes istus tol hetkel arestikambris. Viimase sõnul ei tunnistanud ta end süüdi selles, et Sõreste mõisas asuvas saeveskis ülekandevõlli ehitamisel jäi sisse hooletus, mis lõppes Johann Koemetsa surmaga:

"Usun, et viimane sattus võllile oma hooletuse tõttu, sest masina töötamise ajal polnud tal masinistina põhjust võlliruumi minna, kuna masin oli täielikult töökorras, mis selgus pärast Koemetsa surma vabriku ülevaatuse käigus."

Süüdistatava ülekuulamise protokoll №6.

1) Nimi, isanimi ja perekonnanimi: Jossel Šmueli p. Judeikin
2) Vanus kuriteo toimepanemise ajal: 68 aastat
3) Sünnikoht: Uus-Žagarė, Šavli kreis, Kovno kubermang
4) Registreerimiskoht: Uus-Žagarė linnakodanike ühing
5) Alaline elukoht: Võru linnas, Liivimaa kubermangus
6) Sünd: seaduslik
7) Seisus: linnakodanik
8) Rahvus ja hõim: juut
9) Religioon: juudi
10) Millist haridust ta sai või kas ta oskab lugeda ja kirjutada: kirjaoskaja
11) Peresuhted: abielus, kuus last, kõik peale kahe lapse on täisealised, nooremad elavad minuga
12) Tegevus või amet: metsatööstur
13) Varalise kindlustatuse aste: neli maja Võru linnas ja saeveski Sõrestes

14) Eritunnused (kurt, pime, tumm jne): –
15) Milline on suhe kuriteoohvriga: kõrvaline
16) Kas ta on teeninud sõjaväeteenistuses, kas ta on sõjaväe või mereväe reservis, millises ringkonnas või vallas: sõjaväeteenistusest vabastatud
17) Varasem karistusregister: pole süüdi mõistetud

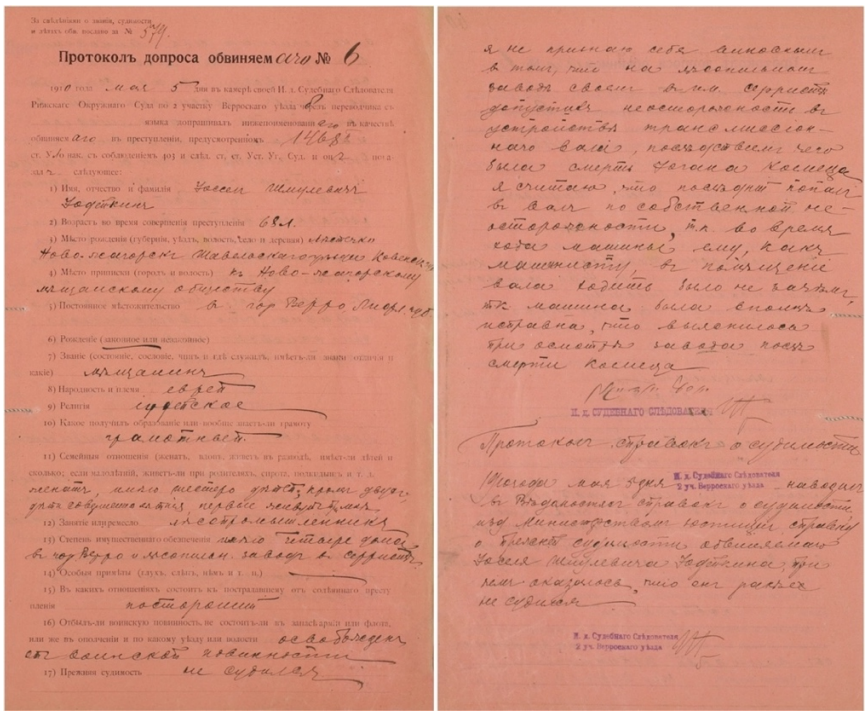
Протоколъ допроса обвиняемаго № 6

Ülekuulamise protokoll toimikust "Sõreste mõisa saeveski omaniku Jossel Judeikini süüdistamises tehnikareeglite mittetäitmises, mis tõi kaasa töölise surma"
allikas: Rahvusarhiiv, EAA.416.3.371

Juulikuus 1910 valmis süüdistusakt, mille kohaselt Jossel Judeikini saeveskis toimunud kuritegu oli sätestatud karistusseadustiku paragrahvis №1468.

Süüdistusakti tekstis oli öeldud, et:

"28. novembril 1909 hukkus Sõreste mõisas asuvas Jossel Judeikini saeveskis nimetatud vabriku meister, maamees Johann Koemets liikuva ülekandevõlli poolt tekitatud vigastustesse.

Koemetsa surnukeha lahkamisel leidis arst Alvil Karp ohvri kehalt arvukalt marrastusi ja parema külje kõigi ribide murrud, mis olid surutud paremasse kopsu, maksa ja makku, mille tagajärjel tekkis tugev verejooks. Viimane põhjustas ekspertarsti Nikolai Reichardti sõnul ohvri surma.

Sel põhjusel läbi viidud esialgse uurimise käigus tuvastati järgmist: nimetatud päeval tahtis Johann Koemets, kes vastutas saagide teritamise ja katkiste saagide parandamise eest, oma tööd lõpetades teritusrattalt veorihma eemaldada. Nimetatud rihm jooksis peamisest võllist, mis oli paigutatud maasse kaevatud auku, mis oli pealt kaetud laudadega.

Selle rihma eemaldamiseks pidi Koemets minema teisele poole auku mööda seda katvaid laudu. Kui Koemets mööda neid kõndis, murdus üks neist tema all ja ta kukkus liikuvale võllile. Varsti masin peatati ja Koemets tõsteti ülekandevõllilt ülaltoodud kahjustustega, misjärel ta mõni aeg hiljem suri. Pärast nimetatud vabriku kontrollimist jõudis ekspert, mehaanikainsener Fjodor Katškov järeldusele, et vabrik oli ehitatud oluliste kõrvalekalletega tehaseehituse reeglitest. Muu hulgas tunnistas ülalmainitud ekspert hooletuks ja ettevaatamatuks ülekandevõllile lähenemise korraldamise mööda õhukesi laudu, mis on visatud üle sügava süvendi, samuti seadet liikumise edastamiseks peavõllilt teritusmasinale otse, ilma tühja rihmarattata.

Eeltoodud andmeid silmas pidades võeti vabriku omanik Jossel Judeikin uurimise alla süüdistatuna töölise Koemetsa surma põhjustamises ettevaatamatuse tõttu. Ennast selles süüdi tunnistamata

selgitas Judeikin, et Koemets sattus võllile enda ettevaatamatuse tõttu, kuna masina töötamise ajal polnud tal viimase korrasolekuga seoses põhjust võlliruumi minna.

Eeltoodust tulenevalt süüdistatakse 68-aastast Jossel Šmueli p. Judeikinit selles, et olles Võru maakonnas Sõreste mõisas asuva saeveski omanik, korraldas ta auku paigutatud ülekandevõlli kohale liiga õhukestest laudadest katte paigaldamise. Tema sellise ilmselgelt ettevaatamatu teo tagajärg oli see, et üks neist laudadest purunes sellel liikuva vabriku töölise Johann Koemetsa raskuse all, kes kukkus liikuvale ülekandevõllile, mille tagajärjel tekkis tal parema külje kõigi ribide luumurd, põhjustades verejooksu kopsus, maksas ja maos, mille tagajärjel Koemets peagi suri.”

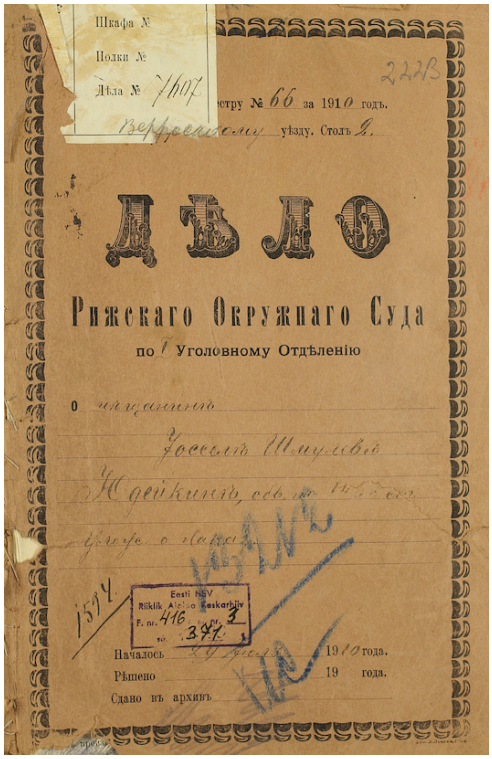
Шкафа №
Полки №
Дѣла № 7607
222B
стру № 66 за 1910 годъ.
Верроскому уѣзду. Столъ 2.

ДѢЛО

Рижскаго Окружнаго Суда

по 1 Уголовному Отдѣленію

о мѣщанинѣ

Josselѣ Шмулевѣ

Юдейкинѣ, сов. № 14 [illegible]

[illegible] с [illegible]

1594

Eesti NSV Riikliku Ajaloo Keskarhiiv F. nr. 416 op. 3 sr. 371

Началось 19 10 года.

Рѣшено 19 года.

Сдано въ архивъ

Kohtutoimiku “Sõreste mõisa saeveski omaniku Jossel Judeikini süüdistamises tehnikareeglite mittetäitmises, mis tõi kaasa töölise surma” esikaas
allikas: Rahvusarhiiv, EAA.416.3.371

16. detsembril 1910 tunnistati kohtuotsusega saeveski omanik Jossel Judeikin ringkonnakohtus esitatud süüdistustes süüdi:

“Olles ära kuulanud kohtuliku uurimise tulemused ja poolte argumendid, leiab ringkonnakohus, et kohtuasjas küsitletud tunnistajate ütlustega ja tulemutega on tuvastatud alltoodud asjaolud:

28. novembril 1909 suri Sõreste mõisas asuvas Jossel Judeikini saeveskis meistrina töötanud Johann Koemets liikuva ülekandevõlli tekitatud vigastustesse. See ülekandevõll, nagu sündmuskoha kontrollimisel selgus, asub süvendis, mis on maapinna varisemise eest piiratud laudadega. Sissepääs nimetatud süvendisse kulgeb mööda kaldu olevat muldtreppi ja ülekandevõll ise jookseb läbi augu keskosa 40 tolli [1] kaugusel laest ja toetub laagritele puidust taladel. Samadel taladel piki ülekandevõlli ja sellest 28 tolli kaugusel asusid juhtunu ajal kaks lauda lähenemiseks võllil olevatele rihmaratastele.

Ülekandevõllil on kaks rihmaratast, millest ühel on rihm liikumise edastamiseks ruumi kohal asuvale teritamismasinale. Sama rihmaratta kohal on konks, millele rihm visatakse, kui nimetatud masin ei tööta. Võllile on rihmaratas kinnitatud kiiluga, mis ripub rihmaratta alt välja 7 tolli võrra. Võll kujutab endast pinda, mis ei ole ümmargune ega ühtlane.

Tunnistaja Paul Iste ütluste kohaselt nimetatud augus valgustust ei olnud ja seal oli pime. Ülalnimetatud päeval, umbes poole nelja paiku, teritas surma saanud Koemets teritamismasinal saagi ning umbes viis minutit hiljem oli kuulda august justkui laudade tekitatud heli ning nähti Koemetsa

ülekandevõllil surnuna lamamas. Koemetsa ülesanne oli masinat juhtida ja saage teritada ning selleks, et teritamismasinat käivitada, oli tal vaja ise veorihm paika panna ja see töö lõppedes maha võtta.

Arst-eksperdi Reichardti ja vabriku inspektori mehaanikainsener Katškovi ekspertarvamuse põhjal tuleb järeldada, et Koemetsa surma põhjustas verejooks siseorganite kahjustuse tagajärjel ning et need vigastused olid tingitud asjaolust, et Koemetsa riided jäid kinni ebaühtlase pinnaga võlli või väljaulatuva kiilu külge ning Koemets tõmmati võlli liikumisega kaasa ja muljuti surnuks. Eksperdi hinnangul jäid kannatanu riided kinni kas seetõttu, et laud, mida mööda Koemets liikus, purunes, või seetõttu, et Koemets kaotas laudadel kõndides tasakaalu ja kukkus võllile.

Kuna tunnistaja Karl Rosenbergi ütluste kohaselt pidas varalahkunud Koemets ülekandevõlli äärde paigutatud laudu ebakindlateks ja palus isegi vabriku asjadevalitseja need paremateg asendada ning kuna need lauad olid pärast vahejuhtumit purunenud ja laip leiti võllilt lamamas kõhuli asendis, tuleb suure tõenäosusega eeldada, et Koemetsa kukkumise põhjus oli see, et laud, millel ta liikus, purunes ja riiete haardumise tõttu kukkus ta näoli võllile.

Olenemata sellest, kumb kahest äratoodud juhtumist tegelikult aset leidis, järeldab ringkonnakohus, nõustudes ekspert Katškovi arvamusega, et esiteks pidi surnud Koemets oma ametikohustuste tõttu kõndima ülekandevõlli juures olevatel laudadel nii masina töötamise ajal kui ka pärast masina seiskumist. Teiseks, et vabriku omaniku Judeikin toimis sellise süsteemi ehitamisel ja kasutamisel ilmse hooletuse ja ettevaatamatusega.

See väljendus väljaulatuva kiilu ja ebaühtlase pinnaga ülekandevõlli paigaldamises ilma igasuguse piirdeta ja lisaks kitsasse, valgustamata ruumi, kus olid üle sügava süvendi visatud õhukesed lauad, mille peal pidi masinist madala lae all kõndima, et masinat jälgida, panna teritusmasinale peale rihm ja see maha võtta. Selline kohtualuse Judeikini ettevaatamatu tegevus, mitte Koemetsa enda raske hooletus, põhjustas viimase surma. Kõigil esitatud põhjustel ja kaalutlustel tunnistab ringkonnakohus kohtualuse Judeikini tema vastu esitatud süüdistustes süüdi. Kohtualune Judeikin jääb kaheks nädalaks politsei vahi alla.

Minnes seejärel üle lahkunu lese Emilia Koemetsa esitatud tsiviilhagi arutamisele, leiab ringkonnakohus, et kohtualusel Judeikinil on kohustus maksta surnu lesele ja tema lastele pensioni alates Koemetsa surma päevast.

Esimene summa, mis võrdub ühe kolmandikuga lahkunu eluaegsest aastasest elatisest ja igale lapsele 1/6 samast elatisest, kuni igaüks neist saab viieteistkümneaastaseks. Nagu nähtub tunnistajate ütlustest, sai surnud Koemets Judeikini vabrikus 30 rubla kuus ning korteri koos kütte ja valgustusega. Seetõttu tuleks Koemetsa aastaseks elatisrahaks määrata 432 rubla, millest lahkunu lesel on õigus saada 144 rubla aastas ehk 12 rubla kuus ja igal tema lapsel 72 rubla aastas ehk 6 rubla kuus.”

[1] 1 toll = 2,54 sentimeetrit

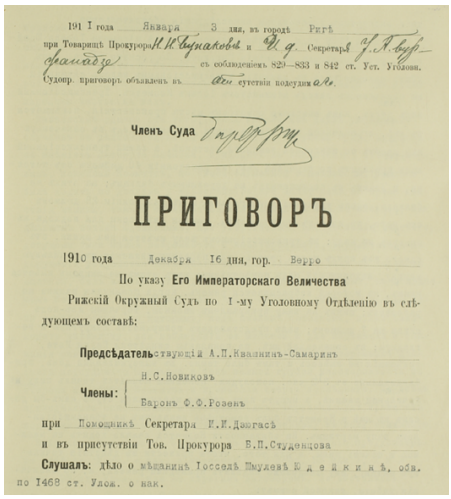

191 1 года Января 3 дня, въ городѣ Ригѣ
при Товарищѣ Прокурора и Секретарѣ
съ соблюденіемъ 829—833 и 842 ст. Уст. Уголовн.
Судопр. приговоръ объявленъ въ сутствіи подсудим.

Членъ Суда

ПРИГОВОРЪ

1910 года Декабря 16 дня, гор. Вентро
По указу Его Императорскаго Величества
Рижскій Окружный Судъ по 1-му Уголовному Отдѣленію въ слѣдующемъ составѣ:

Предсѣдательствующій А.П.Кваснинъ-Самаринъ
Члены: Н.С.Новиковъ, Баронъ Ф.Ф.Розенъ
при Помощникѣ Секретаря И.И.Дембгасѣ
и въ присутствіи Тов. Прокурора Е.П.Студенцова
Слушалъ: дѣло о мѣщанинѣ Іосселѣ Шмуелевѣ Юдейкинѣ, обв. по 1468 ст. Улож. о нак.

Kohtuotsuse esikülg toimikust “Sõreste mõisa saeveski omaniku Jossel Judeikini süüdistamises tehnikareeglite mittetäitmises, mis tõi kaasa töölise surma”
allikas: Rahvusarhiiv, EAA.416.3.371

Töölise surmaga lõppenud vahejuhtum ja sellele järgnenud kohtuprotsess ületasid uudiskünnise ning jõudsid ajalehtede veergudele.

Nii näiteks kirjutas 20. detsembril 1910 ajaleht “Nordlivländische Zeitung”, et:

“Judeikinite saeveski juures kukkus tööline J. Koemets ülekandevõlli šahti, mis oli kaetud vaid õhukeste laudadega. Kuna masin parajasti töötas, murdusid töölisel kõik parema külje ribid ning rindkere suruti sisse, mistõttu ta peagi saadud vigastustesse suri. Riia ringkonnakohus mõistis eelmisel neljapäeval Võrus Judeikini nädalaks aresti ning määras, et hukkunud mehe lesele makstaks õnnetuse päevast alates kuni tema surmani 12 rubla kuus ning kahele lapsele kuni nende 15. eluaastani samuti kokku 12 rubla kuus.”

1909–1918

20. sajandi alguses muutus Judeikinitele kuuluva ettevõtte nimetus mitu korda. Nagu allpool toodud firmablanketilt näha, kandis Judeikinite metsatööstusega tegelev firma 1909. aastal nime “Metsatöösturid J. Judeikin ja Poeg”.

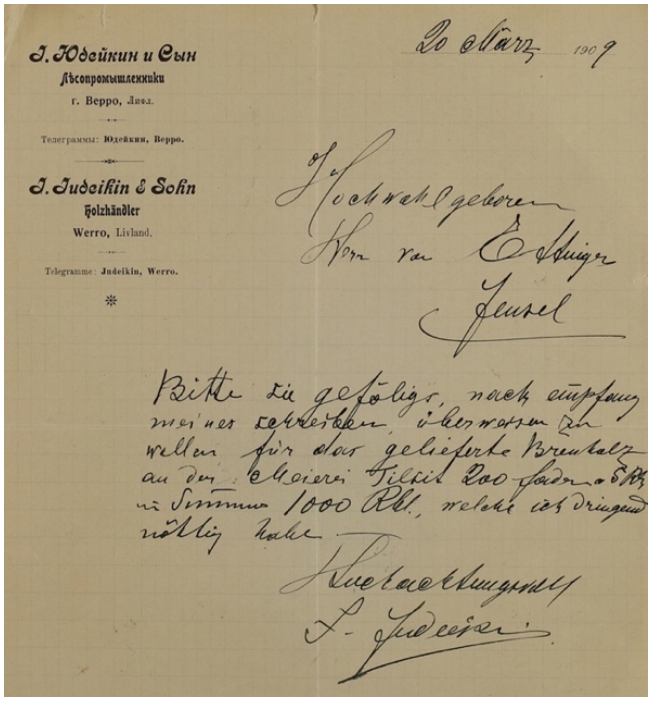

Kiri toimikust “Kirjavahetus Jossel ja Meier Judeikini saeveskiga”
allikas: Rahvusarhiiv, EAA.1388.1.62

1912. aastal oli firmanimeks juba “Metsatöösturid Jossel ja Meier Judeikin”. Sel ajal tegeldi eri sorti saetud ja kanditud metsamaterjalide ning palkide jae- ja hulgimüügiga. Samuti pakuti auru jõul töötavate saeveskite, mehaanikatöötoa ja jahuveski teenuseid.

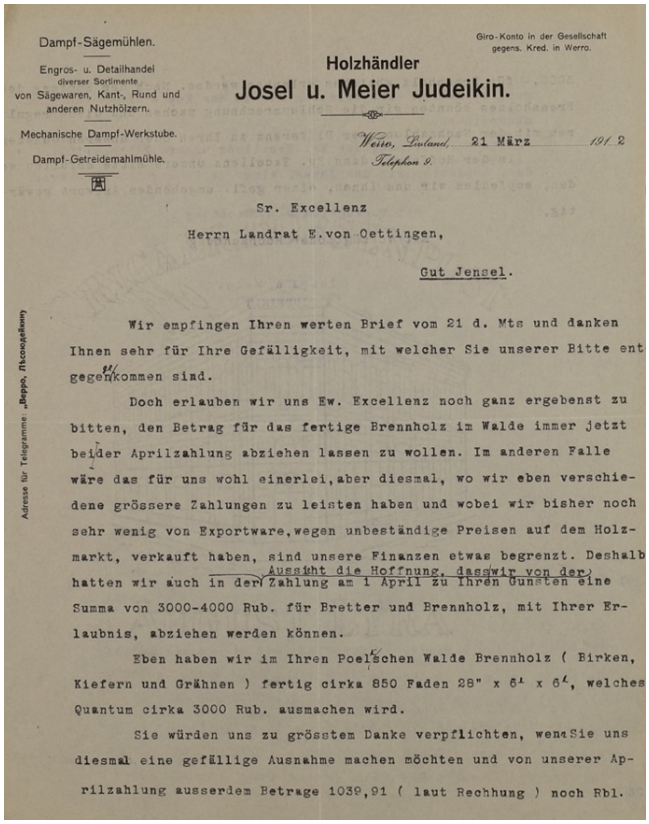

Dampf-Sägemühlen.

Engros- u. Detailhandel diverser Sortimente von Sägewaren, Kant-, Rund und anderen Nutzhölzern.

Mechanische Dampf-Werkstube.

Dampf-Getreidemahlmühle.

Giro-Konto in der Gesellschaft gegens. Kred. in Werro.

Holzhändler

Josel u. Meier Judeikin.

Werro, Livland, 21 März 1912

Telephon 9.

Sr. Excellenz

Herrn Landrat E.von Oettingen,

Gut Jensel.

Wir empfingen Ihren werten Brief vom 21 d. Mts und danken Ihnen sehr für Ihre Gefälligkeit, mit welcher Sie unserer Bitte entgegenkommen sind.

Doch erlauben wir uns Ew. Excellenz noch ganz ergebenst zu bitten, den Betrag für das fertige Brennholz im Walde immer jetzt beider Aprilzahlung abziehen lassen zu wollen. Im anderen Falle wäre das für uns wohl einerlei, aber diesmal, wo wir eben verschiedene grössere Zahlungen zu leisten haben und wobei wir bisher noch sehr wenig von Exportware, wegen unbeständige Preisen auf dem Holzmarkt, verkauft haben, sind unsere Finanzen etwas begrenzt. Deshalb hatten wir auch in der Aussicht die Hoffnung, dass wir von der Zahlung am 1 April zu Ihren Gunsten eine Summa von 3000-4000 Rub. für Bretter und Brennholz, mit Ihrer Erlaubnis, abziehen werden können.

Eben haben wir im Ihren Poelschen Walde Brennholz (Birken, Kiefern und Grähnen) fertig cirka 850 Faden 28" x 6' x 6', welches Quantum cirka 3000 Rub. ausmachen wird.

Sie würden uns zu grösstem Danke verpflichten, wenn Sie uns diesmal eine gefällige Ausnahme machen möchten und von unserer Aprilzahlung ausserdem Betrage 1039,91 (laut Rechhung) noch Rbl.

Adresse für Telegramme „Веррo, Лѣсоюдейкину"

Kiri toimikust "Kirjavahetus Jossel ja Meier Judeikini saeveskiga"
allikas: Rahvusarhiiv, EAA.1388.1.62

Kui vaadata 1926. aastal Meier Judeikini poolt Kaubandus-Tööstuskojale esitatud teadaannet "ainuisiklise äripidaja firma" registreerimiseks, siis nimi „Meier Judeikin" võeti kasutusele samuti 1912. aastal. Ettevõtte ärialaks oli metsatööstus ja kaubandus. Aadressiks oli Võru, Vabriku tänav 6.

Firma Nr. 1901

Ä. r. osa A. k. 11 lhk. 211

SISSEKANNUD 13. I 1928 Nr 2705/12

Teadaanne

Kaubandus-Tööstuskojale

ainuisiklise äripidaja firma registreerimiseks.

1. Firma nimetus Meier JUDEIKIN
2. Firma asukoht Võrus, Vabriku tän. Nr.6
3. Ettevõtte äriala Metsatööstus ja Kaubandus
4. Ettevõtte tegevuse algamise aeg 1912 a.
5. Ainuisiklise äripidaja ees- ja perekonnanimi ja kodakondsus, sündimisaeg E.V.kodanik Meier Judeikin, sünd.1878 aastal
6. Prokuristi ees- ja perekonnanimi ----------
   Johannes Arakas

Annan firma allkirjaks*) M. Judeikin

Teadaanne toimikust "Meier Judeikin ja Pojad (metsa- ja puidutööstus)"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.891.2.1901

Vaatamata sellele kasutati firmablankettidel ka edaspidi, aastail 1913–1914, nime "Jossel ja Meier Judeikin". Ja kui 1913. aastal paluti ühendust võtta telegrammide teel aadressile "Võru. Metsajudeikinile" ("Веррo. Лѣсоюдейкину"), siis 1914. aastal oli kirjas juba telefoninumber 9.

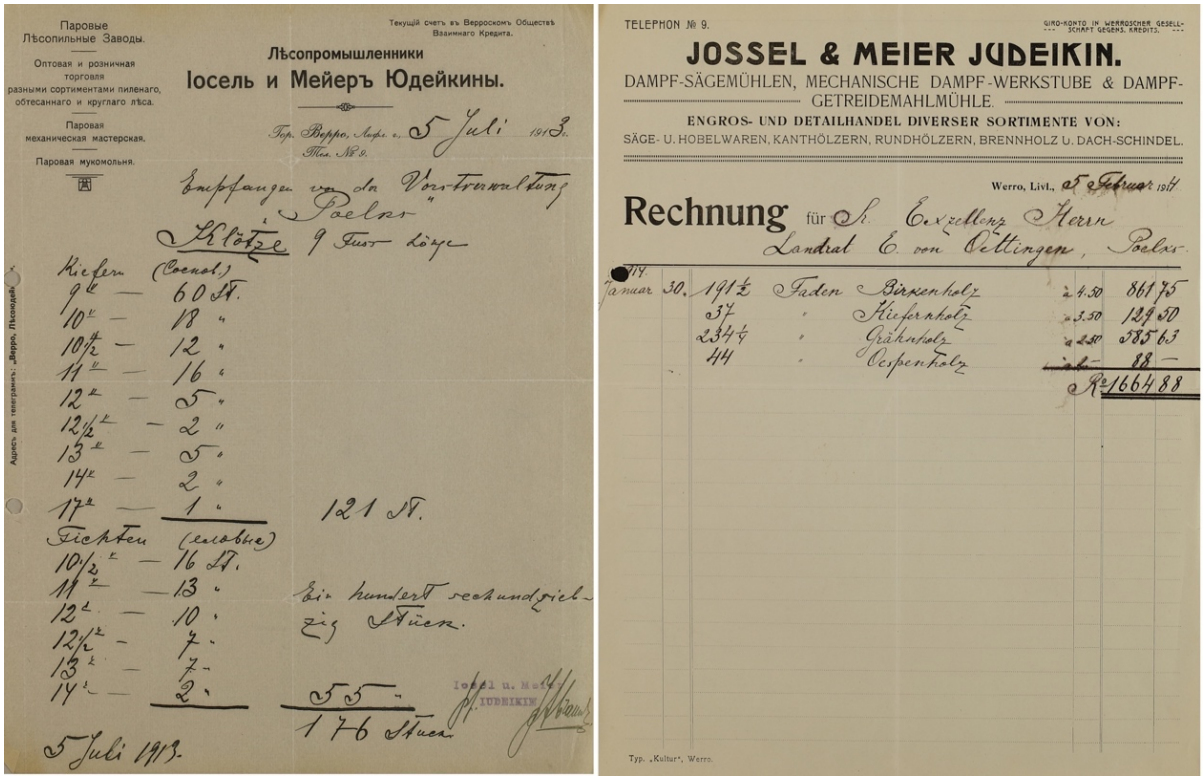
Паровые Лѣсопильные Заводы.
Оптовая и розничная торговля разными сортиментами пиленаго, обтесаннаго и круглаго лѣса.
Паровая механическая мастерская.
Паровая мукомольня.
Текущій счетъ въ Верроскомъ Обществѣ Взаимнаго Кредита.
Лѣсопромышленники
Іосель и Мейеръ Юдейкины.
Тел. № 9.
Werro, Livl., 5 Juli 1913.
Empfangen von der Vorstrwaltung „Poelsr"
Klötze 9 Fuss Länge
Kiefern (Сосна)
9" — 60 St.
10" — 18 "
10½" — 12 "
11" — 16 "
12" — 5 "
12½" — 2 "
13" — 5 "
14" — 2 "
17" — 1 "
121 St.
Fichten (еловые)
10½" — 16 St.
11" — 13 "
12" — 10 "
12½" — 7 "
13" — 7 "
14" — 2 "
55 "
Ein hundert zweiundsiebzig Stück.
176 Stück
5 Juli 1913.
Адресъ для телеграммъ: „Верро, Лѣсопромышленники"
Typ. „Kultur", Werro.

TELEPHON № 9.
GIRO-KONTO IN WERROSCHER GESELLSCHAFT GEGENS. KREDITS.
JOSSEL & MEIER JUDEIKIN.
DAMPF-SÄGEMÜHLEN, MECHANISCHE DAMPF-WERKSTUBE & DAMPF-GETREIDEMAHLMÜHLE.
ENGROS- UND DETAILHANDEL DIVERSER SORTIMENTE VON:
SÄGE- U. HOBELWAREN, KANTHÖLZERN, RUNDHÖLZERN, BRENNHOLZ U. DACH-SCHINDEL.
Werro, Livl., 5 Februar 1914
Rechnung für S. Exzellenz Herrn Landrat E. von Oettingen, Poelsr.

1914 Januar	30.	191½	Faden Birkenholz	à 4.50	861 75
		37	" Kiefernholz	à 3.50	129 50
		234¼	" Grähnholz	à 2.50	585 63
		44	" Espenholz	à 2.—	88 —
				Rs	1664 88

Arved toimikust "Kirjavahetus Jossel ja Meier Judeikini saeveskiga"
allikas: Rahvusarhiiv, EAA.1388.1.62

1910

1910. aastal anti Jossel Judeikinile luba avada saeveski ka Kagrimoisis (eesti keeles Kaagvere mõis, Kooraste mõisa kõrvalmõis).

Vastav teadaanne №1960 avaldati 8. novembril ajalehes "Лифляндские губернские ведомости = Livländische Gouvernements-Zeitung":

"Vastavalt Liivimaa kubermanguvalitsuse ehitusosakonna protokollile, mis on kinnitatud Liivimaa kuberneri poolt, on Jossel Šmueli p. Judeikinil lubatud avada Võru kreisis, "Kagrimoisi" kõrvalmõisa territooriumil saeveski."

По протоколу строительнаго отдѣленія Лифляндскаго губернскаго правленія, утвержденному Лифляндскимъ Губернаторомъ, разрѣшено Іоселю Шмуловичу *Юдейкину* открыть лѣсопильный заводъ въ подмызкѣ „Кагримойзъ", Верроскаго уѣзда. № 1960.

1912

Judeikinite Võru lauavabriku asukoht märgiti 1912. aastal koostatud linnaplaanile. Vabrik on tähistatud numbriga 41 (märgitud punasega), millele vastab kiri "Dampf Bretter Sägegarten", ehk "Auru jõul töötav saeveski".

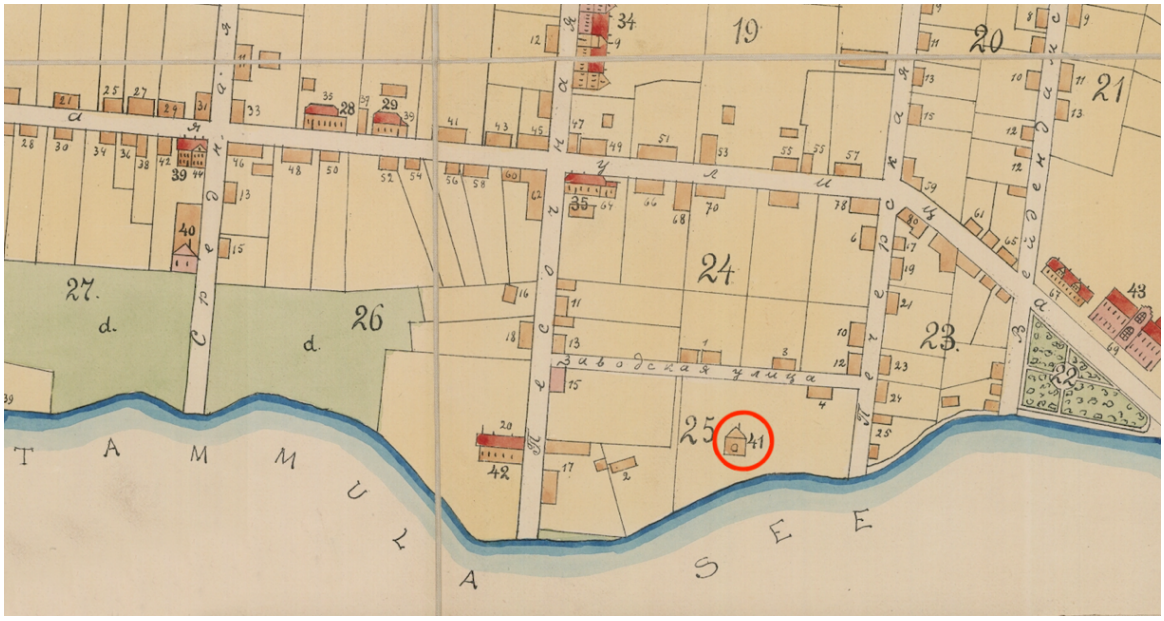

Väljavõte Võru linnaplaanist (Karte von der Kreisstadt Werro) aastal 1912
allikas: Läti Riiklik Ajalooarhiiv, LVVA.6828.4.534

1914

Esimest korda mainiti Judeikinite Võru metsatööstust Eesti trükimeedias 1914. aastal. Nii ilmus 9. mail ajalehes "Postimees" järgmine reklaamkuulutus:

"Masina pääl hööveldaja võib hääd teenistust saada. Lähemalt: Võrus, metsakaupleja härra M. Judeikin."

Masina pääl
hööweldaja
wõib hääd teenistust saada. Lähemalt: Wõrus, metsakaupleja hra M. Judeikin. C

Samal kuul, 21. mail, avaldati ajalehes "Wõru Teataja" teadaanne lauavabriku krundilt leitud surnukehast:

"Surnukeha on leitud eile Petseri uulitsas Judeikini vabriku kohal. Passi järele on surnu Paul Johani p. Siba Leevi vallast, Tartumaalt. Surma põhjuseks peetakse joomist."

1915

Esimese maailmasõja ajal otsustati Võru linnas luua toiduvaru ladu. Plaani kohaselt pidi Judeikinite jahuveski tegelema selle vilja jahvatamisega, mis oli mõeldud üheks osaks toidumoona jahu valmistamiseks.

Toiduladud Wõrule

Vastav uudis pealkirjaga "Toiduladud Võrule" ilmus 17. novembril 1915 ajalehes "Wõru Teataja":

“Põhja väerinna sõjapõgenejate korralduse poolt kavatsetakse pääle muu ka Võrule toidumoona ladu asutada. Ladu ruumideks võetakse arvatavasti kohaliku vilja äri härra Spohri aidad, kus vähemalt 20 000 puuda vilja ära saab mahutada. Vili tuuakse siseriigist ja jahvatatakse siin Judeikini veskil jahuks.”

1915. aastal mainiti Meier Judeikini lauavabrikut ka väljaandes “Linnakalender. Kodumaa linnade juhtidega ja plaanidega. Väljavõtted suurtest “Aasta” kalendritest”, Võru töökodade rubriigis. Tööstuse lühitutvustus oli järgmine:

“Laualõikamisevabrik, omanik Judeikin; tööliste arv umbes 20”.

Hind 50 kop.

Linna-kalender

Kodumaa linnade juhtidega ja plaanidega

Hinnata kaasas:
3-wärwiline
Europa kaart
(Maksab eraldi ostes 25 kop.)
2-wärwiline
Wenemaa raudteede kaart
(Eraldi 10 kop.)

1915

Wäljawötted suurtest „Aasta“ kalendritest

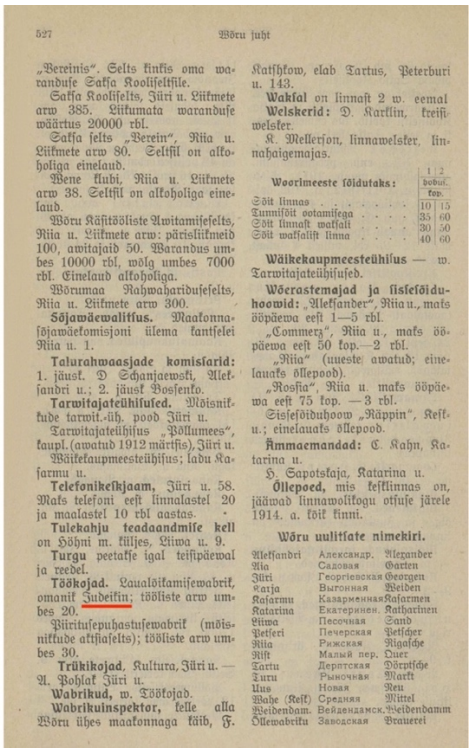
527 Wõru juht

„Vereinis“. Selts kinkis oma warandufe Safka Kooliseltsile.

Safka Kooliselts, Jüri u. Liikmete arw 385. Liikumata warandufe wärtus 20000 rbl.

Safka selts „Verein“, Riia u. Liikmete arw 80. Seltsil on alkoholiga einelaud.

Wene klubi, Riia u. Liikmete arw 38. Seltsil on alkoholiga einelaud.

Wõru Käsitööliste Awitamisefelts, Riia u. Liikmete arw: pärisliikmeid 100, awitajaid 50. Warandus umbes 10000 rbl, wõlg umbes 7000 rbl. Einelaud alkoholiga.

Wõrumaa Rahwaharidusefelts, Riia u. Liikmete arw 300.

Sõjawäewalitsus. Maakonnasõjawäekomisjoni ülema kantselei Riia u. 1.

Talurahwaasjade komisfarid: 1. jäusk. D Schanjaewski, Aleksandri u.; 2. jäusk Bosfenko.

Tarwitajateühisused. Mõisnikkude tarwit.-üh. pood Jüri u.

Tarwitajateühisus „Põllumees“, kaupl. (awatud 1912 märtsis), Jüri u.

Wäikekaupmeesteühisus; ladu Kasarmu u.

Telefonikeskjaam, Jüri u. 58. Maks telefoni eest linnalastel 20 ja maalastel 10 rbl aastas.

Tulekahju teadaandmise kell on Höhni m. küljes, Liiwa u. 9.

Turgu peetakse igal teisipäewal ja reedel.

Tööstojad. Laualõikamisewabrik, omanik Judeikin; tööliste arw umbes 20.

Piiritusepuhastusewabrik (mõisnikkude aktsiaselts); tööliste arw umbes 30.

Trükikojad. Kultura, Jüri u. — A. Pohlak Jüri u.

Wabrikud, w. Tööstojad.

Wabrikuinspektor, kelle alla Wõru ühes maakonnaga käib, F. Katshkow, elab Tartus, Peterburi u. 143.

Wakfal on linnast 2 w. eemal

Welskerid: D. Karklin, kreisiwelsker.

K. Mellerson, linnawelsker, linnahaigemajas.

Woorimeeste töidutaks:

	1 dobul. kop.	2 dobul. kop.
Sõit linnas	10	15
Tunnisõit ootamisega	35	60
Sõit linnast wallalt	30	50
Sõit wallalt linna	40	60

Wäikekaupmeesteühisus — w. Tarwitajateühisused.

Wõerastemajad ja sisesõiduhoowid: „Alekfander“, Riia u., maks ööpäewa eest 1—5 rbl.

„Commerz“, Riia u., maks ööpäewa eest 50 kop.—2 rbl.

„Riia“ (uueste awatud; einelauaks öllepood).

„Rosfia“, Riia u. maks ööpäewa eest 75 kop. —3 rbl.

Sisesõiduhoow „Räppin“, Kesk. u.; einelauaks öllepood.

Ämmaemandad: E. Kahn, Katarina u.

H. Sapotskaja, Katarina u.

Öllepood, mis kesklinnas on, jäämad linnawolikogu otsuse järele 1914. a. kõik kinni.

Wõru uulitsate nimekiri.

Aleksandri	Александр.	Alexander
Aia	Садовая	Garten
Jüri	Георгіевская	Georgen
Karja	Выгонная	Weiden
Kasarmu	Казарменная	Kasarmen
Katarina	Екатеринен.	Katharinen
Liiwa	Песочная	Sand
Petseri	Печерская	Petscher
Riia	Рижская	Rigasche
Rist	Малый пер.	Quer
Tartu	Дерптская	Dörptsche
Turu	Рыночная	Markt
Uus	Новая	Neu
Wahe (Kesk)	Средняя	Mittel
Weidenbam.	Вейденбамск.	Weidenbamm
Öllewabriku	Заводская	Brauerei

allikas: TLÜAR Baltika kogu, Eper 741

1916

Tundub, et Judeikinite lauavabriku asukoht oli Võru linna rahvale hästi teada. Klientide suunamiseks piisas vaid tööstuse nime mainimisest ilma aadressi täpsustamata.

Nii juhtus ka 3. detsembril 1916, mil ajalehes “Võru Teataja” ilmus järgmine reklaamkuulutus:

“Sepp Judeikini lauavabriku juures võtab teha kõiksugu seppatöid (hobuste rautamine, jne.). Töö tehakse ruttu ja korralikult.”

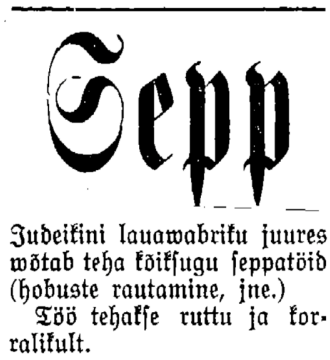
Sepp

Judeikini lauawabriku juures wõtab teha kõiksugu seppatöid (hobuste rautamine, jne.)
Töö tehakse ruttu ja korralikult.

1916–1917

Esimese maailmasõja ajal põgenes Meieri pere sõja eest Venemaale, kus elati suvilas Staraja Russa linnas.

Meier Judeikini lapselaps Lev (Haim Leib) kirjutab oma mälestusraamatus, et "varsti osutus seal elamine aga Venemaa kodusõja puhkemise tõttu veelgi halvemaks. Nii naasis pere esimesel võimalusel koju Võrru. Selle "evakueerimise" ainus kasu oli see, et kõik lapsed hakkasid rääkima ka vene keelt."

Levi sõnul said kõik viis Meieri ja tema naise Nehama-Rebekka (Rivka) last rikkas majas väga hea ja asjaliku kasvatuse. Lapsed õppisid kodus keeli – lisaks emakeelele jidišile ja eesti keelele õpetati neile saksa, heebrea ja inglise keelt. Samuti õpetati muusikat, käsitööd, sealhulgas lukksepa- ja puusepatööd, õmblemist ja tikkimist, lisaks veel toiduvalmistamise põhitõdesid ning ka aiandust. Õnneks olid majas selleks kõik tingimused olemas. Sealjuures pidid nii poisid kui ka tüdrukud omandama kõik need "teadused" võrdsel määral.

Nehama-Rebekka ja Meier-Mordke Judeikin 20. sajandi alguses
foto: erakogu

Esimese maailmasõja lõpus, enne Venemaa kodusõja puhkemist, sooviti panna kaks Meieri ja Rivka last õppima Rõbinski linna kaheksaklassilisse kommertskooli. Nii võeti 1917. aasta kevadel üheksa-aastane Solomon (Schleime) ja kümneaastane Rahil (Haja-Rahel) Judeikin selle kooli vastava klassi kandidaatidena arvele.

Sisseastumise protsess võttis aga mitu kuud aega. Nii saatis 1916. aasta detsembris Vene Kaubandus- ja Tööstusministeeriumi koolituse alal piirkonnainspektor Rõbinski kommertskooli direktorile kirja järgmise küsimusega:

"Ettetulnud vajaduse tõttu on mul au paluda Teid, armuline härra, teatada mulle, kas Teile usaldatud kooli kuuendas klassis on vabu kohti juutidele."

Vastus koolist saabus jaanuari alguses:

“Vastuseks järelepärimisele on mul au teatada austatud härrale, et juudi vabade kohtade protsendinorm mulle usaldatud koolis ei ole veel täidetud ning kuuendas klassis on veel õpilastele vabu kohti.”

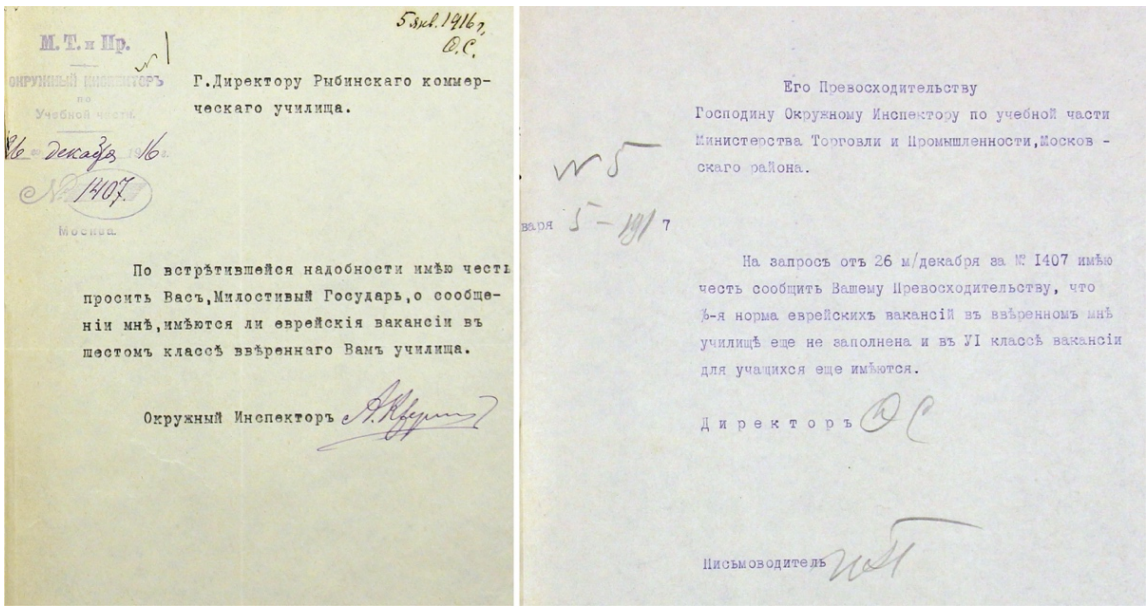

М. Т. и Пр.

Окружный Инспекторъ по Учебной части

26 декабря 1916

№ 1407

Москва.

5 янв. 1916 г. О. С.

Г. Директору Рыбинскаго коммерческаго училища.

По встрѣтившейся надобности имѣю честь просить Васъ, Милостивый Государь, о сообщеніи мнѣ, имѣются ли еврейскія вакансіи въ шестомъ классѣ ввѣреннаго Вамъ училища.

Окружный Инспекторъ

Его Превосходительству Господину Окружному Инспектору по учебной части Министерства Торговли и Промышленности, Московскаго района.

№ 5

января 5 – 1917

На запросъ отъ 26 м/декабря за № 1407 имѣю честь сообщить Вашему Превосходительству, что ½-я норма еврейскихъ вакансій въ ввѣренномъ мнѣ училищѣ еще не заполнена и въ VI классѣ вакансіи для учащихся еще имѣются.

Директоръ

Письмоводитель

Kirjad Rahil Judeikini Rõbinski kommertskooli isiklikust toimikust
allikas: Vene Riigiarhiivi Jaroslavli oblasti filiaal Rõbinski linnas, 75-2-709

Aprillikuus 1917 saatis Meier Judeikin direktori nimele avalduse palvega võtta kooli vastu tema tütar ja poeg.

“Palvekiri Tema Kõrgeaususe le, Rõbinski kaheksaklassilise kommertskooli direktorile esimese gildi kaupmehelt Meier-Mordke Josseli p. Judeikinilt.

Kuna soovin anda oma tütrele Rahil Judeikinale (pojale Solomon Judeikinile) haridust Rõbinski kommertskoolis, palun Teid alandlikult lubada teda sisseastumiseksamile sobivasse klassi õppima asumiseks. Minu eelpool nimetatud tütar Rahil Judeikina sündis 23. jaanuaril 1907 (poeg Solomon Judeikin sündis 30. jaanuaril 1908), tal on juudi usutunnistus ja kuni praeguse ajani on ta saanud õpetust kodus.

Vanemate andmed:

1) alaline elukoht – Rõbinsk, Krestovaja tänav 134.
2) rahvus – juut.
3) vanemate tegevusalad – metsatööstus.”

Kommertskooli sekretäri poolt said avaldustele järgmised pealdised pandud:

4. aprillil 1917: võetud arvele 1. klassi kandidaadina;
29. aprillil 1917: lubatud kooli; võib vastu võtta, kui dokumendid saavad esitatud;
25. augustl 1917: võetud vastu 1. klassi.

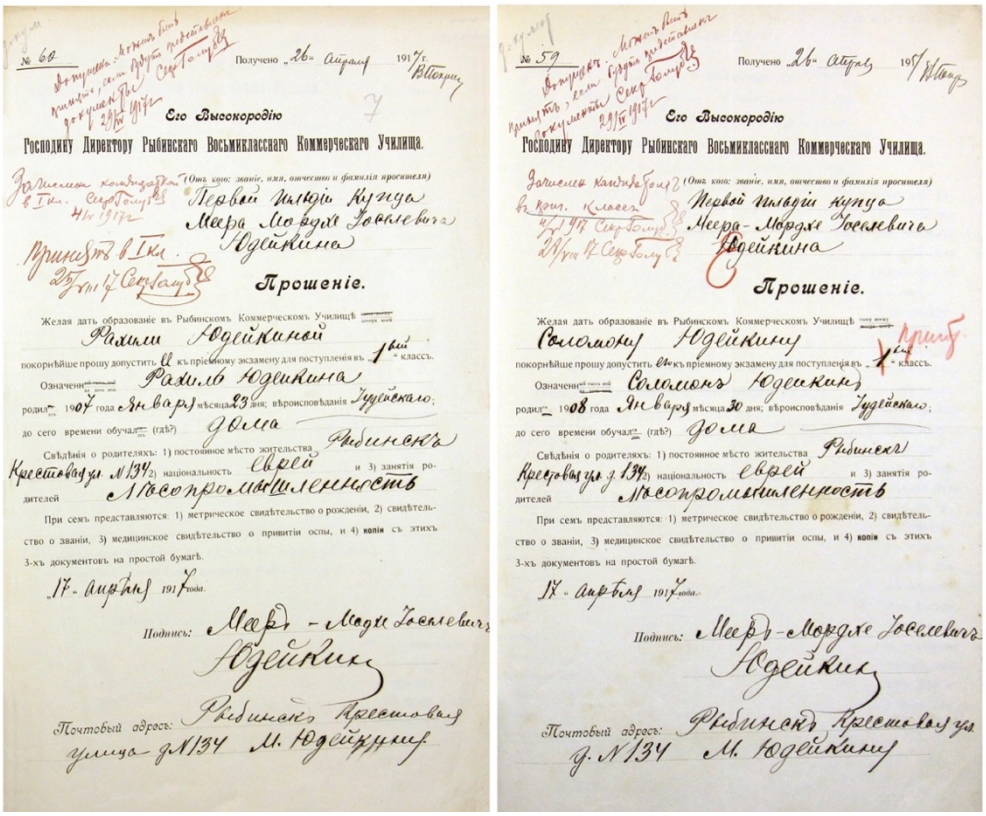

№ 60 Получено „26“ апрѣля 1917 г.

Его Высокородію

Господину Директору Рыбинскаго Восьмиклассного Коммерческаго Училища.

(Отъ кого: званіе, имя, отчество и фамилія просителя)

Первой гильдіи купца Меера Мордхе Госелевича Юдейкина

Прошеніе.

Желая дать образованіе въ Рыбинскомъ Коммерческомъ Училищѣ Рахили Юдейкиной покорнѣйше прошу допустить ее къ пріемному экзамену для поступленія въ 1-й классъ.

Означенная родилась 1907 года января мѣсяца 29 дня; вѣроисповѣданія Іудейскаго; до сего времени обучалась (гдѣ?) дома

Свѣдѣнія о родителяхъ: 1) постоянное мѣсто жительства Рыбинскъ Крестовая ул. д. № 134 2) національность Еврей и 3) занятія родителей Лесопромышленность

При семъ представляются: 1) метрическое свидѣтельство о рожденіи, 2) свидѣтельство о званіи, 3) медицинское свидѣтельство о привитіи оспы, и 4) копіи съ этихъ 3-хъ документовъ на простой бумагѣ.

17 апрѣля 1917 года.

Подпись: Меер-Мордхе Госелевичъ Юдейкин

Почтовый адресъ: Рыбинскъ Крестовая улица д. № 134 М. Юдейкину

№ 59 Получено „26“ апрѣля 1917 г.

Его Высокородію

Господину Директору Рыбинскаго Восьмиклассного Коммерческаго Училища.

(Отъ кого: званіе, имя, отчество и фамилія просителя)

Первой гильдіи купца Меера-Мордхе Госелевича Юдейкина

Прошеніе.

Желая дать образованіе въ Рыбинскомъ Коммерческомъ Училищѣ Соломону Юдейкину покорнѣйше прошу допустить его къ пріемному экзамену для поступленія въ 1-й классъ.

Означенный родился 1908 года Января мѣсяца 30 дня; вѣроисповѣданія Іудейскаго; до сего времени обучался (гдѣ?) дома

Свѣдѣнія о родителяхъ: 1) постоянное мѣсто жительства Рыбинскъ Крестовая ул. д. 134 2) національность Еврей и 3) занятія родителей Лесопромышленность

При семъ представляются: 1) метрическое свидѣтельство о рожденіи, 2) свидѣтельство о званіи, 3) медицинское свидѣтельство о привитіи оспы, и 4) копіи съ этихъ 3-хъ документовъ на простой бумагѣ.

17 апрѣля 1917 года.

Подпись: Меер-Мордхе Госелевичъ Юдейкин

Почтовый адресъ: Рыбинскъ Крестовая ул. д. № 134 М. Юдейкину

Palvekirjad Solomon ja Rahil Judeikini Rõbinski kommertskooli isiklikest toimikutest allikas: Vene Riigiarhiivi Jaroslavli oblasti filiaal Rõbinski linnas, 75-2-710 ja 75-2-709

Avaldusele olid lisatud ka mõlema lapse arstitõendid järgmise tekstiga:

“On antud Kovno kubermangu Šavli kreisi kaupmehe pojale, üheksa-aastasele Solomon Judeikinile / tütrele, kümneaastasele Rahil Judeikinale, selle kohta, et tema arstliku läbivaatuse käigus leiti tema vasakult õlalt vasikarõugete vastu vaktsineerimise jäljed. Mingeid füüsilisi puudeid või haiguse sümptomeid ei leitud.”

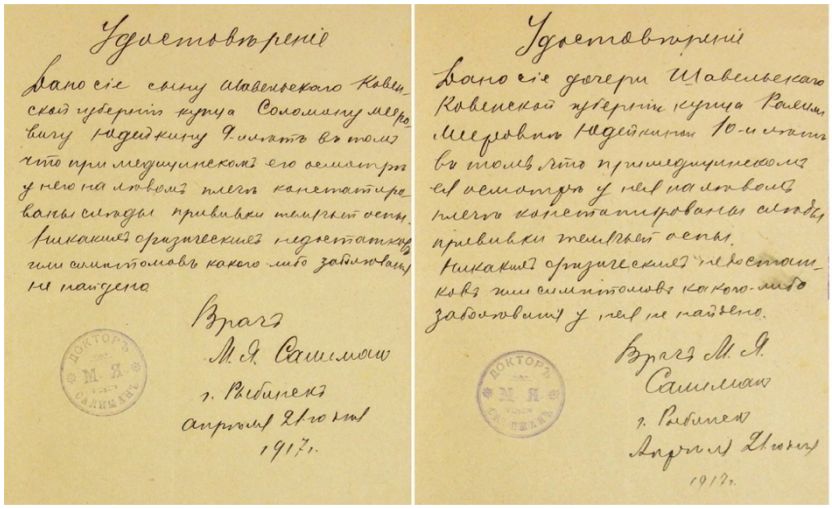

Удостовѣреніе

Дано сіе сыну Шавельскаго Ковенской губерніи купца Соломону Меерову Юдейкину 9 лѣтъ въ томъ что при медицинскомъ его осмотрѣ у него на лѣвомъ плечѣ констатированы слѣды прививки телячьей оспы. никакихъ органическихъ недостатковъ или симптомовъ какого либо заболѣванія не найдено

Врачъ М. Я. Сашелиш

г. Рыбинскъ

апрѣля 21 го дня 1917 г.

Удостовѣреніе

Дано сіе дочери Шавельскаго Ковенской губерніи купца Рахили Мееровны Юдейкиной 10-и лѣтъ въ томъ что при медицинскомъ ея осмотрѣ у нея на лѣвомъ плечѣ констатированы слѣды прививки телячьей оспы. никакихъ органическихъ недостатковъ или симптомовъ какого-либо заболѣванія у нея не найдено.

Врачъ М. Я. Сашелиш

г. Рыбинскъ

Апрѣля 21 дня 1917 г.

Arstitõendid Solomon ja Rahil Judeikinite Rõbinski kommertskooli isiklikest toimikutest. allikas: Vene Riigiarhiivi Jaroslavli oblasti filiaal Rõbinski linnas, 75-2-710 / 75-2-709

1917

1917. aasta juuli alguses konfiskeeriti Võru jaamas üle kahekümne kilogrammi võid ja üle kolmekümne kilogrammi kaaluv kast munadega.

Vahejuhtumi valguses koostas 6. juulil Võru kreisi 1. ringkonna miilitsaülem järgmise protokolli:

“Antud kuupäeval tõi militsionäär Jacob Brener Võru jaamast hobusega kohale võid koguses üks puud seitseteist naela [1] ja kasti mune koos taaraga koguses kaks puuda kolm naela, mis kuuluvad Meier Judeikinile ja mis olid mõeldud isiklikuks tarvitamiseks. Judeikin elab praegu Staraja Russa linnas asuvas suvilas, kokku elab seal kolmteist inimest.”

[1] 1 puud = 16,3805 kilogrammi
1 vene nael = 0,40951241 kilogrammi

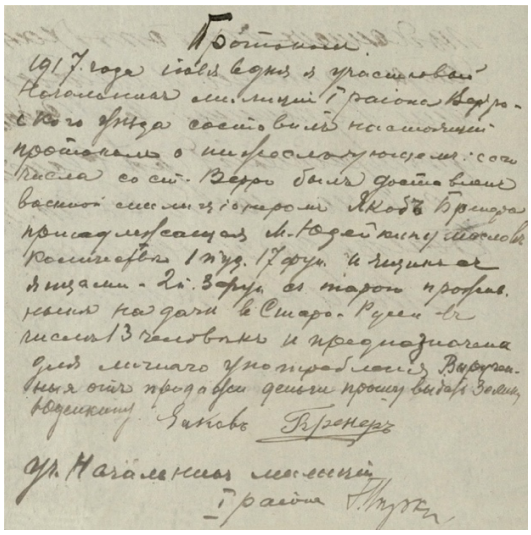

Protokoll toimikust “Maakonna miilitsaülema kaebus Meier Judeikini vastu toiduainete väljaveos” allikas: Rahvusarhiiv, EAA.4682.1.21

Järgmisel päeval palus Võru kreisi Toitlusvalitsus korraldada konfiskeeritud või ja munade kiire müük elanikkonnale järgmiste hindadega: nael võid – 1 rubla 17 kopikat ja kümme muna – 75 kopikat. Müük pidi toimuma väikeste partiidena, alates 1–5 naelast võid ja kümnest munast iga ostja kohta, sõltuvalt ostjate arvust. Müügi päevast ja kellaajast kästi elanikkonda ning kohalikku Soldatite ja tööliste saadikute nõukogu täitevkomiteed aegsasti teavitada.

Kuid müük ei läinud plaanipäraselt – sellele panid ametnikud käe ette. Miilitsaülem oli sunnitud uue protokolli kirjutama:

“8. juuliks oli minu, Võru kreisi 1. ringkonna miilitsaülema poolt määratud selles kirjavahetuses mainitud või ja munade müük. Müügi avamise ajal kell üheksa hommikul ilmus kohale kohaliku Soldatite ja tööliste saadikute nõukogu täitevkomitee esimees ja peatas nimetatud toiduainete müügi, protesteerides Toitlusvalitsuse kehtestatud hindade vastu, kuna need ei vastanud intendandi [2] hindadele. Eeltoodu otsustati kanda protokolli, mis esitatakse Võru kreisi Toitlusvalitsusele, et määrata müüdavatele toodetele uued hinnad.”

[2] relvajõudude ametnik, kes tegeleb vägede ja jõudude varustamise küsimustega tagalas. Alates 19. sajandist on intendandid eksisteerinud erinevate riikide sealhulgas Vene impeeriumi relvajõududes

Paar päeva hiljem korraldati müük uute hindadega. Toimunust andis teada juba meile tuttav miilitsaülem:

“Juhindudes Põhjarinde armee juhataja 25. detsembri 1916 määrusest ning Võru Soldatite ja tööliste saadikute nõukogu täitevkomitee seisukohast, viisin 11. juulil Võru jaamas läbi konfiskeeritud või ja kasti munade müügi. Müük toimus järgmiste hindadega: nael võid – 1 rubla, kaks muna – 12 kopikat. Sain müügist 71 rubla 90 kopikat.”

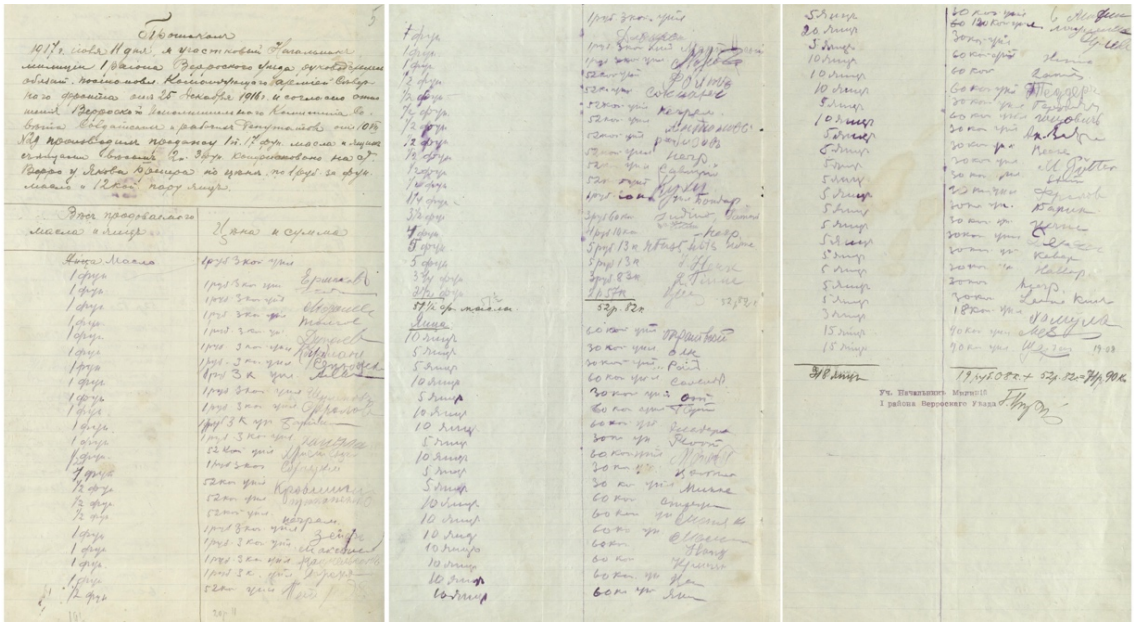

Müügitabel toimikust "Maakonna miilitsaülema kaebus M. Judeikini vastu toiduainete väljaveos" allikas: Rahvusarhiiv, EAA.4682.1.21

Oktoobri alguses määrati antud asjas Ajutise valitsuse Võru kreisi komissari otsusega Meier Judeikinile haldustrahv:

"Võru kreisi miilitsaülema 13. augustil 1917 esitatud juurdluse tulemustest nähtub, et 6. juulil pidas miilits Looderaudtee Võru jaamas kinni 1 puuda 17 naela võid ja kasti mune kaaluga 2 puuda 3 naela, mis kuulusid Võru linnas elavale Meier Judeikinile, kes kavatses need saata Staraja Russa linna. Pidades silmas asjaolu, et armee piirkonnast kariloomade ja igat liiki toiduvarude väljavedu eraisikute poolt on armee ülemjuhataja määrustega keelatud, olen mina, Võru kreisi komissar, otsustanud määrata Meier Judeikinile haldustrahvi suuruses 25 rubla või 14-päevase vanglakaristuse, millest teatada Võru kreisi miilitsaülemale täideviimiseks."

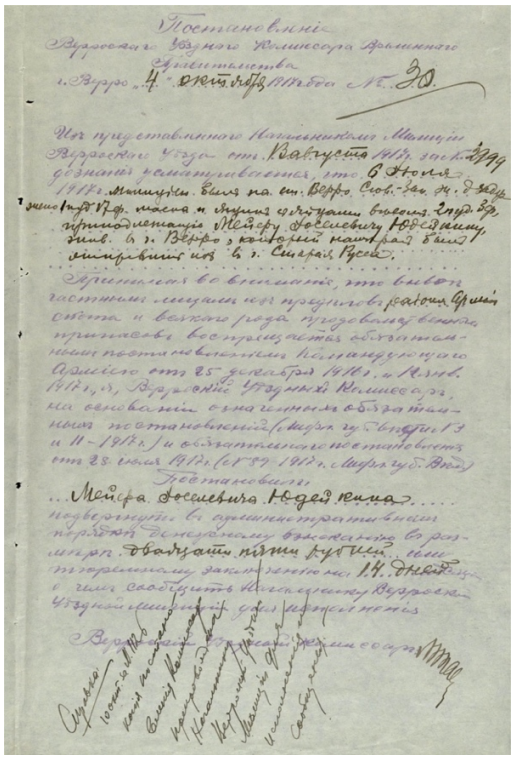

Määrus toimikust "Maakonna miilitsaülema kaebus Meier Judeikini vastu toiduainete väljaveos" allikas: Rahvusarhiiv, EAA.4682.1.21

1917

1917. aastal leidis aset ka teine vahejuhtum, mis oli seotud Meier Judeikiniga ja vajas ametivõimude sekkumist.

Nimelt teatati 1. augustil Võru linnamiilitsa ülema abile, et esimese gildi kaupmehe Meier Judeikini kuuluvas lauavabrikus pandi öösel toime ajamirihmade vargus. Juhtunu asjaolude väljaselgitamiseks alustati juurdlust.

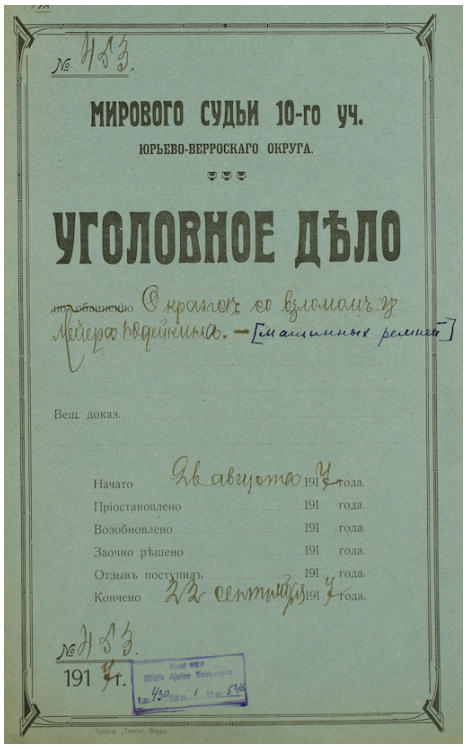
№ 423.

МИРОВОГО СУДЬИ 10-го уч.

ЮРЬЕВО-ВЕРРОСКАГО ОКРУГА.

УГОЛОВНОЕ ДѢЛО

по обвиненію О краже со взломомъ у Мейера Юдейкина. — [машинныхъ ремней]

Вещ. доказ.

Начато 2 в августа 1917 года.
Пріостановлено 191 года.
Возобновлено 191 года.
Заочно рѣшено 191 года.
Отзывъ поступилъ 191 года.
Кончено 22 сентября 1917 года.

№ 423.
1917 г.

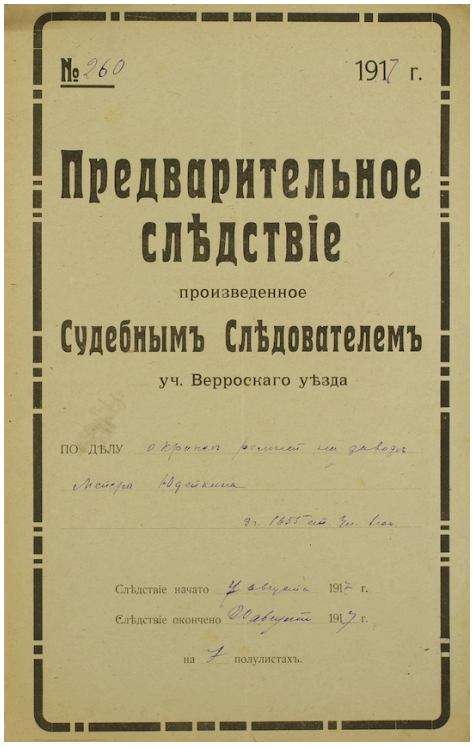
№ 260 1917 г.

Предварительное слѣдствіе

произведенное

Судебнымъ Слѣдователемъ

уч. Верроскаго уѣзда

ПО ДѢЛУ о краже ремней из завода Мейера Юдейкина

Слѣдствіе начато 1 августа 1917 г.
Слѣдствіе окончено 9 августа 1917 г.

на 7 полулистахъ.

Kriminaal- ja eeluurimise toimikute "Meier Judeikinilt masinarihmade sissemurdmisega varguse kohta" esikaaned
allikas: Rahvusarhiiv, EAA.430.1.546

Vahejuhtumi käsitlemine algas Võru linnamiilitsa ülema abi Kristjan Visnapu poolt koostatud protokollist:

"Augustikuu esimesel päeval teatas Meier Judeikinile kuuluva lauavabriku usaldusisik Fritz. Suit [1], et ööl vastu 1. augustit varastati nimetatud lauavabrikust järgmised viis ajamirihma:

1) aurukatlalt – üks vana kummirihm pikkusega 44 jalga ja laiusega 6 tolli [2], mida on parandatud balaatarihma [3] tükkide paigaldamise ja õmblemise teel;
2) servamismasinalt – üks vana balaatarihm pikkusega 53½ jalga ja laiusega 6 tolli, ning teine samasugune rihm pikkusega 26½ jalga ja laiusega 6 tolli, mida on parandatud kaamelivillast rihma tükkide õmblemise teel;
3) höövelmasinalt – üks vana balaatarihm pikkusega 33 jalga ja laiusega 6 tolli;
4) kappsaagilt – üks kaamelivillast rihm pikkusega 8 jalga ja laiusega 4 tolli.

Vargus võidi toime panna öösel kella 12 ja hommikul kella 6 vahel. Avaldaja ei oska veel kedagi varguse toimepanemises kahtlustada. Varas või vargad tungisid vabrikusse läbi selle tagumise, järve pool asuva külje, rebides vabrikuhoone tagumisest laudseinast ära kaks lauda, mille tõttu tekkis seina piisav ava vabrikusse sisenemiseks. Kõigi varastatud rihmade väärtus on hinnanguliselt umbes 750 rubla."

[1] Fritz Suit töötas aastail 1911–1919 Judeikinite metsaäris prokuristina (ettevõtte volitatud esindajana). Aastail 1919–1940 oli ta Võru linnapea. Suit oli ka Riigikogu I ja II koosseisu liige. Ta vahistati nõukogude okupatsioonivõimu poolt 1941. aastal, saadeti Venemaale ja määrati

surmanuhtlus, mis viidi täide Sverdlovski oblastis asunud NKVD vangilaagris Sevurallag 1942. aasta aprillis.

[2] 1 jalg = 30,48 sentimeetrit
1 toll = 2,54 sentimeetrit

[3] teatud Lõuna-Ameerika puude piimmahla kuivatamisel saadav kummitaoline aine

Järgmise sammuna koostati ka vaatlusprotokoll:

“Mina, Võru linnapolitsei ülema abi K. Visnapu, kontrollisin manukate ja saeveski usaldusisiku Fritz Suiti juuresolekul vabrikut ja selle ruume, kust ööl vastu tänast kuupäeva oli toime pandud rihmade vargus. Selle vaatluse ajal selgus, et vaadeldav vabrik on ühekorruseline puitehitis, laudhoone Vabriku ja Petseri tänavate nurgal, Võru järve kaldal, mis koosneb mitmest osast – katlamajast, jahuveskist, saeveskist jne. Hoonel on uksed ja aknad.

Tõepoolest, mitmest kohast on puudu järgmised ajamirihmad:
aurukatlal üks rihm, mille pikkus võis olla 44 jalga ja laius 6 tolli;
servamismasinal üks rihm pikkusega umbes 53½ jalga ja laiusega 6 tolli, ning teine pikkusega 26½ jalga ja laiusega 6 tolli;
höövelmasinal üks rihm pikkusega umbes 33 jalga ja laiusega 6 tolli;
kappsaagil pikkusega 8 jalga ja laiusega 4 tolli.

Edasise vaatluse käigus avastati, et varas või vargad olid tunginud vabrikusse tehase tagumiselt järve pool asuvalt küljelt, tõmmates vabrikuhoone tagumisest laudseinast välja kaks lauda, mille tõttu tekkis seina piisav ava vabrikusse sisenemiseks. Ning nad võisid väljuda läbi katlaruumi läänekiljel asuva avatud akna, kus on akna lähedal mudas üsna selge saapaid kandva inimese parema jala jälg, millest on asitõendina võetud ligikaudne mõõt. Midagi muud nähtavat kuskilt ei leitud.”

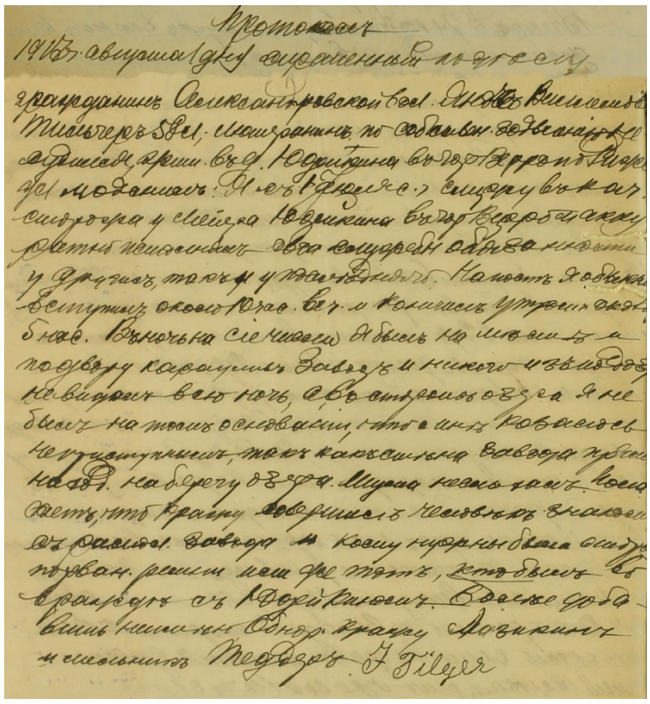

Protokoll toimikust “Meier Judeikinilt masinarihmade sissemurdmisega varguse kohta”
allikas: Rahvusarhiiv, EAA.430.1.546

Lauvabrikus öövahina töötanud ja asjas küsitletud Jaan Tilger selgitas järgmist:

“Alates selle aasta 1. juulist olen teeninud Võru linnas Meier Judeikini vabrikus vahina ja täitnud korralikult oma ametikohustusi nii teiste tööandjate kui ka Judeikini juures. Tavakohaselt asusin postile õhtul umbes kella 10 ajal ja lõpetasin umbes kell 5 hommikul. Öösel vastu tänast kuupäeva olin ma kohal ja valvasin vabrikut hoovi poolt. Ma ei näinud kogu öö jooksul kedagi kahtlast. Järve

pool ei käinud ma seetõttu, et mulle tundus see ligipääsmatu – vabriku sein asub otse järve kaldal. Lärmi ei kuulnud.”

Tilger uskus, et varguse pani toime isik, kes on tuttav vabriku paiknemisega ja kes vajas vanu rebenenud rihmu, või keegi, kes oli Judeikini vastu vaenulik.

Seejärel otsustati alustada juhtumi eeluurimist. Määrus uurimise alustamise kohta oli sõnastatud järgmiselt:

“Võru kreisi 1. jaoskonna kohtu-uurija, olles läbi vaadanud Võru linna miilitsaülema juurdluse ja võttes arvesse, et:

1) juurdlus sisaldab õiguspärast alust uurimise alustamiseks;
2) juhtumi asjaolud sisaldavad karistusseadustiku paragrahvis №1655 alusel ette nähtud kuriteo tunnuseid ning järelikult on uurimise läbiviimiseks piisav alus;
3) süütegu pandi toime uurimisjaoskonna piires;

tegi otsuse alustada juhtumi eeluurimist.”

Mõni päev hiljem kuulati üle ka tunnistajad, nende hulgas Võru linna miilitsaülema abi, lauavabriku omanik ja tema usaldusisik.

ПРОТОКОЛЪ ДОПРОСА №
августа дня; Судебный Следователь
Окружнаго Суда 1-го уч. Верроскаго уѣзда въ
допрашивалъ нижепоименн аго въ качествѣ свидѣтеля
съ соблюденіемъ 443 ст. Уст. Угол. Суд.
допрашиваемый показалъ:

Võru linna miilitsaülema abi Kristjan Visnapuu sõnul viis ta avalduse alusel läbi varguskoha vaatluse seoses sellega, et ööl vastu 1. augustit pandi Meier Judeikini vabrikus toime masinatelt rihmade vargus:

“Selgus, et kurikaelad olid saeveski tagumisest seinast lauad välja rebinud ja läbi tekkinud avause saeveski hoonesse tunginud. Varastanud siit osa rihmu, läksid nad avatud ukse kaudu katlaruumi. Sealt olid varastatud ainult vanad rihmad – kõik uued olid alles

Judeikini usaldusisiku Suiti avalduse kohaselt ei oleks need rihmad kestnud kauem kui kaks või kolm nädalat, pärast mida oleks tulnud hankida uued. Alguses ütles Suit, et varastatud rihmad maksavad 450 rubla, kuid hiljem 750 rubla. Judeikin teeb töid kroonule – tarnib valmislaudu. Judeikinil on ka jahuveski, kuid sealsed rihmad olid kõik alles, hoolimata asjaolust, et need olid täiesti uued ja katlaruumist oleks olnud sinna lihtne pääseda, kuna uksed ei olnud lukus.

Kuulsin, et Judeikin oli hiljuti saanud sõjaväeametkonnalt telegrammi valmislaudade kohaletoimetamise kohta, kuid tal ei olnud lauad valmis. Seetõttu tekib kahtlus varguse lavastamisest leppetrahvi vältimiseks.

Katlaruumi akna lähedal, mis osutus avatuks, oli näha üks inimese parema jala jälg. Kusagil mujal ei olnud mingeid jälgi näha. Kurikaelad polnud varguse kohale midagi maha jätnud. Vabrikus ei ela kedagi ja see ei asu eluruumiga sama katuse all. Ma ei kuulanud Judeikinit üle, kuna ta ei ole praegu linnas. Nagu räägiti, sõitis ta 1. augusti hommikul Antslasse uute rihmade järgi. Suit ei väljendanud kellegi suhtes kahtlust varguse toimepanemises. Varastatut ei ole tänaseni leitud.”

Lauavabriku usaldusisik, endine kubermangu sekretär Fritz Suit, omakorda ütles, et:

“Ööl vastu 1. augustit varastati Judeikini vabrikust viis ajamirihma seitsmesaja viiekümne rubla väärtuses. Kurikaelad sisenesid saeveskisse, rebides osakonna järvepoolsest seinast kokku kolm või neli lauda. Lisaks ronisid nad masinaruumi akna kaudu, mille nad avasid, kuna selle akna klaasid olid varem välja löödud. Saeveskist hoovi viiv uks ja masinaruumist samasse hoovi viiv uks olid suletud ning jäid pärast vargust suletuks. Masinaruumist saeveskisse uksi ei vii. Saeveskis ja masinaruumis olid ainult vanad rihmad, mis kõik varastatigi, peale ühe, mis käivitas saekaatri. Uusi rihmu seal ei olnud. Judeikinil on ka jahuveski, kus olid uued rihmad, kuid sinna kurikaelad ei tunginud ja seetõttu jäid rihmad terveks.

Kannatanu Meier Judeikin ei olnud rihmade varguse ajal Võrus. Ta viibis Staraja Russa linnas. Siin oli ainult tema isa Jossel Judeikin. See tehas on Meier Judeikini valduses, kuid ta töötab koos isaga ettevõttes notariaalse kokkuleppe alusel. Varguse avastasid töötajad kell 6 hommikul. Ma ei tea, kes täpselt varguse avastas.

Judeikini vabrikul on leping palkide saagimiseks Looderaudteede jaoks, mis on sõlmitud nende raudteede valitsusega kokkuleppe alusel. 19. oktoobril 1916, mõni nädal enne vargust, sai vabrik tellimuse toota 4 000 voodrilauda ja nii palju, kui ma mäletan ei olnud tellimuse täitmise tähtaega ära märgitud. Meil on lepingu alusel tingimus valmistada palkidest teatud arv laudu kuus, kuid ma ei mäleta täpset laudade arvu, mis peab kuus valmima.

Meil viibib vabrikus raudtee poolt vanemkümnik, kes teostab järelevalvet lepingu täitmise üle. Tema nimi on Vladislav Stanislavi p. Hmelevski, ta elab võõrastemajas Kommerts. Varastatud rihmu ei olegi leitud. Vabriku osad, kust rihmad varastati, on asustamata ja ei asu eluruumiga sama katuse all. Vabriku öövaht, ma ei tea tema nime, tunnistas, et ta ei kuulnud öösel lärmi ega märganud kurikaelu. Ta võis varguse toimumise ajal olla tallide lähedal ja sealt oleks olnud raske midagi kuulda. On võimalik, et vaht jäi öösel magama, sest ta töötab ka päeval. Pärast vargust ei vaadanud ma varguse kohti üle ja seetõttu ei tea ma, kas vabriku hoovis oli inimese jalajälgi. Jahuveskisse osteti uus rihm kuu või kaks enne teistes osakondades toimunud vargust. Masinaruumist viib uks jahuveskisse. Ma ei tea, kas see oli lukus, kuid töötajad ütlesid mulle, et need uksed on lukus. Ma ei tea, kes oleks võinud rihmade varguse toime panna, ja ma ei saa kellegi suhtes oma kahtlusi väljendada.”

Kuulati üle ka lauavabriku omanik Meier Judeikin, “30-aastane, juut, kohtu poolt karistamata, elab Võrus oma majas, kannatanu”, kes sõnastas, et:

“Minu vabrikust rihmade varguse toimumise ajal ei olnud ma Võrus, seega ei tea ma selle vargusega kaasnenud asjaoludest midagi. Need rihmad maksid mulle umbes 200 rubla. Need rihmad olid juba vanad ja parandatud ning oleksid võinud olla kasutuses veel pool aastat.

Ma ei tea, kes oleks võinud rihmade varguse toime panna, ja ma ei saa kellegi suhtes kahtlusi väljendada. Varastatud rihmad ei olegi välja ilmunud. Saeveskisse ja masinaruumi olid jäetud väikesed ajamirihmad ja üks suur rihm, kuid ka need olid kõik vanad. Jahuveskis oli mul üks uus rihm, kuid sinna kurikaelad sisse ei tunginud. See rihm oli ostetud paar kuud enne vargust.”

1917. aasta septembris otsustati juurdlusele kriips peale tõmmata, mille kohta väljastas kohalik rahukohtunik järgmise määruse:

“Liivimaa kubermangu Tartu-Võru ringkonna 10. piirkonna rahukohtunik, olles vaadanud läbi Võru linna miilitsaülema juurdluse sissemurdmisega varguse kohta Meier Judeikinilt ja võttes arvesse, et varguse toime pannud isikud on jäänud teadmata ning et kannatanu ei ole kellegi kohta kahtlustust esitanud ja miilitsa juurdlusega ei ole süüdlasi tuvastatud, otsustas lõpetada asi ning teavitada sellest Võru linna miilitsaülemat ja kannatanut, samuti tuleb jätkata varaste otsimist ja juhul, kui nad avastatakse, teatada õigeaegselt tulemustest.”

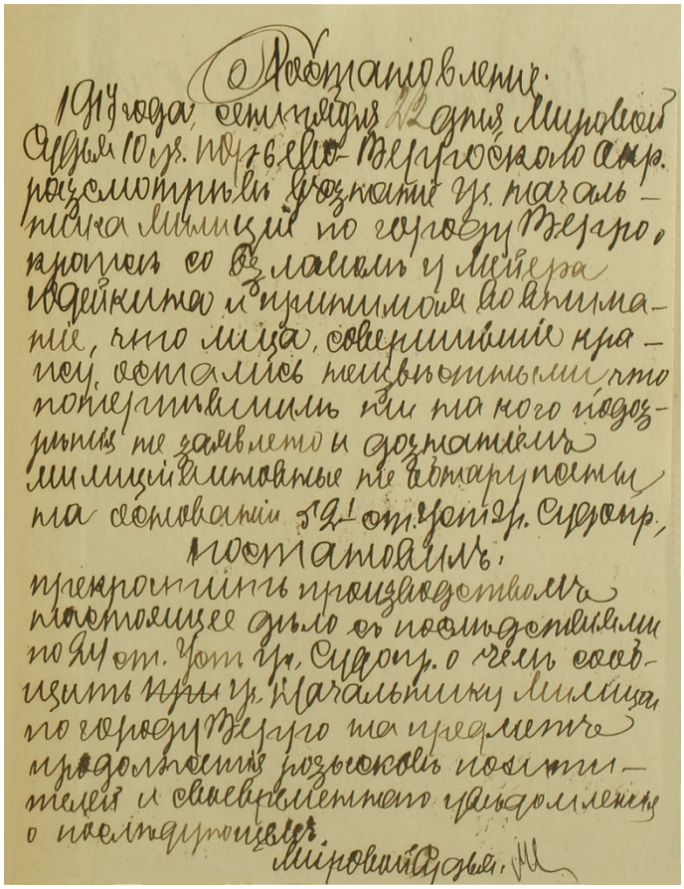

Kohtumäärus toimikust "Meier Judeikinilt masinarihmade sissemurdmisega varguse kohta" allikas: Rahvusarhiiv, EAA.430.1.546

1918–1919

Alates 1918. aastast, pärast Võru vallutamist Saksa vägede poolt Esimese maailmasõja ajal, valitses linnas küttekriis.

Sellest kirjutab oma mälestustes Võru maakonna Rahvaväe [1] ülema staabi sõjaväeametnik Kornelius Tiisler. 1940. aastal Vabadussõja ajaloo komitee töökomisjonile edastatud käsikirjas käsitleb ta majanduslikku olukorda ja toitlusolusid Võrumaal Esimese maailmasõja ja Vabadussõja ajal.

Oma teoses mainib Tiisler ka Meier Judeikini metsaäri:

"Saksa okupatsiooni ajal näis, nagu oleksid tolleaegsed metsade omanikud, Balti mõisnikud, samuti käsikäes töötavad metsaärid vähe hoolinud küttematerjali valmistamisest, mille põhjuseks oli vahest segane olukord ja väljakujunemata poliitiline konstruktsioon või seisukord Baltimaal.

Küttematerjali küsimus Võru linnas kerkis seega otsekohe peale linna vallutamist üles. Puudust tundsid eriti asutused ja sõjaväeosad, mis asusid linnas. Kuid ka linna elanikkudel oli küttepuid raske saada, sest linna puuladu oli tühi, kuna turgu puid esialgu väga vähe kohaliste talupoegade poolt toodi.

Selle küsimuse lahendamiseks oli Tallinnas Kaubandus- ja Tööstusministeeriumi juures ellu kutsutud Kütteainete Keskkomitee [2], insener M. Raua juhatusel, missuguse keskkomitee kohapealse volinikuna Võrus tegevust alustas 1919. aasta veebruaris endine Tsooru vallasekretär härra Peedo Ahmann. Tema peamiseks ja esmajärguliseks ülesandeks oli eestkätt arvele võtta küttematerjalid ja muu metsamaterjal maal asuvates mõisametsades, niipalju, kui seda seal veel leidus ja seda leiduski vähe, nagu üleval pool öeldud.

Sellest siis tekkis tungiv tarvidus veel 1919. aasta kevadtalvel asuda uute raielankide ülestöötamisele, millele Võru Kütteainete komitee ka energiliselt asus. Üle võeti küttepuud ja muu

metsamaterjal Vene aegu töötanud, nõnda nimetatud “Полевое строительство” (“Välisehitus”) käest. Kui palju puid sellel oli, ei ole andmeid, kuid mäletan, et laudade tagavarad saadeti raudteetehastele Valka [3].

Metsaäri Judeikini, keda ise kohal ei olnud, puutagavara ja muu valmis metsamaterjal sai samuti Küttekomitee poolt ülevõetud, kuid pärast, tema kohale ilmudes, maksti temale see kõik välja Kaubandus- ja Tööstusministeeriumi ja sõjaväele antud materjalide eest Sõjaväe varustusvalitsuse poolt.

Üldse töötas metsatöödel esialgu mitmes kohas Võrumaal üle 600 töölise ja kogu kevade ja suve jooksul valmistati niipalju küttepuid (kvantumi ei mäleta), et sügiseks võis linnavalitsus juba oma puulao täita vastvalminud küttepuudega, täita nõuded elektrijaama varustamiseks küttepuudega jne.

Järgneva talve võisid seega küttematerjali poolest elanikud vastu võtta ilma kartuseta ja ka asutused ja sõjaväeosad said sellel alal varustatud. See Komitee töötas veel pärast Vabadussõjagi ja likvideeriti septembrikuul 1922. aastal.”

[1] Eesti Rahvavägi oli Eesti sõjaväe mitteametlik nimetus ja esmane organisatoorne etapp 16. novembrist 1918 kuni 27. märtsini 1920. Rahvavägi võttis osa Eesti Vabadussõjast

[2] Kütteainete Keskkomitee loodi Ajutise Valitsuse 18. detsembri 1918 määrusega sõjaaegse küttekriisi lahendamiseks. Keskkomiteele allus rida raudteeliine ning metsa- ja turbatööstusi

[3] raudteetehases tehti nii korralist kui ka erakorralist vagunite ja vedurite remonti. 1922. aasta seisuga töötas tehases üle 200 inimese ning selle järgi oli see Valga suurim ettevõte.

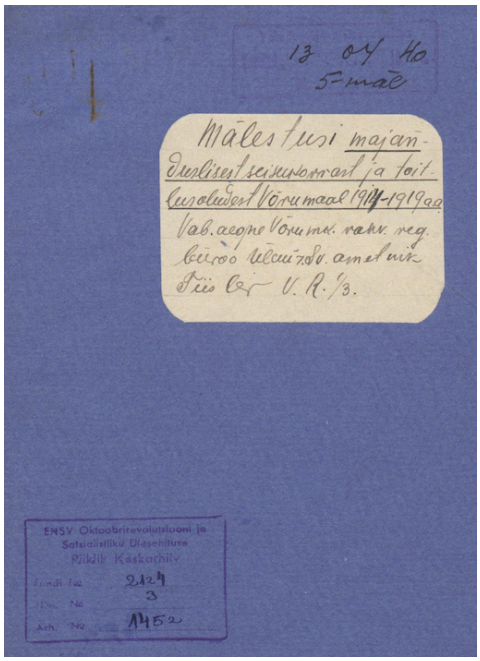

Kornelius Tiisleri käsikirjaga arhiivisäiliku esikaas
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.2124.3.1454

1920

Meier Judeikini metsatööstuse tegevusele pöörasid kohalikud ja üleriigilised väljaanded aastate jooksul üsna sageli tähelepanu.

Nii ilmus 27. mail 1920 ajalehes “Wõru Teatajas” uudisnupp Judeikini lauavabriku poolt korraldatud palkide parvetamisest Vagula järve kaldalt Võrru:

“Huvitavat pilti pakkus enne pühi Vagulast Tamulasse liikuv pikk palgiparv. Võrus asuv Judeikini lauavabrik parvetab Sõmmerpalu metsast Vagula kaldalt ostetud palgid vee kaudu linna. Parv võis pikk olla umbes veerand versta [1]”.

[1] 1 versta = 1,06 kilomeetrit

Palkide parvetamine. Pilt on illustratiivne.
foto: Hansa Antiik

1920–1923

Judeikinite metsatööstus sai ajalehes “Wõru Teataja” mainitud ka 8. juulil 1920, mil ilmus lõik Võru linna supelmajades toimuvast.

Kirjatükis nimetati lauavabrikule kuulunud metsamaterjal juudi palkideks:

“Linna supelusmajas (pargi ääres), oli läinud päevil kole palju suplejaid. Hinnad on: üksik kammer 4 marka [1], üleüldine 2 marka, hooaja pilet 40 marka. Linna maksuta supelusmaja [2] (Liiva tänavast minna) on aga väga inetu ja korratu. Kuni kella neljani on naistele. Siis käivad harilikult ka mitmesugused ulakad noored mehed juudi palkide pealt järves ja ujuvad supelusmaija. Mõnedele naissuplejatele teeb see lõpmata nalja, teistele aga on piinlik.”

[1] Eesti marga ja penni kasutamine lõpetati 1927. aasta maikuus vastu võetud Rahaseadusega. Uueks rahaühikuks sai Eesti kroon, mille nimi tulenes margaga paralleelselt kasutusel olnud nn kuldkrooni nimest. 1927. aastal lasti rahareformiga seoses ringlusse viimane seeria 100-margaseid kassatähti, millel oli ületrükk “Üks kroon”.

Eesti Vabariigi kassatäht ületrükiga
allikas: Eesti Pank

[2] on võimalik, et artiklis mainitud ning Liiva tänava otsa juures asunud supelmaja on jäänud Eesti Ajaloomuuseumis hoiul olevale klaasnegatiivile. Pildil olev supelmaja (märgitud punasega) asub samuti Liiva tänava otsa lähedal, kõrvaliste pilkude eest võrdlemisi varjatud kohas. Selleks, et jõuda "keskkehani vette", tuligi tükk maad kõndida, sest Tamula järv on sellel kohal üsna lauge põhjaga. Lauavabriku palgiparved pidid olema just selle koha naabruses, sest Judeikinite metsatööstus asus Liiva ja Petseri tänava vahelisel kaldaalal.

Supelmaja Liiva tänava otsa juures. Vaade Võru linnale üle Tamula järve
klaasnegatiiv: Eesti Ajaloomuuseum SA, AM N 8379:162

1922. aastaks ei olnud Võru linna poolt enam maksuta supelmaja tehtud. Antud asjaolule viitab ajalehes "Wõru Teataja" 13. juulil ilmunud artikkel pealkirjaga "Kah arupärimine", mis sisaldas järgmist lõiku:

"Inimesed tahavad juba kord supelda. Aga nii kallist supelusmaksu, nagu linnavalitsus selle tänavu on määranud, juba naljalt keegi maksta ei jõua, mida väga hästi tõendab peaaegu alati tühi seisev maksuline supelusmaja. Maksuta supelusmaja ka üles ei seata."

Vaid paar päeva hiljem, 15. juulil avaldas sama ajaleht artikli sõnaka pealkirjaga "14 supleja protsess", milles taas kord mainiti Judeikini lauavabrikut ning tõsteti tasuta supelmaja puudumise probleem üles.

„14 ſupleja protſeſs."

"Nagu teadvalt isikult kuuleme, on kohaliku lauavabriku omanik Judeikin 14 poisikest, kes vabriku kohal, kus puitmaterjal järves, supelnud, kohtusse kaevanud, sest et need, hulga kaupa seal supeldes, palkidele "rähka" teinud, s. o. neid järve laiali ajanud, mitmekordsest keelust hoolimata. Jällegi näeme, mis see tähendab, kui maksuline supelusmaja nii koledasti kallis, maksuta aga täiesti puudub."

Kohalikud lehed pöördusid sama teema juurde tagasi ka 1923. aastal, kui 18. juulil avaldas väljaanne "Wõrumaa" lühiartikli pealkirjaga "Okastraat järves".

Okastraat järwes.

“Mineval aastal, mil Judeikini lauavabriku palgid laiema järve riba oma alla võisid, veeti järve äärde, palkide peale minemise takistuseks okastraat. Sügisel ei võetud traati välja vaid jäeti talveks järve. Nüüd aga kevadel, mil jää postid ümber lükkas, jäi traat kõik ära koristamata ja vedeleb järve ääres. Okastraatide kohal on järv võrdlemisi hea põhjaga ja supeluseks kõlbulik, kuid kartus, et traadi otsa jooksed, võtab seal supelushimu ära.”

Võru linna supelmaja ja suplejad 1930. aastatel. Pilt on illustratiivne.
foto: Gustav Zopp, Võrumaa Muuseum, VK F 1378:12 F/n

1920–1921

Igat sorti vahejuhtumid ja nendega kaasnenud juurdlused ja kohtuvaidlused olid Meier Judeikini metsatööstuse tegevuse juures, nii-öelda, lahutamatuks osaks.

Nii tuli 10. augustil 1920 ilmsiks, et sama aasta juulikuus lõikasid metsakaupmehe Judeikini töölised 563. kilomeetri peal raudteepiirkonnas neli männipuud maha palkideks. Seda teada saades alustas Raudteede politsei 5. jaoskonna vanem kordnik K. Koch juurdlust omavoliliselt raudteepiirkonnas puude raiumise osas.

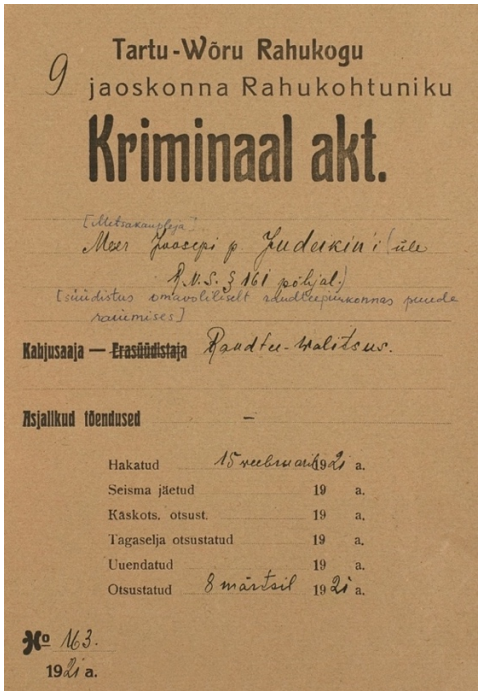
9
Tartu-Wõru Rahukogu
jaoskonna Rahukohtuniku
Kriminaal akt.
[Ettetsakaupleja]
Meier Jaacupi p. Judeikini [üle]
[K.K.S. § 161 põhjal]
[süüdistus omavoliliselt raudteepiirkonnas puude raiumises]
Kahjusaaja — Erasüüdistaja Raudtee-Valitsus.
Asjalikud tõendused —
Hakatud 15 veebruar 1921 a.
Seisma jäetud 19 a.
Käskots. otsust. 19 a.
Tagaselja otsustatud 19 a.
Uuendatud 19 a.
Otsustatud 8 märtsil 1921 a.
№ 163.
1921 a.

Toimiku "Süüdistus M. Judeikini vastu omavoliliselt raudteepiirkonnas puude raiumises" esikaas allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4459.1.927

Järgmisel päeval läks kordnik sündmuskohale, kus tunnistajate juuresolekul "saivad neli männa puu kändu üle vaadatud ja ära mõõdetud, missugune mõõt järgmine on: üks 13 tolli, teine 12 tolli, kolmas 11½ tolli ja neljas 10 tolli, missugused kännud tõesti 563. kilomeetri peal raudtee piirkonnas on. Need üleval tähendatud neli puud on juba koha pealt ära veetud, arvata metsakaupleja juut Judeikini poolt, kes elab Võru linnas."

Seejärel üritati mitme kuu jooksul välja selgitada, kas ja kelle poolt oli antud luba nende puude raiumiseks. Näiteks selgitas septembris Meier Judeikin, et "käesolevas asjas tean, et minu töölised küll seal metsa raiusid, kuid mitte raudtee piirkonnas. Minul olid kõik puud kohase metsaülema poolt märgitud, nii et seal mingisugust puud tema volituseta raiuda ei saanud."

Novembris kuulati üle Valga Tee- ja Ehituste jaoskonna ülem Johannes Lenzins:

"563. kilomeetri peal raudtee ääres olev mets sai Võru metskonnast Raudtee Valitsusele ostetud ja selle metsa raiumise võttis lepingu järele juut Judeikini enese peale, kes on kohustatud valmis materjali selle metsa saadusest Raudtee Valitsusele üle andma. Võru metsakonna esitaja poolt saivad selle metsa puud maha raiumise tarvis ära märgitud. Sellega tekib arvamine, kas ei olnud metskonna esitaja poolt ka need neli puud ära märgitud, sest juut Judeikini volinik ütleb, et on maha raiutud ka raudtee jao pealt märgitud puud.

Sellega ei leia mina selles asjas süüdistada mitte neid isikuid, kes selles asjad ülekuulatud, vaid süüdlane võib olla see, kes puud maharaiumise tarvis ära märkis. Oleks soovitav, et Võru metskonna esitaja, kes selle metsa puud ära märkis, saaks selles asjas ülekuulatud, võib olla on kogemata kombel raudteel jao pealt saanud puud märgitud. Mina kui selles asjas raudtee esitaja teatan, et selle nelja puu väärtus on 800 marka."

Võru metskonna esindaja ei teadnud asjast midagi, sest kõne all olev metsatükk asus tegelikult Sõmerpalu metskonnas. Selle metskonna metsnik Johan Müller andis omalt poolt järgmise seletuse:

"Mainitud metsas on puude märkimine õigesti korraldatud, kuid peaks olema, et on miskisugune üle piiri raiumine olnud, siis on see Raudtee Valitsuse volinik Judeikini ehk tema tööliste ettevaatamatus."

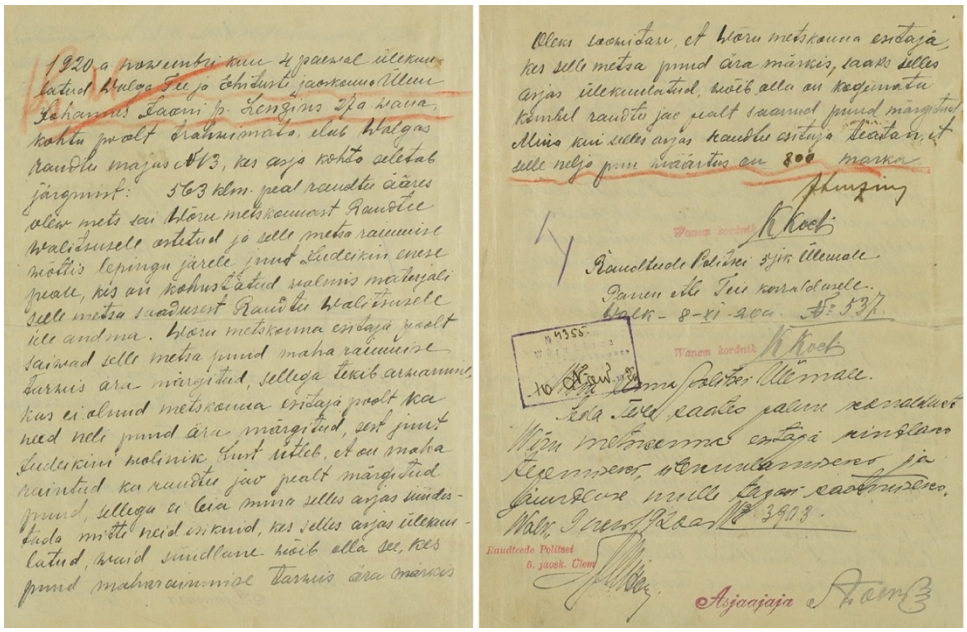

Ütlused toimikust "Süüdistus M. Judeikini vastu omavoliliselt raudteepiirkonnas puude raiumises" allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4459.1.927

Politseiametnikel kulus veel mitu nädalat, et aru saada, kas ja kelle poolt olid mahalõigatud puud raiumiseks ära märgitud. Detsembris teostas Võru jaama politsei kordnik J. Kajak ülevaatuse 563. kilomeetri peal, raudtee ääres metsa raiesmikus. Selgus, et metsavalitsuse poolt maa sisse paigaldatud puupost, mis asub raiesmiku ääres Sõmerpalu pool, oli varem olnud neli jalga raudtee poole, s.o. raudtee maa sees, mida kinnitab ülevaatuse käigus nähtavale tulnud auk. Viimasel ajal on post aga nihutatud neli jalga metsa poole. Lähtudes raudtee maa sees asunud august, jäävad protokollis käsitletud puud metsavalitsuse poolt raieks määratud krundi piiresse, mistõttu olid need puud metsavalitsuse poolt märgistatud.

Veel pooleteise kuu pärast jõuti järeldusele, et just Meier Judeikin peab puude omavolilise raiumise eest siiski vastutust kandma. 22. jaanuaril 1921 teatas Valga Tee- ja Ehituste jaoskonna ülem Johannes Lenzins, et:

"Nagu protokollist selgub, et juut Judeikin, kui metsa ostja, omavoliliselt on lasknud puud raudtee jao pealt maha raiuda. Palun Judeikini omavolilise puude raiumise eest seaduslikule vastutusele võtta ja kahju summa 800 marka raudtee kasuks välja mõista."

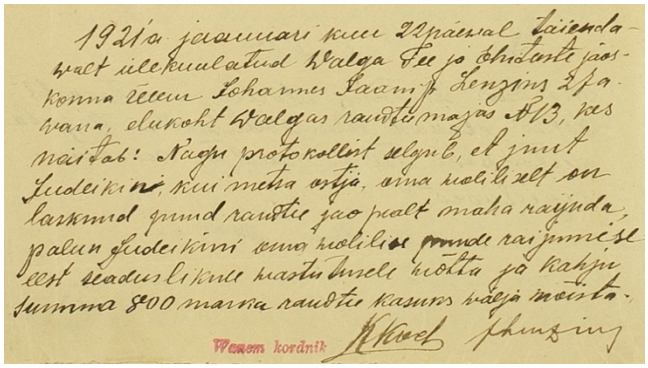

Ütlused toimikust "Süüdistus M. Judeikini vastu omavoliliselt raudteepiirkonnas puude raiumises" allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4459.1.927

Märtsi alguses, seitse kuud pärast juurdluse alustamist, jõudis asi Tartu-Võru Rahukogu

9. jaoskonna rahukohtuniku lauale. Avalikul kohtuistungil vaatas kohtunik läbi süüdistuse Meier Judeikini üle ja leidis, et süüaluse vastu esitatud süüdistus ei olnud tõendatud. Seega otsustati Meier Judeikin tema vastu esitatud süüdistuses kohtu poolt õigeks mõista.

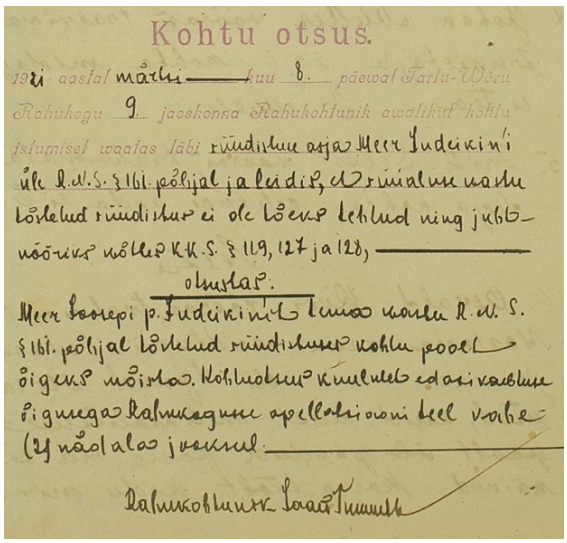

Kohtu otsus.

1921 aastal märtsi kuu 8. päeval Tartu-Võru Rahukogu 9. jaoskonna Rahukohtunik avalikul kohtu istumisel waatas läbi süüdistuse asjas Meier Judeikini üle K.W.S. § 161. põhjal ja leidis, et süüdistuse vastu tõelised süüdistuse ei ole tõeks tehtud ning juhtnöö-rus nõuab K.K.S. § 119, 127 ja 128,

otsustas.

Meier Joosepi p. Judeikinile tunnistada K.W.S. § 161. põhjal tõeliseks süüdistuse kohtu poolt õigeks mõistmas. Kohtukulusid kuuluks edasi vaadlus õigusega Rahukogusse apellatsioni teel vaba (2) nädala jooksul.

Rahukohtunik Joosep Tuumuk

Kohtuotsus toimikust "Süüdistus Judeikini vastu omavoliliselt raudteepiirkonnas puude raiumises" allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4459.1.927

1919–1921

1921. aastal jõudis Meier Judeikini nimi taas ajalehtede veergudele.

Seekord ilmus 20. augustil väljaandes "Wõru Teataja" artikkel pealkirjaga "Sõmmerpalust. Juurdeveoraudtee ilma peremeheta", milles tunti muret mädaneva raudtee pärast. Tuli välja, et loo algus ulatub aastasse 1919.

Sõmmerpalust.

Juurdeweoraudtee ilma peremeheta.

"1919. aasta suvel ehitati Vagula järve äärest kuni raudteeni umbes ühe versta pikkune juurdeveoraudtee metsamaterjali väljavedamiseks, mida riigi kulul Meier Judeikini metsaäri valmistas. Kõik materjal veeti välja 1920. aasta sügiseks, juurdeveoraudtee aga seisab praegu ilma otstarbeta, hulk liiprid mädanevad maa sees, ja nagu näha, on mõned roopad ära varastatud. Kui ta veel ületalve peaks jäetama, siis võib olla, ei leia tuleval suvel enam ühtegi roobast ega liiprit. Kus on siis see valitsuse asutus, kelle hoole all see juurdeveoraudtee on?"

Kuu aega hiljem, 29. septembril, lükkas samas lehes Raudtee ülem eeltoodud artiklis esitatud väite ümber. Ametniku seisukoht avaldati rubriigis "Toimetusele tulnud kirjad":

"Wõru Teatajas" №92 ilmunud kirja kohta "Sõmmerpalust. Juurdeveoraudtee ilma peremeheta", palun järgmisele õiendusele ruumi lubada: Juurdeveoraudtee, metsamaterjali väljavedamiseks, on ettevõtja Meier Judeikini tarvitada antud ja raudteevalitsuse vahel tehtud lepingu põhjal 10. juunist 1920 kuni 21. detsembrini 1921. Sellega siis ei ole nimetatud raudtee praegu mitte ilma peremeheta, nagu seda "B." omas kirjas on tähendanud, vaid kõige eest, mis peaks ülemalnimetatud raudteel kaduma minema, vastutab ettevõtja Judeikin kuni lepingu lõpuni, see tähendab selle aasta 21. detsembrini."

Rööbaste vargus, mida mainiti ajalehes “Wõru Teataja”, leidis tõepoolest aset 1921. aasta talvel. Vahejuhtumi juurdlusega tegeles tookord valla vanem politseikordnik.

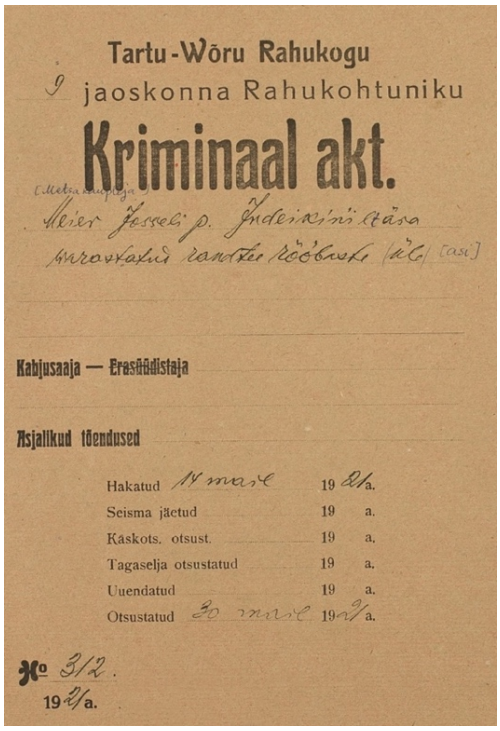
Tartu-Wõru Rahukogu
9 jaoskonna Rahukohtuniku
Kriminaal akt.
Metsakaupleja
Meier Jossepi p. Judeikini äärest
kuuvatud raudtee rööbaste (äärest) [asi]
Kahjusaaja — Erasõõdistaja
Asjalikud tõendused
Hakatud 14 marts 1921 a.
Seisma jätetud 19 a.
Käskots. otsust. 19 a.
Tagaselja otsustatud 19 a.
Uuendatud 19 a.
Otsustatud 30 marts 1921 a.
№ 312.
1921 a.

Toimiku “Juurdlus metsakaupleja Judeikini juurest raudtee rööbaste varastamise kohta” esikaas allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4459.1.948

Kõik sai alguse, kui 25. jaanuaril 1921 kuulis Meier Judeikini juures Sõmerpalu metskonnas tööjuhatajana ja praakerina töötav Aleksandr Lust kohalike käest, et kasarmu juurest järve äärde viidava metsamaterjali väikese raudtee rööpad on kadunud, täpsemalt Vagula järve äärsest raudtee otsast.

Seda kuuldes läks ta kohe samal päeval kohale ja avastas, et tõepoolest puudusid kaks rööbast, umbes kahe sülla pikkused:

“Sain aru et on rööpa vargusega tegemist olnud. Kes on varguse toime pandud ei tea. Kahtlustada selles ka kedagi ei tea. Mainitud raudtee on Riigi omandus mille eest vastutajaks on metsakaupleja Meier Judeikin kes elab Võru linnas omas majas, tema teab ka tehtud kahju väärtuse.”

Seejärel otsustas kordnik Niilus protokolli koostada ning kohale tulla, et tehtud kahju üle vaadata ja kindlaks teha. Kohapeal, tunnistajate juuresolekul, selgus, et:

“Metsatööstuse väike raudtee, mis läheb Võru-Valga suure raudtee kasarmu juurest läbi metsa kuni Vagula järve kaldale, pikkuses umbes 240 sülda, on selle tee järve äärsest otsast tõesti kaks rööpa rauda ära varastatud. Edasi vaadates selgus, et on käesoleval öösel vastu 26. jaanuari veel ka teise tee haru otsast rööpa raudasi ära varastatud. Rauad ei ole mitte ühepikkused. Nii siis puudu jäänud ehk ära varastatud raudasi on eri mõõtes kaduma läinud üleüldse 71 jalga pikkuses, raudade laius on pealt mõõtes ¾ tolli ja puu ehk liipri pealt mõõtes kõrge 2½ tolli.

Raudade pikkus on mitmemõõtuline, rööpa rauad on olnud raudtee harilikude naeladega pakkude (liiprite) küljes kinni, missugused naelad on kurjutegijad välja kiskunud ja ühes nähtavasti kõigega ära viinud. Jälgesi vaadates kahju sünnitamise koha ümbruses, ei või midagi aru saada, sest et on käesoleval ööl lund sadanud ja jäljed ära kadunud. Kahju võivad tõeks teha ainult asjatundjad.”

Kordniku arvates langes kahtlus puu- ja hagude vedajatele, kes elasid Võru vallas ehk mainitud raudtee ümbruses.

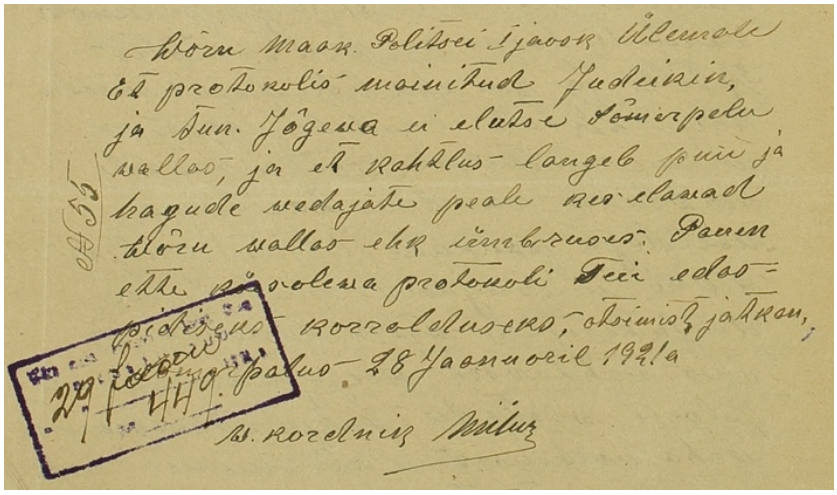

Protokolli väljavõte toimikust "Juurdlus metsakaupleja Meier Judeikini juurest raudtee rööbaste varastamise kohta"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4459.1.948

Juurdeveoraudtee omandi küsimuses jäid eraettevõtja ja riigiametnik eriarvamusele. Metsatööstuse omaniku Meier Judeikini sõnul, kes on 42-aastane ja elab Võrus, Vabriku tänav 6 [1], oli protokollis mainitud raudtee Eesti Vabariigi omand, mille huvide kaitsjaks tema oli määratud. Meier lisas, et toime pandud vargusega on riigile tekitatud kahju 2 000 marga väärtuses, kuid käesoleva juurdluse põhjal ei tea ta kedagi milleski süüdistada ega saa omalt poolt kedagi kahtlustada, mistõttu palub asja menetlus lõpetada.

Valga Tee- ja Ehituse jaoskonna ülema Johannes Lenzinsi hinnangul oli protokollis käsitletud väike raudtee, kust rööpad varastati, Judeikinile üle antud:

"Nii et tema, Judeikin on nende eest vastutav isik seeni kui tema seda teed enesele kasutab. Kui kord tema seda teed Raudtee Valitsusele saab tagasi anda, siis on tema kohustatud tagasi andma ka tähendatud arvu rööpaid, mis temale antud sai, ehk maksab puuduvate rööpaste eest vastava tasu rahaga."

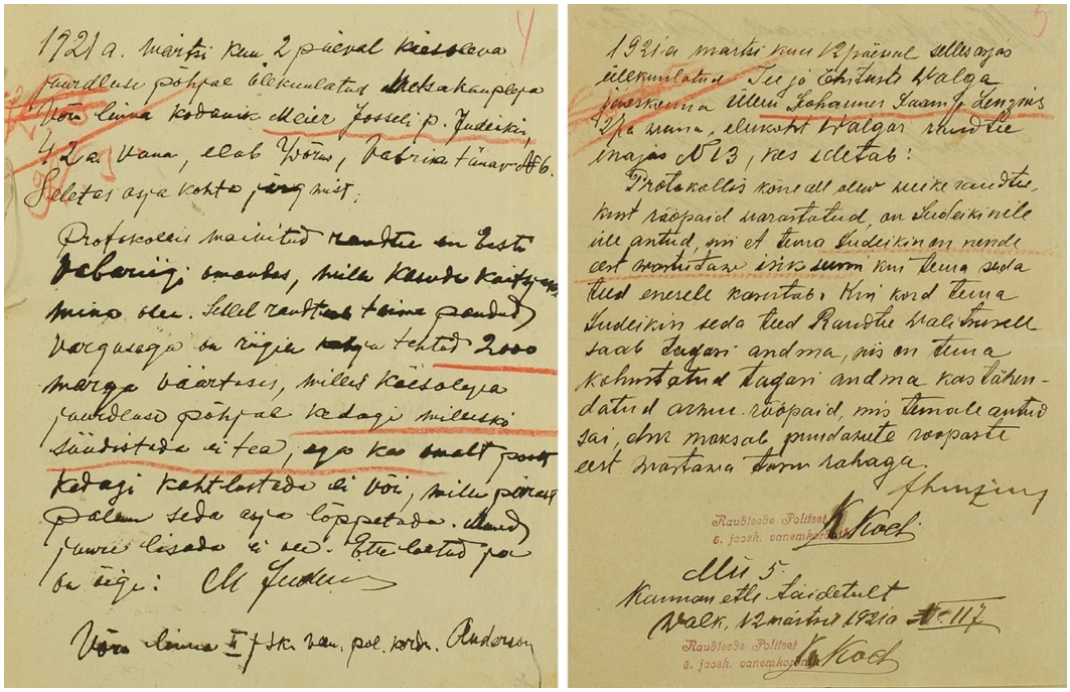

Ütlused toimikust "Juurdlus metsakaupleja Judeikini juurest raudtee rööbaste varastamise kohta"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4459.1.948

1921. aasta mai lõpus vaatas Tartu-Võru ringkonna 9. jaoskonna rahukohtunik läbi Meier Judeikini juures toime pandud raudteeröö baste varguse asja ning, märgates, et kahjusaaja ei süüdistanud otsekoheselt kedagi ja et politsei uurimisprotokollis ei olnud süüaluseid tuvastatud, otsustas menetluse süüaluste mitteleidmise tõttu lõpetada.

[1] elumaja aadressil Vabriku tänav 6 oli aastate jooksul Meier Judeikinile ja tema perele koduks Võru linnas. Maja lammutati 1960-ndatel ning selle kohal asub tänapäeval korrusmaja.

Elumaja aadressil Vabriku tänav 6 aastal 1909–1910. Väljavõte vaatest Võru linnale. koloreeritud postkaart: Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseum, DrKM _ 1675:2 Ar 1415:2

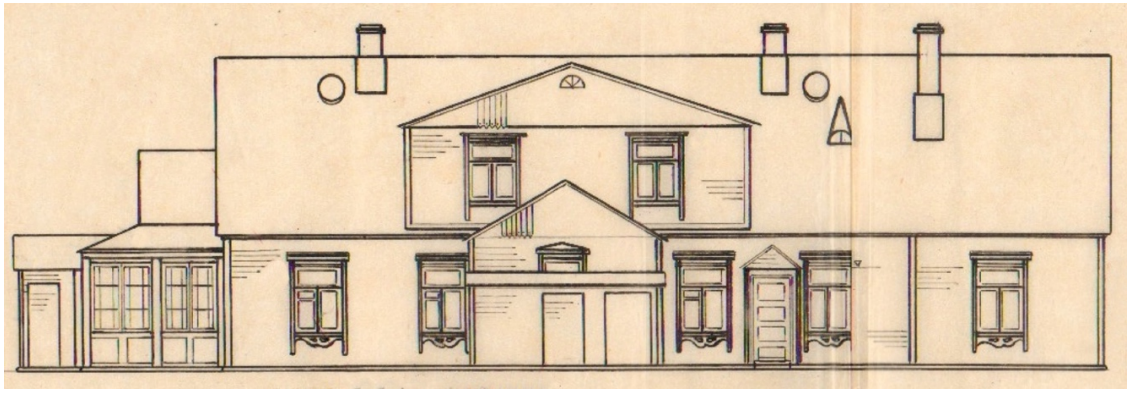

Elumaja aadressil Vabriku tänav 6. Vaade õue poolt 1949. aastal joonis: Rahvusarhiiv, VAMA.V-788.1.9225

Korrusmaja Vabriku ja Petseri tänava nurgal aastal 2023
foto: Google Maps

1921–1927

1920-ndate alguses tegutses Võrus, Judeikini lauavabriku juures rauatööstus, mida tol ajal nimetati ka mehaanikatöötoaks ning mille omanikuks oli A. Rägo.

Rauatööstuse avamisest teatav reklaamkuulutus ilmus ajalehes "Wõru Teataja" 31. jaanuaril 1921:

"Teadustan igasugu metallitöö tarvitajatele, et olen avanud rauatööstuse Võrus, Judeikini lauavabriku juures, Vabriku tänaval 6. Võtan vastu igasugust treiali, lukusepa, vasesepa, katalsepa, vasevalamise, kui ka igasugust sepatööd, ka vankrite, saanide ja hobuse rautamist. Vabrikust saadava odava veojõu pärast loodan, et saan võimalikult odavamalt kõik tööd ära teha. Kõige austusega A. Rägo."

Teadustan igasugu metallitöö tarwitajatele, et olen

awanud rauatööstuse

Wõrus, Judeikini lauawabriku juures, Wabriku tän. nr. 6.

Wõtan wastu igasugust treiali, lukusepa, wasesepa, katalsepa, wasewalamise, kui ka igasugust sepatööd, ka wankride, saanide ja hobuse rautamist. Wabrikust saadawa odawa weojõu pärast loodan, et saan wõimalikult odawamalt kõik tööd ära teha. Kõige austusega A. Rägo.

9. jaanuaril 1922 ilmus samas väljaandes ka teise sisuga kuulutus:

"Mehaanika töötuba A. Rägo. Võrus, Vabriku tänav 6. (Judeikini lauavabriku vastu). Võtan vastu igasuguseid metall-töid, nagu treiali, lukksepa, vasksepa, katalsepa, lihtsepa ning ka vasevalamise töid. Ühtlasi soovitan austatud masinaomanikkudele omi rikkunud masinaid ja nende osasid võimalikult varemalt parandusele luua, sest talvine töötasu on märksa odavam. Eksiarvamiste tõrjumiseks teatan, et jutud, nagu töötaksin mina ainult lauavabrikus, ei vasta tõele – minu töökoda on eraldi lauavabrikust ja minu eraettevõte. Kõige austusega A. Rägo."

Mehaanika töötuba

A. Rägo.

Wõrus, Wabriku tän. nr. 6. (Judeikin'i lauawabriku wastu.)

Wõtan wastu igasuguseid metall-töid, nagu: **treiali, lukksepa, waſksepa, katalsepa liht sepa ning ka waſewalamiſe töid.**

Ühtlaſi ſoowitan austatud maſinaomanikkudele omi rikkunud maſinaid ja nende oſaſid wõimalikult waremalt parandusele tuua, ſeſt talwine töötaſu on märkſa odawam.

Ekſiarwamiste tõrjumiſeks teatan, et jutud, nagu töötaksin mina ainult lauawabrikus, ei wasta tõele: minu töökoda on eraldi lauawabrikuſt ja minu eraettewõte.

Kõige austuſega **A. Rägo.**

1925. aastal kuulus mehaanikatöötuba lauavabriku koosseisu. 5. juulil ajalehes "Wõru Teataja" ilmunud reklaamkuulutusest selgub, et Meier Judeikinile kuulunud mehaanikatöötuba Võrus võttis tol ajal vastu igasuguseid mehaanikatöid.

M. Judeikin

Wõrus.

LAUAWABRIK soowitab oma ladust mõõdukate hindadega igasuguseid kuiwi hööweldamata ja hööweldatud laudu, nagu: põranda-, woodri- ja laelaudu, ukse ja akna kleidungi laudu, põranda- ja laeliiste, latte, katuse sindleid jne. jne.

Wõtab wastu palke saagida, laudu kantida ja hööweldeda ning sindleid lõigata.

JAHUWESKI, mis ehitatud uuema tehnika järele ja suuremal kujul, wõtab kõiksugust terawilja jahwatada.

MEHAANIKA TÖÖTUBA wõtab igasuguseid mehaanikatöid wastu.

Töö kõigis osakondades kiire ja korralik.

Ostab palke, laiarooplife ja wäljamaa raudtee liipreid ja makſab ajakohaſt hinda.

1920-ndate teisel poolel tegutses eelmainitud A. Rägo juba teisel aadressil – tema Mehaanika töötuba asus Kreutzwaldi tänaval 42. Sellele viitab 11. novembril 1927 ajalehes "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja" ilmunud kuulutus treipingi ja rauapuurimismasina müügist.

Juhuslikult müüa

treipink metalli jaoks, tsentrite wahe 7 jalga, hind Mk. 60.000 ja rauapuurimise masin, hind Mk. 8000.

Osa wõib tasuda järelmaksuga.

A. Rägo mehaanika töötuba

Wõrus, Kreutzwaldi tän. 42.

1921

1920-ndate alguses alustas Meier Judeikini firma koostööd kaubandus- ja metsatööstusettevõttega aktsiaselts Silva [1].

[1] AS Silva asutati 1919. aastal metsasaadustega kauplemiseks. Äriühing arenes pärast Vabadussõda kiiresti ning tegeles puidukaubanduse ja -töötlemisega – osteti kokku suuri metsaga maatükke üle Eesti ning asutati mitu saeveskit puidu töötlemiseks. Firma varustas toodanguga Eestit ja eksportis ka suurtes kogustes puitu välismaale. Lisaks puiduärile tegutses äriühing ka põllumajandustarvete, mootorite, petrooleumi, bensiini ja õlide, ehitusmaterjalide, autokaupade ning autode impordi ja müügiga. Ettevõtte tegevuse lõpetas ülemaailmne majanduskriis ning AS Silva likvideeriti 1931. aastal.

Meier Judeikini ettevõtte kirjavahetus AS Silvaga toimus eesti, vene, saksa ja kohati ka inglise keeles. Allpool on esitatud mõned näited kahe firma vahelise kirjavahetuse dokumentidest.

Kõige varasem säilinud neist on dateeritud 5. veebruariga 1921. See on AS Silva poolt väljastatud arve – Meier Judeikinile müüdi üks vaat silindriõli, üks kast hobuse rautamiseks mõeldud naelu, sada tükki punast kriiti, viisteist latti rauda ja kaheksa kotti suhkrut.

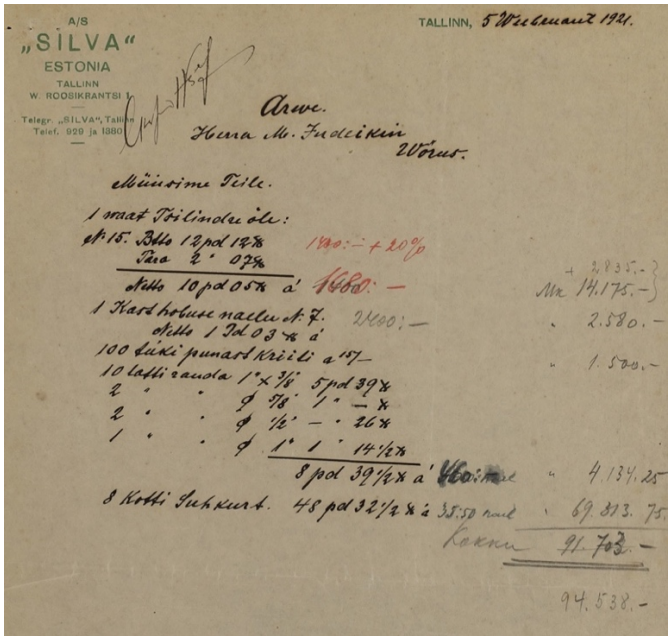
A/S „SILVA" ESTONIA TALLINN W. ROOSIKRANTSI 1 Telegr. „SILVA", Tallinn Telef. 929 ja 1880

TALLINN, 5 Veebruar 1921.

Arve.

Härra M. Judeikin Võrus.

Müüsime Teile.

1 vaat Tõlindru õli:
nr 15. Bruto 12 pd 12%
Tara 2 " 07%
Netto 10 pd 05% à 1680:— + 20% + 2.835.— Mk 14.175.—
1 Kast hobuse naelu nr 7. netto 1 Pd 03% à 2400:— " 2.580.—
100 tükk punast kriiti à 15 " 1.500.—
10 latti rauda 1" x 3/8" 5 pd 39%
2 " " ø 5/8" 1" — %
2 " " ø 1/2" — " 26%
1 " " ø 1" 1 " 14½%
8 pd 39¼% à Kaal " 4.134.25
8 Kotti Suhkrut. 48 pd 32½% à 35.50 mk " 69.313.75
Kokku 91.703.—
94.538.—

Arve toimikust "Kirjavahetus metsakaupleja Meier Judeikiniga Võrus"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.1071.1.171

19. oktoobril 1921 saadeti Võru jaamast Tallinnasse, Rotermanni hoovi kaudu saetuid laudu. Eesti Vabariigi Raudtee vahendusel kauba väikese kiirusega saatmise saatekirja №2497 dublikaadile on märgitud, et saatjaks on Judeikin ja saajaks AS Silva.

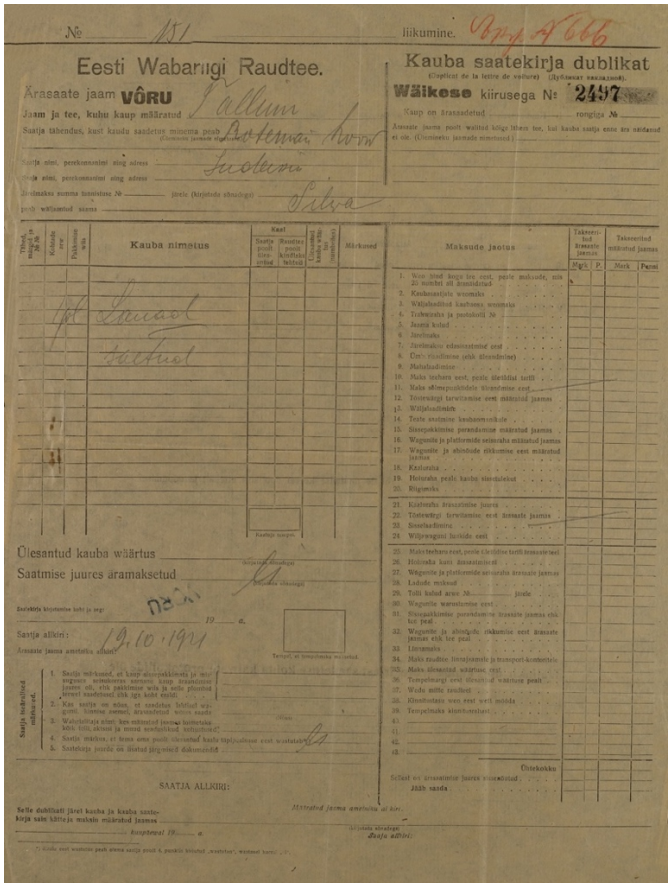
№ 151 liikumine.

Eesti Wabariigi Raudtee.

Kauba saatekirja dublikat

Wäikese kiirusega № 2457

Kauba nimetus

Maksude jaotus

Ülesantud kauba wäärtus

Saatmise juures äramaksetud

Saatja allkiri:

SAATJA ALLKIRI:

Saatekiri toimikust "Kirjavahetus metsakaupleja Meier Judeikiniga Võrus"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.1071.1.171

1. detsembril 1921 saadab Meier Judeikini esindaja firmale AS Silva saatekirja №895, mis puudutab marsruuti Vastseliina–Reval ja mahalaaditud esimese sordi laualaudu. Lisaks lubatakse lähitulevikus saata platvormide lisaspetsifikatsioon.

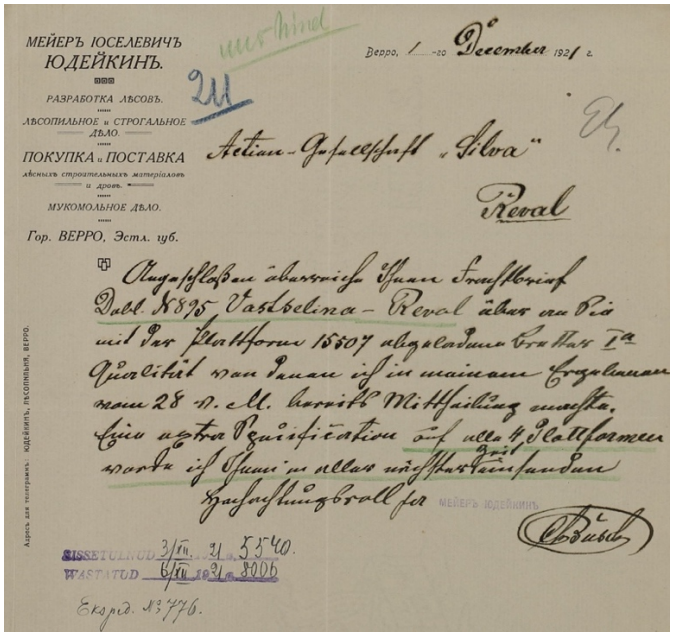
МЕЙЕРЪ ЮСЕЛЕВИЧЪ ЮДЕЙКИНЪ.

РАЗРАБОТКА ЛѢСОВЪ.

ЛѢСОПИЛЬНОЕ и СТРОГАЛЬНОЕ ДѢЛО.

ПОКУПКА и ПОСТАВКА лѣсныхъ строительныхъ матеріаловъ и дровъ.

МУКОМОЛЬНОЕ ДѢЛО.

Гор. ВЕРРО, Эстл. губ.

Верро, 1—20 December 1921 г.

Aktien-Gesellschaft „Silva"

Reval

Saatekiri toimikust "Kirjavahetus metsakaupleja Meier Judeikiniga Võrus"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.1071.1.171

15. detsembril palub AS Silva Meier Judeikinilt kiirendada neljanda sordi saatmist, kuna laev saabub Baltiiski [2] sadamasse kahekümnendal kuupäeval. Samuti palutakse nende praakerile teada anda.

[2] Paldiski linna nimi kuni 1933. aastani

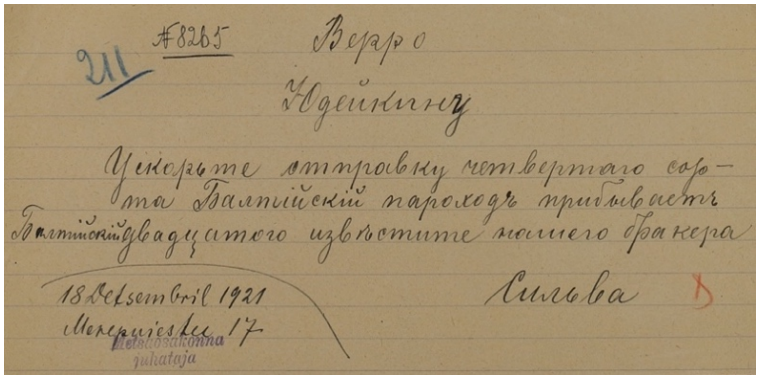
211 #8265 Веро
Удейкину
Уведомите отправку четвертаго сорта Балтийский пароходъ прибываетъ Балтийскій двадцатого извѣстите нашего бракера
18 Detsembril 1921
Metsakonna juhataja
Силва

Kiri toimikust "Kirjavahetus metsakaupleja Meier Judeikiniga Võrus"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.1071.1.171

21. jaanuaril 1922 saadeti Võrust Tallinnasse telegramm tekstiga:

"Propsi müümist ei kinnita. Sõidan, vaatan teede võimalust. Lõplikult vastan kolmapäeval. Judeikin".

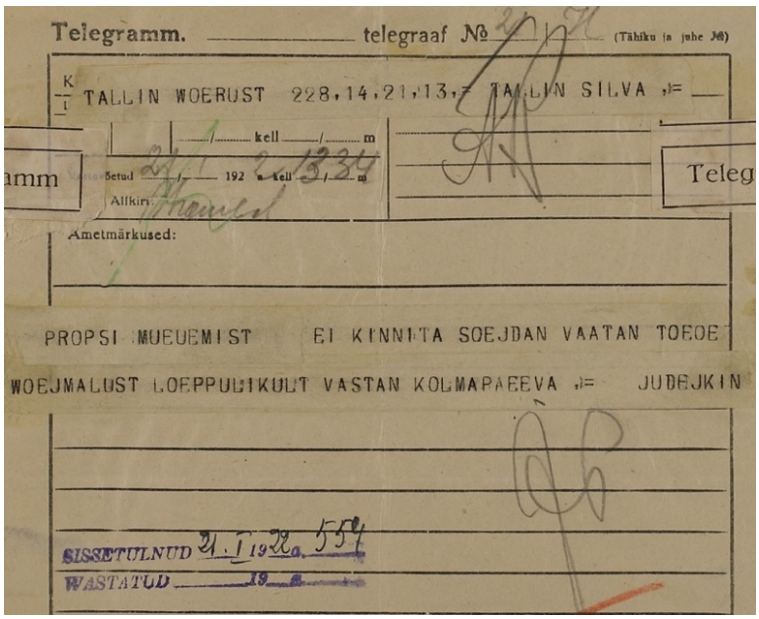
Telegramm. telegraaf № (Tähiku ja juhe №)
K TALLIN WOERUST 228,14,21,13,= TALLIN SILVA ,=
kell / m
Saetud / 192 kell / m
Allkiri
Ametmärkused:
PROPSI MUEUEMIST EI KINNITA SOEJDAN VAATAN TOEOE
WOEJMALUST LOEPPULIKULT VASTAN KOLMAPAEEVA ,= JUDEJKIN
SISSETULNUD 21. I 1922 a. 55
WASTATUD 19

Telegramm toimikust "Kirjavahetus metsakaupleja Meier Judeikiniga Võrus"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.1071.1.171

9. detsembril 1922 Võrust Tallinnasse saadetud kirjas palutakse üle kanda kontole tarnitud laudade eest maksmata jäänud summa:

"Näen kontoväljavõttelt, et olete mulle vahemikus 25. aprill–22. mai tarnitud laudade eest maksnud keskmiselt 12 500 marka standardi [3] kohta.
18. jaanuaril sõlmitud lepingu järgi pean saama kokku 1 256 003 marka, samas kui maksite mulle vaid 1 182 337,50 marka. Tekkinud vahe on 73 665,50 marka. Palun see vahe Teil minu kontole kanda."

[3] endisaegne Inglise ruumimõõt, 1 standard = 4,67 kuupmeetrit

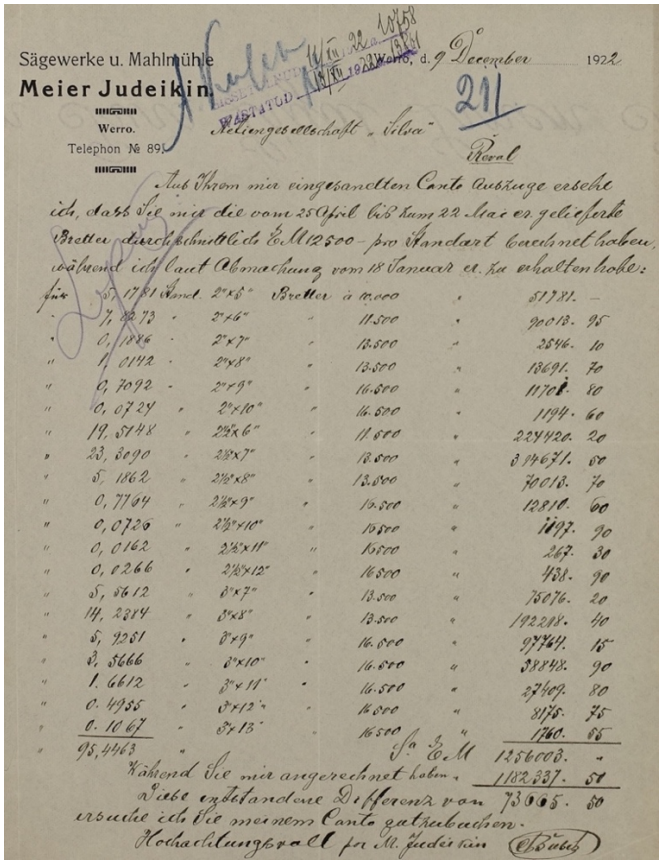

Sägewerke u. Mahlmühle
Meier Judeikin
Werro.
Telephon № 89.

Werro, d. 9 December 1922

Aktiengesellschaft „Selva"
Reval

Auf Ihrem mir eingesandten Conto Auszuge ersehe ich, dass Sie mir die vom 25 April bis zum 22 Mai er. gelieferte Bretter durchschnittlich E.M 12500 – pro Standard berechnet haben, während ich laut Abmachung vom 18 Januar er. zu erhalten habe:

für	57,1781	Std.	2"x6"	Bretter à 10.000	=	571781. –
"	7,9273	"	2"x6"	" 11.500	=	90013. 95
"	0,1886	"	2"x7"	" 12.500	=	2356. 10
"	1,0142	"	2"x8"	" 13.500	=	13691. 70
"	0,7092	"	2"x9"	" 14.500	=	11708. 80
"	0,0724	"	2"x10"	" 14.500	=	1194. 60
"	19,5148	"	2½"x6"	" 11.500	=	224420. 20
"	23,3090	"	2½"x7"	" 12.500	=	394671. 50
"	5,1862	"	2½"x8"	" 13.500	=	70013. 70
"	0,7764	"	2½"x9"	" 15.500	=	12810. 60
"	0,0726	"	2½"x10"	" 15.500	=	1197. 90
"	0,0162	"	2½"x11"	" 15.500	=	267. 30
"	0,0266	"	2½"x12"	" 16.500	=	438. 90
"	5,5612	"	3"x7"	" 13.500	=	75076. 20
"	14,2284	"	3"x8"	" 13.500	=	192218. 40
"	5,9281	"	3"x9"	" 16.500	=	97761. 15
"	2,3666	"	3"x10"	" 16.500	=	38848. 90
"	1,6612	"	3"x11"	" 16.500	=	27409. 80
"	0,4955	"	3"x12"	" 16.500	=	8175. 75
"	0,1067	"	3"x13"	" 16.500	=	1760. 55
"	95,4463	"				
				Sa E.M		1256003. –
				Während Sie mir angerechnet haben		1182337. 50
				Habe ich bestandene Differenz von		73665. 50

ersuche ich Sie meinem Conto gutzubuchen.

Hochachtungsvoll pa M. Judeikin (Jõõbel)

Spetsifikatsioon toimikust "Kirjavahetus metsakaupleja Meier Judeikiniga Võrus"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.1071.1.171

1921

Eesti väljaanded hoidsid pidevalt silma peal Meier Judeikini lauvabriku töökorraldusel ning avaldasid aeg-ajalt ka kriitilisi artikleid.

Nii kirjutas 10. märtsil 1921 ajaleht "Sotsialdemokrat: Eestimaa sotsialdemokratlise ühenduse häälekandja", et Judeikini lauavabrikus olid töölised teinud ületunde ja neile selle eest ei makstud:

"Lauavabrikant Meier Judeikin laskis oma vabrikus Võrus töölistel kümme tundi päevas tööd teha ja maksnud sellejuures töölistele hariliku päevapalga. Mees pole nähtavasti sellest hoolinud, et meil Eestis kaheksatunniline tööpäev maksev on. Töökaitse komissari poolt on vabriku revideerimisel selle üle protokoll tehtud ja Meier Judeikin kohtulikule vastutusele võetud."

1921. aasta kevadel jäi töö Võru lauavabrikus mõneks nädalaks seisma. Ajutise tööseisaku põhjuste versioone oli erinevaid.

Nii kirjutas 7. aprillil ajaleht "Wõru Teataja", et:

"Judeikini lauavabrik olla kuulu järele seisma jäänud töö puudusel. Lõpuarvete õienduse puhul rikutud töökaitse seadusi, mille üle protokoll on tehtud."

Lauawabrik.

Judeikini lauawabrik olla kuulu järele seisma jäänud töö puudusel. Lõpuarwete õienduse puhul rikutud töökaitse seadusi, mille üle protokoll on tehtud.

Ajaleht “Edasi: Venemaa Kommunistline (enamlaste) Partei Peterburi Eesti osakonna häälekandja” kirjutas omakorda 10. aprillil, et põhjuseks oli tooraine puudus:

“Judeikini lauavabrik, mis asub Võrus on tooreaine puudusel, nagu vabriku valitsus seletab, seisma jäänud. Kõik töölised on lahti lastud, kuid sellejuures on vabrikant töökaitse seadusi rikkunud. Töökaitse komissar on asja koha pääle lahendama sõitnud. Umbes kuu aega tagasi on Judeikini kohta töökaitse seaduste rikkumiste üle kaks protokolli tehtud.”

23. aprillil teatati ajalehes “Wõru Teataja”, et tööseisaku põhjuseks oli hoopiski remont:

“Judeikini lauavabrik hakkab tuleval nädalal jällegi töötama. Töö seismise põhjus vabriku teatamise järele olla remont. Praegu käib juba jahvatamine.”

Judeikini lauawabrik.

Judeikini lauawabrik hakkab tulewal nädalal jällegi töötama.— Töö seismise põhjus wabriku teatamise järele olla remont.

Praegu käib juba jahwatamine.

Sama väljaanne teatas 29. oktoobril, et 5. jaoskonna töökaitse komissari protokollide põhjal karistati Meier Judeikin trahviga:

“Võru lauavabriku omaniku Meier Judeikin kaheksatunnilise tööpäeva seaduse rikkumise pärast 500 margaga ehk viiepäevase arestiga.”

4) Wõru lauawabriku omaniku Meier Judeikin kaheksatunnilise tööpäewa seaduse rikkumise pärast 500 margaga ehk 5-päewase arestiga.

1921

1921. aasta suvel ilmusid lehtedes esimesed Meier Judeikini lauvabriku toodangut reklaamivad kuulutused, milles oli kirjas ka ettevõtte aadress – Vabriku tänav 6.

Nii avaldati 6. juunil ajalehes “Wõru Teataja” kuulutus järgmise tekstiga:

“Põletispuud (pinnud ja lauaseljad) 7′ x 7′ x 27″ on müüa hinnaga 500 marka süld. Judeikini lauavabrik, Vabriku tänav 6.”

Pôletispuud
(pinnud ja lauaseljad) 7′×7′
×27″ on müüa
500 marka süld.
Judeikini lauawabrik, Wabriku
tänaw 6.

19. augustil järgnes reklaamkuulutus ajalehes “Postimees”, milles teatati:

“Võrus, Judeikini lauavabrikus, müüakse katusesindlid, hööveldamata ja hööveldatud põranda-, voodri-, lae- ja kleidungilaudu [1] ja mitmesugust muud ehitusmaterjali.”

[1] akna või ukse piirlaud

Wõrus, Judeikini lauawabrikus,
müüakse
katusesindlid, hööweldamata ja hööweldatud põranda-, woodri-, lae- ja kleidungi-
laudu
ja mitmesugust muud ehitusmaterjali.

1921. suvel jõudis Võru lauavabrik ajalehtede uudistesse ka väikese tulekahju tõttu. Vastav teade avaldati 28. juulil ajalehes “Wõru Teataja”. Selles kirjutati, et:

“Mineva teisipäeva hommikul kella üheksa ümber kutsuti tuletõrjujad Judeikini lauavabriku juure, kus seniajani selgimata kombel pööningul olevad kanalaudad põlema olid läinud. Õnneks oli tulekahju tuletõrjujate pärale jõudmisel ligikaudu likvideeritud, kuid et nimetatud kanalaudad pööningul asusid, oleks tuli kergesti ka ümbrusele võinud hädaohtu tuua.”

1921–1924

1920-ndatel hakkas Meier Judeikini metsaäri jõudsalt laienema ka teistesse Eesti linnadesse.

Eelkõige avati Tallinnas eksportladu. Raimo Pullati raamatus “Võru linna ajalugu” avaldatud info kohaselt juhtus see 1921. aastal:

“Ettevõte oli tõesti üsna lühikese ajaga suuresti kasvanud. 1921. aastal asutati Tallinnas eksportladu, metsarikastes piirkondades töötasid filiaalsaeveskid.”

1. septembril 1922 asutati ka firma “Koppel N. Luloff & Meier Judeikin”. Vastavalt Eesti tööliste kinnitusühisuse küsimislehele oli ettevõtte omanik Meier Judeikin, firma aadressiks Tallinn, Karja tänav 3-3 ning firma peategevus seisnes laudade ja propside väljalaadimises, üleslaadimises ja pealelaadimises vagunitesse.

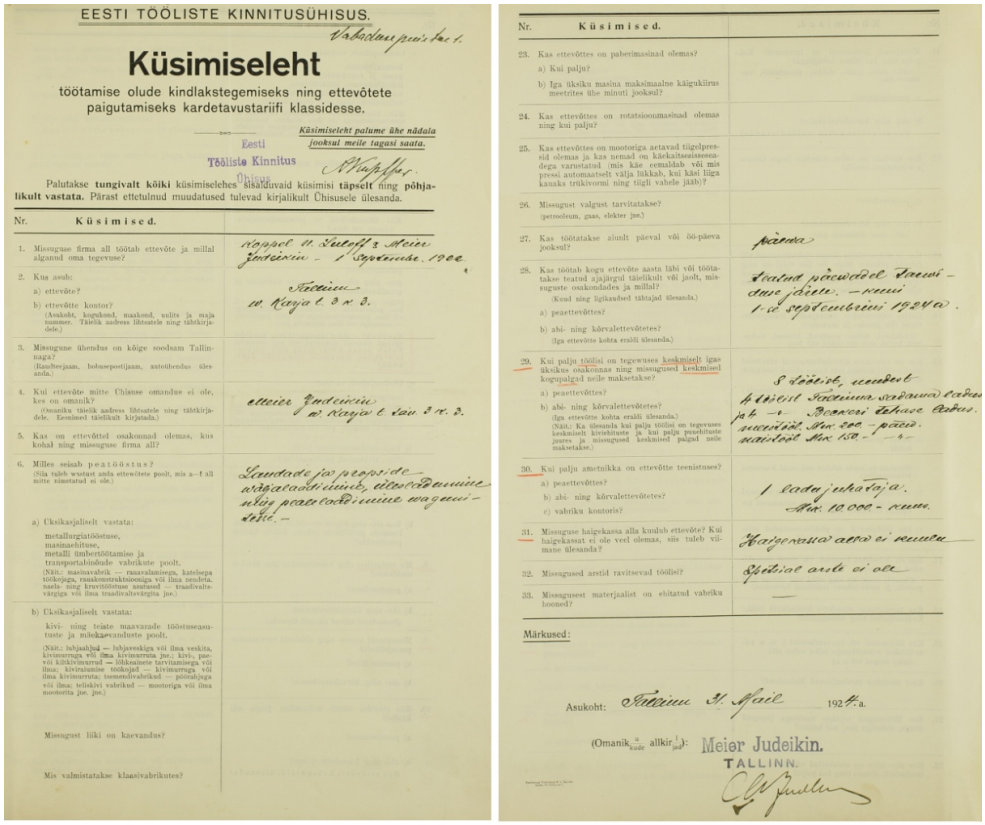

EESTI TÖÖLISTE KINNITUSÜHISUS.

Vabadusplatsi 1.

Küsimiseleht

töötamise olude kindlakstegemiseks ning ettevõtete paigutamiseks kardetavustariifi klassidesse.

Eesti Tööliste Kinnitus Ühisus

Küsimiseleht palume ühe nädala jooksul meile tagasi saata.

Palutakse **tungivalt kõiki** küsimiseleheks sisalduvaid küsimisi **täpselt** ning **põhjalikult vastata.** Pärast ettetulnud muudatused tulevad kirjalikult Ühisusele ülesanda.

Nr.	Küsimised.	
1.	Missuguse firma all töötab ettevõte ja millal alganud oma tegevuse?	Koppel ü. Suloff & Meier Jüdeikin. – 1 Septembr. 1900.
2.	Kus asub: a) ettevõte? b) ettevõtte kontor? (Avaldot, kopikaed, maakond, valitsus ja maja number. Täielik address lihtsatele ning tähtkirjadele.)	Tallinn vn. Karja t. 3 n. 3.
3.	Missugune ühendus on kõige soodsam Tallinnaga? (Raudteejaam, bolsuspostijaam, autoühendus ülesanda.)	
4.	Kui ettevõte mitte Ühisuse omandus ei ole, kes on omanik? (Omaniku täielik address lihtsatele ning tähtkirjadele. Eesmised täielikult kirjutada.)	eteier Jüdeikin vn. Karja t. 3 n. 3.
5.	Kas on ettevõttel osakonnad olemas, kus kohal ning missuguse firma all?	
6.	Milles seisab peatöösus? (Siia tuleb wastust anda ettevõtete poolt, mis a.–f all mitte nimetatud ei ole.) a) Üksikasjaliselt vastata: metallurgiatööstuse, masinaehituse, metalli ümbertöötamise ja transportabiinõude vabrikute poolt. (Näit.: masinavabrik — raua valamisega, katelsepa töökojaga, raukemurakitsoonigs või ilma rendeta, naela- ning kruvitöötuse asutused — traadivaltsvärgiga või ilma traadivaltsvärgita jne.)	Laudade jaoprepside wäga laadimine, ülesvõtmine läbi paatide ümber wagunisse. –
	b) Üksikasjaliselt vastata: kivi- ning teiste maavarade tööstuseasutuste ja mõekawundusteste poolt. (Näit.: lubjaahjud — lubjaveskiga või ilma veskita, kivimurrega või ilma kivimurrita jne.; kivi-, paevii kihkivimurrud — lõikamiste tarvitamiega või ilma; kivirasimise töökojad — kivimurrega või ilma kivimurrita; teemendivabrikud — põrandaga või ilma; teliskivi vabrikud — mootoriga või ilma mootorita jne. jne.)	
	Missugust liiki on kaevandus?	
	Mis valmistatakse klaasivabrikutes?	

Nr.	Küsimised.	
23.	Kas ettevõttes on paberimasinad olemas? a) Kui palju? b) Iga üksiku masina maksimaalne käiguklirus meetrites ühe minuti jooksul?	
24.	Kas ettevõttes on rotatsioonmasinad olemas ning kui palju?	
25.	Kas ettevõttes on mootoriga aetavad tiigelpressid olemas ja kas nemad on kiiekaitseisteseadega varustatud (mis käe eemaldab või mis pressi automaatselt välja lükkab, kui käsi liiga kauaks trükivormi ning tiigli vahele jääb)?	
26.	Missugust valgust tarvitatakse? (petroleum, gaas, elekter jne.)	
27.	Kas töötatakse ainult päeval või öö-päeva jooksul?	päeva
28.	Kas töötab kogu ettevõte aasta läbi või töötatakse teatud ajajärgul täielikult või jaolt, missuguste osakondades ja millal? (Kuul ning igikaaded tähtajad ülesanda.) a) peaettevõttes? b) abi- ning kõrvalettevõtetes? (Iga ettevõtte kohta eraldi ülesanda.)	Teatud päevadel Taevi-tuse järele. – kuni 1-ö septembrini 1924 a.
29.	Kui palju töölisi on tegewuses keskmiselt igas üksikas osakonnas ning missugused keskmised kogupalgad nelle maksetakse? a) peaettevõttes? b) abi- ning kõrvalettevõtetes? (Iga ettevõtte kohta eraldi ülesanda.) (Näit.: Ka ülesanda kui palju töölisi on tegevuses keskmisch kivihtuste ja kui palju puuehtuste juures ja missugused keskmised palgad nelle maksetakse.)	8 töölist, nendest 4 töölist Tõnisma sõrdamuse tehas ja 4 – Bekkeri tehase juures. meestöölt Mk. 200 – päev. naistöölt Mk. 150 – –
30.	Kui palju ametnikka on ettevõtte teenistuses? a) peaettevõttes? b) abi- ning kõrvalettevõtetes? c) vabriku kontoris?	1 laadajuhataja. Mk. 10.000 – kuus.
31.	Missuguse haigekassa alla kuulub ettevõte? Kui haigekassat ei ole veel olemas, siis tuleb väimane ülesanda?	Haigekassa aeta ei kuulu
32.	Missugused arstid ravitsevad töölisi?	Spetsial arste ei ole
33.	Missugusest materjalist on ehitatud vabriku hooned?	—

Märkused:

Asukoht: Tõnismägi 31 April 1924 a.

(Omanik allkiri): Meier Judeikin.

TALLINN.

Küsimusleht toimikust "Meier Judeikini laualadu Tallinnas Koplis"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.842.1.1318

1920-ndate alguses tegutses Tallinnas kaks Meier Judeikinile kuulunud puuhoovi – üks Koplis, Bekkeri tehase maa peal ja teine Tallinna sadama elevaatori juures. 1924. aastal töötas kummaski neli töölist. Meestöölistel oli päevapalk 200 marka, naistöölistel 150 marka. Lisaks oli palgatud laojuhataja, kes sai 10 tuhat marka kuus. Töötati teatud päevadel, ilmaoludele vastavalt kuni sügise alguseni.

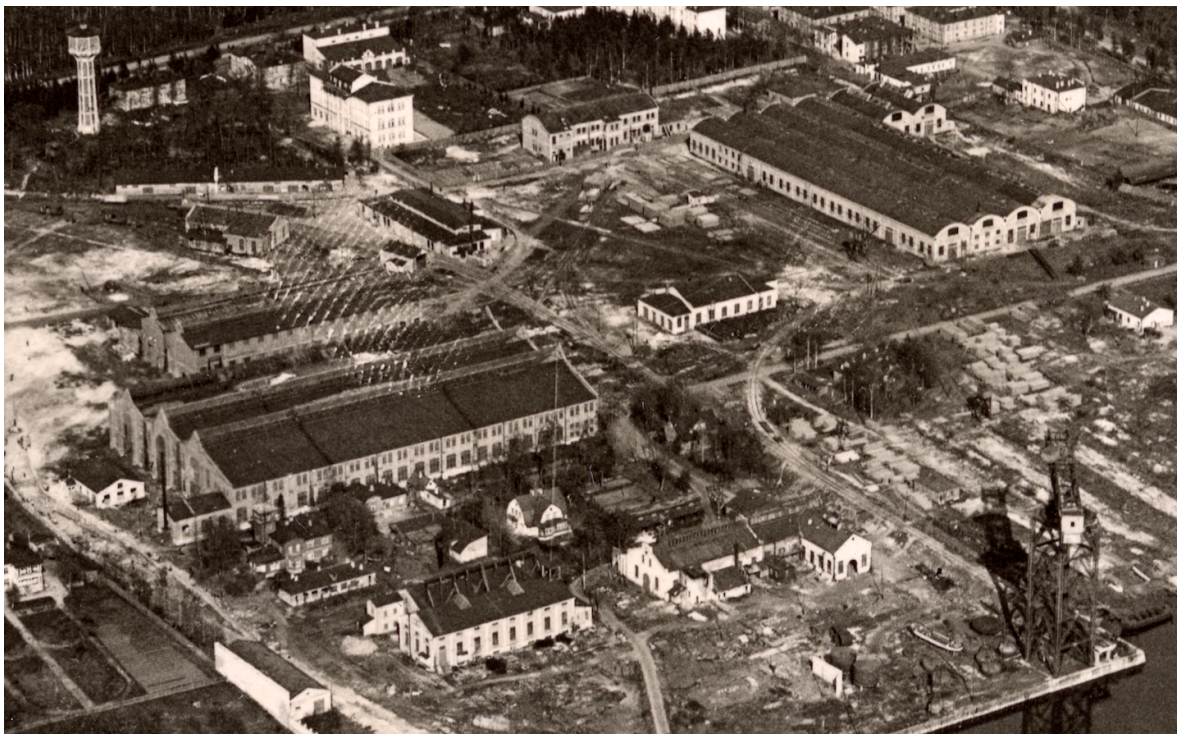

Lauavirnad Bekkeri tehase hoonete juures aastal 1920–1930. Pilt on illustratiivne.
aerofoto: Austraalia Eesti Seltside Liit, EFA.706.0.395479

Lauavirnad Bekkeri tehase hoonete juures aastal ca. 1930. Pilt on illustratiivne.
aerofoto: Tallinna Linnamuuseum, TLM F 7644:2

Lauavirnad Tallinna sadamas, Uus-Sadama tänava kandis ja elevaatori juures aastal ca. 1920. Pilt on illustratiivne.
aerofoto: Toomas Karjahärmi fond, EFA.712.A.546.1

Lauavirnad Tallinna sadamas, Uus-Sadama tänava kandis ja elevaatori juures 1920. aastatel
Pilt on illustratiivne.
aerofoto: Austraalia Eesti Seltside Liit, EFA.706.0.395480

1923. aastal koostati ekspordiäri omaniku Meier Judeikini kohta kaks protokolli – koristamata puiduplatsi ja omavolilise raudtee ülesõidukoha blokeerimise eest.

Nii kirjutas 18. aprillil ajaleht "Päewaleht", et: "6. aprillil tehti protokoll kontoriomaniku Meier Judeikini, "Kosmose" ja "Linde" kontorite omanikkude peale kellede puuplatsid Uue Sadamas koristamata ja mustad olid. Meier Judeikini ja "Kosmose" kontoriomanikkude peale tehti veel protokoll, et nad Uue Sadamas raudtee ülesõidukoha lauavirnaga sulgunud."

Omawoliline tänawa sulgumine.

Veel üks uudisnupp ilmus 18. augustil ajalehes "Waba Maa": "16. augustil tehti protokoll puude eksportäri omaniku Judeikini peale, kes kaks vagunit lauda Uue Sadama tänava platsile maha panna oli lasknud, mille tagajärjel läbikäik nimetatud platsilt kaks päeva sulutud oli."

Laualadu Tallinna sadama elevaatori juures likvideeriti 1. jaanuaril 1925. Vastav kinnituskiri saadeti novembris Eesti tööliste kinnitusühisusele firma "Koppel N. Luloff & Meier Judeikin" nimel. Kirjas seisis:

"Meie suusõnaliste läbirääkimiste puhul selle kuu kolmandal päeval, kinnitame, et meie oma laualadu Tallinna Sadamas selle aasta 1. jaanuarist likvideerinud oleme ja sel puhul meid kinnitusmaksust tähendud päevast arvates vabastada. Meier Judeikin".

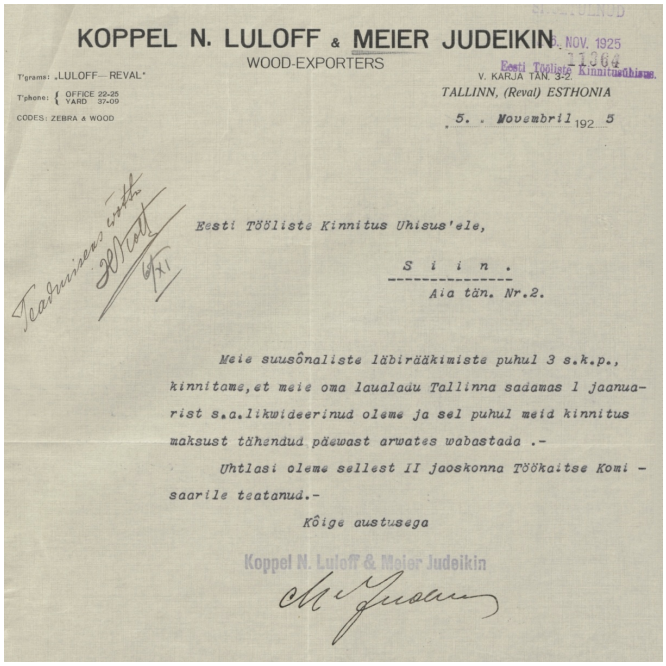

KOPPEL N. LULOFF & MEIER JUDEIKIN
WOOD-EXPORTERS

T'grams: „LULOFF—REVAL"
T'phone: { OFFICE 22-25 / YARD 37-09
CODES: ZEBRA & WOOD

V. KARJA TÄN. 3-2
TALLINN, (Reval) ESTHONIA

5. . Novembril 1925

Eesti Tööliste Kinnitus Uhisus'ele,

S i i n .
Aia tän. Nr.2.

Meie suusõnaliste läbirääkimiste puhul 3 s.k.p., kinnitame, et meie oma laualadu Tallinna sadamas 1 jaanuarist s.a. likwideerinud oleme ja sel puhul meid kinnitus maksust tähendud päewast arwates wabastada .-

Uhtlasi oleme sellest II jaoskonna Töökaitse Komisaarile teatanud.-

Kõige austusega

Koppel N. Luloff & Meier Judeikin

Kinnituskiri toimikust "Meier Judeikini laualadu Tallinna sadamas"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.842.1.1329

Puuhoov Bekkeri tehases jätkas tööd veel mõne aasta ning viidi 1930. aastal üle Tallinna sadama alale.

1922

Seoses ettevõtte tegevuse laienemise ja tööde mahu suurenemisega tegutsesid aastate jooksul Judeikinitele kuulunud metsakäitised Eesti eri paikades.

Nii näiteks toodeti 1922. aastal metsamaterjali Tsooru kandis. Ajaleht "Võru Teataja" kirjutas 29. aprillil, et:

"Endisele mõisa omanikule antud metsatüki on Võru lauavabriku omanik juut Judeikin ära ostnud. Metsas kestab praegu vahetpidamata kibe löö. Lõigatakse palke, sindlipuid jne. Sajad saed on nobedasti tööl. 1. maiks peab mets puhas olema. Tööliste päevapalk ei ole mitte väga odav. Ümbruskonna kui ka kaugemalt rahvas leiab seal head teenistust."

Juut palkidega hädas

25. juulil ilmus samas väljaandes Tsooru uudiste rubriigis nupp peakirjaga "Juut palkidega hädas", milles kirjutati, et:

"Võru lauavabriku omanik juut Judeikin on siit metsast ostetud palkidega õige hädas. Veab neid nagu kass poegi ühest kohast teise. Talvel laskis ta nad metsast välja vedada, kevadel jälle teise kohta. Korra pidi Sänna lauavabriku juurde vedama, kuid see kavatsus jäi aga katki. Nüüd on ta saeraami toonud ja metsas algab laualõikus, mitte seal kohal, kus palgid on, vaid palke tuleb jälle 1½ versta edasi vedada. Ümbruskonna rahvale on sarnane vedamine õige meele järele, leiavad nad ju selleläbi õige head teenistust. Lõpuks ei ole sugugi ime, et juut laudadest nii soolast hinda võtab."

1922. aastal paigaldati Võru lauavabrikusse ka uus aurukatel, tehasepoolse seerianumbriga 19589. Seade oli valmistatud 1920. aastal Saksamaal, Magdeburgi Buckau linnaosas asunud firma R. Wolf A.G. poolt.

Tegemist oli kohtkindla lokomobiiliga, mis valmistati needitud meetodil. Katel oli ehitatud 12 atmosfääri töörõhule ning selle küttepind oli 14,55 ruutmeetrit. Auruülekuumendi süsteemiks oli spiraal küttepinnaga 16 ruutmeetrit. Küttekolde ehitusviisiks oli eelkolle kallakrestiga ning küttematerjaliks kasutati saepuru.

Aurukatel oli varustatud ühe manomeetri, kahe kaitseventiili, kahe veeseisukraani, kahe vastuventiiliga toitetorustikkudel ja ühe madalaima lubatava veepinna näitajaga. Selle toiteabinõudeks olid üks masinapump (kolvi diameeter 28 mm, kolvi käik 134 mm, 240 käiku minutis) ja üks injektor (15 liitrit minutis).

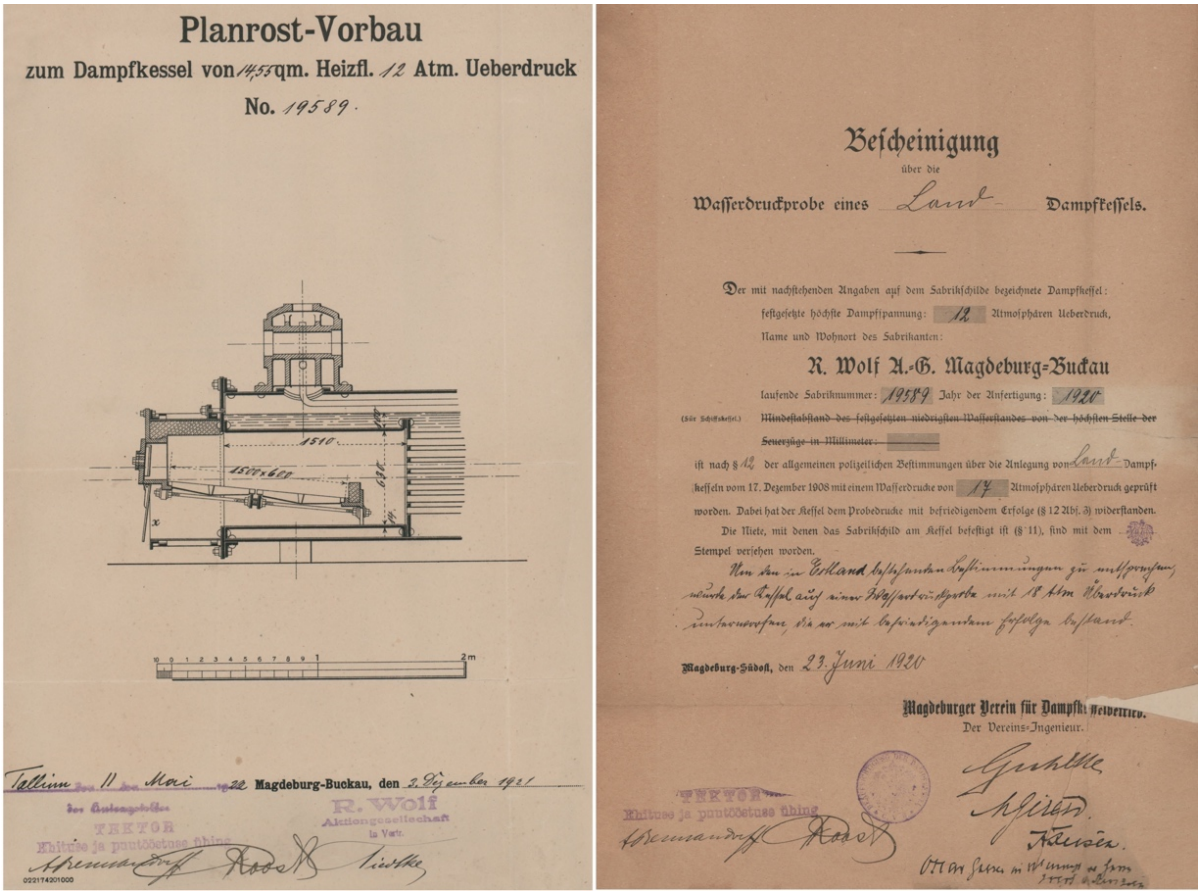
Planrost-Vorbau
zum Dampfkessel von 14,55 qm. Heizfl. 12 Atm. Ueberdruck
No. 19589.

Tallinn den 11 Mai 1922 Magdeburg-Buckau, den 2. Dezember 1921
R. Wolf Aktiengesellschaft

Bescheinigung
über die
Wasserdruckprobe eines Land- Dampfkessels.

Der mit nachstehenden Angaben auf dem Fabrikschilde bezeichnete Dampfkessel:
festgesetzte höchste Dampfspannung: 12 Atmosphären Ueberdruck,
Name und Wohnort des Fabrikanten:
R. Wolf A.-G. Magdeburg-Buckau
laufende Fabriknummer: 19589 Jahr der Anfertigung: 1920
ist nach § 12 der allgemeinen polizeilichen Bestimmungen über die Anlegung von Land- Dampfkesseln vom 17. Dezember 1908 mit einem Wasserdrucke von 17 Atmosphären Ueberdruck geprüft worden. Dabei hat der Kessel dem Probedrucke mit befriedigendem Erfolge (§ 12 Abs. 3) widerstanden.
Die Niete, mit denen das Fabrikschild am Kessel befestigt ist (§ 11), sind mit dem Stempel versehen worden.
Magdeburg-Südost, den 23. Juni 1920
Magdeburger Verein für Dampfkesselbetrieb.
Der Vereins-Ingenieur.

Aurukatla valmistaja sertifikaat aurukatla järelevalveraamatust
allikas: Võrumaa Muuseum, VK _ 4952:3 Ar 1748:3

Kuigi aurukatel oli tootja poolt katsetatud vastavalt Saksamaal kehtinud aurukatelde paigaldamise eeskirjadele ning pidas rahuldavate tulemustega vastu veesurve ülerõhule 17 atmosfääri ulatuses, läbis katel Eestis kehtivate eeskirjade nõuete täitmiseks täiendava katse ülerõhule 18 atmosfääri ulatuses, samuti rahuldavate tulemustega.

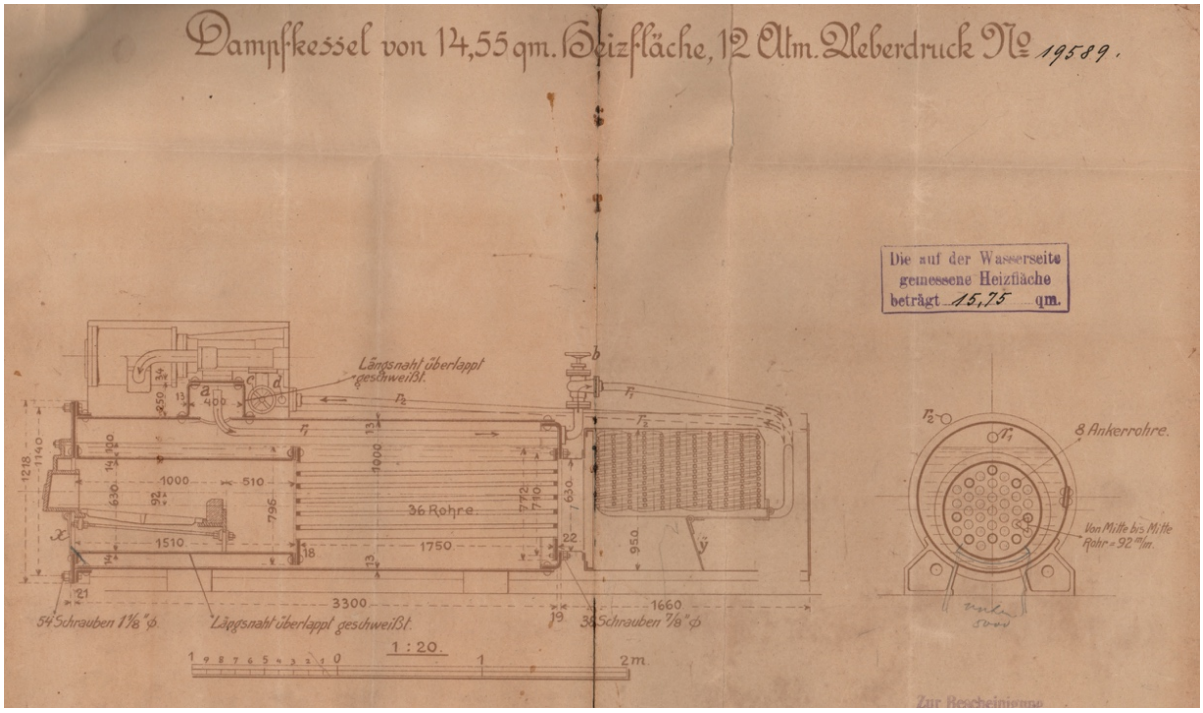

Aurukatla skeem aurukatla järelevalveraamatust
allikas: Võrumaa Muuseum, VK _ 4952:3 Ar 1748:3

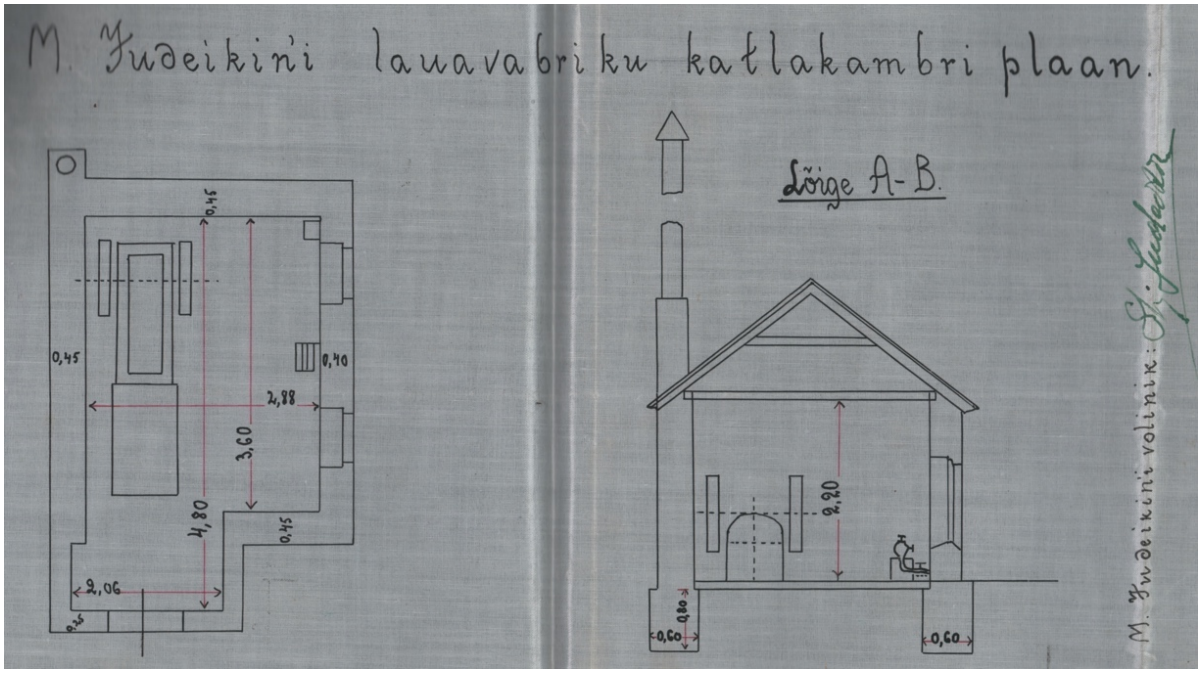

Meier Judeikini lauavabriku katlakambri plaan aurukatla järelevalveraamatust
allikas: Võrumaa Muuseum, VK _ 4952:3 Ar 1748:3

1922

1922. aastal mainiti ajalehtedes esimest korda Meier Judeikini metsamaterjalide ekspordiäri ja ärisidemeid Inglismaaga.

24. mail avaldas ajaleht “Wõrumaa” ülevaatliku artikli pealkirjaga “Võru tööstus ja kaubandus”, kus teiste ettevõtete hulgas käsitleti ka Judeikini lauavabrikut ning ekspordiäri.

Wõru tööstus ja kaubandus

“Oleme kõnelenud viimases numbris meie suuremast tööstusettevõttest – linatööstuse ühingust. Nüüd tahaksime nimetada selle kõrval ka mõnda vähemat meie linna tööstusettevõtet, mis küll väiketööstuse nime alt ükski kaugemale ei ulata. Neid on Võrus õige mitu, kuid kõik nad kannavad küll ennem käsitöötoa kui vabriku ilmet, nimelt oma välimuse ja sisseseade poolest.

Kõik nad kannatavad ja põevad ülemineku- ja võitlusajajärgu tundemärke, kus kapitali funktsioonid alles kindlaks kujunemata ja juhuslised, samuti ka maksusüsteem alles kõikuv. Suurkapitaal rõhub ennast ka rasketest oludest läbi, kuna väikekapitaal tihtipeale oma olemasolemisega pureleb. Isegi väike vääratus maksusüsteemis, kui ta ei ole tabanud ettevõtte tõelikku võimet, võib tuua produktsiooniseisaku.

Kuid samal ajal võib neis kõigis konstateerida seelmist tendentsi kasvamise, laienemise ja edu poole. See on nähtus, mida heameelega rõhutame. See on tõenduseks, et ettevõtetel tekib usk seisukorra püsivusse, mis kindlustab igasuguse ülesehitava ja loova töö. Kui veel aasta ja paar tagasi tähele võis panna ainult olemasolevast viimase väljapigistamise tungi, mõtlemata homse peale, siis praegu on igal pool näha, et tulu uuesti ettevõttesse surutakse, ja paranduse, täienduse ning paremuse poole püüdmise mõte läbi on tungimas.

Kui veel hiljuti ainult kapitaali kiire läbikäigu peale rõhku pandi, siis nüüd võib kahtlemata tähele panna, et võistluse edu kindlustust nähakse produktsiooni väärtuse tõstmises. See tendents sisemise tervenemise ja progressiooni poole meie tööstusettevõtetes on suurem kindlustus kui ükski muu meie majanduslikuks iseseisvuseks tulevikus. Kui seelmiselt hing on terve ja teovõimuline, siis leiab kapitaal ka väliseid edenemisvõimalusi.

Nimetame neid vähemaid ettevõtteid selles järjekorras, kuidas nad vaksaliteed linna poole tulles esinevad. Kõige pealt paistavad Vabriku tänaval all järvekaldal silma **Judeikini lauavabriku** valmismaterjaali ladud. See on ehitusmaterjaliks valmissaetud Eesti mets, mis Võhandu jõge mööda Võru järve vabriku vinna ette ujutatud ja sealt saekaatritest läbikäinult Võru vaksali küüditakse ning sealt Tallinnas asuva aktsiaselts “Silva” kaudu Inglismaale eksporteeritakse. Vabriku sisseseade ei ärata oma korralikkuse poolest just suurt aukartust, kuid korraldustöid tehakse ning seda hoolikam näib olevat materjalide sortiment, mis välisturule läheb. Tööd jätkub vabrikus 20–25 töölisele, peale selle metsatöölised.”

Kui aga rääkida Meier Judeikini metsaekspordiga tegeleva firma tegevusest, siis ettevõttele kuulunud puuhoovide olemasolu Tallinnas aitas suurendada kohaliku metsamaterjali müügimahtu välisturgudele.

Nii nagu eeltoodud artiklis kirjas, saadeti 1922. aastal metsamaterjali välismaale AS “Silva” vahendusel. Saatmine toimus erinevate laevadega. Üks neist oli mootor(purje)laev “Läänemaa” [3], mis väljus Tallinnast 22. septembril ning suundus Šoti sadamalinna Grangemouthi [1].
Pardal oli Meier Judeikinile kuulunud 9 111 erimõõdus valgest puidust lauda kogumahus 115,4661 standarti [2].

[1] tänapäeval on Grangemouthi sadam Šotimaa süvasadamate seas suurima kaubakäibe ja suurima konteinerterminaliga. Lisaks Grangemouthile saadeti Meier Judeikinile kuulunud metsamaterjal Šotimaale ka Dundee linna

[2] standard on endisaegne Inglise ruumimõõt, 1 standard = 4,67 kuupmeetrit. Seega too kord saadeti laevaga “Läänemaa” kokku 539,23 kuupmeetrit Meier Judeikinile kuulunud metsamaterjali

A.-S. „SILVA"
EXPORT—IMPORT
TALLINN — REVAL
Telegraph address: „SILVA—REVAL.

copy

SHIPPED in good order and condition by A/S. "Silva" of Reval in and upon the good Steam Ship called the "Läänemaa" whereof G.Pruun the Master for this present Voyage, and now lying in Reval and bound for Grangemouth via other loading Ports, as per Charter, dated 22nd September 1922

(with liberty to call at any ports in any order, to coal, or for loading or discharging cargo under the ice clause—No. 8—in the undermentioned Charter Party, or otherwise, to sail without Pilots, and to tow and assist vessels in distress, and to deviate for the purpose of saving life or property) as per specification on the other side of this Bill of Lading.

5577 (five thousand five hundred seventy-seven) pieces of whitewood 2"x 4", 2"x 6", 2"x 7", 2½"x 6", 2½"x 6½", 2½"x 7" and 2½"x 8" battens, 3"x 7" and 3"x 8" Deals, as per specification at back, containing 65,2514 standards.

Marked: L.U. blue.

of which 1429 pieces on deck at Charterers' risk. And to be delivered in the like good order and condition at the aforesaid Port of Grangemouth

The Act of God, the State's Enemies, Restraint of Princes and Rulers, Perils of the Seas excepted. Also Fire, Barratry of the Master and Crew, Pirates, Collisions, Stranding and Accidents of Navigation, or latent defects in, or accidents to, Hull and/or Machinery, and/or Boilers, always excepted, even when occasioned by the negligence, default, or error in judgment of the Pilot, Master, Mariners, or other persons employed by the Shipowner, or for whose Acts he is responsible, not resulting, however, in any case from want of due diligence by the Owner of the Ship, or by the Ship's Husband or Manager.

unto order or their Assigns, he or they paying Freight for the same as per Charter Party dated 22nd September 1922 19 all the terms and exceptions contained in which Charter are herewith incorporated.

General average payable according to York|Antwerp Rules, 1890, excepting that jettison of deck cargo (and the freight thereon) for the common safety shall be allowed as General Average.

IN WITNESS whereof the Master or Agent of the said Ship hath signed 1 original 5 copies Bills of Lading all of this tenor and date, any one of which being accomplished the others to be void.

Dated in Reval, this 4th day of October 19 22.

QUALITY, CONDITION, AND MEASURE UNKNOWN.

Received on account of Freight,

Pounds, Shillings, and Pence, on which Insurance has been paid.

£

For the master
The Reval Shipping C-o. L-td.
A. Treelmann

Kinnitus metsamaterjali ärasaatmise kohta toimikust "Kirjavahetus firmaga M. Koppel Luloff ja Meier Judeikin metsamaterjali müügi asjus"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.1071.1.389

Specification.

	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	pieces	feet	standards
2"x 4"	19	31	8	4	2	3	-	3	5	5	10	53	6	-	149	2433	0,8192
2" x 6"	187	120	6	5	5	5	11	5	21	21	71	291	12	-	760	12305	6,2146
2" x 7"	175	193	30	1	12	44	49	24	39	68	133	360	21	3	1152	19011	11,2018
2½"x 6"	104	90	9	8	12	9	16	10	7	23	61	163	1	-	513	8199	5,1761
2½"x6½"	100	79	15	-	1	3	3	4	5	4	61	183	51	-	509	8575	5,8647
2½" x7"	140	89	5	4	10	8	11	6	15	16	82	203	10	1	600	9749	7,1805
2½"x 8"	99	153	35	16	32	11	17	25	29	37	85	233	22	-	794	12913	10,8695
3" x 7"	98	22	1	2	1	2	2	2	3	8	43	100	3	-	287	4602	4,0674
3" x 8"	145	122	19	2	1	7	12	12	16	28	119	302	28	-	813	13719	13,8576
															5577		65,2514

Saadetud metsamaterjali spetsifikatsioon toimikust "Kirjavahetus firmaga M. Koppel Luloff ja Meier Judeikin metsamaterjali müügi asjus"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.1071.1.389

[3] Mootor(purje)laev "Läänemaa" on üks märkimisväärsemaid laevu Eesti kaubalaevastiku ajaloos. See kaubalaev oli esimene moodne teraskorpusega neljamastiline laev, mis ehitati Eestis ja mis sõitis kuni lõpuni sama nime all. Laeva projekteeris üks asjatundlikumaid laevaehitusinsenere, kaptenleitnant Nikolai Link, vastavalt kindlustusseltsi Saksa Lloyd kõrgeima klassi nõuetele.

6. detsembril 1919 toimus Peetri Laevatehases (varasem ja hilisem Noblessner) pidulik kiilupanek. Lõplikult sai laev merekõlbulikuks 5. augustil 1922, mil tehti ka proovisõit. Seega võib öelda, et tööreis Šotimaale, mille käigus veeti Meier Judeikinile kuulunud metsamaterjali, oli selle laeva üks esimesi välisreise.

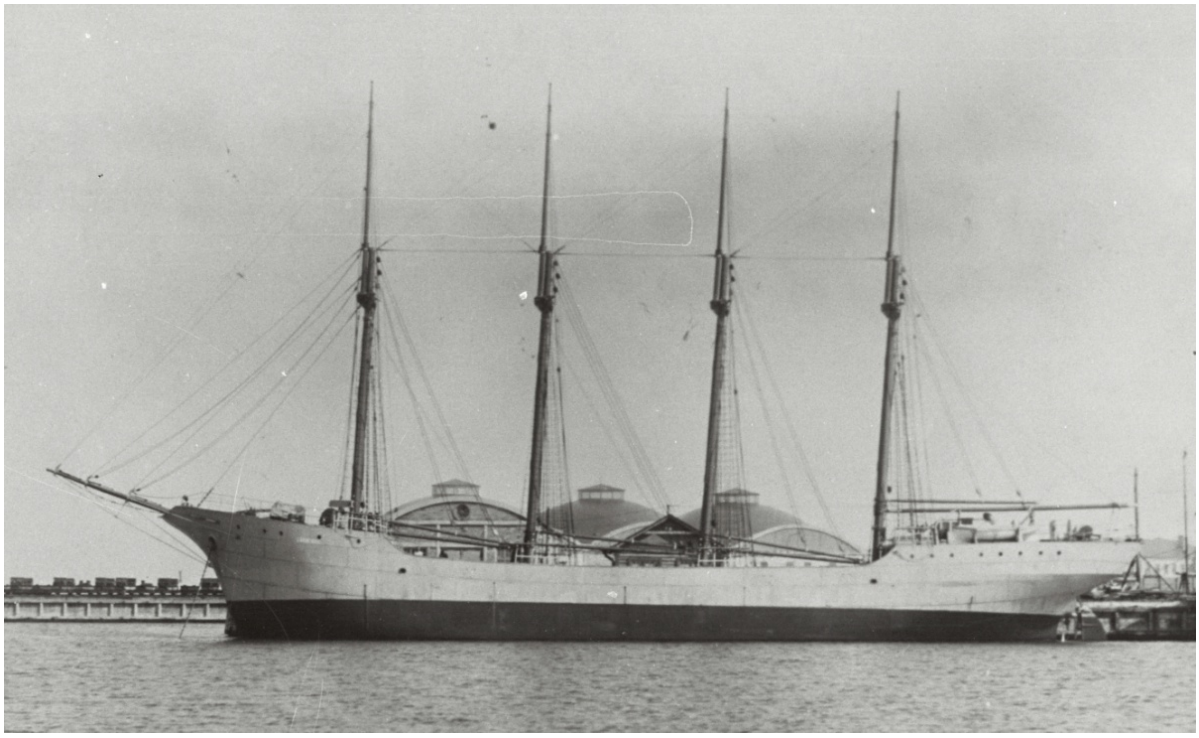

Mootor(purje)laev "Läänemaa". Tagaplaanil on näha Lennusadama angaarid
foto: Läti NSV Filmi- Foto- ja Fonodokumentide Riiklik Keskarhiiv, EFA.253.0.40405

1922

1922. aasta lõpus ajalehtedes avaldatud reklaamkuulutustest selgub, et Judeikini lauavabrik Võrus soovitas tol ajal oma laost "planke, hööveldatud põranda- ja voodrilaudu, akna- ja uksekleidungid ja põranda liiste, latte, pinde, sindlid ja mitmesugust teist valmis metsamaterjali."

Samuti võttis vabrik "palke laudadeks saagida, laudu kantida ja hööveldada ja sindliks lõigata" ning ostis "kõrgema hinna eest metsa ja valmis metsamaterjali".

Jahuveski võttis aga igasugust vilja jahvatada. Sedasi teatasid 13. novembril ja 15. detsembril reklaamkuulutused ajalehes "Wõrumaa".

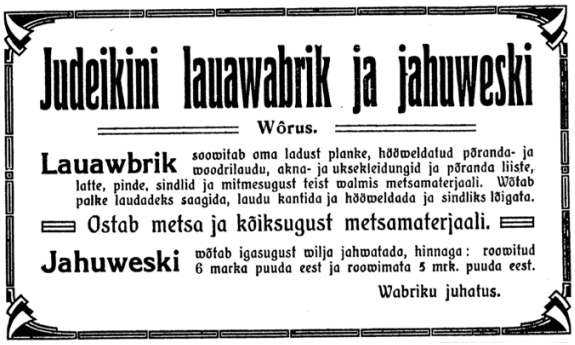
Judeikini lauawabrik ja jahuweski
Wôrus.
Lauawbrik soowitab oma ladust planke, hööweldatud põranda- ja woodrilaudu, akna- ja uksekleidungid ja põranda liiste, latte, pinde, sindlid ja mitmesugust teist walmis metsamaterjaali. Wõtab palke laudadeks saagida, laudu kantida ja hööweldada ja sindliks lõigata.
Ostab metsa ja kõiksugust metsamaterjaali.
Jahuweski wõtab igasugust wilja jahwatada, hinnaga: roowitud 6 marka puuda eest ja roowimata 5 mrk. puuda eest.
Wabriku juhatus.

Metsa ja walmis metsamaterjaali
ostab kõrgema hinna eest
Judeikini lauawabrik
Wõrus, Wabriku tän. 6.

1922–1924

21. detsembril 1922 sai Sõmerpalu metskonna abimetsaülem teada, et Rauskapalu vahtkonnast on metsakaupleja Meier Judeikin omavoliliselt välja vedanud 33 kuusepalki, mis sai paar kuud varem riigistatud. Palgid olid välja veetud Kärgulas Pühajõe juurde kevadiseks parvetamiseks Võru linna. Juhtunu asjaolude väljaselgitamiseks viidi läbi juurdlus, mis kestis üle aasta.

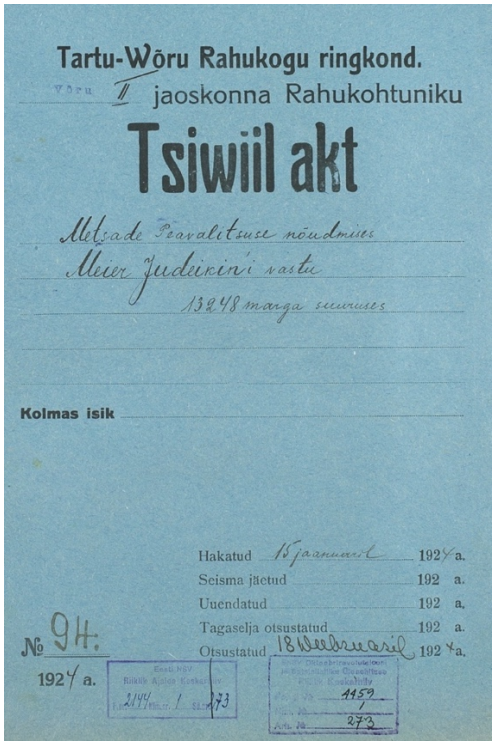
Tartu-Wõru Rahukogu ringkond.
Võru II jaoskonna Rahukohtuniku
Tsiwiil akt
Metsade Peavalitsuse nõudmises
Meier Judeikini vastu
13248 marga summas
Kolmas isik
Hakatud 15 jaanuaril 1924 a.
Seisma jätetud 192 a.
Uuendatud 192 a.
Tagaselja otsustatud 192 a.
Otsustatud 18 detsembril 192 a.
№ 94.
1924 a.

Toimiku "Metsade Peavalitsuse nõue Meier Judeikini vastu" esikaas
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4459.1.273

Meier Judeikinil oli Rauskapalu vahtkonnast ostetud kaks metsatükki, millelt valmis metsamaterjali pidi ta lepingu järgi ja vastavalt väljastatud raiepiletile välja vedama 1. maiks 1922. Kuna aga kaupmees oli metsa jätnud 33 palki, said need septembrikuus riigistatud. Pärast seda teatas metsavaht, et palgid on metsast kadunud.

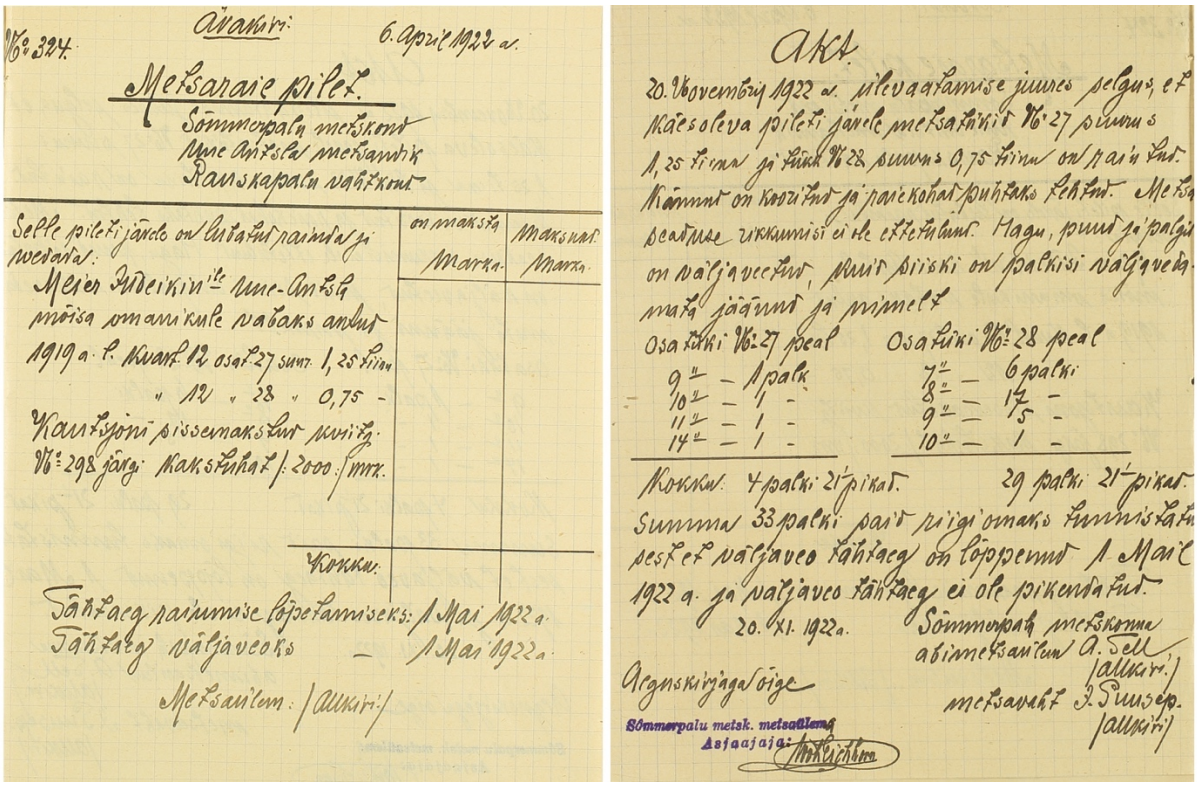
Avakiri: 6. aprill 1922 a.
№ 324.
Metsaraie pilet.
Sõmerpalu metskond
Mne Antsla metsamõõtmik
Rauskapalu vahtkond
Selle pileti järele on lubatud raiuda ja wedada:
Meier Judeikinile Mne-Antsla mõisa omanikule vabaks antud 1919 a. P. kvart. 12 osat. 27 sum. 1,25 tiinu
" 12 " 28 " 0,75 -
Kauplejoni pissemaksuline kwitt. № 298 järgi maksuhaat 2000 mrk.
on maksta Marka. | Maksnud Marka.
Kokku:
Sõnaraeg raiumise lõpetamiseks: 1 Mai 1922 a.
Sõnaraeg väljaveoks — 1 Mai 1922 a.
Metsaülem: (allkiri)

Akt.
20. Novembrij 1922 a. ülevaatamise juures selgus, et käesoleva pileti järele metsatükil № 27 puumus 1,25 tiinu ja tükk № 28 summas 0,75 tiinu on raiutud. Kõnnut on kaotatud ja paikohat puhtaks tehtud. Metsaseadmise ürkumisi ei ole ettetulnud. Hagu, puud ja palgid on väljaveetud, mõõt piirki on palkisi väljavedamata jäänud ja nimelt
Osa tükki № 27 peal
9" — 1 palk
10" — 1 -
11" — 1 -
14" — 1 -
Osa tükki № 28 peal
7" — 6 palki
8" — 17 -
9" — 5 -
10" — 1 -
Kokku: 4 palki 21 pikat. 29 palki 21 pikat.
Summa 33 palki pair riigi omaks kuulutatud, et väljaveo tähtaeg on lõppenud 1. Mai 1922 a. ja väljaveo tähtaeg ei ole pikendatud.
20. XI. 1922 a.
Sõmerpalu metskonna abimetsaülem A. Sell (allkiri)
metsavaht J. Suusep. (allkiri)
Arguskirjaga õige
Sõmerpalu metsk. metsaülema Asjaajaja:

Raiepilet ja palkide mõõtudega akt toimikust "Metsade Peavalitsuse nõue Meier Judeikini vastu"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4459.1.273

Aasta hiljem selgitas Meier oma kirjas Sõmerpalu metskonna metsaülemale järgmist:

“Eelnimetatud vahtkonnast ostetud endise omaniku käest metsatüki peale jäi minul viimase halva tee tõttu välja vedamata 33 palki, mis kõik ühtekohta kokkukorjatud said. Väljaveo tähtajast ega selle pikendust paluda mina ei teadnud, sest teadsin, et need kokkukorjatud on ja seega õige vähe ruumi tarvitavad. Niisama ei teadnud midagi ka riigistamisest. Parvetamiseks väljavedamise juures, mida toimetasin avalikult, kunagi kui oma isiklise varandusega, selgus, et sealt juba 13 palki kadunud, ära varastatud oli, milleks minul tunnistajad olemas. Järvele jäänud 20 palki olid mitte üle kuue tolli jämedad, mis väljaveetud said.”

Võru maakonna metsaülema hinnangul oli Meier Judeikinile väljastatud raiepileti №324 alusel metsatööde lõppkuupäev siiski 1. mai 1922. Metsaülem lisas, et:

“Judeikiniga sõlmitud lepingu punktis 7 seisab muu seas, et selleks tähtajaks metsa piiridest välja vedamata valmismaterjalid langevad riigi omaks, ilma, et ära makstud ostuhind saaks ostjale tagasi makstud, kui ostja ei ole pikendust palunud. Nii on siis näha, langeb metsas leiduv materjal selle punkti põhjal automaatselt riigi omaks ilma, et oleks tarvilik selle riigistamisest ostjale teatada. Nii oleks siin metsa vargusega tegemist, mis on karistatav kriminaal korras.”

23. oktoobril 1923 määrusega leidis metsaülem, et Meier Judeikinit süüdistatakse temaga sõlmitud metsa ostu-müügi lepingu rikkumises, mis seisnes metsamaterjali omavolilises väljaveos pärast lepingu tähtaega. Puude hind oli riigi metsa taksi järgi 4 418 marka ja trahv taksi peale 3 102 marka 60 penni. Kuna metsamaterjal oli jäänud Judeikini kätte, otsustati Metsaseaduse ja Judeikiniga sõlmitud metsamüügi lepingu alusel trahvida teda 8 832 margaga. Peale selle nõuti temalt sisse ka äraviidud metsamaterjali hind 4 416 marga ulatuses – ehk kokku 13 248 marka.

Kohtuotsus saabus alles 1924. aasta veebruaris. Tartu-Võru Rahukogu Võru 2. jaoskonna rahukohtunik vaatas avalikul kohtuistungil läbi Metsade Peavalitsuse nõude Meier Judeikini vastu ning otsustas temalt Metsade Peavalitsuse heaks sisse nõuda 2 640 marka.

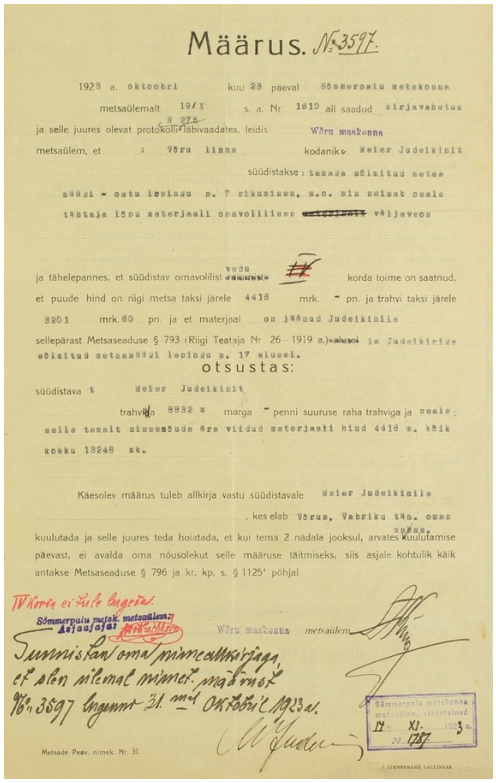
Määrus. №3597.

1923 a. oktoobri kuu 23 päeval Sõmmerpalu metsakonna metsaülemalt 19/X s. a. Nr. 1810 all saadud kirjavahetus ja selle juures olevat protokolli läbivaadates, leidis Võru maakonna metsaülem, et Võru linna kodanik Meier Judeikinit süüdistakse temaga sõlmitud metsa müügi - ostu lepingu p. 7 rikumises, s.o. nii selnat peale tähtaja lõpu materjali omavolilises väljaveos

ja tähelepannes, et süüdistav omavolist korda toime on saatnud, et puude hind on riigi metsa taksi järele 4418 mrk. - pn. ja trahvi taksi järele 3201 mrk. 60 pn. ja et materjal on jäänud Judeikinile sellepärast Metsaseaduse § 793 (Riigi Teataja Nr 26 - 1919 a.) ja Judeikiniga sõlmitud metsamüügi lepingu p. 17 alusel.

otsustas:

süüdistava Meier Judeikinit trahvida 8832 marga - penni suuruse raha trahviga ja peale selle temalt sissenõuda ära viidud materjali hind 4418 m. kõik kokku 13248 mk.

Käesolev määrus tuleb allkirja vastu süüdistavale Meier Judeikinile, kes elab Võrus, Vabriku tän. oma majas, kuulutada ja selle juures teda hoiatada, et kui tema 2 nädala jooksul, arvates kuulutamise päevast, ei avalda oma nõusolekut selle määruse täitmiseks, siis asjale kohtulik käik antakse Metsaseaduse § 796 ja kr. kp. s. § 1125' põhjal.

Võru maakonna metsaülem

Sõmmerpalu metsak. metsaülem: Asejaotaja

Tunnistan oma nimeallkirjaga et olen nõemal nimet. määrust №3597 lugenud 31. mal oktoobrit 1923 a.

Metsade Peav. nimek. Nr. 31.

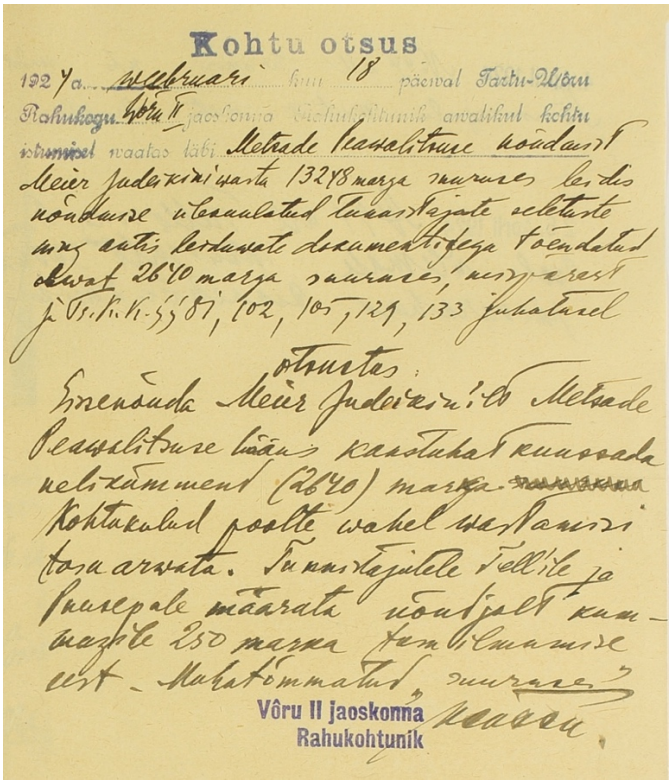
Kohtu otsus

1924 a. veebruari kuu 18 päeval Tartu-Võru Rahukogu Võru II jaoskonna rahukohtunik avalikul kohtu istungil vaatas läbi Metsade Peavalitsuse nõudmise Meier Judeikini vastu 13248 marga suuruses lepingu nõudmise ülesanded Tarvastejate selleteste suu ostu lepingute dokumentidega tõendatud olevat 2640 marga suuruses, nõuparest j. Ts. K. K. 55 81, 102, 105, 129, 133 juhatusel

otsustas:

Sissenõuda Meier Judeikinilt Metsade Peavalitsuse kasuks kaasatakat kuuesada nelikümment (2640) marka kohtukulud poolte vahel vastavusi tasu arvata. Tunnistajatele tõlkile ja puusepale määrata nõutjalt kuu-nazite 250 marka tõendamise eest. Mahatõmmatud suurus

Võru II jaoskonna Rahukohtunik

Metsaülema määrus ja kohtuotsus toimikust “Metsade Peavalitsuse nõue Meier Judeikini vastu” allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4459.1.273

1923–1926

Ettevõtte tegevuse laienemise valguses avas Meier Judeikin 1923. aastal Tartus ehitus- ja tislerimaterjalide lao. Alates 1. veebruarist tegutseti aadressil Puu tänav 19 Võru lauavabriku Tartu osakonna nime all.

Müüdi "kõiksugu ehitus- ja tislerimaterjale, kui ka põletispuid odavate hindadega, kohaleveoga ehk ilma". Osteti "metsamaterjale ja palke raudteejaamades ja veeteede ääres, kui ka metsatükke". Selliseid teenuseid reklaamiti ajalehes "Postimees" 1. veebruaril 1923.

Olen 1. weebruarist s. a.
Tartus, Puu tän. nr. 19 awanud
ehitus- ja tislerimaterjalide ladu.
Müün kõiksugu ehitus- ja tislerimaterjale, kui ka põletispuid odawate hindadega, kohaleweoga ehk ilma.
Ostan metsamaterjale raudteejaamades ja weeteede ääres, kui ka metsatükke.
M. Judeikin, lauawabrik Wõrus — Tartu osakond.

1924. aastal nimetati Tartu üksust juba puumaterjalide laoks. Müüdi "mõõdukate hindadega kõiksugu hööveldatud ja hööveldamata laudu ja ehitusmaterjale". Vastavad reklaamkuulutused ilmusid 23. veebruaril ja 21. juunil samuti ajalehes "Postimees".

Puumaterjalide ladu
Tartus, Puu tän. nr. 19, müüb kõiksugu hööweldatud ja hööweldamata laudu ja ehitusmaterjale mõõdukate hindadega.
Ostab palke
raudteejaamades ja weeteede ääres.
M. Judeikin, Wõru lauawabriku Tartu osakond.

Puumaterjalide ladu
Tartus, Puu tän. 19,
müüb mõõdukate hindadega kõiks. hööweldatud ja hööweldamata
laudu.
M. Judeikin — Wõru saeweski Tartu osakond.

1924. aasta suvel otsiti kuulutuse kaudu ka palgivedajaid, keda oli kohe tarvis. Järele küsida tuli aadressilt Puu tänav 19, puumaterjalide lao kontorist. Töökuulutus avaldati 1. juunil ajalehes "Postimees".

Palgi-
wedajaid
kohe tarwis. Järele küsida Puu tän. 19, puumaterjalide ladu kontorist.

1926. aastal osteti Tartus ekspordiks haavapakke üheksast tollist ülespoole. Kirjalikud pakkumised olid oodatud aadressil Tiigi tänav 28 [1] ning suusõnalised aadressil Puu tänav 19. Vastav reklaamkuulutus ilmus ajalehes "Postimees" 3. veebruaril.

Haawapakke

9 tollist ülespoole **ostame ekspordiks.** Kirjalikud pakkumised Tartu, Tiigi tän. 28, M. Judeikin, ja suusõnalised Puu tn. 19, kella 9—4.

[1] Meier Judeikinile kuulus kuni 1929. aastani mõtteline osa kinnisvarast Tartus aadressidel Tiigi tänav 24, 26 ja 28. Seal elas mõnda aega ka Meier ise ning tema pereliikmed.

1923

1923. aasta talvel leidis Võrus aset kurioosne juhtum, mis nõudis politsei sekkumist ning juurdluse läbiviimist. Taas käis läbi Meier Judeikini nimi, kuid sel korral ei olnud juhtum seotud metsakaupmehe äritegevusega.

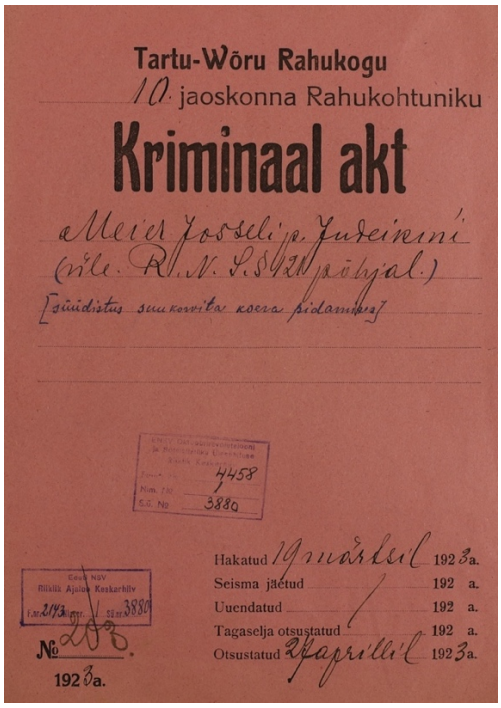
Tartu-Võru Rahukogu
10. jaoskonna Rahukohtuniku
Kriminaal akt
Meier Joosepi p. Judeikini
(vile R. N. S. 5421 pöörjal.)
[süüdistus suukorvita koera pidamises]
4458
3880
Hakatud 19 märtsil 1923 a.
Seisma jätetud 192 a.
Uuendatud 192 a.
Tagaselja otsustatud 192 a.
Otsustatud 27 aprillil 1923 a.
№ 202.
1923 a.

Toimiku "Meier Judeikini süüdistus suukorvita koera pidamises" esikaas
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4458.1.3880

Kogu lugu sai alguse sellest, et 4. veebruaril vormistas Raudteede politsei 5. jaoskonna Võru piirkonna kordnik J. Kajak järgmise protokolli:

"Tänasel kuupäeval kell 11½ ilmus minu juurte Võru raudtee jaama, Tartu linna kodanik Elfriede Laamann, 28 aastat vana, elab Võru linnas ja andis üles järgmist:

Täna kell 11 Võru raudtee jaama sõites tee peal Võru jaama kauba aida väravate kohal sõitis keegi isik minust mööda Võru linna elanik Meier Judeikini hobusega. Sellel isikul olivad Judeikini kaks koera kaasas. Must valged kirju Judeikini koer kargas hauskutes minule saani peale, tahtis minu jalga hammustata. Aga et mina jala eest ära tõmtasin, siis haaras hammastega minu palitu häärest kinni ja rebis palitu seest suure tüki välja. Minu kahju on umbes 25 tuhat marka suur.

Palun politsei korraldust, et minu palitu saaks üle vaadatud ja asja üle protokoll kokku seatud Meier Judeikini vastutusele võtmiseks kurja koerte lahtiselt ümber jooksmise eest. Tunnistajad selles asjas on kodanik Peeter Rästa, elab Võru linnas Jüri tänav 43 ja keegi mehaniker Kuus, kes ka Võru linnas elab aga kelle nime ja aadressi mina ei tea."

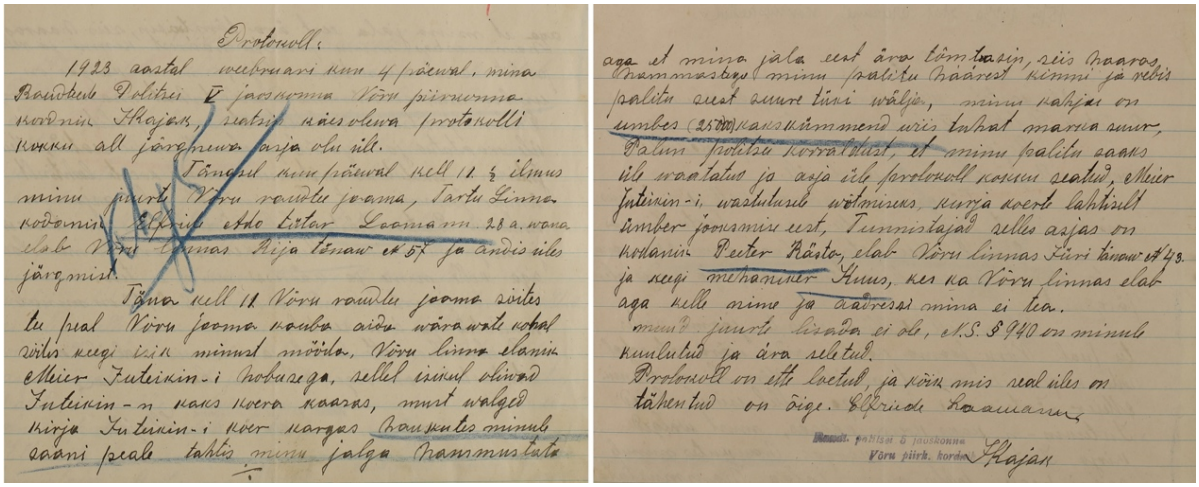

Protokoll toimikust "Meier Judeikini süüdistus suukorvita koera pidamises".
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4458.1.3880

Seejärel koostati ka palitu ülevaatuse protokoll:

"Mina Raudteede politsei 5. jaoskonna Võru piirkonna kordnik J. Kajak, üles andja Elfriede Laamanni tunnistajate naisrätsepp Alide Huma ja Alide Koppeliga panime järel vaatuse Elfriede Laamanni palitu juures toime, kus järgmist selgus.

Must siidi plüüsine talve palitu, pahema õmbluse äärest, selja tüki seest alt äärest, pealmisel plüüsil 17 cm pikk ja 12 cm laiune tükk välja rebitud. Vooder pealmise riide külge õmmeldud ei ole, selle pärast ka vooder terve. Palitu väärtus võib olla uuelt umber 25 tuhat marka, kuid täieliste asjatundjate puudusel jäi palitu hind kindlaks tegemata. Palitu on vähe kantud, muud rikkumisi palitu juures ei olnud."

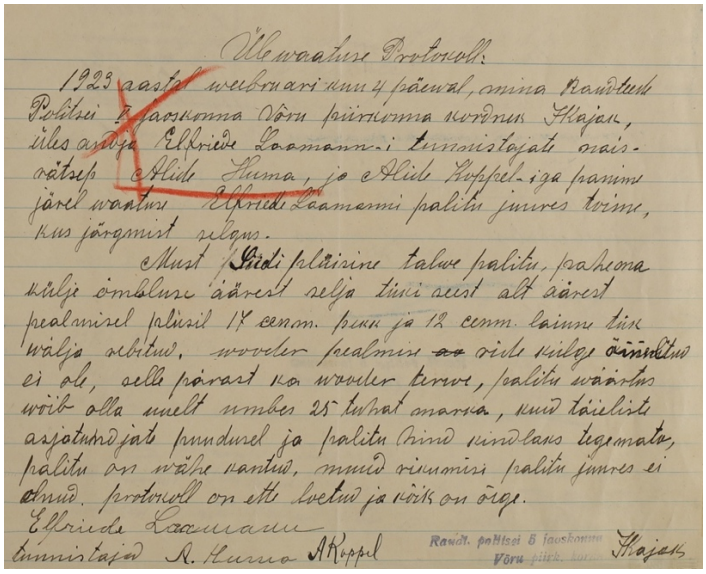

Protokoll toimikust "Meier Judeikini süüdistus suukorvita koera pidamises".
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4458.1.3880

Järgmise sammuna kuulati tunnistajad üle. Sealhulgas andis ütlusi ka Võru lauavabriku omanik Meier Judeikin.

Esimesena andis aga ütlusi Võru linna kodanik Peeter Rästa, kes seletas, et:

"4. veebruaril umbes kella ½11 ajal päeval sõitsin mina Võru linnast Võru raudtee jaama, mille juures sama teed nimetatud raudtee jaama sõitis ka kaebaja proua Laamann ja Võru linna Vabriku tänaval asuva lauavabriku omaniku Meier Judeikini hobusega keegi minule tuntud meesterahvas nime järel Seer [1], kelle elukohta ligemalt ei tea. Seeriga kaasas tema hobuse kohal jooksid ka kaks

suurt koera – üks nendest punakat karva, teine valget-musta kirju, kes minule ka tuntud olid eelpool nimetatud Meier Judeikini koertena.

Võru raudteejaama lähedale jõudes sõitis kaebaja proua Laamann oma hobusega, ja mina tema järel Meier Judeikini hobusest mööda, mille juures eelpool nimetatud kaks koera, kes ilma suukorvideta olid, minu eel sõitja, kaebaja proua Laamanni ja tema hobuse kallale tungisid. Kusjuures kirju koer proua Laamannil seljas oleva uus samet ehk plüüs palitu küljest külje pealt kämbla-suuruse tüki ära hammustas, nii et palitul kollane vooder paistma jäi. Meier Judeikini hobusega sõitja tunnistas ka ise, et nimetatud koerad Meier Judeikini koerad on. Muud asjast ei tea."

[1] jutt käib Võru riidekaupmehest Govsei Šeerist

Võru linnas Jüri tänaval 13 kauplev kaupmees Govsei Šeer ütles, et:

"4. veebruaril sõitsin mina tõepoolest Meier Judeikini hobusega Võrust Võru raudteejaama poole, kus ka kaasas jooksis Meier Judeikini kirju koer ilma suukorvita aga kas nimetud koer kellelegi kallale kippus ja paha sünnitas sellest mina midagi ei tea."

Võru linna kodanik Julius Kuus, oskas aga rääkida, et:

"4. veebruaril umbes kella 10-11 paiku hommikul läksin mina jala Võrust Võru raudtee jaama, kus teel nägin raudtee jaama poolt sõitvat ka Võrust proua Laamanni ja Võrus elutseva kaupmees Šeeri lauavabriku omaniku Meier Judeikini hobusega. Kellel kaasas oli ka Meier Judeikini kirju koer, keda olen ka lauavabriku hoovis näinud, keda ka kaupmees Scher ise Meier Judeikini koeraks nimetas, kellel suukorvi peas ei olnud ja keda nägin nimetud teel proua Laamanni kallale tema saani kippuvat ja tema uue plüüsi ehk samet palitu seest tüki välja rebivat."

Meier Judeikin 43 aastat vana, heebrea usku, juut, metsakaupleja, omaütluse järel karistamata, seltskonnas tegev ei ole, varandusliselt jõukas, karske, tema vanemad karsked ja karistamata, sündinud Võrus, seletas asja kohta järgmist:

"Kes minu hobusega 4. veebruaril Võru linnast Võru raudtee jaama sõitis, seda ma ei mäleta, kuid mina ise küll ei sõitnud. Üks punakat karva ja teine must-valget kirju koer on minul küll olemas, mida vahest kinni hoian ja kelledel enamalt jaolt alati suukorvid peas on hoitud, kes ka inimestele ehk teistele loomadele viimaste poolt ärritamise puhul ainult kallale kippuvad. Aga kas nimetatud koerad 4. veebruaril ühes minu hobusega Võru raudteejaama poole ilma suukorvita on läinud, sellest mina midagi ei tea, kuid kuigi see tõepoolest juhtunud, siis on nad juhuslikult välja pääsenud ja kaasa läinud. Muud asja kohta seletada ei ole."

27. aprillil 1923 vaatas Tartu-Võru Rahukogu Võru 1. jaoskonna rahukohtunik avalikul kohtuistungil süüdistuse asja läbi ja leidis, et:

"Kaebealune Judeikini süü selles, et ta 4. veebruaril ei ole abinõusid tarvikusele võtnud hädaohu kõrvaldamiseks, mis koerte läbi võiks sündida, on kahtlemata tõeks tehtud. Ja et õige oleks temale selle eest keskmise rahatrahvi mõista. Peale selle toetades asjatundja Bergi arvamusele peale tuleb Judeikinilt sisse mõista kahjusaaja Elfriede Laamanni kasuks rikutud palitu eest kahjutasu 8 000 marka."

Samuti otsustas rahukohtunik süüalust Meier Judeikinit tunnistada süüdi ja määrata talle trahv 500 marka või maksujõuetuse korral arest viieks ööpäevaks. Lisaks mõisteti Judeikinilt riigikassa kasuks sisse erikohtumaks 200 marka, kahjusaaja Elfriede Laamaanni kasuks kahjutasu 8 000 marka ning asjatundjale Bergile tasu 300 marka. Otsust võis edasi kaevata, esitades apellatsiooni Rahukogusse kahe nädala jooksul.

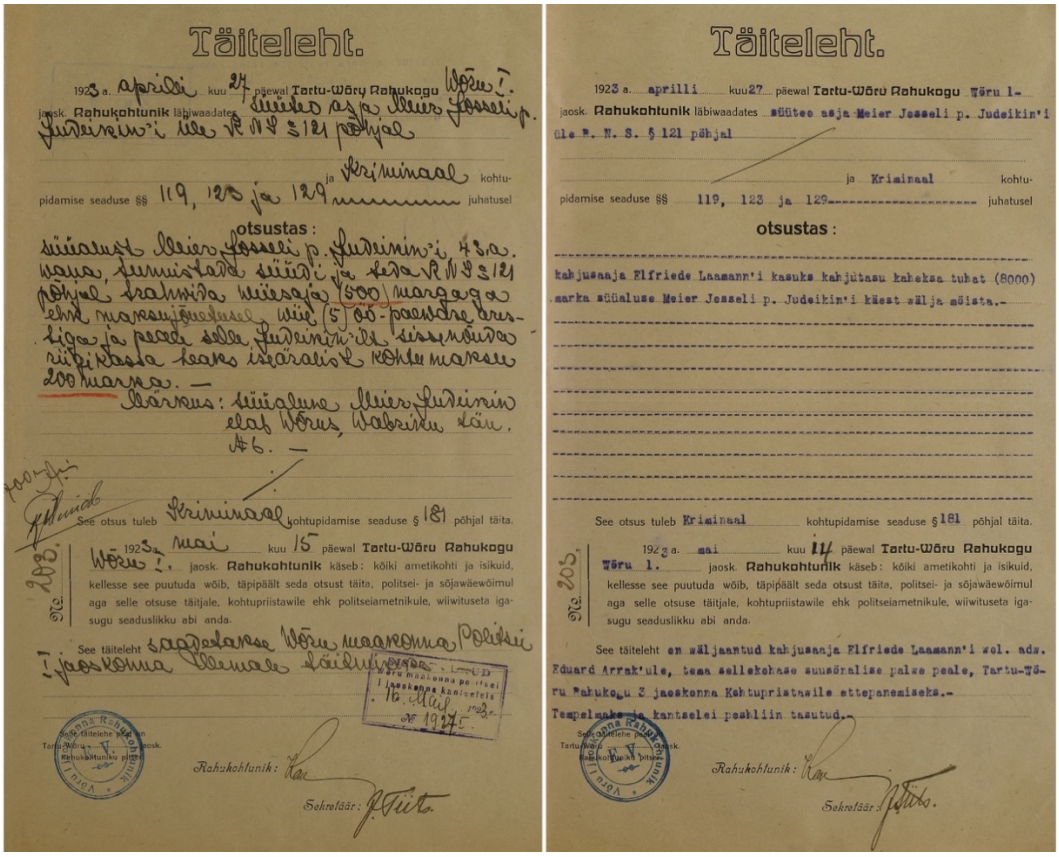

Täiteleht.

1923 a. aprilli kuu 24 päewal Tartu-Wõru Rahukogu Wõru 1. jaosk. Rahukohtunik läbiwaadates süüdistus asja Meier Jesseli p. Judeikin'i ülle K. N. S. § 121 põhjal

ja Kriminaal kohtupidamise seaduse §§ 119, 123 ja 129 juhatusel

otsustas:

süüdistust Meier Jesseli p. Judeikin'i 43 a. wana, Jõmiskad süüdi ja leda K. N. S. § 121 põhjal trahwida wiiesaja (500) margaga ehk maksujõuetusel wiie (5) päewa-paendre arestiga ja peale selle Judeikin'ile kõrwaldusest süüdistuse tõttu kõik kohtukulud 200 marka. —

Lõikus: süüdatud Meier Judeikin elab Wõrus, Wabriku tän. 46. —

See otsus tuleb Kriminaal kohtupidamise seaduse § 181 põhjal täita.

No. 203. 1923 a. mai kuu 15 päewal Tartu-Wõru Rahukogu Wõru 1. jaosk. Rahukohtunik käseb: kõiki ametikohti ja isikuid, kellesse see puutuda wõib, täpipäält seda otsust täita, politsei- ja sõjawäewõimul aga selle otsuse täitjale, kohtupriistawile ehk politseiametnikule, wiiwituseta igasugu seaduslikku abi anda.

See täiteleht saadetakse Wõru maakonna Politsei-jaoskonna ülemale läbi Wõru maakonna politsei-jaoskonna kantselei.

Rahukohtunik:

Sekretäär:

Täiteleht.

1923 a. aprilli kuu 27 päewal Tartu-Wõru Rahukogu Wõru 1. jaosk. Rahukohtunik läbiwaadates süütee asja Meier Jesseli p. Judeikin'i üle K. N. S. § 121 põhjal

ja Kriminaal kohtupidamise seaduse §§ 119, 123 ja 129 juhatusel

otsustas:

kahjusaaja Elfriede Laamann'i kasuks kahjutasu kaheksa tuhat (8000) marka süüdaluse Meier Jesseli p. Judeikin'i käest sälja mõista.—

See otsus tuleb Kriminaal kohtupidamise seaduse § 181 põhjal täita.

No. 205. 1923 a. mai kuu 14 päewal Tartu-Wõru Rahukogu Wõru 1. jaosk. Rahukohtunik käseb: kõiki ametikohti ja isikuid, kellesse see puutuda wõib, täpipäält seda otsust täita, politsei- ja sõjawäewõimul aga selle otsuse täitjale, kohtupriistawile ehk politseiametnikule, wiiwituseta igasugu seaduslikku abi anda.

See täiteleht on sõlmantud kahjusaaja Elfriede Laamann'i wol. adv. Eduard Arrak'ule, tema sellekohase suusõralise palwe peale, Tartu-Wõru Rahukogu 2 jaoskonna Kohtupriistawile ettepanemiseks.—

Tempelsaks ja kantselei peakliin tasutud.—

Rahukohtunik:

Sekretäär:

Täitelehed toimikust "Meier Judeikini süüdistus suukorvita koera pidamises". allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4458.1.3880

1923

1923. aastal figureeris Meier Judeikini metsaäri ajalehtedes mitmel korral ja eri põhjustel.

Aasta alguses ilmusid Eesti meedias kriitilised kirjutised riigi metsa majandamise suhtes. Neis mainiti ka Meier Judeikini metsatööstust.

Nii ilmus 7. veebruaril ajalehes "Eesti: Rahvuslik vabameelse partei häälekandja" artikkel pealkirjaga "Kahjulik metsatööstus". Pikem kirjatükk tõi esile, et 1920. aastal hakkas Raudteevalitsus riigimetsade kontsessionäärina omale küttepuid ja tarbematerjale valmistama. Selleks osteti suuremal määral Metsade Peavalitsuselt üksikuid metsatükke ning anti need ettevõtjatele, suuremalt jaolt muulastele, ülestöötamiseks. Niisugune metsatööstus oli Puurmanni, Avanduse, Aakre ja Kuigatsi-Soontaga metsades.

Kahjulik metsatööstus.

"Kuigatsi mets oli üks paremaist kogu Eestis ja sellest metsast tarvitas Raudteevalitsus otstarbetult ära 150 tiinu. Metsa ümbertöötamine anti metsatööstuse OÜ "Arbori" kätte, mille osanikud suuremalt osalt venelased. Vilunud tööjõudude puuduse tõttu tegi tööstus riigile palju kahju. Mets raiuti "Arbori" poolt korraga suurel arvul maha ja et palgid kauem koorimata seisid, siis tekkis pehastusprotsess ja nad muutusid alaväärtusliseks.

Kuuldavasti saanud raudtee nimetatud 150 tiinust metsast 240 000 saelauda, 15 000 palki, 15 000 liiprit ja mõni tuhat sülda põletispuid. Lauad olla saagitud ühiselt "Arbori" poolt ostetud palkidega ja ümbruskonna elanikud olnud väga üllatatud, et "Arbor" oma palkidest oskas 1. sorti eksportlauad saada, kuid Raudteevalitsuse palkidest 2., 3. ja 5. sordi lauad ja ebaloomulikult palju laua servi.

Nagu üks riigikontrolli esitaja kõneles, olnud laudade hulgas palju niisuguseid, mille üks serv teisest paksem või mis jälle otsadest õhemad kui keskkohalt. Ka laudade kantimine olnud ennenägemata puudulik. Oli laudu, mille üks ots seitse ja teine kolm tolli lai. Nõnda leitud kord ülevaatusel 1 215 laua seast ainult 55 kõlbulikku. Selle kohta olla riigikontrolli esitaja mitu korda Raudteevalitsusele teatanud, kuid tema seletused jäänud tähele panemata.

Et ladudesse saadetud lauad raudtee otsekoheselt määratud ülesandeid ei suutnud täita, siis otsustatud neid talvel lumelaudadeks [1] ära kasutada. Laudade lõikamisel olla väikene "eksitus" tulnud ja sellest tekkis raudteele mitmemiljoniline kahju.

Niisugustest halbadest kogemustest hoolimata jätkavat Raudteevalitsus ka tänavu kõige energiaga "metsatööstust". Seekord on venelaste asemel juudid mängus. Nõnda on Võru ligiduses **juut Judeikinile** 30 tiinu metsa ümbertöötamiseks antud ja tööstuse toetamiseks antakse temale ka summasid avansina. Materjali ümbertöötamise eest maksetavat temale kuulmata kõrget hinda.

Niisugune riigile kahjulik metsade laastamine peaks kohe lõpetama ja metsatööde juhtimaks jõuks tuleks eriteadlane määrata. Senisest tööstusest tekkinud riigi kahjud tuleksid kõige valjema uurimise alla võtta ja süüdlastelt kahju sisse nõuda.

Samuti ei ole küttepuude muretsemine raudteel õieti korraldatud. Hiljuti lugesime "Postimehes", et samal ajal, kui Raudteevalitsus eraisikutelt puid ostab, ei võta ta neid Metsade Peavalitsuselt ega Küttekomiteelt. Asi kujuneb nõnda, et puud ostab vaheltkaupleja Küttekomiteelt ja alles siis müüb neid suure kasuga raudteele edasi. Kujuneb teatud monopoli seisukord.

Niisugustele väärnähtustele tuleb jalamaid lõpp teha ja metsamaterjalide ostmine väljapakkumise teel korraldada ning eriteadlise asutuse, Metsade Peavalitsuse kaudu teostada. Vastasel korral võib meie maa mõne aastakümnega kõrbelagendikuks muutuda ja riigi olulised huvid jääksid ikkagi rahuldamata."

[1] jutt käib lumeredelitest või lumeväravatest, mis passiivne lumekaitsevahend, mis paigutati näiteks põldudele maantee veerde, et lumi põllult teele ei tuiskaks; sama tehti raudteede ääres ning taludes ehitati neid ka õue ümber

Lumeredelid põllul. Pilt on illustratiivne.
foto: Michal Klajban

Teine artikkel samal teemal ilmus ajalehes "Postimees" 28. aprillil 1923 ning kandis pealkirja "Eesti riik ostab oma enese metsadest puumaterjale vaheltkauplejate läbi". Ka selles tekstis mainiti juut Judeikinit.

Eesti riik ostab oma enese metsadest puumaterjaale waheltkauplejate läbi.

"See paistab küll uskumata imelik, kuid siiski on see nii. Nagu teada, on meie metsad peale mõisate riigistamist peaaegu terves omas kogus riigi omad. Umbes 750 000 tiinulisest üldisest metsade pinnast on eraomanikkude päralt ainult 50 000 tiinu ümber.

Riigimetsade valitsemine seisab Põllutööministeeriumile alluma Metsade Peavalitsuse käes, kes ka metsamaterjale, nagu ehitusmaterjale: palke, laudu, sindlid j.m., põletispuid jne. valmistab. Selleks on tal ka omad sisseseaded, nagu saeveskid jne. olemas, ja riik kulutab selleks otstarbeks mitmedkümned miljonid aastas.

Ka kõige suurem metsamaterjalide tarvitaja riik on oma asutustega ise. Ja oleks loomulik, et viimased oma tarvidused riigi metsadest otsekohe Metsade Peavalitsuse läbi saavad. Kuid lugu ei ole siiski mitte nii, vaid riigiasutused, iseäranis suuremad nendest, nagu näiteks Riigiraudteede valitsus ostavad nendele tarvisminevad puumaterjalid eraisikute käest, kuna samal ajal Metsade Peavalitsus oma valmistatud materjale jälle eraisikutele müüb.

Kas ehk vahest tuuakse riigiasutustele ostetavad puumaterjalid kuskilt väljamaalt sisse ja valitsus hoiab riigi oma metsi. Oh ei. Meilt veetakse puumaterjale suurel mõõdul veel väljamaalegi, ja oma sisemised tarvidused täidetakse kõik oma riigi metsadest. Millegi ära seletamata põhjuse pärast ja vaatamata Riigikogu eelarvekomisjoni sooviavalduste peale peavad meie põllumeestekogudest ja tööerakonnast valitsused soovitavamaks riigimetsa enne eraisikute kätte välja müüa ja siis nendelt riigiasutustele tarvilisi metsamaterjale riigile tagasi osta.

Selle väärnähtuse peale tähelepanu juhtimisel on valitsuse esitajate poolt selle nähtuse arvustajatele seletada püütud, nagu tuleks eraisikutelt ostmine odavam, kui Metsade Peavalitsuselt. Kusjuures muidugi ära unustada püütakse, et Metsade Peavalitsuselt "ostes" raha riigi enese kassasse püsima jääb ja ainult raamatupidamise mõttes ostjale asutusele väljaminekusse, müüjale aga sissetulekusse kirjutatakse, kuna eraisikult ostes ostusumma vahekasu riigikassast erakaukasse läheb. Kuidas see aga riigikassale riigi majapidamisele kasuks tuleb, ei ole seni veel ära seletatud.

Küll aga teame meie, et "kogupõllumehed" esimese Riigikogu valimistele minnes vaheltkauplejate süsteemi halvaks nähtuseks tunnistasid, kuna nad oma valimiste kihutuslehes sõnasõnalt tõotasid: "Tarbija ehituspuude ning küttematerjali ostmist võimaldada tarvitajatele otseteed ilma vaheltkauplejateta."

Nähtavasti on valimiseelsed lubamised oma meeste kauplemise õhinas ruttu ununenud ja nüüd peab Riigikontroll võitlema "Atlantaga" [2], kes mõnedele valitsusemeestele enam kui ligidas, et see riigilt mitte 200 marka liipri tükist ei saaks samal ajal, kui juudid **Judeikin**, Goldberg, Kahn j. t. valmis on samasugust kaupa 180–185 marga eest andma. Ja nii juhitakse praegu tervet Eesti majanduspoliitikat "Atlanta" tähe all.

Ligemaks arusaamiseks lisame juure, et 23. augustil 1922. aastal on riigi Raudteevalitsuse ja AS "Atlanta" vahel, kelle juhatusele kuuldavasti teedeminister õige ligidal seisab, leping 45 800 laiaröopalise raudtee liipri peale.

Liiprites seekord otsekohest tarvidust ei olnud, sest immutamise vabrik, mis Valgas tegevust pidi algama, ei saa enne tulevat suve immutamist alata. Liiprite hinnaks määrati 200 marka tükist, ühes arvatud ka 7 100 alamõõdulist, mille hind harilikult 50 protsenti odavam. Sama aja ümber osteti liiprid ka teistelt metsakauplejatelt ja makseti samade tehniliste tingimiste juures keskmiselt 181 marka tükist.

Tähele pannes, et ülemaltähendatud lepingu järele "Atlantalt" ostetud liiprid umbes 1½ miljoni marka rohkem maksma lähevad, kui teiste samataoliste ostude keskmine hind samasuguse hulga pealt välja teeb, protesteeris riigikontroll "Atlantaga" tehtud lepingu vastu, mille tagajärjed meile seni aga veel teadmata on."

[2] välis- ja sisekaubandusega tegelev aktsiaselts "Atlanta" asutati 1921. aasta jaanuaris. Selle eesotsas oli mitu endist ministrit. 1923. ja 1924. aastal paiknes ettevõte Eesti Panga suurimate võlgnike nimekirjas kuuendal kohal, võlg ulatus kümnetesse miljonitesse markadesse.

Metsakaupmehed, sealhulgas Meier Judeikin, ostsid ärieesmärkidel metsa regulaarselt aset leidnud ning riigi poolt korraldatud metsaoksjonite raames. Nii juhtus ka 1923. aasta oktoobris ja novembris, mil Meier omandas kolm metsatükki Aakre metsakonnas Valgamaal ning Orava ja Vana-Antsla metskondades Võrumaal. Kolme metsatüki kogumaksumus ulatus ligi kuue miljoni margani.

Peale iga oksjoni lõppu tegi põllutööminister Vabariigi Valitsusele ettepaneku ajutise oksjoni komisjoni müügiotsus kinnitada. Lõplik müügiotsus kinnitati riigisekretäri Karl Johannes Terrase ning kas riigivanema Konstantin Pätsi või riigivanema asetäitja Georg Vesteli poolt.

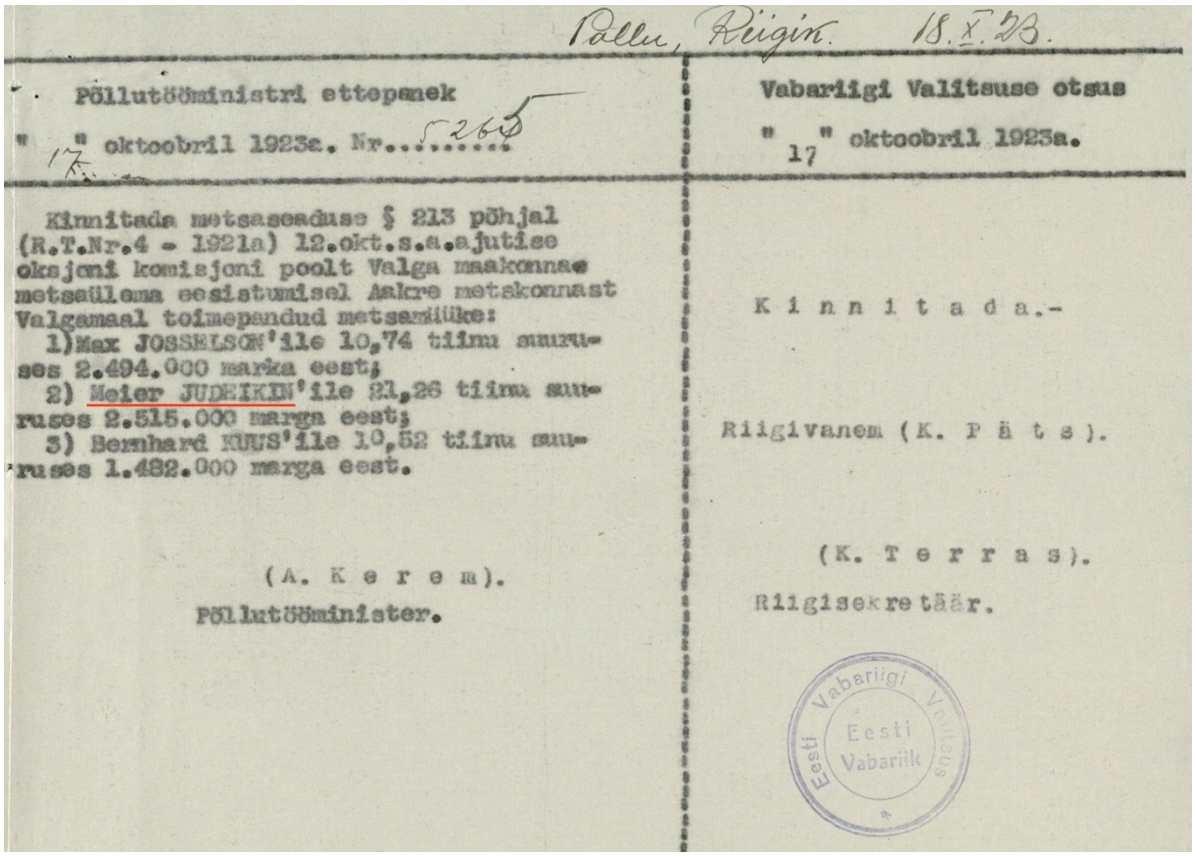

Põllu, Riigik. 18.X.23.

Põllutööministri ettepanek " 17 " oktoobril 1923a. Nr. 5265	Vabariigi Valitsuse otsus " 17 " oktoobril 1923a.
Kinnitada metsaseaduse § 213 põhjal (R.T.Nr.4 - 1921a) 12.okt.s.a.ajutise oksjoni komisjoni poolt Valga maakonnas metsaülema eesistumisel Aakre metskonnast Valgamaal toimepandud metsamüüke: 1)Max JOSSELSON'ile 10,74 tiinu suuruses 2.494.000 marka eest; 2) Meier JUDEIKIN'ile 21,26 tiinu suurusES 2.515.000 marga eest; 3) Bernhard KUUS'ile 10,52 tiinu suurusES 1.482.000 marga eest. (A. K e r e m). Põllutööminister.	K i n n i t a d a.- Riigivanem (K. P ä t s). (K. T e r r a s). Riigisekretäär. Eesti Vabariigi Valitsus Eesti Vabariik

Valitsuse otsus toimikust "Vabariigi Valitsuse otsus Aakre metskonnast Valgamaal metsamüügi kinnitamise kohta M. Josselsonile, M. Judeikinile ja B. Kuusele"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.31.3.6348

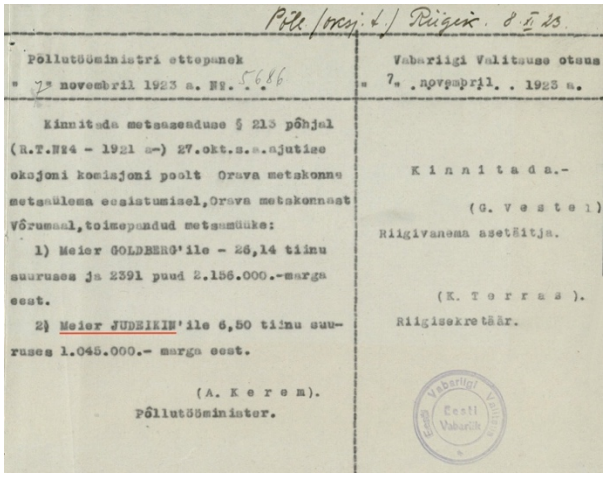

Põll./oksj.t./Riigik. 8.I.24.

Põllutööministri ettepanek " 7" novembril 1923 a. Nr. 5686	Vabariigi Valitsuse otsus " 7. .novembril. . 1923 a.
Kinnitada metsaseaduse § 213 põhjal (R.T.Nr4 - 1921 a-) 27.okt.s.a.ajutise oksjoni komisjoni poolt Orava metskonna metsaülema eesistumisel,Orava metskonnast Võrumaal,toimepandud metsamüüke: 1) Meier GOLDBERG'ile - 26,14 tiinu suurusES ja 2391 puud 2.156.000.-marga eest. 2) Meier JUDEIKIN'ile 6,50 tiinu suurusES 1.045.000.- marga eest. (A. K e r e m). Põllutööminister.	K i n n i t a d a.- (G. V e s t e l) Riigivanema asetäitja. (K. T e r r a s). Riigisekretäär. Eesti Vabariigi Valitsus Eesti Vabariik

Otsus toimikust "Vabariigi Valitsuse otsus Orava metskonnast metsamüügi kinnitamise

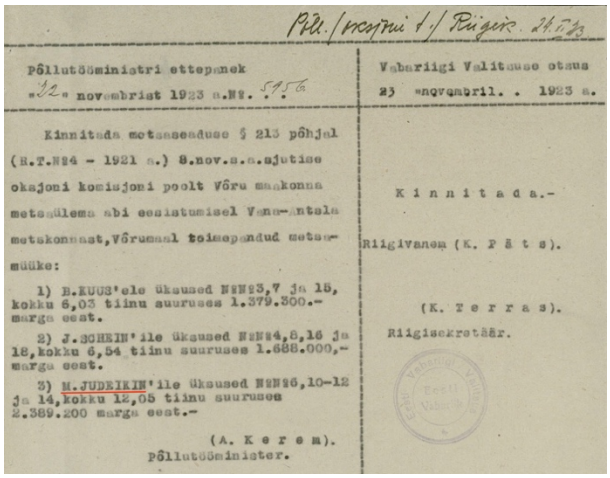

Põll./oksjoni t./Riigik. 24.I.24.

Põllutööministri ettepanek "12" novembrist 1923 a.Nr. 5756	Vabariigi Valitsuse otsus 23 .novembril. . 1923 a.
Kinnitada metsaseaduse § 213 põhjal (R.T.N24 - 1921 a.) 8.nov.s.a.ajutise oksjoni komisjoni poolt Võru maakonna metsaülema abi eesistumisel Vana-Antsla metskonnast,Võrumaal toimepandud metsamüüke: 1) B.KUUS'ele ükaused NNN3,7 ja 15, kokku 6,03 tiinu suurusES 1.379.300.- marga eest. 2) J.SCHEIN'ile ükaused NNN4,8,16 ja 18,kokku 6,54 tiinu suurusES 1.688.000,- marga eest. 3) M.JUDEIKIN'ile ükaused NNN26,10-12 ja 14,kokku 12,05 tiinu suurusES 2.389.200 marga eest.- (A. K e r e m). Põllutööminister.	K i n n i t a d a.- Riigivanem (K. P ä t s). (K. T e r r a s). Riigisekretäär. Eesti Vabariigi Valitsus Eesti Vabariik

Otsus toimikust "Vabariigi Valitsuse otsus Vana-Antsla metskonnast metsamüügi kinnitamise

kohta M. Goldbergile ja M. Judeikinile"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.31.3.6355

kohta B. Kuuskele, J. Scheinile ja M. Judeikinile"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.31.3.6361

1923

Peale riigimetsa majandamist kritiseerivate artiklite jõudis Meier Judeikini metsaäri ajalehtede veergudele 1923. aastal veel ka muudel põhjustel.

Nii leidis talve lõpus Kärgula metsas aset vahejuhtum, millest andis 8. märtsil artiklis pealkirjaga "Vangi ja vangivahti löödud" teada ajaleht "Wõru Teataja".

Wangi ja wangiwahti löödud

"Veebruarikuul anti kohalikust vangimajast lauavabriku omaniku ja metsakasutajale Judeikinile tema palve peale mõned vangid kahe vangivahi saatel Kärgula metsa metsatööle. Kui üks vang vangivahi käsul puid lubamatust kohast laadinud, saanud kohalolev Judeikini metsapraaker Adul ägedaks ja hakanud vangi peksma.

Selle peale rutanud lähedalolev vaht kohale asja vaigistama, mille peale aga Adul vahti lüüa tahtnud. See haaranud kaitseks revolvri, mida ka Adul teinud. Mõne aja pärast pannud Adul revolvri ära, mida ka vangihoidja teinud. Kui nüüd vangivahi arvates riid vaigistatud näis olevat ja ta vahejuhtumise kohast vähe eemale tahtis minna, ligines Adul vahile seljatagant ja lõi teda paar korda. Adul võetakse löömise eest seaduslises korras vastutusele."

Sama aasta 20. oktoobril süüdistas ajaleht "Wõrumaa" oma artiklis Meier Judeikinit riigimetsa armetul viisil laastamises:

"Vana-Antsla vallas asub rohkesti riigimetsa, mida laastatakse armetul viisil. M. Judeikinil on alevis lauavabrik. Võtab kõik ilusamad puud igal pool maha ja laseb Antslasse vedada. Sellega on seletatav ka põletispuude kallinemine, mis sel talvel ähvardab jälle väga kõrgele tõusta. Vastavad võimud peaks sellele mõttetule laastamisele piiri panema, sest kui nii veel edasi kestab, ei ole Antsla metsadest enam midagi järele jäänud."

Meier Judeikin ei olnud esitatud süüdistustega nõus ning neli päeva hiljem, 24. oktoobril, ilmus samas ajalehes õiendus järgmise tekstiga:

"Väga austatud "Wõrumaa" toimetus. Teie lugupeetud lehes №75 ilmus teate, nagu laastaks minu lauavabrik Antsla alevis metsa. Sellega teatan, et minul ühtegi lauavabrikut Antslas ega ka tema ümbruses ei ole. M. Judeikin."

Õiendus.

W. a. „Wõrumaa" toimetus.

Teie lugupeetud lehes nr. 75 ilmus teate, nagu laastaks minu lauawabrik Antsla alewis metsa. Sellega teatan, et minul ühtegi lauawabrikut Antslas ega ka tema ümbruses ei ole.

M. Judeikin.

1923. aasta lõpus, 12. detsembril avaldas ajaleht "Päewaleht" rahvamajanduse ülevaate. Muu hulgas käsitleti ka Valga-Võru ringkonna tööstust ning mainiti, et materjali puudusel jäi Meier Judeikini lauavabrik Võrus seisma:

"Oktoobrikuu jooksul uusi ettevõtteid ei avatud. Paljudes ettevõtetes on märgata produktsiooni vähenemist, mis omanikkude seletuse järele on tingitud mitte tellimiste vähenemisest, vaid

praegusest rahaturu kriisist... Ajutiselt materjaali puudusel jäi seisma Seisleri Hargla saeveski, Judeikini Võru lauavabrik, Grossi Valga lauavabrik, Meyer ja Iesinovsky telliskivitehas hooaja lõpu puhul jm.”

Samuti tegeldi 1923. aastal Võru metsatööstuse reklaamimisega ajalehtedes. Nii 1. märtsil väljaandes “Wõrumaa” ilmunud teate kohaselt ostis tol aastal Meier Judeikini metsatööstus ja kaubandus metsa, palke, propse, raudteeliipreid ja muud metsamaterjali ning seda muidugi kõige kõrgema hinnaga.

Metsatööstus- ja kaubandus
M. Judeikin,
Wõrus,
ostab kõige kõrgema hinnaga metsa, palke, propse, raudtee liiprid ja teist metsamaterjaali.
Juhatus.

1924

1924. aasta kevadel sai Meier Judeikin enda kaela järjekordse süüdistuse. Seekord oli tegemist Tamula järve vette sattunud saepuruga.

Nimelt sai 20. mail Võru linna 2. rajooni ülem R. Anderson teada, et Võrus asuvast Meier Judeikini lauavabrikust järve sattunud saepuru oli saastanud sama järve vett. Järvevett kasutasid kohalikud vabrikud ja saun ning seda tarvitasid söögi- ja joogiveena ka kohalikud elanikud. Juhtunu valguses otsustas Anderson kohapeal toimetada vaatluse ja tunnistajate ülekuulamise ning alustada selles asjas juurdlust süüdlase kindlakstegemiseks ja vastutusele võtmiseks.

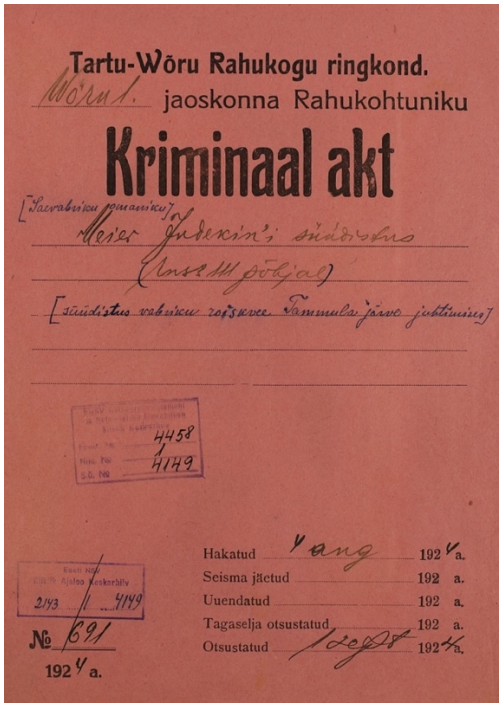
Tartu-Wõru Rahukogu ringkond.
Wõru l. jaoskonna Rahukohtuniku
Kriminaal akt
[Saevabrikut puutuvaks]
Meier Judeikin'i süüdistus
(Inseldi põlja)
[süüdistus vabrikut roojavee Tammula järve juhtimises]
4458
4149
Hakatud Vang 192 4 a.
Seisma jätetud 192 a.
Uuendatud 192 a.
Tagaselja otsustatud 192 a.
Otsustatud 192 4 a.
2/13 4149
№ 691
192 4 a.

Toimiku "Saevabriku M. Judeikini süüdistus vabriku roiskvee Tamula järve juhtimises" esikaas allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4458.1.4149

Vaatlusprotokollis kirjutas rajooni ülem järgmist:

"Mina, Võru linna 2. raiooni ülem R. Anderson juurekutsutud tunnistajate Gustav Sepmanni ja Helmut Veltsmanni juuresolekul, pandsin Meier Judeikini lauavabriku juures, Juudipargis [2], muudel kohtadel Tammula järve [1] ääres kui ka sama järve ääres nende kohtade vahel ja ligidal kohalpääl vaatluse toime, kus selgus:

Vabriku tänaval 6 asub Tammula järve kaldal Meier Judeikini lauavabrik, mille hoovis Tammula järve kaldal seisab pikk, lai ja kõrge saepuru hunnik, mis nähtavasti järve lainetest järve poolsest küljest järve on uhutud.

Nähtavasti on seda vabriku juurest uhutud saepuru täis suuremalt osalt järve kallas, iseäranis Juudipargis, kustkohalt piiritusepuhastamise vabrik sellekohaste torude kaudu omale vett võtab, samuti Paju tänava otsa kohal, kustkohalt Paju tänaval 22 asuv Mägi saun [3] saunas käijatele vett võtab järvest.

Ka on Petseri tänava otsa kohal järve kaldal uhutud palgisaepuru ja Meier Judeikini lauavabriku juure on seda suuremal määral ka järves vee pääl saepuru hunniku ligiduses. Saepuru hunnik lauavabriku hoovis on nii kõrge, et ka tuul sealt saepuru viib järve pillata. Samuti ei ole saepuru hunnik järve laine eest kaitstud, vaid koguni lainetega ühenduses.

On näha, et järve vesi nimetud vabriku saepurust on roojastatud. Juudipargis saepurust veetorusid puhastatud, mille kaudu piiritusepuhastamise vabrikusse vett tõmmatakse. Töölised vett roojastavat ja torusid ummistavat saepuru mitu koorma suurust hunnikku on välja puhastanud. On näha, et kõik roojastav järve vett saepuru on tulnud ainult Meier Judeikini lauavabrikust."

[1] tol ajal kirjutati Tamula järve nime kohati kahe m-tähega

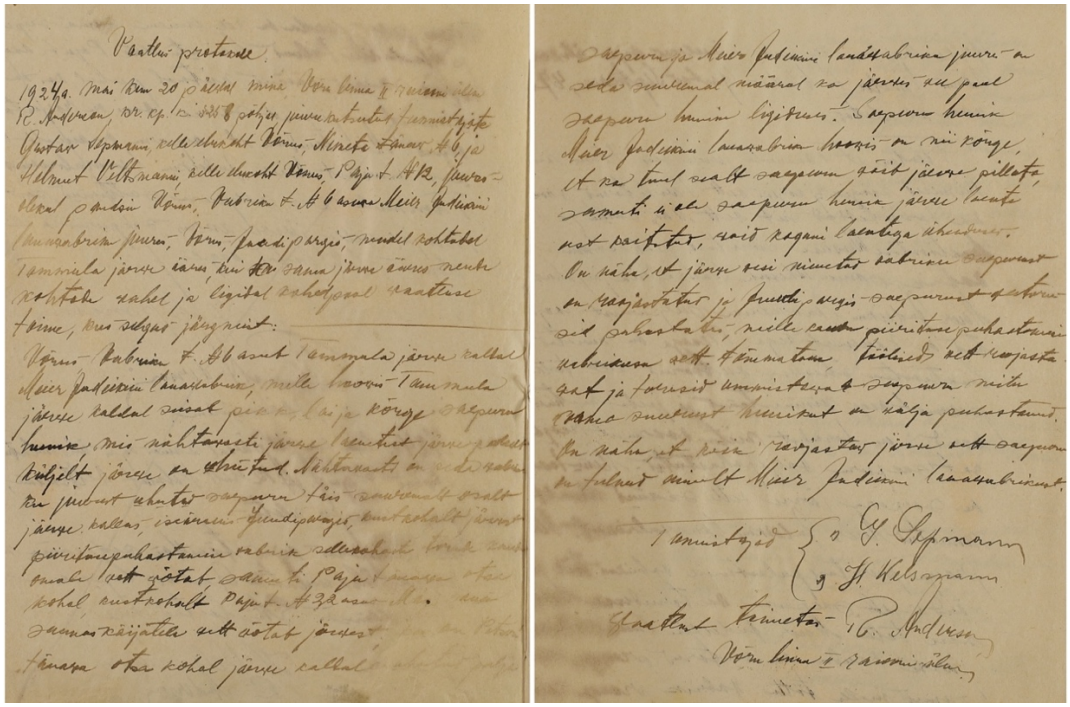

Protokoll toimikust "Saevabriku M. Judeikini süüdistus vabriku roiskvee Tamula järve juhtimises" allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4458.1.4149

[2] Juudipark rajati Võrus 19. sajandi keskel (täpne aasta ei ole teada). Kuigi seda kutsuti Juudipargiks juba ammu, kandis see kuni 2005. aastani nime Väike park. Alates 2005. aastast sai pargi ametlikuks nimeks Juudipark. Pargi ümbruses oli Judeikinite metsatööstus ja asusid perekonnale kuuluvad elu- ja üürimajad, kus elas palju juute. Juudid elasid ka teistes Petseri tänaval

asunud majades, näiteks Sibula ja Kübarsepa majades. Nähtavasti võiski park sellest ajast saada rahvasuus oma nimetuse. Alates 2025. aastast kuulub Juudi park Võru linna muinsuskaitsealasse kui väärtuslik ajalooline haljasala.

Juudipargi asukoht. Väljavõte Võru linna kaardist
allikas: Maa-ameti fotoladu

Juudipark
foto: Google Maps

Juudipark
foto: Google Maps

[3] Paju tänaval asunud sauna nimetati Mäe saunaks selle omaniku Alfred Mäe järgi. Sauna juures, järves, asus ka supelmaja, kus viisakad inimesed said end riidest lahti võtta ja vette kasta. See paiknes vahetult Judeikinite lauavabriku kõrval. Mäe sauna supelmaja oli tasuline, kuid saunakundedele soodsam. Sellega meelitas saunaomanik kundesid ajal, mil ta jäi ilma sõduritest – neile ehitati saun Taara kasarmute juurde. Varem käisid sõdurid jalgsi Mäe saunas ning pärast lasid mõned end ka Juudipargis pildistada.

1935. aastal sündinud Kalju Sipp, kelle esivanemad elasid Võrus, meenutab [4]:

"Allpool oleval pildil on minu isa, kes on koos oma rühma meestega 29. aprillil 1929 tulnud saunast, mis asus Paju tänava otsas järve lähedal. Meeste selja taga on Kreutzwaldi ja Paju tänava ristmik. Tänu varakevadele on majad hästi näha. Ka mina käisin selles saunas korra peale sõda."

Sipi sõnul [4] sai aga Juudipark rahvasuus oma nime tema Paju tänaval elanud esivanemate jutu järgi sellest, et just sinna, järve äärde, kogunesid juudi pühade ajal Võru juudid.

[4] salvestasid Võrumaa Muuseum ja Ilja Judeikin 2021. aastal

Salk Juudipargis 29. aprillil 1929
foto: Kalju Sipi erakogu

Järvevee saepuruga saastamise asjus kuulati üle ka saunapidaja Alfred Mägi, kes selgitas järgmist:

"Tõendan, et Võrus Tammula järve vesi, millest inimesed söögiks ja joogiks, samuti ka mina ise, vett tarvitavad, tõepoolest Meier Judeikini lauavabrikust sattuva saepuruga roojastatud on. Samuti ka minu Paju tänaval 22 asuvasse sauna tuleb selle tõttu alati viimasel ajal saepuruga vesi ja ummistub veetoru. Saepuru ei ole mujalt kusagilt nimetud järve võinud sattuda kui ainult nimetud lauavabrikust."

Ütlusi andis ka Nimeta tänava 6 elanik ja piirituse puhastamise vabriku tööline Gustav Sepmann:

"Tõendan, et Tammula järve vesi Võrus, millest inimesed söögiks-joogiks vett tarvitavad, samuti ka tarvitavad siit vett Mägi saun ja Võrus Linatööstuse Ühisuse piirituse puhastamise vabrik, sama ühisuse linavabrik ja jahuveski – Meier Judeikini lauavabriku saepurust roojastatud on kauemat aega. Praegu on nimetud Linatööstuse Ühisuse veetorud selle tõttu pikemat aega ummistanud ja juba mitmeskord ja veetorudest koormat roojastavat saepuru väljapuhastatud. Minu teada on saepuru järve vette saanud ainult nimetud lauavabrikust.

Olen praegu piirituse puhastamise vabrikus tööl ja tõendan, et saepuru veetorudesse sattumise tõttu Meier Judeikini lauavabrikust järve kaudu on veetorud praegu ummistanud, mille tõttu vabrik praegu seisab teine päev, seda on ka ennem sama saepuru pärast ette tulnud. Samuti olen Paju tänaval asuvas saunas käinud mitmel puhul, kus ka samast saepurust sama vesi on roojastatud olnud. Mina tõendan, et saepuru on ainult Vabriku tänaval asuvast Meier Judeikini lauavabrikust Tammula järve sattunud, sest mujal selles järve ääres saepuru ei ole olemas olnud ega ole praegu."

Tunnistajana kuulati üle ka Võru Linatööstuse Ühisuse asjaajaja-direktor Paul Laamann [5]:

"Mina, kui Kreutzwaldi tänaval 57/59 asuva Võru Linatööstuse Ühisuse asjaajaja-direktor, palun vaatlusega ja juurdlusega kindlaks teha, et nimetud Ühisuse vabriku naabruses olevasse Tammula järve pandud veetõmbe torud järvest nimetud torudesse sattuva saepuruga ummistatud on. Et nimetud saepuru sattunud ja sattub Tammula järve, millest ka inimesed söögiks ja joogiks vett tarvitavad, Vabriku tänaval 6 asuva Tammula järve kaldal Meier Judeikini lauavabrikust, mille läbi järve vesi on solgitud.

Millepärast Võru Linatööstuse Ühisuse linavabrik, jahuveski ja villatööstus [6] viimasel ajal praegu juba teine kord torude ummistuse tõttu seisab, kuna eelmine kord ka sama Ühisuse piirituse puhastamise vabrik pidi samadel põhjustel seisma, mille tõttu üldiselt Ühisus umbes 10 tuhat marga ümber kahju on saanud.

Ja mispärast palun nimetud Meier Judeikini lauavabriku Tammula järve vee solkimises seaduslisele vastutusele võtta. Juurelisades, et minu teada on selles asjas umbes nädal aega tagasi politsei algatusel juurdlus toimetatud, millest hoolimata nimetud lauavabriku poolt Tammula järve vee solkimine korduvalt edasi kestab, sest nädal aega tagasi said vabriku torud järve vett solkivast saepurust puhastatud ja nüüd on nad jälle ummistatud."

[5] Paul Laamann oli Elfriede Laamani abikaasa. Elfriede oli see proua, kelle palitu sai kannatada Meier Judeikini suukorvita ringi jooksnud koera rünnakus, millest oli käesolevas uurimistöös juba eelnevalt juttu

[6] Võru Linatööstuse Ühisus ostis pärast Esimest maailmasõda 1,5 miljoni marga eest Peterburi Piirituspuhastamise Osaühisuse käest linna krundil asunud ehitused, sealhulgas endise piiritusepuhastamise vabriku hoone, mis seisis aastaid kasutamata. Liikumatu vara läks Võru Linatööstuse Ühisuse kätte 1. novembril 1920 ning kümnendi esimesel poolel kuulus Võru Linatööstuse Ühisusele linavabrik, villavabrik, värvikoda, jahuveski ja piiritusepuhastamise vabrik – tegemist oli suurema tööstusliku ettevõttega Võru linnas

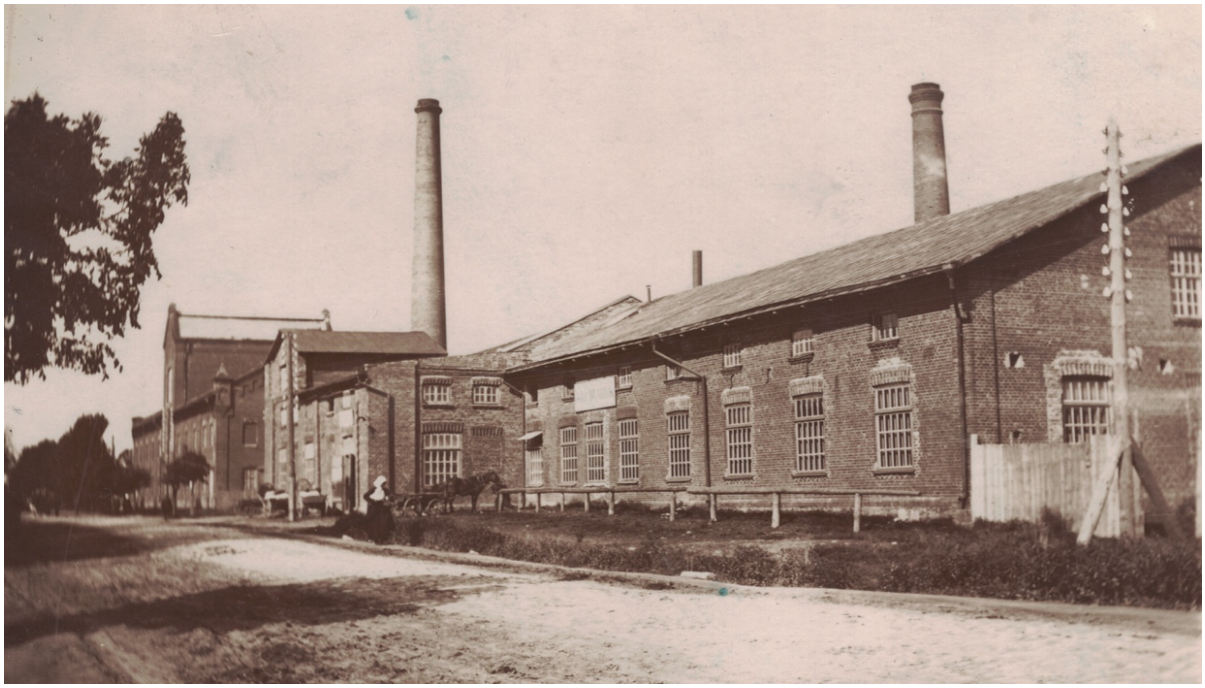

Võru lina- ja piirituse puhastamise vabrik
foto: Johannes Mikk, Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseum, DrKM F 417:25

Pärast tunnistajate ülekuulamist koostas rajooni ülem R. Anderson veel ühe vaatlusprotokolli, milles märkis, et:

"Pandsin vaatluse toime protokollis nimetud piiritusepuhastamise vabriku Tammula järve ulatuvate torude juures ja Meier Judeikini lauavabriku juures, kus selgus järgmist:

Nimetud vabriku Tammula järve ulatuvad torud on tõepoolest järves vett solkiva saepuruga ummistatud ja Meier Judeikini lauavabriku hoovis järve kaldal seisab suur, kõrge, nähtavasti järsu lainetest uhutud saepuru hunnik, osalt järve vee eest hiljuti piiratud värske plankuga, kuid poolt piiramata, kuhu plangu ette tegemine lauavabriku poolt käib. Saepuru hunniku kohal järves saepuru näha ei ole praegu, kuid on praegu järve lainetest uhutav sõnniku hunnik, mis järve vett roojastab. Järve kallas on suuremal määral nimetud lauavabriku saepuru hunnikust uhutava saepuruga kaetud ja siia vee alanemisel seisatama jäänud."

Seejärel kuulati üle ka lauavabriku omanik Meier Judeikin, kes elas aadressil Vabriku tänav 6-1:

“Minul on tõesti lauavabrik Võrus, Tammula järve juures. Kevadine veetõus järves lahutas kõik meie vabriku päralt olevad tammid ära ja uhtus järve kaldal oleva saepuru järve. Katsusin selleks takistusi teha, et saepuru järve ei läheks aga kõik katki jäi suure vee tõttu täiesti tagajärjeta. Katsun kõik niipea kui võimalik teha, et samast asja enam ette ei tule ja saan saepuru kinni katma, et ka tuul seda järve ei kanna. Tänavu aasta oli kõrge vee tõusu pärast see õnnetus mul teadmata, seda endistel aastatel ennem juhtunud ei ole.”

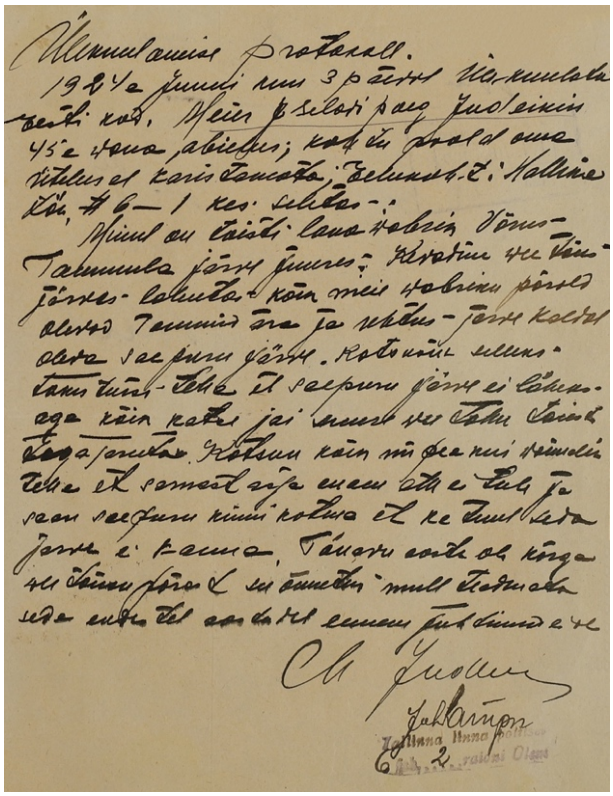

Protokoll toimikust “Saevabriku M. Judeikini süüdistus vabriku roiskvee Tamula järve juhtimises” allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4458.1.4149

1. septembril 1924, kolm ja pool kuud pärast juurdluse algatamist, võeti selle tulemused kokku ning tehti kindlaks, et:

“Saepuru oli kevadel Judeikini lauavabrikust järve sattunud. Juurdlemisel selgus, et saepuru takistamiseks ei olnud küllalt kindlad abinõud tarvitamisele võetud – oli ees ainult madal aiake. Saepuru võis ka tuule ja veikese vee tõttu järve sattuda. Ülevaatusel selgus, et vabriku õue kohal oli üks sõnnikuhunnik, mida vesi parajasti järve uhtus.”

Samal päeval leidis Tartu-Võru Rahukogu ringkonna Võru 1. jaoskonna rahukohtunik avalikul kohtuistungil, et süüaluse vastu tõstetud süüdistus on tõendatud, ning otsustas trahvida Meier Judeikinit 1 000 margaga või maksujõuetuse korral kolmepäevase arestiga.

1924

1924. aasta suvel toimus Meier Judeikini lauavabrikus suur tulekahju. Suurem osa vabriku hoonetest põles ööl vastu esmaspäeva, 7. juulit maani maha. Kahju ulatus miljonite markadeni. Vahejuhtum leidis laialdast kajastust ajalehtedes. Oma portsu kriitikast said ka tuletõrjujad.

Enne laastavat tulekahju jäi aga Judeikinite lauavabrik fotograaf Johannes Pajo kaamerasilma ette. Nii nägi metsatööstuse kompleks 1920-ndate alguses välja:

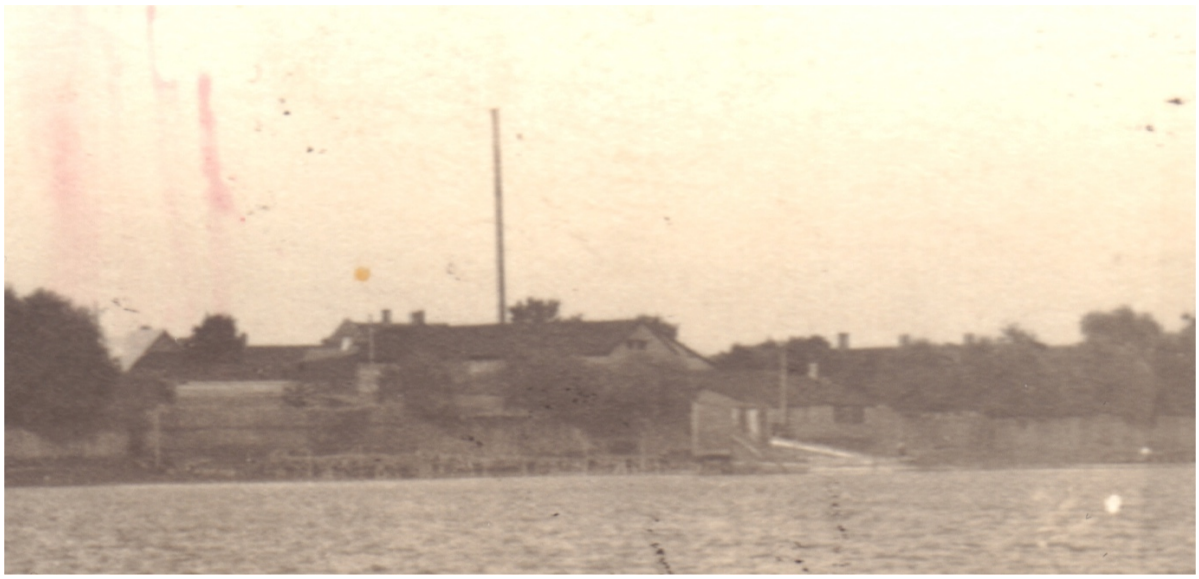

Judeikinite lauavabrik Tamula järve ääres 1920-ndate alguses. Väljavõte vaatest Võru linnale foto: Johannes Pajo, Võrumaa Muuseum, V KF 1749:8

Pärast tulekahju jäid tööstushoonestest alles vaid riismed. Nii nägid lauavabriku varemed suure tuleõnnetuse järel 1924. aasta juulis välja:

Judeikinite lauavabriku ja jahuveski varemed pärast tulekahju aastal 1924 foto: Võru Kriminaalpolitsei Komissar, EFA.312.A.230.312

Juhtunust kirjutasid nii kohalikud kui ka üleriigilised lehed. Nii jõudis ajaleht "Postimees" avaldada juba sama päeva, 7. juuli hommikul lühiuudise pealkirjaga "Võrus lauavabrik täna öösel maha põlenud. Kõik masinad sisse jäänud".

Wõrus lauawabrik täna öösel maha põlenud

“Kell pool kaks öösel vastu esmaspäeva pääsis Võrus Judeikini lauavabrikus tuli lahti. Vabriku hoone põles ühes suurte lauavirnadega maha. Kõik masinad jäid tulle. Kahju ei ole veel kindlaks tehtud, kuid tõuseb arvatavasti miljoniteni. Kust tuli alguse saanud, seda politsei uurib veel. Tuletõrjujad, kes päeval väljasõidu korraldasid, olid purjus.”

Järgmisel päeval pani “Postimees” taas kord tuletõrjujatele puid alla, avaldades juba pikema artikli pealkirjaga “Judeikini lauavabrik maha põlenud. Kahju 3½ miljoni. “Vaaruvad” tuletõrjujad”.

Tulekahju Wõrus

“6. vastu 7. kuupäeva kell ½2 öösel märgati Vabriku tänaval suitsu, selgus et tuli oli lahti läinud Judeikini lauavabrikus. Tuletõrjujate kohalejõudmisel oli masina kuur ja tagavaraplangid üleni tules. Tuletõrjel tuli teha raske tule proov oma aastapäeva pidustuste puhul. Kubja metsas oli osa meeskonnast, kus kogu aeg “head tuju” tehti. Needki, kes koju olid jõudnud, ei “suutnud” otsekohe kohale ilmuda.

Ka kohal tekkis segadusi. Nii ei suudetud mootorpritsi õigele kohale asetada, vaid tuli ette võtta koha vahetus. Ka oli vesi pritsist kaugel. Siiski suudeti tule edasiminekule piir panna, nii et suur osa metsamaterjalist terveks jäi. Ära põles masina kuur ühes seesolevate masinatega, nagu aurukatel, laualõikuse sisseseade, elektri dünamo ja muud.

Kogu kahju ulatab umbes 3½ miljoni margani. Ära põlenud varandus oli kinnitatud kahe miljoni marga eest. Vabrik töötas 30–40 töölisega kahe vahetusega. Kust tuli alguse saanud, ei ole teada. Umbes kella ühe ajal öösel olevat öövaht käsu saanud tuld masina katelde alla teha. Kõige enne märgati tuld aurumasina korstna juures. Asja uuritakse.”

Samal päeval ilmus kirjutis ka ajalehes “Kaja”. See kandis pealkirja “Suur tulekahju Võrus. Lauavabrik ja jahuseski maha põlenud. Kahju peale 6 miljoni. Tule põhjuseks kuri käsi”. Kusjuures kahju hindamisel olid erinevad väljaanded eri meelt.

Suur tulekahju Wõrus.

“Öösel vastu esmaspäeva juhtus Võrus suurem tuleõnnetus. Maha põlesid Meier Judeikini lauavabrik ühes jahuveskiga. Tähendatud ettevõtted asusid linna serval Tammula järve ääres ja olid ainukesed suuremad ettevõtted Võrus.

Tuld märgati öösel umbes kella ühe-kahe vahel. Kuna samal ajal tuletõrjujate pidu peeti ja tuletõrjujad kõik koos olid, siis läks kiirelt korda pritsisid kohale toimetada. Tuld oli kustutamas üks mootorprits ja mitmed käsipritsid. Vabrikut siiski päästa ei suudetud. Tuleroaks langesid lauavabriku hoone ühes seal juures oleva jahuveskiga ja umbes 70 000 katuse sindlit. Ka osa lauavirnadest said tule läbi rikutud. Ainult tuletõrjujate kiire kohalejõudmise tõttu läks korda suuremaid laua- ja muu puumaterjali tagavarasid päästa.

Mahapõlenud varanduse väärtust hinnatakse kuue miljoni marga peale. Tulekinnitusseltsis oli vabriku hoone kahe miljoni marga eest kinnitatud. Kuna tuli öösel tekkis, mil ühtegi isikut enam vabrikus ei viibinud ja töö juba laupäeva õhtupoolikul lõppenud oli, siis arvatakse, et tuli alguse sai süütamisest.”

9. juulil kajastas juhtunut ka ajaleht “Päewaleht”, avaldades lühiartikli pealkirjaga “Suurem

tulekahju Võrus".

Suurem tulekahju Võrus.

"Judeikini lauavabrik ja jahuveski maha põlenud. Esmaspäeva hommiku! kell ½2 hakkas Vabriku uulitsas asuv Judeikini lauavabrik põlema. Kaunis tugeva tuule ja kergesti süttivate ainete tõttu seisis hoone ruttu üleni leekides. Kohale rutanud tuletõrjujatel ei läinud korda tuld sumbutada, küll suudeti tule edasiminekuks takistus teha. Nii põles kogu lauavabrik ja jahuveski maha.

Vabriku hoonesse jäid sisse aurukatel ja kõik laualõikamise masinad. Jahvatusosakonnast suudeti päästa ainult mõnikümmend puuda jahvatada olevat vilja ja jahu. Ära põles veel üle 100 puuda kaeru ja muud vilja. Valmislõigatud laudu põles ära vähe, niisama ei ole ka rikutud laudade hulk väga suur. Üldise kahju esialgselt teadmata, aga arvatakse umbes viie miljoni ümber. Vabriku hoone oli kinnitatud kahe miljoni marga eest. Kust tuli alguse saanud, ei ole teada. Loota on, et uurimine suudab selle kohta selgust muretseda."

Ajaleht "Lõuna-Eesti" oli 12. juulil üsna kriitiline teiste lehtede kolleegide suhtes, just nende suhtumise tõttu tuletõrjujate töösse. Nime "M. Judeikini lauavabrik tuleroaks" kandva artikli autor astus tuletõrjujate kaitseks välja.

M. Judeikini lauavabrik tuleroaks.

"Pühapäeval, 6. kuupäeval pidas Võru tuletõrje selts oma suvepidu linnast umbes kolme kilomeetri kaugusel asuvas Kubja metsas. Pidutseti kõigeparemas meeleolus kuni kella 10 õhtul, mil muusik ja sellega ühtlasi ka enamjagu tuletõrjujaid pidult lahkus. Umbes kella poole kahe paiku vastu esmaspäeva hommikut, kui linn uinumas, märkas aga Kreutzwaldi tänava maakonna politsei ees vahikorral seisev politseinik järveääres suitsu ja tulekuma, mis otse M. Judeikini lauavabriku kohale kaldus.

Selguski, et põleb Judeikini lauavabrik. Kui tulekahjukellad helisema hakkasid ja tuletõrje kahe käsi- ja mootorpritsiga kohale jõudis, oli vabrik juba leekides. Et vesi otse kättesaadav oli, jõuti siiski umbes tunniajalise tuletõrje energilise tegevuse tõttu tulele piir panna ja suurem õnnetus ära hoida, mis korral, kui tuli vabriku õuel asuvatesse lauavirnadesse oleks suutnud tungida, tervet Petseri, Vabriku ja Liiva tänava kvartali oleks võinud ähvardada.

Maha põles vabrikuhoone, millega ühenduses oli jahuveski ja mehaanika töökoda. Tuleroaks langes aurukatel, kõik lauatööstuse masinad, jahuveski ja mehaanika töökoda ühes sisseseadega. Peale selle jäi tulle vähem partii lauatööstuses seesolevaid mitmesuguseid laudu ja 60 000 sindlit.

Jahuveskist päästeti vagun kaupmees Räbovoitra ja Kaaveri päralt olevat vilja, kuna 200 puuda kaeru sisse jäi. Ka lauad kahes vähemas lähedalasuvas virnas on pooliti rikutud. Omaniku kahju õnnetuse tagajärjel ulatab 4 000 000 margani. Kinnitatud on vabrik ühes sisseseadega kinnitusselts "Eka's" ainult 2 000 000 marga eest.

Meie ajakirjanduslised ringkonnad, kes sõnumete värskuse kõrval ka kõmukust otsivad, veel enam juhtumisel, kus kõmukus sõnume venivuse suhtes kirjasaatja "hingeliste tunnete ja peovalgega ühte sulab," ei ole ka Võru tuletõrje peale oma rahet kallamata jätnud.

Nii lõpetab "Postimees" oma 179. numbris Judeikini lauvabriku põlemise sõnume järgmiselt: "Tuletõrjujad, kes päeval väljasõidu korraldasid, olid purjus" ja 180. numbris: "Kubja metsas oli osa meeskonnast, kus kogu aeg head tuju tehti. Needki, kes koju jõudsid, ei "suutnud" otsekohe kohale ilmuda. Nii ei suudetud mootorpritsi õigete kohale asetada, vaid tuli ette võtta koha vahetus; ka oli vesi pritsist kaugel."

"Võru Teataja" kirjutab ka umbes samas toonis ja mõttes, kuid rohkem peidetult, lillerikkamalt. Tõsiseisukoha kaitseks peab aga ütlema – tuletõrje oli oma tõsisemate kohustuste täitmisele asudes tulekahjule ilmudes täiesti kaine, olgugi, et mõned üksikud tuletõrjujad suvepidu puhul vähe tuju tõstnud olid. Ka puudus tuletõrje suvepidul alkoholiga einelaud.

Tulekahju tekkimisepõhjuste selgitamiseks on juurdlus käimas. On arvamisi, et õnnetus kurja käe läbi tekkinud on, seda enam, et mõned järvel viibijad pühapäeva õhtupoolikul vabriku korstnat suitsemas on näinud, kuna töö vabrikus juba laupäeva õhtul lõpetati ja, sel ajal ka talt ei köetud.”

Ajalehes “Eesti: Rahvuslik vabameelse partei häälekandja” 18. juulil avaldatud artiklis esitati omakorda väide, justkui võis tulekahju põhjustada hoopiski vigane aurukatel.

Juba kaks nädalat pärast tulekahju, 19. juulil kinnitas Võru linnavalitsus lauavabriku tööstushoonete taastamisprojekti. Vajalike muudatustega dokumendi lõppvariant kinnitati linnavalitsuse poolt 15. augustil. Selle koostajaks oli Peterburi Polütehnilise Instituudi lõpetanud insener ja ehitusettevõtja Jaan Tartland ning joonestajaks ehitusüliõpilane J. Jürgenson.

Vabriku uuendatud sisseseade koosnes aurukatlast, saekaatrist, höövelmasinast, kantmasinast, kappsaagist, sindlimasinast, jahuveskist, veepumbast ja treipingist.

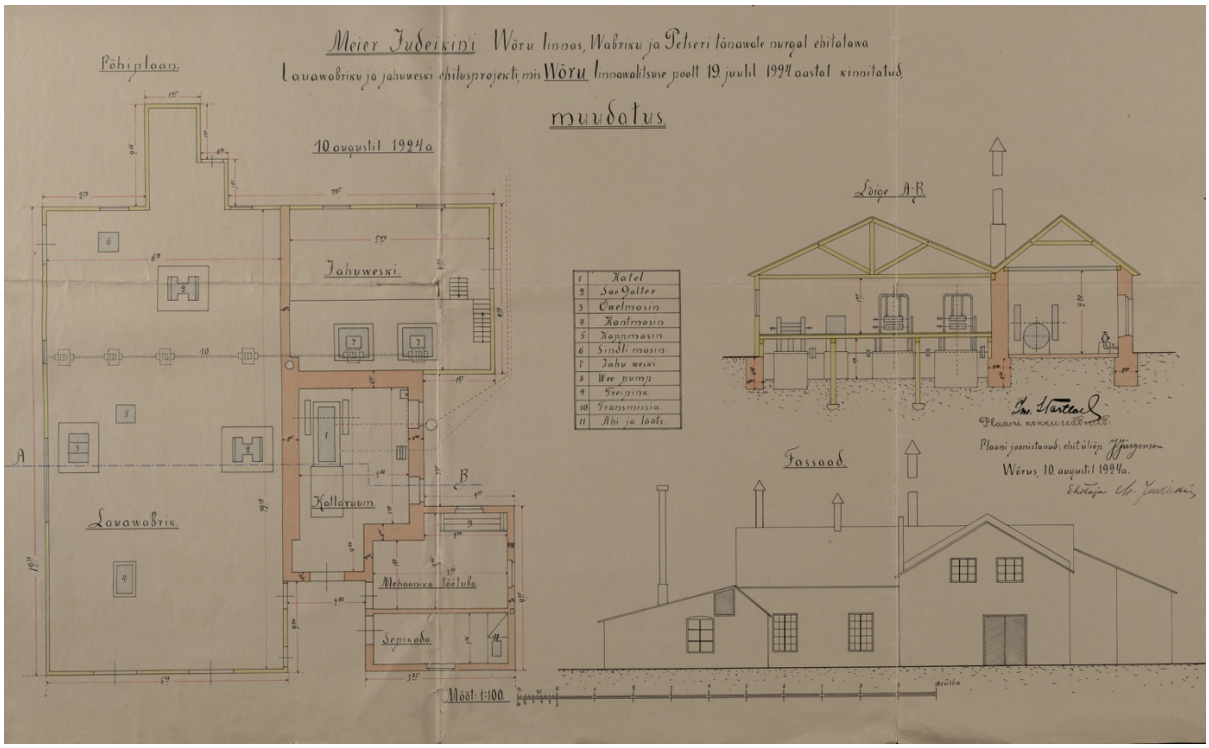

Lauavabriku ja jahuveski projekt Petseri ja Vabriku tänava nurgakrundil
joonis: Võrumaa Muuseum, VK _ 484:254 Ar 279:254

Vabriku krundil asusid katlamaja, lauavabrik, jahuveski, mehaanika töökoda ja sepikoda, elumaja, kontor, tall, sara, kelder ja kuur. Muinsuskaitse spetsialisti Epp Needo (AS Kurmik) sõnul tingis lauavabriku tehnoloogilise lahenduse ilmselt maha põlenud tööstus, mille piiridesse uus hoone tuli mahutada:

“Tööstushoonete taastamisprojektilt leiame ka täpsemaid andmeid kinnistul asunud hoonestuse kohta. Vabriku tänava joonele on märgitud üks suurem, ristkülikukujulise põhiplaaniga puithoone – ärklikorrusega ruumikas elumaja. Petseri tänava joonel paikneb talli- ja kontoriruumidega, ühekorruseline kaksikhoone, selle taga õuealal hajusalt majandushooned – sara, kuur ja ruudukujulise põhiplaaniga kelder.”

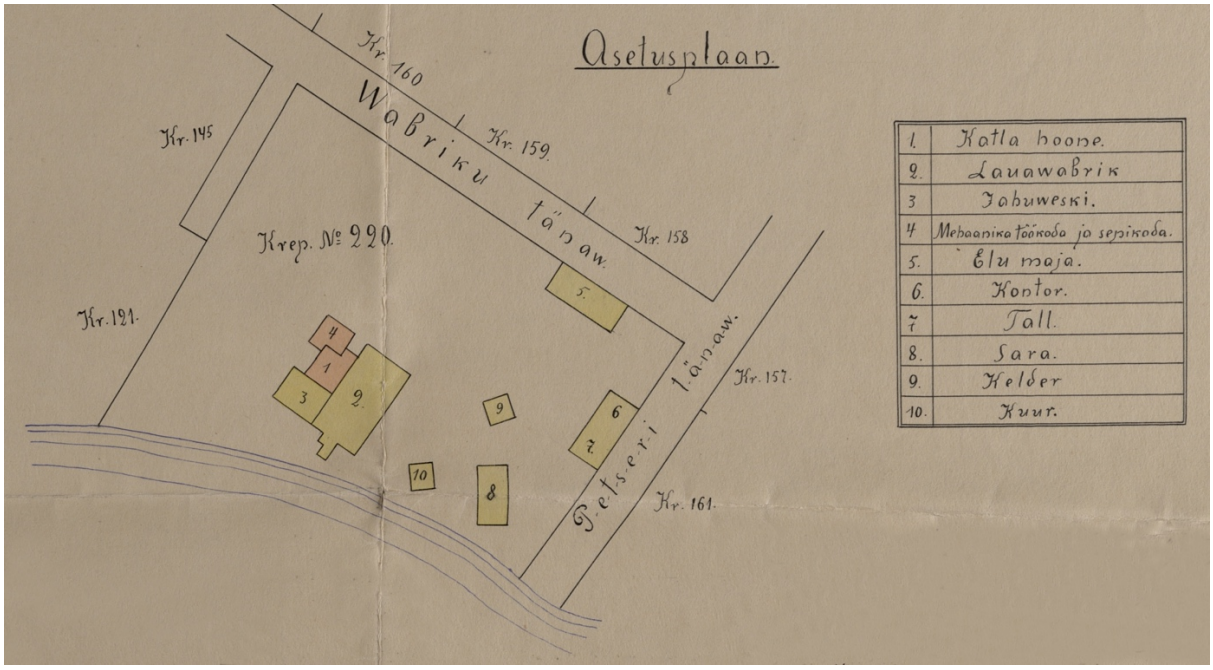

Asendiplaan lauavabriku ja jahuveski projektist
joonis: Võrumaa Muuseum, VK _ 484:254 Ar 279:254

Sama 1924. aasta suvel annetas Meier Judeikin Võru tuletõrje seltsile 25 tuhat marka. Ajaleht "Wõru Teataja" avaldas 24. juulil, et annetus oli tehtud lauavabrikus tekkinud tulekahju puhul.

Annetus tuletõrje seltsile.

Meier Judeikin on Wõru tuletõrje seltsile annetanud 25.000 marka tulekahju puhul tema lauawabrikus.

Taastamistööd kulgesid kiiresti ning juba sügise keskpaigaks oli lauvabrik tööde alustamiseks valmis. Asjast kirjutas ajaleht 18. septembril "Wõru Teataja" artiklis "Judeikini lauavabrik hakkab varsti töötama".

Judeikini lauawabrik hakkab warsti töötama

"M. Judeikini lauavabrik, mis teatavasti tänavu suvel maani maha põles, on nüüd uuesti üles ehitatud. Vabrikuhoone, samasugune kerge ehitus, nagu endinegi, on juba ligikaudu valmis ja algamas sisemised monteerimistööd. Loodetakse, et vabrik oktoobri algupäevil osaliselt tööd algada võib. Esimeses järjekorras rutatakse saeraami ülesseadmisega, et võimalik oleks järves olevat puumaterjali, mille sissekülmamist karta, ümbertöötama hakata. Jahuveski ja teiste masinate ülesseadmine sünnib hiljem. Mõned sissepõlenud masinatest, nagu lokomobiil, saekaater jt., on osutunud osaliselt tarvitatavateks, peale selle kui neile osaks saanud vastav remont."

Meier Judeikini lauavabrik alustas taas tööd 17. novembril 1924, nelja kuu möödumisel pärast laastavat tulekahju. Raimo Pullat kirjutas oma raamatus "Võru linna ajalugu", et peale ülesehitamist algas töö kahekordselt tootmisvõimsamana taastatud käitises, mis näitas head finantsolukorda.

Ülesehitatud metsatööstus Tamula järve ääres peale 1924. aastat. Väljavõte vaatest Võru linnale.
foto: Eesti Maaelumuuseumid SA, Eesti Põllumajandusmuuseum, EPM FP 233:250

Haruldane vaade Vabriku tänavale üles ehitatud lauavabriku pinnuaiast jäi 1920-ndatel hobipiltniku kaamerasilma ette. Aia taga, üle tänava, on keskel näha Jaan Kohveri plekksepatöökoda. Vasakpoolne maja ehitati 1924. aastal Bentsion Kušnerovi poolt.

Meier Judeikini lauavabriku pinnuaed aastal 1924+
foto: Urmas Kohveri erakogu

1924

1924. aasta oktoobri alguses leidis aset veel üks tulekahju. Seekord põles Sännas maha riigile kuuluv lauavabrik. Tuli välja, et seda oli rentinud Meier Judeikin. Kohalikud kahtlustasid süütamist.

Riigi lauawabrik Sännas maha põlenud

8. oktoobril ilmus ajalehes “Waba Maa” sündmust kajastav lühiartikkel järgmise sisuga:

“Öösel vastu 6. oktoobrit põles maha Sännas, Võru maakonnas, riigi päralt olev vesiveski–lauavabrik kõige seesoleva kraamiga. Muuseas jäi tuleohvriks saekaater, Sänna-Rõuge masinatarvitajate ühisuse rehepeksumasin ja peksmata vilja. Veski oli viimasel ajal kellegi Judeikini käes rendil. Tulekahju on, nagu koha peal arvatakse, tekkinud süütamisest. Kohalik kriminaalpolitsei on juurdlust alustanud.”

1924

1924. aastal tegutses Meier Judeikini metsaäri ka Vana-Roosa vallas.

Sellele viitab 8. novembril ajalehes “Wõru Teataja” avaldatud kuulutus, milles öeldi, et:

“Roosa metskonnas, Vana-Roosa vallas on müüa kuivi küttepuid suuremal ja väiksemal arvul. Järelküsida Meier Judeikini kontorist Võrus, Vabriku tänav 6. Sealsamas ostetakse igasugust metsamaterjali ajakohaste hindadega.”

Roosa metskonnas, Wana-Roosa wallas. on
müüa kuiwi
küttepuid
suuremal ja wäiksemal arwul.
Järelküsida Meier Judeikini lauawabriku kontorist Wõrus, Wabriku tän. nr. 6. Sealsamas ostetakse igasugust metsamaterjaali ajakohaste hindadega.

1925–1928

1925. aastal sattus Meier Judeikin uuesti pahandustesse. Seekord ei olnud suurärimehe tegevusega rahul Sõmerpalu valla maapidajad.

Nimelt kaebasid maapidajad suvel valla rajooni ülemale, et neile kuuluvad ja Võhandu jõe ääres asuvad heinamaad on palkide parvetamise tagajärjel ära sõtkutud. Süüdlaseks peeti metsakaupmees Meier Judeikinit.

Kokku oli kaebajaid kaheksateist, kelle sõnul võinuks saamata jäänud heinasaagi kogumaht olla 548 puuda, koguväärtuses 47 600 marka. Vaidlus on jõudnud kohtusse.

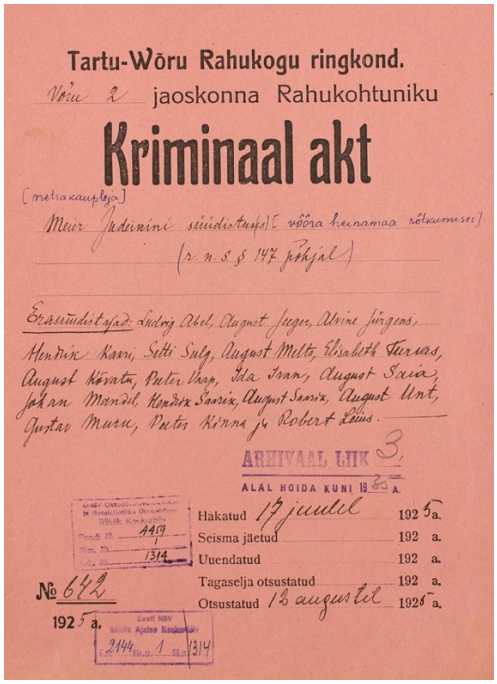
Tartu-Wõru Rahukogu ringkond.
Võru 2 jaoskonna Rahukohtuniku
Kriminaal akt
(metsakaupleja Meier Judeikini süüdistus võõra heinamaa sõtkumises)
(r. n. s. § 147 järgsel)
Erasüüdistajad: Ludvig Abel, August Jeger, Alvine Jürgens, Hendrik Kaari, Sitti Sulg, August Melts, Elisabeth Turnas, August Kõvatu, Peter Lepp, Ida Saar, August Saia, Johan Mandel, Hendrik Saarik, August Saarik, August Unt, Gustav Muru, Peter Kinna ja Robert Leius.
ARHIVAAL LUK 3
ALAL HOIDA KUNI 1933 a.
Hakatud 17 juunil 1925 a.
Seisma jäetud 1925 a.
Uuendatud 1925 a.
Tagaselja otsustatud 1925 a.
Otsustatud 12 augustil 1925 a.
№ 642
1925 a.

Toimiku "Süüdistus metsakaupmees Meier Judeikini vastu võõra heinamaa tallamises" esikaas allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4459.1.1314

Kõigil kaebustel oli samalaadne sisu ning need nägid välja järgmiselt:

"20. juunil minu, Sõmerpalu valla rajooni ülema Niiluse juure ilmus sama valla kodanik August Kõvatu, kes andis üles järgmist:

Minu heinamaa mis seisab Voo jõe [1] äärel saab iga aasta metsakaupleja Judeikini poolt palkide parvetamisel ära sõtkutud. Ja nimelt käesoleval aastal parvetab Judeikin palkisi 17. maist 6. juunini, missugusel ajal on süda heinakasvamise aeg. Mainitud töö tagajärjel on parvetajate poolt käesoleval aastal ära sõtkutud heinamaad 1 000 ruutküünard [2], nii et sealt midagi saada ei ole. Minu ja tunnistajate arvamise järele oleks saanud sealt heina 10 puuda 1 000 marga väärtuses.

Palun, et saaks metsakaupleja Meier Judeikin, kelle elukoht Võru linnas võetud minu heinamaa sõtkumises seadusliku vastutusele, ja et minule saaks välja mõistetud tehtud kahju väärtus 1 000 marka."

[1] Võhandu jõgi

[2] endisaegne pinnamõõt, mille suurus varieerus sõltuvalt piirkonnast; Lõuna-Eestis 1 ruutküünar = 0,372 ruutmeetrit, mis tähendab, et 1 000 ruutküünart = 372 ruutmeetrit"

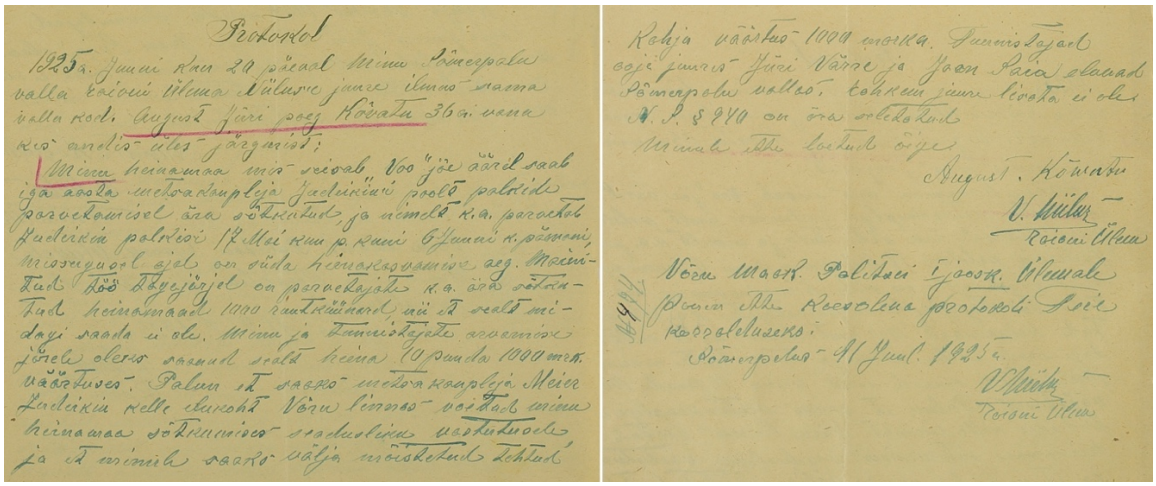
Protokol
1925 a. juuni kuu 20 päeval minu Sõmerpalu valla raioni ülema ülesse juure ilmus sama valla kod. August Väri poeg Kõvatu 36 a. vanu kes andis üles järgmist:
Minu heinamaa mis seisab Voo jõe äärel saab iga aasta metsakaupleja Judeikini poolt palkide parvetamisel ära sõtkutud ja nimelt k. a. parvetab Judeikin palkisi 17 Mai kuu p. kuni 6 Juuni k. päevani, missugusel ajal on süda heinakasvamise aeg. Mainitud töö tagajärjel on parvetajate k. a. ära sõtkutud heinamaad 1000 ruutküünard nii et sealt midagi saada ei ole. Minu ja tunnistajate arvamise järele oleks saanud sealt heina 10 puuda 1000 marga väärtuses. Palun et saaks metsakaupleja Meier Judeikin kelle elukoht Võru linnas võetud minu heinamaa sõtkumises seadusliku vastutusele ja et minule saaks välja mõistetud tehtud
Kahju väärtus 1000 marka. Tunnistajad ogje juures Jüri Vänne ja Joan Saia elavad Sõmerpalu vallas. tahkem juure lisata ei ole
N. P. § 240 on ära selletatud
Minule ette loetud õige
August Kõvatu
V. Niiluse
Raioni ülem
Võru Maak. Politsei I jaosk. ülemale
Peam ülem Resolutsioni protokoli Teie kooskõlastuseks.
Sõmerpalu 20 Juuni 1925 a.
Raioni ülem

Kaebus toimikust "Süüdistus metsakaupmees Meier Judeikini vastu võõra heinamaa tallamises" allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4459.1.1314

Jõeäärsete heinamaade omanike kaebuste laviinist andis teada 30. juunil ka ajaleht “Wõru Teataja” artiklis pealkirjaga “Palkide parvetamise pahed ja selle tagajärjed Sõmerpalus”.

Palkide parwetamise pahed ja selle tagajärjed Sõmerpalus.

“Teatavasti ostab Võru tööstur Judeikin igal aastal Erastvere ja Kärgula nurgast palgimetsa, mida palkideks saagitakse ja siia Võhandut mööda Võrru parvetatakse. Sellejuures saavad jõeäärsed heinamaad igal kevadel tublisti kannatada, sest palvetajad, keda suur arv, tallavad rohu jõe lähikonnast nii ära, et omanikul jõe kaldailt, kus harilikult kõige parem rohi kasvab, midagi ei saa.

Nii juhtus ka käesoleval kevadel. Et sarnasele teguviisile lõppu teha, lasksid kahjusaajad ekspertidel kahju ära hinnata ning kohalikul rajooniülemal protokollid teha. Nii on juba 20 kahjusaajat kahjutasu nõudmisega alganud. Üksikute maapidajate kahju on, nagu protokollidest näha, 2 000–10 000 marka olla hinnatud.”

12. augustil 1925 saabus ka kohtuotsus. Arvestades, et erasüüdistajad väidavad, et nende heinamaad on metsakaupleja Judeikini tööliste poolt palkide parvetamisel ära sõtkutud, ning et Judeikin seaduse järgi ei saa vastutada teiste isikute poolt toime pandud väärteo eest, leidis Tartu–Võru rahukogu Võru 2. jaoskonna rahukohtunik, et kaebealuse suhtes käesolevas asjas süüteo tunnuseid ei ole. Seetõttu otsustati käesolev asjatoimetus süüteo tunnuste puudumise tõttu lõpetada.

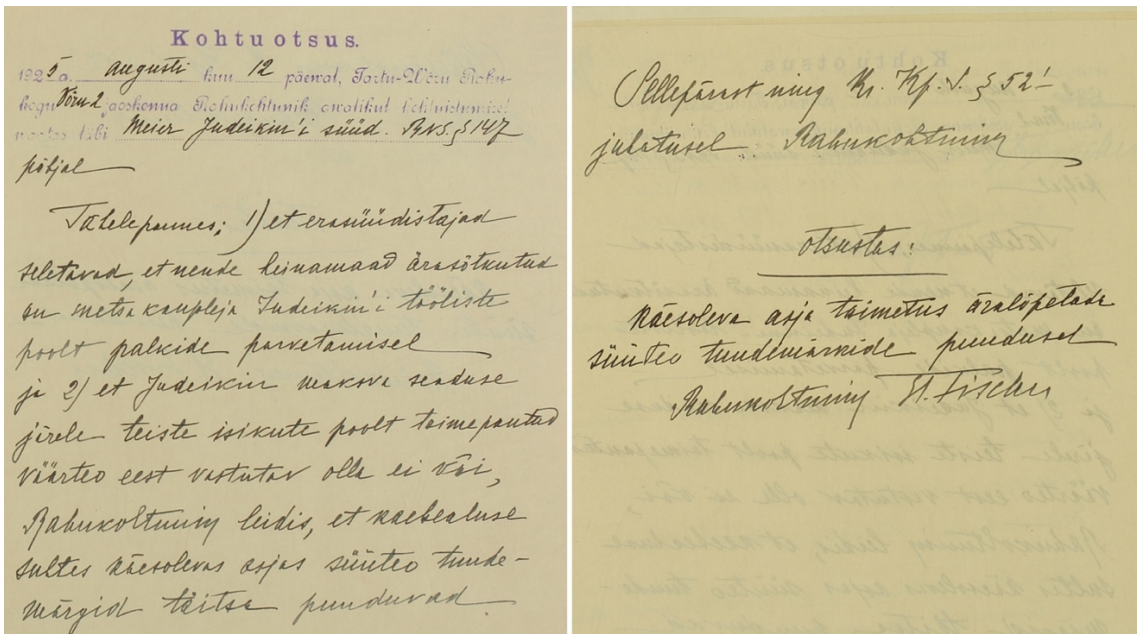
Kohtuotsus.

1925. a. augusti kuu 12 päeval, Tartu-Võru Rahukogu Võru 2. jaoskonna Rahukohtunik avalikul kõlmistamisel läbi Meier Judeikini'i süüd. Ptk 5 § 147 põhjal

Tõlgendamus: 1) et erasüüdistajad väidavad, et nende heinamaad ära sõtkutud on metsakaupleja Judeikini tööliste poolt palkide parvetamisel ja 2) et Judeikin seaduse järele teiste isikute poolt toimepantud väärteo eest vastutav olla ei või, Rahukohtunik leidis, et kaebealuse suhtes käesolevas asjas süüteo tunnemärgid täitsa puudurad.

Sellepärast ning Ks. Kp. V. § 52' jalatõsel: Rahukohtunik

Otsustas:

Käesoleva asja toimetus äralõpetada süüteo tunnemärkide puudumise pärast

Rahukohtunik H. Fischer

Kohtuotsus toimikust “Süüdistus metsakaupmees Meier Judeikini vastu võõra heinamaa tallamises” allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4459.1.1314

Kolm aastat hiljem, 1928. aasta suvel, tõstatati ajakirjanduses taas küsimus Meier Judeikini parvetajate poolt Võhandu jõe kaldaäärsete heinamaade tallamisest.

Nii kirjutas 6. juunil ajaleht “Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja” esiküljel, et Sõmerpalus on viljade seisukord hea, kuid parvetajad tallavad kaldaäärseid heinamaid.

Wiljade seisukord hää.
Parwetajad tallawad kaldaäärseid heinamaid.

“Täies hoos on põllutöö. Umbes pool põlluviljast on juba külitud, mitmel pool on suirukis, kaerad ning odrad orases. Aiavilja külitakse, siin-sääl paistab kapsapeenraid – siiski harva – silma. Võrdlemist hääd on rukkiorased samuti ka talinisu, võib loota rahuldavat lõikust. Sama rahuldavaks tõotab saada heinasaak. Kevadeks otse teravaks muutunud loomatoidu puuduse tõttu on karjad ammugi väljas.

On harilikuks asjaks saanud, et igal kevadel ettevõtja Judeikin Võrust siit läbivoolavast Võhandu jõest läbi parvetab ümberkaudsetest metsadest ostetud palgid. Et aga parvetus ei sünni parvedes, siis on harilik asi, et mööda kallast liikuvad parvetajad (neid on võrdlemisi palju, eriti siis, kui vesi jões on väikene), ära sõtkuvad kogu kaldaäärse heinamaa.

Seda arvesse võttes ja toetudes määrusele, mis keelab parvetuse 1. juunist pääle, on kohalikud taluperemehed ning jõeäärsete heinamaade omanikud kavatsenud keelata kõnesoleva parvetuse. Eriti just tänavune parvetus võib palju kahju sünnitada, kuna vesi on väike ning sellega palkide liikumine takistatud ning pikaldane.”

1925–1926

1925. aastal algas Võru linnas uue sõjaväelinnaku ehitus. Abihoonete ja -ruumide – hobusetalli, relvalao ja sepikoja – ehitamisel lõi kaasa ka Meier Judeikini metsatööstus. Nimelt saadi ehituseks vajalik ning vastavalt töödeldud metsamaterjal Võru lauavabrikust.

Kõik ei läinud siiski esialgu sugugi libedalt ning Meier Judeikini suhtes koostati kriminaalakt, süüdistades kaupmeest metsamaterjali omavolilises väljaveos.

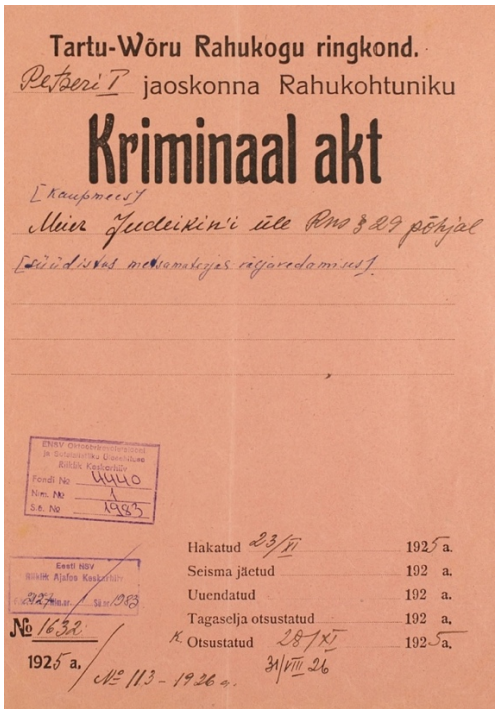
Tartu-Wõru Rahukogu ringkond.
Petseri I jaoskonna Rahukohtuniku
Kriminaal akt
[Kaupmees]
Meier Judeikini üle RNo 829 põhjal
[süüdistus metsamaterjali väljavedamisel]
ENSV Oktoobripöördeajaloo ja Suurisõjaliku Uuenduse Riiklik Keskarhiiv
Fondi No 4440
Nim. No 1
S.s. No 1983
Eesti NSV Riiklik Ajalooline Keskarhiiv
№ 1632
1925 a.
№ 113 - 1926 a.
Hakatud 23/VI 1925 a.
Seisma jätetud 192 a.
Uuendatud 192 a.
Tagaselja otsustatud 192 a.
K. Otsustatud 28/XI 1925 a.
31/VIII 26

Toimiku “Kaupmees M. Judeikini süüdistus omavolilises metsamaterjali väljavedamises” esikaas allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4440.1.1983

1925. aastal avaldati Riigi Teatajas №57/58 Petseri maakonnast ehitus- ja küttepuude väljaveo keelu seadus. Vastavalt dokumendile oli väljavedu keelatud välja arvatud riigile vajalik ehitusmaterjal, vineer ning tikutööstuses kasutatavad kase- ja haavapakud.

Sama aasta suve lõpus, tuginedes uuele seadusele, andis Petseri metsaülem Petseri maakonna politseiülemale teada, et:

“Nagu kuuldavasti Petseri jaamas kaupmees Judeikin saadab laudu ja muud materjali välja. On see riigi heaks ehk mitte on teadmata. Tuleb aru saada, mis materjali ainult riik tarvitab ja muretseb, aga mitte mis eraettevõtja ostab sõlmitud lepingu järele, olgu ka riigi maja ehitamiseks. Kui materjal läheb eraettevõtjale, siis tuleb vastutusele võtta ja asjale seaduslik käik anda.”

Seejärel kuulas Raudteepolitsei 2. jaoskonna Irboska piirkonna rajooniülem Sarap üle Petseri jaama ülema Voldemar Annuse, kes andis järgmised seletused:

“Peale Riigi Teatajas väljakuulutatud Petseri maakonnast ehituse materjali väljaveo keelu seaduse, on Petseri jaama kaudu väljaveetud kauba saatja M. Judeikini poolt viis platvormi (vagunit) ehituse laudu. Tähendatud lauad sai jaama toodud minu arvates Petseri maakonnast ja saadetud Võru jaama sama M. Judeikini nime peale.

Lauade ära saatmine raudteel sai minu poolt lubatud Sõjaministeeriumi varustusvalitsuse ehituse jaoskonna ülema tõenduse ja OÜ Ehitus-Tehnika kontor “Estoruss” tõenduse [1] põhjal, milledest on näha, et Judeikini poolt saadetavat 6 000–7 000 mitmesugust lauda laeb Võru Sõjaväe hobuste talli relvade ladu ja sepikoja ehituste tarvis.

Judeikini nime peale ära saadetud tähendatud viie platvormiga on arvuga umbes 3 000 mitmesugust lauda, nii et Judeikinil on veel kavatsus saata seitse platvormi, ja siis nendega kokku 12 platvormiga oleks tulnud saadetud 7 000 lauda. Asja selgitamiseni panin laadimise seisma.”

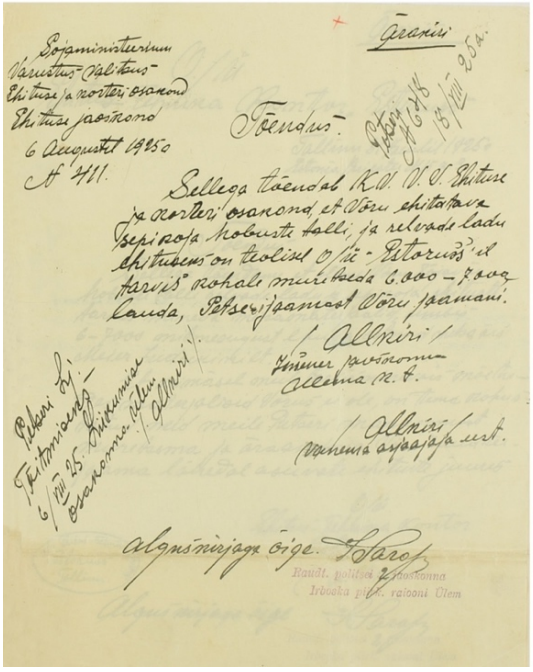

Ärakiri

Sõjaministeerium
Varustus-Valitsus
Ehituse ja korteri osakond
Ehituse jaoskond
6 Augustil 1925
№ 411.

Tõendus.

Sellega tõendab K. O. V. S. Ehituse ja korteri osakond, et Võru ehitatava sepikoja hobuste talli, ja relvade ladu ehituseks on teolisel O/ü - Estoruss'il tarvis kohale muretseda 6.000 – 7.000 lauda, Petseri jaamast Võru jaamani.

/ Allkiri /
Ülem peakorteri osakonna
Alleina r. t.

/ Allkiri /
Vanema abiraja/a ust.

Petseri lj.
Tõlkimisel
6/VIII 25. Ülemmõõ
osakonna ülem
/ Allkiri /

Algus-ninjaga õige: Sarap
Raudt. politsei 2. jaoskonna
Irboska piirk. rajooni Ülem

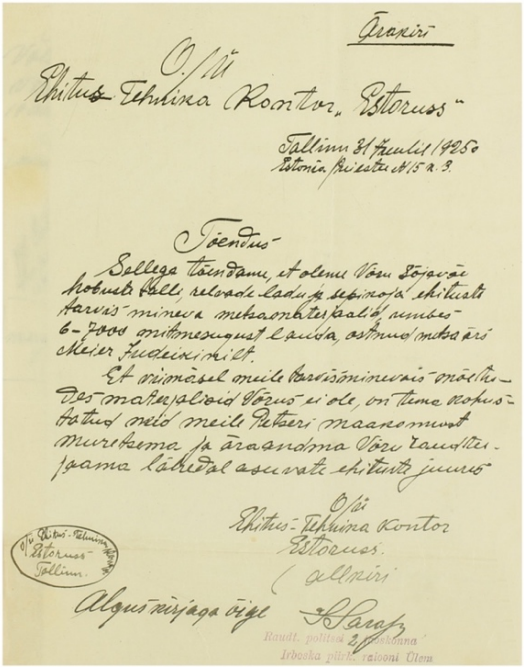

Ärakiri

O/ü
Ehitus-Tehnika Kontor „Estoruss"

Tallinn 31 Juulil 1925
Estonia pisiteatri tn 15 a. 3.

Tõendus.

Sellega tõendame, et oleme Võru Sõjaväe hobuste talli, relvade ladu ja sepikoja ehituste tarvis mineva metsamaterjali umbes 6–7000 mitmesugust lauda, ostnud metsaäri Meier Judeikinilt.

Et viimasel meile tarvisminevais mõõtudes materjalisid Võrus ei ole, on tema kohustatud neid meile Petseri maakonnast muretsema ja äraandma Võru raudteejaama lähedal asuvate ehituste juures.

O/ü
Ehitus-Tehnika Kontor
Estoruss.
/ allkiri

O/ü Ehitus-Tehnika Kontor „Estoruss" Tallinn.

Algus-ninjaga õige: Sarap
Raudt. politsei 2. jaoskonna
Irboska piirk. rajooni Ülem

Tõendused toimikust “Kaupmees Judeikini süüdistus omavolilises metsamaterjali väljavedamises” allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4440.1.1983

[1] Sõjaministeeriumi Varustusvalituse tõendus kõlas järgmiselt: “Sellega tõendab Varustusvalitsuse Ehituse ja korteri osakond, et Võru ehitatava sepikoja, hobuste talli ja relvade ladu ehituseks on teolisel OÜ “Estoruss’il” tarvis kohale muretseda 6 000–7 000 lauda, Petseri jaamast Võru jaamani.”

Ehitustehnika kontori “Estoruss” tõendus aga nii: “Sellega tõendame, et oleme Võru Sõjaväe hobuste talli, relvade ladu ja sepikoja ehituste tarvis mineva metsamaterjalid umbes 6 000–7 000 mitmesugust lauda ostnud metsaäri Meier Judeikinilt. Et viimasel meile tarvisminevais mõõtudes materjalisid Võrus ei ole, on tema kohustatud neid meile Petseri maakonnast muretsema ja ära andma Võru raudteejaama lähedal asuvate ehituste juures.”

Asjas kuulati üle ka metsakaupmees Meier Judeikini töödejuhataja Karl Põld, kes selgitas järgmist:

“Käesoleval aastal kogu aeg olen mina Võru jaamas Judeikinile saadetud vagunite metsamaterjaliga vastuvõtmise ja mahalaadimise töösid juhatanud, ja ka samuti tema Judeikini poolt ära saadetud materjali edasi saatnud. Tean et metsakaupmees Meier Judeikini on augusti ja septembrikuus Petseri jaamast saanud viis platvormi laudu. Lauad oli segi kuuse ja männa puust, mitmesuguse pikkuses, 1½ tolli paksud ning väikine osa ka 2 tollilisi.

Kui palju laudu arvu järel oli seda mina ei tea, kuid tähele pannes lauade laiust ja paksust tean et ühe platvormi peale mahutakse 6–6½ standarti. Selle pärast arvan, et iga platvormi peal võis olla umbes 800 lauda. Kõik viie platvormi lauad mis Petseri jaamast oli saadetud, said Võru jaamas maha laetud ja hobustega Võru linna Judeikini lauavabrikusse viidud.

Ja tähendatud lauad veel senini Sõjaväe tallide, sepikoja ja relvade ladu ehituste juure ei ole viidud, ning ülepea mina ei ole näinud et Judeikini poolt oleks tähendatud ehituste juure laudu veetud. Tean et Meier Judeikinil oma lauavabriku juures on laude ja igasugust metsamaterjali kole palju, ja tema saadab alati oma vabrikust palju laude eksportina väljamaale. Ning minu arvates käesoleval suvel on tema Judeikin Võru jaamast ära saatnud eksportlauda umbes 50 platvormi.”

Nende ütluste peale läksid Raudteepolitsei 2. jaoskonna Irboska piirkonna rajooniülem koos Võru piirkonna rajooniülemaga kontrollima Võru jaama kaubasaajate raamatuid ning ehitusplatsil olevat saematerjali. Käidi läbi Võru jaama läheduses asuvad sõjaväe talli, sepikoja ja relvalao ehitised, kus selgus, et nimetatud hooneid ehitatakse telliskividest ning nende ehituste juurde ei ole peale tellingute mingisuguseid laudu täiendavalt kohale toodud.

Selle põhjal järeldas politseinik, et metsamaterjal saadetaksegi hoopis välismaale:

“Metsaga kaupleja Meier Judeikin jätkab Petseri jaamast raudteel metsamaterjali (lauade) väljavedu Võru jaama ja sealt oma lauavabrikusse. Ja nagu minu poolt toimetud juurdlusega on kindlaks tehtud, tähendatud materjal laeb Judeikini vabrikusse ümbertöötamiseks, ning peale selle väljamaale saatmiseks, ja mitte riikliseks ehituse otstarbeks. Sellepärast Petseri maakonnast metsamaterjali väljaveo keelu seaduse alusel määrasin Judeikini (metsamaterjali) lauade väljavedu Petseri jaamast raudteel seisma panna, kuni järgneva korralduseni.”

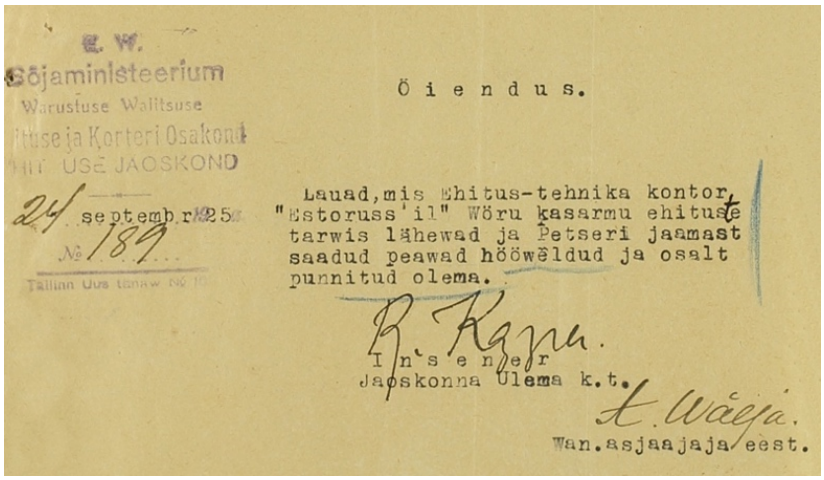
E. W.
Sõjaministeerium
Warustuse Walitsuse
Ehituse ja Korteri Osakond
VÕRU USE JAOSKOND
24 septemb.r 25
№ 189

Ö i e n d u s.

Lauad, mis Ehitus-tehnika kontor "Estoruss'il" Wöru kasarmu ehituste tarwis lähewad ja Petseri jaamast saadud peawad hööwëldud ja osalt punnitud olema.

R. Kapp.
Insener
Jaoskonna Ülema k.t.
A. Wäeja.
Wan. asjaajaja eest.

Õiendus toimikust “Kaupmees Judeikini süüdistus omavolilises metsamaterjali väljavedamises” allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4440.1.1983

Sõjaministeeriumi Varustuse valitsus ei olnud sellise asjade käiguga nõus ning esitas oma õienduse, milles täpsustati põhjused, miks laudu ehitusplatsile veel ei ole toimetatud. Õienduses tõendati, et politseiametniku poolt otsitud metsamaterjal oli kontrollimise ajal lauavabrikus töötlemisel. Ametkond märkis, et lauad, mis on ette nähtud Ehitus-tehnika kontorile “Estoruss” Võru kasarmu ehitusteks ning mis on Petseri jaamast saadud, peavad olema hööveldatud ning osaliselt ka punnitud.

Ütlusi pidi andma ka lauavabriku omanik, Meier Judeikin. Metsakaupleja sõnul ei ole ta oma äritegevusega seadust rikkunud:

“Mina ennast süüdlaseks ei tunnista selleks, et mina Petseri maakonnast oleks eratarbeks ehk müügiks metsamaterjali välja lasknud vedada. Mina olen müünud “Estoruss’ile” Võru linna sõjaväele ehitatava sepikoja hobuste- ja relvade ladu ehituseks kuuse ja männa laudu, mis saivad Petseri maakonnast Laura metskonnast apteeker Jassi käest ostetud. Metsast sai ostetud palgid mis Laura lauavabrikus laudadeks saetud said.

Minu Petseri jaama kaudu Võrusse veetud lauad olen sõjaväe ehituste jaoks lasknud vedada ja viimane Sõjaministeeriumi Varustuse Valitsuse tõendus näitab, et nende ehituste jaoks oli tarvis hööveldatud ja punnituid laudu, siis see selgitab, et olen Võrus omas lauavabrikus need lauad veel ümber töötada, hööveldada ja punnida lasknud.

Mina ise otsekohe sõjaväe ehituste jaoks sõjaväele neid laudu ei müünud vaid müüsin “Estorussile”, kes edasi sõjaväe ehitustele neid tarvitab.”

Hoolimata sellest tunnistas Tartu–Võru rahukogu Petseri 1. jaoskonna rahukohtunik 1925. aasta novembri lõpus käskotsusega metsakaupmehe süüdi, tuginedes asjaolule, et tema vastu esitatud süüdistus oli politsei juurdlusega tõendatud. Karistuseks määrati ühekuuline arest.

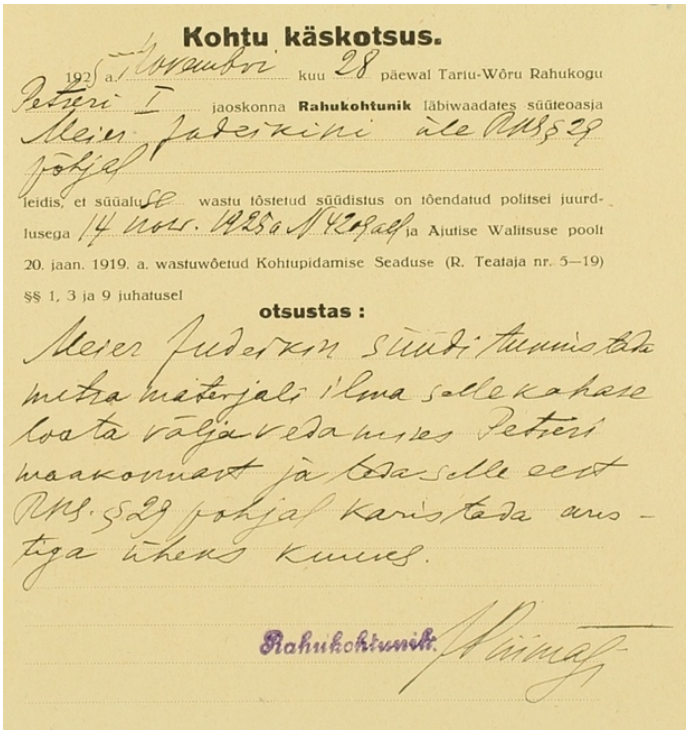

Kohtu käskotsus.

192[illegible] a. Novembri kuu 28 päewal Tartu-Wõru Rahukogu Petseri I jaoskonna **Rahukohtunik** läbiwaadates süüteoasja Meier Judeikini üle RKS § 29 põhjal leidis, et süüalu[illegible] wastu tõstetud süüdistus on tõendatud politsei juurdlusega 14 nov. 1925 a. N. [illegible] ja Ajutise Walitsuse poolt 20. jaan. 1919. a. wastuwõetud Kohtupidamise Seaduse (R. Teataja nr. 5—19) §§ 1, 3 ja 9 juhatusel

otsustas :

Meier Judeikin süüdi tunnistada metsamaterjali ilma selle kahase loata väljavedamises Petseri maakonnast ja tõstaselle eest RKS § 29 põhjal karistada arestiga ühens kuuns.

Rahukohtunik [illegible]

Kohtuotsus toimikust “Kaupmees Judeikini süüdistus omavolilises metsamaterjali väljavedamises” allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4440.1.1983

Meier Judeikini advokaat kaebas otsuse edasi, paludes kohtul Judeikin õigeks mõista ja käskotsus tühistada. Samuti paluti vabastada politsei poolt Petseri raudteejaamas arestitud metsamaterjal. Mitme kuu möödudes, pärast uute tunnistajate ülekuulamist, otsustas rahukohtunik oma varasemat otsust muuta ning Meier Judeikin mõisteti selles asjas õigeks.

Taara kasarmute esimene hoone valmis 1926. aastal. Uue ehitise teemal võttis 27. augustil 1927 sõna ajaleht “Postimees”:

“Võru raudteejaama üksildane liivanõlv on kujunemas nägusaks linnaks uute kasarmute tõttu... Peatume kõige pealt uues kasarmuhoones, mis juba täiesti valmis ja võetud tarvitusele. See on

hiigla ehitus ja linnas võiks temale julgesti anda lossi nimetus. Kõrge kolmekordne kiviehitus pikkade ja laiade koridoridega ja parkettpõrandatega mõjub masendavalt. Inimene kaob sinna kui kübemekene...”

Esimesena ehitatud uute Taara kasarmute hoone Võrus. Pilt on illustratiivne foto: ajaleht “Postimees”, Rahvusarhiiv, EAA.2111.1.13352.16

1925

21. novembril 1925 omandas ostu-müügilepingu alusel Meier Judeikin Vabriku ja Petseri tänava nurgal oleva krundi №220, millel paiknesid talle kuuluvad lauavabrik ja jahuveski. Tehingu hinnaks oli 250 000 marka.

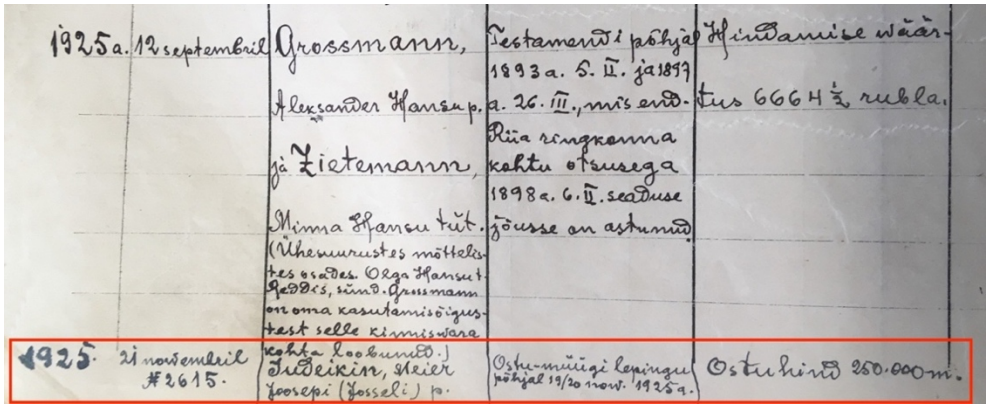

1925 a. 12 septembril	Grossmann, Aleksander Hansu p. ja Zietemann, Mima Hansu tüt. (Ühenuurustes mõtlestes osades. Olga Hansut Reddes, sünd. Grossmann on oma kasutamisõigust test selle kinnisvara kohta loovutud.)	Testamendi põhja 1893 a. 5. II. ja 1897 a. 26. III., mis end. Rüa ringkonna kohtu otsusega 1898 a. 6. II. seaduse jõusse on astunud.	Hinnamise väärtus 6664 ½ rubla.
1925. 21 novembril №2615.	Judeikin, Meier Joosepi (Josseli) p.	Ostu-müügi lepingu põhjal 19/20 nov. 1925 a.	Ostuhind 250.000 m.

Sissekanne №2615 Võru linna 1871–1940. aasta kinnisvarade registris allikas: Võrumaa Muuseum, VK _ 564:1 Ar 308:1

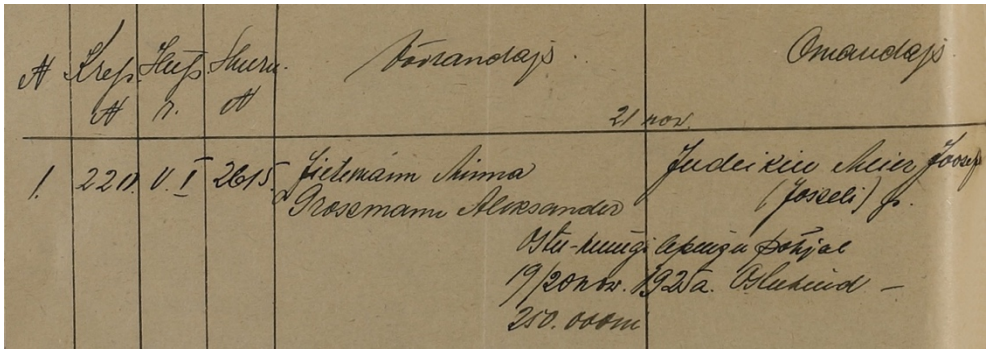

Sissekanne №2615 toimikust "Teated Võru linnavalitsusele kinnisvarade ülemineku kohta" allikas: Rahvusarhiiv, EAA.3416.4.117

1925

1925. aastal töötas Meier Judeikinile kuuluvas laualõikuses ja jahuveskis Võrus keskmiselt 31 töölist. Vabrik töötas aurujõul ning jõumasinaks oli 30-hobujõuline lokomobiil. Sisseseade koosnes kahest saeraamist, ühest servajast, ühest kappsaest, ühest höövelmasinast, ühest sindlimasinast ja kahest veskikivide paarist.

Need andmed sisalduvad koguteoses "Eesti II. Võrumaa. Maadeteaduslik, tulunduslik ja ajalooline kirjeldus", mis muu hulgas käsitles Võru linnas tegutsenud tööstusi. Selles märgiti, et jahu- ning saeveskid ja nahatööstused olid oma tegevuse rajanud ümbruskonna saaduste ümbertöötamisele. Veskitest oli suurim Meier Judeikini jahuveski ja laualõikus.

1925. aastal tehti ajalehtedes reklaami pärast tulekahju taastatud lauavabriku, jahuveski ja mehaanikatöötoa teenustele.

Nii soovitas lauavabrik 5. juulil ajalehes "Postimees" ilmunud kuulutuses oma laost mitmesuguseid hööveldatud ja hööveldamata laudu, nagu põranda-, voodri- ja laelaudu, ukse- ja aknakleidungi, samuti põranda- ja laeliste, latte ning katusesindleid. Ettevõte võttis vastu palke saagimiseks, laudu kantimiseks ja hööveldamiseks ning tegeles ka sindlite lõikamisega. Lisaks ostis lauavabrik palke, laiarööpmelise ja välismaa raudtee liipreid ning maksis nende eest ajakohast hinda.

Jahuveski, mis oli uuesti üles ehitatud "uuema tehnika järgi", võttis jahvatada igasugust teravilja. Töö oli kiire ja korralik. Mehaanikatöötuba võttis vastu igasuguseid mehaanikatöid.

M. Judeikin

Wõrus — Wabriku tän. nr. 6.

Telefon 89.

Lauawabrik: soowitab oma laost igasuguseid hööweldatud ja hööweldamata laudu, nagu: põranda-, woodri- ja laelaudu, ukse ja akna kleidungi laudu, põranda- ja laeliiste, latte ja katusesindlid. — Wõtab wastu palke saagida ja laudu kantida ja hööweldada ja sindlid lõigata.

Ostab palke, laiarooplise ja wäljamaa raudtee liipreid ja maksab ajakohast hinda.

Jahuweski, mis uuesti üles ehitatud uuema tehnika järele, wõtab igasugu terawilja jahwatada. Töö kiire ja korralik.

Mehaanika-töötuba wõtab igasugu mehaanikatöid wastu.

13. oktoobril pakuti ajalehe "Wõru Teataja" kaudu "kõrgeväärtuslist Portland cementi", mida oli võimalik saada Judeikini lauavabrikus ja Arved Ebberi kauplusest piiritusevabriku juures.

Kõrgewäärtuslik
Portland
Cementi
on saada
Judeikini lauawabrikus
ja Arwed Ebberi
kauplusest
piirituse wabriku juures.

Samas lehes soovitati 17. detsembril oma laost "võistlemata hindadega igat sorti kuivi küttepuid ja häid pinna puid" ning osteti "suuremal ja väiksemal arvul palke ja liipreid", makstes kõrgemat hinda. Suuremate ostude ja tööde puhul pakuti ka hinnaalandust.

M. Judeikin – Wõrus.
Soowitab oma laost wõistlemata hindadega igasugusid kuiwi töötlemata ja töötlemata
laudu,
nagu: põranda-, woodri- ja laelaudu, ukse ja akna kleidungi laudu, põranda ja lae liiste, latte ning katuse sindleid.
Igat sorti
kuiwi küttepuid
ja häid pinna puid.
Wõtab lauawabrikus palke saagida, laudu kantida ja höölbada ning sindleid lõigata.
Jahuweskis
wõtab igasugust terawilja jahwatada.
Töö kiire ja korralik.
Suuremate ostmiste ja tööde juures
hinnaalandus.
Ostab suuremal ja wäiksemal arwul palke ja liipreid ja maksab kõrgemat hinda.

Sügis on tähtsate juudi pühade aeg. Sealhulgas tähistatakse juudi kalendri järgi uue aasta saabumist ning ka Jom Kippurit ehk lunastus- või lepituspäeva. Kuna juudi kommete järgi neil pühadel tööd teha ei tohi, olid ka Võru juudisoost kaupmeestele kuulunud ärid pühade ajal suletud. Eesootavatest muudatustest töögraafikus anti klientidele varakult teada kohalikes ajalehtedes avaldatud teadaannete vahendusel. Seda tegi ka Meier Judeikini metsaäri. Üks sellistest kuulutustest ilmus 17. septembril 1925 ajalehes "Võru Teataja".

Teadaanne.
M. Judeikini lauawabrik on pühade tõttu laupäewal, 19. septembril sulutud.

1926

13. jaanuaril 1926 suri oma kodus Võrus, Kreutzwaldi tänaval, Judeikinite perekonna patriarh, metsatööstur ja majaomanik Jossel Judeikin, kes pani aluse Judeikinite suurele metsaärile. Jossel maeti Võru juudi kalmistule (Võru linnakalmistu vana osa, kvartal VIII, plats E-54).

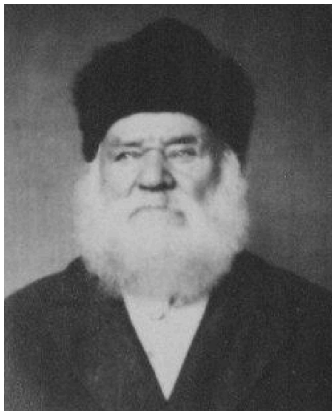

Jossel Judeikin 1922. aastal
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.1.1.8399

Kolmapäewal, 13. jaan. s. a. lahkus siit ilmast

Jossel Judeikin

Teda mälestawad

Abikaasa, wennad, õde, lapsed, lastelapsed ja lastelastelapsed.

Jumalateenistus 14. jaanuaril kell 2 p. l. Sinagoogis.

Surmateade ajalehes "Võru Teataja" 14. jaanuaril 1926

1926

1926. aasta alguses hakkas Meier Judeikini metsaäris kaasa lööma tema poeg Solomon (Šleime), kes oli aastate jooksul töötanud isa juures lauapraakerina, siseturu müügijuhina ja saeveskite juhatajana.

Isa äris tegutses ka teine Meieri poeg, Mooses (Moše Mendel), kes töötas metsaäri esindajana ja hiljem saeveskite juhatajana.

Solomon (Schleime) Judeikin
foto: Rahvusarhiiv, EAA.2100.1.3562.6

Mooses (Moše Mendel) Judeikin
foto: Rahvusarhiiv, ERA.1.2.611.54.1

1926. aastal jäi Judeikinite metsatööstus lendurvaatleja kaamerasilma ette. Aerofotol on näha Tamula kaldal asuv lauavabriku hoone ja lauavirnad, mis paiknevad mõne kuu eest soetatud krundil. Samuti on näha järves ujuv metsamaterjal.

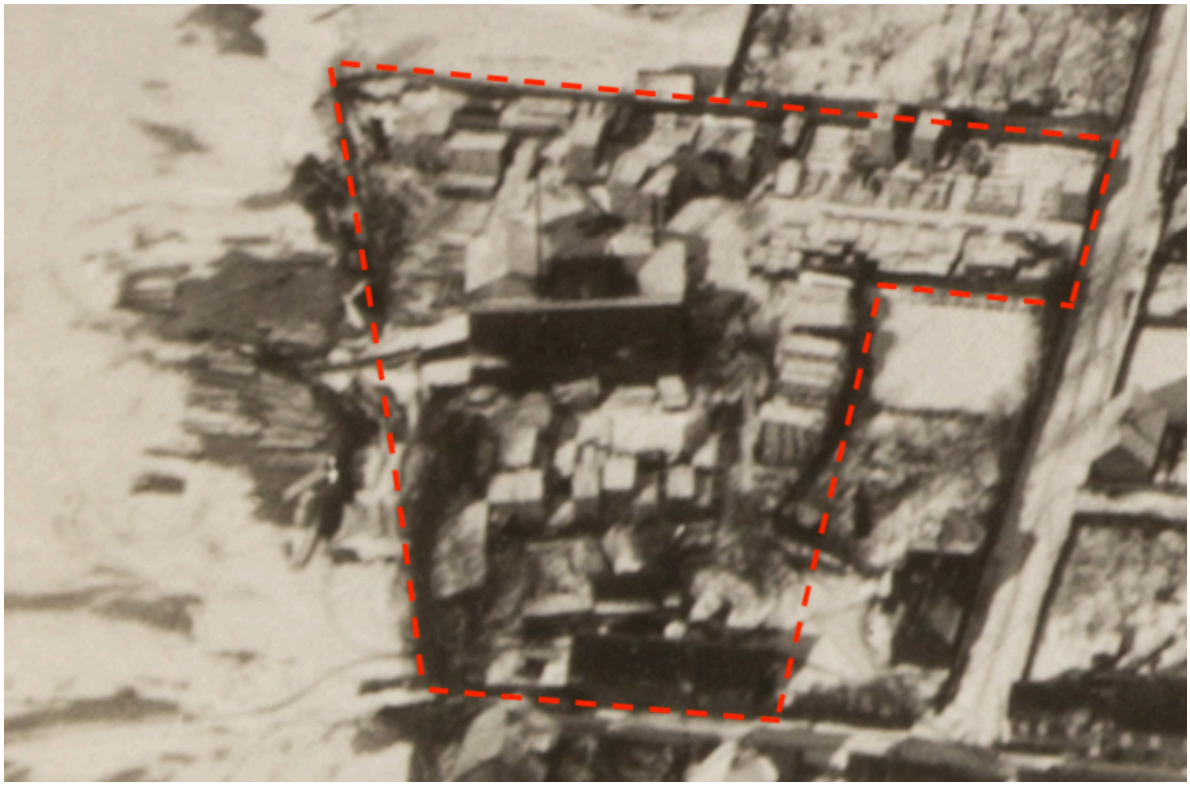

Meier Judeikini metsatööstuse ala Võrus 1926. aasta märtsis. Väljavõte vaatest Võru linnale. aerofoto: Üksiku lennuväedivisjoni nr. 1 lendurvaatleja leitnant Adof, Eesti sõjamuuseum - kindral Laidoneri muuseum, KLM FT 1034:1/102 F

1926. aastal kinnitati ka Meier Judeikini Võru lauavabriku uued sisekorra määrused. Oma heakskiidu dokumendile andis 2. juunil VI jaoskonna töökaitsekomissari asetäitja A. Veidenbaum.

Selle tekst kõlas järgmiselt:

"1. Töölisi palgatakse: a) määratud aja peale, b) määramata aja peale ja c) mõnesuguse töötegemise ajaks, mille valmissaamisega ka tööleping lõpeb;

2. Igale töölisele antakse, mitte hiljem kui 7. päeval töösse astumise päevast, vabriku kontorist maksuta palgaraamat Töö-Hoolekandeministri poolt kinnitatud vormi järele ja üks eksemplar sisemise korra määrustest;

Märkus: palgaraamatu kaotamine ehk rikkumine korral antakse töölisele uus palgaraamat välja, mille eest tema käest selle tegelik väärtus sisse nõutakse;

3. Iga tööline peab enne lepingu tegemist oma isikutunnistuse vabriku kontorisse andma sissekirjutuse tegemiseks;

4. Alaealisi töölisi vabrikusse tööle ei võeta;

5. Tööpalka arvatakse tunni-, päeva- ehk kuuviisi, vabal kokkuleppel töölise ja vabriku juhataja vahel, palga suurus kirjutatakse palgaraamatusse;

6. Ületunnitööd tehtakse tarviduse korral, kuid ainult töökaitsekomissari loaga ja vabal kokkuleppel ja tasutakse äripäevadel 50% lisatasuga ja pühapäevadel 100% lisatasuga;

7. Vabrikus tehakse tööd harilikult ühe vahetusega, igal äripäeval kella 7-st hommikul kuni kella 4-ni peale lõunat, lõunavaheajaga kella 12–1. Laupäeval lõpetatakse töö kell 3 peale lõunat;

8. Tööd ei tehta pühapäeviti ja järgmistel pühadel: 1. jaanuaril, 6. jaanuaril, 24. veebruaril, Palvepäeval, Suurel reedel, Kevade- (ülestõusmise) pühadel kolm päeva, 1. mail, Ristipäeval (taevaminemise pühal), Suvistepühadel kolm päeva, Jaanipäeval (24. juunil) ja Jõulupühadel kolm päeva;

Tööd lõpetatakse kell 12 päeval: Kevadepühade laupäeval, Suvistepühade laupäeval, Jõululaupäeval (24. detsembril) ja Vanalaastal (31. detsembril);

Peale selle on juudi usulised töölised tööst vabastatud: kaks päeva “Rausch-Haschono” (uusaasta) ja üks päev “Jaum-Gipur” [2] ;

9. Palga väljamaksmine sünnib igal nädala laupäeval peale töö lõppu;

10. Tööline peab oma palgaraamatu iga nädal hiljemalt üks päev enne palgamaksmist vabriku kontorisse andma, tarviliste märkuste sissekirjutamiseks;

11. Iga tööline peab määratud ajal tööle ilmuma, peale tööle hakatusvilet tööle hakkama ja ei tohi tööd seisma jätta enne vaheaega, mida jälle vile läbi teadistatakse;

12. Töölisel tuleb tööjuhataja sõna kuulda, tema nõudmisi ja juhatust töötegemise kohta täita ja ei tohi juhatud tööst kõrvale hoida ega näidatud tööd seisma jätta ja teisele tööle hakata ilma juhataja loata;

13. Kui juhatud töö ühele töölisele üle jõu käib, siis tuleb temal juhatajalt omale abilist nõuda;

14. Tööline ei tohi töölt ära minna ilma tööjuhataja loata;

15. Masinate ja aparaatide juures võivad ainult need töölised olla, kes vabriku juhataja poolt selleks on määratud: ükski tööline ei tohi mingil tingimusel oma tööd teise kätte anda ilma juhataja loata;

16. Töölised on keelatud võõrast rahvast endaga ühes vabrikusse tuua;

17. Tööline ei tohi vabrikus rahu ja head korda rikkuda kisa, vaidlemise, sõimu ja riiu läbi;

18. Tööline peab kainelt tööle ilmuma ja temal on keelatud vabrikusse alkohoolseid jookisid ühes tuua ja juua;

19. Suitsetamine vabrikus, selle ruumides ja puumaterjali riitade juures on kõvasti keelatud;

20. Töölistel on keelatud katlaruumi minna, kui nende peale pandud töö seda ei nõua;

21. Töölistel on keelatud: masinaid puhastada, kui nad käimas on; masina rihmasid kokku õmmelda ja peale panna tohivad ainult selleks määratud töölised, mille juures õnnetuste ärahoidmiseks kõik ettevaatuse abinõud tarvitusele tulevad võtta;

22. Haigeks jäämisest ja õnnetu juhtumisest peab tööline viibimata vabriku juhatajale teatama.

Ettevõtte juhataja: Selig Judeikin [1]”.

[1] lauavabriku omaniku Meier Judeikini isapoolne poolvend. Selig vahistati 1941. aastal Poliitilise Politsei poolt, paigutati Tallinna Keskvanglasse ning seejärel tapeti Saksa okupatsioonivõimude poolt. Tapeti ka Seligi naine, Hanna. Kokku hukkus holokaustis Natsi-Saksamaa ja selle kaasosaliste käe läbi üle kolmekümne Võru Judeikinite järeltulija ning nende perekondade liikme.

Selig Judeikin
foto: erakogu

[2] silmas peetakse uue aasta Roš ha-Šanah vastuvõtmist ning lunastuspäeva Jom Kippuri tähistamist

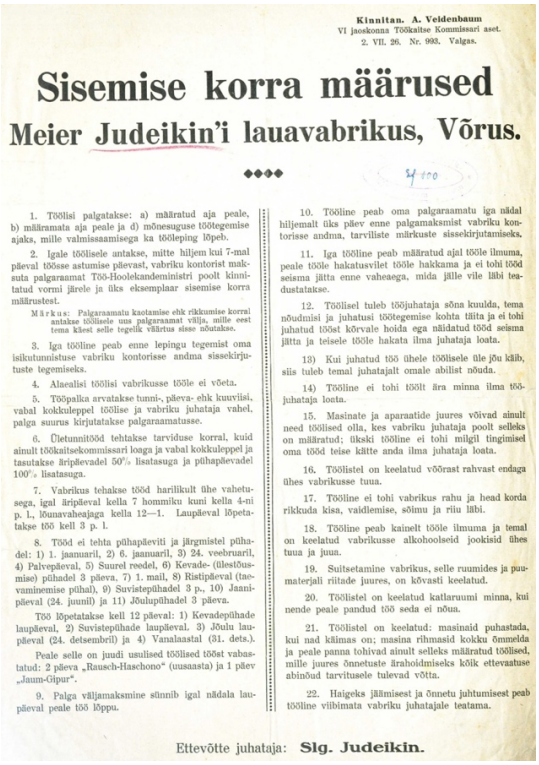

Kinnitan. A. Veldenbaum
VI jaoskonna Töökaitse Kommissari aset.
2. VII. 26. Nr. 993. Valgas.

Sisemise korra määrused
Meier Judeikin'i lauavabrikus, Võrus.

1. Töölisi palgatakse: a) määratud aja peale, b) määrama aja peale ja d) mõnesuguse töötegemise ajaks, mille valmissaamisega ka tööleping lõpeb.

2. Igale töölisele antakse, mitte hiljem kui 7-mal päeval tööse astumise päevast, vabriku kontorist maksuta palgaraamat Töö-Hoolekandeministri poolt kinnitatud vormi järele ja üks eksemplaar sisemise korra määrustest.

Märkus: Palgaraamatu kaotamise ehk rikkumise korral antakse töölisele uus palgaraamat välja, mille eest tema kõest selle tegelik väärtus sisse nõutakse.

3. Iga tööline peab enne lepingu tegemist oma isikutunnistuse vabriku kontorisse andma sissekirjutuste tegemiseks.

4. Alealisi töölisi vabrikusse tööle ei võeta.

5. Tööpalka arvatakse tunni-, päeva- ehk kuuviisi, vabal kokkuleppel töölise ja vabriku juhataja vahel, palga suurus kirjutatakse palgaraamatusse.

6. Ületunnitööd tehtakse tarviduse korral, kuid ainult töökaitsekommissari loaga ja vabal kokkuleppel ja tasutakse äripäevadel 50% lisatasuga ja pühapäevadel 100% lisatasuga.

7. Vabrikus tehakse tööd harilikult ühe vahetusega, igal äripäeval kella 7 hommiku kuni kella 4-ni p. l., lõunavaheajaga kella 12—1. Laupäeval lõpetatakse töö kell 3 p. l.

8. Tööd ei tehta pühapäeviti ja järgmistel pühadel: 1) 1. jaanuaril, 2) 6. jaanuaril, 3) 24. veebruaril, 4) Palvepäeval, 5) Suurel reedel, 6) Kevade- (ülestõusmise) pühadel 3 päeva, 7) 1. mail, 8) Ristipäeval (taevaminemise pühal), 9) Suvistepühadel 3 p., 10) Jaanipäeval (24. juunil) ja 11) Jõulupühadel 3 päeva.

Töö lõpetatakse kell 12 päeval: 1) Kevadepühade laupäeval, 2) Suvistepühade laupäeval, 3) Jõulu laupäeval (24. detsembril) ja 4) Vanalaastal (31. dets.).

Peale selle on juudi usulised töölised tööst vabastatud: 2 päeva „Rausch-Haschono" (uusaasta) ja 1 päev „Jaum-Gipur".

9. Palga väljamaksmine sünnib igal nädala laupäeval peale töö lõppu.

10. Tööline peab oma palgaraamatu iga nädal hiljemalt üks päev enne palgamaksmist vabriku kontorisse andma, tarviliste märkuste sissekirjutamiseks.

11. Iga tööline peab määratud ajal tööle ilmuma, peale tööle hakatusvilet tööle hakkama ja ei tohi tööd seisma jätta enne vaheaega, mida jälle vile läbi teadustatakse.

12. Töölisel tuleb tööjuhataja sõna kuulda, tema nõudmisi ja juhatusi töötegemise kohta täita ja ei tohi juhatud tööst kõrvale hoida ega nõidatud tööd seisma jätta ja teisele tööle hakata ilma juhataja loata.

13) Kui juhatud töö ühele töölisele üle jõu käib, siis tuleb temal juhatajalt omale abilist nõuda.

14) Tööline ei tohi töölt ära minna ilma tööjuhataja loata.

15. Masinate ja aparaatide juures võivad ainult need töölised olla, kes vabriku juhataja poolt selleks on määratud; ülejäänud tööline ei tohi mingil tingimisel oma tööd teise kätte anda ilma juhataja loata.

16. Töölistel on keelatud võõrast rahvast endaga ühes vabrikusse tuua.

17. Tööline ei tohi vabrikus rahu ja head korda rikkuda kisa, vaidlemise, sõimu ja riiu läbi.

18. Tööline peab kainelt tööle ilmuma ja temal on keelatud vabrikusse alkohoolseid jookisid ühes tuua ja juua.

19. Suitsetamine vabrikus, selle ruumides ja puumaterjali riitade juures, on kõvasti keelatud.

20. Töölistel on keelatud kattaruumi minna, kui nende peale pandud töö seda ei nõua.

21. Töölistel on keelatud: masinaid puhastada, kui nad käimas on; masina rihmasid kokku ümmelda ja peale panna tohivad ainult selleks määratud töölised, mille juures õnnetuste ärahoidmiseks kõik ettevatuse abinõud tarvitusele tulevad võtta.

22. Haigeks jäämisest ja õnnetu juhtumisest peab tööline viibimata vabriku juhatajale teatama.

Ettevõtte juhataja: **Slg. Judeikin.**

Trükikojas V. Pohlak & Ko. Võrus trükitud Meier Judeikini lauavabriku sisemise korra määrused allikas: Eesti Kirjandusmuuseumi arhiivraamatukogu, Eesti raamat E68

1926

11. oktoobril 1926 viibis Võrus tolleaegne kaubandus- ja tööstusminister Karl Kornel. Visiidi eesmärk oli tutvuda linna tööstusettevõtetega. Teiste ettevõtete seas külastas kõrge ametnik ka Meier Judeikini lauavabrikut.

Wõru kaubanduse ja tööstuse seisukord.

Kaub.-tööstusminister Wõrus.

Ajaleht "Wõrumaa Elu" kirjutas 13. oktoobril, et Judeikini ettevõte oli härra ministrile hea mulje jätnud.

Ministri külaskäiku kajastas samal kuupäeval ka väljaanne "Wõru Teataja". Ajalehe sõnul soovis minister terve kodumaa tööstust kohapeal tundma õppida ning nüüd on ta ka Võrru jõudnud.. Artiklis mainiti ka Meier Judeikini ettevõte:

"Judeikini lauavabrik, mis 1924. aastal maha põles ja hiljem uuesti üles ehitati, kaebab turupuuduse üle. Töötab metsa üles nii kohal, tarviduste rahuldamiseks kui ka ekspordiks. Lauavabriku juures töötab ka väike, kuid kaunis korraliku sisseseadega jahuveski, kus jahvatakse peaasjalikult Võru kaupmeeste vilja."

1926. aasta sügisel hakati Meier Judeikini lauavabrikusse paigaldama uut aurukatelt. Seadme vabrikusse vedamise käigus lõhuti aga Võrus tänavakatet. "Kes peab parandama?" – sellise pealkirjaga lühiartikkel avaldati 19. oktoobril ajalehes "Wõru Teataja".

Kes peab parandama?

“Nädalapäevad tagasi vedas härra Judeikin (lauavabriku omanik, juut) uut aurukatelt oma vabrikusse. Sel puhul sai Petseri tänav Kreutzwaldi tänava nurga kohalt lõhutud. Kivid on välja surutud ja tänavpinnas suured augud. Õigusega nurisevad kodanikud, et sealt ülekäimine tülikas. Huvitav oleks teada saada, kes peab nüüd selle lohutud tänavaosa ära parandama, kas linnavalitsus või Judeikin? Aga parandada ta tahab.”

Aurukatla väljavahetamise tööd said mõne nädalaga ühele poole ning 11. novembril avaldati ajalehes “Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja” järgmise sisuga teadaanne:

“Teatan sellega, et minu lauavabrik ja jahuveski pääle jõumasina suurendamist 18-st novembrist alates uuesti tööle hakkab. Lauavabrik võtab vastu igasuguseid tellimusi, nagu palkide saagimist, laudade servamist ja hööveldamist jne. Jahuveski, mis iga päev töötama saab, võtab igasugust vilja jahvatada. Tellimused saavad täidetud korralikult ja kiiresti. M. Judeikin Võrus.”

Teadaanne.

Teatan sellega, et minu

lauawabrik ja jahuweski

pääle jõumasina suurendamist **18-st nowembrist s. a.** alates uuesti töötama hakkab. Lauawabrik wõtab wastu igasuguseid tellimisi, nagu: palkide saagimist, laudade serwamist ja hööweldamist jne.

Jahuweski, mis iga päew töötama saab, wõtab igasugust wilja jahwatada.

Tellimised saawad täidetud korralikult ja kiiresti.

M. Judeikin Wõrus.

28. novembril järgnes samas väljaandes veel üks reklaamkuulutus:

“Lauvabrik võtab vastu palkisid saagida, laudu kantida ja hööveldada. Jahuveski töötab igapäev ja võtab igasugust teravilja jahvatada. Töö väljaspool igasugust võistlust ja täidetakse otsekohe. Ostab palkisid ja metsa maharaiumiseks igasugusel arvul ja maksab kõrgemat hinda.”

M. JUDEIKIN - Wõrus

Wabriku tän. nr. 6. Kõnetraat 89. Postkast 35.

Lauawabrik wõtab wastu palkisid saagida, laudu kantida ja hööweldada.

Jahuweski töötab igapäew ja wõtab igasugust terawilja jahwatada.

Töö wäljaspool igasugust wõistlust ja täidetakse otsekohe.

Ostab palkisid ja metsa maharaiumiseks igasugusel arwul ja maksab kõrgemat hinda.

1926–1928

Esimene lauavabrik, mille Meier Judeikin ehitas ja avas väljaspool Võru linna, asus Tapal. Saeveskit hakkas ta sinna ehitama 1926. aasta sügisel ning 1927. aasta veebruaris alustas see juba tööd. Sündmust kajastasid mitmed lehed.

Uus tööstusasutus Tapal.

Nii kirjutas 1. veebruaril 1927 ajaleht “Koit” oma uudisnupus “Uus tööstusasutus Tapal”, et:

“Pikemat aegu töötas Tapal tööstus-osaühisuse saeveski. Viimastel aastatel algas aga nimetatud tööstusasutuse tagurpidi minek, mis hiljem tööstuse täieliku likvideerimisega lõppes. Nüüd on vana tööstuse varemetel keegi juudi ärimees Meier Judeikin tegevust alustanud, omandades Tapa lähedalt

tüki maad, millele võrdlemisi lühikese ajaga suurema lauavabriku ja saeveski ehitanud. Tööstus alustab tegevust lähemail päevil.”

Uus metsatööstus Tapal.

Samas päeval avaldas ka väljaanne “Järwamaa: põllumeeste, asunike ja väikemaapidajate häälekandja” lühiartikli “Uus metsatööstus Tapal” järgmise sisuga:

“Läinud sügisel alustas Tapal juudi ärimehe Meier Judeikin suurema saeveski ehitustöid. Nüüd on ehitustöödega ja tööstusmasinate muretsemisega nii kaugele jõutud, et tööstus tööd võib alata. Päevane saeveski produktsioon on umbes 100–150 palki. Ettevõtja on ostnud Roosna lähedal ühe metsatüki, mida ümber töötama tahab hakata, et siis valmis materjalina väljamaale eksporteerida. Eelnimetatud tööstus on praegu ainukene sellelaadiline tööstus Tapal, sest varem mõned aastad töötanud “Tapa tööstus-osaühisuse” saeveski kui ka riikline saeveski likvideeriti läinud aastal.”

Uus lauavabrik Tapal.

8. veebruaril ilmus antud teemal kirjutis ajalehes “Järwa Teataja”. See oli võrreldes eelmise artikliga päevase palkide töötlemise mahu osas palju tagasihoidlikum:

“Möödunud sügisel alustas Meier Judeikin Tapale uue lauavabriku ehitamist, mis läinud nädalal valmis sai ja töötama hakkab. Vabrik on uuemaja kohaselt ehitatud, mis võimaldab rohket ümbertöötamist 50–60 palki päevas. Omanik on mitmelt poolt metsatükke ostnud, mida tahab ümber töötada välisturule saatmiseks. Uus vabrik töötab ka eraisikute palke ümber, sest seni puudus Tapal lauavabrik, kus oleks saanud palke laudadeks lõigata – läks ju osaühisuse vabrik hingusele. Peale selle vabriku on omanikul teistes kohtades vabrikuid, mis kõik hästi ja korralikult töötavad.”

Vastavalt Kaubandus-Tööstuskojale edastatud teatelehele ja teadaandele alustas lauavabrik koos laualaoga tegevust Tapal 15. veebruaril 1927. “Ainuisiklise äripidaja firmaks” registreeritud ettevõtte nimeks oli “Meier Judeikin lauavabrik Tapa osakond” ja ametlikuks aadressiks Tapa, Lehtse vald, Rauakõrve küla. Vabriku juhatajaks sai Johannes Arakas, kelle kuupalk oli 12 000 marka.

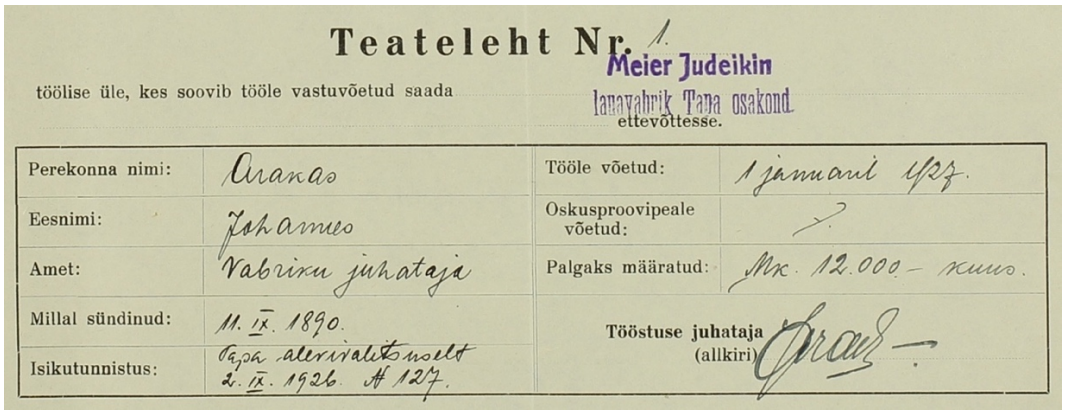

Teateleht Nr. 1.

töölise üle, kes soovib tööle vastuvõetud saada Meier Judeikin lauavabrik Tapa osakond ettevõttesse.

Perekonna nimi:	Arakas	Tööle võetud:	1 jaanuar 1927.
Eesnimi:	Johannes	Oskusproovipeale võetud:	–
Amet:	Vabriku juhataja	Palgaks määratud:	Mk. 12.000.– kuus.
Millal sündinud:	11. IX. 1890.	Tööstuse juhataja (allkiri)	Arak
Isikutunnistus:	Tapa alevivalitsuselt 2. IX. 1926. № 127.		

Teateleht toimikust “Hugo Ullai saeveski Tapal (endine M. Judeikini lauavabriku Tapa osakond)” allikas: Rahvusarhiiv, ERA.842.1.3796

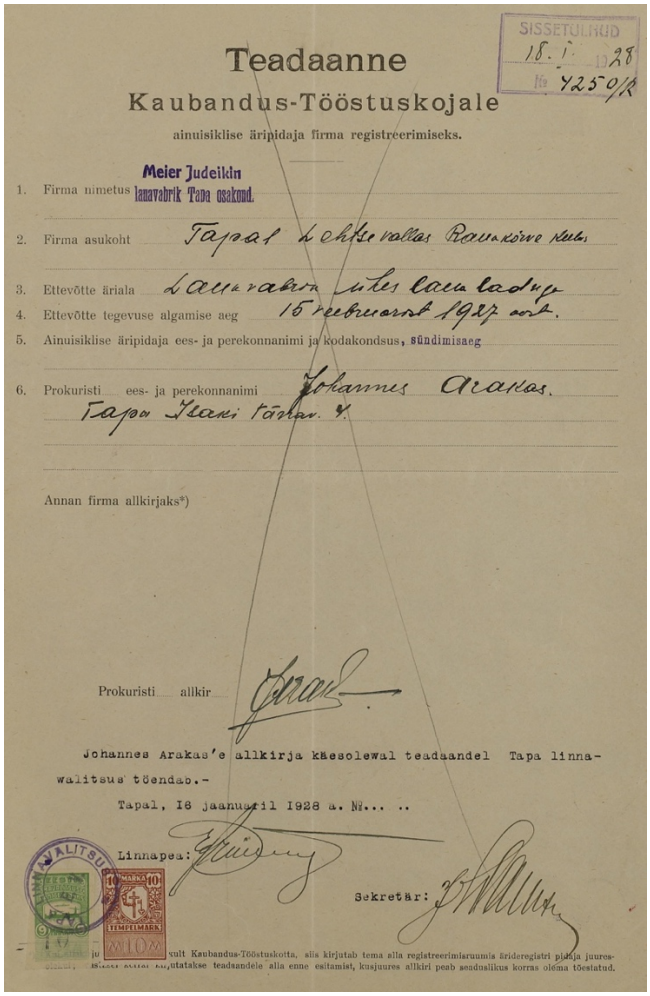

Teadaanne

Kaubandus-Tööstuskojale

ainuisiklise äripidaja firma registreerimiseks.

SISSETULNUD 18. I 1928 № 425 0/R

1. Firma nimetus Meier Judeikin lauavabrik Tapa osakond.
2. Firma asukoht Tapal Lehtse vallas Rauakõrve küla
3. Ettevõtte äriala Lauavabrik ühes laua laoga
4. Ettevõtte tegevuse algamise aeg 15 veebruarist 1927 aa.
5. Ainuisiklise äripidaja ees- ja perekonnanimi ja kodakondsus, sündimisaeg
6. Prokuristi ees- ja perekonnanimi Johannes Arakas. Tapa Jaani tänav. 4.

Annan firma allkirjaks*)

Prokuristi allkir

Johannes Arakas'e allkirja käesolewal teadaandel Tapa linnawalitsus tõendab.-

Tapal, 18 jaanuaril 1928 a. № ... ..

Linnapea:

Sekretär:

WALITSUS

TEMPELMARK

Kaubandus-Tööstuskotta, siis kirjutab tema alla registreerimisruumis ärideregistri pidaja juures. Teadaandele alla enne esitamist, kusjuures allkiri peab senduslikus korras olema tõestatud.

Teadaanne toimikust "Meier Judeikin ja Pojad (metsa- ja puidutööstus)"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.891.2.1901

Saeveski ja laualadu asusid põhja pool raudteed, eksporttapamaja läheduses. Transport saeveskisse toimus mööda Vabriku tänava pikendust ja raudteeülesõitu, kus tol ajal oli üks rööpapaar. Antud raudteeülesõitu kutsuti rahvasuus juudi raudteeülesõiduks.

Väljavõte 1927. a kaardist toimikust "Tapa kaitserajooni kaitsekava ja skeem siserahutuste puhul"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.496.4.258

1920-ndate lõpus ja 1930-ndate alguses jäi Meier Judeikini lauatööstus Tapal lendurvaatleja kaamerasilma ette. Aerofotodel on näha saeveski hoone ning raudteeülesõit, mida rahvasuus kutsuti juudi raudteeülesõiduks.

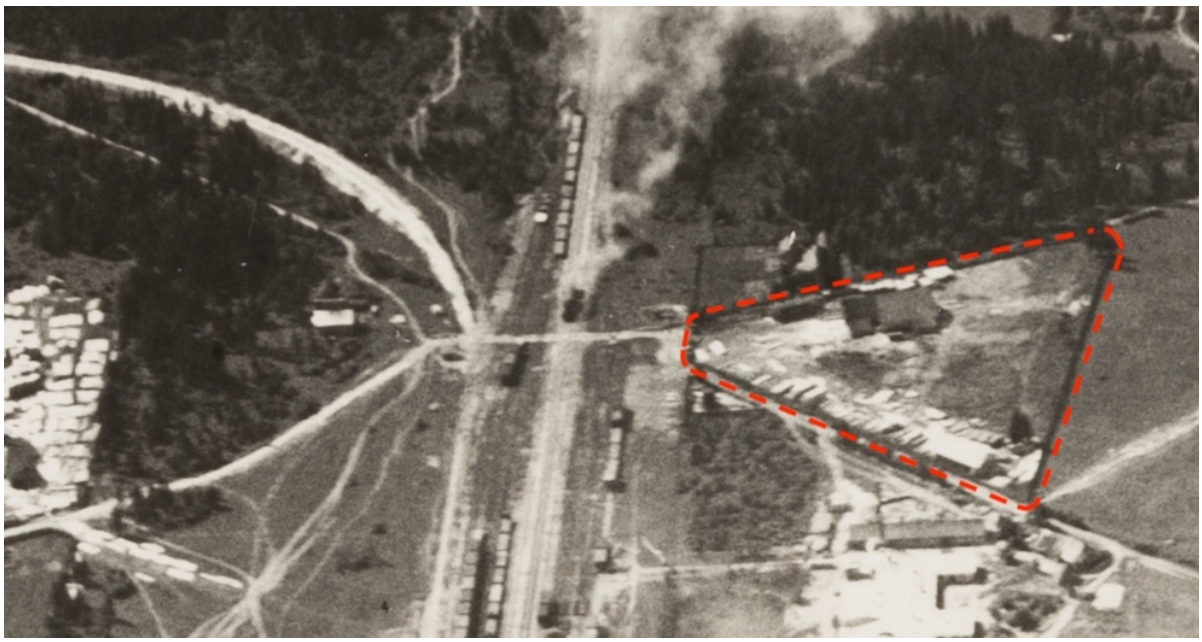

Meier Judeikini lauavabriku ala Tapal aastal 1929
aerofoto: Üksiku lennuväedivisjoni nr. 1 lendurvaatleja K. Tammekand, Eesti sõjamuuseum - kindral Laidoneri muuseum, KLM FT 1034:1/110 F

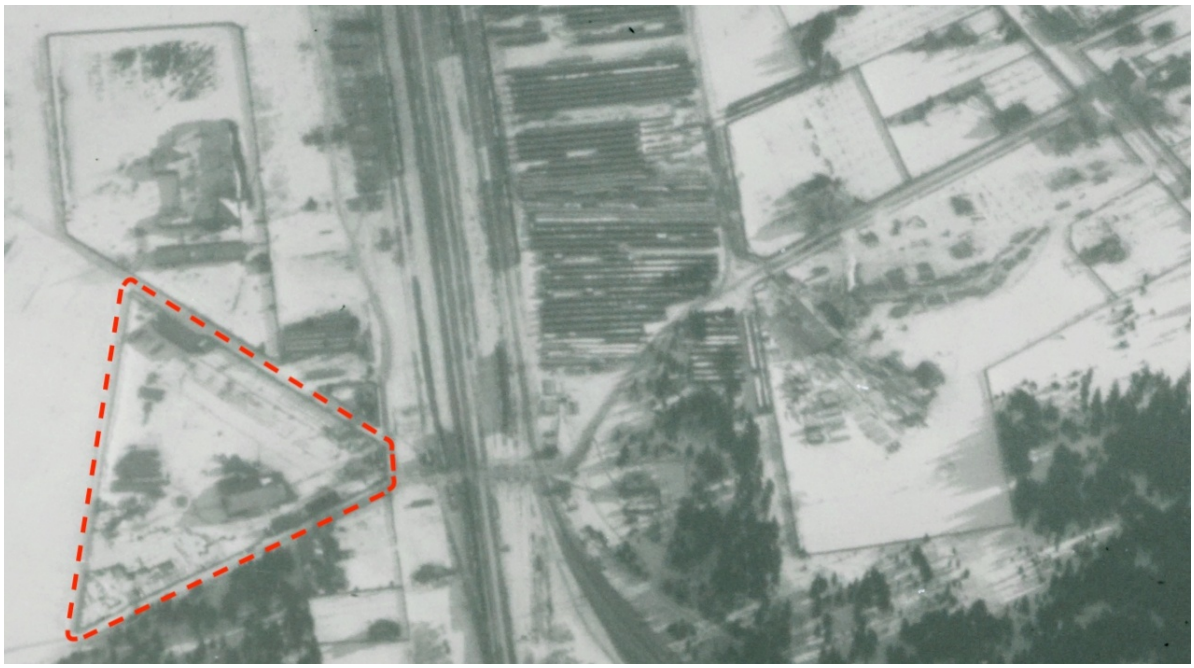

Meier Judeikini lauavabriku ala Tapal aastal 1932
aerofoto: Üksiku lennuväedivisjoni nr. 1 lendurvaatleja, EFA.66.4.5786

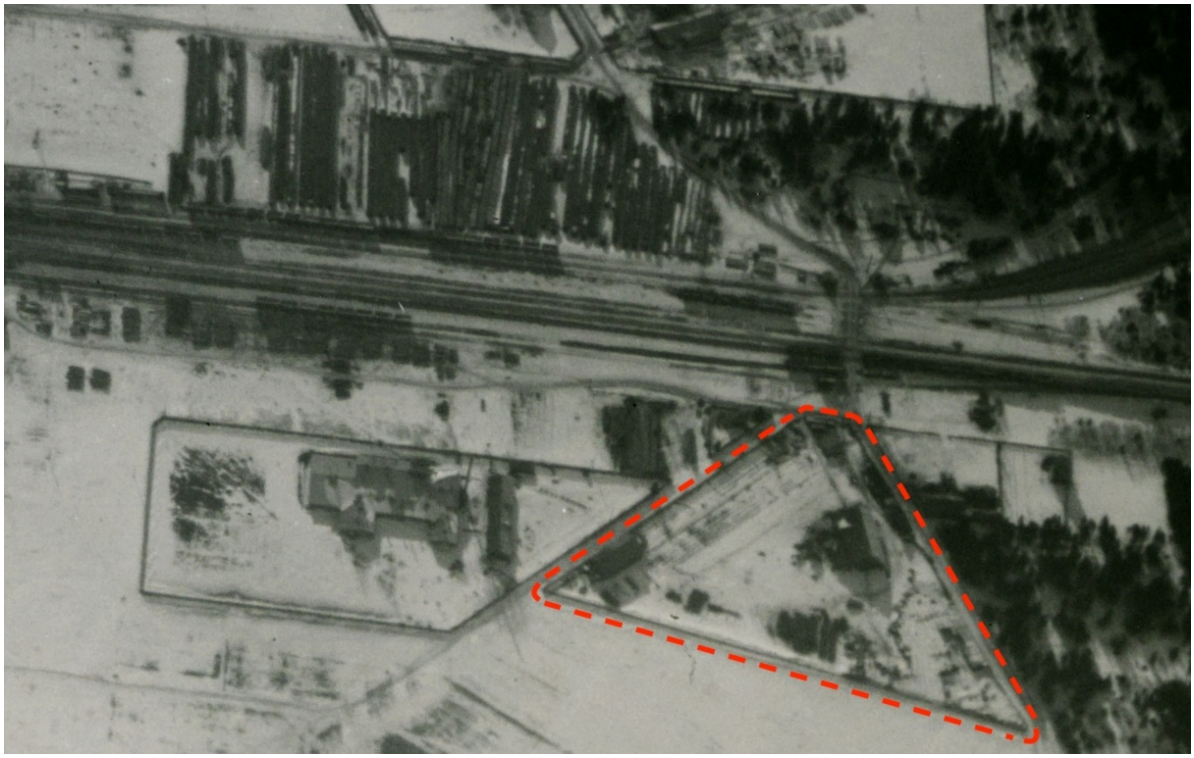

Meier Judeikini lauavabriku ala Tapal aastal 1932
aerofoto: Üksiku lennuväedivisjoni nr. 1 lendurvaatleja, EFA.66.4.5784

Eesti Tööliste Kinnitusühisuse küsimustelehe kohaselt koosnes Meier Judeikini Tapa lauavabriku sisseseade saekaatrist, lauakantimismasinast, ketiettevedajast, höövlimasinast ja kaapsaest. Kõige soodsam ühendus Tallinnaga oli Tapa raudteejaam. Valmistati nii eksportlaudu kui ka laudu siseturu jaoks.

Vabriku hooned olid ehitatud laudadest. Ettevõte töötas mehaanilise jõuga – jõumasinaks oli auru jõul töötav 35-hobujõuline lokomobiil, mida köeti saepuruga. Vabriku valgustus sai voolu Tapa linna elektrijaamast. Materjale toimetati kohale rööbasteel vagonettidega.

Töötati nii päeval kui öösel, tööaeg kestis aastas umbes seitse kuud. Ettevõttes töötas keskmiselt 16–20 inimest palgaga 120–200 marka päevas, lisaks neile kaks ametnikku palgaga 12 000 marka kuus.

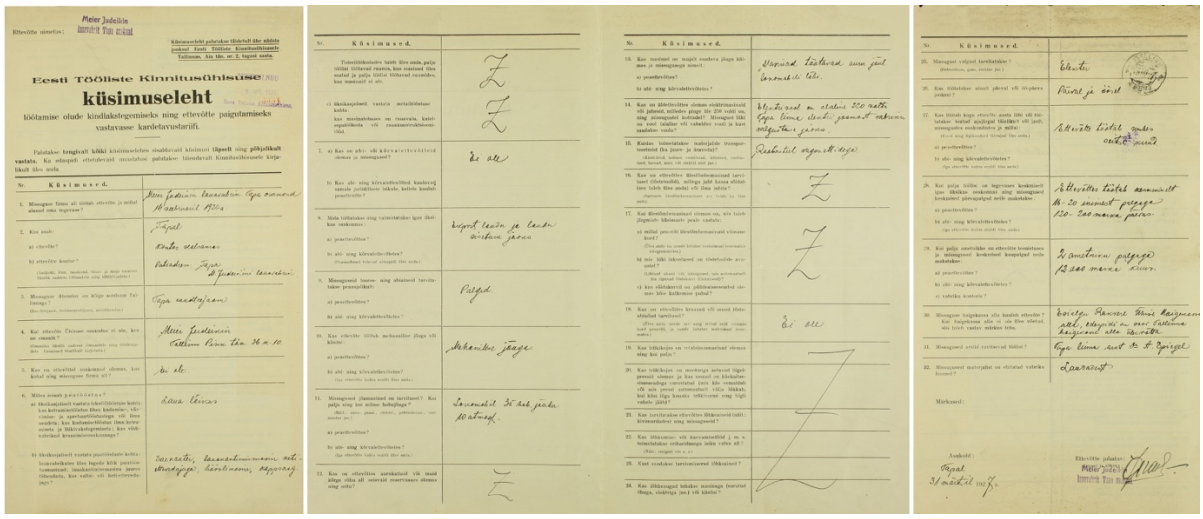

Meier Judeikin
Ettevõtte nimetus:

Eesti Tööliste Kinnitusühisuse
küsimuseleht
töötamise olude kindlakstegemiseks ning ettevõtte paigutamiseks vastavasse kardetavustarifi.

Palutakse **lengivalt** kõiki küsimuseleht täpselt ning **põhjalikult vastata.** Ka eelnevalt ettetõstevad ennustatav puhtakse tõendivalt Kinnitusühisuse kirjalikult ilma asta.

Nr.	Küsimused.	
1.	Mismugune firma ali tõmbab ettevõte ja millal asutud oma tegevuse?	Meier Judeikini lauavabrik. Tapa raamatud. Abakanuvil Abika
2.	Kus asub:	Tapal.
	a) ettevõte?	Raudteel.
	b) ettevõtte kontor?	Pärnumaa. Tapa. J. Judeikini lauavabrik.
3.	Mismugune tõmmise on kõige suurem Tartlanga? (Ilu-, kõrgus-, kõrgusepõigus, ainetõmmise.)	Tapa raudteejaam.
4.	Kui ettevõtte Tõmme suurenduse ei ole, kus on osunuid? (Ainetõmme tõmbe suhtes (suurenduse ning tõmbepõigus. Ainetõmme tõmbeaste (kõrgusele.)	Meier Judeikinil Eestimaa Pärnu lõn. 36 m. 10
5.	Kas on ettevõttel suuremaid tõmme, kus kohal ning mismugune firma sil?	Ei ole.
6.	Milles seisab peaõõtsus?	Ainus Eesti
	a) tõmbejõuline vastava tõmbi? (Millisele kohtu- kas kõrgusmõõtlus (ilus kaalumus-, või võimlus- ja aparbaasõõtsusega või kaasvõimlus, ja kaalumõõtmisega või kõrgusmõõtmisega või kõrgusmõõtmisega; kas võimalusel kõrgusmõõtmisega?)	Saesaatis, lauasaatimismasin, ketiettevedajad, höövlimasin, kaapsaag
	b) tõmbejõuline vastata puuõõtsuseks kohtu- kõrgusõõtsuseks ilus lugedo kõik puutõõtsuseid, laudapõõtsuseid jaoks tõhendata, kus vaibo- või keti-ettevedajaga?	

Nr.	Küsimused.	
	Toiestõõtsuseks taleb ilus asta, palju töötad töötavad raamu, kus maaland tõm sealad ja palju töötad töötavad raamdes, kus maaland ei ole.	Z
	c) tõmbejõuline vastata metallõõtsuse kohta: kas maalõõtsuse on raamvõi, keteõõpõõtsuseks või raamõõtsuseks?	Z
7.	a) Kas on abi- või käivaõõtsuõõtsuseid tõmme ja mismugused?	Ei ole
	b) Kas abi- ning käivaõõtsuõõtsuseid kaudsesõõ ainetõõ- jõõtsuõõtsuseks taleb, kaisse kaudõõõ

Meier Judeikini Tapa saeveskis leidis 1927. aasta sügisel aset ka üks vahejuhtum, mis jõudis hiljem ajalehtede krimiuudistesse ja lõppes aasta pikkuse vanglakaristusega.

Ajaleht "Wirumaa Teataja" kirjutas vahejuhtumist alles 14. mail 1929, artikkel kandis pealkirja "Metsavalvur müüs riigi puid".

Metsawalwur müüs riigi puid

"1927. aasta sügisel ilmus Tapal asuva Meier Judeikini lauavabriku juhataja juurde Loobu metskonna metsavaht ja palus 50 krooni laenuks, lubades võla metsamaterjaliga ära tasuda. Tiitsen sai raha kätte ning 1928. aasta algul tõigi tema poeg võla katteks kolmel korral kokku 12 palki 51 krooni 7 sendi väärtuses lauavabrikusse ning siis sai ka 1 krooni 7 senti kätte.

Veebruarikuu algul aga pandi Tiitseni vahtkonnas revideerimine toime, kus selgus, et äärmiselt lohaka järelevalve tõttu 129 puud, taksihinnaga 146 krooni 50 senti oli ära varastatud. Tiitsen seletas, et tema saadud 50 krooni leivaostmiseks ära kulutanud ning et poja poolt vabrikusse viidud palgid metsatöölistelt Flindtilt ja Laurisonilt ostnud.

Metsavaht vallandati ametist ning 24. aprillil tuli asi Rakvere-Paide rahukogus arutusele. Enne süüdistusakti ettelugemist teatas kohtualuse kaitsja, et tema kaitsealune on riigile tekitatud kahju 197 krooni 58 senti ära tasunud. Tiitsen tunnistas enese süüdi ning kohus mõistis tema puudemüümise eest üheks aastaks vangiroodu ja lohakuse eest ametist lahti."

Ning kuigi 1927. aasta suve keskpaigas, 13. juulil kirjutas ajaleht "Waba Maa", et Meier Judeikini Tapa lauavabrikus töötab usinasti ligi viiskümmend inimest, muutus olukord ettevõtte esimese tegutsemisaasta lõpu poole palju nukramaks.

"Tööpuudus Tapa lauavabrikutes" – sellise pealkirjaga ilmus 8. detsembril ajalehe "Järvamaa: põllumeeste, asunike ja väikemaapidajate häälekandja" artikkel.

Tööpuudus Tapa lauawabrikutes.

"Praegu vältavate halbade teeolude tõttu pole võimalik palkide veo sooritamine. Selle all kannatavad muidugi need metsatööstused, kel möödunud talvel veetud palkide tagavara otsa lõppenud. Ka Tapal, kus asuvad kaks suuremat lauavabrikut, on selle tõttu juba kauemat aega tööpuudus, kuna lähemas metskonnas ootab hulk metsamaterjali ümbertöötamiseks järge, ent väljaveoks on teeolud viletsad.

Varem toimetas Meier Judeikini lauavabrik palkide kohalevedu küll raudteel, kuid et raudteede piirkondades juba laastamisele määratud metsa osa otsa lõppenud, siis oli sunnitud lauavabrik tahtmatult töötamast lakkama. Teine Tapa metsatööstusel – Orava lauavabrikul puudub samuti palkide tagavara – töötab ainult juhuslikult. Tööstuste seismajäämisega vallandati hulk töölisi."

Kuid juba uue aasta alguses, 3. jaanuaril 1928 raporteeris sama väljaanne, et Tapa lauavabrikutes algas töö.

Tapa lauawabrikutes algas töö

"Enne pühi tuli paks kord lund maha, mis tegi korraliku reetee igale poole. Selle tagajärjel avanesid ka võimalused palkide veoks, mis oli seni halbade teeolude tõttu äärmiselt raskendatud. Paljud metsatööstused, mis olid sunnitud metsamaterjali puudusel töötamast lakkama, on nüüd tööpuudusest vabanenud.

Tapa suurem metsatööstus - Meier Judeikini lauavabrik, on tööga lausa üle koormatud; töötab kahe vahetusega, öösel kui ka päeval. Tähendatud metsatööstusel on hulk metsa Tapa ümbruskonnast ostetud, mida vabriku omanik tahab ümber töötada väljamaale saatmiseks. Suurem osa palke ümbertöötamiseks tuuakse raudteel kohale lähematest metsarikkamatest raudtee piirkondadest.”

1927

1927. aasta talvel leiti Meier Judeikini Võru lauavabrikus kellegi poolt varastatud palk. Ka selline juhtum väikeses linnas vääris kajastamist kohaliku väljaande õnnetuste ja kuritegude rubriigis.

Õnnetused ja kuriteod

Mida kõike ka ei warastata.

Nii kirjutas 17. veebruaril ajaleht “Wõru Teataja” oma lühiuudises pealkirjaga “Mida kõike ka ei varastata”, et:

“Öö vastu 11. veebruari oli ära viidud Rogosi vallast, Tsirgupalu metsast P. L. päralt olev palk 500 marga väärtuses. Otsimise peale leiti järgmisel päeval Võru juut Judeikini lauavabrikust puu, mille kahjukannataja omaks tunnistas. Varastel ollakse jälgil.”

1927–1929

1927. aastal sai Meier Judeikinist ka Rakvere saeveski kaasomanik ning hiljem omandas ta lauatööstuse selles linnas täielikult.

Kõik algas sellest, et 1927. aasta jaanuari lõpus saatis Rakvere nahavabriku “Viro” omanik Samuel Aisikovitsch Rakvere linnavalitsusele uue saeveski ehitusplaani. Uus tööstus oli planeeritud krundile aadressil Narva maantee 17 ning pidi tegutsema firmanime “Samuel Aisikovitsch & Ko.” all.

Vastavalt omaniku poolt edastatud ettevõtte kirjeldusele pidi lauatööstuse tegevus algselt piirduma palkide transportimise ja nende töötlemisega laudadeks. Päevane läbitöötamine pidi olema 120–150 palki. Tööstus asus laudadest kuuris pilbaskatusega. Töölisi pidi ettevõttes olema 6–8 inimest. Jõumasinaks oli firma Ruston Proctor & Co lokomobiil. Lisaks jõumasinale oli olemas üks saekaater. Tulevastased abinõud hõlmasid ühe veeanuma lokomobiili all ja ühe anuma lokomobiili juures, mahutavusega 50 ämbrit.

Rakvere linnavalitsuse tööstuskomisjonil tekkis ehitusplaani osas rida nõudmisi, sealhulgas, et lokomobiilile tuli kate ümber ehitada. Lisaks pidi lokomobiili küttekolde ette tegema tsementeeritud seintega augu – juuresoleva küttematerjali ehk saepuru hoidmiseks. Korstna sisse tuli paigaldada veega sädemekustutaja ja korstna otsas pidi olema sädemepüüdja. Tulekustutamiseks pidi olema vähemalt üks hüdropult. Kuuri pilbaskatus tuli aga ümber vahetada tulekindla materjali vastu.

Ehitusplaani kooskõlastamine võttis mitu kuud aega. Linnavalitsus kiitis selle heaks 1927. aasta juuli lõpus, Kaubandus-Tööstusministeeriumi Tööstusosakond aga alles septembris. Saeveski lõplik sisseseade koosnes saeraamist, servamismasinast, pendelsaest ja höövelpingist. Lisaks põhihoonele oli kavatsus ehitada üks kuur, vankrikuur ja hobuste tall, mis oli neli sülda lai. Neid ruume ei olnud plaanis kasutada lauatööstuse tarbeks.

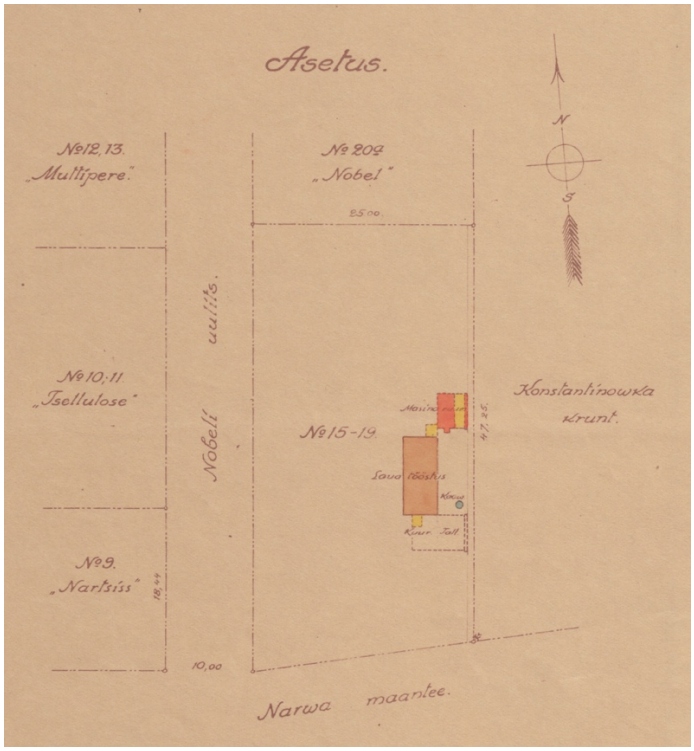

Asendiplaan toimikust "Samuel Aisikovitschi ja Meier Judeikini Rakvere saeveski" joonis: Rahvusarhiiv, ERA.969.4.1303

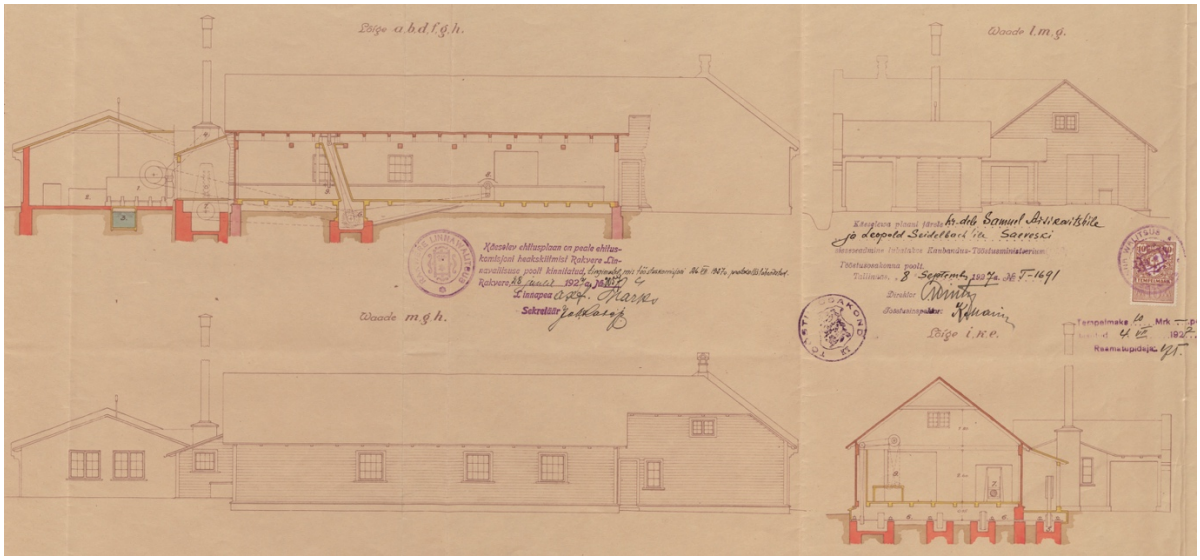

Ehitusplaan toimikust "Samuel Aisikovitschi ja Meier Judeikini Rakvere saeveski" joonis: Rahvusarhiiv, ERA.969.4.1303

Muinsuskaitse spetsialisti Epp Needo (AS Kurmik) sõnul on Rakvere saeveski arhitektuur vajaduspõhine ja tagasihoidlik:

"Ajastule viitavad vaid tihedaruudulised aknad, mis sel ajal moes olid. Kui võrrelda Rakvere tööstust Võrus 1924. aastal projekteeritud lauavabrikuga, on tehnoloogia siiski paremini läbi mõeldud ja funktsionaalsem. Rõhk on aga pandud ainult laudade tootmisele. Võrus pakuti teenuseid rohkem – oli ka sindlimasin, treipink, kappmasin ning juurdeehitistes jahuveski, mehaanikatöökoda ja sepikoda.

Rakvere saekaatri ja väikese kontori projekteeris Arnold Adoff, tuntud inseneri Ferdinand Gustav Adoffi noorem vend. Arnold oli tegelikult maamõõtjaks õppinud, kuid tegi Rakverre ka mitmeid eramuid ja teisi hooneid. Tundub, et Rakvere lauavabriku puhul võis ta abi saada ka Riia Polütehnilise Instituudi lõpetanud vennalt või oli tellija lähteülesanne hästi läbi mõeldud."

Esialgu alustas saeveski tööd ajutise tegevusloa alusel kahe kaasomanikuga, kelleks olid Samuel Aisikovitsch ja Leopold Seidelbach. 1927. aasta oktoobri alguses toimus aga omaniku vahetus ning Leopold Seidelbachi asemel sai teiseks omanikuks Meier Judeikin. Vastav avaldus uue omaniku registreerimiseks saadeti ka Kaubandus-Tööstusministeeriumile.

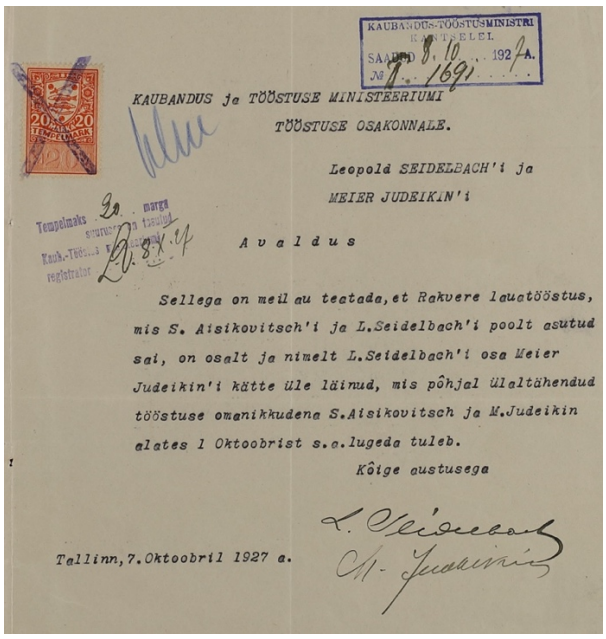

KAUBANDUS-TÖÖSTUSMINISTRI KANTSELEI
SAABUD 8.10. 1927 A.
№ 1691

KAUBANDUS ja TÖÖSTUSE MINISTEERIUMI
TÖÖSTUSE OSAKONNALE.

Leopold SEIDELBACH'i ja
MEIER JUDEIKIN'i

Tempelmaks 20 marga
Kaub.-Töös. m. registrator 20.8.27

A v a l d u s

Sellega on meil au teatada, et Rakvere lauatööstus, mis S. Aisikovitsch'i ja L.Seidelbach'i poolt asutud sai, on osalt ja nimelt L.Seidelbach'i osa Meier Judeikin'i kätte üle läinud, mis põhjal ülaltähendud tööstuse omanikkudena S.Aisikovitsch ja M.Judeikin alates 1 Oktoobrist s.a.lugeda tuleb.

Kõige austusega

L. Seidelbach
M. Judeikin

Tallinn, 7.Oktoobril 1927 a.

Avaldus toimikust "Samuel Aisikovitschi ja Meier Judeikini Rakvere saeveski"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.969.4.1303

Firma "Samuel Aisikovitsch & Ko." lõpetas tegevuse 1929. aasta oktoobri alguses ning Meier Judeikinist sai Rakvere saeveski ainuomanik.

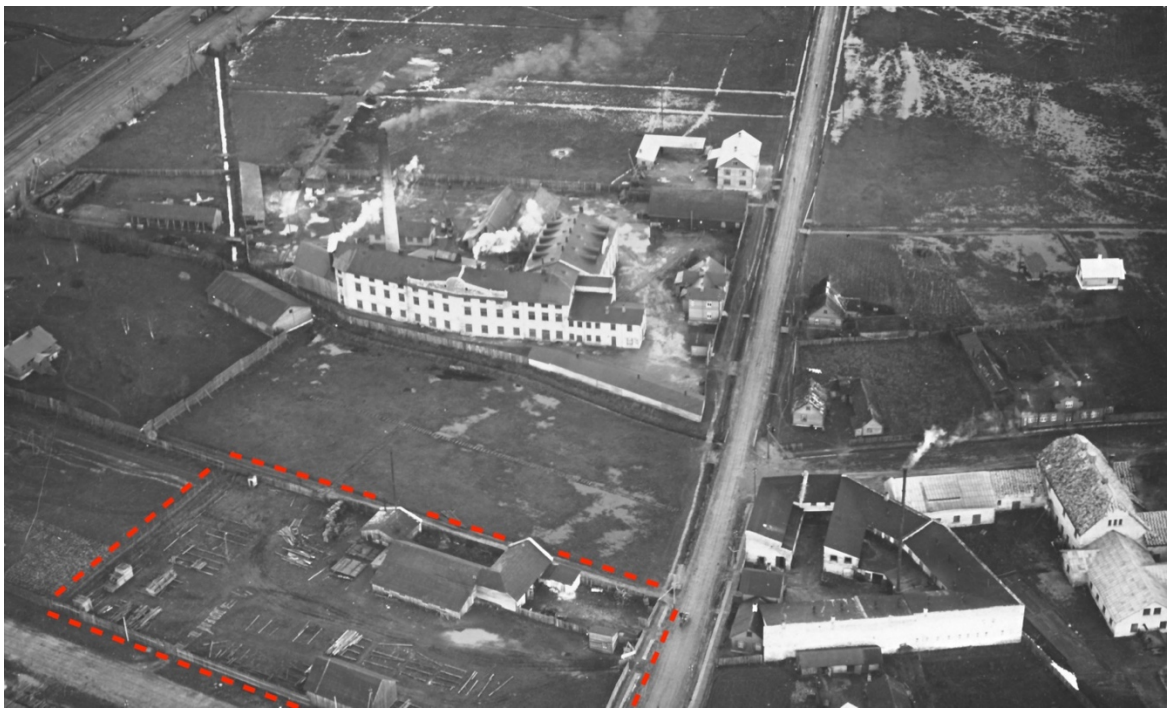

Meier Judeikini saeveski Narva mnt. ja Nobeli (tänapäeval Õli) tänava nurgal aastal ca. 1930
aerofoto: Hansa Antiik

1927

1927. aastal oli tööpuudus Eestis probleemiks ning sel teemal võttis sõna ka ajakirjandus. Ka Meier Judeikini metsatööstuse Tallinna sadamas tegutsenud osakond sai oma osa kriitikast.

Nii küsis 31. mail ajaleht "Rahva Sõna" artikli pealkirjaga "Kas vang on karistamata isik?", heites metsakaupmehele ette, et ta kisub tööliste käest leivatüki ära.

Kas wang on karistamata isik?

"Tallinna sadamatööliste kohta pandi maksma peale 1. detsembrit määrus, et kõik peavad varustatud olema sadama kapteni poolt välja antud loaga. Sama määruse järele ei anta välja lubasid karistatud isikutele. Seni töötas sadamas firma Judeikin harilikkude sadamatöölistega. Praegu olid tema juures tööl kümmekond inimest, kes vagunist propse sillale laadisid.

Eile hommikul kui töölised tööle tulid leidsid nad eest vangid kuna töölised tööta jäid. Tööpuudus ei taha meil kuidagi isegi kevadel vähendada ja nüüd tahetakse osa tööliste käest veel sedagi viletsat leivatükki ära kiskuda. Tallinna tööbörsil on praegu registreeritud ligi 1 000 töötut, tegelikult on neid aga hulga rohkem. Selle asemel, et neile tööd leida, tahetakse nende hulka veelgi suurendada."

1927

1927. aasta sügisel puhkes Võru lauavabrikus järjekordne tulekahju. Öösel vastu 7. oktoobrit toimunud põlengu asjaolusid uuris Võru kriminaalpolitsei.

Enne tulekahju jäi 1927. aasta juunis Judeikinite metsatööstus lendurvaatleja kaamerasilma ette. Aerofotol on näha Tamula kaldal asuv lauavabriku hoone ja lauavirnad (märgitud punasega) ning järves ujuv metsamaterjal (märgitud sinisega).

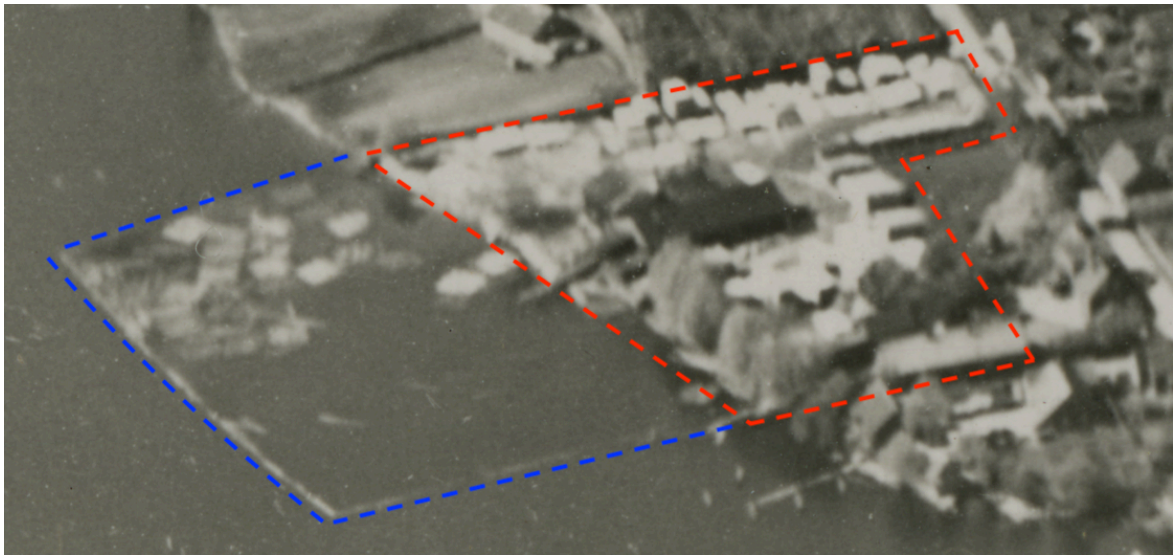

Meier Judeikini metsatööstus 1927. aasta juunis. Väljavõte vaatest Võru linnale aerofoto: Üksiku lennuväedivisjoni nr. 1 lendurvaatleja leitnant Kitvell, Eesti sõjamuuseum - kindral Laidoneri muuseum, KLM FT 1034:1/169 F ja Eesti Kirjandusmuuseum, EKLA 32:29

Vahejuhtum kajastus loomulikult ka ajalehtedes. Nii ilmus 8. oktoobril väljaandes "Wõru Teataja" artikkel pealkirjaga "Tuli ähvardas Vabriku tänavat. Hädaoht Judeikini lauavabrikus kõrvaldati kiiresti".

Tuli ähwardas Wabriku tänawat.

Hädaoht Judeikini lauawabrikus kõrwaldati kiiresti.

"Ööl vastu reedet, pisut peale kella 12 hakkasid Võrus tulekahjukellad äkitselt helisema. Selgus, et tulehädaohus oli Vabriku tänava osa Judeikini lauavabriku kohalt. Vabriku katlamajaga ühenduses olevast sepikojast ja mehaanika töötoast ajas välja paksu suitsu, leeke veel näha ei olnud. Kohalejõudnud tuletõrje likvideeris kiiresti hädaohu. Ruum ujutati seest veega üle ja läbi katuse raiutud aukude sumbutati tuli ka ahtakesest lae ja katuse vahest, kust tuli alguse oligi saanud.

Nagu juurdlusel selgus, oli päeval sepikoja ääsis tuld tehtud. Ääsi lõõri ulatus otsapidi lae tala. Sädemed olid talaotsa põlema süütanud ja tuli levines sealt pikkamisi lae ja katuse vahele. Hädaohtu märgati veel õigel ajal ja selletõttu suudeti tulele kiiresti piir panna. Tule levinemisel kõrvalolevatesse lauavirnadesse oleks ümbruskonda tõsine hädaoht ähvardanud. Kahjusumma ei ole esialgu veel kindel."

Samal kuupäeval kirjutas ajaleht "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja", et Meier Judeikini lauavabrik oli tulehädaohus, kuid suurem õnnetus suudeti siiski ära hoida.

M. Judeikini lauawabrik tulehädaohus

Suurem õnnetus suudeti ära hoida.

"Reede öösel kella poole ühe paiku helisesid Võrus tulekahju kellad, millel, järgnes vabriku huugav vile. Kõigile oli selge, et suurem tuli kusagil lahti pääsenud. Ja peagi selgus, et Meier Judeikini lauavabrikus on tulekahju. Kiires korras tõttasid pritsimehed õnnetusekohale. Vabriku masinakoda põles. Tulele suudeti pea piiri panna. Suurem õnnetus oli ära hoitud."

Ajaleht "Päewaleht" piirdus omakorda 9. oktoobril uudisnupuga pealkirja "Tulekahju Võru lauavabrikus".

Tulekahju Wõru lauawabrikus.

Selles räägiti, et "Ööl vastu 7. oktoobrit kella pool 1 ajal pääsis tuli lahti Võru linnas Vabriku uulitsal 6 asuvas Meier Judeikini lauavabriku mehaanikatöötoas. Tuli kustutati enne levimist kohalerutanud tuletõrjujate poolt. Tuli sai alguse kas sepapaja korstnast või rikki läinud elektrijuhedest. Tuli rikkus osa töökoja lage ja katust."

Lehtedes mainitud politseijuurdlus kestis kaks kuud. Seda juhtis Võru kriminaalpolitsei vanem assistent Karl-Julius Ennok [1].

[1] Ennokist sai hiljem politseikomissar Võrus ja Mustvees. Ta osales vabatahtlikuna Eesti Vabadussõjas ning oli aktiivne Kaitseliidus. Nõukogude okupatsiooni ajal juhtis ta metsavendi Kooraste vallas. Saksa okupatsiooni algul oli ta Võrumaa politsei ülem ning hiljem töötas Eesti Julgeolekupolitseis ja SD poliitilises politseis, sealhulgas juhataja ametikohal. Hukkus 1944. aasta septembris paadiga Rootsi põgenemisel.

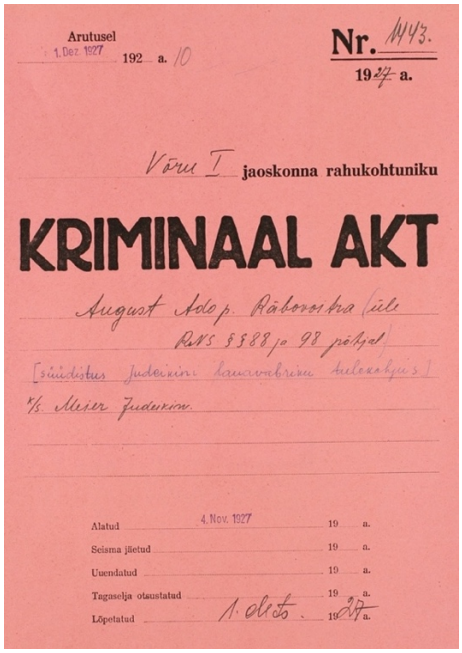
Arutusel
1. Dez 1927 192 a. 10

Nr. 1443.
1927 a.

Võru I jaoskonna rahukohtuniku

KRIMINAAL AKT

August Adolp. Räbovoitra süü
KrVS §§ 88 p 98 põhjal
[süüdistus Judeikini lauavabriku tulekahjus]
r/s Meier Judeikin

Alatud 4. Nov. 1927 19 a.
Seisma jäetud 19 a.
Uuendatud 19 a.
Tagaselja otsustatud 19 a.
Lõpetatud A. Alots 19 a.

Toimiku "A. Räbovoitra süüdistus Meier Judeikini lauavabriku tulekahjus" esikaas
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4458.1.4666

Ennoki sõnul kuulis ta 7. oktoobri öösel kell 00:15 väljas tulekahju kella löömas. Kui ta sai teada, et Vabriku tänaval asuv Judeikini lauavabrik põleb, otsustas ta kohale minna, et aidata tulekahju kustutada ning samal ajal alustada juurdlust tule algpõhjuste selgitamiseks.

Tulekahju käiku jälgides ning arvestades, et tuli sai alguse lukustatud ruumist ja tulealgne puhkemise täpne põhjus ei ole teada, otsustas ta, et enne kohtuuurija saabumist võivad kohapeal leiduvad jäljed ja tõendid kaduma minna. Seetõttu määras ta kahe tunnistaja juuresolekul koha vaatlust teostama.

Politseiametniku poolt läbiviidud ülevaatuse käigus selgus järgmist:

"Judeikini lauavabrik asub Vabriku tänaval, maja 6 hoovis, Tammula järve kaldal ja on ümberringi piiratud püstaiaga ning aias oleva valmis metsamaterjaliga. Vabrik asub külgedega lõunasse-põhja, otsadega hommikusse-õhtusse. Vabriku hoone on segaehitus, puust ja tsementkividest, katus papist. Hoone õhtu poolses otsas asuvad vabriku katlakammer, mehaanikatöötuba ja sepatöötuba, viimase uks on lukustatud.

Väljaspoolt on näha, et mehaanika ja sepatöötoa katus ümber sepakoja korsna on kohati põlenud, katusesse augud sisse raiatud. Läbikatuse on näha, et üle mehaanikatöötoa tuleb tala, mille ots ulatab läbi mehaanikatöötuba sepikojast eraldava kiviseina sepalõõri ülemisse osasse. Antud tala on korsna kohalt, mis on ääsi lõõri juures, täieliselt ära põlenud. Samuti on ära põlenud hoone otsaseisa peal asuv palk.

Mõõtes sepakoja ääsi pealt lõõri pidi üles poole 6 jalga 11 tolli on auk, kus ära põlenud tala söed. Sellest on näha, et tala on ulatanud läbi seina ääsi lõõri. Ääsil on näha värsked põlenud kivisse jättised. Mehaanikatoa lagi, eelpool kirjeldatud tala sihis, on läbi põlenud, eriti ülemine lae osa. Mehaanikatuba sepakojast lautava seina ääres mehaanikatoas, hoone külje servas lae juures, näha elektri traadid ja kaitse korgid, ülevaatuse ajal on traatides elektri vool sees.

Mehaanikatoal on kahekordne lagi laudadest peal, vahe suurus 9 tolli, kuna sepakojal lage peal ei ole. Peaasjalikult on tuli põlenud eelpoolkirjeldatud tala sihis pikuti. Mehaanika ja sepakoja katus on poollame hommiku sihis. Mehaanikatoa pööningule käib luuk õhtu poolt, mis avatud."

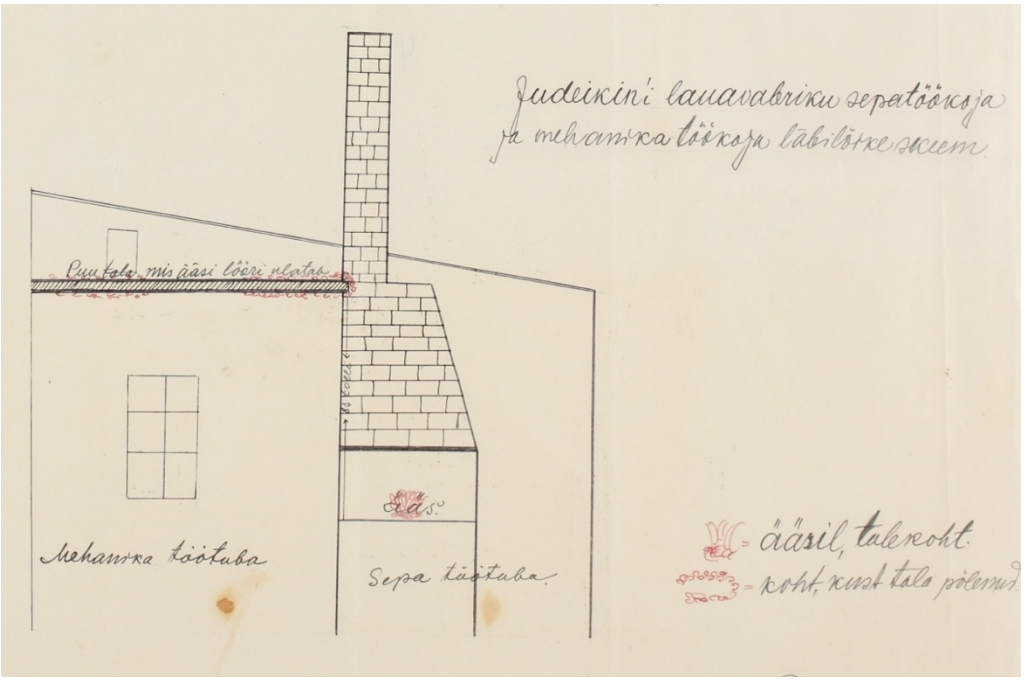

Ennoki poolt koostatud Meier Judeikini lauavabriku sepa- ja mehaanikatöökoja läbilõikeskeem joonis: Rahvusarhiiv, ERA.4458.1.4666

Seejärel kuulati üle tunnistajad. Esimesena andis ütlusi lauavabriku öövaht Gavriil Kopõlov, kes selgitas, et:

"Öösel vastu 7. oktoobrit märkasin mina kella 24 paiku vabriku õhtu-põhja poolsemast nurgast katusest suitsu tulemas. Avasin mehaanikatöötoa ukse ja nägin, et sama ruumi lagi õhtu poolsest küljest põles, läbi lae oli näha veikseid tulekeelesid välja viskamas. Katsusin automaattulekustutajaga kustutada, kuid ei läinud korda. Teatasin tulekahjust teistele, mille peale üldine häire sündis. 6. oktoobril kuni kella 18 töötas sepatöökojas August Paring. Missuguseid söed temal olid ei tea. Sepatöökoja ja mehaanikatöökoja uksed olid mõlemad lukustatud, võtmed seisid minu käes. Viibisin kogu aeg hoovi peal. Tuli on oma alguse kahtlemata saanud sepatöökojast ääsi lõõri ulatavalt lae talast. Öösel oli veikene õhtu tuul."

Kuulati üle ka ehitusmeister August Lätte, kes omakorda ütles, et:

"Mina ehitasin neli aastat tagasi Judeikini lauavabriku, nende ruumide seas ka mehaanikatöötoa ja sepikoja. Mehaanikatoa lae talad on pantud nii, et talaotsad ulatavad läbi seina, mille paksus on 7–8 tolli sepakotta. Üks nendest taladest, mis ühe kivi laiuse, 6 tolli jagu seisab sepakoja korsnast eemal, on tuleõnnetuse põhjuseks olnud – temast on tuli sepaääsi lõõri kaudu alguse saanud. Mina sepa ääsi lõõri ei ehitanud, seda ehitas kas Räbivoitra ehk Värk, kes elavad Võru linnas. Mina andsin oma ehitused üle ajal, mil valmiks ehitatud oli ka ääsi lõõr, kuid sellel ajal ei tulnud minul meelegi järele vaadata, kuidas ehitatud oli ääsi lõõr. Nende ehituste eest, mis minu poolt on ehitatud, olen mina vastutaja, kuid ääsi lõõri eest ennast vastutajaks ei loe, sest selle tegemise ei kuulunud minu tegevusse."

Asjatundjana sai ülekuulatud ka vabatahtlik tuletõrjuja Alekander Klaossen:

"Mina vaatasin kriminaalpolitsei ettepanekul täna Judeikini lauavabrikus, kus ööl vastu 7. oktoobrit tuleõnnetus oli, tulealguse kindlaks tegemise mõttel tuleõnnetuse koha üle. Ülevaatusel saadud andmete järele tulen otsusele, et tuli on oma alguse saanud mehaanika töökojast üle ulatava puutala otsast, missugune ots ulatab sepakotta, sepa lõõri ülemisse osasse ja on olnud nagu näha ilma kaitseta. Kõige suurem tuli on olnud selle tala ümbruses ja mehaanika lael, kus õhuruum kõige suurem. Talaots, mis müürist läbi sepa lõõri ülemisse osasse ulatab on kõik ära põlenud kuna teistes kohtades tala ainult söele põlenud on. Nendel andmetel arvan, et tuli on tekkinud seadusevastaselt

ehitusest, kus puu-talaots, on jäetud ilma kaitseta tule lähedusse – sepalõõri kohal. Elektrist tuli algust saanud ei ole, sest nagu mina ise, kui Võru vabatahtliku tuletõrje ronijate meeskonna komander, esimestena kohale jõudmisel tähele panin, põles elekter kuni tulekahju lõpuni – ka samas ruumis, kus eelpoolkirjeldatud tala asus."

Meier Judeikini lauavabrikuga ühenduses oleva sepakoja põlenud osa, kust tuli oma alguse saanud. Vaade hoone seest. Pildistatud 7. oktoobril 1927
foto: Rahvusarhiiv, ERA.4458.1.4666

Meier Judeikini lauavabrikuga ühenduses oleva sepakoja põlenud osa, kust tuli oma alguse saanud. Vaade katuselt. Pildistatud 7. oktoobril 1927
foto: Rahvusarhiiv, ERA.4458.1.4666

Lauavabriku sepp August Paring esitas oma versiooni tulekahju puhkemisest:

“Mina töötan sepakojas. Mina ei ole tähele pandnud nagu ulataks mehaanikatöötoa lae tala läbi seina sepa ääsi lõõri ülemisesse osasse. Mina töötasin 6. oktoobril sepakojas kuni kella 12 päeva. Peale lõuna kuni kella 18 töötasid sepakoja ääsi peal mehaanikud Erich Zopp ja Johanson, karastades raudasja. Tuletegemiseks tarvitasid nemad puusüsa ja puuplokke. Mina lahkusin õhtul enne eeltähendatud isikuid sepakojast, mispärast ei tea, kas nad ääsilt kustutasid tule ära ehk mitte. Minu arvamise järele on tuli oma alguse saanud sepa ääsilt, hakates tala külge ja argnetes sealt edasi.”

Lauavabriku mehaanik Jaan Johansoni sõnastas aga, et:

“Minu juhatusel töötasid töömehed sepakojas kuni kella 18. Ääsile oli tuli tehtud puusütest ja puuplokkidest. Lahkudes kella 18 paiku sepakojast, lõin mina ääsil olevad söed laiali, kuid veega ära ei kustutanud, sest minu teada pidi ääsi lõõr nagu peale näha on tsementkividest olema, kust tule edasiargnemine võimatu.

Et mehaanikatöötoa lae tala läbi kiviseina ulatas ääsi lõõri sellest ei olnud minul teada. Nagu näha koha peal, on tuli kahtlemata alguse saanud lõõris olevast, mehaanika töötoa puutalast, kuhu tuli juba ääsil töötamisel külge hakata võis. Sest iseäranis puusütega ja puuplokkidega ääsil tuld tehes tekkib palju sädemeid, missugused läbi ääsi lõõri korsnasse minekul võisid kinni jääda tala külge ja sealt pika pääle tuleks hõõguda.”

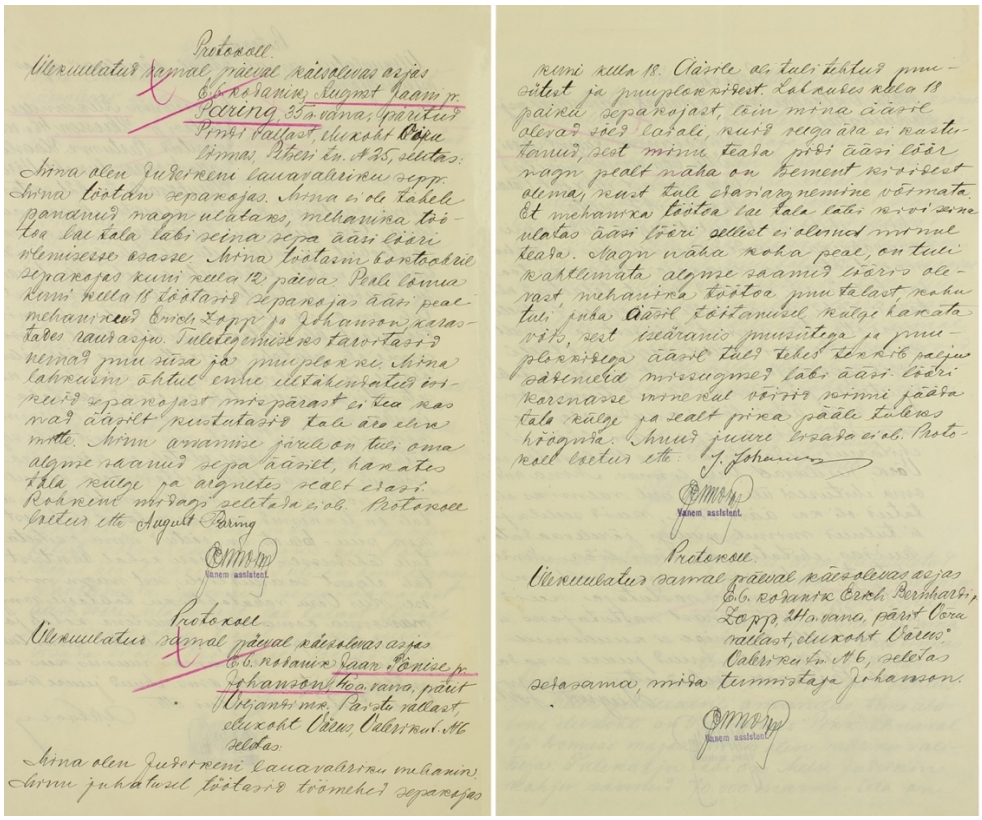

Protokoll.

Ülekuulatav samal päeval käesolevas asjas E. E. rotaniku August Jaan p. Paring 35 a. vana, partsel Pärsi vallast, elukoht Võru linnas, Pärsi tn. № 35, seletas:

Mina olen Judeikini lauavabriku sepp. Mina töötan sepakojas. Mina ei ole tähele pandnud nagu ulataks mehaanika töötoa lae tala läbi seina sepa ääsi lõõri ülemisesse osasse. Mina töötasin kartoohkis sepakojas kuni kella 12 päeva. Peale lõuna kuni kella 18 töötasid sepakojas ääsi peal mehaanikud Erich Zopp ja Johanson, karastades raudasja. Tuletegemiseks tarvitasid nemad puusüsa ja puuplokke. Mina lahkusin õhtul enne eeltähendatud isikuid sepakojast, mispärast ei tea, kas nad ääsilt kustutasid tule ära ehk mitte. Minu arvamise järele on tuli oma algme saanud sepa ääsilt, hakates tala külge ja argnetes sealt edasi. Rohkemat midagi seletada ei oli. Protokoll lõetud ette. August Paring

Vanem assistent.

Protokoll

Ülekuulatav samal päeval käesolevas asjas E. E. rotaniku Jaan Tõnise p. Johanson 40 a. vana, pärit Orjanti m., Parste vallast, elukoht Võru, Cabiri tn. № 6 seletas:

Mina olen Judeikini lauavabriku mehaanik. Minu juhatusel töötasid töömehed sepakojas kuni kella 18. Ääsile oli tuli tehtud puusütest ja puuplokkidest. Lahkudes kella 18 paiku sepakojast, lõin mina ääsil olevad söed laiali, kuid veega ära ei kustutanud, sest minu teada pidi ääsi lõõr nagu peale näha on tsement kividest olema, kust tuli edasiargnemine võimatu. Et mehaanika töötoa lae tala läbi kiviseina ulatas ääsi lõõri sellest ei olnud minul teada. Nagu näha koha peal, on tuli kahtlemata alguse saanud lõõris olevast, mehaanika töötoa puutalast, kuhu tuli juba ääsil töötamisel külge hakata võis, sest iseäranis puusütega ja puuplokkidega ääsil tuld tehes tekkib palju sädemeid, missugused läbi ääsi lõõri korsnasse minekul võisid kinni jääda tala külge ja sealt pika pääle tuleks hõõguda. Minul juure lisada ei ole. Protokoll lõetud ette. J. Johanson

Vanem assistent.

Protokoll

Ülekuulatav samal päeval käesolevas asjas E. E. rotaniku Erich Bernhardi p. Zopp, 24 a. vana, pärit Võru vallast, elukoht Võru, Cabiri tn. № 6, seletas setasamma, mida tunnistaja Johanson.

Vanem assistent.

Tunnistajate ütlused toimikust “A. Räbovoitra süüdistus Meier Judeikini lauavabriku tulekahjus” allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4458.1.4666

Vabrikuvalitseja Eduard Kerdi sõnul on tulekahju läbi Meier Judeikinile tekitatud kahju suurus 70 000 marka. Ära on põlenud hoone katus, laelauad ja talad, purunenud on aken, rikutud elektrisisseseade ning esialgsel tulekustutamisel kasutati ära kuus “Minimaxi” tulekustutit [2].

“Mina arvan, et tuli on oma alguse kahtlemata saanud mehaanikatöötoa lae tala otsast, mis ehituse ajal on ehitatud sepa ääsi lõõri ülemisse osasse ja seisis seal ilma kaitseta. Olen kuulnud, et selle ääsi ühes lõõriga on Võrus, Paju tänaval 8 elav Räbovoitra ehitanud. Hoone ühes sisseseadega oli tuleõnnetuste vastu kinnitatud “EKA’s” 4 500 000 marga väärtuses.”

[2] koonilise vormiga tulekustuti, mille tootjaks oli 1903. aastal Inglismaal asutatud ettevõte Minimax Limited. 1920. aastatel valmistatud “Minimaxi” reklaamklippi saab vaadata järgmisel lingil: https://youtu.be/sM97c8ZI4Uw

Tulekustuti “Minimax”. Pilt on illustratiivne
foto: Marsh's Library Exhibits

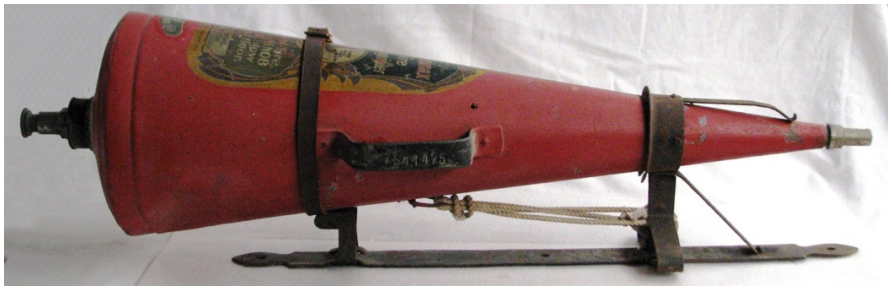

Tulekustuti “Minimax”. Pilt on illustratiivne
foto: Aotea Utanganui Museum of South Taranaki Heritage, 1980.491.1

Asjas üle kuulatud ehitusmeister August Räbovoitra ei olnud talle esitatud kahtlustega nõus:

“Lauavabriku sepakoja ääsi lõõri ehitasin mina kolm-neli aastat tagasi, Meier Judeikini näpunäidete järele. Et talaots, mis ulatas ääsi lõõri, katmata jäi ääsi poolsest küljest – see oli Meier Judeikini käsk ja soov. Minul Meier Judeikiniga mingisugust kirjalikku lepingut sõlmitud ei olnud. Mina ei saanud tala otsa millegagi kinni panna, sest Judeikin ei andnud mulle selleks materjali. Mina ennast seadusevastase tulekolde ehitamiseks, kus tähelepanemata on jäetud tulekahju võimalused, süüdi ei tunnista.”

Sõna anti ka lauavabriku omanikule Meier Judeikinile:

“1924 aastal sai minu lauavabrik ehitatud Kaubandus-Tööstusministeeriumi poolt kinnitatud plaani järele ning samal aastal vastava komisjoni poolt vastu võetud. Selle komisjoni kuulus linnavalitsuse ja tuletõrje esitaja. Ning viimane oleks siis pidanud seda tähele panema, et talaots, mis ääsi lõõri ulatab, katmata oli.

Et see kaetud pidi olema, seda mina ei teadnud. Et mina oleks Räbovoitrale käskinud talaotsa katmata jätta, ei vasta tõele, sest tema ei ole minule sellest üldse rääkinud ega minu tähelepanekut selle peale juhtinud. Sest vastasel korral oleks mina ju kahtlemata seda katta lasknud, sest see ju mingit iseäralist kulu ei nõudnud.

Üleval pool täheldud komisjon võttis ehituse vastu ja andis minule ka loa töötamiseks. Sellepärast ei ole mitte mina vastutav, vastab juba nimetud komisjon. Tulekahju läbi tekkinud kahju on 70 000 marga ümber. Kust tulekahju alguse sai, seda tõendada ei või, sest mina kohal ei olnud. Kuid Jaan Johanson oli kohustud, kui tema oma töö lõpetas, ääsil tule ära kustutama, aga mitte seda põlema jätta.”

Võttes arvesse kõike eelöeldut, jõuti järeldusele, et tuli oli alguse saanud sepalõõrist tala otsast. Ehituse ajal näis, nagu oleks tala ots kiviga kaetud, kuid tulekahju või muul moel on see kivi kadunud ning tala otsast ongi tuli alguse saanud. Ei saa oletada, et tuli oleks tekkinud elektrist, sest kaitsekorgid olid terved ja valgus põles tulekahju puhkemise ajal. Tuli oli lae vahel, mitte lae alt, nagu oleks elektrijuhtmetest tingitud tulekahju korral juhtuda võinud. Arvati, et ehituse ajal oli töö korralikult tehtud, kuid hiljem hoonet ei ole remonditud.

1. detsembril, kaks kuud pärast tulekahju, jõudis asi kohtusse. Avalikul kohtuistungil ei tunnistanud August Räbovoitra end süüdi ning viimases sõnas palus end õigeks mõista. Võru 1. jaoskonna rahukohtunik vaatas kriminaalasja läbi ning leidis, et süüaluse vastu esitatud süüdistus ei ole kinnitust leidnud. Seetõttu otsustas kohus August Räbovoitra talle esitatud süüdistuses õigeks mõista.

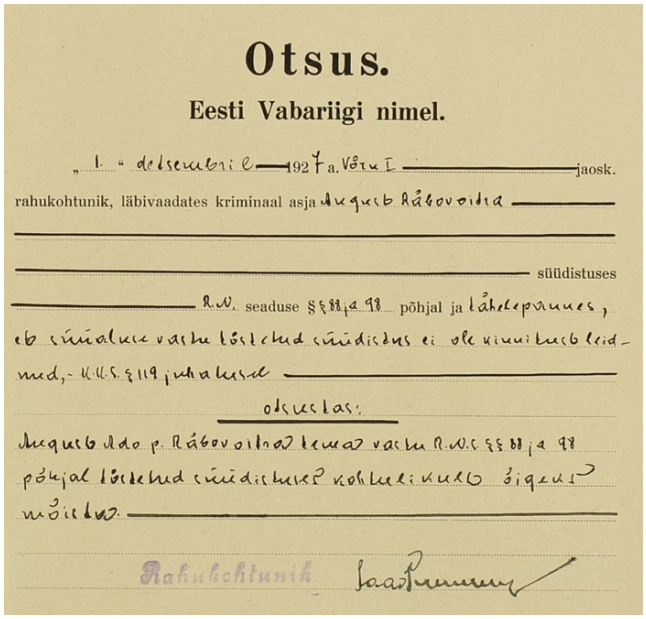

Otsus.

Eesti Vabariigi nimel.

„1." detsembril 1927 a. Võru I jaosk.

rahukohtunik, läbivaadates kriminaal asja August Räbovoitra

süüdistuses

R.K. seaduse §§ 88 ja 98 põhjal ja lähtepunktes,

et süüaluse vastu esitatud süüdistus ei ole kinnitust leidnud, - K.K.S. § 119 juhatusel

otsustas:

August Ado p. Räbovoitra kuriteo vastu R.K.S. §§ 88 ja 98 põhjal esitatud süüdistuses kohtuliku õiguse mõistus.

Rahukohtunik

Kohtuotsus toimikust "A. Räbovoitra süüdistus Meier Judeikini lauavabriku tulekahjus" allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4458.1.4666

1927

Kui heita pilk 1927. aastal ilmunud reklaamkuulutustele, näeb, et peale Võrus asunud lauavabriku teenuste reklaamiti tol aastal ka Tapal ja Tallinnas asunud üksusi.

3. märtsil ajalehe "Wõru Teataja" kaudu Võru lauavabriku juhatuse poolt teada, et "vabriku juure järve peale väljaveetud võõraste palkide saagimise viimased päevad sula tõttu saavad olema:

1) esmaspäeval, 7. märtsil kellast 7–12ni 1-tollilisteks laudadeks, kella 1–6ni keskelt 4 tükki 1½-tollilisteks ja kõrvalt 1-tollilisteks.

2) teisipäeval, 8. märtsil kella 7–12ni 1-tollilisteks ja keskelt kaks 1½-tollilisteks ja kõrvalt 1-tollilisteks.

Ülaltähendatud aegadeks palutakse omanikke aegsamini saagimise juurde ilmuda."

Teadaanne.

M. Judeikini lauawabrik Wõrus teatab sellega, et wabriku juure järwe peale wäljaweetud wõõraste

palkide saagimise

wiimased päewad sula tõttu saawad olema järgmistel päewadel:

1) Esmaspäewal, 7. s. k. p. kellast 7—12-ni 1-tollilisteks laudadeks, kella 1—6-ni keskelt 4 tk. 1½-tollilisteks ja kõrwalt 1-tollilisteks.

2) Teisipäewal, 8. s. k. p. kella 7—12-ni 1-tollilisteks ja keskelt kaks 1½-tollilisteks ja kõrwalt 1-tollilisteks.

Ülaltähendatud aegadeks palutakse omanikke aegsamini saagimise juurde ilmuda.

Wõrus, 2. III. 27.

Wabriku juhatus.

Suve esimesel päeval ilmus ajalehes "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja" Meier Judeikini teadaanne järgmise sisuga:

"Teatan kõigile, kes on lasknud minu lauavabrikus palkisid saagida ja kellel lauad senini ära viimata, et need lauad 10. juuniks sellel aastal ära viiks. Vastasel korral lasen need lauad oma äranägemise järele ümber paigutada ja nende kadumamineku eest ei vastuta".

Teadaanne.

Teatan kõigile, **kes on lasknud** minu lauawabrikus **palkisid saagida** ja kellel lauad **senini ärawiimata,** et need

lauad 10-ks juuniks s. a. ära wiiks.

Wastasel korral lasen need lauad oma äranägemise järele ümberpaigutada ja nende kadumamineku eest ei wastuta.

Meier Judeikin — Wõrus.

16. juulil otsiti ajalehe "Võru Teataja" kaudu lihttöölisi ja pinnu-raiujaid, kelle teenuseid plaaniti Võru lauavabrikus kasutada.

Lihttöölisi

ja pinnu-raiujaid
tarwitab M. Judeikini
lauawabrik Wõrus.

24. septembril pakkus ajalehes "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja" firma "Meier Judeikini Metsatööstus & Kaubandus", mille peakontor asus Tallinnas Pikk tänav 36 [1], ajakohaste hindadega mitmesuguseid hööveldamata laudu, nagu põranda-, lae- ja voodrilaudu, põranda- ja laeliiste, ukse- ja aknapiirlaudu jne. Tellimuste peale valmistati prusse ja muud puumaterjali.

Antud reklaamkuulutusest loeb välja, et lisaks Võru, Tallinna ja Tapa osakondadele avati 1927. aastal ka Petseri osakond Ulitinos, 14 kilomeetrit Petserist.

[1] aadressil Pikk tänav 36 asus Tallinnas osaühisusele "Domus" kuulunud hoone, mis on tuntud ka Raudteemajana. Meier Judeikinil oli seal 1920-ndate teisel poolel korter. Samas majas elas 1925.–1926. aastatel poetess Marie Under.

Meier Judeikin
Metsatööstus & kaubandus.
Pääkontor: Tallinn, Pikk t. 36.
Tel. 22-25, postk. 202.
Soowitan ajakohaste hindadega mitmesuguseid hööweldatud ja hööweldamata laudu, nagu: põranda-, lae- ja woodrilaudu, põranda- ja laeliiste, ukse ja akende piirlaudu j. n. e.
Tellimiste pääle walmistan prussisid ja muud puumaterjali.
Wõru osakond: Wõrus, Wabriku t. 6, tel. 89, postk. 35.
Tapa osakond: Tapa, (raudtee wastu), tel. 6.
Petseri osakond: Ulitino (14 klm. Petserist), kirja-aadress: Satserinna postiag.

Samuti ilmus 24. septembril ajalehes "Wõru Teataja" teadaanne, milles Võru sae- ja jahuveski omanik Meier Judeikin teatas lugupeetud klientidele, et kuni 15. oktoobrini on laos veel saadaval endise hinnaga pinnapuud. Samuti on alati saadaval ajakohaste hindadega ja kõrge kvaliteediga erinevad puidu- ja ehitusmaterjalid. Tellimusi, sealhulgas kojuviimise võimalust, võeti vastu vabriku kontoris igal tööpäeval kas isiklikult või telefoni teel. Lauavabriku kõrval asuv aurujahuveski töötas iga päev.

Sama kuulutse kaudu anti teada, et juudi pühade ehk uue aasta Roš ha-Šanah vastuvõtmise ning lunastuspäeva Jom Kippur tähistamise tõttu oli tööstus 27. ja 28. septembril ning 6. oktoobril 1927 suletud.

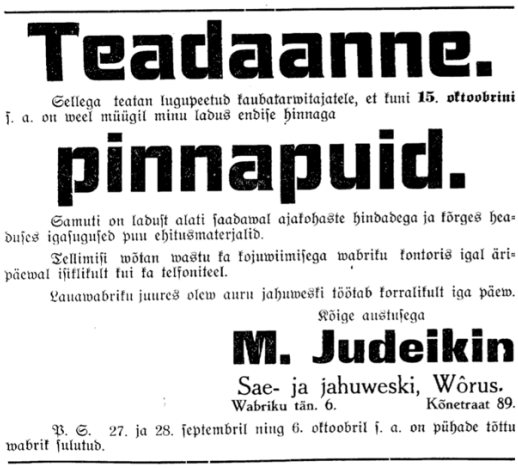
Teadaanne.
Sellega teatan lugupeetud kaubatarwitajatele, et kuni 15. oktoobrini j. a. on weel müügil minu laduš endise hinnaga
pinnapuid.
Samuti on laduft alati saadawal ajakohaste hindadega ja kõrgeš headuses igafugused puu ehitusmaterjalid.
Tellimiši wõtan wastu ka kojuwiimisega wabriku kontoriš igal äripäewal isiklikult kui ka telfoniteel.
Lauawabriku juureš olew auru jahuweski töötab korralikult iga päew.
Kõige austusega
M. Judeikin
Sae- ja jahuweski, Wõrus.
Wabriku tän. 6. Kõnetraat 89.
P. S. 27. ja 28. septembril ning 6. oktoobril j. a. on pühade tõttu wabrik suletud.

1. detsembril said ajalahes "Wõru Teataja" ilmunud reklaamkuulutuse kaudu metsatöölised teada, et nad leiavad kestvat teenistust Rõuges, Tõrvapea vahtkonnas Meier Judeikini metsatükkidel.

Metsatöölised
leiawad kestwat teenistust Rõuges, Tõrwapea wahtkonnas M Judeikini metsatükkidel. Lähemalt kohepeal praakerilt ehk M. Judeikini kontorist Wõrus, Wabriku t. 6.

21. detsembril ostis Võru firma “M. Judeikini Metsatööstus ja -kaubandus” ajalehes “Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja” avaldatud kuulutuse vahendusel metsa, palke, väljamaa liipreid, propse, paberipuid ja muud metsamaterjali, makstes kõrgemat hinda. Müüdi laudu ja muud valmis puumaterjali. Jahuveski jahvatas nõutele vastavalt igat vilja.

M. Judeikin
Metsatööstus ja -kaubandus
Wõrus, Wabriku tän. 6. Telefon 89. Postkast 35.

Ostab: metsa, palke, wäljamaa liipreid, propse ja paberipuid ja muud metsamaterjali, makstes kõrgemat hinda.
Müüb: laudu ja kõike muud walmis puumaterjali.
Jahuweski jahwatab nõuetele wastawalt igat wilja.

1927. aasta lõpus ilmusid kahes kohalikus ajalehes Võru linna tööstuse ja kaubanduse ülevaated. Nendest võis välja lugeda, et üks Meier Judeikini firmale kuulunud saeveskitest töötas tol ajal ka Järva-Jaanis.

Meier Judeikin
Metsatööstus ja -kaubandus.
Wõrus, Wabriku tän. nr. 6.

Meier Judeikin!
metsatööstus ja
kaubandus.

Nii kirjutas 21. detsembril ajaleht “Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja” Meier Judeikini metsatööstuse ja -kaubanduse kohta järgmiselt:

“Firma asutati 1875. aastal Võrus ning tegutseb asutamisest saadik samas kohas. Töötatakse ümber metsasaadust ja eksporteeritakse metsamaterjali väljamaale. Firmal on oma laualõikuse, hööveldamise ja sindlite tegemise vabrik. Pääle selle veel kõige ajakohasem jahuveski ühes tangude ja kruupide valmistamise masinatega. Oma jaoks olemas ka mehaaniline töökoda. Firma töötab edukalt.”

Ajalehes “Wõru Teataja” 24. detsembril avaldatud artikli tekst rääkis aga, et:

“Suurimaks, vanemaks ja täielikumaks ettevõtteks metsatööstuse alal on Meier Judeikini metsatööstus ja kaubakontor Võrus, Vabriku tänaval 6. Firma on asutatud juba 1875. aastal. Alguses oli ettevõte väike. Aastate jooksul on omanik ettevõtet alatasa täiendanud ja laiendanud. Praegu on firmal vabrikud ka väljaspool Võru, näituseks Tapal, Rakveres, Järva-Jaanis ja mujal. Firma töötab ümber metsa ja metsasaadusi ja eksporteerib neid suurel määral välismaile. Ümbertöötamiseks on oma laualõikamise, hööveldamine ja sindli tegemise vabrikud Võrus ja mujal.”

1928

1928. aasta suve keskel tuli ilmsiks, et Sonda jaamas kaob transportimise käigus suurel hulgal Meier Judeikini ärile kuuluvat metsamaterjali. Juurdlus paljastas, et varguses olid süüdi alevi elanikud ja majaomanikud.

Seekord otsustas Meier Judeikini metsaärist ja sellega kaasnenud juurdlusest kirjutada esiküljel ajaleht “Postimees”, kus 26. juulil ilmus artikkel pealkirjaga “Sonda meeste “soomus”. Kuhu kadusid Judeikini eksport-lauad”.

Sonda meeste „soomus“.

Kuhu kadusid Judeikini eksport-lauad.

“Eestis asuval suuremal metsaäril Meier Judeikinil on lauavabrikud Mustvee ja Avinurme metsas, kus valmistatakse suuremal arvul eksportlaudu. Lauad saadetakse kitsarööpalisel Sonda jaama, kus need ümberlaaditakse laiarööpalisele ja sealt Tallinna. Laudade ümberlaadimist toimetab tööstus, kes selleks Sondas elutseva Argiga vastava lepingu sõlmis, kelle hooleks oli peale ümberlaadimise tööde ka järelevalve laudade kaotsimineku üle. Argil oli omakorda kaubeldud rida isikuid, kelle kaasabil laadimist toimetas.

Juba mõnda aega pani Judeikini äri tähele, et raudteel saatmise juures laudu kaduma jääb. Et kadumised ajajooksul ikka tuntavamaks läksid, tegi oma esitajatele kohapeal ülesandeks põhjuste selgitamise. Selguski, et kaduma lähevad lauad Sonda jaamas ümberlaadimisel, mispärast Argil teenistusest lahkuda tuli ja laudade laadimine uuele ettevõtjale üle anti. Asjast aga teatati ametivõimudele, kelle poolt toimepandud juurdluse tulemused õige üllatavad olid: pea kõigil artelli tööst osavõtnutel olid Judeikini äri templitega varustatud lauad hoovidesse ja mujale kõrvalruumidesse ärapeidetud.

Kohati leidus üle saja laua teiste hunnikust, samuti samblaga kaetult metsaservast. Arg andis välja tagavaras olevad lauad pööningult ja kuuridest, kuna suurem osa laudadest tal arvatavasti ehitusel olevasse maija on paigutatud. Selgus, et laudu varastatud ümberlaadimisel, kusjuures lauad kas meelega maha pillatud ja ka vagunite alla ära peidetud, kust need siis öösel selle poolt, kelle kord laudu saada, kõrvale toimetatud. Muidugi langes siin lõviosa ettevõtjale.

Organiseeritud laudade kõrvaldamisesvarguses tunnistasid end rida Sonda alevi elanikke ja majaomanikke süüdi. Leitud laudade arv on minimaalne kogu kõrvaldatud laudade arvuga võrreldes, kuna ehitustesse paigutatud lauad kohale jäeti. Asja selgitamine Sondas ajas sondalaste meeled väga ärevile, kuna majaomanikud kartsid, et varastatud laudade leidmisel nende kerge vaevaga saadud majad koost lahutatakse.

Sondas töötav saeveski peab aga oma vabriku saadusi kaugemale transporteerima, kuna sondalased sealt materjali oma ehituste tarvis ei osta. Seadusesilm tegi aga seni kestnud “ärile” lõpu ja nüüd peale ehituste katkestamist tuleb süüdlastel kohtus aru anda ja Judeikini ärile, kes oma esialgset kahju hindab 1 500 krooni peale, kõik korralikult tasuda.”

1928

1928. aasta juunis toimus Võru Linnavolikogu koosolek, kus muuhulgas arutati Tamula järve kaldal asunud maatüki müümist Meier Judeikinile.

Linnavõimude vastuvõetud otsusest kirjutas 26. juunil lähemalt ajaleht “Wõru Teataja”:

“Linnal on Vabriku tänaval järve ääres tükk maa-ala ühes vana kivist elumajaga, millele juurdepääs õige raske. Linnal enesel sellega midagi pääle hakata ei ole. Judeikini lauavabriku omanik on soovi avaldanud seda ära osta. Linnavolikogu otsustaski selle maa-ala 500 ruutsülla suuruses ühes majaga Judeikinile ära müüa.”

18. augustil 1928 omandas Meier Judeikin põlise kruntrendi ja ostulepingu alusel Tamula järve kaldal oleva krundi №121, mis asus tema kuuluvate lauavabriku ja jahuveskiga krundi kõrval. Tehingu hind oli 2 000 krooni.

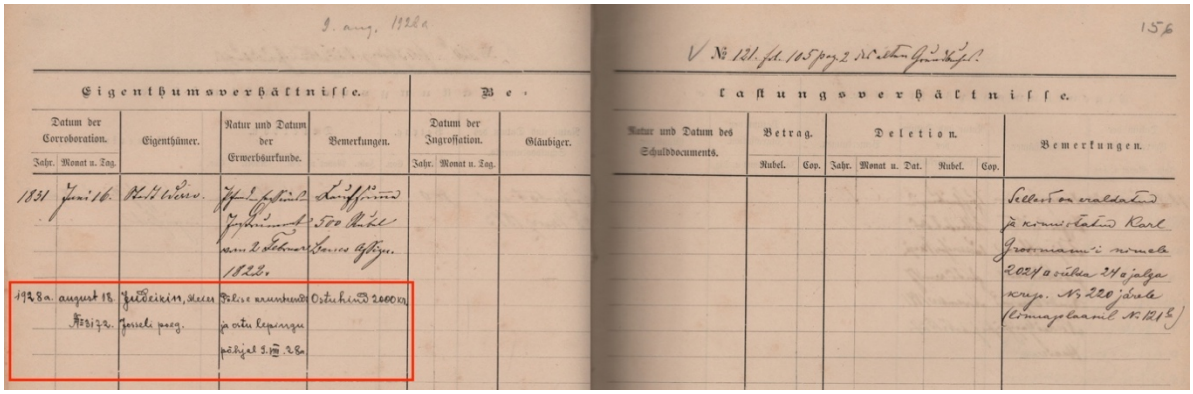

Sissekanne Võru linna 1871–1940. aasta kinnisvarade registris
allikas: Võrumaa Muuseum, VK _ 564:1 Ar 308:1

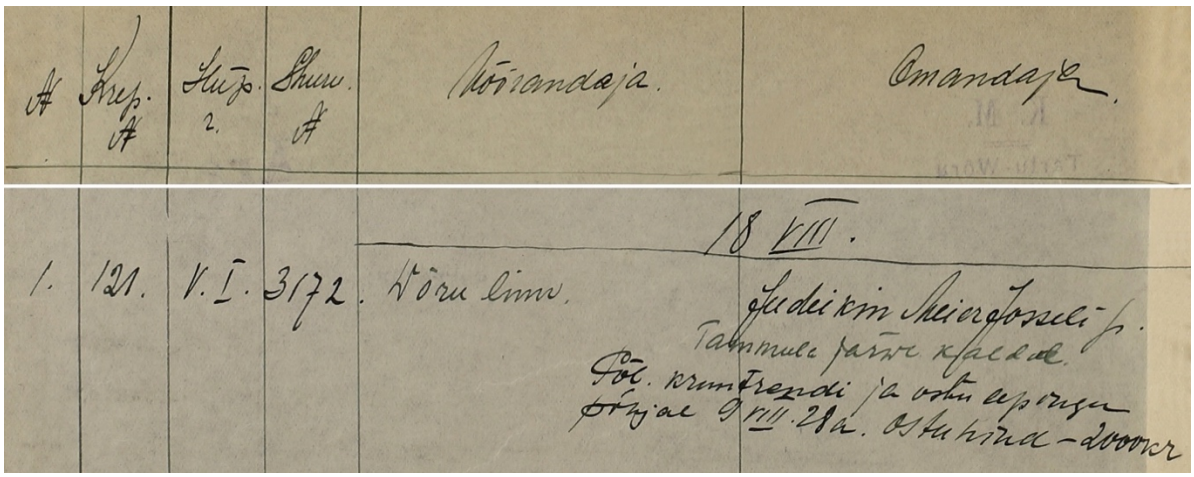

Sissekanne №3172 toimikust "Teated Võru linnavalitsusele kinnisvarade ülemineku kohta"
allikas: Rahvusarhiiv, EAA.3416.4.117

1928

1928. aasta sügisel leidis Võru lauavabrikus aset järjekordne vargus. Ka seekord jõudis asi kohtusse.

5. oktoobril kell pool üheksa õhtul ilmus Võru kriminaalpolitsei kantseleisse Meier Judeikini poeg, 22-aastane Mooses, kes teavitas kriminaalpolitsei vanemat assistenti Karl-Julius Ennokit, et lauavabrikus pandi toime spiraalpuuripea vargus. Juhtunu asjaolude väljaselgitamiseks alustati juurdlust.

Politseiametnik oli sunnitud noore Judeikini ütluste põhjal protokolli koostama:

"Möödunud ööl vastu 5. oktoobrit varastati minu isa lauavabriku lukustamata mehaanikute töötoast, laua päält ära spiraalpuuri pää (trellpuur) väärtuses 30 krooni. Lauavabrik asub Võru linnas, Vabriku tänaval 6, maja hoovi pääl. Spiraalpuuri pääd on eila 4. oktoobril kella 18 paiku tarvitanud viimast korda mehaanik Hauk.

Viimane ongi pandnud selle laua pääle. Täna hommikul kella 9 paiku teatas vabriku saemeister Harkmann, et spiraalpuuri pää on kadunud. Otsimine mingisuguseid tagajärgi ei andnud. Spiraalpuuri pää oli malmist, rohelist värvi, veeloodiga.

Mina kahtlustan selles varguses vabriku töölist Jakob Ploomi sellepärast, et viimane on karistatud isik ja et temal täna hommikul töölt kodu minekul on midagi söögikorvis olnud. Ka on vabriku öövaht Nopri näinud, et sama Ploom on 4. oktoobri õhtul või kesköö käinud saepuru ruumis, kus temal mingisugust asja ei ole.

Et saepuru ruumi ja mehaanikute töökoja uksed on vastamisel üksteisest vaevalt kaks-kolm sammu kaugel, arvan, et Ploom spiraalpuuri pääd varastades viis selle saepuru ruumi ja tõi hiljem selle ning viis hommikul vabriku ruumist välja. Kahjusaaja käesolevas asjas on minu isa Meier Judeikin. Palun asja üle protokolli kirjutada, varastatud spiraalpuuri pää ülesotsida, mille kätte anda ja varas seaduslikule vastutusele võtta."

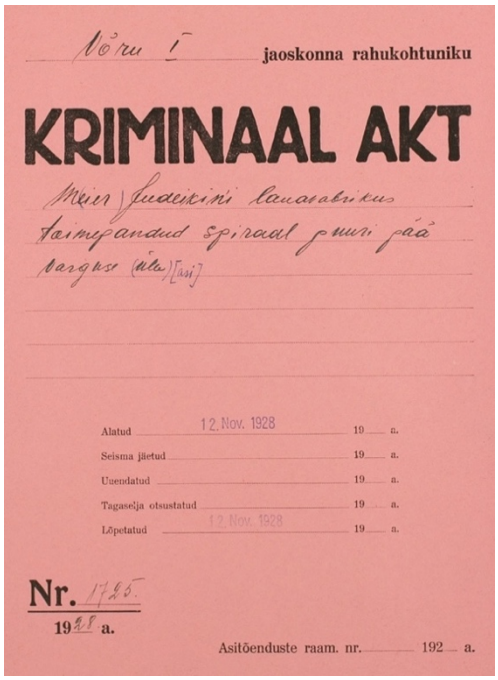
Nõru I jaoskonna rahukohtuniku

KRIMINAAL AKT

Meier Judeikini lauavabrikus toimepandud spiraal puuri pää varguse (ära) [asi]

Alatud 12. Nov. 1928 19 a.
Seisma jätetud 19 a.
Uuendatud 19 a.
Tagaselja otsustatud 19 a.
Lõpetatud 12. Nov. 1928 19 a.

Nr. 1725.
1928 a.

Asitõenduste raam. nr. 192 a.

Toimiku "Meier Judeikini lauavabrikus toimepandud spiraalpuuri pää varguse asjas" esikaas allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4458.1.4869

Seejärel kuulati lauavabriku töölised üle. Esimesena andis ütlusi mehaanik Gustav Hauk:

"4. oktoobril õhtul umbes kella ½6 aegu tarvitasin mina vabrikus töö juures spiraalpuuri pead ning peale tarvitamist panin mina selle puuripea vabriku töökojas oleva laua peale, kus see alati harilikult on seisnud.

5. oktoobri hommikul kella ½8 aegu vabrikus tööle asudes, hakkas saemeister Karl Harkmann tähendud puuripead otsima kuid ei olnud. Samuti aitasin mina seda otsida, millest selgusele tuli, et puuripea varastatud oli. See töökoda, kust puuripea varastati, seisab öösetel lukustamata. Kes selle spiraalpuuri pea varastas, seda mina ei tea."

Vabriku öövaht Jaan Norpi selgitas omakorda järgmist:

"5. oktoobri hommikul kella 4 või 5 aegu, lauapinna hunnikute poolt vabriku ette tulles, nägin, et üks mees, kes arvatavasti vabriku tööline oli, läks saepuru kuuri, vabriku esise poolt uksest. Millal on isik sealt kuurist välja tuli, ei näinud, sest et teise kohale läksin.

Et pime oli, siis mina seda isikut ei tunnud, peale oli ta minust umbes kümme sülda eemal, kui saepuru kuuri läks. Isikut nägin siis just, kui ta saepuru kuuri uksest sisse läks, mille pärast ei tea ütelda kust poolt ta tuli. Jakob Ploom oli sel ööl vabrikus tööl, kuid kas see isik, kes saepuru kuuri läks Ploom oli, või mitte, seda mina ei tea. Sel ööl töötas laualõikuse vabrik ja oli palju töölisi. Vabriku töökoja ja üldse kõik uksed seisavad öösetel lukustamata. Töökojas öösetel harilikult ei töötata.

5. oktoobri õhtal seletas Mooses Judeikin minu vastu, et vabriku töökojast olevat üks spiraalpuuri pea ära varastatud. Lauavabriku juure pääseb öösetel ka võeraid isikuid. Kas sel ööl kedagi võeraid vabriku hoovi peal käis, seda mina ei näinud, sest valvata on mul vabrik ja suur hoovi pealne. Kes võis kõne all oleva spiraalpuuri pea varastada, seda mina ei tea.

5. oktoobri hommikul kella 5 aegu kui vabriku väravate juures seisasin, läks minust mööda Jakob Ploom, kellel kaasas oli umbes 1½ jala pikkune söögikraami korv, milles võisid sööginõud sees olla, ning mustaks, arvatavasti riie peal oli. Et seal puuripea oleks olnud, et saanud aru.”

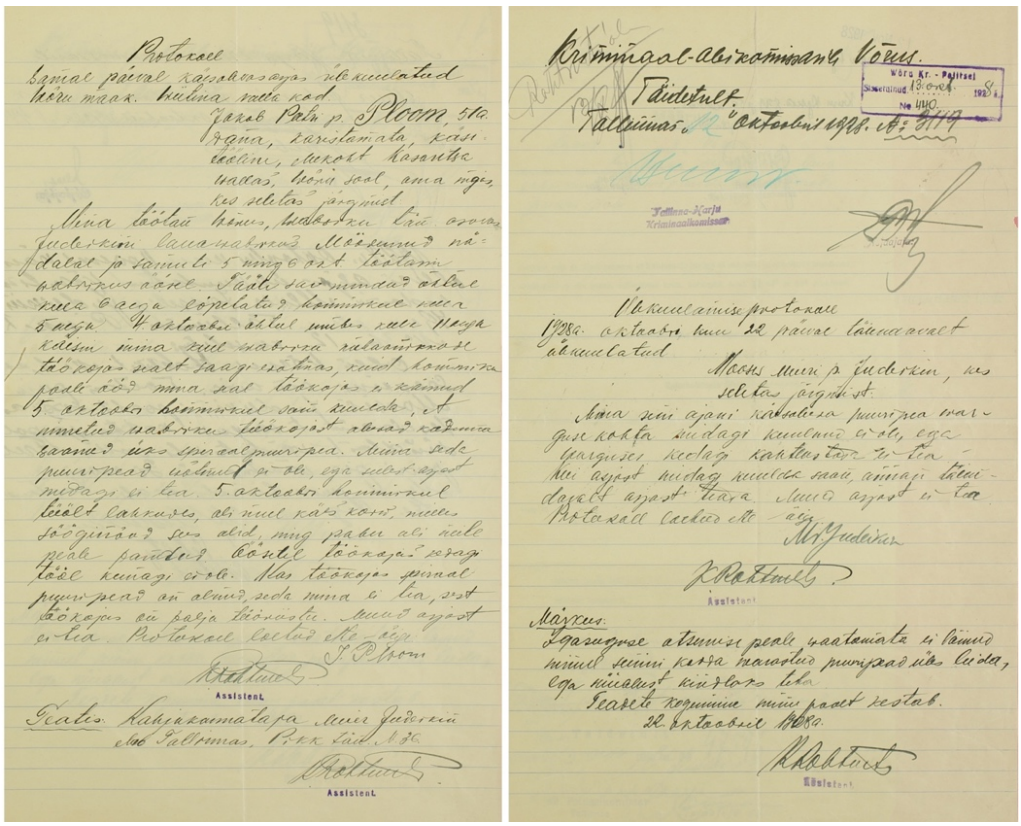

Protokollid toimikust “Meier Judeikini lauavabrikus toimepandud spiraalpuuri pää varguse asjas” allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4458.1.4869

Kuulati üle ka tööline Jakob Ploom, kelle sõnul ei teadnud ta spiraalpuuri pea kadumisest midagi:

“Möödunud nädalal ja samuti 5. ja 6. oktoobril töötasin vabrikus öösel. Tööle sai mindud õhtul kella 6 aegu, lõpetatud hommikul kella 5 aegu. 4. oktoobril õhtul umbes kella 11 aegu käisin mina küll vabriku mehaanikute töökojas sealt saagi võtmas, kuid hommiku poole ööd mina seal töökojas ei käinud.

5. oktoobril hommikul sain kuulda, et nimetud vabriku töökojast olevad kaduma saanud üks spiraalpuuripea. Mina seda puuripead võtnud ei ole, ega sellest asjast midagi ei tea. 5. oktoobril hommikul töölt lahkudes, oli mul käes korv, ning paber oli selle peale pandud. Öösetel töökojas kedagi tööl kunagi ei ole. Kas töökojas spiraalpuuripead on olnud, seda mina ei tea, sest töökojas on palju tööriistu.”

Juurdlus on kestnud veel mitu nädalat, kuid see ei ole tulemust andnud ning politseiametnik pidi tunnistama järgmist:

“Igasuguse otsimise peale vaatamata ei läinud minul senini korda varastatud puuripead üles leida ega süüalust kindlaks teha. Teadete kogumine minu poolt kestab.”

Lõpuks jõudis asi novembri keskel kohtusse. Kuna kahjusaaja kedagi lauavabrikus toime pandud spiraalpuuripea varguses ei süüdistanud ning politsei juurdlusel süüaluseid ei ole leitud, otsustas Võru 1. jaoskonna rahukohtunik asja süüaluse mitteleidmise tõttu lõpetada.

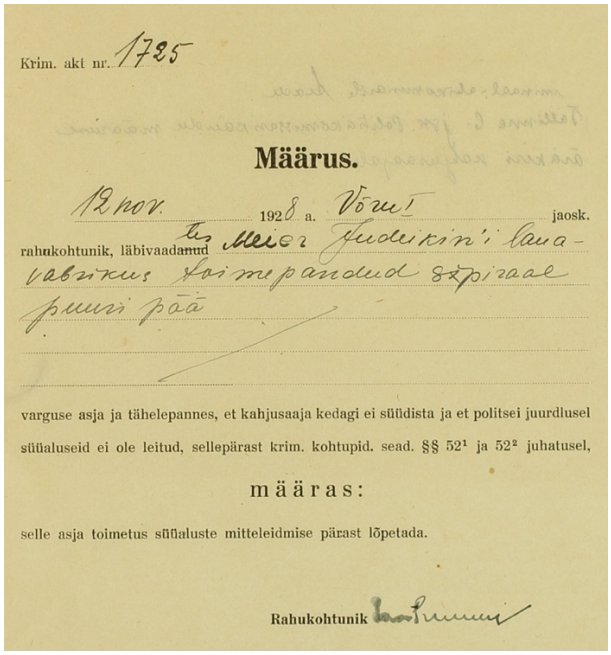

Krim. akt nr. 1725

Määrus.

12 nov. 1928 a. Võrus jaosk.

rahukohtunik, läbivaadanud M. Meier Judeikini lauavabrikus toimepandud spiraalpuuri pääd varguse asja ja tähelepannes, et kahjusaaja kedagi ei süüdista ja et politsei juurdlusel süüaluseid ei ole leitud, sellepärast krim. kohtupid. sead. §§ 52¹ ja 52² juhatusel,

määras:

selle asja toimetus süüaluste mitteleidmise pärast lõpetada.

Rahukohtunik

Kohtumäärus toimikust "M. Judeikini lauavabrikus toimepandud spiraalpuuri pää varguse asjas" allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4458.1.4869

1928

Ka 1928. aastal tehti ajalehtedes Meier Judeikini metsatööstusele reklaami. Allpool on mõned tol aastal avaldatud kuulutustest.

Ajalehtedes "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja" 21. jaanuaril ja "Wõru Teataja" 23. juunil ilmunud teadaannete kohaselt pakus lauavabrik Võrus alandatud hindadega häid kuivi lauapindusid ja pinnapuid.

Häid kuiwi
lauapindusid
müüb alandatud hindadega
M. JUDEIKIN'i lauawabrik.

Teadaanne.
Tänasest päewast kuni 1. augustini s. a. müü-
akse Meier Judeikini lauawabrikus, Wabriku t. 6,
pinnapuid
alandatud hindadega.

17. novembril andis Võru lauavabrik ajalehes "Wõru Teataja" avaldatud kuulutuse kaudu teada, et:

"Ostab piiramata arvul kuuse palke ja kuuse pakkusi 7 jala 2″ ja 8 jala 2″ pikkuses, jämedusega 7″ ja jämedamad, ning maksab kõrgemat turuhinda. Vastuvõtmine igas raudteejaamas."

Sarnaselt eelmiste aastate kuulutustele soovitas ettevõte "oma laost igasuguseid hööveldatud ja hööveldamata laudu, nagu põranda- ja voodri- ja laelaudu, ukse ja aknakleidungi laudu, põranda- ja laeliste, latte ja katusesindlid" ning võttis vastu "palke saagida ja laudu kantida ja hööveldada ja sindlid lõigata".

Jahuveski, mille sisseseade oli "viimaseaja tehnikanõuetele vastav", võttis "igasugust teravilja jahvatada" ning tegi "tangu ja kruupisi". Töö oli kiire ja korralik.

Mehaanika töötuba endiselt võttis "igasugu mehaanikatöid" vastu.

Meier Judeikini
lauawabrik
Wôrus, Wabriku tänaw nr. 6, telefon 89.
Ostab
piiramata arwul kuuse palke ja
kuuse pakkusi
7 jala 2" ja 8 jala 2" pikkuses, jämedusega 7" ja jämedamad, ning maksab kõrgemat turuhinda. Wastuwõtmine igas raudteejaamas.
Soowitab
oma ladust igasuguseid hööweldamata ja hööweldatud laudu, nagu: põranda-, woodri- ja laelaudu, ukse- ja aknakleidungi laudu, põranda ja lae liiste, latte ja katuse-sindleid.
WÕTAB WASTU
palke saagida ja laudu kantida ja hööweldada ning sindleid lõigata.
Jahuweski
wõtab igasugust terawilja jahwatada. Teeb tangu ja kruupisi. Sissesääde wiimaseaja tehnikanõuetele wastaw.
Töö kiire ja korralik.
Mehaanika töötuba
wõtab igasuguseid mehaanika töid wastu.

Pühade eel, 22. detsembril soovis ajalehes "Wõru Teataja" Meier Judeikini ettevõte oma lugupeetud ärisõpradele ja kaubatarvitajatele rõõmsaid pühi ja edurikkast uut aastat!

Soowin rõõmsaid pühi
ja edurikkast uut aastat!
oma lugupeetud ärisõpradele ja kaubatarwitajatele
Meier Judeikin
Metsatööstus ja Kaubandus

1929

1929. aastal hakkas Meier Judeikini Tapa lauavabrik osutama teenuseid suurfirmale "Thomas Clayhills & Son" [1]. Vastav leping sõlmiti eelneva aasta viimasel päeval.

Nii näiteks vahemikus 24. jaanuarist kuni 7. veebruarini oli Tapa saeveskis läbilõigatud tavalise lõikuse teel 1 323 palki ja prussimise teel 256 palki kogumahus 18 058,40 kantjalga. Märtsikuus saadi kokku 2 103 palki mahus 11 959,60 kantjalga. Kokku, vastavalt kahe firma vahelisele lepingule, võis saetud palkide kogumaht ulatuda 70 000 kantjalani ehk 1 982 kuupmeetrini.

[1] Eestis tegutsenud ekspeditsioonifirma, mille tegevusalad olid väliskaubandus ning impordi- ja ekspordikorraldus. Firma peamised sisseveoartiklid olid sool, raud, heeringas, tursk, tubakas, humalad ja muud. Välja veeti lina, vilja ja metsasaadusi, hiljem ka asbesti ja tsementi. “Thomas Clayhills & Son” oli maailma üks vanimaid firmasid – 1933. aastal pidas ettevõte 300. juubelit.

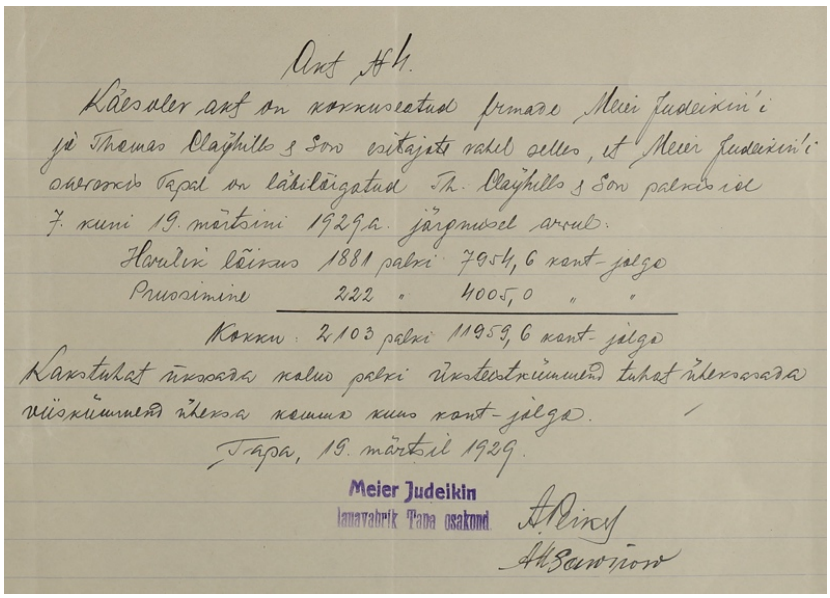

Akt №.

Käesolev akt on koostatud firmaga Meier Judeikini ja Thomas Clayhills & Son esitajate vahel selles, et Meier Judeikini omanik Tapal on lähetatud Th. Clayhills & Son palkmaterjal 7. kuni 19. märtsini 1929 a. järgnevat arvult:

Havilsi lõikus 1881 palki 7954,6 kant-jalga
Pruosimine 222 „ 4005,0 „ „

Kokku: 2103 palki 11959,6 kant-jalga

Kaastuhat üksteist sada viis palki üksteistkümmend tuhat üheksasada viiskümmend üheksa komma kuus kant-jalga.

Tapa, 19. märtsil 1929.

Meier Judeikin
lauavabrik Tapa osakond.

A. Pirsk
A. Bawinow

Akt toimikust “Leping Võru metsatööstus Meier Judeikiniga viimasele kuuluvas Tapa saeveskis “Thomas Clayhills & Soni” palkide saagimiseks”
allikas: Rahvusarhiiv, EAA.4924.1.4736

1929. aastal toodi palke Meier Judeikini Tapa saeveskisse töötlemiseks eri paikadest, sealhulgas ka Saksi vallast. Kokku saeti läbi Saksi vallast toodud 8 501 erimõõdus kuuse- ja männipalki kogumahus 1 790 kuupmeetrit.

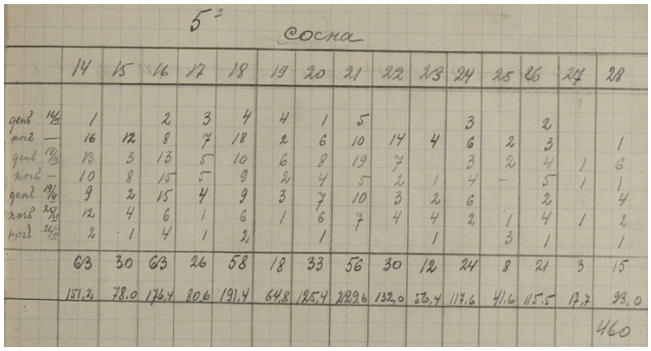

5"	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
genl 14/12	1		2	3	4	4	1	5			3		2		
mänd —	16	12	8	7	18	2	6	10	14	4	6	2	3		1
genl 17/12	13	3	13	5	10	6	8	19	7		3	2	4	1	6
kuus —	10	8	15	5	9	2	4	5	2	1	4	—	5	1	1
genl 19/12	9	2	15	4	9	3	7	10	3	2	6		2		4
kuus 23/12	12	4	6	1	6	1	6	7	4	4	2	1	4	1	2
kuus 26/12	2	1	4	1	2		1			1		3	1		1
	63	30	63	26	58	18	33	56	30	12	24	8	21	3	15
	151,2	78,0	176,4	80,6	191,4	64,8	185,4	229,6	132,0	56,4	117,6	41,6	115,5	17,7	93,0
															460

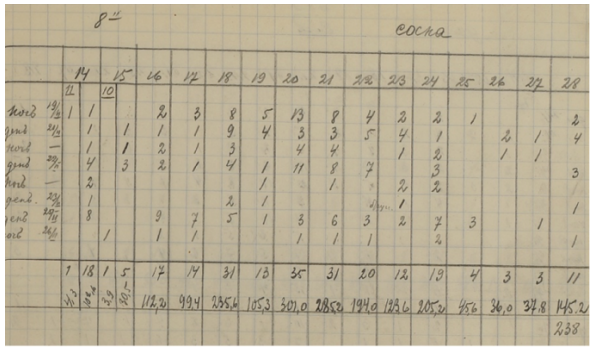

8"	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
	11 / 1	10 /													
kuus 14/12	1		2	3	8	5	13	8	4	2	2	1			2
genl 21/12	1	1	1	1	9	4	3	3	5	4	1		2	1	4
kuus —	1	1	2	1	3		4	4		1	2		1	1	
genl 23/12	4	3	2	1	4	1	11	8	7		3				3
kuus —	2					1		1		2	2				
genl. 24/12	1				2	1			1						1
genl 27/12	8		9	7	5	1	3	6	3	2	7	3		1	
kuus 28/12		1	1	1			1	1	1		2				1
	7	18	1	5	17	14	31	13	35	31	20	12	13	4	3	3	11
	147 / 294	378 / 252	21 / 42	105 / 210	112,2	99,4	235,4	105,3	301,0	285,2	194,0	123,6	205,2	45,6	36,0	37,8	145,2
																	238

Saetud palkide arvestuslehed toimikust “Tapal Meier Judeikini saeveskis Saksist toodud saetud metsamaterjalide raamat”
allikas: Rahvusarhiiv, EAA.4924.1.5274

1929

Eesti metsatööstuses sealhulgas ka Meier Judeikinile kuulunud ettevõtetes on aastate jooksul juhtunud üsna palju õnnetusjuhtumeid, mille käigus said töölised erinevat laadi vigastusi. Mõned neist olid tõsisemad, teised aga mitte nii tõsised.

Tihtipeale jõudsid teated vigastusjuhtumitest ka ajalehtedesse. Nii näiteks kirjutas 10. augustil 1922 väljaanne “Päewaleht” oma ülevaates pealkirjaga “Õnnetud juhtumised Judeikini lauavabrikus”, et:

“10. juulil sai tööline V. Oserov vabriku ladus sae juures töötades käest vigastada. Õnnetus juhtus liig lõdva rihma läbi. Ravitseti ambulatooriumis.

V. Vassiljevi peale langes 11. juulil hööveldamiseks ülesseatud lauavirn, kusjuures Vassiljevi mõlemad jalad viga said.

Veel sai tähendatud vabrikus 12. juulil viga J. Loorits, kes palke saekaatri ette vedades enesele raudklambriga vastu pead lõi.”

Raske õnnetus töölisega Võrus.

Ajaleht “Postimees” andis 3. augustil 1926 ilmunud uudisnupu “Raske õnnetus töölisega Võrus” vahendusel teada, et: “Eile juhtus Võrus Judeikini lauavabrikus töölise Jaan Türkiga raske õnnetus. Palgi väljatõmbamisel järvest libises see ja otse töölistele vastu jalgu. Palgi rõhumisel murdus töölise Türki pahema jala sääreluu. Õnnetu toimetati haigemaja.”

Ajaleht “Kaja” mainis 29. septembril 1934 ühte õnnetusjuhtumit lausa Tallinna politsei kroonika rubriigis: “Tallinnas, Suur-Juhkentali uulitsal 34 elutsev Anna Suursoo, 28 aastat vana, sai Judeikini lauavabrikus vigastada maha kukkudes. Vigastus pole raske.”

Tööliste vigastusi dokumenteeriti ja nende paranemist jälgiti põhjalikult. Allpool on toodud ühe õnnetusjuhtumi käsitlemise näide.

1929. aastal töötas Meier Judeikini puuhoovis Tallinnas, Koplis, Bekkeri tehase maa peal kokku 12–14 meestöölist. 28. veebruaril, vagunite väljalaadimisel, kukkus ühele neist, 39-aastasele poissmehele Karl Rüütlile, vagunist laud vasaku käe sõrmede peale. Esmase arstliku läbivaatuse käigus selgus, et tegemist oli nelja sõrme põrutuse, haava ja luumurruga.

Õnnetusjuhtumi registreerimiseks koostati ettevõtte poolt Eesti Tööliste Kinnitusühisusele nimele vastav teadaanne.

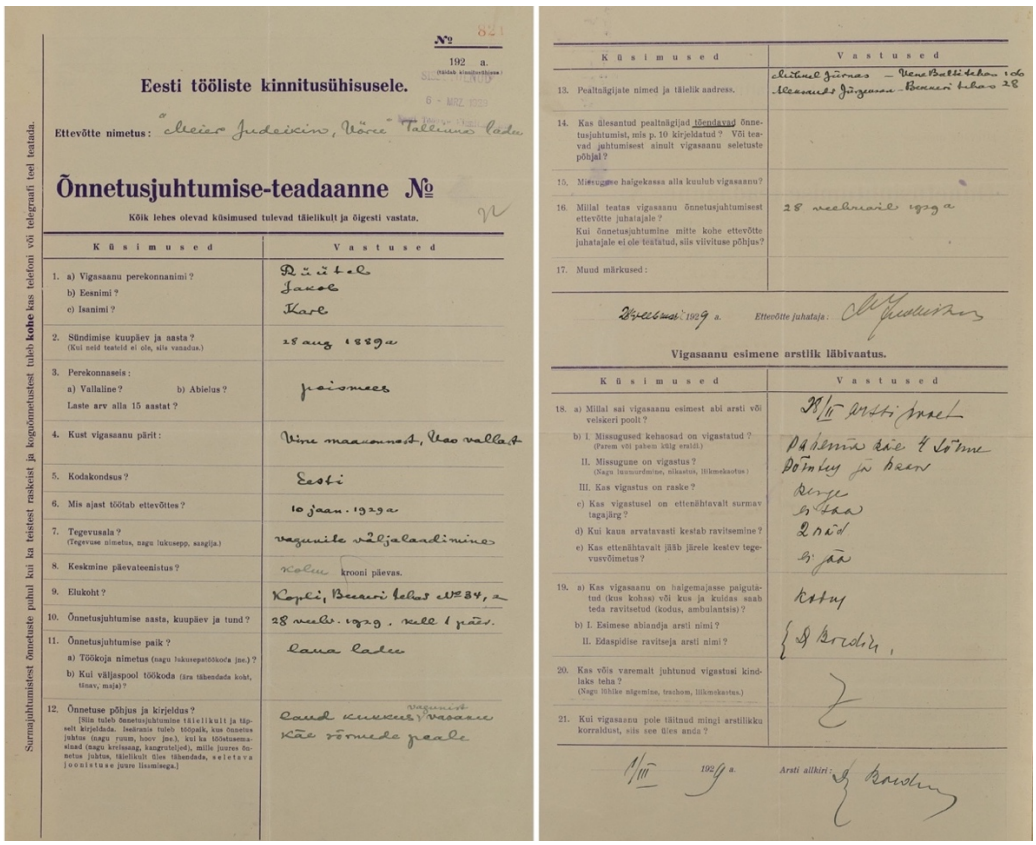

№ 821

192 a.

Eesti tööliste kinnitusühisusele.

Ettevõtte nimetus: Meier Judeikini, Võru lauavabrik Tallinna laadu

Surmajuhtumistest õnnetuste puhul kui ka teistest raskeist ja kogõnnetustest tuleb **kohe** kas telefoni või telegrafi teel teatada.

Õnnetusjuhtumise-teadaanne №

Kõik lehes olevad küsimused tulevad täielikult ja õigesti vastata.

Küsimused	Vastused
1. a) Vigasaanu perekonnanimi? b) Eesnimi? c) Isanimi?	Rüütel Jacob Karl
2. Sündimise kuupäev ja aasta? (Kui seid teateid ei ole, siis vanadus.)	28 aug 1889 a
3. Perekonnaseis: a) Vallaline? b) Abielus? Laste arv alla 15 aastat?	poisimees
4. Kust vigasaanu pärit:	Vine maavonnost, Ilsa vallast
5. Kodakondsus?	Eesti
6. Mis ajast töötab ettevõttes?	10 jaan. 1929 a
7. Tegevusala? (Tegevuse nimetus, nagu lukusepp, sangija.)	vagunite väljalaadimine
8. Keskmine päevateenistus?	kolm krooni päevas.
9. Elukoht?	Koplis, Bekkeri tehas № 34, a
10. Õnnetusjuhtumise aasta, kuupäev ja tund?	28 veeb. 1929. kell 1 päev.
11. Õnnetusjuhtumise paik? a) Töökoja nimetus (nagu lukusepatöökoda jne.)? b) Kui väljaspool töökoda (ära tähendada koht, tänav, maja)?	laua ladu
12. Õnnetuse põhjus ja kirjeldus? [Siin tuleb õnnetusjuhtumise täielikult ja täpselt kirjeldada. Iseäranis tuleb tähpalk, kus õnnetus juhtus (nagu ruum, hoov jne.), kui ka tööstusemaisad (nagu kreissaag, kangrutsejed), mille juures õnnetus juhtus, täielikult ilma tähendeda, selletava joonistuse juure lisamisega.]	laud kukkus vagunist vasaku käe sõrmede peale

Küsimused	Vastused
13. Pealtnägijate nimed ja täielik aadress.	Aleksander Jürgenson – Vene Baltitehas ido Aleksander Jürgenson – Bekkeri tehas 28
14. Kas ülesantud pealtnägijad tõendavad õnnetusjuhtumist, mis p. 10 kirjeldatud? Või teavad juhtumisest ainult vigasaanu seletuste põhjal?	
15. Missugune haigekassa alla kuulub vigasaanu?	
16. Millal teatas vigasaanu õnnetusjuhtumisest ettevõtte juhatajale? Kui õnnetusjuhtumine mitte kohe ettevõtte juhatajale ei ole teatatud, siis viivituse põhjus?	28 veebruaril 1929 a
17. Muud märkused:	

29 veebruar 1929 a. Ettevõtte juhataja: A. Judeikin

Vigasaanu esimene arstlik läbivaatus.

Küsimused	Vastused
18. a) Millal sai vigasaanu esimest abi arsti või velskeri poolt?	28/II Arsti juures
b) I. Missugused kehaosad on vigastatud? (Parem või pahem külg eraldi.)	Pahema käe 4 sõrme
II. Missugune on vigastus? (Nagu luumurdmine, nikastus, lõikemeksatus)	Põrutus ja haav
III. Kas vigastus on raske?	Kergemat
c) Kas vigastusel on ettenähtavalt surmav tagajärg?	Ei tähda
d) Kui kaua arvatavasti kestab ravitsemine?	2 nädal
e) Kas ettenähtavalt jääb järele kestev tegevusvõimetus?	Ei jäa
19. a) Kas vigasaanu on haigemajasse paigutatud (kus kohas) või kus ja kuidas saab teda ravitsetud (kodus, ambulantsis)?	Kodus
b) I. Esimese abiandja arsti nimi? II. Edaspidise ravitseja arsti nimi?	A. Kordin,
20. Kas võis varemalt juhtunud vigastusi kindlaks teha? (Nagu lõhike nigemise, teschom, lõikemeksatus.)	
21. Kui vigasaanu pole täitnud mingi arstilikku korraldust, siis see üles anda?	

1/III 1929 a. Arsti allkiri: A. Kordin

Õnnetusjuhtumise-teadaanne toimikust “Meier Judeikin – Võru lauavabrik”
allikas: Rahvusarhiiv ERA.842.1.5880

Vastavalt arsti poolt Haigekassale edastatud õnnetusjuhtumiselehele abiraha maksmiseks ei olnud töölise elu ohus ning talle ei tekkinud ettenähtavat püsivat töövõimetus. Ravitsemine pidi kestma kaks nädalat.

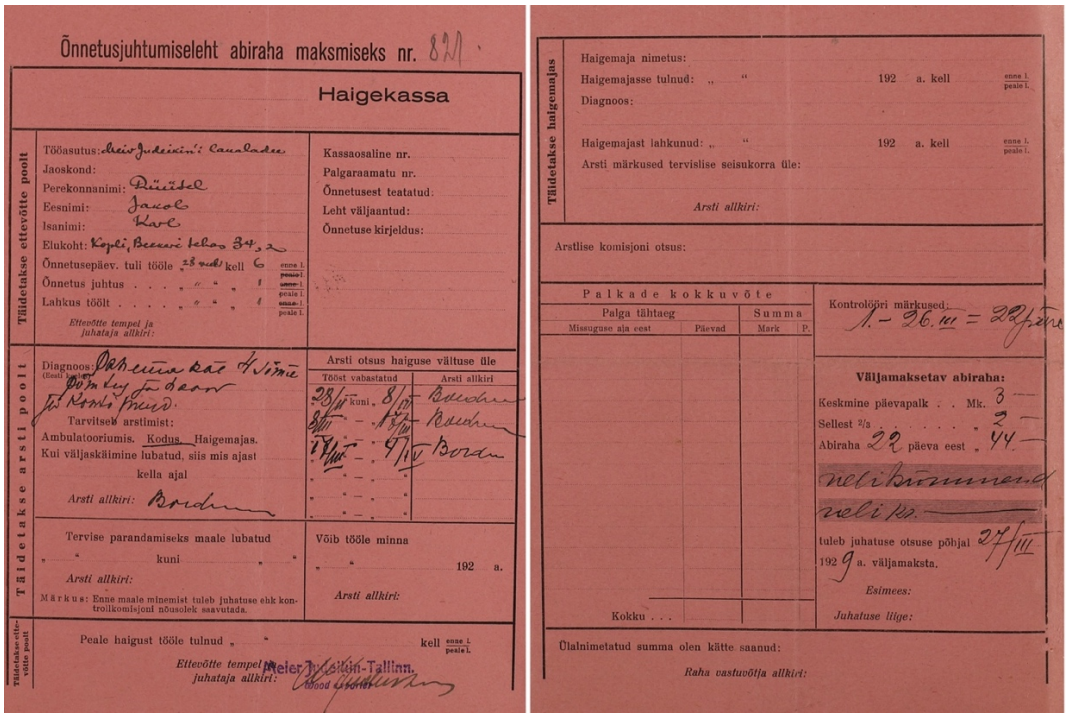
Õnnetusjuhtumiseleht abiraha maksmiseks nr. 821

Haigekassa

Tõldetakse ettevõtte poolt

Tööasutus: Meier Judeikini Vanalaadne
Jaoskond:
Perekonnanimi: Rüütel
Eesnimi: Jakob
Isanimi: Karl
Elukoht: Kopli, Beerwi tee 34, 2
Õnnetusepäev. tuli tööle „28 veebr" kell 6 enne l. pealel l.
Õnnetus juhtus . . . „ „ „ enne l. pealel l.
Lahkus töölt . . . „ „ „ enne l. pealel l.
Ettevõtte tempel ja juhataja allkiri:

Kassaosaline nr.
Palgaraamatu nr.
Õnnetusest teatatud:
Leht väljaantud:
Õnnetuse kirjeldus:

Tõldetakse arsti poolt

Diagnoos: (lõpl.) Oksemine käe 4 sõrme [illegible]
Tarvitseb arstimist:
Ambulatooriumis. Kodus. Haigemajas.
Kui väljaskäimine lubatud, siis mis ajast kella ajal
Arsti allkiri: Borden

Arsti otsus haiguse vältuse üle

Tööst vabastatud	Arsti allkiri
28/II kuni 8/III	Borden
9/III – 17/III	Borden
17/III – 31/III	Borden

Tervise parandamiseks maale lubatud „ „ kuni „ „
Arsti allkiri:
Märkus: Enne maale minemist tuleb juhatuse ehk kontrollkomisjoni nõusolek saavutada.

Võib tööle minna „ „ 192 a.
Arsti allkiri:

Tõldetakse ettevõtte poolt

Peale haigust tööle tulnud „ „ kell enne l. pealel l.
Ettevõtte tempel ja juhataja allkiri: Meier Judeikin-Tallinn.

Tõldetakse haigemajas

Haigemaja nimetus:
Haigemajasse tulnud: „ „ 192 a. kell enne l. peale l.
Diagnoos:
Haigemajast lahkunud: „ „ 192 a. kell enne l. peale l.
Arsti märkused tervislise seisukorra üle:
Arsti allkiri:

Arstlise komisjoni otsus:

Palkade kokkuvõte

Palga tähtaeg		Summa	
Missuguse aja eest	Päevad	Mark	P.
Kokku . . .			

Kontrolöörl märkused: 1. – 26. III = 22 päev

Väljamaksetav abiraha:
Keskmine päevapalk . . Mk. 3 —
Sellest 2/3 . . . . . „ 2 —
Abiraha 22 päeva eest „ 44 —
nelikümmend neli kr.
tuleb juhatuse otsuse põhjal 27/III 192 9 a. väljamaksta.
Esimees:
Juhatuse liige:

Ülalnimetatud summa olen kätte saanud:
Raha vastuvõtja allkiri:

Õnnetusjuhtumiseleht abiraha maksmiseks toimikust "Meier Judeikin – Võru lauavabrik" allikas: Rahvusarhiiv ERA.842.1.5880

Kuid seejärel pikendati arsti otsusel tööst vabastamist mitmel korral kuni 31. maini. Seega pidi Haigekassa vigasaanule maksma abiraha kolme kuu eest, kokku 144 krooni, arvestades töölise keskmist palka 3 krooni päevas ja makstes sellest summast kaks kolmandikku.

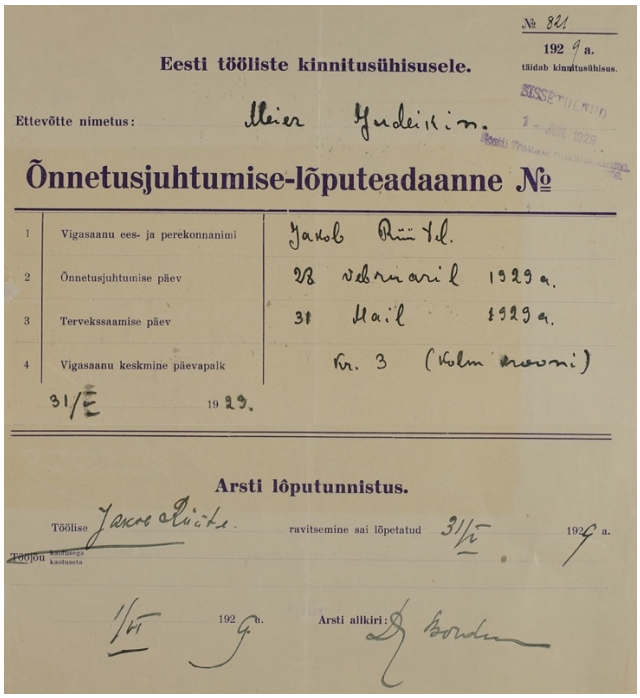
№ 821
192 9 a.
tõldab kinnitusühisus.

Eesti tööliste kinnitusühisusele.

Ettevõtte nimetus: Meier Judeikin.

Õnnetusjuhtumise-lõputeadaanne №

1	Vigasaanu ees- ja perekonnanimi	Jakob Rüütel.
2	Õnnetusjuhtumise päev	28 veebruaril 1929 a.
3	Tervekssaamise päev	31 Mail 1929 a.
4	Vigasaanu keskmine päevapalk	kr. 3 (kolm krooni)

31/E 1929.

Arsti lõputunnistus.

Töölise Jakob Rüütel ravitsemine sai lõpetatud 31/V 1929 a.

1/VI 1929 a. Arsti allkiri: Borden

Õnnetusjuhtumise-lõputeadaanne toimikust "Meier Judeikin – Võru lauavabrik" allikas: Rahvusarhiiv ERA.842.1.5880

1929–1931

Ka 1929. aastal jõudis Meier Judeikini metsaäri mitmel korral ajalehtede veergudele. Ajakirjanduse fookusesse sattusid nii ettevõtte omaniku suur juubel kui ka äritegevusega seoses aset leidnud kriminaalse iseloomuga juhtumid.

23. juunil pühendas ajaleht "Päewaleht" oma materjali Meier Judeikini juubelile. Artikkel kandis pealkirja "Metsatöösturi ja –eksportööri juubel. Meier Judeikin 50-aastane" ning andis ülevaate Judeikinite metsaäri ajaloost ja selle arengust.

Metsatöösturi ja -eksportööri juubel.

Meier Judeikin 50-aastane.

"Meier Judeikin on üks neist Eesti suurtöösturitest ja ärimeestest, kes väikesest peale hakates end kõrgemale on viinud visa tööga ja soliidse äritegevusega, nii et ta ettevõtted seisavad tugeval alusel.

M. Judeikin sündis Võrus 23. juunil 1879. aastal [1]. Tema isal oli sel ajal väike metsatööstus. Sel ajal peamiselt Eesti metsatööstuses valmistati liipreid, telegraafiposte ja prusse. Lauamaterjale ja muidu ehituspuid siis veel ei tehtud, nagu me seda Eesti metsatööstuses praegu peaosana näeme. Valmispuu veeti osalt Venemaale, kuid sageli suured Vene metsaärid lasksid selle materjali siit saata Inglismaale. Eesti ärimehed siis veel ise puukaupu Lääne-Euroopasse ei eksporteerinud.

Juba noorelt M. Judeikin asus isa metsaäris kaasa töötama ja ilmutas erilist andi sel alal. Tööstust laiendati Võrus, 1908. aastal asutati esimene lauavabrik. Kuid peagi ka see ei rahuldanud noort edasipüüdjat, kel ees seisis suurem eesmärk.

Hakati metsamaterjali eksporteerima ka lääne. Siiski Eesti kaup oli Inglismaal veel tundmatu, seepärast, nagu teisedki suuremad firmad tol ajal, saadeti puukaup Riia kaudu ja see läks välisturule Riia margi all, mida välisturul hästi tunti. Metsamaterjale Lääne-Euroopasse eksporteerima hakates Judeikini metsatööstus omas märksa laialdasema ilme ja toodang tõusis kiirelt.

Eesti iseseisvusega osutus metsaeksport Riia kaudu ebasoodsaks, seepärast tuli metsatöösturitel asuda Eesti puukaupade margi – Eesti puukauba Eesti nime all – välisturule tutvustamisele.

Meier Judeikin oli üks esimestest, kes lõi Inglise turuga otsekohesed ärisidemed, millele ei jäänud tulemata head väljavaated, nii et 1921. aastal asutati Tallinna eksportkontor. See oli suur samm edasi. Täpne ja soliidne asjaajamine tõi peagi Inglise turu usalduse ja ettevõtte laiendamise vajadus kerkis päevakorda. Asutati lauavabrikud Tapale, Rakverre ja Mustveesse. Kuid ka nende toodang ei suutnud katta järjest kasvavat nõuet. Nii hakkas firma rentima lauavabrikuid vähemalt metsatöösturitelt. Rendil olevate lauavabrikute arv praegu ulatub paarikümne peale. M. Judeikini firma valmistab ja eksporteerib üsna suure osa Eesti üldises metsaekspordis."

[1] tegelikult sündis Meier Judeikin 1878. aastal

Sama aasta 5. detsembril avaldas ajaleht "Wõru Teataja" samuti ülevaatliku lühiartikli Meier Judeikini metsatööstusest ja kaubandustegevusest.

Meier Judeikini

metsatööstus ja kaubandus.

"Suuremaks, vanemaks ja täielikumaks ettevõtteks metsatööstuse alal on Meier Judeikini metsatööstus ja kaubakontor Võrus, Vabriku tänav 6. Firma on asutatud 1875. aastal. Alguses oli ettevõte väike, kuid aastate jooksul on see alatasa suurenenud, nii et praegu on vabrikud ka väljaspool Võru - Tapal, Rakveres, Järva-Jaanis ja mujal.

Päärõhku on pandud metsasaaduste ümbertöötamisele, mida väljamaale eksporteeritakse. Lõigatakse laudu, kanditakse ja hööveldatakse. Oma jahuveskis kõik lihtjahvatused, kruubi- ja ülesõela jahu tegemine. Uudiseks on oma töökojas kantimise masinate valmistamine. Jõuallikana kasutatakse auru lokomobiili, mis annab 75 hobujõudu ja tarviduse korral veel rohkemgi. Köetakse saepuruga. Sisseseade kõigiti vastav ajanõuetele."

3. juulil avaldas ajaleht "Päewaleht" uudise, et Võrus elaval metsakaupmehel Judeikinil põles Urvaste valla piirides raiestikus ära ligi 9 sülda valmistöötatud metsamaterjali – 7,8 kantsülda propsipuid ja 1 süld põletispuid.

Metsakaupmehel põles ära ligi 9 sülda metsamaterjali.

Ülejäänud 1929. aastal ilmunud uudised ja artiklid, milles mainiti Meier Judeikini äri, rääkisid vargustest ja kelmustest.

Noored wargad Koplis.

Aasta esimeses pooles leidis aset mitu ettevõttele kuulunud metsamaterjali vargust. Nii raporteeris 28. veebruaril ajaleht "Waba Maa", et "Koplis asuva Judeikini lauaõue vaht kaebas politseile, et Koplis elutsevad poisikesed R. M. ja D. W. varastanud Judeikini laualaost mõned lauaotsad."

18. aprillil kirjutas väljaanne "Põhja Kodu", et "Tudulinnas elutsev Tallinna metsaäri Meier Judeikini volinik Diedrich Roosiväii teatas politseile, et ühel öösel olevat Ranna-Pungerja jõe suust ära viidud metsaäri 8 männipalki."

Samas ajalehes avaldati 25. aprillil uudis, et "Tudulinnas elutsev Tallinna metsaäri Meier Judeikini kohapealne volinik Diedrich Roosiväli teatas politseile, et Ranna-Pungerja jõe äärselt heinamaalt on varastatud 5 kuusepalki."

Meier Judeikini äri sai ajalehes "Päewaleht" taas kord mainitud 30. septembril 1929, mil kirjutati Tallinnas, Balti jaama kaubakontoris aset leidnud veodokumentide kuritarvitamisest ning sellele järgnenud vahistamisest. Esikülje artikkel kandis pealkirja "Balti kaubajaama laekur I. Peets lõi läbi 1 910 krooni. 10 aastat teenis korralikult. Mees, kel oli tegemist miljonitega".

Balti kaubajaama laekur I. Peets lõi läbi 1910 krooni.

"Laupäeva õhtul arreteeriti Balti kaubajaama laekur Ivar Peets. Arreteerimise põhjuseks on riigi raha läbilöömine. Esialgsete andmete järel ulatub raisatud rahasumma 1 910 kroonile. I. Peets on oma praegusel kohal, kust tema käest läbi käisid miljonid, korralikult teeninud 10 aastat. Kaasametnikud iseloomustavad teda väga täpse inimesena oma ametikohuste täitmisel.

Raharaiskamise tegid avalikuks Peetsi kaasmetnikud. Suvepuhkuse ajal täitis Peets vanema laekuri aset, millal ongi sündinud rahade kõrvaldamine. Nimelt ei ole Peets tagasi maksnud raha kolme järelmaksu-tokumendi järele. Hiljem, viibides ise puhkusel, tulnud ta kaubakontorisse, teinud seal raamatusse 125-sendilise sissekande ja jätnud raha lauale. Teistele nägemata näpanud ta samal ajal laualt neli veotokumenti.

Need olid ärimees Judeikini omad. Tokumendid taskus läinud ta Judeikini juure ja teatanud, et kaup on kohal, maksku Judeikin veoraha, 650 krooni, välja. Kuna Peetsi tunti äriringkondades väga

vastutuleliku mehena, ei äratanud tema talitusviis kahtlust ja Judeikin maksis summa välja. Peets ei toonud aga tagasi ei tokumente ega raha.

Kui nüüd vanem laekur hakkas tokumente revideerima, märkas ta kohe, et Judeikini tokumendid on kadunud, ja nähtavasti siis ka asjad õiendatud. Ta kõlistis Judeikini kontorisse, kust teatati, et raha on makstud Peetsile. Kassas aga vastavat summat polnud. Loost teatati võimudele, kust järgnes arreteerimise käsk. I. Peetsi kohta kõneldakse, et ta viimasel ajal külastanud joogikohti."

Antud asjas jõudis kohtuprotsess lõpusirgele 1930. aasta kevadel ning see kajastus mitmes ajalehes, sealhulgas 1. aprillil ajalehes "Waba Maa" artiklis pealkirjaga "Laekur 6 aastaks sunnitööle. Raiskamine Balti jaama kaubakontoris. Viin võttis võimust".

Laekur 6 a. sunnitööle.

"Laupäeval arutati rahukogus Balti raudteejaama kaubakontori endise laekuri Ivar Peetsi protesti riigiraha mahajoomise pärast.

See oli möödunud sügisel 28. septembril, kui kaubakontori juhataja Andres Sikk teatas ametivõimudele, et laekur on 1 919 krooni 67 senti riigirahadest läbi löönud. Laekur nabiti kinni. Tema seletas, et puudujääk on talle mõistatus, see olevat tekkinud "teadmata põhjustel". Seda mõistatuslikku puudujääki ta varjanud, näidanud aruannetes väljaminekutena vale summe.

Raiskamise üks ots tuli päevavalgele septembri lõpul. Siis leiti, et 622 krooni 79 senti lunamaksu, mis pidi maksetama AS "Krullile", oli juba juulikuu aruandes kui 31. juulil välja maksetud. Siin oli Peets nähtavasti läind segamini, sest ka augustikuu aruandesse oli paigutatud sama summa. Kahekordselt figureerisid aruannetes ka AS "SilvaIe" ja Saku õllevabrikule maksetud lunamaksud.

Peale selle selgus, et septembrikuus on salapärasel viisil läinud kaduma kontoriruumidest neli veodokumenti, millede järgi oli saada metsaärimees Meier Judeikinilt 650 krooni. Judeikinilt kuuldi, et Peets oli võtnud rahad välja.

Kuhu pani Ivar Peets kõrvaldatud summad? Ta jutustas kohtu-uurijale, et olevat sattunud viina ohvriks. Juulikuus hakanud jooma seevõrd palju, et oma palgast pole piisanud. Siis hakanud võtma kõrtsiraha "kroonukassast". Paari kuuga joonud üle 1 200 krooni maha. Puudujäägi varjamiseks näidanud aruannetes nagu oleksid lunamaksud AS "Krullile", "Silvale" ja Saku õllevabrikule maksetud, kuna tegelikult need summad olid maksmata.

1. septembril ta läks üheks kuuks puhkusele. Raha lõppes varsti otsa ja südant näris mure puudujäägi pärast, sellepärast ta tuli puhkuse ajal ühel päeval kontorisse. Seal ta libistas laualt neli veodokumenti taskusse, ruttas Judeikini juure ja kasseeris 650 krooni sisse. Ja siirdus siis kõrtsi, kus jõi selle summa maha.

Peets, kes 33 aastat vana, teenis varemalt korralikult ja oli sel ametikohal juba 1919. aastast saadik. Kohtus ta pidas pateetilise kõne, tõstis käsi taeva poole ja hüüdis, et need olnud siiski ausasti riigiteenistuses. Rahukogu mõistis ta kõigi õiguste kaotamisega kuueks aastaks sunnitööle. Kohtukoridoril kajasid kiljatused, keegi naisterahvas sattus hüsteerikasse. Politseinik tegi käega tõrjuva liigutuse: hüsteerika on keelatud!"

Kuid sellega krimiseiklused Meier Judeikini äris 1929. aastal ei piirdunud. Oktoobrikuul ilmus Tallinnas, Pikal tänaval 36 asuvasse metsaekspordiäri kontorisse kaks isikut ettepanekuga osta head palgimetsa. Poolteist aastat hiljem lõppes asi vangiroodu saatmisega.

Kohtuprotsessist kelmide üle kirjutasid mitmed väljaanded, sealhulgas 2. mail 1931 ajaleht "Waba Maa" artiklis pealkirjaga "Kelmide ameerikalik tüssang. Kuidas äridele ja isikutele müütati võõrast metsa. Sajad tuhanded aina jooksid petiste taskusse".

Kelmide ameerikalik tüssang.

“August Tensing ja Joosep Themas tegid Judeikinile ettepaneku osta head palgimetsa. Tensing rääkis, et temal on Pärnumaal riigirendi koht toreda metsaga. Igast puust saab kindlasti kolm-neli palki. Tensing ei kiitnud mitte ainult oma metsa, vaid ka ennast, et ta on jõukas mees, tal Pärnumaal kaks talu. Are vallas “Jaani-Jaani” on ta pärisomandus, kuna Põõravere asunduses “Tagametsa” koht №7 on riigi asundustalu. Tal olevat selles talus hirmus suure väärtusega inventar. Themas kiitis takka, et Tensing on põhjatu jõukas mees, muudkui ostke temalt metsa.

Judeikin ütles, et ega ta enne ikka osta saa, kui vaatab kohapeal metsa üle. Määrati kindlaks, et Judeikini volinik Kangur pidi teatud päeval tulema metsa vaatama. Määratud päeval tuli Tensing Themasega hommikul Judeikini juure ja soovis, et leping sõlmitaks enne metsa sõitu, sest tal olevat hädasti raha vaja ühe tuhande-kroonise veksli väljaostmiseks.

Et äratada usaldust, selleks Tensing näitas Judeikinile lepingut, mis oli hiljuti sõlmitud tema ja põllutööministeeriumi vahel. Lepingust oli lugeda, et ministeerium on müünud Tensingule võlgu “Tagametsa” talu piirides kasvava metsa, mille väärtus oli ministeeriumi hinnangu järgi 5 960 krooni. See äratas usaldust. Judeikin sõlmis Tensinguga 9 000 krooni suuruses summas ostumüügi lepingu 10 000 puu peale. Lepingu sõlmimise järele Judeikin maksis Tensingule metsa ostuhinna arvel 1 060 krooni, kuna Tensing andis omaltpoolt välja lepingu korraliku täitmise kindlustuseks 1 350-kroonise veksli.

Kui Judeikini volinik Kangur sõitis selle järele paari päeva pärast “Tagametsa” tallu, siis Tensing sinna ei ilmunud. Volinik nägi nüüd, et selle talu maa peal ei olegi palgimetsa, on vaid haomets. Talu pidajateks olid Tensingi sugulased, kellele ka inventar kuulus. Are vallas oli Tensingil küll talukoht, selle väärtus oli 5 000 krooni, kuid sellel oli ka võlgu 5 000 krooni. Asi oli selge, Tensingi vastu tõsteti süüdistus kelmuses.

Juurdlusel selgus, et Tensing oli selle metsa arvel ka kedagi – Edgar Neggot tüssanud samal viisil ning saanud 780 krooni. Peale raha saamist Tensing oma nägu Neggole enam ei näidanud. Hiljem selgus, et Tensing oli “Tagametsa” koha rendi eesõigust ühes koha juure kuuluva metsaga müünud veel kaheks isikule.

Rahukogu mõistis August Tensingi kahe ja pooleks aastaks vangiroodu ühes iseäraliste õiguste kaotamise ja selle tagajärgedega. Judeikinile mõisteti välja tema poolt kelmidele maksetud summa.”

1929–1930

1929. aasta suve esimesel päeval hakkas Meier Judeikin rajama sae- ja jahuveskit Mustvees, lisaks Võrus, Tapal ja Rakveres asuvatele talle kuuluvatele lauavabrikutele.

Uus tööstus ehitati 1928. aasta novembri lõpus maha põlenud OÜ “Mustvee Tööstuse” (varem “P. Villermani tööstuse ettevõte” ja AS “Kütteveo Mustvee osakond”) lauavabriku krundile, mis asus alevi põhjatipul, Petrogradi tänaval, Peipsi järve ääres.

Uus lauatööstus Mustwee.

Uue lauatööstuse ehitusest kirjutas 5. juunil ajaleht “Postimees”:

“Läinud sügisel maha põlenud OÜ “Mustvee Tööstuse” lauavabriku asemele ehitab metsatööstur M. Judeikin uue moodsa lauatööstuse, mille juure saab ka jahuveski. Hooned on osalt juba üleval ja ka masinad kohal, nii et tööstus juuni lõpul tegevust alata võib.”

Juuli alguses saatis Meier Judeikin tööinspektorile Tartusse kirja palvega registreerida uus tööstus. Muu hulgas oli dokumendis kirjas, et:

“Ehituse ja masinate ülesseadmise juures töötavad praegu viis töölist, kolm mehaanikut ja üks öövaht. Uuesti ehitatavas vabrikus saab töö algama loodetavasti 10.-15. juulil. Uuesti ehitatav saeveski hakkab peaasjalikult metsa saadusi eksporteerimiseks ümber töötama – kuna ehituse töö arvatavasti sügiseni saab kestma. Saeveski tööle hakkamisel leiavad siin loodetavasti 25 inimest tööd.”

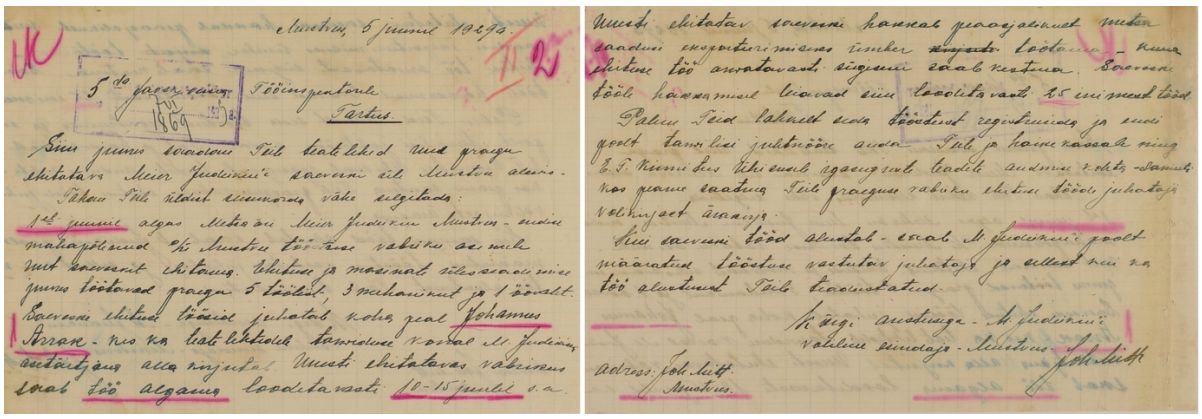

Kiri toimikust “Meier Judeikin ja Pojad sae- ja jahuveski”
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.2115.1.359

20. juulil teatad ajaleht “Kaja”, et Mustvee alev müüb maju:

“Mustvee alevivolikogu on hiljuti otsustanud M. Judeikinile ära müüa alevile oksjoni teel omandatud OÜ “Mustvee Tööstuse” majad, sest et nendesse pole võimalik, kuna nad lagunenud on, vanadekodu paigutada. Hooned müüdi
3 025 krooni eest ära.”

Vastavalt ettevõtte edastatud andmetele töötas Meier Judeikini saeveski Mustvees 1929. aastal mehaanilisel jõul; jõumasinaks oli 35-hobujõuline lokomobiil. Ametimeestel oli tükitööde palga alamäär 30 krooni ja ülemmäär 90 krooni, lihttööliste päevatöö puhul vastavalt kaks ja kolm krooni.

1930. aastal oli saeveski juurde juba ehitatud ka jahuveski, kus vajaduse korral töötas üks mees saeveskist. Suvisel tippajal oli saeveskis hõivatud 40 mees- ja 10 naistöölist, lisaks viis vahti ja neli ametnikku. Meestöölised said palgaks umbes 2,25 krooni ning naistöölised 1,50 krooni päevas. Ametnikud teenisid 60–150 krooni kuus.

Meier Judeikini lauatööstus Mustvees
foto: Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus, UTKK PK 751

Uus lauatööstus leidis kajastust ka 1931. aasta "Põltsamaa–Jõgeva–Mustvee aadresskalendris", kus seda nimetati Eesti üheks suuremaks lauavabrikuks.

Mõni sõna Eesti suuremast lauawabrikust.

"Meier Judeikini Mustvee osakond asutati 1928. aastal endise "Kütteveo" asemele, mis samal aastal maha põles. Sinna ehitas firma "M. Judeikin" uue moodsa vabriku, mis töötab aurujõul ja on ümbruskonnas, kui ka Eestis suuremaid. Vabrik parvetab omale kõigis Mustvee ligidal olevates jõgedes ja Peipsil materjale.

Valmis materjali saadab raudteel Tallinna, kus asub eksport ladu. Judeikini vabrik valmistab ka siseturu tarvis kõrgeväärtuslisi ehitusmaterjale. Nimetatud firmal on veel Eestis oma vabriku kolm osakonda: Võrus, Tapal ja Rakveres, mis valmistavad samuti eksport ja kohalikku materjali. Firmal on veel Eestis palju teisi vabrikuid renditud, mis valmistavad samuti eksport kaupa."

Samas väljaandes ilmus ka Mustvee lauavabriku järgmise sisuga reklaam:

"Saeveski ostab suuremal ja vähemal arvul metsatükke, okaspuupalke ja propse. Võtab oma pääle palkide ja nottide saagimise-, laudade ja igasuguse puumaterjali hööveldamise töid igasugu profiilides ja mõõtudes. Müüb ladust hööveldatud ja hööveldamata laudu ja igasugust ehitusmaterjali. Jahuveskis valmistatakse kõrges hääduses uuema ja moodsa sissesäädega jahu, tangu ja ülesõela jahu. Töö korralik ja kiire. Hobustele varjualune."

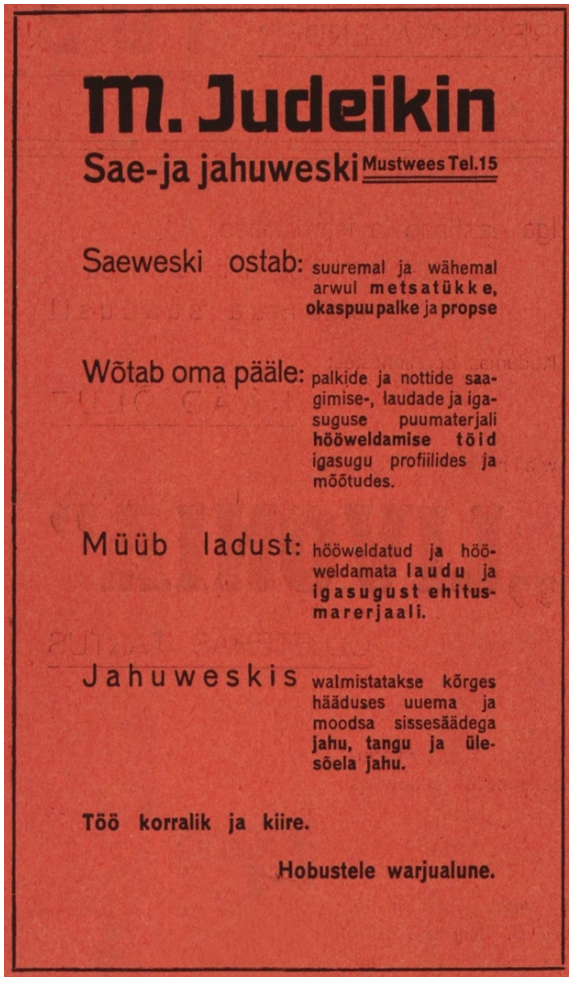

1929

Seoses äritegevuse laienemisega avati 1929. aasta sügisel Meier Judeikini metsakontori osakond Viljandi linnas aadressil Pärnu maantee 19.

Sellele asjaolule viitavad ajalehes "Sakala" avaldatud kuulutused. Nii ilmus 8. septembril korraga kaks kuulutust. Esimene teadaanne rääkis, et:

"Metsakontor Meier Judeikin (Wood Exporter) Viljandi osakond käesolevaga annab teada, et ostab piiramata arvul kuuse- ja männipalke ja kõiksugu metsamaterjali. Ühtlasi ostab kasvavat metsa suuremates ja väiksemates tükkides."

Telefon 41. Telefon 41
Metsakontor Meier Judeikin
(Wood Exporter)
Wiljandi osakond: Pärnu maantee nr. 19, telefon 41.
Käesolewaga annab teada, et ostab piiramata arwul kuuse- ja männipalke ja kõiksugu metsamaterjali. Ühtlasi ostab kaswawat metsa suuremates ja wäiksemates tükkides. Pakkumistega pöörduda Wiljandi, Pärnu maantee nr. 19, telefon 41.

Teise kuulutuse kaudu otsiti tööjõudu:

"Tarvis kiires korras kuusepaku-vedajaid 16 kilomeetrit päält Viljandi. Lähemaid teateid Meier Judeikini metsakontorist. Pärnu maantee 19, Viljandis."

Tarwis kiires korras kuusepalu-

wedajaid

16 klm päält Wiljandi. Lähemaid teateid Meier Judeikini metsakontorist. Pärnu maantee nr. 19, Wiljandis.

19. oktoobril oli taas Viljandi lähedale kiiresti tarvis metsatöölisi palgi- ja propsimetsa. Ka selle kuulutuse vahendas ajaleht "Sakala".

Metsatöölisi

(palgi- ja propsimets) tarwitab kohe Wiljandi lähedale

„Meier Judeikini"

metsakontor, Pärnu maantee 19, telefon 41.

1929–1931

Ekspordiäri kiire arenemisega kasvas pidevalt ka nõudlus metsamaterjalide järele. Lisaks kodumaakonnale Võrumaale tegutses Meier Judeikini metsaäri 1920-ndate lõpus ja 1930-ndate alguses ka Tartumaa ja Viljandimaa metsades.

Nii näiteks tegeles 1929. aastal metsatööstus Saare ja Pala vallas Tartumaal, kus kokku osteti raiumistöödeks metsa mitme talupidaja käest ligi 10 000 krooni eest.

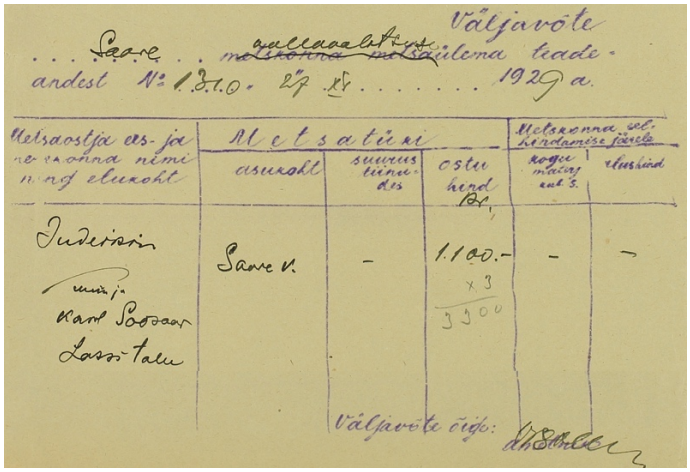

Väljavõte

Saare valla kaubanduslike ja tööstuslike ettevõtete teadandest № 1310. 27. XI 1929 a.

Metsaostja ees- ja perekonna nimi ning elukoht	Metsatüki asukoht	suurus tünnides	ostu hind Rr.	Metsaonna vel. hõõdamise juurde kogus maas ent 3.	elusloid
Judeikini mõisa Karl Soosaar Lassi-talu	Saare v.	–	1.100.– x 3 3300	–	–

Väljavõte õige:

Kviitung metsa ostmise kohta Lossi talus toimikust "Teatelehed Saare valla kaubanduslike ja tööstuslike ettevõtete 1929. aasta tegevuse kohta"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4677.1.256

1920-ndate lõpus tegutses ka Elistvere vallas Tartumaal Meier Judeikini metsakäitis, VI järgu tööstusettevõte.

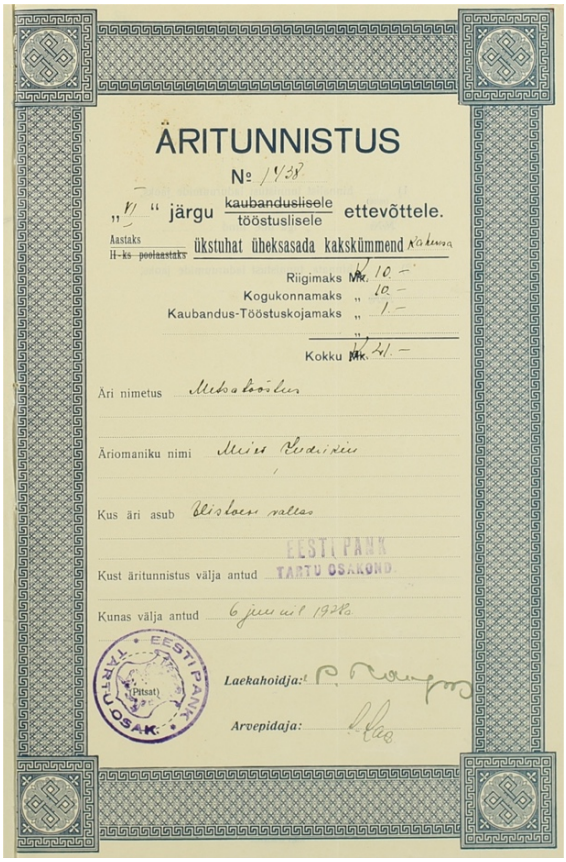

ÄRITUNNISTUS

№ 1938

„V“ järgu ~~kaubanduslisele~~ tööstuslisele ettevõttele.

Aastaks ~~II-ks poolaastaks~~ ükstuhat üheksasada kakskümmend kaksteist

Riigimaks Mk. 10.–
Kogukonnamaks „ 10.–
Kaubandus-Tööstuskojamaks „ 1.–
Kokku Mk. 21.–

Äri nimetus Metsatööstus

Äriomaniku nimi Meier Judeikin

Kus äri asub Õisloen vallas

EESTI PANK TARTU OSAKOND

Kust äritunnistus välja antud

Kunas välja antud 6 juunil 1928

EESTI PANK TARTU OSAK. (Pitsat)

Laekahoidja:

Arvepidaja:

Äritunnistus toimikust "Meier Judeikini maksuvaidlused"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.1356.2.11160

1930.–1931. aastal toimusid metsatööd Loodi ja Õisu metskondades Viljandimaal – tegeldi metsaraiumise ning palkide, puude ja propside valmistamisega. Metsamaterjali veeti välja hobustega. Tööl oli hõivatud kuni 16 metsaraiujat palgaga 1–1,8 krooni päevas ning 10 hobusemeest palgaga 1,5–2 krooni päevas.

Kuid siin ei läinud kõik libedasti ning Õisu metskonnas asuv Meier Judeikini metsatööstus jõudis 22. jaanuaril 1931 ajalehe Sakala veergudele artikli "Salajane metsatööstus" näol.

Salajane metsatööstus.

"Juba novembrikuust pääle töötas Õisu metskonnas Meier Judeikini metsatööstus võrdlemisi suure tööliste arvuga – 15 isikut, kuid kuni senini polnud tööinspektoril aimugi tolle tööstuse olemasolust, sest tööstur polnud ettevõtet registreerinud. Nüüd, kus see salajane metsatööstus ilmsiks tuli, tehti protokoll ja tööstuse omanikul tuleb mitteregistreerimise pärast vastust anda."

1929

1929. aastal reklaamiti ajalehtedes Meier Judeikini ettevõtte teenuseid Võru, Tapa ja Rakvere lauavabrikutes. Kuulutuste kaudu osteti ka piiramata koguses kasvavat metsa eri suuruses tükkides Eesti eri paikadest.

15. mail ilmus Meier Judeikini sae- ja jahuveski juhatuse nimel ajelehes "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja" järgmise sisuga teadaanne:

"Annan sellega teada, kellel on minule alluvasse Meier Judeikini saeveskisse toodud palke saagimiseks ehk lauda hööveldamiseks, ja ka kaubatarvitajatele, kes on selle ajani ostnud materjali

ehk pinnapuid, palun tulla järele kuni 20. maini sellel aastal. Vastasel korral arvan materjali töö ja platsi tasuks, väljaantud materjali ja pinnapuude orderid loen maksvusetaks.”

Teadaanne.

Annan sellega teada, kellel on minule alluwasse **Meier Judeikini saeweskisse** toodud palke saagimiseks ehk **laudu hööweldamiseks,** ja ka kaubatarwitajatele, kes on selle ajani ostnud **materjali** ehk **pinnapuid,** palun tulla järele

kuni 20. maini s. a.,

wastasel korral arwan materjali töö ja platsi tasuks, wäljaantud materjali ja **pinnapuude orderid loen makswusetaks.**

Meier Judeikini sae- ja jahuweski juhatus.

Samas ajalehes anti 21. septembril teada, et:

“Kärstna-Murikatsis ostab Tallinna metsakontor Meier Judeikin piiramata arvul kuuse- ja männapalke, ühtlasi kasvavat metsa suuremates ja väiksemates tükkides”.

Kärstna-Murikatsis

ostab Tallinna metsakontor Meier Judeikin p
ramata arwul

kuuse- ja männapalke,

ühtlasi kaswawat metsa suuremates ja wäiksen
tes tükkides. Pakkumistega pöörduda: Murik

M. Rusi kauplus.

Piiramata koguses metsatükke ostis ka Judeikini lauatööstus Rakveres. Lisaks osteti okaspuupalke ja notte – sellest rääkis 8. oktoobril ajalehes “Wirumaa Teataja” avaldatud kuulutus.

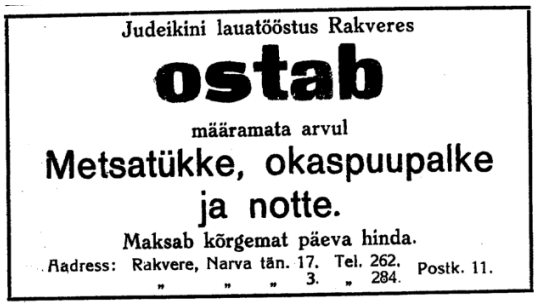
Judeikini lauatööstus Rakveres

ostab

määramata arvul

Metsatükke, okaspuupalke ja notte.

Maksab kõrgemat päeva hinda.

Aadress: Rakvere, Narva tän. 17. Tel. 262. Postk. 11.
" " " 3. " 284.

4. detsembril reklaamiti väljaandes “Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja” Meier Judeikini Võru lauavabriku ja jahuveski teenuseid:

“Ostab igasugust metsa ja metsasaadusi, palke, laudu, kase-, haava- ning kuusepalke, tikupuid, paberipuid, propse jne. Jahvatab vilja, püügeldab, teeb tangusid ja kruupe. Müüb hariliku hinnaga oma saevabrikust mitmesugust puu- ja ehitusmaterjali, nagu: laudu, planke, lae- ja põrandalaudu – punnitud ja hööveldatud.”

MEIER JUDEIKIN'i
lauawabrik ja jahuweski
Wõrus, Wabriku tän.
Ostab igasugust metsa ja metsasaadust, palke, laudu, kase-, haawa-ning kuusepakke, tikupuid, paberipuid, propse jne.
Jahwatab wilja, püügeldab, teeb tangusid ja kruupe.
Müüb hariliku hinnaga oma saewabrikust mitmesugust puu- ja ehitusmaterjali, nagu: laudu, planke, lae- ja põrandalaudu — punnitud ja hööweldatud.

Võru sae- ja jahuveski teenuseid reklaamiti ka 14. detsembril ajalehes "Wõru Teataja". Kuulutuse kohaselt ostis M. Judeikini metsatööstus ja kaubandus Võrus metsa, palke, kuusepakke, väljamaa- ja sisemaa liipreid, propse, paberipuid, laudu ning muud metsamaterjali nii suurel kui ka väiksel arvul. Samuti müüs ettevõte hööveldatud ja hööveldamata laudu ning kõiki muid valmismaterjale. Jahuveski jahvatas nõuetele vastavalt igat vilja ning valmistas kruupe, tangu ja ülesõela jahu.

M. Judeikin
Metsatööstus
ja kaubandus
Wõrus, Wabriku tän. nr. 6, tel. nr. 89, postk. 35.
Osakonnad teistes linnades.
Asutatud 1875. a.
Ostab:
metsa, palke, kuuse pakke, wäljamaa ja ja sisemaa liipreid, propse, paberipuid, laudu muud metsamaterjaali suurel ja wäiksel arwul ajakohase hinnaga kohe maksetawa raha eest.
Müüb:
hööweldatud ja hööweldamata laudu ja kõiki muid walmismaterjale.
Jahuweski jahwatab nõuetele wastawalt igat wilja, walmistab kruupe, tangu ja ülesõela jahu.

1929. aasta viimasel päeval leidus ruumi reklaamile ajalehes "Tapa Sõnumed", kus teatati, et:

"Meier Judeikin saeveski Tapal ostab metsatükke, palke, notte, kasepakke, propse ja paberipuid suurel ja väiksel arvul kõrge kõrgemate hindadega, kohe makstava raha eest. Müüb kõiksugu hööveldatud ja hööveldamata laudu ehituste jaoks soodsate hindadega. Võtab vastu võerast lõikust kui ka laudu kantimiseks ja hööveldamiseks."

Meier Judeikini saeveski

Tapal, telefon nr. 6.

Ostab

metsatükke, palke, notte, kasepakke, propse ja paberipuid

suurel ja väiksel arvul

kõige kõrgemate hindadega, kohemaksetava raha eest.

Müüb

kõiksugu hööveldatud ja hööveldamata laudu ehituste jaoks soodsate hindadega.

Võtab vastu

võerast lõikust kui ka laudu kantimiseks ja hööveldamiseks.

1930–1934

1920-ndate lõpus ostis Meier Judeikin maatüki Palestiinas, Jaffast põhja pool. Jaffa oli juba tol ajal ülerahvastatud ega suutnud kiiresti kasvavat elanikkonda enam mahutada, mistõttu hakati arendama rannikualasid.

1930. aastate alguses alustas Meier neljakorruselise, 18 korteriga elamu ehitamist Tel Avivis. Maja loomisel kasutati Bauhausi stiili elemente, mis oli tollal Tel Avivis moes.

Maja valmis 1934. aastal. Sellel oli kaks eraldi sissepääsu ja keskküttesüsteem koos katlaruumiga, mis oli tol ajal üsna haruldane. Sissepääsu ees asus kuldkaladega tiik. Meier ehitas maja endale, oma lastele ja lastelastele. Kaks korterit olid ette nähtud teenijate, koka või muu personali jaoks, keda vajati maja hooldamiseks ja perede toetamiseks.

Hoone on tänasenigi säilinud heas seisukorras ning asub UNESCO maailmapärandi nimistusse kuuluvas omapärase arhitektuuriga nn Valges linnas, aadressil Gordoni tänav 29–31, Dizengoffi tänava ja mere vahel. Kuid maja ise ega ükski korter selles ei ole tänapäeval Judeikinite perekonna omanduses.

Meier Judeikini eestvõttel ehitatud elamu Tel Avivis, aadressil Gordoni tänav 29-31 aastal 2025 foto: erakogu

14. novembril 2011 ilmus ühes Iisraeli populaarseimas ajalehes "Yediot Ahronot" artikkel pealkirjaga "Väljavalitute maja". Kirjatükis jutustati lugu Meier Judeikini eestvõttel ehitatud majast ning selle tuntud elanikest.

Materjali sissejuhatuses öeldi: "Arik Einstein [1] sündis seal ja harjutas hoovis kõrgushüpet, Uri Zohar [2] leidis seal armastuse, ning sinna paigaldatud telefon – ainus kogu rajoonis – sundis Hanna Rovina [3] peaaegu iga päev külla sisse astuma. Tel Avivis Gordoni tänaval asuva hoone ajalugu on Iisraeli kultuuri ajalugu…"

ידיעות אחרונות

"Igal suvel lukustasid Gerda ja Kurt Tuchler oma korteri Tel Avivis, Gordoni tänav 31, ning sõitsid puhkusele Saksamaale. Ükski naaber ega lähedane sõber ei julgenud küsida, miks 1960-ndate alguses inimesed, kes olid kaotanud lähedasi Auschwitzis, pidasid õigeks käia külas saksa sõpradel.

Tuchlerite salapärased reisid Saksamaale toimusid 18 aasta vältel. Need lõppesid 1978. aastal pärast Kurti surma. Gerda jätkas samas korteris elamist kuni oma surmani 2006. aastal; ta suri 98-aastasena. Siis tuligi saladus ilmsiks – lähedane sõber, keda nad külastasid, oli Leopold von Mildenstein [4], natsipartei kõrge ametnik ja mees, kes võttis tööle Adolf Eichmanni [5].

Perekonna lugu jäädvustas Tuchlerite lapselaps, režissöör Arnon Goldfinger filmis "Korter" [6]. Dokumentaalteos pälvis Ofiri [6] auhinna ning Jeruusalemma filmifestivali auhinna. Selgus aga, et see pole ainus selline lugu ning Gordoni tänaval asuv majapaar peidab endas suuri peresaladusi.

Hoone ehitamise algatajaks oli Eesti metsatööstur Meier Judeikin, kes saabus Palestiinasse sionistlikel kaalutlustel 1930. aastate alguses. Judeikinile pakuti Tel Avivis mitu krunti ning ta valis merega risti paikneva maatüki Dizengoffi tänava ristmiku lähedal.

Krundi suurus võimaldas ehitada kaks hoonet aadressil Gordoni tänav 29–31. Ehitus lõpetati 1934. aastal. Majad olid mõeldud Meier Judeikini viiele lapsele ja nende järeltulijatele. Tema lapselapsed Ora Anker, Alexander Yaron ja Meier Judeikin armastavad tänini loetleda hoone eeliseid, vähemalt neid, mis olid olemas tol ajal: lopsakas haljastus, kuldkaladega tiik sissepääsu juures ning kõige krooniks keskküte.

Elamu Tel Avivis, aadressil Gordoni tänav 29-31 aastal 2011 ja Hanna Rovina
foto: ajaleht "Yediot Ahronot" 14.11.2011

1930-ndate lõpus mõistis Meieri poeg Mooses Judeikin, et linnavalitsuse kehtestatud kinnisvaramaks on liiga kõrge ning tal ei jäänud muud üle kui otsida üürnikke, kes koliksid tühjadesse korteritesse "võtmeraha" [7] alusel. Kolmetoalise korteri üür oli 30–40 liiri kuus, mis tänases vääringus vastaks ligikaudu 300 seeklile.

– Isa seisis tänaval sildiga, – jutustab Alexander, – ja kutsus inimesi sisse astuma. Tol ajal oli pakkumisi palju ning meie piirkonda peeti vähem prestiižseks. Kõik tahtsid elada Allenby tänaval, Rothschildi puiesteel või Ahad Ha'Ami tänaval. Ja kui juba Gordoni tänaval, siis tänase linnavalitsuse piirkonnas, sest seal olid teed, aga meil oli ainult liiv.

1930-ndate lõpuks oli asustatud 18 korterit. Enamik püsielanikest kuulus kohalikku kodanlusse. Lisaks Tuchleri perekonna liikmetele, kes olid investeerimisfirma "Moritz & Tuchler" kaasasutajad, elasid majas ajalehe "Haaretz" [8] ajakirjanikud Gerda Holtheim ja Shlomit Lev-Ari ning tollal tuntuim hääleseadja Judit Fleisig.

Iseseisvussõja ajal elas ühetoalises korteris kaks noort naist, Anja ja Riva. Sõbrannad läksid lahku pärast seda, kui Anja abikaasa Heinz Ron rindelt tagasi tuli ning Anja jäi nende tütre Rinaga lapseootele. Aja jooksul abiellus Rina lavastaja Omri Nitzaniga. Lavastus "Aristokraadid", mis on praegu teatri "Cameri" repertuaaris, põhineb osaliselt Anja isiklikul elulool.

Ka temal ja tema abikaasal oli oma perekonnasaladus. Nimelt oli Heinzil vanem tütar Ariela, kelle ema oli põgenenud koos briti ohvitseriga, mistõttu kasvas tüdruk kibutsis. Kui Anja Arielat esimest korda kohtas, oli laps nii väike, et talle öeldi, nagu oleks Anja tema ema ning et tüdruk elab kibutsis, kuna emal pole võimalust teda kasvatada. Perekond sai uuesti kokku alles pärast Rina sündi. Vanemad keelasid tal Arielale tõtt rääkida ning tõde tuli kaudseid teid pidi ilmsiks alles pärast vanemate surma.

Aja jooksul selgus, et ka majahoidja Mooses Judeikin kasvatas Aleksi oma vanima pojana, kuigi see ei vastanud tõele. 1970. aastatel, kui Alexander oli juba täiskasvanu ja sai juhtiva ameti ühes Hollandi pangas, nõuti temalt sünnitunnistust. Kui ta emalt dokumenti küsis, sai ta kirja, millest selgus, et tema tegelik isa oli mees nimega Valentin Beck, kes tapeti 1939. aastal pärast seda, kui "Etzel" ja "Lehi" [9] kahtlustasid teda spioneerimises brittide kasuks. Mooses Judeikin suhtus Aleksi siiski edasi nagu oma pojasse. Alex rääkis tõe oma vendadele alles pärast Moosese surma. Nende nõbu Ora ütles, et oli sellest juba aastaid teadnud, kuid vaikis, nagu vanemad olid temalt nõudnud.

Sellest hoolimata sai kahtlemata kõige huvitavama tiitli kolmanda korruse ühetoaline korter №29, mida üüriti erinevatele elanikele, enamasti teatriinimestele.

– Dudik Smadar [10] esines tol ajal koos Rika Zaraiga [11] teatris “Ha-Zira”, – meenutab Ora, – ja nad harjutasid laulmist öid läbi. Pärast tema lahkumist elas korteris väga lühikest aega Šlomo Bar-Šavit [12], seejärel kolis sinna tüdruk nimega Elia. Ühel päeval märkasime, et majja hakkas käima Uri Zohar [2], ning selgus, et ta oli just lahutanud Ilana Rovinast [13], kes elas üle tee. Üsna kiiresti hakkasid Uri ja Elia koos elama ning seejärel lahkusid majast. Selles majas sündisid ka kaks kuulsat last – erru läinud kohtunik Šeli Teiman ja kultuuriikoon Arik Einstein [1]. Mõlema isa nimi oli Jaakov ning mõlemad isad töötasid teatris.

Einsteini isa oli üks teatri “Ohel” (“Telk”) asutajaid, kuid see teater lõpetas tegevuse. Ta elas koos naise ja pojaga ühe toa jagu ruumis võõra perekonna korteris. Teimani isa seevastu oli üks teatri “Matate” (“Luud”) asutajaid – see teater saavutas suure edu ning Teimani isa elas oma kolmetoalises korteris koos perega. Sellesse korterisse kogunesid tolle aja parimad lauljad ja näitlejad.

– Mäletan Rodenskyt [14] ja kõiki “Matate” näitlejaid, kes laulsid Teimani rõdul, otse Briti politsei vastas, – jutustab Einsteini naaber, kes saab peagi 73-aastaseks ja elas selles majas kuni kümnenda eluaastani. – Mäletan Šelit lokkidega lapsena. Huvitav on see, et ma ei näinud teda viiskümmend aastat. Siis nägin teda ühel päeval äkki teleris ja olin šokis – justkui oleksin näinud tema isa. Jaakov Teiman oli näitleja Meier Teomi vend, kes tapeti Tel Avivis, ja ka tema poega, näitleja Oded Teomit, mäletan ma lapsena, kui ta käis meie majas Šeliga mängimas.

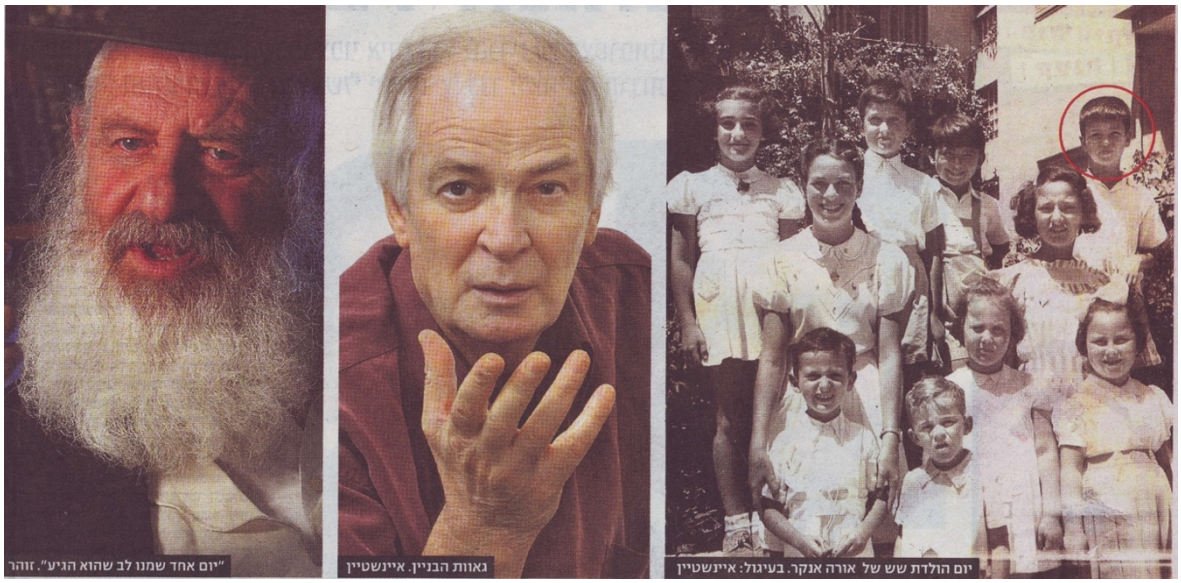

Uri Zohar, Arik Einstein ja Ora Ankeri kuues sünnipäev (punasega märgitud Arik Einstein) foto: ajaleht “Yediot Ahronot” 14.11.2011

Šeli Teiman on juba 67-aastane, kuid meenutades tollast aega, ei varja ta elevust. – Ma kasvasin Saša Argovi [15], Altermani [16], Wilensky [17] ja Orlandi [18] süles, – jutustab ta. – Luuletaja Avraham Halfi näpistas alati mu põske.

Kuid teatrielu sära varjas ka teist külge. – Mõlemad mu vanemad töötasid teatris kesköönі ja hommikuti ärkasid hilja. Seetõttu viis luuletaja Avraham Šlonsky, kes iga hommik varakult mere äärde läks, mind üle Ben-Yehuda tänava ning sealt sõitsin ma bussiga №4 lasteaeda. Šlonsky oli see, kes andis mulle nime. Mulle pandi nimeks vanaisa Šlomo auks, kuid see tundus liiga raske. Siis ütleski Šlonsky, et võiks mind Šeliks kutsuda. Nii on see isikutunnistuses tänaseni kirjas.

Kõik maja lapsed mäletavad, et Arik Einstein tegi esimesed treeningud oma teel Iisraeli kõrgushüppe meistriks saamiseks maja hoovis.
– Arik mängis korvpalli klubis “Hapoel Tel Aviv”, mina aga klubis “Maccabi”, – räägib Alex.
– Lõpuks öeldi talle, et ta ei näe korvi hästi. Siis hakkas ta hüppama. Goldheimi perekonna rõdu all asus poolringikujuline, meetrikõrgune tara. Ja iga kord, kui Arik oma tulemust parandas, tõstsime seda natuke kõrgemale. Kui tegime seda päeval kella kahe ja nelja vahel, valas proua Goldheim meile vett ja tema abikaasa karjus saksa keeles: – Vaikus!

Kuigi Einstein kolis majast välja, ei lahkunud ta sellest kunagi. Lapsena tuli ta jätkuvalt lehtmajja mandariinipuu alla. Teismelisena laskus Gordoni tänavat mööda randa. Seal sõbrunes ta legendaarsete päästjate Topsi ja Aaronchikiga, kellest sai inspiratsioon filmile "Metzetzim" ("Piilujad").

Täiskasvanuna hoidis Einstein sidet Arje Friedmaniga, kelle korteris elas tema perekond. Ta hoolitses Arje eest kuni viimase surmani mõned aastad tagasi; Arje suri 96-aastasena.
– See oli loomulik nostalgiatunne, mis rõõmustas meid mõlemaid, – selgitab Einstein. – Armastan seda maja, seal möödusid mu elu kõige imelisemad aastad. Kui 15 aastat tagasi läksin Arjet külastama ja korterisse jõudsin, olin šokis. Kõik tundus äkki nii väike. Kui sisenesin tuppa, kus kasvasin koos vanematega, küsisin endalt – kuidas me küll hakkame saime?

Gordoni tänava 29–31 majade laste kasvataja oli Hava Vorba, kohtunik Dorit Beiniši ema. Nende ja paralleelklassides õppisid Uri Zohar, Jaron London [19], luuletaja Yair Horowitz ja lennufirma "El-Al" juht Izi Borowitz. Maja vastas galeriis töötas Alex Ansky [20] ema, kohalik kohvik oli "Kasit", ja esimesel korrusel maja vastas elas sama naaber, Hana Rovina [3].

– Alexander Penn [21] käis Rovina juures, – meenutab Teiman. – Kuid lapsena ei saanud ma sellest aru. Kui tema tütar Ilana [13] abiellus Uri Zohariga [2], andis ta neile korteri esimesel korrusel. Mäletan, kuidas Uri iga galerii avamise puhul kõndis meelega mööda käes prügikast, jalas vaid lühikesed püksid.

– Meil oli rajoonis ainus telefon, – räägib Alex. – Kogu maailm kasutas seda. Alguses hüüdsime inimesele, kellele helistati, et ta tuleks kohale. Siis aga asi arenes ning leppisime kokku, et helistame uksekella – iga korter sai kindla arvu helistamisi. Lõpuks paigaldasime uksekella igasse korterisse. Kõige erilisem oli Rovina, sest ta elas üle tee. Viskasime juhtme üle elektriposti ning kui talle helistati, tuli ta kohale. Kui aga juhtus nii, et teda kodus polnud, kirjutas ema üles, kes helistas, ja jooksin Rovina juurde sedeliga.
– Ja kes siis helistas?
– Ei tea, – hiilib kõrvale Alex. – Ma ei osanud lugeda.

1950. ja 1960. aastate lõpus müüdi hooned maha, kuid Judeikini lapsed jätkasid seal "võtmeraha" [7] alusel elamist kuni oma surmani.

Maja lapsed abiellusid ja lahkusid majast. Kuldkaladega tiigist sai parkimisplats. Vastasmajas, kus elas Rovina, asub nüüd Gideon Obersoni moemaja.

Arik Einstein ja Uri Zohar ei kohtunud kunagi majaelanikena, kuigi mõlemad elasid seal. Arik igatseb siiani suurt auku, mille kohal asub tänapäeval Nigeeria saatkond – auku, mis igal talvel täitus veega ja konnadega…"

[1] Arik Einstein – Iisraeli laulja, laulusõnade autor, näitleja ja stsenarist. Üks tänapäeva Iisraeli kultuuri sümboleid. Ta esitas ja salvestas kokku mitu sada laulu ning pälvis Aasta laulja tiitli.

[2] Uri Zohar – Iisraeli näitleja, koomik, filmirežissöör ja stsenarist. Hiljem sai temast rabi ja ühe ultraortodoksse asunduse rajaja. 1976. aastal keeldus talle määratud Iisraeli riiklikust filmipreemiast.

[3] Hana Rovina – Vene (kuni 1928. aastani) ja Iisraeli näitlejanna, Konstantin Stanislavski ja Jevgeni Vahtangovi õpilane. Üks teatri "Habima" asutajaid. Iisraeli riikliku preemia laureaat.

[4] Leopold von Mildenstein – SS-ohvitser,"juudi osakonna" juht. 1930. aastate esimesel poolel toetas natsipartei sees koostöö ideed sionistidega, kuna need püüdsid suunata juutide väljarännet Saksamaalt Palestiinasse. Hiljem, asudes tööle propagandaministeeriumisse, õhutas ta Palestiina araablasi Briti võimu ja juutide vastu, õõnestades poliitikat, mida ta oli varem toetanud.

[5] Adolf Eichmann – Austria päritolu nats, SS-Obersturmbannführer, "holokausti arhitekt", kes vastutas otseselt juutide tagakiusamise ja deporteerimise eest. Pärast sõda varjas end Argentinas, kust Iisraeli luure Mossadi agendid ta röövisid ja Iisraeli toimetasid, kus ta kohtuotsuse alusel hukati.

[6] Ofiri auhind – Iisraeli Oscari vaste, riiklik filmiauhind, mida annab välja Iisraeli Filmi- ja Teleakadeemia. Filmi "Korter" treiler: https://youtu.be/vFmbW9ZhV8s.

[7] võtmeraha – Iisraelile omane kinnisvara üürimise vorm, mille puhul üürnik maksab sissekolimisel omanikule suure ühekordse summa. Seejärel maksab ta madalat üüri. Võtmeraha tasumine tagab üürnikule seadusliku kaitse ning annab talle õiguse elada korteris püsivalt, kuni elu lõpuni.

[8] "Haaretz" – Iisraeli vanim päevaleht.

[9] "Etzel" ja "Lehi" – juudi põrandaalused organisatsioonid Palestiinas, mis võitlesid Briti mandaadivõimu vastu ja juudi riigi loomise eest. Esimene, suurem organisatsioon, kasutas jõulisi meetodeid, teine järgis äärmiselt radikaalset taktikat. Mõlemad andsid oma panuse Iisraeli riigi loomisse.

[10] David "Dudik" Smadar – Iisraeli teatri- ja filminäitleja.

[11] Rika Zarai – Iisraeli ja Prantsuse lauljanna.

[12] Šlomo Bar-Šavit – Iisraeli teatrinäitleja ja saatejuht, Iisraeli riikliku preemia laureaat.

[13] Ilana Rovina – Iisraeli laulja, modell ja filminäitlejanna, Sopoti rahvusvahelise festivali laureaat.

[14] Šmuel Rodensky – Iisraeli näitleja, Iisraeli riikliku preemia laureaat.

[15] Saša Argov – Iisraeli helilooja ja laulukirjutaja, mitmesaja populaarse estraadilaulu autor, Iisraeli riikliku preemia laureaat.

[16] Natan Alterman – Iisraeli luuletaja, näitekirjanik, ajakirjanik ja tõlkija, Iisraeli riikliku kirjanduspreemia laureaat.

[17] Moše Wilensky – Iisraeli pianist, helilooja ja laulukirjutaja, keda peetakse Iisraeli estraadilaul pioneeriks.

[18] Jaakov Orland – Iisraeli luuletaja ja tõlkija, Iisraeli riikliku preemia laureaat.

[19] Jaron London – Iisraeli ajakirjanik, meediategelane, näitleja ja laulukirjutaja.

[20] Alex Ansky – Iisraeli näitleja, raadio- ja telesaatejuht

[21] Alexander Penn – Iisraeli luuletaja.

1930

Vaatamata 1929. aasta lõpus maailma raputanud ülemaailmsele majanduskriisile ja sellele järgnenud suurele depressioonile jätkas Meier Judeikin 1930-ndate alguses äri laiendamist.

Nii ostis ta 1930. aasta kevadel firma "McKibbin, G. Malkov-Panin & Co." käest Tallinnas, aadressil Uus-Sadama tänav 11 asuva saeveski, mis anti Meieri kätte üle 19. märtsil. Kuid juba 1. aprillist renditi tööstus edasi Oskar Kangurile.

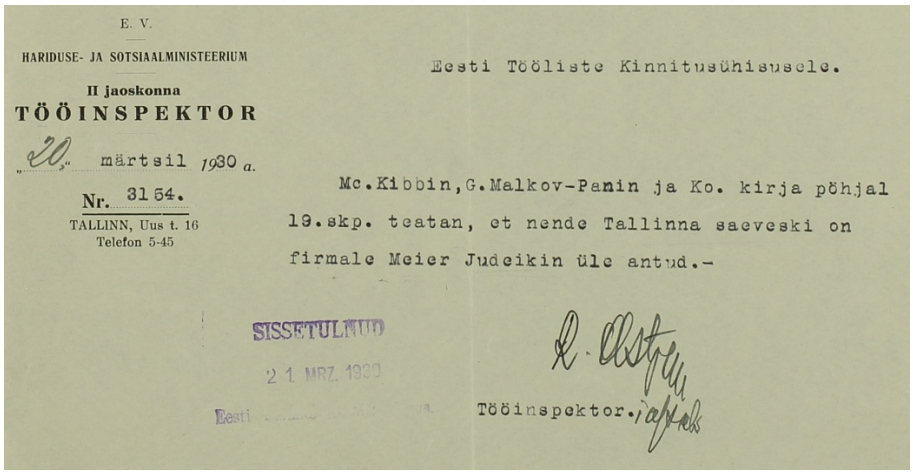
E. V.
HARIDUSE- JA SOTSIAALMINISTEERIUM
II jaoskonna
TÖÖINSPEKTOR
„20." märtsil 1930 a.
Nr. 3154.
TALLINN, Uus t. 16
Telefon 5-45

Eesti Tööliste Kinnitusühisusele.

Mc.Kibbin,G.Malkov-Panin ja Ko. kirja põhjal 19.skp. teatan, et nende Tallinna saeveski on firmale Meier Judeikin üle antud.-

SISSETULNUD
21 MRZ. 1930
Eesti

Tööinspektor.

Teadaanne toimikust "Meier Judeikin ja Pojad – metsamaterjali ladu Tallinnas (endine McKibbin, G. Malkov-Panin & Co saeveski)"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.842.1.1325

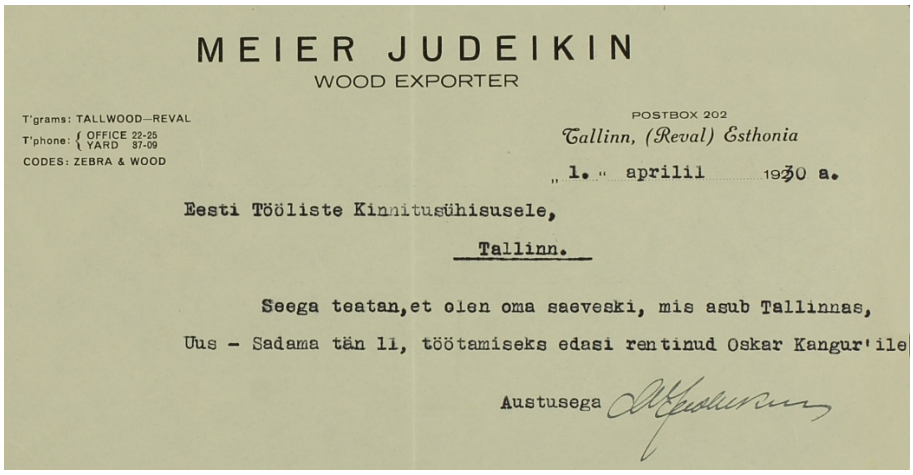

MEIER JUDEIKIN
WOOD EXPORTER

T'grams: TALLWOOD—REVAL
T'phone: { OFFICE 22-25 / YARD 37-09
CODES: ZEBRA & WOOD

POSTBOX 202
Tallinn, (Reval) Esthonia

„ 1. " aprilil 1930 a.

Eesti Tööliste Kinnitusühisusele,

Tallinn.

Seega teatan,et olen oma saeveski, mis asub Tallinnas,
Uus - Sadama tän 11, töötamiseks edasi rentinud Oskar Kangur'ile

Austusega

Teadaanne toimikust "Meier Judeikin ja Pojad – metsamaterjali ladu Tallinnas (endine McKibbin, G. Malkov-Panin & Co saeveski)"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.842.1.1325

Saeveski krunt asus tänapäevaste Uus-Sadama, Tuukri ja Petrooleumi tänavate ning tolleaegse Härjapea jõe [1] vahelisel alal, Meremeeste Kodu taga. Saekaatri hoone on märgitud joonisel punasega.

[1] jõgi, mis voolas Ülemiste järvest läbi Tallinna praeguse kesklinna ja suubus Tallinna lahte Läänemeres. Keskajal oli Härjapea jõgi linna veerikkaim ja tähtsaim vooluveekogu.

Saeveski asendiplaan toimikust "Ehitusameti 6. liinijaoskonna eelarve kohta"
joonis: Rahvusarhiiv, ERA.49.1.3182

Lauatööstuse tootmis-, abi- ja administratiivhooned ning lauavirnad aadressil Uus-Sadama tänav 11 on jäädvustatud Austraalia Eesti Seltside Liidu käes oleval aerofotol Tallinna sadama alast. Saekaatri hoone on märgitud pildil punasega.

Saeveski tootmis-, abi- ja administratiivhooned ning lauavirnad aadressil Uus-Sadama tänav 11 aerofoto: Austraalia Eesti Seltside Liit, EFA.706.0.395480

Saeveski töötas auru jõul, jõumasinaks oli 60-hobujõuline lokomobiil. Sisseseade koosnes kahest saeraamist, ühest kantmasinast ketiga ettevedajaga, ühest höövlimasinast, kahest kappsaagist, kahest teritamispingist ja ühest dünamomasinast voolu genereerimiseks. Tööliste arv ulatus 31 inimeseni, kes said päevapalgaks 1,20–3,60 krooni.

Materjalide transportimine ehk juurde- ja äravedu käis raudtee vagunite ja käsitsi aetavate vagonettidega mööda laia- ja kitsarööpmelisi raudtee haruteid. Kasutati ka hobuseid.

Haruteed, vagunid ja lauavirnad Tallinna sadamas. Pilt on illustratiivne.
foto: Kaarel Robert Pusta, ERA.1622.1.703.24

Vagunid, lauavirnad ja palgid Tallinna sadamas. Pilt on illustratiivne.
foto: Kaarel Robert Pusta, ERA.1622.1.703.19

Sadamas tegutsevate äride haruteed kandsid omanike nimesid, nii oli see ka Meier Judeikini saetööstuse puhul. Peale saeveski ostu sõlmiti 10. mail Raudteevalitsuse ja Meier Judeikini kui harutee omaniku vahel leping №3085:

"Raudteevalitsus annab M. Judeikinile õiguse kasutada Tallinn-Sadama jaamas ehitatud haruteed, mis ühendab riigi raudtee M. Judeikini saeveskiga. Üldine harutee pikkus on 344,30 jooksvat meetrit riigi raudtee piires ja 221,80 jooksvat meetrit väljaspool riigi raudtee piiri asub."

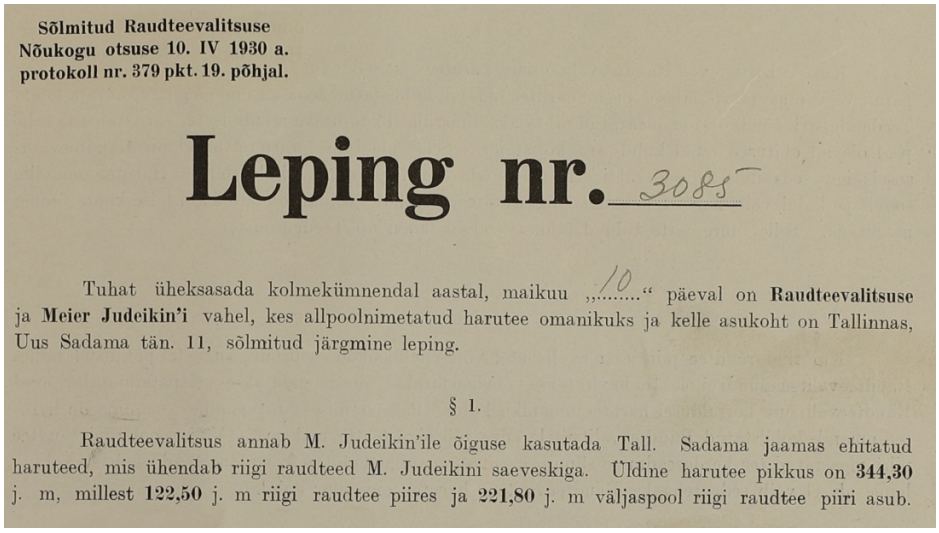

Sõlmitud Raudteevalitsuse Nõukogu otsuse 10. IV 1930 a. protokoll nr. 379 pkt. 19. põhjal.

Leping nr. 3085

Tuhat üheksasada kolmekümnendal aastal, maikuu „10." päeval on **Raudteevalitsuse** ja **Meier Judeikin'i** vahel, kes allpoolnimetatud harutee omanikuks ja kelle asukoht on Tallinnas, Uus Sadama tän. 11, sõlmitud järgmine leping.

§ 1.

Raudteevalitsus annab M. Judeikin'ile õiguse kasutada Tall. Sadama jaamas ehitatud haruteed, mis ühendab riigi raudteed M. Judeikini saeveskiga. Üldine harutee pikkus on **344,30** j. m, millest **122,50** j. m riigi raudtee piires ja **221,80** j. m väljaspool riigi raudtee piiri asub.

Lepingu väljavõte toimikust "Leping koos kirjavahetusega Meier Judeikini raudteeharu kasutamise kohta Tallinna-Sadama jaamas"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.49.1.2145

Haruteede ümbernimetamise teated ilmusid ka "Riigi Teatajas" №19:

“Laiarööpalise raudtee jaamade juures asuvate, eraisikute ja asutiste kasutada olevate teeharude nimekiri muudetakse ja täiendatakse järgmiselt: Tallinna jaama juures asuva teeharu “Kibbini” nimetus kustutakse ühes kõigi selle kohta käivate andmetega. Sama nimekiri täiendatakse järgmiste uute teeharude nimetusega: “Judeikini”.

Kitsarööpalise raudtee jaamade juures asuvate, eraisikute ja asutiste kasutada olevate teeharude nimekiri muudetakse ja täiendatakse järgmiselt: Tallinna-Sadama jaama juures asuva teeharu “Kibbini” nimetus kustutakse ühes kõigi selle kohta käivate andmetega. Sama nimekiri täiendatakse järgmiste uute teeharude nimetusega: “Judeikini”.

2) Laiaroopalise raudtee jaamade juures asuvate, eraisikute ja asutiste kasutada olevate teeharude nimekiri muudetakse ja täiendatakse järgmiselt:

Tallinna jaama juures asuva teeharu „Kibbini“ nimetus kustutatakse ühes kõigi selle kohta käivate andmetega: „Kibbini — M. Kibbin — § 22“.

Sama nimekiri täiendatakse järgmiste uute teeharude nimetustega:

1	2	3	4	5	6
Tallinna	Judeikini	M. Judeikin	—	§ 22	—

Tallinna-Sadama jaama juures asuva teeharu „Kibbini“ nimetus kustutatakse ühes kõigi selle kohta käivate andmetega: „Kibbini — M. Kibbin — 1 — § 25“.

Sama nimekiri täiendatakse järgmiste uute teeharude nimetustega:

1	2	3	4	5
Tallinna-Sadama	Judeikini	Judeikin	1	§ 25

Tallinna jaama Elevaatori rajoonis ja Tallinn-Sadama jaamas haruteede andmise eest olid kehtestatud vastavad maksumäärad. Nii näiteks pidi Meier Judeikini metsaäri 1935. aastal “Riigi Teatajas” №26 avaldatud määruste kohaselt laiarööpmelisel teel iga antud vaguni täitmise või tühjendamise eest maksma kaks krooni ning Tallinn-Sadama jaamas iga vaguni pealt ühe krooni.

Eraldi maksumäärad kehtisid veel haruteedele antud vagunite ümberpaigutuse eest, olgu see ühel ja samal haruteel, kaubahoovist või üldlaadimiskohast haruteele, ümberpööramisel või ühelt haruteelt teisele. Lisaks võeti Tallinna jaama piirkonnas igalt vagunilt veomaksu.

Maksumäärad Tallinna jaama haruteedele andmise eest.

1. Vagunite andmise eest täitmiseks või tühjendamiseks Tallinna jaamas laiarööpmelisel teel allnimetatud haruteedele võetakse maksu igalt vagunilt:

a) Elevaatori rajoonis:

Clayhillsi haruteele	Kr. 1,60
Elevaatori (Baikovi) silla teedele	„ 2,20
Elevaatori teedele	„ 2,00
ETK haruteele	„ 1,60
Judeikini haruteele	„ 2,00
Kochi haruteele	„ 1,60
Külmutusmaja haruteele	„ 2,00
Maieri haruteele	„ 1,60
Maieri kanali haruteele	„ 2,00
Minkovi haruteele	„ 1,60
Nobeli haruteele	„ 2,00
Rosen ja Ko haruteele	„ 1,60
Rotermanni uuele ja vanale haruteele	„ 1,60

Maksumäärad Tallinn-Sadama jaama haruteedele vagunite andmise eest.

1. Vagunite andmise eest täitmiseks või tühjendamiseks Tallinn-Sadama jaamas allnimetatud haruteedele võetakse maksu igalt vagunilt:

Elevaatori teedele	Kr. 1,25
ETK haruteele	„ 1,00
Judeikini haruteele	„ 1,00
Külmutusmaja haruteele	„ 1,00
Sadama elektrijaama haruteele	„ 1,00
Sadamasilla teedele	„ 0,75
Schwartzi haruteele	„ 0,75

Eelpool mainitud Tallinn-Sadama jaama hoone paiknes osaliselt tänase Tuukri tänav 58 aadressil asuva korrusmaja kohal, Eesti Metodisti Kirikust üle tee. Jaamahoone lammutati 1978. aastal. See oli identne hoonega, mis on tänaseni säilinud Tallinna-Väike jaamas.

Tallinn-Sadama raudteejaam 1900-ndate alguses
foto: Eesti Rahva Muuseum, ERM Fk 3075:335

1930. aasta kevadel viidi Koplis, Bekkeri tehase maa-alal asunud Meier Judeikini laualadu üle Tallinna sadama alale samale aadressile, kus paiknes ka saeveski.

Antud sammust andis Meier Judeikin teada 18. märtsil Eesti Tööliste Kinnitus-ühisuse nimele saadetud kirjaga. Sellega teatas kaupmees järgmist:

"Olen oma lauladu Koplist Böckeri tehasest üleviidud Uus-Sadama tänavale 11 (endine McKibbini ladu). Kuna Böckeri tehasesse enam uut materjali juure ei tule, saavad seal veel ainult järeljäänud laudade laadimise tööd tehtud."

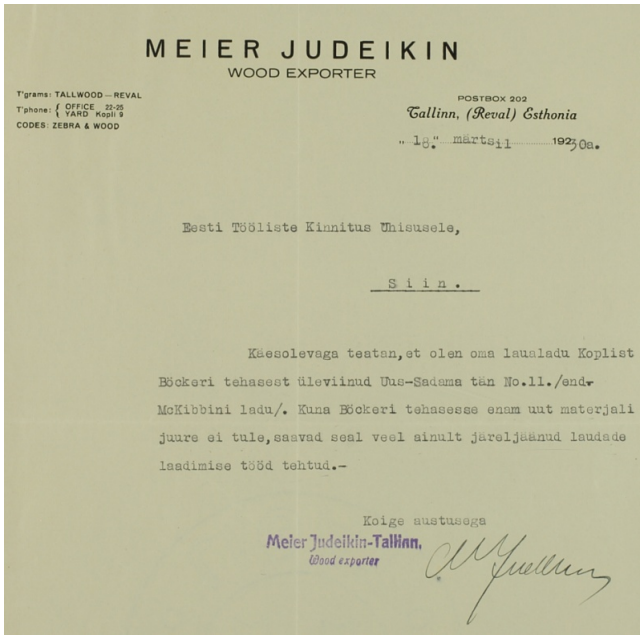

MEIER JUDEIKIN
WOOD EXPORTER

T'grams: TALLWOOD — REVAL
T'phone: { OFFICE 22-25 / YARD Kopli 9
CODES: ZEBRA & WOOD

POSTBOX 202
Tallinn, (Reval) Esthonia

„18." märtsil 1930a.

Eesti Tööliste Kinnitus Ühisusele,

Siin.

Käesolevaga teatan, et olen oma laualadu Koplist Böckeri tehasest üleviinud Uus-Sadama tän No.11./endr McKibbini ladu/. Kuna Böckeri tehasesse enam uut materjali juure ei tule, saavad seal veel ainult järeljäänud laudade laadimise tööd tehtud.-

Koige austusega
Meier Judeikin-Tallinn,
Wood exporter

Kiri toimikust "Meier Judeikini laualadu Tallinnas Koplis"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.842.1.1318

1930

13. mail 1930 puhkes suur tulekahju Meier Judeikini Tallinna lauatööstuses, mis tol hetkel oli edasi renditud Oskar Kangurile. Saeveski ja selle sisseseade hävisid tules vaid poole tunniga. Kardeti, et tuli võib levida laiali sadama ümbrusesse. Kahjusumma ulatus 80 000 kroonini. Vahejuhtumit kajastasid paljud üleriigilised ja kohalikud väljaanded.

15. mail kirjutas ajaleht "Päewaleht" lähemalt tulekahju tekkimisest ja kustutustööde käigust. Artikkel kandis pealkirja "Judeikini saeveski hukkus tules" ning sellele olid lisatud ka pildid sündmuskohast.

Judeikini saeweski hukkus tules.

"Teisipäeva õhtul kella ½8 paiku süttis põlema Tallinnas, Uue-Sadama tänaval 11 asuv Judeikini saeveski, mis põles maani maha ühes sisseseadega. Tuli sai arvatavasti alguse möödamineva veduri sädemest. Kuiv puuhoone võttis kiiresti tuld. Tuletõrje kohalesaabumisel oli hoone üleni leekides. Seepärast asus tuletõrje metsamaterjalide päästmisele, mida oli saeveski läheduses 240 000 krooni väärtuses. Põlenud saeveski hoone kuulus Tallinna linnavalitsusele, olles kindlustatud 5 000 krooni väärtuses. Sissesead, mis kuulus Judeikinile, oli kindlustatud 18 000 krooni eest. Omaniku arvates maksab samasuguse saeveski ülesehitamine 80 000 krooni.

Tules hukkus kaks saeraami, kaks kappsaagi, kantmasin, elektridünamo, kaks elektrimootorit, vagonetid ja muud sisseseade juure kuuluvad abinõud. Omaniku kahju on seda suurem, et parajasti oli käsil 10 000 palgi partii lõikamine, milline töö tuleb nüüd katkestada hulgaks ajaks. Tehas, samuti ka lauamaterjal, oli panditud Tartu pangale. Saeveskis töötas üldse 31 inimest.

Põlenud saeveski asub Meremeeste Kodu kõrval kitsarööpalise Sadamajaama läheduses. Varemalt oli selle omanikuks McKibbin ja Malkov-Panin. 1. aprillil käesoleval aastal müüs ta aga saeveski tuntud metsaäripidajale Meier Judeikinile. Seepärast ilutseb ka vabriku värava kohal hoopis uus silt: "Saeveski. Ehitus-puumaterjali ladu. Uus-Sadama tänav 11. 300-52".

Põlenud tehas asub hoopis tagaõues raudtee läheduses. Ümberringi suured lauavirnad. Veski taga ootasid palgivirnad saeraami alla sattumist. Saeveskist enesest on jäänud järele pikk plekkkorsten, mida hoiavad ülal tugevad terastrossid, ning kivist masinaruum. Puuehitusest on jäänud püsima ainult söetanud rusud, mille keskelt ulatuvad välja põlenud masinate osad. Lauavabrik oli kahekordne ehitus. Alumisel korral asus aurukatel, höövlimasin ning transmissioonid. Tuli on puutunud siia vähe. Höövlimasina kõrvalt võib leida isegi söestumata kuivi laaste. Aurukatel asus kivihoones, mis samuti enam-vähem jäänud püsima.

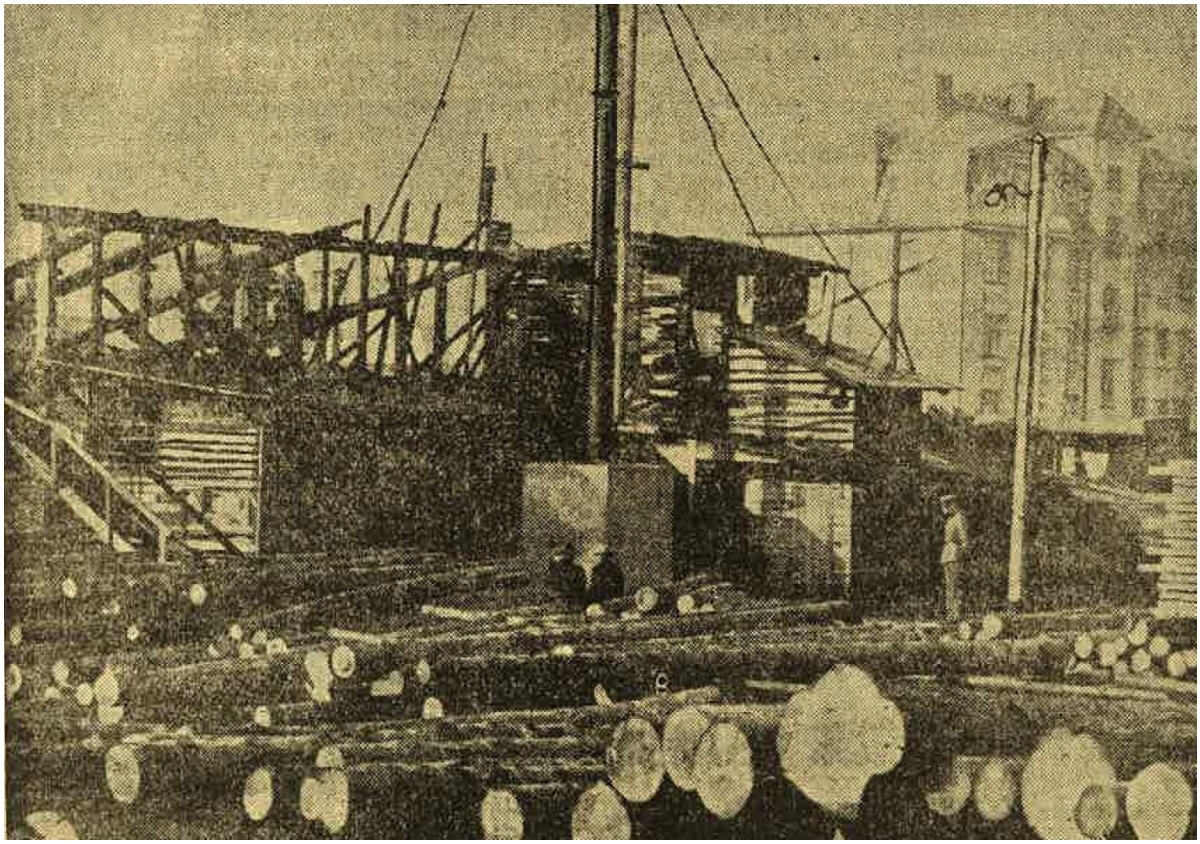

Judeikini lauavabriku rusud. Paremal paistab Meremeeste Kodu. Keskel on säilinud aurukatlaruum korstnaga, ees palgivirnad, mis ootasid lõikamist. Vasakult tõsteti palgid üles
foto: ajaleht "Päewaleht" 15.05.1930

Teisel korral asusid laualõikamise-masinad. Raudteepoolses osas on sisseseade palkide ülestoimetamiseks. Palgid veeretati vagonettidele, mis liikusid roobastel ja viisid palgi saeraami juure. Saeraame oli üldse kaks. Saeraami alt läksid lauad kappsaagidesse ning kantimismasina alla. Valmis lauad loobiti ülalt luugist alla, pinnud teisele poole kõrvale.

Tuli algas saeveski ülemiselt korralt saeraami läheduses, mis on täiesti eemal aurukatlast ja elektrimootorist. Seega langeb ära oletus, nagu võiksid need masinad tekitada tuld. Esimesena märkas tuld McKibbini lauapraaker Semenjuk, kes vestles vabriku öövahiga lauavirnade juures. Ehmunud vaht jooksis kohe kontori telefoneerima tuletõrjele, kuna praaker jooksis palgivedajate juure, kus viibis ka masinist võtmetega.

Kui avati laualõikuse ruum, oli hoone sisemus üleni tules. Päästa polnud enam midagi. Ehkki tuletõrje saabus kohale kiirelt, polnud saeveski päästmine nende võimuses. Seepärast asuti läheduses asuvate lauavirnade päästmisele. Tuli oli ääretu suur ning võimas. Suitsusammas paistis kaugele. Nii märkas seda ka saeveski juhataja-rentnik Oskar Kangur, kes saabus kohale autol. Asjast informeeriti ka omanikku.

Kustutustöödest võttis osa linna tuletõrje kolme jaoga, vabatahtlik tuletõrje kahe käsipritsi ning mootorpritsiga, noortemeeste tuletõrje ning sadama tuletõrje lendsalk oma kustutusabinõudega. Peale selle sõitis kohale vedur, mille tendrist anti vett. Ühisel jõul suudeti veerand tunni jooksul panna piir tule edasitungimisele. Siis oli täiesti hukkunud ka saeveski. Tuli oli sumbutatud täielikult kella 10.

Saeveski õuel asus Judeikinil metsamaterjali 220 000 krooni väärtuses, mis oli panditud Tartu pangale 160 000 krooni eest, ning McKibbini materjali 20 000 krooni eest, mis oli panditud sama summa eest. Seega suutis tuletõrje päästa määratu suure varanduse. Kui tuli oleks pääsnud metsamaterjalisse, oleks tuleoht võinud haarata kogu sadama ümbruskonna.

Töö tehases lõppes kell 4. Siis sulges masinist uksed, leides, et kõik on korras. Ainult üks aknaruut oli katkine saeraami kohalt, kust asus ka arvatav tulepesa. Kuna saeveski läheduses liigub alaliselt

vedureid, siis on tõenäolik, et läbi katkise akna langes saeveski sisemusse tulesäde, mis hõõgudes tungis seina mööda katusele, kuni haaras kogu hoone oma mõjuvõimkonda.”

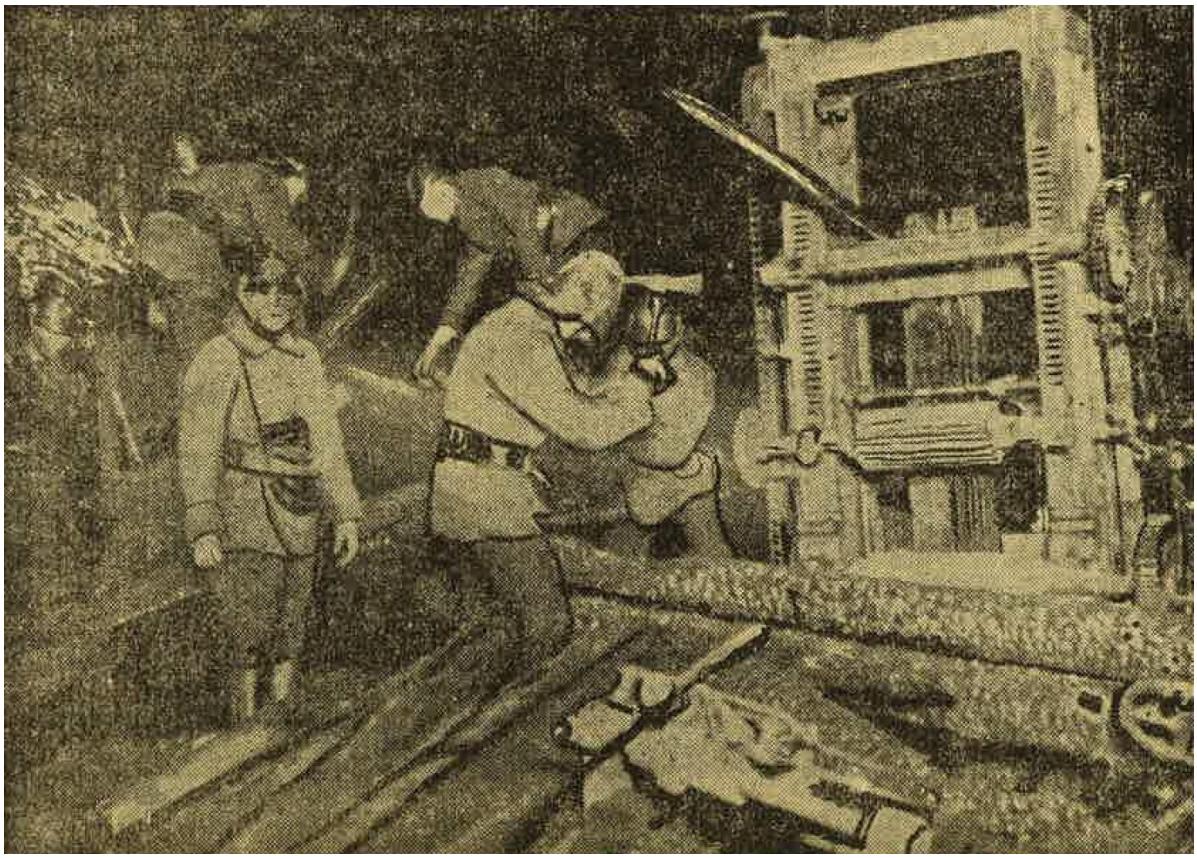

Tuletõrjujad kustutustöödel saeraami juures
foto: ajaleht “Päewaleht” 15.05.1930

Samas päeval ajalehes “Järva Teataja” avaldatud “Tallinnas põles saeveski maha” artikkel toob välja täiendavaid detaile juhtunu kohta.

Tallinnas põles saeweski maha.

“Saeveski asus pikas kahekordses puust hoones, mida ümbritsevad mitme mehe kõrgused suured lauavirnad. Tuld saeveski hoones märgati kell ½8 õhtul. Siis lõid välja esimesed leegid saeveski masinarummist. Sealt tuli algaski. Vabriku hoovil töötasid veel mõned töölised – need teatasid tulekahjust sadama tuletõrjele ning pritsimajja. Kogu pealinna tuletõrje alarmeeriti, kuna karta oli tule väga suureks paisumist saeveski lähedal asuva hiigla lauavirnade tõttu.

Tulekahju kestis umbes kaks tundi. Siis läks tuletõrjel suurte pingutustega korda tulele piiri panna. Ära põles saeveski hoone ülemine kord ja katus. Hoone alumisest korrast jäid järele ainult seinad. Saeveski juures asuvate lauavirnade põlema süttimist läks tuletõrjel korda ära hoida. Lauavirnad võtsid küll mõnel korral tuld, kuid ikka suudeti tuli kustutada.

Eilse päeva jooksul viidi tulekahju kohta juurdlus kriminaalpolitsei poolt lõpule. Kõik andmed näitavad, et tegemist õnnetusega. Tuli sai alguse vist saeveskist mööda sõitnud veduri sädemest.”

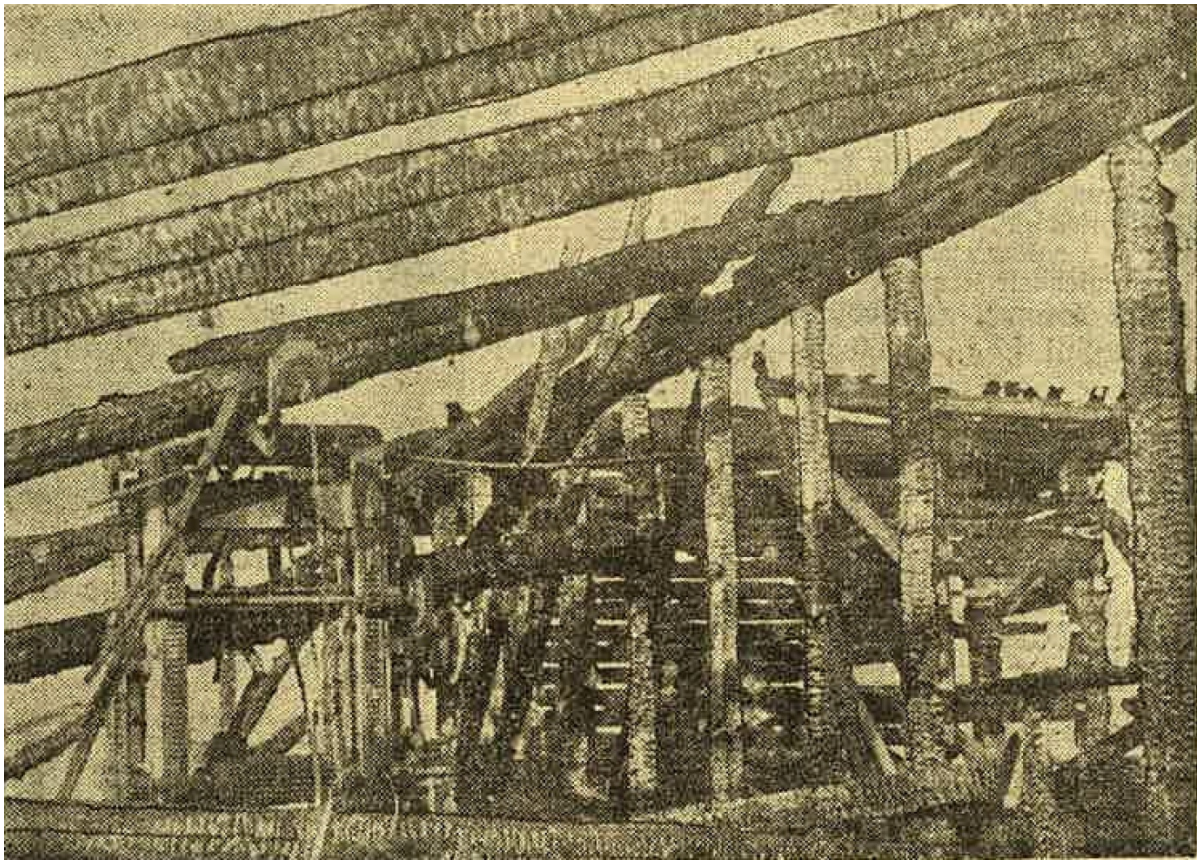

Vaade tules hävinenud saeveski sisemusele
foto: ajaleht "Järwa Teataja" 15.05.1930

Ajaleht "Postimees" lisas 15. mail omalt poolt, et:

"Tule tekkimise põhjused pole kindlasti veel teada. Arvatavasti aga tekkis tuli mõnest möödasõitva veduri korstna sädemest. Juba ennemgi on olnud juhuseid, et veduri sädeme läbi lauavirnad süttivad, kuid siis on ikka õigel ajal õnnetust ära suudetud hoida."

Samal päeval avaldas väljaanne "Waba Maa" artikli pealkirjaga "Punane kukk otsaga Tallinnas", milles samuti jagati paar täiendavat infokildu.

Punane kukk otsaga Tallinnas.

"Arvatakse, et tuli sai alguse lähedal kitsarööpalise raudteejaama juures manööverdanud veduri korstnast väljalennanud sädemetest. Sädemed pääsesid hoonesse, läbi katkise aknaklaasi ja süütasid põlema kuiva puutolmu, kust leegid üle hoone laiali levinesid.

Kesknädalal toimetati tulekahju kohal juurdlust. Ametivõimud jäid arvamisele, et tuli võis tekkida elektrijuhemetest, kuna oletatakse, et need olid mõnest kohast isoleerimata. Peetakse võimalikuks ka, et veduri korstnast saeveski ülemise korrale lennanud säde süütas hoone. Saeveski ülemisel korral asusid toored palgid. Nende lähikonnas nähti esmalt tuld. Kuivemat puumaterjali tulekahju puhul seal polnud.

Saeveski laudhoone leegitses sarnaselt, nagu oleks pandud tööle kümme lõõtsa tuult puhuma. Peatselt võttis tuld ka veski lähedal asuv kuurinurk, mille lähedal asusid laudotsad. Tuletõrjujatele seltsisid siin saeveski töölised ning tuli lämmatati peatselt. Selle juures leidis kahe tehase töölise vahel aset alljärgnev kahekõne:
- Ei oleks uskunud, et tuli nii suureks võis minna.
- Muidugi, sellest see ju tuleb, kui põlevaid suitsuotsi igale poole loobitakse.
Selle järgi on väga võimalik, et tuli tekkis hooletusest, kui vaid uskuda tööliste kõnet.

Tulekahju koha lähedal, üle Petrooleumi tänava, asuvad ETK ja teiste äride nafta ja petrooleumi paagid. ETK lao õu oli täidetud tulekahju momendil õliste petrooleuminõudega, mille kohal hõljusid sädemed. Samas lähedal suur hunnik õlgi, mis aegajalt lõid sädemetest suitsema, kuid kustutati kohe valvelolevate tööliste poolt. Kardeti hädaohtu, et tuli pääseb naftapaakide ligi. Sel puhul oleks tuli võinud levida laiali sadama ümbrusse. Tuletõrje kiire kohalejõud päästis hulga varandust.

Tulekahju kohalt üleskerkiv suitsusammas oli nii tugev, et seda võis näha üle Toompea, kuhu poole tuule mõjul suits kandus. Suitsu peale hakkasid Vene turult [1] voolama Narva maanteed mööda Uue Sadama tänava poole inimhulgad, kellele aga kauaks ei jätkunud "ilusat vaatepilti" – peatselt kerkisid ülesse aurupilved – pritsid juhtisid vahutavad veejoad hoone söestunud kere vahele, kus kohati veel lõkendas hele tuli ja lühikese ajaga oli tulel lõpp."

[1] Viru väljaku endine nimi kuni 1939. aasta aprilli lõpuni. Rahva seas kutsuti ka Täituruks, sest pühapäeviti kaubeldi seal vanakraamiga.

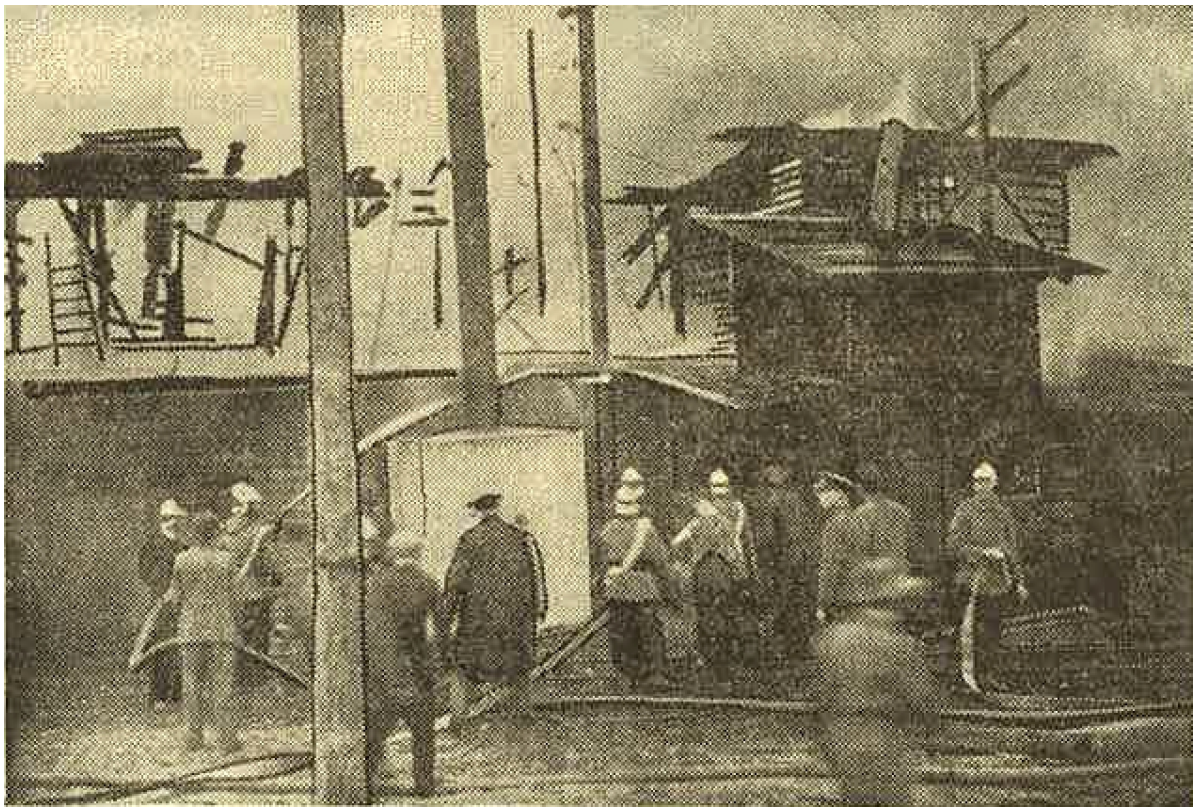

Tuletõrjujad lõpetavad saeveski kustutamistööd
foto: ajaleht "Järvamaa põllumeeste, asunike ja väikemaapidajate häälekandja" 17.05.1930

17. mail teatas ajaleht "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja", et:

"Kuigi hoone kuulub Tallinna linnavalitsusele, peab metsaärimees Meier Judeikin siiski hoone omal kulul üles ehitama. Äri poolt on kokku ostetud rohkesti metsamaterjali, mis ootavad lähemal ajal ümbertöötamist. Härra Meier Judeikin viibib praegu Tallinnas ja omaniku poolt avaldatakse lootust, et õnnetusega tekkinud raskustest üle saadakse. Võrus asuv pää-äri ei kannata suurt Tallinnas tekkinud kahjude läbi."

1923. aastal sündinud Võru linnakodaniku Tamara Jaanisoo sõnul [2] mäletab ta Tallinna saeveski tulekahju küll, kuid üsna ähmaselt, kuna oli tol hetkel kõigest kuueaastane.

Tamara on kogu oma lapsepõlve, kuni 1939. aastani, elanud Tallinna sadamas. Tamara kirjelduse järgi elas tema pere Härjapea jõe lähedal. Tema kodu aadress oli Mahalaadimise plats 4. Maja asus

raudteekaare sees, vahetult raudtee ääres, eeskojad olid õue poole. Majas elas kaks perekonda. Tamara koduuks oli vasakpoolne, teisel pool elas üks vene perekond.

[2] salvestas Tamara hõimlane Helle Laanpere 2023. aasta detsembris

Tamara kodu on alloleval pildil märgitud punasega. Maja ees ja taga asuvatel kruntidel on näha palgi- ja lauavirnu.

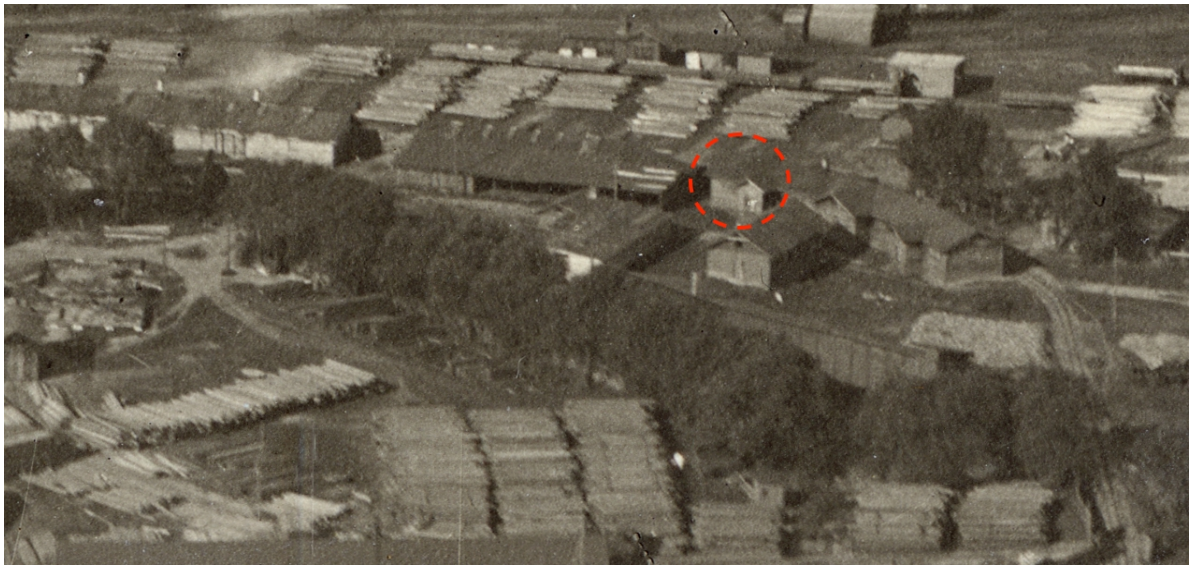

Barakitaolised majad Tallinna sadama raudtee haru ja Härjapea jõe vahelisel alal aerofoto: Toomas Karjahärmi fond, EFA.712.A.546.1

Judeikini saeveski lauavirnade plats oli Tamara kinnitusel tohutult suur. Lastel oli muidugi keelatud seal mängida, kuid kes siis sellest hoolis. Nii ronis ka Tamara oma vanema venna Aki sabas tihtipeale mööda lauavirnu. Saeveski juures käidi mängimiseks klotse ning ka pliidi alla pilpaid korjamas – ka siis, kui saeveski parajasti ei töötanud. Kui valvur peale sattus, saadi sõimata. Aga mis sest, passiti peale, kui valvurit ligi ei olnud, ja roniti ikkagi plangu alt läbi.

Lapsepõlvelugude hulka kuulus näiteks ka sadamalaste omavoliline sõit laeva tagant laenatud pargasega Meriväljale ning mitmed muud seiklused.

Tamara isa oli sadama kraanajuht. Tamara pere pidi 1939. aasta sügisel sadamast ära kolima – pärast niinimetatud baaside lepingu ehk Eesti Vabariigi ja NSV Liidu vahelise vastastikuse abistamise pakti ning selle juurde kuuluva salajase protokolli sõlmimist. Eraisikutel ei olnud enam lubatud sadamas elada.

Palkide laadimine kraanaga Tallinna sadamas. Pilt on illustratiivne
foto: Filmistuudio Eesti Kultuurfilm, EFA.4.0.48658

1930

Lisaks Tallinna saeveski suure tulekahju kajastamisele kirjutasid 1930. aastal Eesti ajalehed Meier Judeikini metsaärist ka muudel põhjustel. Muidugi ei püüdnud ka krimiuudised.

Eelneva aasta lõpus leidis aset järjekordne vargusjuhtum Meier Judeikini laualaos Tallinnas, Bekkeri tehase territooriumil. “Ainult silmadega vaatasin, aga kätega ei puutunud” – sellise pealkirja all ilmus 9. jaanuaril, pärast asja kohtuprotsessi lõppu, artikkel ajalehes “Kaja”. Pea identse tekstiga juhtunu kohta ilmus samal päeval artikkel ka väljaandes “Maaleht”.

„Ainult silmadega waatasin, aga kätega ei puutunud.“

“Koplis, Bekkeri tehases asuva Judeikini laualadu ülevaataja pani 12. novembril tähele, et keegi mees ladu hoovi seab laua otsi kimpu, haarab kimbu selga ja ruttab kiirel sammul mööda raudteed Vene-Balti tehase poole. Ülevaataja sammub mehele järele, kavatsedes teda politsei jaoskonna kohal politsei kätte anda. Kuid mees märkas, et teda jälgitakse, viskas lauakimbu maha ja katsus põgeneda.

Ta tabati siiski ja jaoskonnas selgus, et see on 53-aastane Eduard Weimers, kes juba kord varemalt puude varguse eest karistatud. Weimers seletas jaoskonnas, et tema lauaotsi küll “silmadega vaadanud, aga kätega pole puutunud.” Asja arutamisel kohtus tunnistas ta end siiski süüdi. Lauaotsi olnud seal igal pool laiali maas. Lao ülevaataja hindas laua otsade väärtuse 140 sendi peale. Rahukohtunik mõistis Weimersi kaheks nädalaks aresti.”

Veidi emotsionaalsemalt kirjeldas 10. jaanuaril kohtuistungit ajaleht “Waba Maa” artiklis “Silmaga vaatamine pole vargus”.

Silmaga waatamine pole wargus.

“Mu pahem pool on halvatud,” ütles vana mees Eduard Weimers, tunnistades end süüdi lauaotste varguses Judeikini lauahoovist. Laua otsi olnud ühe krooni 40 sendi eest. Pannud need kimpu ja hakanud tulema, kuid siis rutanud vaht järele, pidanud ta kinni. Visanud siis kimbu maha ja hakanud paluma, et ärge mind jaoskonda viige.

Kui siiski viidi, siis ütles, et pole laudu võtnud, ainult silmaga vaatasin. Sellepärast siis kohtunik teebki juttu: “Oh, siis vaatasite ainult silmaga...”. “Ei, ma tunnistan end süüdi” ütleb kaebealune kohtus. Kohtunik karistas teda kergesti – kaks nädalat aresti. Ta on juba varemalt puuvargusega patustanud.”

Kuid Meier Judeikini äri paistis ajakirjanduses silma 1930. aastal mitte ainult krimiuudiste valguses. “Nädala pärast variseb “Kandle” maja kokku. Tuleval laupäeval näeb Võru enneolematuid asju” – sellise intrigeeriva pealkirjaga avaldati 22. märtsil artikkel ajalehes “Wõru Teataja”. Kõmu tekitas Võru tuletõrje pidu ja selle raames toimuv suurejooneline loterii. Teiste annetajate seas oli ka Meier Judeikini metsaäri.

Nädala pärast wariseb „Kandle“ maja kokku.

“Suuremaid sündmusi juhtub Võrule harva. Kuid nüüd on üks tulemas. Nimelt on täna nädal “Kandles” Võru tuletõrje mootorpritsi jaoskonna pidu. Eriliseks sündmuseks sellel peol on loterii. Iga üksiku loosi hind on 20 senti, kuid võitude võimalus on häbemata suur – võidab iga kolmas-neljas loos.

Et anda väikset ülevaadet loteriist, toome ära mõned võidud: **5 sülda pinde (annetaja Meier Judeikin)**, 500 esimese sordi telliskivi (W. Spohr), tammepuust kirjutuslaua tool (Kattai), elus lammas (H. Ziehr), mittu ankrut õlut, kahe ülikonna riie, kleidiriided, kahehobuse ader, ratsahobune, raadioaparaat, aastakäik “Wõru Teatajat” ja “Elu”, tasuta autokursus, abonementkaart habemeajamise või onduleerimise pääle, abonement kino pilet, kott saiajahu, pudel vahu-veini, tordid ja veinid, kaks äratuskella, linapunnad, villast lõnga, laudlinad, lihamasinad, saapad, kalossid, tasuta autosõit jaama, Kubjasse ja Kirepi, vaasid, kannud, kruusid, saed, 3 000 paberossi, hulk maiustusi, konservid, triikmasinad, grammofoni noodid jne.

Palju huvitavaid annetusi hoitakse saladuses. Sarnane suur võitude hulk (iga kolmas loos on võit) on võimalik ainult selle läbi, et kohalik seltskond korjandust uskumatu elavalt ja suurte annetustega on toetanud. Peo piletitest oli enamus juba neljapäevaks läbi müüdud. Saada on veel ainult mõned üksikud. Haruldaste võiduvõimaluste pärast on ette näha, et peole tung eriliselt suur on. On karta, et need, kes sisse ei pääse, trügimisega “Kandle” maja võivad lõhki ajada.”

1930. aasta suvel avaldati lehtedes ka Võru linna suuremate tulumaksu maksjate nimed. Kõige rohkem pidi riigile raha loovutama metsatööstur Meier Judeikin. Linna rikkamad mehed ja naised pani 9. juulil ritta ajaleht “Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja” esikülje artikliga “Kaaluti mehi ja naisi, ning leiti...”.

Kaaluti mehi ja naisi, ning leiti...

Kirjutis sisaldas järgmist lõiku:

“Õnnistus” rahvale on välja jagatud. Tulumaksuleht on paber, mida kodanik ei oota mitte suure igatsusega. Vahel küll kurvastab, aga teinekord paneb mõnegi mehe käsi hõõruma. Seekordne “õnnistus” tulumaksu näol kodanikkudele on jagatud kas hästi või mitte, kuid **kõige rikkam mees Võrus on arvatavasti Meier Judeikin, kes maksab tulumaksu 4 264 krooni**. Temale järgnevad rahakoti kõhukuse järgi Ziehr 1 409 krooniga, siis metsaärimees Goldberg 1 373 krooniga ja Spohr 1 086 krooniga. Ka R. Kaveril viskab tulumaks üle 1000 krooni. Aga kõige rikkam daam Võrus on, mida vist vähe teatakse kahjuks, on pr. Cecilie Laury, sest ta maksab 813 krooni. Teised kõik on väiksemad mehed ja naised. Ei ulata ühelgi 1 000 kroonile lähedale...”

1930. aasta suve lõpus tabas Võru linna tugev torm. Kannatada sai ka Meier Judeikini lauatööstus. 19. augustil mainiti ajalehes “Lõuna-Eesti”, et tuul viis maha ka Judeikini lauavabriku korstna.

Äärmiselt tugew torm Wõrus.

20. augustil kirjutas äärmiselt tugevast tormist Võrus ka ajaleht “Päewaleht”:

“Pühapäeval lõunaajal suurenes äkki Võrus edela poolt puhuv tuul. Tammula veepind muutus metsikuks ja mässavaks veetväljaks, ähvardades kõik eesoleva lõhkuda ja hävitada. Kella ¾12 ajal oligi torm nii tugev, et haaras linna päralt oleva ujula, tõstis selle paar sülda õhku ja heitis siis lainetesse. Ujula purunes mõne silmapilguga täiesti. Lained kandsid rusud linnapoolsele kaldale.

Samal ajal lõhkus tuulispea ka teised erasupelmajad. Tormile pidid alla andma ka kõik paadisadamad, purded ja sillad. Need nagu pühiti minema. Kümmekond paati pekseti vastu kaldaid ja kive sodiks. Terveks jäid paatidest ainult mõned üksikud, mis enne tormi eemale suudeti viia.

Kuid mitte ainult Tammula kaldal ei sünnitanud tugev torm kahju, vaid ka linnas ja maakonnas. Nii paiskas torm ümber Võrus Judeikini lauavabriku pika korstna, samuti ka ühe Ühispanga maja korstna. Lugemata arv vanu ja suuri puid pargis ja aedades on murtud, plangud ümber lükatud, katused siinseal majadelt ja kuuridelt lahti kistud. Säärast tormi, nagu oli pühapäeval, pole võrulased juba ammu näinud.”

1930

Seoses äri laienemisega kasvas 1930. aastal ka ajalehtedes avaldatavate reklaamide maht. Eriti oli seda märgata Rakveres ja Viljandis pakutavate teenuste osas. Ka Võru lauavabrik oli endiselt pildis. Paari kuulutusega reklaamiti ka saeveskit Mustvees.

Kohe aasta alguses, 14. jaanuaril ilmus ajalehes “Oma Maa” Meier Judeikini firma Viljandi osakonna teadaanne. Sellega teatati, et metsaäri ostab suuremas ja väiksemas koguses ajakohase hinna eest metsamaterjali, kuuse- ja männipalke ning pakke (7 jalga). Vastuvõtmine toimus igas raudteejaamas ja Viljandis, saeveski platsil. Pakkumiste ja järelpärimistega tuli pöörduda firma kontori poole, mis asus Viljandis, Pärnu maanteel 19. Firma otsis ka metsamaterjali vedajaid.

Teadaanne.
Firma Meier Judeikini metsaäri, Wiljandi osakond
ostab metsamaterjali,
kuuse ja männi palke ja pakke (7 jalga) suuremal ja wähemal arwul ajakohase hinna eest. Wastuwõtmine igas raudteejaamas ja Wiljandis, saeweski platsil. Pakkumiste ja järelpärimistega pöörata firma kontori poole, mis asub Wiljandis Pärnu maantee 19.
Sama firma otsib metsamaterjali wedajaid.
Firma Meier Judeikin
Wiljandi osakond.

8. veebruaril ajalehes “Wirumaa Teataja” avaldatud reklaamkuulutuse kohaselt ostis Rakvere lauatööstus suures ja väikeses koguses okaspuupalke, notte, kase- ja tammepakke, männa- ja kuusepropse, samuti ka paberipuid. Maksmine toimus kohapeal kohe pärast materjali vastuvõtmist.

M. Judeikini lauatööstus
Rakveres, Narva tänav nr. 17.
Kõnetraat: kontor 262, korter 284. Postkast 11.
Ostab suurel ja väiksel arvul **okaspuu palke, notte,** kase ja tamme pakkusid, **männa ja kuuse propsisid** kui ka paberipuid ja maksab kõrgemad ajakohased hinnad. Maksmine sünnib koha peal kohe peale materjali vastuvõtmist.

Võru lauavabrikus valitses veebruaris ruumipuudus, seoses millega tehti pinnapuudele allahindlust. Eripakkumisest anti teada 12. veebruaril ajalehes “Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja”.

TEADAANNE.
Sellega annan teada, et olen ruumi puudusel
pinnapuude
hinda alandanud kuni 1. märtsini s. a.
Meier Judeikin'i
lauawabriku juhatus.

13. veebruaril otsiti ajalehe “Oma Maa” vahendusel taas Viljandimaal metsamaterjali vedajaid – Holstre valla Ennoki ja Panni metsadest Loodi jaama ning Viljandi saeveskisse vedamiseks, ja seda kõrgendatud veohindadega.

Tarwitatakse
metsamaterjali wedajaid
Holstre walla Ennoki ja Panni metsadest Loodi jaama ja Wiljandi saeweskisse wedamiseks, kõrgendatud weohindadega.
Teateid saab kohapäält praakerilt ja Wiljandi kontoris, Pärnu mnt. 19, telef. 41.
Meier Judeikin, Wiljandi osakond

Sama Viljandi osakond teatas 22. veebruaril ajalehes “Oma Maa”, et endiselt ostab kõrgemate päevahindadega, kohe makstava raha eest, suuremas ja väiksemas koguses kuuse- ja männipalke. Seekord täpsustati, et lisaks Viljandis ja jaama vastas asuvas saeveskis võetakse metsamaterjali vastu argipäeviti ka igas raudteejaamas Hallistest Olustvereni.

Metsaärt Meier Judeikin Wiljandi osakond

ostab kuuse ja männi palke

ja -pakke kõrgemate päewahindadega kohemaksetawa raha eest suuremal ja wäiksemal arwul. Wastuwõtmine argipäewadel Wiljandis, jaama wastas saeweski platsil Metsamaterjali wõetakse wastu ka igas raudteejaamas Hallistest kuni Olustwere jaamani Pakkumiste ja järelpärimistega pöörata äri kontori poole, Pärnu mnt. 19, Wiljandi, telef. nr. 41.

Kevade esimesel päeval avaldas Meier Judeikini lauavabrik Rakveres, millist hinda on ettevõte nõus nädalase kampaania raames maksma kuusepalkide ja -nottide eest. Kuulutus ilmus ajalehes "Wirumaa Teataja".

Maksan kuni 8. märtsini 1930 a.

KUUSEPALKIDE EEST:

13 tolli kuni 15 tollini (33,0 s/m. kuni 38,2 s/m.) 44 snt. k. j.
10 tolli kuni 12 tollini (25,4 s/m. kuni 30,5 s/m.) 40 snt. k. j.
9 tolli (22,8 s/m.) 38 snt. k. j.
Männipalkide eest 3 sent. k. j. pealt vähem.

KUUSENOTTIDE EEST:

13 tolli kuni 15 tollini (33,0 s/m. kuni38,2 s/m.) 37 snt. k. j.
9 tolli kuni 12 tollini (22,8 s/m. kuni30,5 s/m.) 35 snt. k. j.
Märkus: Võtan teised mõõdud ka vastu.
Maksmine sünnib kohapeal kohe peale materjali vastuvõtmist.

Rakveres, 25/II 1930.

M. JUDEIKINI LAUAVABRIK
Rakveres, Narva tän. 17.
Telef. 262 ja 284.

Sama lauavabrik müüs 8. mail ajalehes "Wirumaa Teataja" ilmunud kuulutuse kaudu ka kuiva ehitusmaterjali – põrandalaudu hinnaga 15 ja 16 senti ruuttolli (2,5 cm) eest, lae- ja voodrilaudu, laeliste, ukse- ja aknapiirdelaudu hinnaga 14 senti ruuttolli (2,5 cm) eest ning ka muud materjali.

Müün kuiva
ehituse materjali:
põranda laudu hinnaga **15** ja **16** senti ruuttolli (2,5 cm) eest, **lae ja voodri laudu, lae liiste, ukse ja akna kleidungi laudu** hinnaga **14** senti ruuttolli (2,5 cm) eest ja teisi mitmesuguseid materjale.
Lauavabrik M. Judeikin,
Rakveres, Narva tän. 17, telefon 2,62.

Ajalehes "Postimees" anti 30. juulil teada, et Meier Judeikini lauavabrik Mustvees müüb odavalt suures ja väikeses koguses pinnapuid.

Odavasti müüa suurel ja väiksel arvul

pinnapuid

kütmiseks. **M. JUDEIKIN'I lauavabrik Mustvees. Telef. 15.**

24. septembri teadaandest ajalehes “Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja” selgub, et 1930. aastal tehti Võru sae- ja jahuveskile põhjalik remont ning lauatööstus alustab taas tööd 25. septembril. Lauavabriku osakonna uutest teenustest mainiti kuulutuses katuselaudade valmistamist – nii soontega kui ka ilma. Lisaks müüdi ka kuivi pinnapuid.

TEADAANNE.

Olen omas sae- ja jahuweskis teinud põhjaliku remondi ning masinate täiendamise ja teatan, et alustan tööd 25. skp.

Lauawabriku osakond

wõtab palkisid saagida, laudasid kantida ja hööweldada, teen katuselaudasid soontega ja ilma.

Jahuweski

wõtab kõiksugu terawilja wastu jahwatamiseks. Teeb tangu, kruupi ja ülesõela jahu. Hinnad wäljaspool wõistlust.

Ostan

suurel ja wäiksel arwul metsa, palke, laudu, propse, paberipuid, wälja- ja sisemaa liipreid, kase, sanglepa ja kuuse pakkusid. Metsamaterjali wastuwõtmine lauawabrikus ja igas raudteejaamas.

Müün

igasugust metsamaterjali, hööweldatud ja hööweldamata kuiwi laudasid. Säälsamas müüakse kuiwi pinnapuid.

P. S. Teatan, et 23. ja 24. sept. on pühade tõttu wabrik suletud.

M. JUDEIKIN'i

metsatööstus ja kaubandus Wõrus, Wabriku t. 6.

Telefon 89.

Kaks ühe hinnaga stiilis loosikampaaniat korraldati 1930. aastal Võru linnas pinnapuude müügi puhul. Seda kinnitab 1. oktoobril ajalehes “Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja” ilmunud teadaanne:

“Tähelepanu. Igaüks, kes ostab pool sülda pinnapuid Meier Judeikini lauavabrikust, võib omandada teine pool sülda maksuta. Olen määranud 40 sülda pinnapuid preemiateks, mis ostjate vahel väljaloosimisele tuleb. Nii langeb iga müüdud kümne sülla poole kaks võitu à ½ sülda.

Võiduvõimalused algavad kohe ja loosimine on 10. oktoobril kell 15 Meier Judeikini vabriku kontoris. Kasutage igaüks seda soodsat juhust ja ostke omale veel täna, kas ½, 1 jne. sülda pinnapuid.

Märkus: loositakse nii mitu võitu, kui palju on müüdud puid, tähendab iga müüdud kümme sülda annavad kaks võitu.”

Samuti anti kuulutuses teada, et juudi pühade tõttu on vabrik 2. oktoobril suletud.

Tähelepanu.

Igaüks, kes ostab pool sülda pinnapuid

Meier Judeikini lauawabrikust, wõib omandada teine pool sülda maksuta.

Olen määranud 40 sülda pinnapuid preemiateks, mis ostjate wahel wälja-loosimisele tuleb. Nii langeb iga müüdud kümne sülla pääle 2 wõitu à ½ sülda.

Wõiduwõimalused algawad kohe ja loosimine on 10. oktoobril s. a. kell 15 M. Judeikini wabriku kontoris.

Kasutage igaüks seda soodsat juhust ja ostke omale weel täna, kas ½, 1 jne. sülda pinnapuid.

Märkus: Loositakse nii mitu wõitu, kui palju on müüdud puid, tähendab iga müüdud kümme sülda annawad 2 wõitu.

Kõige austusega

M. Judeikini

metsatööstus ja kaubandus

Wõrus, Wabriku tän. 6, tel. 89.

Pühade tõttu 2. oktoobril wabrik suletud.

Ajalehes “Wõru Teataja” avaldati 6. detsembril Võru metsatööstuse ja kaubanduse (sel ajal tegutses Võrus eraldi kaks juriidilist isikut) traditsiooniline ülevaatlik reklaamkuulutus. Sellest selgub, et saeveskis tegeleti muu hulgas katuselaudade valmistamise ja lippide löömisega.

Meier Judeikin
METSATÖÖSTUS JA KAUBANDUS
Postkast 35 Wõrus, Wabriku ün. 6. Kõnetr. 89.
OSAKONNAD IGAS MAAKONNAS.
KAUBANDUS:
Ostab: Igasugu metsatükke, kuuse ja männapalke, haawa ja kase pakke, wälja- ja sisemaa liipreid, propse ja paberi puid, laudu ning teisi metsasaadusi suurel ja wäiksel arwul.
Müüb: Igasugu kuiwi höövelda- tud ja höövelda- mata laudu, planke ning prusse, katuse laudu soontega ja ilma, kuiwi pinnupuid ja kõiki muid walmismaterjale. Ajakohased hinnad.
TÖÖSTUS:
Saeweski wõtab igasugu metsa ümbertöömiseks, nagu: palkide saagimine, laudade kantimine ja hööweldamine, katuse laudade ja lipide löömine.
Jahuweski jahwatab nõuete wastawalt igat wiljа, walmistab tangu, kruupe ja ülesöölajahu.
Töö kiire ja korralik. Alandatud hinnad!

Detsembri keskel, pühade eel, toimus Võrus Meier Judeikini lauavabriku laost pinnupuude odav väljamüük. Häid uudiseid jagas linnaelanikele 13. detsembril ajaleht “Wõru Teataja”.

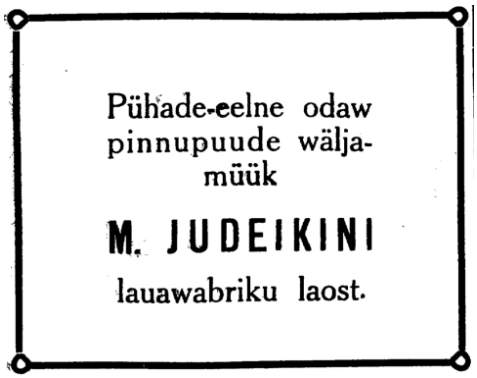
Pühade-eelne odaw pinnupuude wälja-müük
M. JUDEIKINI
lauawabriku laost.

Rakvere lauatööstus reklaamis oma teenuseid ka aasta viimasel päeval ajalehes “Wirumaa Teataja”. Seal sai lisaks kuulutuses toodud hindadega hööveldatud ja hööveldamata laudade ning ehitusmaterjali ostmisele ka palke ja notte saagida, laudu ja igasugust puumaterjali hööveldada ning seda eri profiilides ja mõõtudes. Kõrgete turuhindadega osteti metsatükke, okaspuupalke ja -notte.

M. Judeikin'i
lauatööstus Rakveres
Narva tän. 17. Tel. 262. Postk. 11.
Ostab: kohemaksetava raha eest kõrgete turuhindadega metsatükke, okaspuu palke ja notte.
Võtab oma peale: Palkide ja nottide saagimise, laudade ja igasugu puumaterjalide hööveldamise töid, igasugu profiilides ja mõõtudes.
Müüb laudadest: hööveldatud ja hööveldamata laudu ja igasugu ehitusmaterjale, nii kui:
Hööveldamata:
jäm. 2,5 sm. à Kr. 29,04 thm. (1" — 12 snt. r. toll).
„ 3,8 „ à „ 31,48 „ (1½ & 2" — 13 snt. r. toll).
„ 7,6 „ à „ 33,90 „ (3" — 14 snt. r. toll).
„ V. sort 2,5 sm. à Kr. 16,37 & Kr. 19,95 thm. (1"—7 & 8 s. r. t.).
Hööveldatud:
Laelauad à Kr. 31,06 thm. (13 snt. r. toll).
Voodrilauad à „ 31,06 thm. (13 „ r. toll).
Põrandalauad à „ 33,90 & 36,33 thm. (14—15 snt. r. toll).
Liistud à „ 33,90 thm. (14 snt. r. toll).

1931

1920.–1930. aastatel olid suuremad ja väiksemad tuleõnnetused saeveskites Eestis üsna tavapärane nähtus. Ka 1931. aastal ei jätnud tuletont Meier Judeikini ettevõtteid rahule.

Südaööl vastu 24. märtsi puhkes Judeikini puuhoovis Rakvere linnas tulekahju. Tules hävis lauatööstuse kontorimajake. Ametnike tähelepanu tõmbas salapärane ese.

Meier Judeikini Rakvere lauavabriku kontoriputka enne tulekahju aerofoto: Hansa Antiik

Vahejuhtum jõudis 25. märtsil ajalehtede "Postimees" ja "Päewaleht" veergudele. Mõlema väljaande artiklite tekst oli praktiliselt identne. Pealkirjad olid järgmised: "Rakveres helisesid tulekahju kellad. Salapärane plekknõu hoone taga" ning "Salapärane tulekahi Rakvere puuhoovis. Südaööl hävis Meier Judeikini kontorihoone ühes raamatutega".

Rakweres helisesid tulekahju kellad.

"Eile öösel, mõni minut kella pool kahtteistkümmet äratas Rakvere elanikke tulekahju-häire. Samal ajal paistis Narva maantee poolt hele tulekuma, mis suurenes iga minutiga. Selgus, et tulekahi on puhkenud Narva maanteel 17 Meier Judeikini puuhoovis.

Varsti jõudsid kohale ka esimesed tuletõrjepritsid tuletõrje veoautol ja alati kustutustöid. Kuid päästa polnud enam midagi – hoone seisis juba üleni tules, pealegi polnud lähedalt saada ka vett. Põles väike, lauahoovi väravas seisev kontorimajake, mis sisaldas kõigest kaks tuba. Tuli oli kiire tegema oma hävitustööd, seda enam, et hoone oli kerge laudehitus. Kuna juba esimeste pumbalöökidega sai vesi lähedalolevast kaevust otsa, asuti pootshaakidega maja lahutama ja tuld kustutama lumega.

Peagi olid seinad poolpõlenult maha kistud ja ahigi ümber lükatud. Esimesena oli tuld märganud öövaht, kes viibis umbes 100 meetrit eemal asuvas saeveski katlaruumis, siis, kui hoone oli juba leekides. Esialgsete andmete järele hävisid tules kõik kontoriraamatud. sest hoonest päästa ei suudetud midagi. Saladuslikuna tundub tulekahju algus, sest kontorist lahkusid ametnikud õhtul kella kuue ajal. Kõneldakse, et tuli võis alguse saada elektri-keedusisseseadest, mis unustatud õhtul voolust lahutamata. Samuti oletatakse, et tuli võis saada alguse liiasti köetud ahjust.

Igatahes väärib tähelepanu asjaolu, et mahapõlenud hoone seina tagant leiti Balmeka märki kandev plekknõu takutuustiga, mille liigutamisel tekkis plahvatus ja hele tuli. Kas saladuslik nõu oli kuidagi ühenduses tulekahjuga ja mis oli plahvatuse põhjuseks, selle vastu tunnevad huvi ametivõimud. Teadmata on ka, kas hoone oli tule vastu kindlustatud. Tulest suudeti päästa vaid hooviväärav."

Päev hiljem avaldas kohalik ajaleht “Wirulane” põhjalikuma ja mõneti kirjanduslikuma kirjutise ärevatest sündmustest. Artikkel kandis pealkirja “Tuli hävitas lauahoovi kontorimaja. Saladuslik plekknõu plahvatava sisuga. Järgi jäid ainult tukid”.

Tuli häwitas lauahoowi kontorimaja.

“Öö vastu teisipäeva süttis põlema Rakveres, Narva uulitsal 17 asuvas Meier Judeikini lauahoovis kontoriruum ja põles maani maha. Tuli tegi oma hävitustöö kiirelt, seda enam, et kustutuseks tarvisminevat vett polnud saada kusagilt. Tuletõrjel jäi ainult üle pooleni põlenud kerge laudehitus ümber lükata ja suitsevad tukid laiali kiskuma, kustutades neid lumega.

Asja kohta alustas juurdlust kriminaalpolitsei, kes kolmapäeval ei olnud aga veel teinud kindlaid järeldusi. Oletatakse siiski, et tuli võis saada alguse kontoriruumi voolust ühendamata jäätud elektri keedusisseseade, mis läks kuumaks ja süütas hoone. Leitud plekknõu pidi olema mingisuguse määrdeõliga, mis hiljem süttis ja ära põles. Hoone väärtus teadmata, kuna omanik elab Tallinnas. Samuti on teadmata, kas oli hoone tule vastu kinnitatud. Sisse põlesid kontori raamatud.

Veel polnud kõik Rakvere kodanikud jõudnud esmaspäeva öö öörahuks sulgeda silmi, kui neid äratas närviliselt helisev tuletõrje häirekell. Sellele seltsis peagi vinguv pasunahääl, mis nagu kippus tõendama ka omaltpoolt, et kusagil varitseb tuleoht. Läbi Rakveret varitseva ööpimeduse tõusis Narva maantee kandis ülespoole hele tulekuma. “Põleb Sõmerul”, “Sakalas”, “lauavabrik leekides”, kostavad hüüded tulekuma peale ruttavate kodanikkude suust. Igaüks avaldab oma arvamist lisades juure ka oma varajasi oletusi tule tekkimise põhjuste üle.

Kella osutis näitab mõni minut üle poole kaheteistkümne, kui vurab Tallinna uulitsat pidi tuletõrje punane veoauto, käsipritsid ja mõned tuletõrjujad peal. Neile järgnevad taksoautod kohaleruttavate uudishimulistega ja tuletõrjujatega. Kuid tulekuma suureneb järjest. Juba on silmale nähtavad sädemed, tuleleegidki käivad üle katuste.

On selge, et tuli pole ei Sõmerul, ega ka kusagil mujal, vaid peab olema linna piires, sest vastasel korral ei saaks peale tulekuma midagi paista. Selgub, et tuli teeb oma hävitustööd päris linna sees ja on pääsenud valla Narva uulitsal asuvas Meier Judeikini lauahoovis. Tuletõrje ja rahvahulga kohale jõudes, seisis põlev hoone juba üleni leekides. Põles väikene kontorimajakene, mis asub hoovivärava juures, kaugel ja eraldatult teistest hoonetest.

Samuti pole läheduses ka puumaterjali tagavarasid, mida võiks ähvardada tulehädaoht. Esimesest pilgust on selge, et suuremat hädaohtu karta ei ole ümbruskonnale, kuid teiseks on selge ka, et hoonest, mis põleb kui küünal, päästa pole midagi. Seepärast puudub ka õnnetuskohal see tavaline askeldamine ja närvilitsus, mis iseloomulik tuleõnnetustele.

Kohal on tuletõrje pealik Birker, kes annab esimesi käsklusi kustutamistööks. Samas seisab kaitseliitlase mundris ja püssiga korrapidajana linnanõunik Konso. Kohal teisigi ametnikke, välis- ja kriminaalpolitsei, kohtu-uurija, publiku hulgas advokaate ja teisi. Vahepeal on tuli aga levinud veel enam, on tulise maona end keerutanud plangile, väravasammaste ümber, ähvardades haarata isegi väraval ilutsevat kaheharulist silti: “Lauahoov, Meyer Judeikin, Narva tänav 17”.

Suurte otsimiste peale on tuletõrjel läinud korda leida ülesse lähedalasuvat kaevu ja ühendada seda pumbaga. Lüüakse pump käima ja juba tungivadki veejoad vastu leegitsevaid majaseinu, asudes vihasesse võitlusesse tulega, vihisedes ja suitsedes, kui tahtes lämmatada tuld juba palja pahameelega. Kuid seal katkeb äkitselt veejuga ja leegid löövad uuesti võidurõõmsalt taeva poole. Selgub, et vesi on kaevust lõppenud. Algab uus veeallikate otsimine, käiakse naaber hoovides, tärklise vabrik “Wiros” ja mujalgi, kuid ollakse kui keset kõrbet – vett ei saa kätte kusagiltki.

“Pootshaagid tööle” kõlab käsklus pealik Birkeri suust. “Plank maha tõmmata, maja laiali kiskuda.” Juba hakkabki mitu konksu plangu põikpuu taha ja kärinal langeb see kahele poole, nagu eesriie pühama paiga eest ja avastab tulemängu kõiges omas suuruses. Vahepeal on aga tuli teinud põhjaliku töö. Kerge ehituse laudseinad on muutunud hõredaiks ja läbipaistvaiks. Paistab ka ruumi sisemus.

Silma hakkab nurgas seisev raudahi, mis seisab omal kohal ükskõiksena ümbruse vastu. Kõneldakse, et tema see süüdlane ongi, kust tuli lahti pääsis. Kuid juba ulatatakse pootshaagid maja seinale. Terve maja hakkab kõikuma. Tundub, kui tahetakse seda viia paigast ära, eemale õnnetuskohast. Seal annab aga esisein järgi ja langeb raginal hoovile. “Alt ära”, jõutakse ainult veel hüüda. Sama saatus tabab ka teisi seinu, mis vajuvad ühes seesoleva ahjuga maapinnale rusudeks.

Ühes sellega on vaibunud ka tuli, kustutades seda lumega, mida loobitakse labidate ja lihtsalt pihudega. Tuli on oma hävitustöö teinud paarikümne minutiga, jättes hoovile ainult suitsevad tukid. Viimaste lõpulikuks kustutamiseks on jõutud isegi veeni, mis sumbutab tule lõpulikult. Sorides pootshaakidega tukkide vahel, satub raudkonksu ette korraga umbes maja ja plangu vahekohal mingisugune plekknõu.

Seda tõugates, tekib väike plahvatus ja hele tulesammas lööb ülessepoole. Kutsutakse kohale kriminaalpolitsei ametnikud ja tõmmatakse nüüd juba tühi plekk tulest välja. Sellega ühes tuleb ka takutuust. Nuusutades plekki, arvatakse tundvat esialgu selle juures petrooli haisu. Tegelikult on aga haisu raske kindlaks keha. Plekk on harilikkudest salapiirituse vedamise nõudest, mis kannab tähte B (Balmeka).

Kas on plekil midagi ühist tulekahjuga, aitab vast selgitada vastav juurdlus? Esialgsete kuulduste järgi olevat tulle jäänud kõik kontoris olevad raamatud ja tokumendid. Saladuslikuna tundub olevat tule algus. Teatavasti töötati mahapõlenud kontoriruumis õhtu kella kuueni, mille järgi inimesed lahkusid ja lukustasid uksed. Tuli aga algas ja õieti ei millestki, õhtul kella pool 12 paiku. Tuld oli esimesena märganud umbes sada sammu eemal asuvast saeveski katlaruumist öövaht alles siis, kui hoone seisis juba leekides. Kuid oli tule algusega, kuidas oli, järgi jäi uulitsa ääre vaid värav ja sellel ilutsev silt “Lauahoov, Meyer Judeikin.”

26. märtsil viskas ajaleht “Wirumaa Teataja” õhku kahtluse, et tulekahjus võis süüdi olla lauatööstuse öövaht. Vastav materjal kandis pealkirja “Öine tulekahi Rakveres. M. Judeikini saeveski kontorihoone põles maha”.

Öine tulekahi Rakweres.

M. Judeikini saeweski kontorihoone põles maha.

“Öösel vastu teisipäeva. kella ½12 paiku teatasid tuletõrje häiresignaalid tule lahtipuhkemisest raudtee jaama poolses linnaosas. Samal ajal oli näha idapoolsel linna serval suurt tulekuma, mille järele võis otsustada, et suurem tuleõnnetus juhtunud. Tulekuma järele kohale rutates selgus, et suure tulekuma tekitajaks oli Narva maanteel 17 asuv väikene umbes 1½ x 1½ sülda suur Meier Judeikini saeveski kontorihoone, mis teadmata põhjustel oli läinud põlema. Umbes pooletunnilise energilise töö järele suutsid tuletõrjujad sumbutada leegid, olgugi, et kuiv laudadest ehitatud putka kergesti oli tuld võtnud ja nüüd tõrvikuna leegitses.

Kontorihoonest jäi järele vaid hunnik põlenud notte. Tuld võtsid ka lähedal asuvad plank ja hooviväravad, kuid need kustutati kohe. Kui suur on omaniku kahju, on seni selgumata, kuid väga suur ta olla ei saa, sest hoone oli kerge laudadest tehtud putkataoline ehitus. Teadmata on ka, kas tööstuse raamatud ja arvepidamine hävinesid mahapõlenud hoones või hoiti need mujal. Tule tekkimise põhjusi juurdlevad ametivõimud. Õnnetuse kohal kõneldi, et öövaht olla õhtul putkas teed teinud, kust siis tuli ka alguse saanud. Kuivõrt õige see põhjus, seda selgitab muidugi juurdlus.”

Kuu aega pärast tulekahju, 21. aprillil kiitis Rakvere linnavalitsus heaks aadressil Narva maantee 17 asuva lauvabriku “Meier Judeikin” uue ajutise puust kontorihoone ehitusplaani. Putka mõõtmed olid 6,20 meetrit pikk, 3,75 meetrit lai ja 3,95 meetrit kõrge (sisekõrgus 2,60 meetrit). Ehitis oli ühekordne, kahe akna, ukse ja korstnaga ahjuga ning koosnes eesruumist ja kontorist.

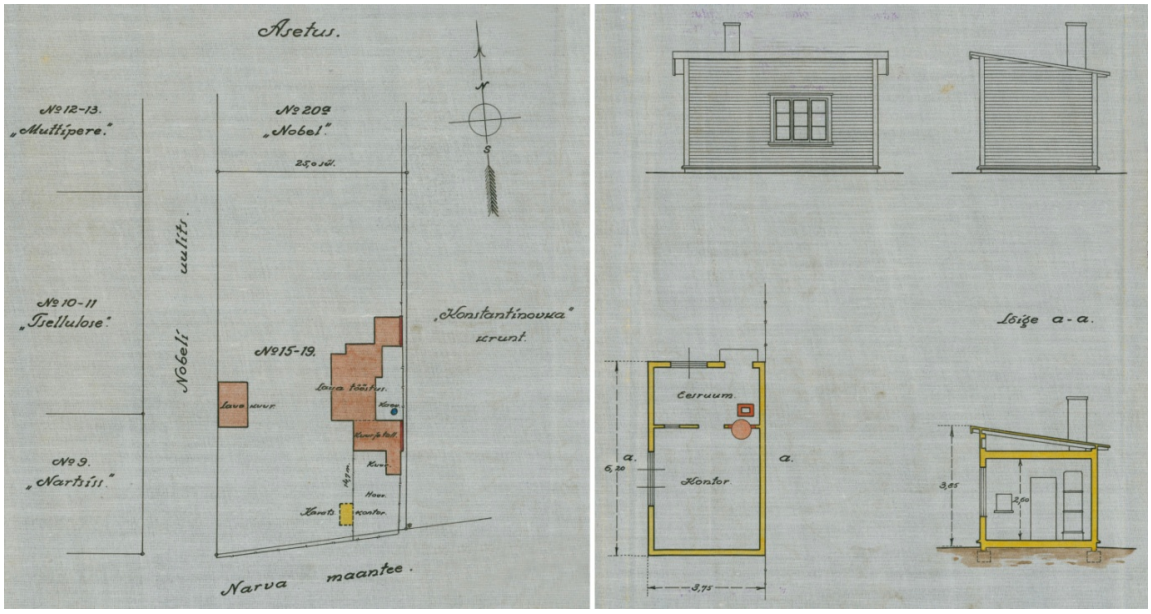

Meier Judeikini Rakvere lauavabriku ajutise kontorihoone asendi- ja ehitusplaanid joonis: Virumaa Muuseumid SA, RM _ 4229 Ar1 664:1243

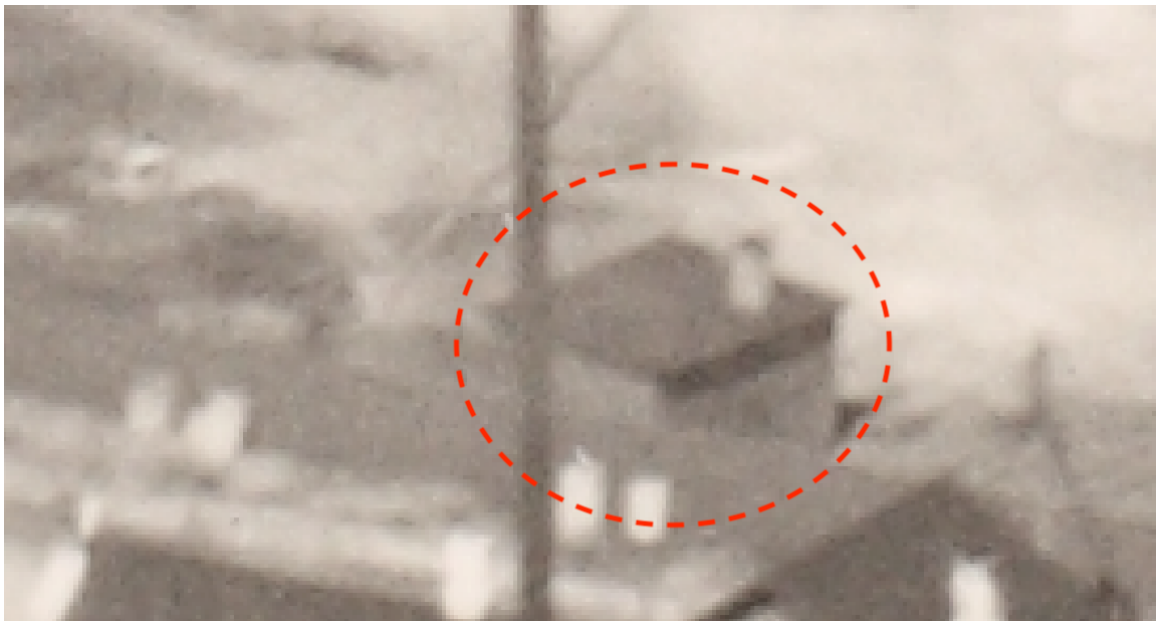

Meier Judeikini Rakvere lauavabriku uus korstnaga kontoriputka aerofoto: Üksiku lennuväedivisjoni nr. 1 lendurvaatleja, ERA.624.1.227.21p.89

1931

Üks teine väike tulekahju leidis aset 10. septembril 1931 Mustvees, Meier Judeikini lauavabriku krundil asunud elumajas. Vabriku juhataja ja ettevõtte omaniku poolvenna Selig Judeikini korteris süttis põrand ahju juures.

Juhtunu juurdluse käigus koostis Mustvee rajooni konstaabel ülevaatuse protokolli, milles leiab ka lauavabrikul krundil asuvate hoonete paigutuse kirjelduse:

“Maja №211 on laudadega vooderdatud palkidest ehitus ärklitubadega ja kaetud pilpa katusega. Maja asub Peipsi järve kaldal Petrogradi tänava ääres alevist ja teistest majadest eemal. Lähemad ehitused majast on Meier Judeikini lauavabriku kontor ja lauavabrik, mis asuvad maja lõunapoolsel küljel majast umbes kakssada sammu kaugusel. Majast hommiku poole seisavad lauapindude virnad ja asub Peipsi järv. Maja õhtupoolt küljest käib mööda Narva maantee.”

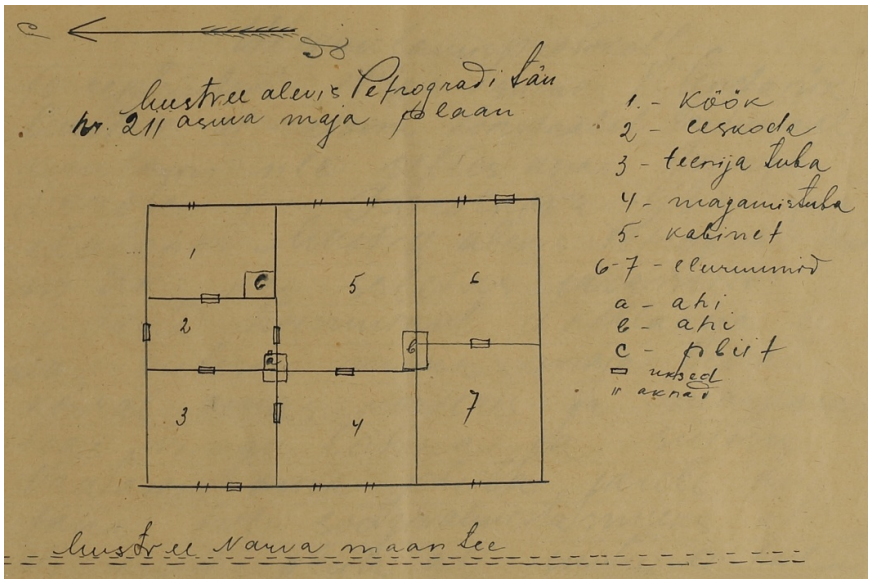

Elumaja skeem toimikust "Meier Judeikini ja Selig Judeikini süüdistus Tartumaa volikogu poolt välja antud tuleõnnetuse vastu võitlemise sundmääruse rikkumises"
joonis: Rahvusarhiiv, ERA.4447.1.1555

1931

1931. aasta märtsi keskel revideerisid ametivõimud aasta eest maha põlenud Meier Judeikini saeveski Tallinna sadamas.

Revideerimise käigus selgus, et tööstus seisab täielikult ja kõik töölised olid pärast suurt tulekahju aasta varem vallandatud. Kui aga vagunid palkidega ja teiste metsamaterjalidega saabuvad, võetakse tööle umbes kuus-seitse artellimeest, kes vajaduse korral saavad juurde ka abilisi. Kui töid pole, töötavad samad artellimehed teistes kohtades, näiteks "Thomas Clayhills & Co." juures, ja saavad palka firma poolt, mille juures nad töötavad. Judeikini teenistuses on hoovi peal üks meesametnik ning kontoris kaks mees- ja kolm naisametnikku.

Ja kuigi 1931. aastal ei olnud uue saeveski ülesehitamist ette nähtud, olid ettevalmistustööd selle nimel täies hoos. Novembris lubati linna poolt Meier Judeikinil maha põlenud saeveski asemele ehitada uus, seda juhul, kui täidetakse järelevalvekomisjoni poolt krundi ja projekti kohta üles seatud tingimused.

Vastav teadaanne ilmus 12. novembril ajalehes "Päewaleht":

"Uut saeveskit ehitada kavatseb M. Judeikin U. Sadama uulitsale 11, mahapõlenud saeveski asemele, ära kasutades tulekahjust järelejäänud alusmüüre. Linnavalitsus lubas ehitada tingimusel, et katlahoone peab olema kivist, kuna mahapõlenu oli laudehitus. M. Judeikini puuhoovis U. Sadama uulitsal 11 oli ilma linnavalitsuse loata avatud lauahööveldamine, mis kuulub tööliste arvult kesktööstuste liiki. Ettevõtja võetakse vastutusele seaduse rikkumise eest."

Uut saeweskit ehitada kawatseb M. Judeikin U. Sadama uulitsale nr. 11, mahapõlenud saeweski asemele, ära kasutades tulekahjust järelejäänud alusmüüre. Linnawalitsus lubas ehitada tingimusel, et katlahoone peab olema kiwist, kuna mahapõlenu oli laudehitus.

1931. aasta juulis revideerisid ametnikud ka Meier Judeikinile kuulunud saeveskit Tapal. Koostatud revideerimisakti kohaselt töötas ettevõttes kuni 22 mees- ja kuus naistöölist. Töö esimesel

poolaastal kestis märtsist juunini. Saeveskis tehti harilikult nii ekspordi- kui ka kohalikke töid ning kõrgperioodil märtsis–aprillis töötati kahe vahetusega. Meestöölised said palgaks 1,95–2,75 krooni ning naistöölised 1,45 krooni päevas.

Tapa saeveski juhtkond ja töölised. Keskel istub valges särgis Meier Judeikin, kõrval istub tema poeg Solomon (prillidega)
foto: Rene Viljati erakogu

1931

Ka 1931. aastal kirjutasid Eesti ajalehed Meier Judeikini ärist mitmel korral ning nende artiklite sekka ei jõudnud isegi ühtegi krimiuudist.

19. mail leidus ajalehes "Wõru Teataja" ruumi lühikesele kirjutisele, mis jutustas Sõmerpalu parvepoiste lõbusast elust, nende tööst ja naljadest. Juttu tuli ka Meier Judeikini Võru lauavabrikust.

Lõbus parwepoiste elu.

"Pea igal kevadel veab Võru lauavabriku omanik Meier Judeikin Võhandu jõge mööda palke. Tänavu on selle "palgiuputamise" oma pääle võtnud keegi J. Jürgenson. Et palkisid tänavu võrdlemisi vähe, siis läks parvetus kiiresti, mille tõttu jõeäärne hein võib vabalt kasvada, kuna see heinamaa tallamine alati pahameelt tekitas.

Parvepoisid olid tänavu virgad – parvetamise suhtes, kui ka muidu nalja ja vigurite poolest. Veeti vägikaigast, kihla, sõrme. Maadeldi, et teada saada, kes osutub alimentide isaks – alla jääja ongi see, kuid praktiliselt küljest vaadata, on "isa" ikka pääl. Lõputulemusena lepiti kahevahel kokku, mille lepitajaks oli "va riigivana" [1].

[1] viinapudelitel olid esimese vabariigi ajal omad nimetused – nii oli 0,25-liitrine "asunik" ning 0,75-liitrine oli "riigivanem"

Suve esimestel päevadel piilusid kohalikud lehed taas kord jõukamate võrulaste rahakotti. Tasumisele määratud tulumaksu summadest kirjutasid mitmed väljaanded, mainides artiklites Judeikinite perekonna esindajaid.

Nii kandis 1. juulil ajalehes "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja" ilmunud artikkel pealkirja "Tulud lahkamislaual. Kuidas on naeratanud kellelegi läinud aasta".

Tulud lahkamislaual

"Tulumaks on määratud. Igaühe tulu kindlaks tehtud. Mõnel tõuseb tulusumma miljonitesse, teisel ulatub pisut üle 50 tuhande. Vastavalt tulu suurusele tõuseb ka maksuprotsent. Protsent algab 5 ja lõpeb 36, kuid Võrus pole nii rikkaid ja suurevarandusega härrasid-daame, kel tuleks maksa see kõrgeim protsent. Võrus on kõrgem maksuprotsent 14.

Esirinda tuluga astub ärimees Meier Judeikin, kel tulu 32 490 krooni. Teine kõhukam mees on notar Sermat 15 584 krooniga, kolmas Herman Ziehr 13 838 krooniga. Veel üle miljoni viskub tulu ka Spohril – 11 944 krooni ja Kaveril – 10 540 krooni, kuna teised võrulased kehvemad on – kõigil ulatub tulusumma alla miljoni ja enamikus sajatuhande ümber [3].

Jossel Judeikin [2] **on ühepikkune direktor Koemetsaga, mõlematel üle 3 200.** Nendega ühe pulga pääl seisab ka Krediitpanga direktor Suursaar, restoraan "Küti" peremees Prügi, Jüri Martensenn ja major Heljuste 3100 krooniga."

[3] tegelikult käib jutt riideärimehest Samuel Judeikinist, Meieri vennast. Nende isa Jossel Judeikin suri 1926. aastal. Ajakirjanikud ajasid Judeikineid aeg-ajalt segi

[3] tihtipeale märgiti tolle aja ajalehtedes summad sentides

Tulumaksu teema võttis ette 2. juulil ka ajaleht "Wõru Teataja" artikliga "Kõigi kassaraamatud on kümneks päevaks "lahti löödud". Mida kõnelevad maksuameti andmed. Tulude suuruse poolest on juudid esirinnas".

Kõigi kassaraamatud on 10 päewaks „lahti löödud".

"Tulumaks on tänavu jällegi määratud. Algavad jälle ohkamised ja kaebamised, vastulausete esitamised jne., sest igaüks muidugi arvab endale liiga tehtud olevat. Tänavu pole võimalik lehes üksikute isikute tulumaksusummasid ära märkida, kuna neid avalikuks pole tehtud, küll aga toome siinkohal ära Võru suurema sissetulekuga kodanikkude nimed ja nende maksualuse tulusumma suuruse, mis maksuametis avalikule vaatlemisele väljapandud nimestikust näha.

Kõige suurem maksualune tulu Võrus selle nimestiku järele on metsakaubandusäri omanikul Meier Judeikinil, nimelt 32 490 krooni (toome arvud ümmargustena, sente märkimata jättes).

Talle järgneb nahavabriku ja metsatööstuse omanik Meier Goldberg 24 882 krooniga. Teisi "miljonäre" on vähevõitu. Kaubamaja Rudolf Kaveri tulu on 10 540 krooni, Wilhelm Spohri tulu 11 944 krooni ja Hermann Ziehri tulu 13 836 krooni. Võru notar August Sermati tulud on kindlaks määratud 15 584 kroonile, kuna kohtupriistav Rudolf Kengsepp kõigest 4 927 krooniga leppinud on.

Ärimeestest on märkimisväärt oma tulude suurusega veel järgmised: Valter Berg 8 595 krrooni, **Samuel, Moses, Max ja Emil Judeikinid 8 100 krooni**, Boris Kerick 5 514 krooni, Magnus Markvardt 7 088 krooni, Karl Riik 8 608 krooni, Julius Tibbing 8 959 krooni, Amalie Steinmann 4 366 krooni, Jaan Ebber 4 896 krooni, August Ebber 4 834 krooni, Paul Ebber 3 090 krooni, Aleksandr Ebber 2 830 krooni, Ida Harkmann 4 286 krooni, Eduard Jurs 3 912 krooni, Jaan Kevvai 3 467 krooni, Rudolf Kuhi 4 626 krooni, Paul Laamann 3 104 krooni, Johannes Gandt 4 604 krooni ja Govsei Scher 5 000 krooni."

1931. aastal tähistas Võru laulu- ja mänguselts “Kannel” 50. juubelit. Ametlike pidustuste teise päeva, 20. septembri õhtul toimus “Kandle” majas pidulik loterii-allegrii, kus lubati “haruldaselt suurt võitude sadu”. Teiste hulgas pani oma poolt auhinna välja ka Meier Judeikini metsatööstus.

Pühapäewa õhtul on „Kandles“ loterii

Sündmuse eel, 19. septembril ilmus ajalehes “Wõru Teataja” järgmise sisuga artikkel:

“Kandle” loterii-allegrii pühapäeva õhtul kujuneb suureks võitude sajuks, sest asju on korjanduse teel niisuguses rohkuses kokku tulnud, mida alul arvatagi ei võidud. Tegelikult peaks olema õnnekastis 500 täis-loosi, kuid see tõuseb mitmekordseks. Mõned korjajad on üksi pea niipalju asju kogunud.

Neljapäeva õhtul koguti saadud asjad “Kandlesse”. Terve tuba sai mitmesuguseid asju täis. Olgu märgitud vaid ainult suuremad ja paremad asjad. Härra Ziehri poolt on annetatud elav lammas. Iga loosivõitja võib kümne sendilise loosiga omada Aug. Taali uue jalgratta. **Lauavabrik Judeikin on andnud kolm sülda pinde**, kullasepp Krimp kuldse sõrmuse.

Terveks kümneks aastaks jätkub inimesele jahu pannkookide küpsetamiseks, kui ta võidab Jaan Ebberi suure jahukoti. Daamidele kulub ära kaksteist pudelit lõhnaõli – kingitud Tallinna viinavabrikult. Aastase konjaki tarvitamise oma raha eest annab seltsi kassapidaja Paul Ebber. KÜ “Täht” on andnud mitusada raamatut, aga ka kohvreid, mandoliinesid, kujusid jne. Üldse peab ütlema - asju on vägagi palju ja neist suur osa päris väärtuslikud. Nii et – võiduvõimalused on suuremad kui kunagi varem.”

“*Kandle*” *maja Liiva tänaval Võrus*
foto: Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseum, DrKM F 461:2

1931

Ülemaailmse majanduskriisi mõju oli tunda ka Eesti metsatööstuses. Metsatükkide müügimahtude numbrid kukkusid kolinal ning 1931. aastal suutis riik suure vaevaga realiseerida vaid viiendiku aastasest raienormist. Põhjuseks olid liiga kõrged hinnad – erametsatöösturid ei julgenud enam metsa osta.

23. oktoobril tuli ajaleht “Postimees” välja probleemi kajastava artikliga “Mets ei leia ostjaid”. Kirjatükis rõhutati, et riik peaks ette võtma vajalikke samme, sest metsatööstuse näol on tegemist olulise majandusteguriga. Artiklis mainiti ka Meier Judeikini metsaäri.

Mets ei leia ostjaid.

“Metsatööstus Eestis on olnud juba vabariigi sünnist peale suuremaks rahvamajanduslikuks teguriks. Mets on olnud meile alati niiöelda põhikapitaliks, millele baseerub meie riigi majanduslik elu. Metsata ja metsatööstuseta, vaevalt küll, oleks meil õnnestunud muuta aktiivseks väliskaubanduse bilanssi. Seda suuremat tähelepanu peame pöörama viimastel päevadel sealtpoolt tulevatele õige kurvadele teadetele.

Nagu riigi metsadevalitsusest kuuldub, ei ole tänavu suudetud realiseerida riigi raielankidest enam kui 20 protsenti ja sedagi suure vaevaga. Seega on siis tänavu sügisel müügile määratud 6 000 hektarist metsast müüdud ainult 1 200 hektari ümber. Pakkumised metsaoksjonitel olid väga tagasihoidlikud. Kui eelmistel aastatel taksihindadest tehti ülepakkumisi kuni 60 protsendini, siis ei pakutud tänavu kusagil rohkem kui kaks-kolm protsenti üle normihinna.

Et aga riigil sissetulekuid vaja, siis tõuseb üles küsimus – kas ei tuleks senised metsamüügi taksihinnad revideerimisele võtta ja vahest teha ostjatele ka muid soodustusi ning siis välja kuulutada uued metsaoksjonid, et ära müüa peatselt algava metsatööstuse hooaja riiklikust aasta-raienormist müümata jäänud üle
4 000 hektari raiemetsa.

Veelgi halvem on seisukord omavalitsuste metsade aastanormi realiseerimisel. Nii kõnelevad Pärnust tulnud teated, et sealsel linnaomavalitsusel ei taha kuidagi õnnestuda tänavu lahti saada oma metsa raienormist. Põhjuseks on metsaeksportööride liigne tagasihoidlikus. Linnale on pakutud ainult 50 protsenti ta enese poolt arvestatud metsahinnast. Kuid mitte ainult Pärnul, vaid ka teistel omavalitsustel tekib küsimus, millega või kuidas tasakaalustada eelarve, kui ei saada metsast ettearvestatud summasid. Vaevalt küll oleks mõeldav sissetulekute suurendamine muudelt aladelt.

Nagu seda kõik andmed näitavad, on metsatööstus meil viimastel aastatel järjekindlalt tagurpidi läinud. Paljud, varematel aastatel hea eduga töötanud metsatööstused-saeveskid on lõpetanud oma tegevuse kitsaste olude tõttu. Põhjuseks on maailmaturul valitsevad liig madalad, ja sagedasti kindluseta segased metsamaterjalide hinnad ning ka turgude puudumine.

Näiteks võiks siin tuua jällegi Pärnu, kus seal varematel aastatel töötanud 13 saeveskist töötab praegu ainult üks ja seegi lõpetab oma tegevuse lähemal ajal, kui ta seda veel teinud pole. Pärnut aga me tundsime seni Eesti suurema metsaeksporteerija linnana ja metsatööstuse keskusena.

Tallinnas tegutsevatest suurematest metsaeksportäridest olgu siinkohal nimetatud laudade ja plankude ekspordi alal tegutsevad **Meier Judeikin**, AS Eesti saeveskid ja AS Uus Balti metsatööstus; propside ekspordi alal Joh. Linde ja Malkov-Panin; haavapakkude ekspordi alal The Timber Company Tartus ja E. Kopelowsky ja Ko.; kastilaudu eksporteerivad AS Järvakandi tehased, AS Eesti Box ja AS Viktoria.

Kuid, nagu erateel saadud teadetest selgub, pole metsaeksportfirmade olukord üldiselt kuigi hea. Segaste olukordade pärast välismaade metsaturgudel ollakse metsamaterjalide ostuga väga tagasihoidlik, sest ekspordi võimalused on väikesed ja hinnad alaneva tendentsiga.

1930. aastal veeti meil üldse metsamaterjale välja 9 468 249 krooni eest. Tänavu kuue esimese kuu jooksul aga 69 632 962 kilo 2 511 907 krooni väärtuses. Võrreldes läinud aasta sama ajavahemiku metsamaterjalide väljavedu käesoleva aasta väljaveoga näeme, et oleme saanud tänavu kuue kuu jooksul metsamaterjalide eest vähem 610 143 krooni. Samal ajal aga oleme vedanud metsamaterjale rohkem välja 2 992 418 kilo.

See on paremaks tõenduseks metsasaaduste hindade suurest langusest välisturgudel. Metsahindade langemise kartust suurendab kindlasti veelgi Inglise naela kursi alanemine, seda enam, et meie metsasaaduste peamiseks väljaveomaaks oligi Inglismaa, kellele järgneb Holland, Belgia ja teised. Väljaveetavatest metsamaterjalidest on esikohal lauad ja plangud, propsid ja siis alles muud materjalid nagu haavapakud, kastilauad, krohvipirrud, põletispuud jne.”

Sama aasta 8. septembril avaldas sama ajaleht “Postimees” ülevaatliku artikli Meier Judeikini metsatööstuse ja kaubanduse kohta. Materjali pealkiri oli “Firma Meier Judeikin asub Võrus”. Tänapäeval nimetataks seda ilmselt sisuturunduseks.

Firma Meier Judeikin asub Wõrus

“Tööstus asutati umbes 40 aastat tagasi Jossel Judeikini poolt, kes hiljem tööstuse üle andis Meier Judeikinile, kes kuni tänaseni ka tööstuse omanik on olnud. Eesti valitsuse ajal hakkas firma “Meier Judeikin” oma tööstust laiendama, asutades päriselt uusi osakondi ka kodumaa kaugematesse kohtadesse. Tööstusel on praegu osakonnad Tapal, Rakveres, Mustvees, Viljandis ja eksportosakond Tallinnas.

Eksportosakond Tallinnas asutati 1921. aastal ning selle ülesanne on eksporteerida metsamaterjali, mis osakondadest transporteeritakse Tallinna, siit saata välisturule. Tööstus ostab omale metsamaterjali riigi käest, taluomanikkudelt ja suurematelt kui ka vähematelt metsaäridelt. Siseturu tarvis teeb tööstus peamiselt ehitusmaterjali, nagu prusse, planke, ukse-, akna-, põranda- ja voodrilaudu, ja saadab neid laiali üle kodumaa võimalikult soodsa hinnaga ja maksutingimustega.

Peale oma tarvete ja eksportsaaduste tehakse veel talupidajatele ja ehitajatele neile ettetulevaid höövelduse ja saagimise tööd. Hooajal ostab vabrik ühes osakondadega metsatükke ja palke ning töötab nad ise ümber. Peale lauavabriku asub peaaegu igalpool vabriku juures jahuveskid, mis jahvatavad kõrgemas kvaliteedis.”

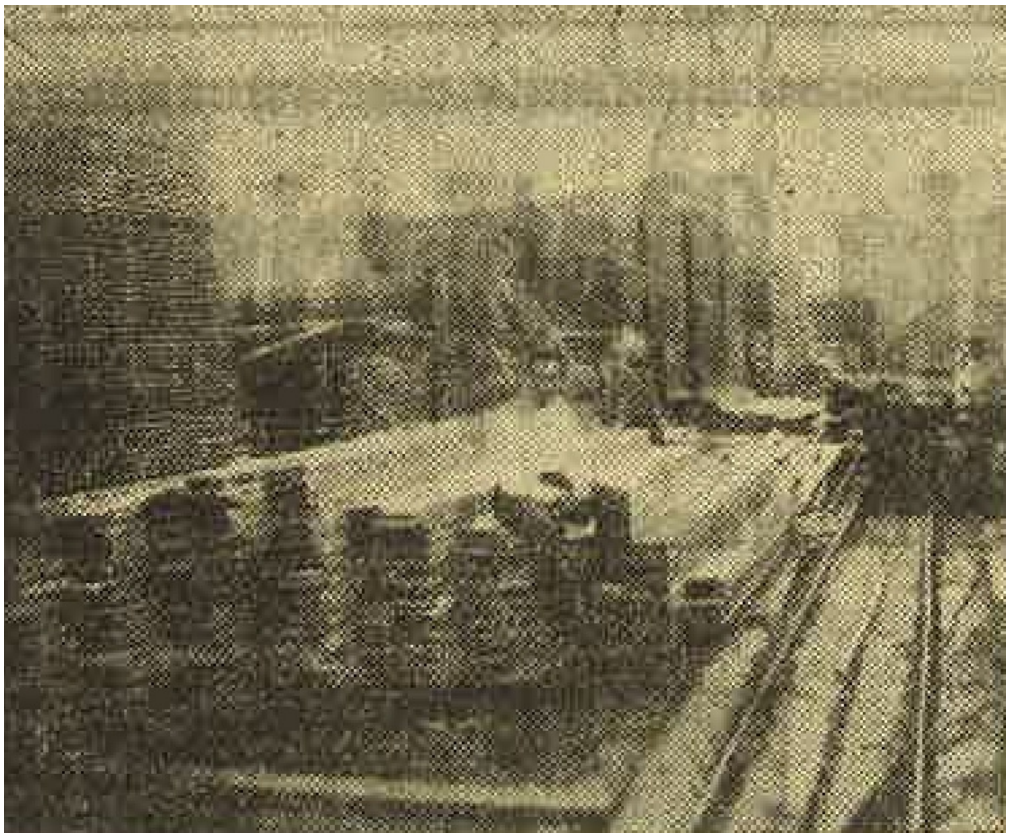

Lauavirnad Meier Judeikini lauavabriku hoovis
foto: ajaleht “Postimees” 08.09.1931

Samuti 1931. aastal, 3. novembril andis ajaleht “Wõru Teataja” lühidalt teada, et “Judeikin valmistab redeleid [1]. Maavalitsuse poolt tellitud 750 lumeredeli [1] valmistustööd on Lasikin üle annud Judeikinile.”

[1] antud uurimistöös eespool juba mainitud passiivne lumekaitsevahend paigutati raudtee äärde ja põldudele maantee veerde

1931

Ka 1931. aastal reklaamisid oma teenuseid Meier Judeikini lauavabrikud Võrus, Tapal, Rakveres ja Mustvees. Reklaamide avaldamine ajalehtedes algas kohe aasta algusest.

Aasta esimestel kuudel reklaamiti Tapa saeveskit. Seal osteti kuuse- ja männapalke ning -notte, kase- ja lepapakke ning kuuse- ja männapropse eri suuruses ja jämeduses. Võeti vastu võõrast lõikust ja hööveldust. Maksti kõrgemat turuhinda.

Meier Judeikin'i saeveski

Tapal, telef. 6.

Ostab kuuse ja männa palke ja notte, kase- ja lepapakke, kuuse- ja männa propse 6, 7, 8 ja 9 jala (1,83; 2,14; 2,44 ja 2,75 mtr) pikkuses, jämedus 2 tollist (5 cm) üles-poole kohemaksetava raha eest.

Võtab vastu võõrast lõikust ja hööveldust.

Reklaamkuulutus ajalehes "Meie Kodu Uudis: Järvamaa ja ümbruskonna erapooletu häälekandja" 10. jaanuaril 1931

Meier Judeikini

saeveski

TAPAL

Ostab okaspuu palke, notte, propse.

Maksab kõrgemat turuhinda.

Võtab vastu võõrast lõikust ja hööveldust ja töötab ümber esimeses järjekorras.

Reklaamkuulutus ajalehes "Wirumaa Teataja" 12. veebruaril 1931

Ka Rakvere lauavabrik pakkus oma teenuseid ajalehtede kuulutuste vahendusel. Lisaks kohapeal osutatavatele töödele osteti ka kohe makstava raha eest okaspuupalke, notte, propse ja kasepakke Vaeküla, Kabala ja Kadrina jaamades. Müüdi ka põletispuid.

Firma Meier Judeikin

saeveski Rakveres, Narva tän. nr. 17

ostab

Vaeküla ja Kabala jaamades:

kohemaksetava raha eest kõrgete turuhindadega

okaspuu palke, notte, propse ja kasepakkusid.

Esitaja Vaeküla jaamas.

M. Judeikin,

metsatööstus ja kaubandus

ostab

propse,

2 tollist kuni 7 tolli ladvamõõt, kohemaksetava raha eest kõrgemate turuhindadega. Vastuvõtmine ka Kabala, Vaeküla, Rakvere, Kadrina, Tapa ja t. raudteejaamades. Lähemaid teateid saab tööstuse kontorist Rakveres, Narva uul. 17, tel. 2-62 ja Tapal, saeveskis, tel. 6.

Kuulutused ajalehtedes "Wirulane" 13. jaanuaril ja "Wirumaa Teataja" 20. jaanuaril 1931

M. Judeikin'i

lauatööstus Rakveres

Narva tn. 17. Telef. 262. Postk. 11.

Ostab.

Kohemaksetava raha eest kõrgete turuhindadega metsatükke, okaspuu palke, propse ja notte.

Võtab oma peale.

Palkide ja nottide saagimise, laudade ja igasugu puumaterjalide hööveldamise töid, igasugu proofiilides ja mõõtudes.

Müüb ladusi.

Hööveldatud ja hööveldamata laudu ja igasugu ehitusmaterjali nii kui:

Hööveldamata.

jäm. 2,5 sm. à kr. 29.04 thm (1 " 12 snt rtoll)
" 3,8 " " " 31.48 " (1½" & 2" 13 " ")
" 7,6 " " " 33.90 " (3 " 14 " ")
" V. sort 2,5 sm à kr. 16,37 & kr. 19,95 thm (1" 7 & 8 rt.)

Hööveldatud.

Sae lauad	à kr.	31,06	thm	(13 snt. rtoll)
Voodri "	" "	31,06	"	(13 " ")
Põranda	" "	33,90 & 36,33	"	(14—15 s. rt.)
Liistud	" "	33,90	"	(14 snt. rtoll)

Reklaamkuulutus ajalehes "Wirulane" 3. jaanuaril 1931

M. Judeikini

lauatööstus Rakveres,

Narva t. nr. 17. Kõnetraat 2—62. Postk. nr. 11.

Müüb madalamate ajakohaste hindadega

põletispuid:

kased, lepad, kuused ja segapuud mitmesuguses pikkuses.

M. Judeikini saeveski

Rakvere osakond, Narva tänav nr. 17.

Ostan okaspuu palke endiste hindadega.

Võtan võõrast lõikust vastu ja töötan ümber esimeses järjekorras,

Müün kõiksugu hööveldatud ja hööveldamata ehitusmaterjaale.

Reklaamkuulutused ajalehtedes "Wirulane" 24. veebruaril ja "Wirumaa Teataja" 28. aprillil 1931

Puumaterjali osteti ka Õisus ning Valga–Petseri ja Valga–Mõniste raudteejaamades, seda tingimusel, et pakud peavad olema ilma oksteta ja sirged ning et punane süda on lubatud kuni poole paku jämeduseni. Tollimise arvestus käis täistollides.

Firma „Meier Judeikin"

ostab Õisu „Kalwre" saeweskis

kuuse- ja männipalke

Reklaamkuulutus ajalehes "Sakala" 5. veebruaril 1931

Ostan kase pakke

Walga-Petseri ja Walga-Mõniste raudteejaamades.

Paku pikkus: 5'-3", 10'-6", 15'-9", jämedus 9" ja jämedamad.

Wastuwõtmise tingimised: Pakud peawad olema ilma oksteta, sirged, punane sõda on lubatud ½ paku jämedusest, tollimine arwestatakse täis tollides.

MEIER JUDEIKINI ***Metsatööstus ja kaubandus*** Wõrus, Wabriku tän. 6, kõnetraat 89.

Reklaamkuulutus ajalehes "Wõru Teataja" 7. märtsil 1931

Muidugi reklaamiti palju ka Võru lauavabriku teenuseid. Töö sae- ja jahuveskis algas 1931. aastal 2. veebruaril. Nagu ikka, olid palgid teretulnud saagimiseks ja hööveldamiseks. Osteti igasuguseid metsamaterjale, sealhulgas ka okaspuupalke, makstes nende eest tunduvalt kõrgendatud hinda. Reklaamidest saab välja lugeda, et suve alguses teostati lauavabrikus taas remonti.

Teadaanne.

Annan sellega teada, et minu sae- ja jahuveskis algab töö 2. veebr. s. a.

Võtan palkisid vastu saagimiseks ja hööveldamiseks

suurel ja väiksel arvul. Töö kiire ja korralik. Alandatud hinnad.

Austusega ***Meier Judeikin,***

Metsatööstus ja Kaubandus
Võrus, Vabriku t. 6.

Meier Judeikin

METSATÖÖSTUS JA KAUBANDUS

Postkast 35. **Wõrus, Wabriku tän. 6.** Kõnetraat 89.

OSAKONNAD IGAS MAAKONNAS.

Ostab ja müüb igasuguseid metsamaterjale

AJAKOHASE HINNAGA.

Saeweski wõtab igasugu metsa ümbertöötamiseks, nagu: ***palkide saagimine,*** laudade kantimine ja hööweldamine, katuse laudade ja lipide löömine.

Jahuweski jahwatab nõuete wastawalt iga wilja, walmistab ***tangu, kruupe*** ja ***ülesõelutud jahu.***

Töö kiire ja korralik. **Alandatud hinnad!**

Teadaanne ja reklaamkuulutus ajalehes "Wõru Teataja" 5. veebruaril ja 7. juunil 1931

Ostan okaspuu palke,

maksan tuntawalt kõrgendatud hinda. **Tarwitage juhust, sest kõrgendatud hinnad on ajutised.**

Teadaanne. Eksport kaseplkkude ostimine on ajutiselt seisma pandud ja neid praegu raudteejaamas wastu ei wõeta.

MEIER JUDEIKINI **Metsatööstus ja kaubandus** Wõrus, Wabriku t. 6, kõnetraat 89.

Reklaamkuulutus ajalehes "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja" 14. märtsil 1931

MEIER JUDEIKIN

METSATÖÖSTUS JA KAUBANDUS.

Postkast 35. **Wõrus, Wabriku tän. 6.** Kõnetraat 89.

Teadaanne.

Pääle remondi olen oma sae- ja jahuweskis tööd uuesti alanud.

SAEWESKI wõtab palke saagida, laudu kantida ja hööweldada. Walmistatakse katuselaudu soontega ja ilma.

JAHUWESKI wõtab kõiksugu terawilja wastu jahwatamiseks; teeb tangu, kruupe ja ülesõela jahu.

Ostab ja müüb igasugusi metsamaterjali

Hinnad wäljaspool wõistlust. **ajakohase hinnaga.** Töö kiire ja korralik.

Reklaamkuulutus ajalehes "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja" 20. juunil 1931

Nagu ikka, hoiatati kliente ette, et juudi pühade ajal on Meier Judeikini vabrik traditsiooniliselt suletud. 1931. aastal ilmus vastav sõnum 10. septembril ajalehes "Wõru Teataja".

Teadaanne.

Sellega teatan, et pühade tõttu 12. ja 21. septembril s. a. on

wabrik suletud,

missugustel päewadel mingisuguseid operatsioone ei toimetata.

Meier Judeikini

lauawabriku juhatus.

Aasta lõpus, 12. detsembril, ilmus ajalehe “Postimees” erinumber, mis oli pühendatud väljaande 75. juubelile ning milles avaldati Mustvee auru sae- ja jahuveski reklaamkuulutus. Selle kohaselt osteti piiramata koguses metsatükke ja okaspuupalke Peipsi järve rannal ning Mustvee, Omedo, Avinurme ja Ranna-Pungerja rajoonide jõgedel. Müüdi igasugust ehitusmaterjali. Võeti vastu puumaterjali saagimise ja hööveldamise töid. Jahuveskis valmistati jahu, tangu ja ülesõela jahu.

M. Judeikini

auru-, sae- ja jahuveski

Mustvees, Petrogradi tn. 211. Telef. 15.

Ostame piiramata arvul metsatükke, okaspuupalke Peipsi rannal, Mustvee, Omedo, Avinurme ja Ranna-Pungerja raiooni jõgedel, ajakohaste hindadega.

Müüme hööveldatud ja hööveldamata laudu ja igasugust ehitusmaterjali.

Wõtame oma peale palkide saagimise, laudade ja igasuguse puumaterjali hööveldamise töid.

Jahuveskis valmistatakse jahu, tangu ja ülesõela jahu.

Töö korralik ja odav.

1931–1932

1931. aasta viimastel päevadel ilmusid ajalehtedes esimest korda ka Põlva raudteejaamas asuva saeveski reklaamkuulutused, kuigi Meier Judeikinile kuulunud Põlva saeveski alustas ametlikult tegevust alles kolm kuud hiljem.

Nii reklaamiti 30. detsembril väljaandes “Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja” ja 31. detsembril ajalehes “Wõru Teataja”, et Meier Judeikini metsatööstuse ja kaubanduse Põlva osakond ostab kase- ja haavapakke, männi- ja kuusepalke ning metsatükke väikeses ja suures koguses ning müüb ajakohase hinnaga igasugust metsamaterjali ja kuivi pinnapuid. Saeveski võtab palke saagida, laudu kantida ja hööveldada. Valmistatakse ka katuselaudu soontega ja ilma.

Meier Judeikin,

Metsatööstus ja kaubandus.

Postkast 35. Wõrus, Wabriku tän. 6. Kônetr. 89.

Osakond Põlwa raudteejaamas.

Ostab kase- ja haawapakkusi, **männa- ja kuusepalkisi** ja metsa tükk isi wäiksel ja suurel arwul.

Müüb igasuguseid metsamaterjale ja kuiwi **pinnapuid** ajakohase hinnaga.

Saeweskid **Wõrus ja Põlwas** wõtawad palke saagida, laudu kantida ja hööweldada. Walmistatakse katuse laudu soontega ja ilma.

Jahuweski **Wõrus** wôtab kõiksugu terawilja wastu jahwatamiseks, teeb tangu kruupe ja ülesõela jahu.

Töö kiire ja korralik.

Meier Judeikini Põlva saeveski alustas ametlikult tööd 23. märtsil 1932. Ettevõtte peategevuseks oli palkide saagimine ja laudade hööveldamine. Puumaterjali toimetati kohale ja veeti ära hobustega. Jõumasinaks oli 15-hobujõuline auru jõul töötav lokomobiil.

Sisseseade koosnes järgmistest masinatest: üks saekaater, üks servamismasin ehk seimer keti ettevedamisega, üks kappsaag (pendelsaag), üks höövelmasin, üks smirgelkäi kahe käiaga, üks käsipuurmasin, üks 100-voldine dünamomasin ja üks platvorm rööbastel. Vabrikuhoone oli kinnine lauahoone pappkatusega. Ettevõtte esimesel tegutsemisaastal tööliste arv kasvas kaks korda, ulatudes 30 inimeseni.

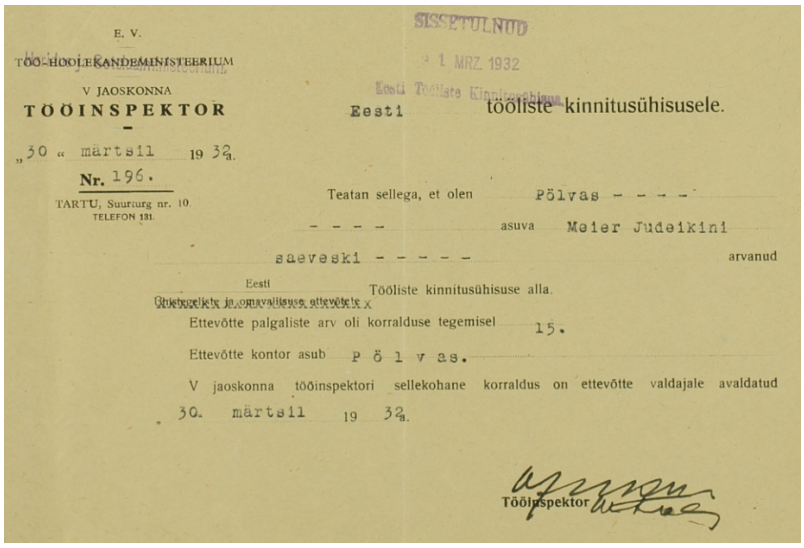

E. V.

TÖÖ-HOOLEKANDEMINISTEERIUM

V JAOSKONNA

TÖÖINSPEKTOR

„30 " märtsil 19 32 a.

Nr. 196.

TARTU, Suurturg nr. 10.
TELEFON 131.

SISSETULNUD
1 MRZ 1932
Eesti Tööliste Kinnitusühisus

Eesti tööliste kinnitusühisusele.

Teatan sellega, et olen Põlvas - - - - - - - - asuva Meier Judeikini saeveski - - - - - arvanud Eesti Tööliste kinnitusühisuse alla.

Ettevõtte palgaliste arv oli korralduse tegemisel 15.

Ettevõtte kontor asub P õ l v as.

V jaoskonna tööinspektori sellekohane korraldus on ettevõtte valdajale avaldatud 30. märtsil 19 32 a.

Tööinspektor

Registreerimisteade toimikust "Meier Judeikini saeveski Põlvas, Võrumaal"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.842.1.1323

1932. aasta oktoobris teatas Meier Judeikin Kaubandus-Tööstuskojale, et on oma Rakveres asunud saeveski Põlva raudteejaama üle viinud ning et tema peakontor asub endiselt Võrus, aadressil Vabriku tänav 6.

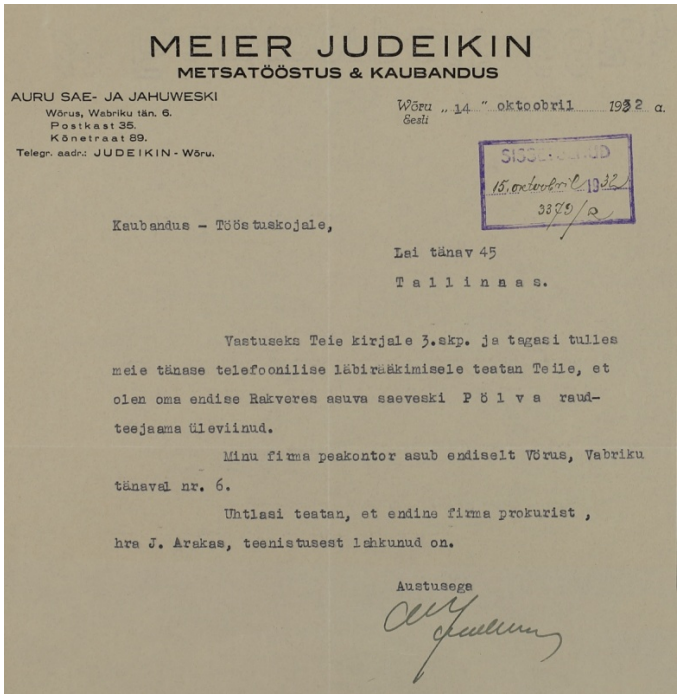

MEIER JUDEIKIN
METSATÖÖSTUS & KAUBANDUS

AURU SAE- JA JAHUWESKI
Wõrus, Wabriku tän. 6.
Postkast 35.
Könetraat 89.
Telegr. aadr.: JUDEIKIN - Wõru.

Wõru Eesti „14" oktoobril 1932 a.

SISSE-JÕUD 15. oktoobril 1932 3379/R

Kaubandus - Tööstuskojale,

Lai tänav 45

T a l l i n n a s.

Vastuseks Teie kirjale 3.skp. ja tagasi tulles meie tänase telefoonilise läbirääkimisele teatan Teile, et olen oma endise Rakveres asuva saeveski P ö l v a raudteejaama üleviinud.

Minu firma peakontor asub endiselt Võrus, Vabriku tänaval nr. 6.

Uhtlasi teatan, et endine firma prokurist, hra J. Arakas, teenistusest lahkunud on.

Austusega

Teadaanne toimikust "Meier Judeikin ja Pojad metsa- ja puidutööstus"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.891.2.1901

Endise Meier Judeikini lauatööstuse krundile Rakveres, aadressil Narva maantee 17, rajati 1934. aastaks ärimehe Richard Siili [1] firmale uus kolmekordne jahutööstuse vabrikuhoone koos püüli- ja jahuveskiga.

[1] Richard Siil vahistati 1941. aastal nõukogude okupatsioonivõimu poolt, saadeti Venemaale ja samal aastal mõistis Kirovi Oblasti Siseasjade Rahvakomissariaadi vägede sõjatribunal talle surmanuhtluse, mis viidi täide septembris.

Saaduste õrge kwaliteet,
õiglane taksu,
korralik teenimine ja
kindel kord —
neil põhimõtetel töötab

Rich. Siil & K° jahutööstus

Rakveres, Narva tän. 17/19, telefon 2-96.

Valmistab kõiki sorte nisu- ja rukkipüüle, manna, tangu, kruupe, sõelajahu, lihtjahu jne.

Teravilja ost ja valmissaaduste müük.

Seemnevilja sorteerimine ajakohaste masinatega igapäev veski töötamise ajal.

Richard Siili jahutööstuse reklaamkuulutus ajalehes "Wirumaa Teataja" 15. novembril 1935

Richard Siili jahutööstus. Väljavõte vaatest Rakvere linnale
aerofoto: Üksiku lennuväedivisjoni nr. 1 lendurvaatleja, ERA.624.1.227.21p.89

1932

Ka 1932. aastal ei hakatud Tallinnas, aadressil Uus-Sadama 11, kahe aasta eest maha põlenud saeveski asemele uut lauatööstust ehitama. Kuid 8. aprillil saatis Meier Judeikin Tallinna linnavalitsusele kirja palvega avada antud linna rendimaatükil №3104 ajutine puutööstus.

Vastavalt seletuskirjas toodud andmetele pidi uus, ühekordses puuhoones asuv puutööstus ajutiselt tegutsema ning tarviduse korral oma laudu hööveldama ja neid lattideks saagima. Töölisi pidi olema kuni kolm. Masinapark koosnes ühest kreissaest ja ühest höövlimasinast, mida käitas 10-hobujõuline elektrimootor, saades elektrit linna elektrijaamast.

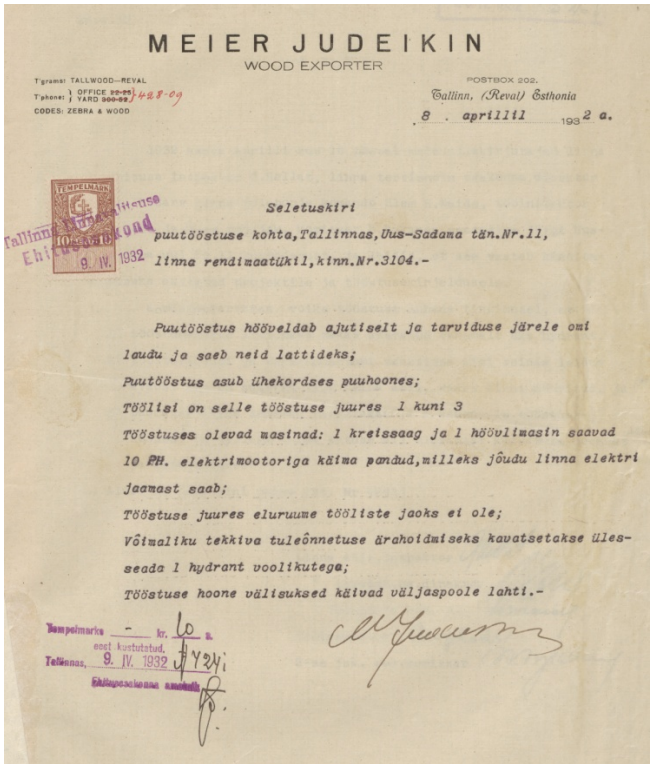

MEIER JUDEIKIN
WOOD EXPORTER

Tgrams: TALLWOOD—REVAL
Tphone: OFFICE 22-95, YARD 900-02 428-09
CODES: ZEBRA & WOOD

POSTBOX 202.
Tallinn, (Reval) Esthonia

8. aprillil 1932 a.

TEMPELMARK 10 sent. 9. IV. 1932

Tallinna Linnavalitsuse Ehituskond

Seletuskiri
puutööstuse kohta, Tallinnas, Uus-Sadama tän. Nr. 11,
linna rendimaatükil, kinn. Nr. 3104.-

Puutööstus hööveldab ajutiselt ja tarviduse järele oma laudu ja saeb neid lattideks;
Puutööstus asub ühekordses puuhoones;
Töölisi on selle tööstuse juures 1 kuni 3
Tööstuses olevad masinad: 1 kreissaag ja 1 höövlimasin saavad 10 PH. elektrimootoriga käima pandud, milleks jõudu linna elektri jaamast saab;
Tööstuse juures eluruume tööliste jaoks ei ole;
Võimaliku tekkiva tuleõnnetuse ärahoidmiseks kavatsetakse üles-seada 1 hydrant voolikutega;
Tööstuse hoone välisuksed käivad väljaspoole lahti.-

Tempelmarke — kr. 10 s. eest kustutatud.
Tallinnas, 9. IV. 1932 № 7241

Seletuskiri toimikust "Meier Judeikini puutööstus Tallinnas, Uus-Sadama 11"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.969.4.1202

Linnavõimud andsid loa puutööstuse avamiseks tingimusel, et tööstushoone ligidusse paigaldatakse vähemalt üks hüdrant. Lisaks tööstushoone ja kuivatusruumi vahelises kiviseinas olev avaus, mis on suletud laudseina abil, müüritakse kinni ning puumaterjalide lademed paigutatakse tööstushoonest 6,4 meetri kaugusele ja sellega ühise katuse all olevatest kuivatushoonest ja katusealusest eraldi.

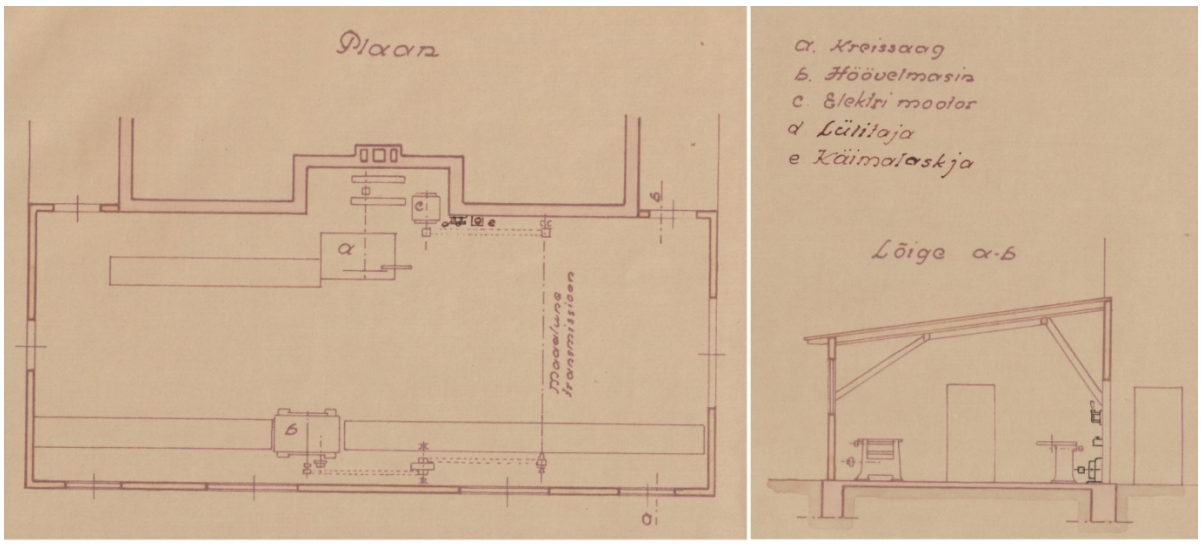

Ehitusplaan toimikust "Meier Judeikini puutööstus Tallinnas, Uus-Sadama 11"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.969.4.1202

1932

1932. aastal jõudis Meier Judeikini ettevõte taas krimikroonikasse. Hilissügisel selgus, et Sonda jaamas, mis juba eelpool sama teema valguses oli mainitud, pandi toime uus vargus – kaduma läks Võru metsatöösturile kuulunud puumaterjal.

Warastati laudu.

Väljaanne "Alutaguse Teataja" kirjutas 23. novembril lühiuudises pealkirjaga "Varastati laudu", et: "Mustvees asuva Judeikini lauavabriku juhataja Hans Intreligator [1] teatas politseile, et Mustveest Tallinna saadetuist laudadest on teel kaduma läinud 74 lauda, 45 krooni väärtuses. Ülesandja arvates on laudade vargus sündinud Sonda jaamas ajal, mil neid kitsaröopalistest vagunitest ümber laaditi."

[1] Hennoh Intreligator oli Meier Judeikini onutütre poeg. Hennoh hukkus holokaustis, ta tapeti 1941. aastal Saksa okupatsioonivõimude poolt.

Metsaekspordiäri "Meier Judeikin ja pojad" esindaja kontori eest. Vasakult paremale seisavad Hennoh Intreligator ning abikaasad Regina Judeikin (Kljatschko) ja Boris (Ber Dov) Judeikin, metsatööstur Meier Judeikini noorim poeg
foto: erakogu

Ajalehtede veergudele jõudis 1932. aastal Meier Judeikini metsaäri ka detsembrikuus, kui ebasoodsate ilmastikuolude tõttu oli metsamaterjali kohalevedu tunduvalt raskendatud. Selle all kannatasid metsatööstused, kelle aastane palkide tagavara oli otsa saanud. Selliste hulgas oli ka Tapal asunud Meier Judeikini lauavabrik.

Tapa linna suuremate saeveskite tööseisakust andsid teda kohalikud ajalehed – 20. detsembril "Viru Hääl" lühiartiklis pealkirjaga "Saeveskite tegevuses seisak" ning 24. detsembril väljaanne "Järwamaa Elu" kirjutisega "Tööpuudus Tapa lauavabrikutes".

Tööpuudus Tapa lauavabrikutes

"Ka Tapal, kus asuvad kaks suuremat lauavabrikut, on seetõttu täielises tööpuuduses ning sunnitud töötama vaid osalise tööjõuga. Meier Judeikini lauavabrik, mis varemalt valmistas peamiselt eksportkaupa, seisab lõplikult juba pikemat aega. Bernhard Rooba lauavabrikus kestab töö ainult juhuslise tisleritöö alal."

"Kuna halbade liikumisteede ja veovõimaluste tõttu Tapa metsatööstustel ja saeveskitel võimalus puudub metsamaterjali metsadest kättesaamiseks, siis on saeveskite tegevus juba mõnda aega täielikult halvatud. Meier Judeikini saeveskis ja lautööstuses seisab töö juba pikemat aega, kuna Bernhard Rooba metsatööstuses ainult tisleritöö osakonnas edasi töötatakse. Oodatakse pikisilmi teeolude paranemist, eriti lumetulekut, et metsadest välja vedada saaks valmisostetud metsamaterjali."

1932–1933

1932. aastal oli ülemaailmne majanduskriis ning sellega seotud kehv olukord metsamaterjalide ekspordialal endiselt kuum teema Eesti lehtedes.

Probleemi tõstis taas fookusesse 9. detsembril ajaleht “Postimees” artikliga “Metsatöösturid nõuavad eksportpreemiaid. Muidu ei olevat võimalik üldse eksporteerida”. Kirjatükis mainiti ka Meier Judeikini äri kui üht väheseid, kes raskel ajal metsa ostis.

Metsatöösturid nõuawad eksportpreemiaid.

“Hiljuti esitas erametsatöösturite ühing põllutööministeeriumile märgukirja, milles paluti võtta kaalumisele metsaekspordi toetamise küsimus, sest praeguste maailmaturul valitsevate metsahindade juures ei olevat metsaeksport üldse võimalik. Äärmiselt halba turukonjunktuuri silmas pidades paluvad metsatöösturid, et eksportpreemiate määramisel ei unustataks ka metsasaadusi ega eelistataks ainult põllusaadusi, sest metsasaadused kannatavat enam kui ükski teine eksportartikkel turudepressiooni all. Edasi palutakse, et kaotataks ära valdade tööstusmaks, mis mõnes vallas olevat ülemääraselt kõrge.

Nagu teada, ostsid metsakauplejad käesoleval aastal raielanke tunduvalt rohkem kui eelmisel aastal. Selleks andsid põhjust asjaolud, mis ennustasid maailmaturul metsasaaduste hindade paranemist. Ka riik alandas kännuraha [1] eelmise aastaga võrreldes umbes 40 protsendi võrra. Samuti alandati ka veotariifi eksportmaterjali veost. See kõik andis lootust hoogsamaks tegevuseks. Nüüd aga, kus inglise nael veelgi langenud, olevat metsatöösturite väljavaated tunduvalt tumenenud. Seda arvesse võttes, viivitavad paljud metsatöösturid tööde algusega ja paljud, kes sügisel hoogsalt peale hakkasid, olevat tööd osaliselt juba katkestanud, et oodata seisukorra selginemist.

Metsaeksport on käesoleva aasta jooksul olnud enam kui soigus. Varematel aastatel läks meil igal aastal välismaale keskmiselt 65 000-70 000 standardi metsamaterjali, käesoleva aasta jooksul ulatub eksport ümmarguselt 7 000 standardile, olles sellega ligemale kümme korda vähenenud. Ja sellegi hulgas on 5 000 standardi kastilaudu, mida varemalt ei eksporteeritud. Inglismaale kui meie endisele metsamaterjali ostjale ei ole käesoleva aasta jooksul peaaegu üldse müüdud. Käesoleval sügisel ei ole siiani tehtud ühtki suuremat metsasaaduste müügitehingut välisriikidega.

Üksikud metsakauplejad, nende hulgas Schein ja **Judeikin**, kes teatavasti ära ostsid uussakslaste [2] metsa, on sõlminud mõningaid vähemaid lepinguid. Läbirääkimisi metsa müümise asjus on olnud mitmete välismaa suuremate metsafirmadega, kuid siiani pole saadud kokkuleppele. Peamiseks takistuseks on siin olnud hind, mida välismaalased pakuvad. Nende hindade eest ei olevat mingil tingimusel võimalik produtseerida.

Mõningad asjatundjad asuvad siiski seisukohal, et metsatöösturite kurtmine on veidi liialdatud. Seisukord metsaturul on küll halb, kuid mitte lootusetu. Juba mõnda aega on märgata kindlat tõusutendentsi. Seda on silmas pidanud ka suuremate metsatööstuslikkude maade metsatöösturid ja asunud energilisele tegevusele, mille tagajärjel metsasaaduste hinnad sisemaalgi tunduvalt tõusnud, nagu näiteks Soomes ja Rootsis.”

[1] raieõiguse võõrandamise tasu ehk metsamaterjali müügitulu miinus ülestöötamise kulu, mis sisaldab raietööd, korraldamiskulusid ja transporti

[2] baltisakslased, kelle mõisad vabariigi algul maareformiga ära võeti ja kellele hiljem siiski äravõetu eest mingit kompensatsiooni otsustati maksta

Eelpool oleva artikli tekstis tõstatatud eksportpreemiate küsimus sai lahenduse 1933. aastal välja kuulutatud väljaveo soodustamise määrusega, mis põhines 1932. aastal vastu võetud riigi eelarve tasakaalustamise, eramajanduse korraldamise ning tööpuuduse vastu võitlemise seadusel.

Esialgse määruse alusel maksis Eesti Pank ettevõtetele 7% toetust müüdud välisvaluuta väärtusest Eesti rahas. Toetus kehtis ainult nende ettevõtete puhul, kes olid ajavahemikus 15. jaanuarist 1. detsembrini 1933 müünud Eesti Pangale või tema poolt selleks volitatud krediidiasutustele välisvaluutat väärtuses, mis ei ületanud Eestis toodetud ning nende ettevõtete poolt sama ajavahemiku kestel välja veetud kaupade väärtust. Selle toetuse saamiseks avati igale isikule Eesti

Pangas eriarve. Toetust maksti erifondist. Hiljem kaotas väljaveo soodustamise määrus kehtivuse juba pool aastat varem – 28. juunist 1933.

Ka Meier Judeikini metsamaterjalide ekspordiäril olid täidetud tingimused erisoodustuse saamiseks. Kuid nagu sageli juhtus, käis ettevõtja ja keskpanga vahel kirjavahetuse teel elav arutelu eksportpreemia saamise üle.

Näiteks saatis Meier Judeikin 27. juulil 1934. aastal – ehk aasta pärast seda, kui väljaveo soodustamise määrus oli kehtivuse kaotanud – kirja Eesti Panga nimele. Selles kirjutas ta:

"Tartu Pangale kursiga enne 28. juunit 1933 müüdud tratted [2] kogusummas 19 600 inglise naela on ka eksportvaluuta, mis äraantud välismaksuvahenditega kauplemiseks õigustatud krediitasutustesse enne 28. juunit 1933. Seega palun Teid arvestada ka sellelt summalt, vastavalt väljaveo soodustamise määrusele, 7% toetust".

Kirjas rõhutas Meier, et Eesti Pank oli omal ajal jätnud teatud valuutatehingute detailid väljaveotoetuse väljaarvutamisel millegipärast tähelepanuta. Samuti avaldas metsatööstur lootust, et arvestades suuri kahjusid, mida ta – eriti võrreldes teiste eksportööridega – oli kandnud valuuta müümisel kirjas mainitud ulatuses vana kursiga, leiab tema palve heatahtlikku suhtumist ja lahendust.

[2] võlakiri, mille esitajale maksab vekslisumma välja kolmas isik veksli väljaandja korraldusel.

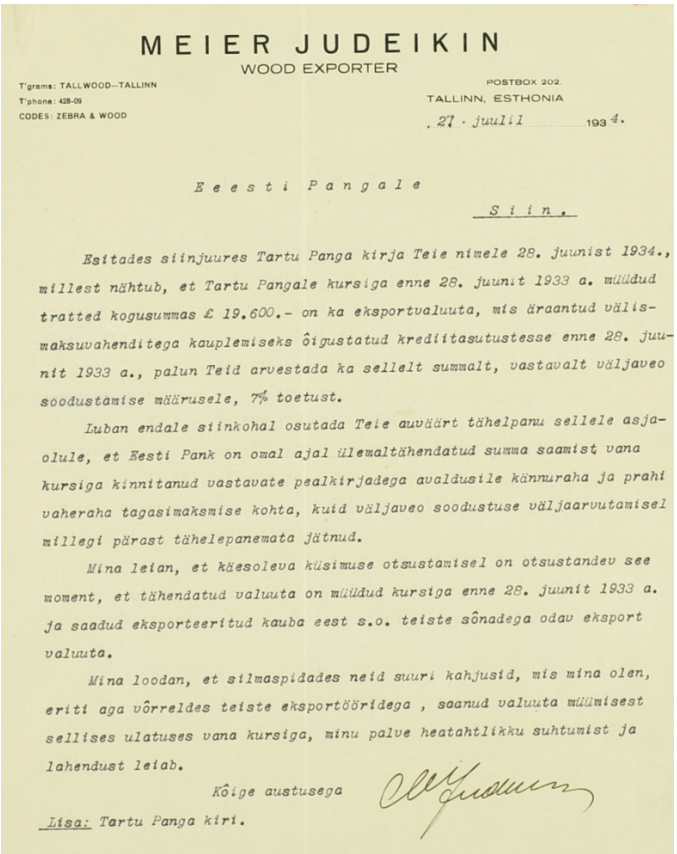

MEIER JUDEIKIN
WOOD EXPORTER

T'grams: TALLWOOD–TALLINN
T'phone: 428-09
CODES: ZEBRA & WOOD

POSTBOX 202
TALLINN, ESTHONIA

27 · juulil 1934.

Eeesti Pangale

Siin.

Esitades siinjuures Tartu Panga kirja Teie nimele 28. juunist 1934., millest nähtub, et Tartu Pangale kursiga enne 28. juunit 1933 a. müüdud tratted kogusummas £ 19.600.- on ka eksportvaluuta, mis äraantud välismaksuvahenditega kauplemiseks õigustatud krediitasutustesse enne 28. juunit 1933 a., palun Teid arvestada ka sellelt summalt, vastavalt väljaveo soodustamise määrusele, 7% toetust.

Luban endale siinkohal osutada Teie auväärt tähelpanu sellele asjaolule, et Eesti Pank on omal ajal ülemaltähendatud summa saamist vana kursiga kinnitanud vastavate pealkirjadega avaldusile kännuraha ja prahi vaheraha tagasimaksmise kohta, kuid väljaveo soodustuse väljaarvutamisel millegi pärast tähelepanemata jätnud.

Mina leian, et käesoleva küsimuse otsustamisel on otsustandev see moment, et tähendatud valuuta on müüdud kursiga enne 28. juunit 1933 a. ja saadud eksporteeritud kauba eest s.o. teiste sõnadega odav eksport valuuta.

Mina loodan, et silmaspidades neid suuri kahjusid, mis mina olen, eriti aga võrreldes teiste eksportööridega , saanud valuuta müümisest sellises ulatuses vana kursiga, minu palve heatahtlikku suhtumist ja lahendust leiab.

Kõige austusega

Lisa: Tartu Panga kiri.

Meier Judeikini kiri Eesti Pangale toimikust "Kirjavahetus metsaeksportfirmaga Meier Judeikin väljaveo soodustamise erifondist preemiate maksmise küsimuses"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.1790.1.648

1932

1932. aastal kuulus Meier Judeikinile viis puutööstust: Võrus aadressil Vabriku tänav 6; Tallinnas aadressil Uus-Sadama tänav 11; Mustvees aadressil Petrogradi tänav 211; Põlvas raudteejaama juures ning Tapal raudteejaama ligidal.

Saeveskid võtsid enda peale palkide saagimise ning laudade servamise ja hööveldamise, müüsid igasuguseid ehitus- ja tislerimaterjale, samuti saepuru ja põletispindu, eriti suures valikus kase- ja lepalaudu. Osteti kõikjal piiramata koguses eksportlaudu, kasvavat metsa, okaspuupalke, lehtpuupakke ja propse. Müüdi isegi eksportõunte kaste.

Võrus ja Mustvees töötasid ka jahuveskid, kus tehti mitmesuguseid jahvatustöid, nagu lihtjahvatus, kruupide ja tangude valmistamine.

Ettevõtete teenuseid ja lauavabrikute poolt pakutavat toodangut reklaamiti aktiivselt ka ajalehtedes.

Müüa
eksportõunte kaste.
Meier Judeikini lauawabrik
Wörus, Wabriku tän. 6.

Reklaamkuulutus ajalehes "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja" 31. augustil

Firma Meyer Judeikin
ostab
suuremal arvul
okaspuu palke ja notte,
kase ja lepa pakke
ajakohase hinna eest. Mahapaneku koht Noobeli uulitsas, raudtee ääres. Teateid annab kohapealse esindajana hra A. Lüüde Rakveres, Narva tän. 1 teisel korral.

MEIER JUDEIKIN,
Metsatööstus ja kaubandus.
Postk. 35. Wörus, Wabriku t. 6. Könetr. 89.
Osakond Põlwa raudteejaamas.
Ostab kase- ja haawapakke, propse ja paberipuid, männa- ja kuusepalke ja metsatükke wäikesel ja suurel arwul.
Müüb igasuguseid metsamaterjale ja kulwi pinnapuid ajakohase hinnaga.
Saeweskid Wörus ja Põlwas wõtawad palke saagida, laudu kantida ja hööweldada. Walmistatakse katuselaudu soontega ja ilma.
Jahuweski Wörus wõtab kõiksugu terawilja wastu jahwatamiseks, teeb tangu ja ülesõela jahu.
Töö kiire ja korralik.

Reklaamkuulutused ajalehtedes "Wirumaa Teataja" 6. veebruaril ja "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja" 18. veebruaril 1932

Meier Judeikin'i lauavabrik
Tapal
ostab okaspuu palke ja kasepakke kohemaksetava raha eest.
Võtab vastu võõrast lõikust ja töötab ümber esimeses järjekorras.
Tööhinnad on alandatud.

Reklaamkuulutus ajalehes "Maaleht" 4. veebruaril 1932

1. detsembril ilmus väljaandes “Jõulutaat” reklaamkuulutus, milles olid esmakordselt loetletud kõik Meier Judeikinile tol hetkel kuulunud ettevõtted – Võrus, Tallinnas, Tapal, Mustvees ja Põlvas.

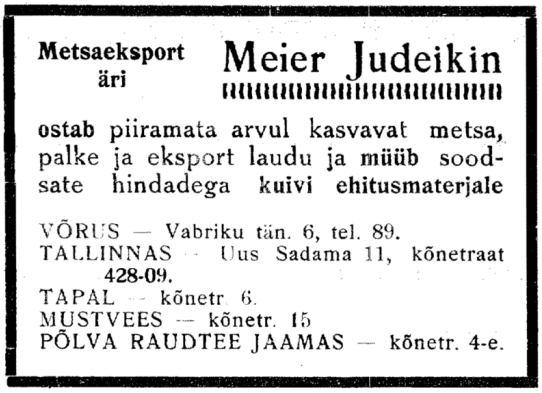
Metsaeksport äri
Meier Judeikin
ostab piiramata arvul kasvavat metsa, palke ja eksport laudu ja müüb soodsate hindadega kuivi ehitusmaterjale
VÕRUS — Vabriku tän. 6, tel. 89.
TALLINNAS — Uus Sadama 11, kõnetraat 428-09.
TAPAL — kõnetr. 6.
MUSTVEES — kõnetr. 15
PÕLVA RAUDTEE JAAMAS — kõnetr. 4-e.

1933

1933. aasta talve lõpus, peaaegu kolm aastat pärast suurt tulekahju Tallinna sadama saeveskis, avaldas Meier Judeikin soovi rajada samale krundile uus lauasaagimise tehas. 22. veebruaril saatis ta linnavalitsuse ehitusosakonda uue tööstusettevõtte projekti ja kirjelduse.

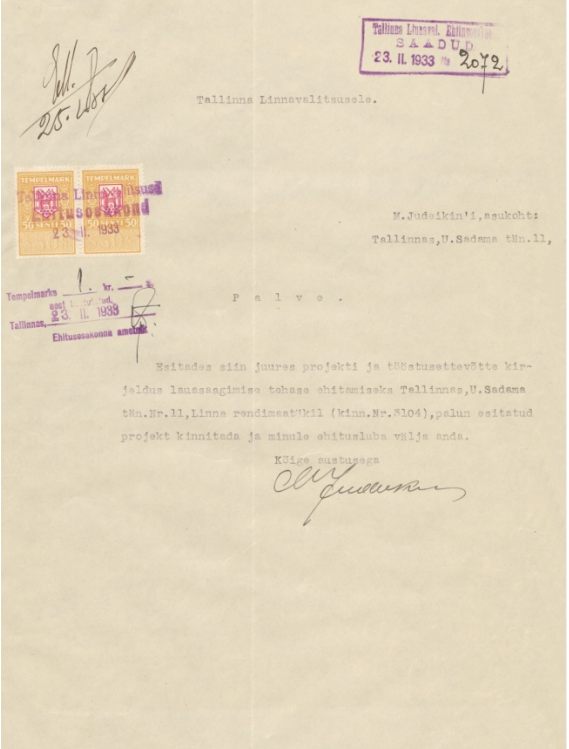
Tallinna Linnavel. Ehitusosakond SAADUD 23. II. 1933 № 2072

Tallinna Linnavalitsusele.

M.Judeikin'i,asukoht: Tallinnas,U.Sadama tän.11,

P a l v e .

Esitades siin juures projekti ja tööstusettevõtte kirjeldus lauasaagimise tehase ehitamiseks Tallinnas,U.Sadama tän.Nr.11,Linna rendimaatükil (kinn.Nr.3104),palun esitatud projekt kinnitada ja minule ehituseluba välja anda.

Kõige austusega

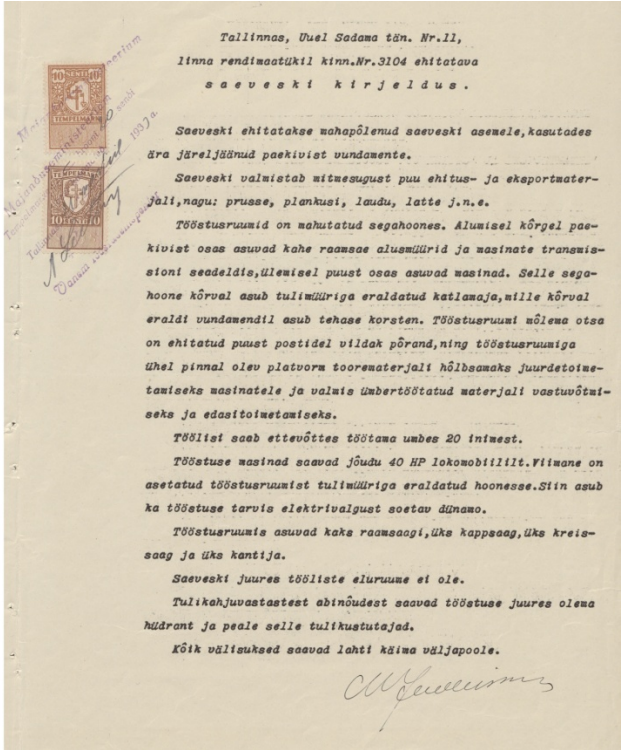
Tallinnas, Uuel Sadama tän. Nr.11,
linna rendimaatükil kinn.Nr.3104 ehitatava
s a e v e s k i k i r j e l d u s .

Saeveski ehitatakse mahapõlenud saeveski asemele,kasutades ära järeljäänud paekivist vundamente.

Saeveski valmistab mitmesugust puu ehitus- ja eksportmaterjali,nagu: prusse, plankusi, laudu, latte j.n.e.

Tööstusruumid on mahutatud segahoones. Alumisel kõrgel paekivist osas asuvad kahe raamsae alusmüürid ja masinate transmisioni seadeldis,ülemisel puust osas asuvad masinad. Selle segahoone kõrval asub tulimüüriga eraldatud katlamaja,mille kõrval eraldi vundamendil asub tehase korsten. Tööstusruumi mõlema otsa on ehitatud puust postidel vildak põrand,ning tööstusruumiga ühel pinnal olev platvorm toorematerjali hõlbsamaks juurdetoimetamiseks masinatele ja valmis ümbertöötatud materjali vastuvõtmiseks ja edasitoimetamiseks.

Töölisi saab ettevõttes töötama umbes 20 inimest.

Tööstuse masinad saavad jõudu 40 HP lokomobiililt.Viimane on asetatud tööstusruumist tulimüüriga eraldatud hoonesse.Siin asub ka tööstuse tarvis elektrivalgust soetav dünamo.

Tööstusruumis asuvad kaks raamsaagi,üks kappsaag,üks kreissaag ja üks kantija.

Saeveski juures tööliste eluruume ei ole.

Tulikahjuvastastest abinõudest saavad tööstuse juures olema hüdrant ja peale selle tulikustutajad.

Kõik välisuksed saavad lahti käima väljapoole.

Palve ja ettevõtte kirjeldus toimikust “Meier Judeikini puutööstus Tallinnas, Uus-Sadama 11” allikas: Rahvusarhiiv, ERA.969.4.1202

Vastavalt ametnikele edastatud kirjeldusele oli plaan ehitada uus saeveski maha põlenud asemele, kasutades ära allesjäänud paekivist vundamente. Uus saeveski pidi tootma mitmesugust puidust ehitus- ja eksportmaterjali, sealhulgas prusse, planke, laudu ja latte.

Tööstusruumid asusid segahoones. Paekivist alumisel korrusel olid kahe raamsae alusmüürid ja masinate jõuülekande seadmed, puidust ülemisel korrusel paiknesid masinad. Hoone kõrval oli tulemüüriga eraldatud katlamaja ning selle kõrval, eraldi vundamendil, tehase korsten.

Tööstusruumi mõlemas otsas oli puust postidel viltune põrand ning tööstusruumiga samal tasapinnal platvorm, mis võimaldas toorematerjali hõlpsamat transportimist masinate juurde ning valmis toodangu vastuvõtmist ja edasisaatmist.

Ettevõttes pidi tööd saama ligikaudu 20 inimest. Saeveski juures töölistele eluruume ei olnud. Tööstuse masinad said jõudu 40-hobujõulisest lokomobiilist, mis oli paigutatud tööstusruumist tulemüüriga eraldatud hoonesse. Samas hoones asus ka dünamo, mis toetas tööstuse elektrivalgust. Tööstusruumis olid kaks raamsaagi, üks kappsaag, üks kreissaag ja üks kantimismasin.

Tulekahjuvastastest abinõudest olid tööstuse juures hüdrant ja tulekustutid. Kõik väliuksed avanesid väljapoole.

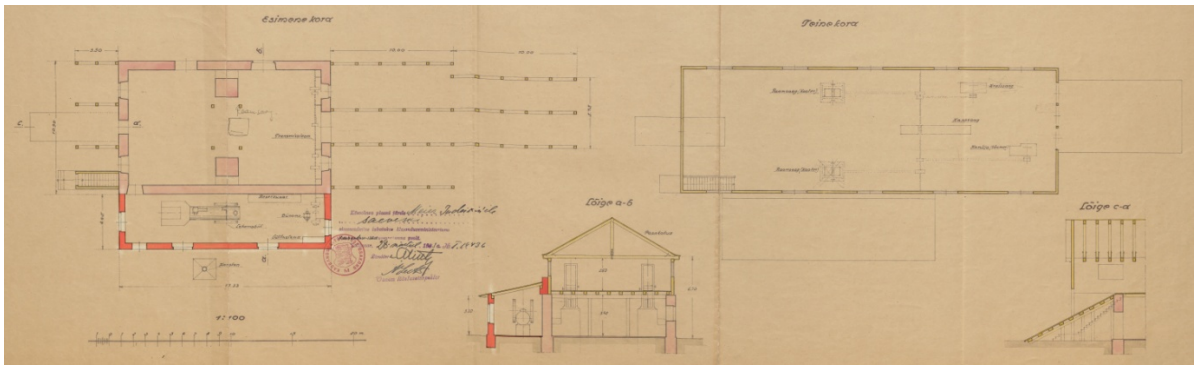

Ehitusprojekt toimikust "Meier Judeikini puutööstus Tallinnas, Uus-Sadama 11"
joonis: Rahvusarhiiv, ERA.969.4.1202

Asendiplaan toimikust "Meier Judeikini puutööstus Tallinnas, Uus-Sadama 11"
joonis: Rahvusarhiiv, ERA.969.4.1202

Linnavalitsuse komisjon leidis, et koht on kõlbulik saeveski asutamiseks tingimusel, et tööstushoone juurde ehitatakse kõva kattega sillutatud tee ning et katlahoone, mis projektis on märgitud puuehitusena, ehitatakse kivist.

22. augustil 1933 võttis linna ehitusinspektor lõplikult vastu Uus-Sadama tänav 11 aadressil asuva uue saeveski ehitise.

Saeveski hoonega lauatööstuse krunt, mis on alloleval fotol märgitud punasega, asus tänapäevaste Uus-Sadama, Tuukri ja Petrooleumi tänavate ning tolleaegse Härjapea jõe vahelisel alal, Meremeeste Kodu taga.

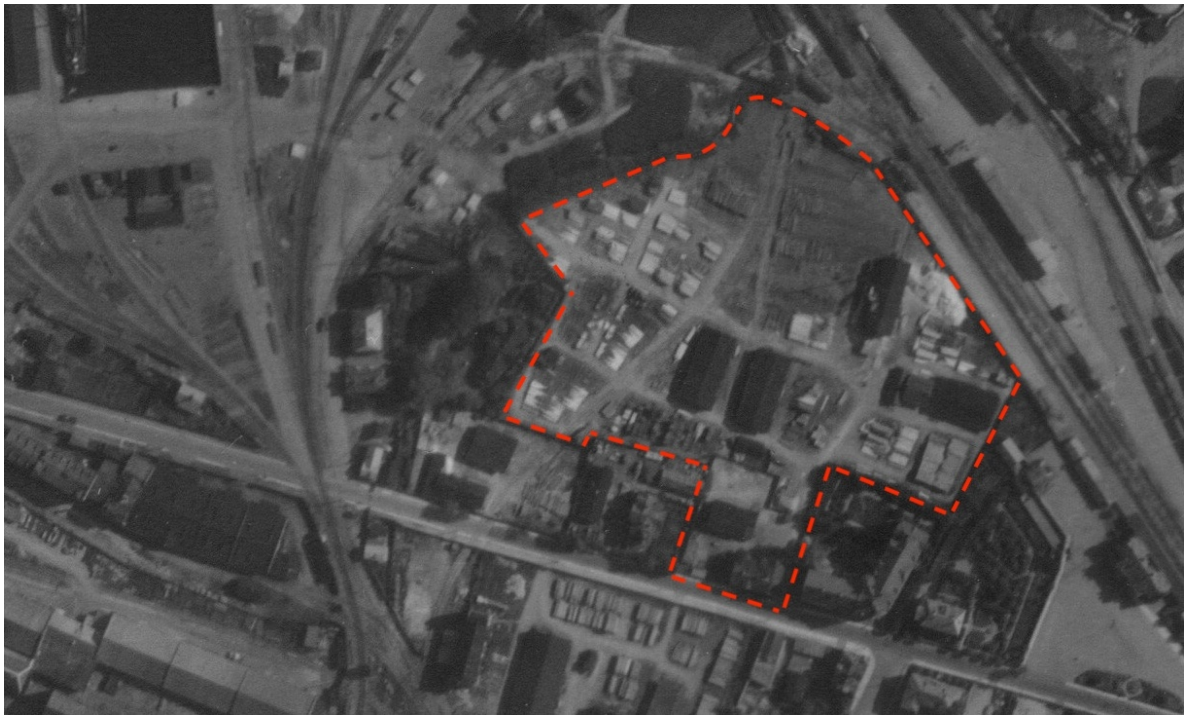

Endise Meier Judeikini lauatööstuse ala ja hoonestus Tallinna sadamas aadressil Uus-Sadama tänav 11. Väljavõte vaatest Tallinna linnale augustis 1941. aerofoto: Saksamaa lennuväe Luftwaffe fotoosakond, WWII Aerial Photos and Maps

Veel enne uue saeveski ehitamise algust, 2. jaanuaril 1933 registreeriti Tallinnas samele aadressile Uus-Sadama 11 Meier Judeikini poja Mooses Judeikini nimeline ettevõte. Selle ärialaks oli puuehitusmaterjalide müük ja laudade hööveldamine. Prokuristina ehk ettevõtte volitatud esindajana asus uues ettevõttes tööle Meieri teine poeg – Solomon (Šleime).

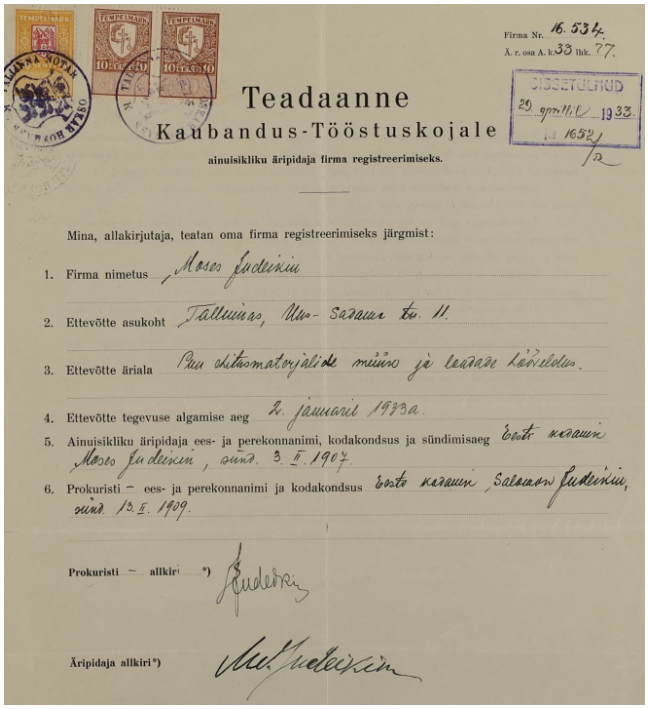

Firma Nr. 16. 534.
Ä. r. osa A. k. 38 lhk. 77.

DISSETULHUD
20. aprillil 1933.
№ 1652

Teadaanne
Kaubandus-Tööstuskojale
ainuisikliku äripidaja firma registreerimiseks.

Mina, allakirjutaja, teatan oma firma registreerimiseks järgmist:

1. Firma nimetus Moses Judeikin
2. Ettevõtte asukoht Tallinnas, Uus-Sadama tn. 11.
3. Ettevõtte äriala Puu ehitusmaterjalide müük ja laudade hööveldus.
4. Ettevõtte tegevuse algamise aeg 2. jaanuril 1933a.
5. Ainuisikliku äripidaja ees- ja perekonnanimi, kodakondsus ja sündimisaeg Eesti kodanik Moses Judeikin, sünd. 3. II. 1907.
6. Prokuristi – ees- ja perekonnanimi ja kodakondsus Eesti kodanik Salomon Judeikin, sünd. 13. II. 1909.

Prokuristi – allkiri *)

Äripidaja allkiri *)

Teadaanne firma registreerimist toimikust "Puude müük ja hööveldamine Mooses Judeikin" allikas: Rahvusarhiiv, ERA.891.2.16534

29. jaanuaril 1934 alustas uus lauatööstus tegevust Mooses Judeikini firma nime all ning ametlikult sai Meieri pojast Tallinna saeveski valdaja.

Uue vabriku lõplik sisseseade koosnes ühest saekaatrist (esialgses ehitusprojektis oli neid kaks), ketietteveoga servamismasinast, laudade kappsaest (alt üles lõikav), pinnude kappsaest, höövelmasinast ja latisaest. Eraldi hoones olid üles seatud höövelmasin ja latisaag, mis töötasid ainult vajaduse korral, kui lauavabrik seisis. Eksporttööde hooajal ulatus hõivatud tööliste arv 50 inimeseni.

1933

1933. aastal algas metsavedude hooaeg Võrumaal jaanuari lõpus. Tiheda konkurentsi tõttu olid veohinnad äärmiselt madalad, millest suutis kasu lõigata Meieri ettevõte.

Ajaleht "Wõru Teataja" jõudis 21. jaanuaril avaldatud artiklis "Metsaveod Võrumaal algasid" järeldusele, et pakutavate veoteenuste eest saadav tasu kulus üksnes veoabinõude korrashoiuks.

Metsaweod Wõrumaal algasid

"Võrumaal, kust läinud aastal õige rohkesti metsatöösturite poolt metsa osteti ja seda eriti riigimetsadest, on tehtud algust ka selle veoga. Kuigi korralik lumetee puudub, siiski on vedajaid rohkesti, sest maainimesed tajutavad igat võimalust sissetuleku hankimiseks, olgugi et teenistus äärmiselt väike.

Esimene suurem metsavedu algas läinud nädalal AS "M. Lutheri" kasepakkude veoga Himmaste riigimetsast Tartu-Petseri raudteele Kiidjärve raudteejaama. Veo kaugus seitse kilomeetrit ja hind 150 senti tihumeetri päält. AS "Luther" on ostnud mainitud riigimetsast plangu viisi arvult ligikaudu 5 000 kasepakku.

Veohind on aga sarnasel teel niivõrd madal, et hobusemees jõuab päevas teenida 150 sendi ümber. Kui arvestada praegust kehva lumeteed, siis on veokulud hobusemehel peaaegu samad, see tähendab, et päevane teenistus läheb peaaegu tervena veoabinõude korrashoiuks ja hobuse söödaks. Sellepääle vaatamata on aga igapäev ametis 40-50 vedajat.

Võrumaa kohalik suurem metsatööstur Judeikin andis omad metsaveod vähempakkumise teel välja – siingi selgus, et vedajad lubasid veel madalama hinna eest vedusid toimida, kui see metsatöösturi poolt ette nähtud. Rahahädas suruvad hobusemehed üksteise võidu hindu madalamale, arvestamata, et sellega tehakse ju endale kahju ja vedu ei tasu enam ära."

1933. aastal tegutses Meier Judeikini ettevõte Eesti eri paigus. Nii rentis metsatööstur 9. veebruarist kuni 4. aprillini laudade ja plankude saagimise eesmärgil Friedrich Lutsile kuulunud saeveski Jõhvis, aadressil Sompa tee 6.

Antud käitises oli jõumasinaks ühesilindriline 24-hobujõuline firma "Heinrich Lanz AG" toodetud aurukatel. Puumaterjali transportimiseks kasutati käsikärusid. Töötati 11–24 töölisega nii päeval kui ka öösel. Saeveski asus laudadest kokkulöödud kuuris.

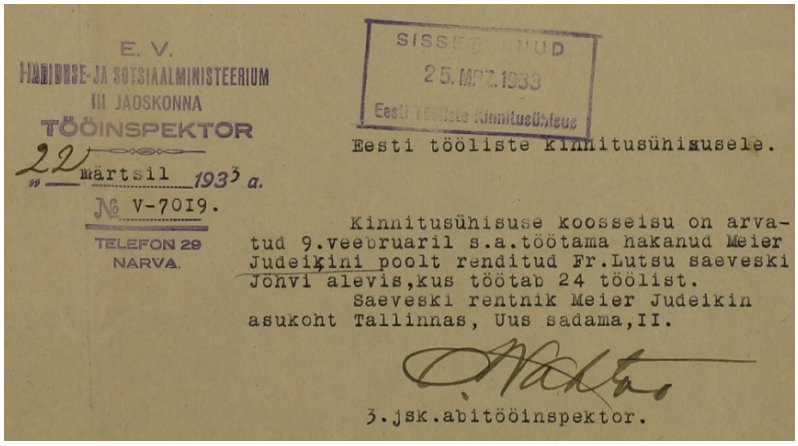

E. V.
TÖÖTUSE- JA SOTSIAALMINISTEERIUM
III JAOSKONNA
TÖÖINSPEKTOR
„22" märtsil 1933 a.
№ V-7019.
TELEFON 29
NARVA.

SISSEKANNUD
25. MRT. 1933
Eesti Tööliste Kinnitusühisus

Eesti tööliste kinnitusühisusele.

Kinnitusühisuse koosseisu on arvatud 9.veebruaril s.a.töötama hakanud Meier Judeikini poolt renditud Fr.Lutsu saeveski Jõhvi alevis,kus töötab 24 töölist.
Saeveski rentnik Meier Judeikin asukoht Tallinnas, Uus sadama,II.

3.jsk.abitööinspektor.

Teadaanne toimikust "Meier Judeikini saeveski Jõhvis"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.842.1.1320

Samuti tegutses Meier Judeikin 1933. aasta talvel ja kevadel Tudulinna vallas. Nii teatas 11. veebruaril ajaleht "Viru Hääl", et:

"Lähemal ajal hakkab Tudulinna vallas Roostoja vahtkonnas firma M. Judeikini metsavedu ja puulõikus".

Parwetus Tudulinnas

11. aprillil sai ajalehest "Kaja" juba lugeda, et Tudulinnas parvetatakse:

"Praegu kestab Roostoja ja Ranna-Pungerja jõgedel metsaäri Judeikini palgiparvetus. Paari päeva eest lõppes sama äri puuparvetus. Teised ärid peale Judeikini tänavu ei parveta, ning seetõttu ei küüni parvetusmaterjali hulk jõgedel nii suureks, kui mõni aasta tagasi."

1933. aasta oli Meier Judeikini metsaäri jaoks üleüldse väga tegus. Riigi Metsatööstus oli firmaga sõlminud palkide ostu-müügilepinguid Võru, Roela, Porkuni, Erastvere, Torma, Saare, Koorküla ja Rakvere metskondades. Meier Judeikini puidu töötlemise käitised töötasid ka Oonurme, Iisaku ja Paasvere metskondades.

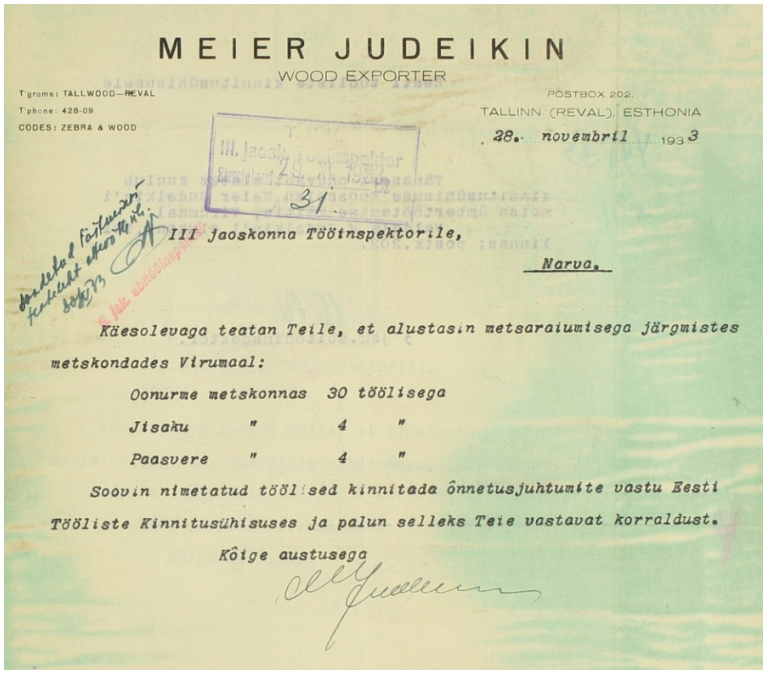

MEIER JUDEIKIN
WOOD EXPORTER
T'grams: TALLWOOD—REVAL
T'phone: 428-09
CODES: ZEBRA & WOOD
PÕSTBOX 202.
TALLINN (REVAL), ESTHONIA
28. novembril 1933

III jaoskonna Tööinspektorile,
Narva.

Käesolevaga teatan Teile, et alustasin metsaraiumisega järgmistes metskondades Virumaal:

Oonurme metskonnas 30 töölisega
Jisaku " 4 "
Paasvere " 4 "

Soovin nimetatud töölised kinnitada õnnetusjuhtumite vastu Eesti Tööliste Kinnitusühisuses ja palun selleks Teie vastavat korraldust.

Kõige austusega

Metsaraiumise alustamise teadaanne toimikust "Meier Judeikini metsatööstuse käitis"

allikas: Rahvusarhiiv, ERA.2113.3.81

Paasvere mainitakse metsatöödega seoses ka kirjanik Hinge Kaljundi 2020. aastal ilmunud ajaloolises dokumentaalromaanis “Paasvere parunid”, kus tuleb juttu selle koha viimastest parunitest Maydellidest. Raamatus toetub kirjanik suuresti paruni abikaasa, minia ja poja mälestustele. Teoses mainitakse ka juudisoost ärimeest, kelle kaudu müüdi saematerjali Inglismaale. Võib üsna suure tõenäosusega oletada, et jutt käib just Meier Judeikinist.

“Eduard von Maydellile jäeti [1] Paasveres talukoht, 30 hektarit maad, saekaater. Aga metsa ei jäetud talle mitte, puid tuli hakata ostma. Saematerjali sai müüa kohapeal või juudist ärimehe kaudu Inglismaale...”

[1] peetakse silmas mõisate riigistamist, mis oli 1919. aasta maareformi tulemus. Reformi käigus riigistati maaseadusega suurmaaomandused ning loodi riigi tagavaramaa ja uued talukohad.

Raamatu “Paasvere parunid” esikaas

Seoses tööde suure mahuga otsiti 1933. aastal kuultuste kaudu Meier Judeikini käitistesse ka metsatöölisi. Üks sellistest kuulutustest ilmus 9. novembril väljaandes “Põhja Eesti: Narva ja Alutaguse häälekandja”. Selle vahendusel anti teada, et vajatakse metsatöölisi nii palju kui võimalik ning et hinnad kõrged ja väljamaksmine igal päeval. Tulla tuleks üle Sonda Tudu jaama, Oonurme külla, kus asub firma esitaja härra Keller.

Metsatöölisi

wajab piiramata arwul firma **Judeikin.**
Hinnad kõrged ja wäljamaksmine igal päewal.
Tulla üle Sonda **Tudu jaama, Oonurme** külla, kus
asub firma esitaja hra **Keller.**

25. novembril teatas ajaleht “Wõru Teataja”, et Meier Judeikin raiub metsa ka Sõreste vahtkonnas ning et tung metsatöödele pidavat suur olema. Samuti selgub artiklist, et 1933. aastal veeti metsamaterjali metsast välja ka autodega.

Tung metsatööle suur.

M. Judeikin raiub metsa.

“Käesoleval sügisel algas metsatööstur M. Judeikinil Sõriste [2] vahtkonnas ja sääl lähidal talumeeste metsades metsatööstus. Endise Sõriste omaniku Kieli pärijate metsatükk, Sõriste vahtkonnas umbes kuue hektari suurune, on juba maha raiutud ja ka suuremalt osalt ära veetud vabrikutesse ümbertöötamiseks. Praegu veetakse välja hoobustega järelejäänd kasepakke Tartu-Võru maantee äärde.

Möödunud esmaspäeval algas samas vahtkonnas “Sikajalas” metsatööstus. Kuigi töötasu on väike, millele küll lisaks antakse maharaiutud puude hagu, oli tung metsatööle suur. Tööle võeti kõigest umbes kümme paari töölisi, sest maharaiutav metsatükk on väike. Metsamaterjali äravedu vabrikute juurde, Põlva raudtee jaama ja Võrru ümbertöötamiseks sünnib kahe autoga, mis läheb kiiresti ja ka odavamalt, kui hobustega.”

[2] Sõreste kandis varem nime Sõriste, saksa keeles Serrist

1933. aasta lõpus alustas Meier Judeikini firma raietöid ka Pärnumaal – Karksi ja Palli metskondades. Kogu töö toimus käsitsi ning valmistati palke, pakke, propse ja põletispuid. Raiutud metsamaterjal viidi metsast välja hobustega. Kahes metskonnas oli kokku hõivatud 30 töölist.

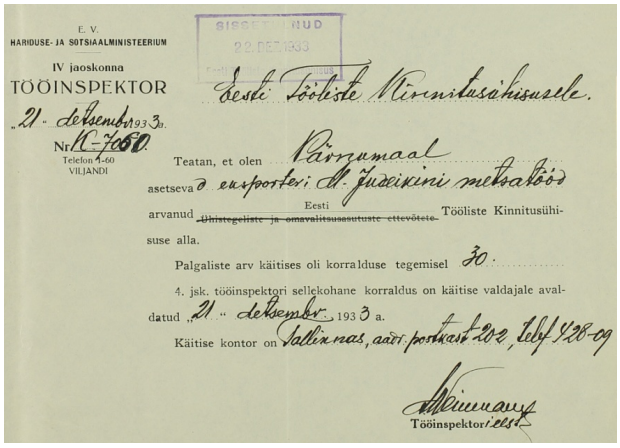
E. V.
HARIDUSE- JA SOTSIAALMINISTEERIUM
IV jaoskonna
TÖÖINSPEKTOR
„21" detsembr 1933 a.
Nr 10-7060
Telefon 4-60
VILJANDI

SISSEKANNUD
22. DET. 1933

Eesti Tööliste Kinnitusühisusele.

Teatan, et olen Pärnumaal asetseva a. eksporteri M. Judeikini metsatööd arvanud ~~ühistegelistele ja omavalitsusasutustele ettevõtete~~ Eesti Tööliste Kinnitusühisuse alla.

Palgaliste arv käitises oli korralduse tegemisel 30.

4. jsk. tööinspektori sellekohane korraldus on käitise valdajale avaldatud „21" detsembr 1933 a.

Käitise kontor on Tallinnas, aadr. postkast 202, telef. 420-09

Tööinspektor/eest

Registreerimisteade toimikust “Meier Judeikini metsatööd Pärnumaal”
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.842.1.1324

1933

1933. aastal kirjutati Meier Judeikini metsaärist üsna palju ning nagu eelnevatel aastatel, olid ajalehtedes kajastatud teemad erinevad.

Nii näiteks pälvis Meieri tööstus Mustvees 15. jaanuaril ajalehe “Postimees” poolt kiitust ausa äriajamise eest:

“Tartu maavalitsuse poolt määrati Laius-Tähkvere vallale puudustkannatavate laste, noorte ja nõrgajõuliste töötute abistamiseks rukkijahu 550 kilogrammi. Jahu sai kätte Mustveest, Meier Judeikini jahuveskist. Voorimees tõi jahu kohale ja see paigutati kaalumata aita. Jahu jagamisel selgus, et jahust puudus 100 kilogrammi. Alul ei teatud, kus puudujääk tekkis. Ka Mustvee äri ei saanud vastata. Nüüd aga teatas Meier Judeikin, et 100 kilogrammi jahu on järele jäänud ja palus jahule järele ilmuda. Aus äri.”

Juba traditsiooniliselt kirjutati lehtedes ka metsamaterjali vargustest. Seekord leidis vahejuhtum aset Pindi vallas. Varastatud puumaterjal leiti Võru jaamast ning oli seotud Meier Judeikini äriga. Asjast

kirjutas 22. veebruaril ajaleht “Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja” lühiartiklis pealkirjaga “Varastatakse metsa”.

Warastatakse metsa.

“Pindi vallas, Kõrgesaare vahtkonnas on metsavargused nii sagedateks muutunud, et kohalikul metsavahil tõsine mure on varaste jälgimise ja varastatud puude tagaotsimisega. Nii leidis metsavaht ühel päeval palkideks lõigatud neli haaba ja teises kohas oli jälle mahasaetud seitse haaba, ning kolm ära viidud. Järgmisel ööl kesköö paiku valvama tulles leidis puud juba kadunud olevat, kuid jäljed värske lume tõttu olid järele jäänud. Metsavaht leidiski viimaks puud Võru jaamast, kuhu need ettenähtud lepingu järele metsakaupmees Judeikinile pidi ära tooma Lasva valla kodanik K. Ruus. Kuuldavasti olevat vargaks olnud keegi tundmatu isik, kes puud Ruusa nime pääle ära müüs.”

Oma portsu kajastust sai 1933. aastal ka Meier Judeikini saeveski Põlvas, sest seal töötasid aasta esimesel poolel juudisoost noorinimesed. Teema võttis 3. märtsil üles ajaleht “Kaja” artikliga “Teevad tööd, et pääseda Pühale maale”.

Teewad tööd, et pääseda Pühale maale

“Põlva raudteejaama juures töötab praegu täie hooga metsakaupmehe Meier Judeikini lauavabrik. Läinud aastal olid siin töölisteks peamiselt venelased. Nüüd aga juudi soost noored mehed ja neiud, kes teenivad siin lihttöölistena, mida pole harjutud nägema. Juudi noorhärradele ja preilidele on seda musta tööd vaja selleks, et pääseda Palestiinasse. Sinna lastakse juute sisse ainult siis, kui nad ette näitavad tunnistuse, et on teeninud kusagil vabrikus või mujal, tehes kehalist tööd vähemalt kuus kuud.”

Ajaleht “Postimees” avaldas üheksa päeva hiljem, 12. märtsil peaaegu sama sisuga uudise pealkirjaga “Palestiinasse rändajad juudid Põlva saeveskis tööl”:

“Vähe on neid juute, kes teevad lihttöölisena tööd. Kuid näib, et ka juutidel on majanduslikke raskusi ja seepärast katsutakse välismaale rännata. Palestiinasse lubatakse sisse rännata ainult tööinimestel. Nii töötabki Põlva Judeikini saeveskis 15 juudi noorhärrat ja preilit, et saada Palestiinasse sissesõidu luba. Pärit on need Eesti igast nurgast ja isegi kaks juuti Riiast. Need on noored inimesed. Nad on lihttöölistena saeveskisse tööle võetud ja teevad igat ettejuhtuvat tööd.”

1933. aasta kevade lõpus ja suve alguses käis Meier Judeikini Põlva saeveskis kibe töö. Ajaleht “Postimees” kirjutas 21. mail, et Põlva raudteejaamast saadetakse Tallinnasse kokku ligi 100 vagunit eksportlaudu.

100 wagunit metsamaterj. Pôlwa jaamas.

“Metsakaupleja Meier Judeikini saeveskis Põlvas on käesoleval metsaümbertööstuse hooajal rohkesti tööd. Saeveski töötab pidevalt ööd ja päevad läbi. Tööd jätkub umbes kuuks ajaks. Praeguseni on ümbertöötatud metsamaterjali juba Põlva jaama kaudu ära saadetud 52 vagunit laudu ja üldse arvestatakse transporteerida raudteega umbes 100 vagunit metsamaterjali, mis annab loomulikult raudteele ja ümbruskonna elanikkudele rohkesti tööd. Metsamaterjal eksponeeritakse peaasjalikult Inglismaale.”

Ajalehe “Wõru Teataja” andmetel, kes seda uudist dubleeris 23. mail on “ühe vaguni laudade vedamise ja laadimise eest makstakse viis krooni ja niisuguse töö teevad suuremalt osalt ümbruskonnas põllupidajad. Teenistus on küll võimatult väike, kuid töösoovijaid on siiski rohkesti.”

Tol ajal töötas Põlva lauavabrikus kuni 53 inimest, kellest üle poole olid Haigekassa liikmed. Võru-Petseri Üldhaigekassa asjaajaja käis regulaarselt kohapeal järelevaatusi teostamas ja vastavaid akte koostamas.

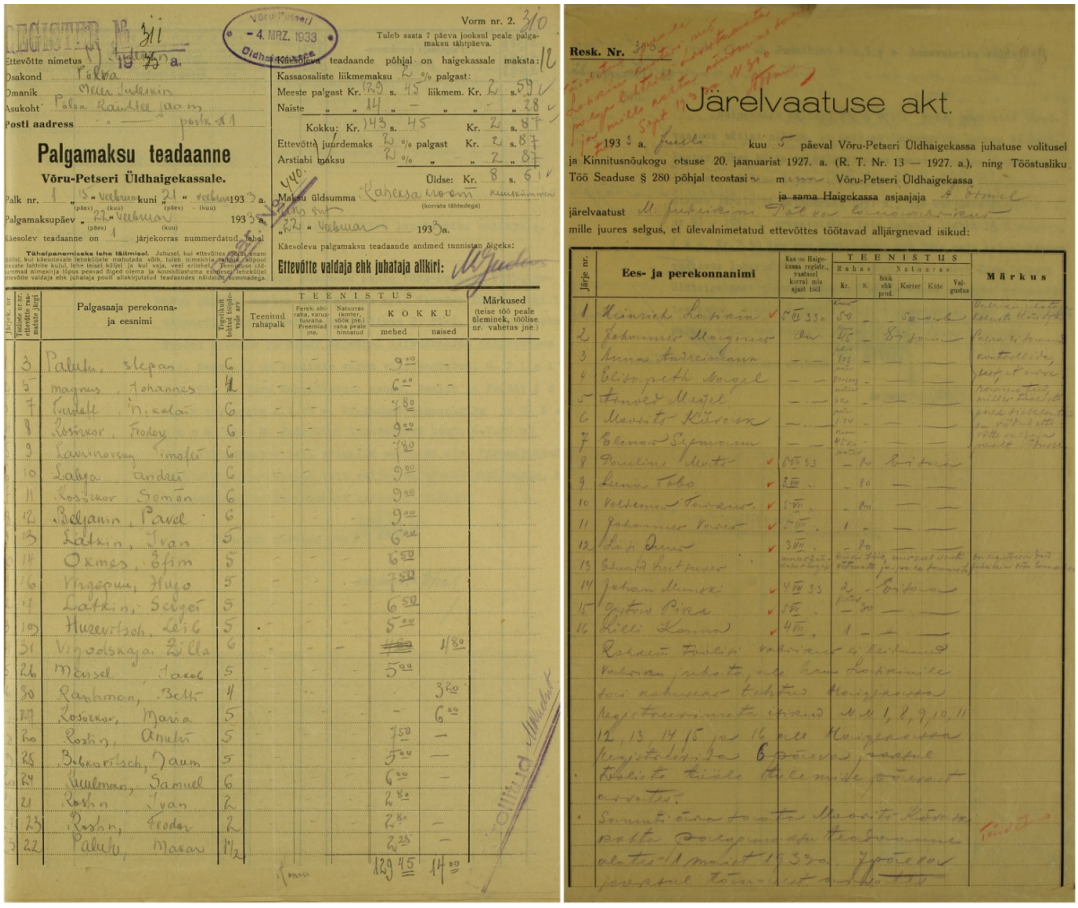

Palgamaksu teadaande ja järelevaatuse akti näidised toimikust “Meier Judeikini Põlva lauavabrik” allikas: Rahvusarhiiv, ERA.2187.2.310

1933. aasta kevadel tuli jutuks Tamula järve süvendamine Meier Judeikini lauavabriku poolt. Järve veetaseme langemisest ja ettevõetavatest lahendustest kirjutas 23. mail ajaleht “Wõru Teataja”. Artikkel kandis pealkirja “Tamula pind langeb tänavu veel 30 cm.”

Tamula pind langeb tänawu weel 30 cm.

“Tänavu kevadel algas Tamula veepinna langus. See on kestnud järjelt senini ja kestab veel edasigi. Nagu teada, on tingitud veepinna langus Võhandu jõe süvendustöödest, mis eriti tänavu mõju avaldasid Tamula ja loomulikult ka Vagula veepinnale. Seni on langenud veepind Võru järvedes umbes 50-60 cm., mille tõttu järvede kaldad avaralt veevabad ja kuivad. Kõik huvitav praeguse veepinnaalanemise juures küsimus, kas vesi veel alaneb ja kui palju? Kas ei jää järved päris kuivaks jne?

Viimane arvamine on täiesti absurd, kuid veepinna alanemine jätkub. Pöördusime sel puhul insener P. Mäggi poole küsimusega, kuidas on lood Võhandu süvendustöödel ja sellega ühenduses Tamula veepinna alanemisega. Härra Mäggi arvates langeb vesi Tamulas käesoleval suvel, ja seda juba õige

peatselt, veel 30 cm. ulatuses. Praegu on süvendaja Kääpa all, ja kui säälolevad kärestikud on "läbi võetud", langeb ka veepind ülevalpool. Hiljem, Pindi poole siirdudes, ei avalda süvendustööd enam Võrule oma mõju, kuna see jääb kohapäälseks. Nii võime arvatavasti juba lähemal ajal näha Tamulat-Vagulat veelgi väiksemana ja madalamana.

Judeikini lauavabriku poolt süvendatakse praegu Tamula järve otsa (Vahe ja Võhandu jõgede juures), ning hiljem ka Vagula jõesuud, et palgiparvetamisel madalikule kinni jäämist poleks. Sellest tunnevad häädmeelt ka Võru kalahuvilised, sest nüüd pole karta suvel veepinna alanemisega ühenduse katkemist mõlemate järvede vahel, nagu seda varem võis arvata."

Meier Judeikiniga seotud raha kadumise juhtum ületas uudisekünnise 12. augustil, mil väljaandes "Alutaguse Teataja" kirjutati Roela aleviku elaniku kallist pummeldamisest.

Roela mehe kallis pummeldamine

"Roela asunduses elutsev Vladimir Romanovitsh viibides sõpradega Rakveres, sattus pummeldama. Käidi mitmes kõrtsis ja võeti tublisti napsu, nii et Romanovitsh kaotas arusaamise kogu olemisest. Kui ta viimaks teadvusele tuli, leidis ta enese politseiarestimajas, kuhu politsei ta lahkesti väljamagamiseks oli toimetanud. Politsei oli mehe leidnud linnavalitsuse kojas magavat. Oma taskuid revideerides leidis mees sealt kadunud olevat 200 krooni raha, milline kuulus Meier Judeikinile, ja uuri. Mees arvab tegemist olevat vargusega ja teatas asjast politseile."

Eelpool selles uurimistöös mainitud Meier Judeikini onutütre poeg Hennoh Intreligator töötas kolmekümnendate alguses Mustvee saeveski töödejuhatajana. 1933. aastal sai temast ajalehes "Petseri uudised: Petseri eestlaste häälekandja" ilmunud artikli "kangelane". Peipsi järvel aset leidnud juhtumit kirjeldav ja 26. augustil ilmunud kirjutis kandis pealkirja "Juudi raske süüdistus vanakeste vastu".

Juudi raske süüdistus wanakeste wastu

"Mustvee alevis, Peipsi kaldal omas majahütis elutsev abielupaar – vanakesed Maksim Stogov, 76 ja Anna Stogov, 63 aastat vana, läksid ühel hommikul paadiga järvele võrke laskma, et saaks mõne kalapoja leiva kõrvaseks. Tagasi sõidul märkasid nad lainetel õõtsumas ühte palgijuppi ja latti. Vanakesed tirisid suure vaevaga uppunud palgijupi ja lati kaldale, kus saagisid omale põletispuudeks.

Sellest sai aga teada Mustvees Meier Judeikini saeveskis teeniv töödejuhataja juut Hennoh Intreligator ja ilmus vanakeste juurde asja selgitama, sest palk ja latt kuuluda Judeikinile.

Abielupaar rääkis, et nad olla tõesti järvest väljakiskunud uppunud palgijupi ja ühe lati, mille siis puudeks saagisid, pealegi nad ei teadnud, et uppunud varandust, nagu puid, ei või omastada. Juut aga ei leppinud selle seletusega ja laskis vanakestele protokolli koostada, kus süüdistab neid varguses. Nüüd on vanainimesed nii ehmatanud. Ülekuulamisel ei oskanud nad muud ütelda, kui paluda trahvi kergendust. Juut hindab oma kahju 1 krooni 35 sendile."

Sarnane juhtum leidis aset novembri lõpus. Seekord lubas Meier Judeikini ettevõte tavakodanikku kohtusse kaevata maast leitud ja omavoliliselt kaasa võetud puutüki pärast. Asjast kirjutas 28. novembril ajaleht "Wõru Teataja" artiklis pealkirjaga "10 sendi pärast kohtusse".

10 sendi pärast kohtusse

“Teisipäeval, 21. kuupäeval vedas keegi metsatööline Meier Judeikini metsast oma hagu koju. Ühe tema haohunniku juures oli maas üks umbes 3-4 tolline kaselatv, mille arvatavasti metsaraiujad sinna olid unustanud, ja üks umbes 5 tollise läbimõõduga kasepuu, umbes 4-5 jala pikkune, mille üks ots oli ära põlenud. Haovedaja neid nähes, pani nad vankrile ja tahtis metsast koju viia. Teel koju, aga tuli talle metsapraaker Siimon Laatser vastu ja mõõtis puutükid ära ja lubas anda asjale kui metsavargusele seaduslikku käiku, kuigi kahju vaevalt on 10 senti suur.”

Tundub, et Meier Judeikini äriga seotud krimiuudised olid tol ajal ajakirjanduse a ja o. 1933. aasta augustikuus murti Võru lauavabrikusse sisse ja viidi ära ligi kuus krooni. Vahejuhtum leidis 29. augustil kajastust ajalehe “Wõru Teataja” esiküljel.

Sissemurd lauawabrikusse

“Ööl vastu 27. kuupäeva murti Judeikini lauavabriku kontorisse akna kaudu sisse. Kontoris murti lahti laua sahtel, kust ära viidi 6 krooni ümber peent raha. Plekist rahakassa ja üks sisemine aknapool oli peidetud järve äärde mutta. Sissemurdja, kes osutus Võrus tuntud vargaks Aleksander Poplevkoks, tabas politsei samal päeval.”

1933

1933. aastal käsitleti ajalehtedes ka tõsisemaid metsatööstusega seotud teemasid. Artiklites, milles mainiti ka Meier Judeikini metsaäri, ei saadud hakkama ilma juutidele ja nende metsaäridele tähelepanu pööramata.

“Juutide hea äri landesvehri [1] metsaga. Eesti laevadele ei anta tööd” – sellise pealkirjaga ilmus 4. juunil väljaandes “Telegramm” kirjutis, mis süüdistas juudisoost metsakaupmehi uhket äri ajamises rahva kukru arvel. Artiklis Meier Judeikinit otseselt ei mainitud, kuid on üsna endastmõistetav, et ka Võru kaupmeest peeti antud materjali koostamisel silmas.

Juutide hea äri

“Eesti metsade hävitamine on tänavu jälle suurem kui viimaseil aastail. Talve läbi võeti hektaaride viisi maha, peamiselt landesvehrile kingitud noort kasvumetsa. Landesvehrlased [1] teatavasti müüsid kõik metsa juutidele, kes ajavad nüüd uhket äri rahva kukru arvel. Juba metsatöödel juudid maksid metsatöölistele säärast näljapalka, et töölised otse kartsid metsatöödele minna.

Ühes metsade laastamisega on elavnenud ka metsavedu, eriti Tallinna sadama kaudu. Sadamasse juba suuremal hulgal kokku veetud haavapakke, mis lähevad tikupuuks ja kunstsiidi tööstusele, pealeselle propse ja tuhandeid standardeid saetud laudu ja planke. Metsamaterjali välismaile saatmist toimetatakse samuti juudi laevaäride kaudu. On otsustatud nimelt, eesti laevadele väljavedu mitte võimaldada, kuna siis leiaks tööd ka eesti laevnikud ja töölised. Üldiselt on juudid vaga rahul landesvehrile kingitud metsaga ja loodavad välismaal teha head äri.”

[1] baltisakslased, kelle mõisad vabariigi algul maareformiga ära võeti ja kellele hiljem siiski äravõetu eest mingit kompensatsiooni otsustati maksta; neid nimetati meedias ka uussakslasteks.

Nagu juba mainitud, ostsid vabariigi ajal metsakaupmehed metsa regulaarselt toimunud metsaoksjonitel. Üks taoline kahepäevane üritus toimus 1933. aasta septembris Võrus, “Kandle” maja saalis. Asjatundjate ja ajakirjanduse hinnangul pole nii elavat kauplemist ammu olnud, mille üheks põhjuseks peeti olukorra paranemist välisturgudel. Kohati maksti metsatükkide eest rekordhinda. Aktiivselt ostis metsa kokku ka Meier Judeikin. Metsaoksjoni ootamatud tulemused leidsid lehtedes ohtralt kajastust.

Elewus metſaoksjonil.

Nii võttis 14. septembril esiküljel ajaleht "Wõru Teataja" oksjoni esimese päeva kokku järgnevalt:

"Elevus metsaoksjonil. Müügile määratud metsa järele on janu juur, kuna pakkumisest võttis osa esimesel päeval umbes 40 inimest, neist suurem osa juudid, eesotsas **Judeikini** ja Sheini metsatööstustega. Kõige enne tuli pakkumisele Erastvere metskonnast 37 metsa tükki. Pakkumine oli väga elav. Alghinnale pakuti juurde isegi üle 50 protsendi. Kõige kallimalt müüdi ära Karaski Kirma vahtkonnast 0,99 suurune metsatükk, hinnaga 1 308 krooni. Alghinnaks oli 793 krooni. Erastvere metskonnas müüdi ära kõik metsatükid pääle ühe. Kõige suurem pakkuja Erastvere metskonna müügis oli **Judeikin**, kelle metsatööstus asub läheduses."

"Miljonid voolavad metsa alla. Juudisoost ärimehed agaralt väljas. Juurdepakkumisi kuni 150 protsendini. Palavik tänavustel metsaoksjonitel" – sellise pealkirjaga artikkel ilmus 16. septembril ajalehes "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja".

Miljonid woolawad metsa alla

"Võrus 13. ja 14. septembril peetud metsaoksjonitel ilmnes haruldaselt suur elamus. Suurärimeeste poolt pakuti taksihinnale juurde keskmiselt Võrumaa metskondades 82 protsenti, kohati isegi kuni 150 protsenti, mida pole olnud enam mitmel aastal. Enamik pakkujaid olid juudisoost ärimehi Võrust ja Valgast. Raha liikumine oli niivõrd elav, et mängus oli ainult kautsjonitena kolm miljonit. Kuivõrt ohtralt voolab praegu raha metsa alla, tõendab seegi, et Valga juudisoost ärimees Schein ostis metsa Orava metskonnas viie miljoni sendi eest. Juudi ärid töötavad üles metsa välismaale viimiseks.

Tänavu osteti ära peaaegu kõik müügile määratud langid, kuna läinud aastal jäi neid müümata umbes 40 protsenti. Pakkujailt kuuldus, et metsaostu elamus on tingitud suurelt osalt hindade paranemisest välisturgudel ja kardetavast muudatusest rahanduses. Arvatakse, et inglise nael pole just kindel. Eestlastest ärimehi olid väljas mõned üksikud. Metsahinna tõus suurtel oksjonitel ajab muidugi ka selle metsamaterjali kallimaks, mida talumehed ostavad oma tarvidust katteks riigimetsast.

Kolmapäeval olid oksjonid Erastvere metskonna lankide kohta. Müümata jäi üksainus tükk ja suurema osa metsa ostis ära **Meier Judeikin** Võrust ühes teiste juudi ärimeestega. Hinda aeti taksihinnale juurde 60 protsenti. Vastseliina metskonnas oli pakkujaid mitmesuguseid. Ka kohalikke eestlasi, kui Erleman Kasaritsast, ostsid mõned langid. Pakkumine oli veidi tagasihoidlikum ja taksihindadele lisati juurde keskmiselt 46 protsenti.

Kõige loium ostmine oli Vana-Roosa metskonnas. Suurem jagu metsa jäi müümata ja need langid, mis osteti, tõusid hinnas ainult 28 protsenti. Umbes samasugune lugu kordus ka Sõmerpalu metskonnas. Ärimehed ostsid ära umbes 50 protsenti müüdavast metsast. Nõrga pakkumise põhjuseks oli oksline madal mets, mis annab viletsat eksportmaterjali.

Neljapäeval jätkusid oksjonid Veriora metskonnas juba suurema elamusega. Ostjad olid enamasti juudid ja pakuti juurde keskmiselt üle 40 protsenti. Rekordarvud tulid aga Orava metskonnast. Pakuti juurde keskmiselt 100 protsenti ja mõni lank läks ostjale isegi 150 protsenti kallimalt.

Omavahel võistlesid kõvasti Valga ja Võru juudisoost ärimehed. Kõik tahtsid saada metsa Oravalt, kuid Valga Schein jäi peale ja omandas enamiku lanke. Scheinil on Oraval oma saetööstus uussakslaste metsa ümbertöötamiseks ja nüüd pääsis ta Oraval monopolimeheks. Võrumaal müüdi maha metsa seekord 20 miljoni sendi eest."

Enneolematu elava metsaostu puhul Võrus aset leidnud oksjonil võttis samal päeval esiküljel sõna ka ajaleht "Postimees".

Enneolemata elaw metſaoſt

"Müügile tulid metsad Võrumaa seitsmest vahtkonnast. Pakkumine oli äärmiselt elav. Üksikute müügilemääratud vahtkondadele pandi juure keskmiselt 40-50%. Võrumaa paremale metskonnale Orava vahtkonnale – pandi juure isegi 82%. See on arv, milleni pole veel jõudnud ühelgi metsaoksjonil normaalhinna tõus.

Kaks päeva kestnud oksjonil müüdi ära suurem osa müügile määratud metsadest. Nõudmine oli väga suur eriti Lõuna-Eesti juudisoost metsatöösturite poolt. Kõige rohkem omandas Võrumaa metsi metsatööstur Schein, temale järgnes **Judeikin**. Kaks päeva kestnud oksjonil müüdi ära metsa 25 miljoni sendi eest. See on arv, milleni pole kunagi ulatanud Võrumaa metsamüügi summad. Ainult üksikud osad metsa jäid müümata."

Ka ajaleht "Wõru Teataja" rõhutas 16. septembril ilmunud artiklis "Müüdi 25 miljoni sendi eest Võrumaa metsa", et just juudid ostsid kõige rohkem metsa.

Müüdi 25 miljoni sendi eest Wôrumaa metsa.

"Kautsjoni sissemaksul võis märgata, et tarvitusel on päämiselt suured rahamärgid – viietuhandelised olid harilikud rahad. Kautsjoni makseti kahe päeva jooksul umbes kolm miljonit. Praegu pole täpselt teada, millise summa eest oksjonitel Võrumaa metsa müüdi, kuid umbkaudselt tõuseb see 25 miljoni sendini. Kõige enam ostis metsa juut Shein, temale järgnevad **Judeikin** ja Goldberg.

Möödunud aastal oli juurdepakkumise protsent väiksem – umbes 10 protsenti aeti metsa siis taksihinnast kallimaks ning ära osteti keskmiselt 60 protsenti müügile määratud metsa hulgast. Seega on tänavu suurenenud metsa hind ja ka äramüüdav hulk. Taksihind on tänavu odavamas rahas sama, mis mullu kallimates kroonides. Välisturgudel on metsa hinnad tänavu tublisti paremad kui möödunud aastal ning sellega tulebki seletada suurt elevust metsaoksjonitel."

Lisaks Võrus peetud metsaoksjonile kaupleti metsaga ka teistes linnades. Metsaoksjonite tulemused võttis lühidalt 21. septembril kokku ajaleht "Oma Maa" artiklis "Metsa hind on kõrge". Ka selles materjalis rõhutati, et enamik lanke läks just juutidele.

Metsa hind on kõrge.

"Möödunud aastal jäi riigil raielanke kätte umbes 40 protsenti, kuigi ostuhind oli madal. Tänavu on välisturul metsa hind hea ja seetõttu metsaeksport ka haruldaselt elav. Riiklikke metsaoksjoneid on seni peetud juba Võrus, kus keskmine juurde pakkumine ulatas 60%, siis Pärnus, kus müüdi ära kõik langid. Valgas pakuti paarist langist isegi 150-200 protsenti üle alghinna. Tartumaal ulatus paremale lankide üle pakkumine 100-150 protsendini. Viljandis peeti metsaoksjoone teisipäeval. Müügile määratud 81 langist läks välja 62, kuna 19 lanki jäi esialgu sisse.

Loodi metskonnast müüdi kõik pakutavad 10 lanki maha. Nende alghinnaks oli 4 336 krooni, kuid saadi 6 283 krooni. Üksikutel lankidel ulatas taksihinnast üle pakkumine kuni 85 protsendini. Karksi metskonnas jäi osa lanke müümata. Seal oli suuremaks juurdepakkujaks H. Nuudel, kes ühe parema langi ajas alghinnast kõrgemaks 153 protsenti. Suuremaiks ostjaiks osutusid aga juudid. **Judeikin** omandas 22 paremat ja suuremat lanki.

Maha müüdud 52 Karksi langi alghinnaks oli arvatud 32 333 krooni, saadi aga 44 860 krooni. Seega ligemale 40 protsenti enam. Juba praegu käivad metsaostjad maal ja linnas ringi ning otsivad metsatöölisi. Paljudes kohtades on metsatööd juba alanud. Suurem osa lanke on juutide käes. Eelmisel aastal olla tulnud ette juhuseid, kus oksjonile ilmunud vaid üks pakkuja. Tänavu on pakkujaid aga oksjonitel rohkesti, üle riigi on neid sõitnud kokku ja sellepärast kruvitaksegi hinnad kõrgele."

Peale suurt nõudlust riigimetsade metsatükkide vastu oli 1933. aasta lõpus tunda tungimist ka erametsades, ning talupidajad haarasid uue tõhusa tuluallika võimalusest kinni. Antud teemal ilmus 2. detsembril ajalehes "Wõru Teataja" artikkel pealkirjaga "Talupidajad realiseerivad metsa. Uus põllumehe tuluallikas".

Talupidajad realiseeriwad metsa.

"Samuti nagu riigimetsadest on nõudmine metsamaterjali järgi metsatöösturite poolt tänavu ka erametsadest elav. Ja hind, võrreldes läinud aastaga, on mõnedel puusortidel ligi 100 protsenti tõusnud. Nii makstakse Põlva ümbruskonnas männipalkidest 23-25 senti kantjalast. Läinud aastal oli see 10 kuni 15 senti kantjalg. Kasepakkude hinnad on aga mingi tõttu vähe kõrgenenud ja nendest makstakse 20-30 senti kantjalg olenedes pikkusest ja jämedusest. Nagu läinud aastal, nii on ka tänavu siiski kallim puusort haab, mille kantjalast makstakse kuni 70 senti. Teatavasti tarvitatakse haaba tikupuuks.

Seevastu on aga põletispuu hinnad endised ja makstakse männipuust viis krooni süld ja kasepuudest kaheksa krooni süld. Metsaostjaid käib rohkesti ja üldiselt on Põlva ümbruskonna talupidajad väga rohkel arvul metsa müünud. Keegi Eoste küla talupidaja müüs üksi tervelt 350 000 sendi eest metsa. Kohapääl on suuremaks metsaostjaks **Meier Judeikini** saeveski Põlva jaamas. Kuna ikalduse tõttu saab põllumees põllusaadusi vähe müüa, on leitud uus sissetulekuallikas – see on mets, mille hind küllalt soodne. Suurt osa metsahindade tõusus etendab kindlasti rahavääringu ümberhindamine, nagu teistegi talusaaduste juures."

Metsakaupmehed Schein ja Judeikin on mainitud ka baltisaksa päritolu Saksamaa diplomaadi, Maarjamaa Risti I klassi teenetemärgi kavaleri Berndt von Stadeni 2004. aastal ilmunud raamatus "Mälestusi kadunud maailmast. Noorusaastad Baltikumis 1919–1939". Teoses käsitletakse muu hulgas elu endises Küti mõisas [2] 1930-ndate alguses. Mõisa omanikuks sai 1909. aastal Virumaa kreisisaadik ja aurahukohtunik parun Georg Rudolf von Stackelberg, keda von Staden nimetab oma raamatus onu Georgiks.

"Onu Georg ise elas aga ühist elu oma majandiga. Juba varahommikul oli ta tööülesandeid jagamas, üksikasjadega tegeles seejärel juba ülevaataja. Päeval oli onu palju ratsa välja, et kõike kontrolli all hoida. Tema suhtumine eesti töölistesse, sulastesse ja tüdrukutesse, nagu toona öeldi, oli hea, ja ta rääkis nende keelt peaaegu aktsendita. Nemad omalt poolt vastasid oma liberaalsele mõisahärrale vähimagi vaenuta ja austusega, kõnetades teha "parunihärra". Austus, mille üle onu Georg võis teda ümbritsevate eestlaste seas rõõmu tunda, oli nähtav sellestki, et onu juhtis aastaid kohaliku politsei, niinimetatud Kaitseliidu ratsaeskadroni.

Ka majandi äriline juhtimine oli eranditult onu Georgi kätes. Kui vili oli pekstud, kaaluti see kõigepealt ära. Selleks otstarbeks oli olemas ilus messingist valmistatud mõõtmise ja kaalumise riistapuu, mis võeti välja mahagonist kastist ja millest ma olin poisikesena lausa võlutud. Sellega määrati vilja kvaliteeti, mida väljendati niinimetatud "hollandi kaalus". Kui see oli toimunud, ilmusid varsti ka ülesostjad, härrad Schein ja Judeikin, kellega tingimine onu Georgile omajagu lõbu valmistas. Hea tehingu korral oli ta seejärel parimas tujus. Sama toimus siis, kui tuli müüa saeveskist tulnud toodangut. Ka see kaubandus oli juudi härrade käes, kellega mõisnik hästi läbi sai. Näha neid mehi muidugi ei saanud, sest onu Georgil ei oleks mõttessegi tulnud neid lauda paluda."

[2] Küti mõis (ka Kurkülla, Kupna-Küti karjamõis, saksa keeles Kurküll) oli rüütlimõis Viru-Jaagupi kihelkonnas Virumaal, mille omanikuks oli Rootsi, Liivimaa, Eestimaa, Saaremaa ja Kuramaa aadlisuguvõsa Stackelbergid.

Raamatu "Mälestusi kadunud maailmast. Noorusaastad Baltikumis 1919–1939" esikaas

Suur vilumus metsaekspordi alal, mõõdukad hinnad, sõbralikkus ja vastutulelikkus ostjaskonnale – selliste sõnadega kirjeldas 10. septembril 1933 Meier Judeikini äri ajaleht "Päewaleht" oma pikemas ülevaatlikus artiklis nimega "Meier Judeikini metsatööstus ja kaubandus". Materjalis rõhutati ka metsaekspordi tähtsust Eesti rahvamajandusele.

Meier Judeikini metsatööstus ja kaubandus.
Wõrus, Wabriku tän. 6.

"Metsatööstus ehk metsasaaduste ümbertöötamine ja metsaeksport omab iseseisva tööharuna mitte väikese tähtsuse meie rahvamajanduses. Igal aastal raiumisele kuuluv metsanorm ulatub umbes 6 000 hektarini. Loomulikult tuleb see hulk metsa ümber töötada ja suur osa eksporteerida. Metsamüük annab suuri tulusid riigile, metsasaaduste ümbertöötamine ja eksport aga tööd töölistele ja sissetulekuid metsaeksportööridele.

Erametsatöösturite kõrval tegutseb laiaulatuslikult metsaülestöötamise alal Riiklik metsatööstus, kelle ülesannete hulka kuulub esijärjekorras asutuste, koolide ja elanike varustamine metsasaadustega, kuna ülejäägid ja tarbematerjale ta müüb kodumaa vabrikuile ja teistele soovijaile.

Vanemaid ja tuntumaid ettevõtteid metsanduse alal on Meier Judeikini metsatööstus jahuveskiga Võrus, Vabriku tänaval 6. Saeveski on tegutsenud juba üle 40 aasta. See aeg ei ole lühike, kusjuures ettevõte talle omase visaduse ja energiaga on läbi sammunud igasugustest aegadest ja tänapäevani jäänud püsima elujõulise tööstusena. Viimastel aastatel aset leidnud metsamaterjalide hinna suur langemine, samuti hiljutised valuutakõikumised on metsaeksportööridele kahjusid toonud, kuid vaatamata säärasele olukorrale tegutsetakse edasi.

Iseäranis rängalt langetasid metsasaaduste hindu Nõukogude Vene hiljutised ebamäärased metsa dumping-hinnad, mis meie metsaekspordi teatud ajaks peaaegu paraliseerisid. Käesoleval aastal Vene poolt metsaeksporti ei olnud, mispärast ka meie metsasaaduste väljavedu ja müük said toimuda lahedamates oludes. Seevastu aga kuuleb, et tuleval aastal Nõukogude riik jällegi suuremal

arvul mõtleb metsa eksporteerida. See asjaolu ja praegune valuuta madal pariteet kui ka ebamäärased kõikumised teevad metsatöö tänapäeval eriti riskantseks.

Meier Judeikini metsatööstus on üks neist, kes oma töövilumuse, asjatundliku juhtimise ja tarvilise ettevaatusega on suutnud kõigist üle saada ja ettevõtet aja kõrguseni organiseerida. Tööstusel on osakonnad Põlvas, Mustvees, Tapal, Tallinnas, mis kõik töötavad aasta läbi. Saeveskid ostavad enampakkumisel riigi metsavalitsuselt ümbertöötamiseks igasuguseid metsamaterjale. Ostetakse ka Riigi metsatööstuselt ja eraisikutelt valmis materjale, nagu palke, propse jne.

Saeveskites sünnib palkide saagimine laudadeks, laudade kantimine ja hööveldamine, katuselaudade ja laastude löömine jne. Palkide laoplatsil saeveski külje all on tegevus kõige elavam. Palgid tõstetakse automaatselt kettidega saeraamide alla, kus toimub laudadeks saagimine, selle järel kappimine, siis servamine vastava masina abil. Pärast servamist lähevad lauad kuivamisele ja lõpuks hööveldamisele, tarviduse järgi.

Valmislauad eksporteeritakse ehituse otstarbeks Inglis- ja Prantsusmaale Tallinna ja Pärnu sadamate kaudu. Vähem osa läheb kastilaudadeks. Ülejäägid ja osa saadusi müüakse kodumaale katuste, põrandate, lagede laudadeks, katuste laastudeks jne. Suvel transporteeritakse palgid veskitesse veeteid kaudu parvetamise teel, talvel veetakse hobustega, kusjuures tööd veohooajal leiavad mitusada inimest. Harilikul hooajal on töölisi saeveskis 40-50 ümber. Saeveskid töötavad aurujõul. Saepuru läheb katelde kütteks ja ka müügiks.

Võrus kui ka Mustvees saeveskiga ühes hoones funktsioneerib ka jahuveski, mis jahvatab nõuetele vastavalt iga vilja, valmistab tangu, kruupe ja ülesõelutud jahu.

Suur vilumus metsaekspordi alal, mõõdukad hinnad, sõbralikkus ja vastutulelikkus ostjaskonnale – need on põhimõtted, mis Meier Judeikini firma seni on taotlenud ja mis on viinud ettevõtte õitsengule.”

Vaade Tamula järvele 1930-ndate alguses. Tagaplaanil tossab Meier Judeikini lauavabriku korsten foto: Eesti Rahvusraamatukogu, Pk Võru 10/13

1933

1933. aasta reklaamkuulutustes korrati suuremal määral eelmiste aastate sõnumeid. Taas avaldati koondkuulutused, kus loetleti kõik Meier Judeikini metsaekspordiärile kuulunud sae- ja jahuveskid. Nende kuulutuste kaudu müüdi soodsate hindadega kuivi ehitus- ja tislerimaterjale, eriti suures valikus pakuti kase- ja lepalaudu. Hulgiostude puhul lubati 20-protsendilist allahindlust.

Metsaeksport-äri

MEIER JUDEIKIN

ostab

igal pool piiramata arwul eksportlaudu, kaswawat metsa, okaspuupalke, lehtpuupakke, propse jne.,

müüb

soodsate hindadega kuiwi ehitus- ja tislerimaterjale, eriti suures walikus kase- ja lepalaudu, en-gros 20% hinnaalandus.

Saeweskid:

Tallinnas: Uus-Sadama 11, kõnetr. 428-09
Mustwees: Petrogradi 211, kõnetr. 15
Wõrus: Wabriku 6, kõnetraat 89
Põlwas: raudteejaama juures, kõnetr. 4-e
Tapal: raudteejaama ligidal.

Jahuweskid:

VÕRUS ja MUSTWEES toimetawad kõiki jahwatustöid, nagu lihtjahwatus, kruubid, tangud jne. korralikult, kiiresti, odawasti.

Metsaeksport-äri

Meier Judeikin.

Ostab igal pool piiramata arwul eksportlaudu, kaswawat metsa, okaspuupalke, lehtpuupakke, propse.

Müüb soodsate hindadega kuiwi ehitus- ja tislerimaterjale, eriti suures walikus kase- ja lepalaudu, en-gros 20% hinnaalandust.

Saeweskid:

WÕRUS: Wabriku 6, kõnetraat 89.
PÕLWAS: Raudteejaama juures, kõnetraat 4-e.
TALLINNAS: Uus-Sadama 11, kõnetraat 428-09.
MUSTWEES: Petrogradi 211, kõnetraat 15.
TAPAL: Raudteejaama ligidal.

Jahuweskid:

WÕRUS ja MUSTWEES toimetawad kõiki jahwatustöid nagu:
lihtjahwatus, kruubid, tangud jne.
korralikult, kiiresti ja odawasti.

Reklaamkuulutused ajalehtedes "Päewaleht" 20. novembril ja "Wõru Teataja" 16. detsembril 1933

Eraldi reklaamiti 11. märtsil ajalehes "Wõru Teataja" talapalkide müügivõimalust Võru lauavabrikule hinnaga kuni 30 senti kantjala eest.

M. Judeikini lauawabrik Wõrus

ostab

talapalke

35 jalga ja pikemaid, jämedusega 12—16 tolli,
hind kuni 30 senti kantjalg.

Ajalehes "Tapa Sõnumed" 23. detsembril reklaamiti Tapal asunud saeveski teenuseid, kuulutuse kaudu sooviti osta piiramata koguses okaspuupalke, haavapakke ja metsatükke.

M. Judeikini saeveski Tapal, tel. 28

ostab

piiramata arvul okaspuu palke, haava pakke ja metsa tükke
ning maksab kõrgemat hinda. Raha makstakse kohe.

Veel üks reklaam ilmus ajalehe "Võru Teataja" 1933. aasta kalendris. Selle vahendusel reklaamiti Meier Judeikini Võru metsatööstust ja kaubandust osakonnaga Põlva raudteejaamas. Sisu oli sarnane varasemalt avaldatud reklaamidega. Eraldi rõhutati, et valmistatakse katuselaudu nii soontega kui ka ilma.

Meier Judeikin — Metsatööstus ja kaubandus Võrus, Vabriku t. 6, tel. 89.

Osakond Põlva raudteejaamas, telefon Põlva 4-e.

Ostab kõrgema hinnaga igasugust metsamaterjali, palke, laudu, kase- ja haavapakke. Müüb alandatud hinnaga igasuguseid hööveldatud ja hööveldamata laudu ja planke. Saeveskid Võrus ja Põlvas võtavad palke saagida, laudu kantida ja hööveldada. Valmistatakse katuselaudu soontega ja ilma. Jahuveski Võrus võtab kõiksugu teravilja vastu jahvatamiseks, teeb tangu, kruupe ja tilesõela jahu. Töö kiire ja korralik. Hinnad väljaspool võistlust.

Samas Eesti kinnitus-aktsiaseltsi „POLARIS'e" agentuur. Võetakse vastu tule-, veo-, klaasi- ja murdvargusekinnitusi.

„VÕRU TEATAJA“

on loetavam, odavam ja sisurikkam ajaleht Võrumaal!

Kalender 1933

„EESTI“

1934

1934. aasta ajalehtedes ilmunud artiklite abil saab heita pilgu Meier Judeikini metsatööstuse argipäevastele toimetamistele.

Näiteks kirjeldas 23. jaanuaril väljaanne “Wõru Teataja”, kuidas palgikoormad valitsevate ilmaolude kiuste mööda Vagula järve Võru lauavabrikusse jõuavad. Artikkel kandis pealkirja “Koormad lainetaval Vagulal”.

Koormad lainetawal Wagulal

“Esialgu näib limade külmenemine, tugevate külmalainete puudumise tõttu, toimuvat võrdlemisi aeglaselt, mistõttu ka meil käesoleval nädalal pole tõenäosed tugevad pakased, vaid ülekaalus püsivad pehmevõttu ilmad. Tugevat külma võib praeguste väljavaadete järele oodata alles veebruari esimesel poolel.

Sel aastal veerevad lõpmata palgikoormad Erastvere metsadest üle Vagula jää linna poole. Viimaste sulade puhul tekkis suur vesi järvele jää pääle. Äärest vaadates oli laupäeval võrratu pilt, järv otse sinetas ja lainetas, aga rasked palgikoormad venisid mööda veevälja linna poole. Laupäeva õhtupoolikul hakkas aga vesi kahanema ilma külmenemise tõttu. Suur osa vett voolas pragude ja kalaaukude kaudu jää alla.”

Talvine jäävedu Tamula järvelt 1930-ndatel. Judeikini lauatööstuse korsten on vasakpoolne suitsev foto: Võrumaa Muuseum, VK F 306:18 F/n

Sarnaselt eelnevatele aastatele töötasid Meier Judeikini ajutised saeveskid ka 1934. aastal Eesti eri paikades. Üheks asukohaks, kus toodeti lauamaterjali, oli Väike-Pungerja. Sellest teatas 12. mail ajaleht "Uus Algatuse Teataja".

Kaks saeveskit V.-Pungerjal.

"Väike-Pungerja asunduses töötavad juba jaanuarikuust saadik kaks saeveskit: Jüri Billovi krundil Judeikini ja Reinhold Vilovi krundil "Vikiooria" saeveski. Mõlemad saeveskid töötavad ööd-kui-päevad ja annavad teenistust enam kui 50 inimesele. Valmistatakse eksport lauamaterjali. Teenitakse 18-20 senti tunnis."

1934. aasta kevade algus oli Tapa lauavabrikutele kiire aeg. Ka Meier Judeikini ettevõttel oli palju tööd. Töötlemist ootavate palkide kogused ulatusid tuhandetesse. Uudis tööstuses käiva usina tegevuse kohta jõudis 10. märtsil ajalehte "Uus Tõe Hääl".

Tapa lauawabrik

"Tapa lauavabrikuisse veetakse kokku metsamaterjale siin seninägematul hulgal. M. Judeikini lauavabriku hoovis on praegu 9 000 palgi ümber, kuna E. Rooba on rentinud oma laialdase hoovi Tallinnas asuvale kastitehasele AS "Viktoriale". Praegu on viimase poolt toimetatud kohale ligi 20 000 palki, juurde tuleb veel 10 000 ümber. Palgid töötatakse ümber kohapääl kastilaudadeks ja eksportkaubaks. Töö kestab vabrikus vahetpidamata. Samas lähedal aga valendavad tselluloose paberipakkude virnad. Needki paisuvad iga päevaga. Materjali veavad kohale külamehed, kelle palgikoormate-saba ulatab poole kilomeetrini."

1934. aasta kevadel purustas torm Peipsil palgiparve. Ajaleht "Postimees" otsustas sellest 24. mail uudise vormistada.

Torm purustas Peipsil palgiparve.

“Praegu toimetavad vedurlaevad Peipsil parvedena palke vabrikutesse. Eile öösel on torm nähtavasti ühe palgiparve purustanud, sest terve ranna äär Mustveest kuni Omedoni on palke täis paisatud. Palgid kuuluvad firmale M. Judeikin.”

Sama aasta 30. juunil viskas Võru majandusmaailmale pilgu peale ajaleht “Vaba Sõna”. Linna tähtsamatest tööstusest ja äridest rääkivas ülevaates oli juttu ka Meier Judeikini lauavabrikust.

Pilk Võru majandusmaailma.

“Tammula järve ääres asub Meier Judeikini lauavabrik ja jahuveski, mis asutati aastal 1896 [1]. Alul tuli tööstusel võidelda küllaltki raskustega, kuid kui tööstus läks praeguse omaniku M. Judeikini kätte, sõudis ettevõtte kindlale järjele. Tööstus töötab praegu alaliselt 10-15 töölisega, kuna suvel tööliste arv tõuseb 35-40-ni. Tööstuse peaharuks on metsamaterjali ümbertöötamine, mis leiab sise- kui ka välisturgu. Peale selle töötab peaaegu aasta ringi veel jahuveski.”

[1] tõenäoliselt ajati artiklis segi Meier Judeikini metsaäri asutamisaasta tema venna Samueli riideäri asutamisaastaga. Judeikinite metsaäri sai alguse juba üle kahekümne aasta varem kui artiklis mainitud aastaarv.

Raimo Pullat kirjutas oma 1984. aastal ilmunud raamatus “Võru linna ajalugu”, et:

“1934. aastal oli Võrus vaid kolm suurtööstusettevõtet, seetõttu oli ka tööstustööliste osatähtsus väike. Eesti proletariaadi vastasjõuks oli kodanlus. Johan Laidoneril polnud õigust, kui ta Riigikogus väitis, et Eestis polevat klassi, “kes elab lisaväärtustest, mis saadud tööliste kurnamise teel”. Seda väidet kordasid paljud kodanlikud väljaanded, eitades kodanluse olemasolu Eestis. Võru kodanluse jõukamaiks esindajaiks olid kaupmees J. Tibbing, töösturid M. Judeikin, M. Goldberg jt.”

Endise vabadusvõitleja, kooliõpetaja, kodu-uurija ja muinsuskaitsetegelase Valdur Raudvassari mälestuste põhjal [2] saab aimu, kuidas Meier Judeikin suhtus oma töölistesse. Valdur töötas 1958. aastal endises Judeikini Võru lauavabrikus ja mäletab hästi, mida rääkisid seal vabariigi ajal leiba teeninud mehed ettevõtte endisest peremehest.

“Olin tol hetkel 18-aastane. Mäletan, kuidas ühel päeval lõuna ajal istusid töölised palkide peale, sõid kodust kaasa võetud kraami ja ajasid juttu. Üks vanem mees ütles: “Homme on jaanipäev, aga tänapäeval ei lubata meil seda Eestis tähistada. Lätis lubatakse, siin aga mitte. Kui ma töötasin Judeikini juures, korraldas ta alati töölistele suure peo. Palgid toodi kokku, neist tehti suur parv, selle peale aga laudadest tuleriit ning lasti järve ujuma. Töölistele jagati tasuta jooke ja sööki.”

Tundub, et Judeikin oli tõeline rahvamees, keda hea sõnaga mälestati. Mingil hetkel kõlas ettepanek, et järgmisel päeval ehk jaanipäeval ei mindaks tööle. Kui järgmisel hommikul kell kaheksa kõlas vabriku auruvile, läksin tööle, kuid kedagi meie brigaadist ei olnud tulnud.”

[2] salvestas Ilja Judeikin 2025. aasta novembris

Meier Judeikini lauatööstus Tamula järve ääres 1930-ndatel. Väljavõte vaatest Võru linnale. foto: O. Haidaku fototrükk, Võrumaa Muuseum, VK F 1197:4 F

1934

1934. aasta kevadel toimus nn riigipööre, mida peetakse Eesti Vabariigi demokraatliku järjepidevuse hävitamiseks ja üleminekuks Konstantin Pätsi autoritaarse võimu ajastusse. Alanud perioodi on hakatud tagantjärele nimetama vaikivaks ajastuks.

Paar päeva pärast 12. märtsi sündmusi annetas keegi tundmatu Võru linna elanik Kaitseliidu Võru malevale 100 krooni, et malev muretseks omale soomusauto. Sellekohaselt asutati kohe vastav fond ning avati edasiste annetuste vastuvõtmine.

Wõrus pandi alus kaitseliidule soomusauto hankimise fondile.

Vastav uudis ilmus ajalehes “Päewaleht” 16. märtsil. “Palun vastu võtta annetusena soomusauto muretsemiseks Võru malevkonnale. Loodan, et ka teised asutused ja isikud lahkesti kaasa aitavad sellele hädavajalikult ettevõttele ja soovin Kaitseliidule kiiret ja otsustavat tegevust”, kirjutas tundmatu annetaja.

Suuremate annetajate seas olid maakonna omavalitsused ja rahalised asutused, Kaitseliidu üksikud malevkonnad ja kompaniid ning kohalikud ärimehed. Oma 50-kroonise panuse andsid ka Võru ärimeestest vennad Meier ja Samuel Judeikin. Teadaanne nimede ja annetatud summadega ilmus 19. mail ajalehes “Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja”.

Soomusauto fond suureneb

Härra	G. Scher, Wõrust	Kr. 20.—
„	G. Hermann, Kiirowast	Kr. 5.—
„	N. Uibo, Missost	Kr. 6.—
„	P. Söerd, Kanepist	Kr. 1.—
„	Meier Judeikin, Wõrust	Kr. 50.—
„	S. Judeikin & Pojad	Kr. 50.—
N.K.K.	Loosi jaoskond	Kr. 10.—
„	Misso jaosk.	Kr. 10.—
„	Linnamäe jaosk.	Kr. 10.—
„	Laitsna-Rogosi jaosk.	Kr. 5.—
„	Orawa jaosk.	Kr. 5.—
„	Wana-Antsla jaosk.	Kr. 10.—
K.-L.	Kanepi malewkond	Kr. 10.—
„	Urwaste komp.	Kr. 10.—
„	Waabina üksikrühm.	Kr. 10.—
Werioora wallawalitsus		Kr. 30.—
Härra	D. Weirich, Wõrust	Kr. 5.—

Peale selle on mitmed asutised ja wallawalitsused otsustanud annetada, kuid summasid weel ei ole malewa staapi sisse makstud.

Meier Judeikini ettevõte on tegutsemise jooksul toetanud väga erinevaid ettevõtmisi, sealhulgas Tapa Lastekaitse Ühingu tegevust. Metsaäri 1934. aastal tehtud annetusest kirjutas 29. septembril väljaanne “Tapa Kaja”.

Tapa Lastekaitse Ühingu tegevus

“Tapa Lastekaitse Ühingu tegevus areneb praegu rahuloldavalt. Iga päev viibib päevakodus 39-40 last. Kooliealisi lahkus kodust 15. Kuigi kohalik omavalitsus loobus sinna toetuse andmisest – on siiski leitud summe, et võimalik on olnud jooksvaid kulusid, umbes 80 krooni kuus, ära tasuda. Eesti Punaseristi Peavalitsus annetas 90 meetrit pesuriiet, Judeikini lauavabrikust kingiti lauamaterjali mööbli valmistamiseks. Eriti õnnestas viimane 250 kroonine loterii. Lähemal ajal kavatsetakse korraldada uus 500 kroonine loterii.”

1934–1938

1934. aastal avati Meier Judeikini metsatööstuse osakond Pärnus. Ettevõte registreeriti Teedeministeeriumi tööinspektori korraldusega 7. mail.

Firma äritegevuse kirjelduses märgiti, et tegeldi mitmesuguse tööga ekspordialal. Tööliste arv ulatus 12 inimeseni, kes said tükitöö eest keskmiselt 25 senti tunnis. Firma tegutses Pärnu sadamas. Esimesel tegevusaastal asus selle kontor aadressil Vabadusväli 8.

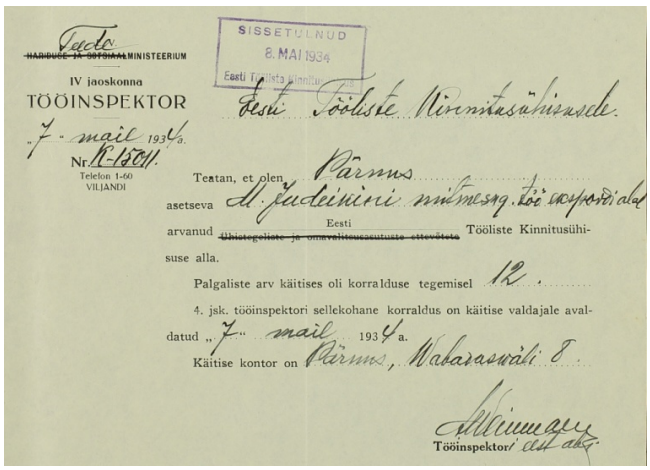
Teede
~~HARIDUSE JA SOTSIAALMINISTEERIUM~~
IV jaoskonna
TÖÖINSPEKTOR
„7“ mail 1934 a.
Nr. K-1501.
Telefon 1-60
VILJANDI

SISSETULNUD
8. MAI 1934
Eesti Tööliste Kinnitusühisuse

Eesti Tööliste Kinnitusühisusele

Teatan, et olen Pärnus asetseva M. Judeikini mööbesvg. töö aspordialal arvanud ~~Ühistegeliste ja omavalitsusasutuste ettevõtete~~ Eesti Tööliste Kinnitusühisuse alla.

Palgaliste arv käitises oli korralduse tegemisel 12.

4. jsk. tööinspektori sellekohane korraldus on käitise valdajale avaldatud „7“ mail 1934 a.

Käitise kontor on Pärnus, Vabaduseväli 8.

Tööinspektor

Registreerimisteade toimikust “Meier Judeikini metsatööd Pärnumaal”
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.842.1.1324

Vastavalt Eesti Tööliste Kinnitus-ühisuse küsimuslehele kuulus osakonna töödesse laudade ja plankude vagunitest mahalaadimine, tahveldamine, märgistamine ning koormatele paigutamine laeva laadimise juures. Otseselt laevale metsamaterjali Meier Judeikini töölised ei laadinud, sellega tegeles laeva kontor.

Metsamaterjal saadeti Pärnu sadamasse mööda raudteed Võru, Viljandi, Halliste, Abja ja Taheva jaamadest. Vagunitest väljalaadimine toimus käsitsi, laeva laadimiseks kasutati hobuseid. Pärnus töötas osakond hooajaliselt, peamiselt suvekuudel. 1936. ja 1938. aastal asus selle kontor aadressil Kuninga tänav 21.

Metsamaterjalide virnad Pärnu sadamas. Pilt on illustratiivne
foto: Hansa Antiik

1934

Meier Judeikini äriga seotud kriminaaljuhtumeid oli 1934. aastal üsna mitu. Mõned neist lõid laineid üle riigi, kuid esines ka "tavapäraseid" metsa vargusi. Igal juhul oli ajalehtedel millest kirjutada.

Kohe aasta alguses leidis Tapal aset järjekordne pummeldamise lugu, mille käigus kadus Meier Judeikinile kuuluv raha. "Naised ja viin viisid 400 krooni võõrast raha. Judeikini metsapraakeri kallis jooming" – nii kõlas ajalehes "Waba Maa" 20. jaanuaril ilmunud sündmuskäigu meelelahutusliku kirjelduse pealkiri.

Naised ja wiin wiisid 400 krooni wõõrast raha

"Mõni päev tagasi sõitis metsakaupmees Meier Judeikin Tallinnast välja, et minna Virumaale metsa ostma. Teel peatus ta Tapal, et vaadata siin oma ladusid ja saeveskit. Kohapeal aga ilmnes, et praakerit Johansoni pole kuskil. Nii möödus päev ja Judeikinil tekkis kahtlus, et praaker kuskil pummeldab. Asjast teatas Judeikin politseile, kuna praakeri käes oli 500 krooni firma raha. Läks korda Johansoni leida Põllu tänaval kodakondsuseta isiku N. K. korterist. Johanson lamas seal voodis, teeseldes haigust.

See seletus Judeikinit ei rahuldanud ja viimane kutsus kohale arsti, kes tunnistas, et mees on täiesti terve, ainult joobnud. Ka selgus, et mees on Judeikini raha, 400 krooni, ära raisanud. Nagu juurdlusel selgunud, olevat praaker eelmisel õhtul kellegi töölise Truskaga pummeldama hakanud, võttes kaasa ka Tapa raudteelase K. naise, kuna viimase mees tööl viibis. Sattudes parajasse hoogu, saadetud Truska postijaama hobuseid tooma, et siis maale sõita ja olengut jätkata. Et Truska aga postijaamas märatsema hakkas, paigutati ta arestimajja ning seega jäigi maalesõit teostamata."

Samal kuupäeval, 20. jaanuaril raporteeris ajaleht "Põhja Kodu" korraga mitmest vargusest, mis pandi toime sealhulgas ka Meier Judeikinile kuulunud metsades. Artikkel kandis pealkirja "Kirves paugub metsas" ning nimetas varguste põhjuseks küttepuude puudust.

Kirwes paugub metsas.

“Talvel külmade ilmadega kehvematele inimestele tekitab muret küttepuude küsimus. Et kütet hankida, selleks valitakse sageli viimane tee, see on minnakse omavoliliselt raiuma võõrast metsa. Nii koostati neil päevil protokoll Narva-Jõesuus elutseva Maria Neumanni vastutusele võtuks selle eest, et ta omavoliliselt raius puid kuurordi suvitus- ja ravitsusrajoonis. Samal põhjusel võetakse ka vastutusele samas alevis elutsevad Trofim Andrejev ja Hermine Treu.

Iisaku valla mees Albert Tsumandra raius omavoliliselt Kreenholmi manufaktuurile kuuluvast metsast kuus kasvavat puud ja viis ära.

Tudulinna vallas varastati metsafirma “Meier Judeikin” metsast valmislõigatud metsamaterjali 40 krooni väärtuses. Hiljem selgus, et varguse pani toime sama valla mees O. O.

Samuti “Meier Judeikini” metsast raius omavoliliselt küttepuid 40 krooni väärtuses Tudulinna valla elanik Mihkel Kimmel. Samal põhjusel ootab karistus Tudulinna valla mehi Aleksander Maasikut, Richard Treimanni ja Diedrich Roosivälja.

Skarjatina valla talunik Madis Haukka avaldas politseile, et tema metsast on varastatud, teadmata kelle poolt, valmislõigatud küttepuid.”

10. märtsil kirjutas aga ajaleht “Tapa Sõnumed”, et Aegviidust varastatud palgid toodi lausa Tapale:

“Aegviidu riigimetsast varastati neil päevil kolm suurt kasvavat mändi. Metsavaht asus varast jälgima ja sai varastatud palgid kätte Tapalt Judeikini lauavabrikust. Varas Joh. Tell oli varastatud palkide realiseerimiseks vedanud neid sellega 35 kilomeetri kaugele.”

1934

Kuid need eelpool mainitud vahejuhtumid ei anna võrreldagi Tallinnas aset leidnud detektiivlugudega, mille põhjal annaks soovi korral ilmselt isegi filmi väänata.

Seifi kallale minek, politseijaht, tulistamine, jõkke kukkumine ja kohtuprotsess tuntud muukija üle – need olid ühe 1934. aasta kevadel toimunud kriminaalseikluse peamised etapid.

Kõik sai alguse ööl vastu 16. märtsi, kui murti sisse Meier Judeikini Uue-Sadama tänaval asunud lauatööstuse kontorisse. Vahejuhtumit kajastasid paljud ajalehed ning sündmuste käigust esitati erinevaid versioone.

Juba järgmisel päeval ilmusid ajalehtedes esimesed artiklid. Väljaanne “Waba Maa” esitas oma nägemuse juhtunust artiklis pealkirjaga “Kordnik tulistas rahakapi lõhkujaid. Üks varastest kukkus Härjapea jõkke. Teine põgenes. Kapilõhkujad Judeikini äri kontoris”.

Kordnik tulistas rahakapi lõhkujaid.

“Reede öösel kell 1 ajal nägid möödakäijad Uue-Sadama tänaval 11 Judeikini metsaäri kontoris valgusekiiri, mis sarnanesid taskulambi valgusele. Sellest teatati samal tänaval vahikorral viibivale politseikordnikule August Noorele, kes tõttas sündmuskohale. Jõudes kontori juure, nägi kordnik kahte meest kontoris asuva raudse rahakapi kallal askeldamas.

Märgates politseinikku, hüppasid kapilõhkujad läbi akna tänavale ja jooksid sadama suunas. Kordnik avas põgenikkude peale revolvritule. See viis põgenejad segadusse – üks neist hüppas Härjapea jõkke, kuna teisel läks korda pimedusekatte all põgeneda. Jõkke jooksnud mees tabati. Ta osutus Karl Pötjeriks, 35 aastat vana, kindla elukohata. Pötjer toimetati kriminaalpolitsei

korraldusse. Oma kaaslast ta esialgu välja ei annud. Nagu hiljem kontoris toimetades selgus, olid vargad tunginud kontorisse valevõtme abil.

Põgenemisel nad jätsid sündmuskohale maha mõned tööriistad, mis olid valmistatud rahakapi purustamiseks. Pötjer on tuntud varas, kelle erialaks rahakappide lõhkumine. Kapis oli saatuslikul ööl vaid 145 krooni raha. See jäi kappi, sest vargad olid suutnud kapiseinasse puurida ainult väikese avause. Selle kaudu pidi alles algama kapiseina läbilõikamine neil kaasasoleva terasest valmistatud sõraga."

Samal päeval, 17. märtsil kirjutas öistest seiklustest sadamas ka ajaleht "Päewaleht", mille artikkel kandis pealkirja "Kesköine vargajaht sadamas. Tabati tuntud rahakapilõhkuja Karl Pötjer, kes põgenemisel kukkus Härjapea jõkke." Kirjutis sisaldas täiendavaid infokilde varguskatse kohta.

Kesköine wargajaht sadamas.

"Ööl vastu reedet tungisid kaks murdvarast Uue-Sadama tänaval 11 asetseva Meier Judeikini metsatööstuse kontorisse, avades ukse valevõtmega. Murdvargad olid jõudnud juba tulekindla rahakapi seina läbi puurida, kui kõrvalruumis elutsev metsapraaker Orloff kuulis kahtlast krõbinat ja hakkas koos laduvahiga asja ligemalt uurima. Nähes, et tegemist murdvarastega, kutsuti sadamast kordnik, kes jäi valvele tänavale. Hoovipoolsete akende alla jäi revolvriga varustatud laduvaht. Metsapraaker Orloff läks kontori ruumidesse. Murdvargad, nähes tabajaid, püüdsid põgeneda hoovipoolse akna kaudu, kus neid revolvritulega võttis vastu valvel seisev laduvaht.

Nähes, et hoovi kaudu põgenemine ei õnnestunud, jooksid vargad tänavale ja põgenesid sadama suunas. Kordnik August Noor hakkas põgenikke taga ajama, tulistades neid revolvrist. Pimeduse tõttu ei tabanud kuulid. Üks murdvarastest kukkus mustavee kanali, kus tema tabas kordnik. Tabatuks osutus ilma kindla elukohata Karl Gustavi p. Pötjer, kes tuntud vilunud murdvargana ja rahakappide lõhkujana. Ta on korduvalt karistatud. Vanglast ta vabanes alles möödunud aasta oktoobris. Oma kaaslast ta välja ei annud. Rahakapis, mida murdvargad püüdsid avada, oli 140 krooni ümber sularaha ja hulk väärtpabereid."

Nelja kuu möödumisel jõudis asi kohtusse. Sündmuskohal viibis ka ajalehe "Päewaleht" ajakirjanik. 10. juulil esitas ta lugejatele kirjutise "Lugusid kohtukojast. Seiklusrikas öö" näol kokkuvõtte kohtusaalis toimunust. Ka selles materjalis ilmnesid uued üksikasjad.

Lugusid kohtukojast.

"Kui Uuel Sadama tänaval 11 asetsema Meier Judeikini metsaäri lauapraaker Aleksei Orlov 16. märtsi ööl tuli koju ja läks oma tuppa, mis on kontori kõrval, ta märkas, et kontoris on vargad. Orlov väljus tasakesi toast ja kutsus öövahi Jankel Röbka kohale. Nad vaatasid kahekesi aknast sisse ja nägid kontoris inimesi liikuvat ja tuld vilkuvat. Nii seisid mehed akna taga ning kumbki neist ei julgenud sisse minna, kartes vargaid. Viimaks Orlov jättis Röbka ja juhuslikult mööda mineva Paul Breedise valvele ning läks ise ja kutsus Uue-Sadama tänavalt postikordniku August Noore kohale.

Kordnik tuli kohale ja jäi ühes Breedisega tänavale vargaid ootama, kuna Orlov ja Röbka asusid kontori õuepoolsete akende alla. Vargad nähtavasti märkasid maja sissepiiramist. Nad tulid õuepoolsete akende alla ja tahtsid hüpata välja. Kuid Jankel Röbka laskis hoiatuspaugu ning vargad pagesid tagasi, hüppasid teiselt poolt tänavale ja jooksid sadama suunas. Neid oli kaks meest. Kordnik Noor ajas neid taga ja laskis revolvrist, kuid ei tabanud. Üks põgenikest kukkus Härjapea jõkke ning see sai talle saatuslikuks. Kordnik tabas ta. Tabatu oli Karl Pötjer. Teine mees aga põgenes ning on teadmata, kes ta oli.

Kontor vaadati järgi. Mehed olid avanud ukse muukidega. Tabamisel olid muugid Pötjeri taskus. Kontoris vargad olid asunud lõhkuma rahakappi, mille seinasse oli juba üks auk puuritud. Kahju oli sel ööl 145 krooni raha ja väärtpaberid üle 10 000 krooni. Vargad ei saanud midagi kätte. Pagedes vargad olid jätnud maha mitmesuguseid murdmisriistu. Neid "relvu" Orlov ja Röbka olidki kartnud.

Pötjer seletas, et tema kaaslaseks oli keegi Aleksei Breede. Politsei ei ole niisugust meest leidnud. Rahukogu mõistis Karl Pötjeri üheks aastaks vangiroodu. Pötjer on vangla vana elanik. Ta on istunud varemalt rikkumise eest kuus aastat vangiroodus."

Juhtunu mõned täiendavad nüansid avaldati veel ka 10. juulil ajalehes "Waba Maa" artiklis "Rahakapi lõhkuja kukkus jõkke" ja 11. juulil ajalehes "Pealinna Teataja" kirjatükis pealkirjaga "Varas jäi kinni Härjapea jõe mudasse". Allpool on mõlemas artiklis välja toodud lisadetailid.

Rahakapi lõhkuja kukkus jõkke.

"… küll olid aga põgenemisel vargad jätnud maha oma tööriistad. Kapi juurest maast leiti üks 2 kilogrammi raskune raudkang teravaks tehtud otsaga ja üks 2 kilogrammi raskune raudtoru, mille otsas raha-kappide lõhkumise "sõrg".

Nüüd oli see rahakapi lõhkumise lugu arutusel Tallinna-Haapsalu rahukogus, kus Pötjer seletas, et ühes oma "sõbraga" on läinud saagile, kuna lootnud head noosi. "Oleks teadnud, et kapis nii vähe raha, poleks seda tööd ette võtnudki," tähendab ta põlglikult..."

Waras jäi kinni Härjapea jõe mudasse.

"… kurjategijad jätkasid põgenemist. Ühel õnnestuski ära põgeneda, kuna teine kukkus Härjapea jõkke, kus jäi porri kinni.

… süüpingis oli ainult Pötjer, kes enese tunnistas süüdi ja seletas, et ta kaaslaseks olnud lätlane Aleksander Breede, kes muretsenud rahakapi lõhkumise riistad ja kelle jutu järele pidanud rahakapis olema 500-600 krooni. Meier Judeikini seletuse järele olnud rahakapis õige vähe sularaha, see-eest aga obligatsioone ja teisi väärtpabereid umbes 20 000 krooni väärtuses."

1934-1939

1934. aasta suve viimasel päeval toimus Tallinna kesklinnas sensatsiooniline raharöövi, millest on saanud aasta üks suurimaid krimilugusid Eestis. Röövi peaosaliste seas olid kaks Meier Judeikini ettevõtte töötajat. Palju kära tekitanud lugu leidis laialdast kajastust ajakirjanduses ning ajalehtedes kirjutati vahejuhtumist põhjalikult ja mahlakalt.

Juba päev hiljem, 1. septembril ilmusid mitmes väljaandes suured artiklid. Ühe neist avaldas ajaleht "Kaja" ning selle pealkiri rääkis iseenda eest – "Ameerikalik röövimine Tallinnas. Judeikini kassapidaja autosse kargas tundmata mees ja sundis revolvriga ähvardades linnast väljuma. Raha rööviti. Kassapidaja ja autojuht veristatud. Üheks röövliks osutus Judeikini enda autojuht. Kõik kuritegijad vangistati. Kriminaalromaanid andsid röövimise idee."

Ameerikalik röövimine Tallinnas.

"Reedel keskpäeval toimus Tallinnas ameerikalik röövimine, mis aga kriminaalpolitsei poolt kiiresti avastati ning kõik asjaosalised on juba vangistatud. Keskpäeval kella 12 ajal, kui Judeikini metsaäri kassapidaja preili Karin Galf tuli Tartu pangast, mis asub Raekoja platsi ääres, rahaga välja ja istus autosse, et sõita ärisse tagasi, kargas autosse keegi tundmata mees ja sundis revolvriga ähvardades

autojuhti sõitma mööda Paldiski maanteed linnast välja. Röövel tõmbas teel preili käest portfelli rahaga ära ja lõi preilile hoobi pähe. Sellest hoolimata suutis preili sõidu ajal autost välja hüpata. Ta sai kukkudes vigastusi.

Enne Harkusse jõudmist kargas autost rahaga välja ka röövel, kuna autojuht, kellele oli noaga löödud selga raske haav, teatas sündmusest Harku konstaablile. Kriminaalpolitsei selgitas, et röövimise oli toimepannud Kurt Thomson, 26 aastat vana, koos Judeikini autojuhi Rudolf Adamsoniga, 22 aastat vana, kes ka vangistati. Kaasaaitajana võeti vahi alla Nõmme autojuht Tuvik, 24 aastat vana, kes tõi röövli oma autol Harkust linna tagasi.

Raha rööviti ära preili Galfilt 1 207 krooni 50 senti. Raha oli peidetud Nõmmel K. Thomsoni elukohas, Vana-Pärnu maanteel 5 maa sisse. Kätte saadi 1 190 krooni, muist oli juba kulutatud. Röövel Kurt Thomson on rahvuselt sakslane, naisemees, kuid lahutatud. Autojuht Rudolf Adamson on keskkooli haridusega isik, pärit Valgast. Judeikini juures on ta teeninud kevadest saadik. Varem töötas Petserimaal. Röövli teine abiline Tuvik on Tallinna elanik, kuid tegutseb autojuhina Nõmmel. Kõik nad on varem karistamata isikud.

Karin Galf viibib praegu Greiffenhageni kliinikus [1] ravitsusel. Röövli relvad – riidesse mähitud kummitükk, millega ta lõi kassapidajale hoobi pähe, samuti revolver leiti üles Harkust rabasse peidetuna. Seesugust sensatsioonilist röövimist südalinnas ja südapäeval pole Tallinnas varem juhtunud.

See oli kell ½2 ajal päeval, kui Harku konstaabli juurde ilmus verisena Judeikini autojuht Rudolf Peetri p. Adamson, kes teatas, et ta on langenud röövli ohvriks, kes talle selga löönud seitsme sentimeetri pikkuse haava. Raekoja platsil karanud keegi tundmata isik autosse ja sundinud teda mööda Paldiski maanteed sõitma linnast välja. Teel kassapidaja karanud välja, temale – autojuhile aga löödud noaga selga ja mingi asjaga hoop pähe, mille peale röövel karanud autost välja. Kui konstaabel läks kohale, leidis ta teelt tühja auto, mille tagumisel istmel lebas tühi nahkne portfell. Raha oli ära võetud. Konstaabel teatas loost Tallinna.

Autojuhi ülekuulamisel selgus varsti, et autojuht ise on üks röövimise kaassüüdlasi. Kogu lugu selgus järgmiselt. Judeikini äri kassapidaja preili Karin Galf, kes on Saksa kodanik, sõitis äri autoga, nagu ikka, panka raha tooma. Palgapäevadeks ta harilikult tõi raha suurema summa, kuid seekord oli muist palkasid juba varem välja makstud ning rahasumma oli väiksem harilikust. See asjaolu oli röövlitel vististi teadmata. Preili Galf sai pangast 907 krooni 50 senti, varem oli tal portfellis 300 krooni, nii oli tal kaasas üldse 1 207 krooni 50 senti.

Pangast väljudes istus kassapidaja autosse esimesele istmele autojuhi kõrvale. Kui auto hakkas liikuma, tõmmati järsku auto parempoolne uks lahti ning auto tagumisele istmele kargas keegi noormees, kes asetas revolvri toru otsa autojuhi ja kassapidaja peade vahele ja käskis sõita edasi jaama poole. Ehmunud kassapidaja ei osanud ega julenud järsku midagi peale hakata. Hoidis vaid portfelli kõvasti käes. Balti jaama kohale jõudes kamandas röövel: “Sõitke edasi!”.

Autojuht sõitis edasi Paldiski maanteele. Kassapidaja käskis teda kinni pidada, kuid autojuht vastas: “Minu elu on kallim”. Ning sõitis edasi. Preili Galf mõistis, et asi on hädaohtlik. Röövel järsu tõmbega kiskus tal portfelli rahaga käest. Järve küla kohale jõudes hakkas neiu appi karjuma. Nüüd aga virutas röövel talle hoobi pähe, millest preili kukkus ettepoole maha. Käsi rabas uksekäerauda ning järgmisel hetkel hüppas neiu autost välja, lennates tee äärde kraavi. Auto kiirust võis arvata 50-60 kilomeetri peale tunnis.

Kukkumine möödus siiski võrdlemisi õnnelikult. Neiu pea oli küll verine ja põlv katki, kuid luumurdeid polnud. Preili jäi maha lamama, kuna auto kihutas tulise kiirusega edasi. Järve külast Järvani talust telefoneeris preili Galf Judeikini ärisse, kust saadeti kohe auto järgi ja toodi ta linna. Samal ajal väljusid linnast kriminaalametnikud sündmust juurdlema.

Raharöövija oli vahepeal metsa kadunud ning Judeikini autojuht toodi linna ülekuulamisele. Tal oli kaunis kõrge palavik. Vigastused olid tõsised. Esialgu Adamson salgas kangekaelselt oma osavõttu röövimisest, kuid hiljem pidi asja omaks võtma, sest salata oli võimatu. Et mitte kahtlust äratada, oli ta ka ennast lasknud veristada. Röövitud raha pidid nad seltsis jagama. Osa pidi saama ka Tuvik, kes tuli oma autoga Harkusse järgi, et sõidutada Thomsoni Tallinna.

Autojuht Adamson kõneleb, et seesugusele röövimise ideele tulnud ta kriminaalromaane lugedes. Julged Chicago röövlid olevat talle olnud eeskujuks. Teoreetiliselt olnud kõik hästi läbimõeldud.

Kuid kartnud isegi, et ettevõte võib ehk ka nurjuda, sest lugenud Eesti politseid oma osavuselt kolmandaks maailmas. Ja nii kukkusidki nad oma fantastilise röövimiselooga sisse. Ameerikalikud asjad ei sobi nähtavasti meie oludesse. Judeikini auto, milles toimus kõmuline röövimine, kannab numbrit A-484."

[1] Greiffenhageni haigla asutati Tallinnas 1904. aastal kirurg Wilhelm Adolf Greiffenhageni eestvedamisel. See oli esimene meditsiiniasutus Eestis, kus 1900-ndate alguses hakati tegema röntgenläbivalgustust, -pildistamist ja röntgenravi. Endise haigla hoone tänane aadress on Roosikrantsi tänav 2a.

Suure artikli ilmutas 1. septembril ka ajaleht "Päewaleht". Ka selle pealkiri oli üsna kõnekas – "Ameerikalik raharöövimine kihutavas autos. Tallinna Raekojaplatsil hüppas liikuvasse autosse röövel, kes revolvriga ähvardades sundis sõitma välja linnast Judeikini metsaäri kassapreilil ja autojuhil. Teel Harku rööviti raha, pekseti kassapreilit ja löödi autojuhile selga pussihaav. Kassapreilil õnnestus põgeneda kiiresti sõitvast autost. Tallinna kriminaalpolitsei tabas röövjõugu, kellesse kuuluvad kolm autojuhti. Pussitatud ja veriseks peksetud autojuht oli röövjõugu juhiks."

Ameerikalik raharööwimine kihutawas autos.

Suures plaanis oli artiklis kirjeldatud sündmuste käik sama, kuid tekstist sai välja lugeda mitu huvitavat lisanüanssi. Näiteks:

"… Varem teatatud kellaajal Thomson ootas Voorimehe tänava nurgal kassapreili ilmumist autosse, et siis sõidul röövida teda.

… Jõudnud Rannamõisast välja, preili hakkas karjuma. Siis löödi talle pähe mingisuguse kõva asjaga ning rööviti tema kõrvalt portfell ühes rahaga. Ühtlasi röövel haaras noa ning lõi sellega autojuhile selga, nii et viimase pluus kärises ülalt alla ning selga tekkis umbes seitsme sentimeetri pikkune haav. Kogu aja nuga autojuhi seljariietes hoides röövel käsutas sõita edasi.

Kassapreili oli löögist pähe vajunud kössi oma istmele. Kuid ta ei kaotanud meelt. Kummargil olekus sattus talle pihku autoukse käepide. Ettevaatlikult avas ta ukse ning parajal hetkel hüppas välja autost, mis sõitis 50-60 kilomeetri tunnikiirusega. Suurest kiirusest hoolimata preili pääsis siiski sedavõrd õnnelikult, et ei murdnud isegi luid. Kukerpallina veeres ta maanteelt kraavi. Toibudes jooksis ta läheduses olevasse Järvani tallu, kust teatas asjast metsaärri. Sealt saadeti välja teine auto taga ajama röövlit. Metsaärist teatati juhtumist ka Tallinna kriminaalpolitseisse, kust sõitis välja teine auto kriminalistidega.

… Nii autojuht kui ka kassapreili toimetati ülekuulamiseks Tallinna. Arstlikul ülevaatusel selgus, et autojuhil on seljas seitse sentimeetri pikkune kaunis sügav nahahaav, peas ja näos peksmine jäljed. Kassapreilil oli pähe löödud haav, millest valgus verd otsaesisele. Samuti olid maraskil põlv ja käed.

… Röövimisloo peategelane Rudolf Adamson on lõpetanud Valga keskkooli... Röövimisloo avalikukstuleku järele seletas ta, et teinud seda kirjanduse mõjul. Ühtlasi ütles ta: "Teoorias on nii mõnigi asi teisiti, kui praktikas. Arvasin, et meie röövimislugu ei avastata, olgugi et olin sellekohasest kirjandusest informeeritud, et Eesti kriminaalpolitsei on osavuselt ja paremuselt maailmas kolmas."

Kurt Thomson on lõpetanud sakslaste Hansa koolis kuus klassi. Viimasel ajal oli juhiks Luiga [3] taksoautol."

Vahejuhtumi ülevaate tõi oma lugejateni 2. septembril ka väljaanne "Maa Hääl: Maarahva Ajaleht". Kirjutise pealkirja oli "Ameerikalik röövimine keset Tallinna. Judeikini äri laekur viidi autos linnast välja ja rööviti ära portfell rahaga. Röövli ja autojuhi kokkumäng."

Ameerikalik röövimine kefet Tallinna.

Ka selles artiklis leidus paar uut infokildu toimunud vahejuhtumist, sealhulgas:

"… Laskeriistaga varustatud röövel, mängides kokku autojuhiga, pani toime reedel keskpäeval Tallinnas raharöövimise, mis oma iseloomult ei jää põrmugi maha kuulsate Chicago gangsterite tegudest.

… Preili Kalff palus sõita Balti jaama, kus tal oli asjaõiendamist pagasi kassas. Vaevalt oli auto hakanud liikuma, kui kõnniteelt rahva keskelt astus auto juure tundmatu mees, käes laskevalmis revolver. Ta avas autoukse, istus autosse juhi ja laekuri seljataha ning sirutades relva viimaste poole, hüüdis: "Sõitke, kuhu käsen. Kes end liigutab või appi hüüab, selle pihta ma avan tule!" Auto liikus läbi Mündi, Pika ja Nunne tänavate Vaksali puiesteele ja siis mööda Paldiski maanteed linnast välja.

Jõudes Harku valda Järve küla vahele, umbes kümme kilomeetrit linnast palus hirmunud laekur autojuhti peatada. Hetkel, kui preili tegi liigutuse, et tõusta istmelt, lõi sõjariistus röövel talle mõned hoobid pähe ja preili Kalff langes pea ees vastu auto ust. Uks avanes ja laekur kukkus kihutavalt autolt maanteele, kust veeres kraavi.

… Preili Kalff on pärit Riisiperest, kus ta isa on mõisavalitsejaks."

Paari päevaga hakkasid juhtunu kohta välja ilmuma uued üksikasjad ning juba 3. septembril avaldati ajalehes "Päewaleht" järjekordne artikkel nimega "Röövli abistamine paljastas autojuhi. Röövlite kavalalt kokkuseatud plaan varises kokku ettevaatamatusest. Autojuht ei suutnud mängida lõpuni ohvri osa."

Röövli abistamine paljastas autojuhi

"Ameerikalike bandiitide käest pääsnud metsaäri Judeikini kassapreili Karin Kalffi seletustest on selgunud, miks varises kokku röövlite kavalalt kokkuseatud röövimisplaan. Ainult väike ettevaatamatus autojuht Rudolf Adamsoni poolt viis politsei õigele teele ja röövimislugu lahenes kiiresti. Karin Kalff jutustab, et tal pole meeste kokkumängust aimugi olnud kuni viimse silmapilguni. Kurt Thomsoni pole preili varemalt kunagi näinud ja ka autojuht Rudolf Adamsoniga olnud tal vähe kokkupuutumist.

Kui tundmatu mees kargas Raekojaplatsil autosse ja sundis revolvriga ähvardades autojuhti sõitma linnast välja, sosistanud ta mitu korda autojuhile, et see peataks sõiduki. Autojuht seda aga pole teinud, öeldes, et tema elu on kallim. Tundmatu mees öelnud preilile, et temal ei tarvitse oma elu pärast midagi karta, kuid millegipärast tekkinud preilil paha aimdus ja ta otsustanud, maksku mis maksab, põgeneda röövli võimusest.

Portfelli ühes rahaga kavatsenud ta visata autoaknast välja ja ise ukse kaudu järele hüpata. Momendil aga, mil ta haaras portfelli järele, löönud röövel talle mingi asjaga pähe ja hakanud tema käest tirima portfelli, millest ta ikka veel kramplikult kinni hoidnud. Ühtlasi jaganud röövel talle teise käega hoope. Rabelemise lõpetas autojuht, kes murdis kassapreili sõrmed lahti portfelli küljest.

Sellega selgus meeste koostöö ja nagu hiljem selgunud, polnud preili kartus oma elu pärast asjata, sest mehed kavatsenud teda teha kahjutuks. Nad kavatsevad ta metsas uimaseks lüüa ja toppida liivakotti, kus ta oleks lämbunud. Õnnekombel ja oma külmaverelisuse tõttu pääsis ta aga temale kindlaksmääratud saatusest. Preili Karin Kalff viibib praegu Greiffenhageni haiglas ja on paranemisel. Raskemaid kehavigastusi tal ei ole, ainult nägu on paistetanud ja närvid ülepingutatud."

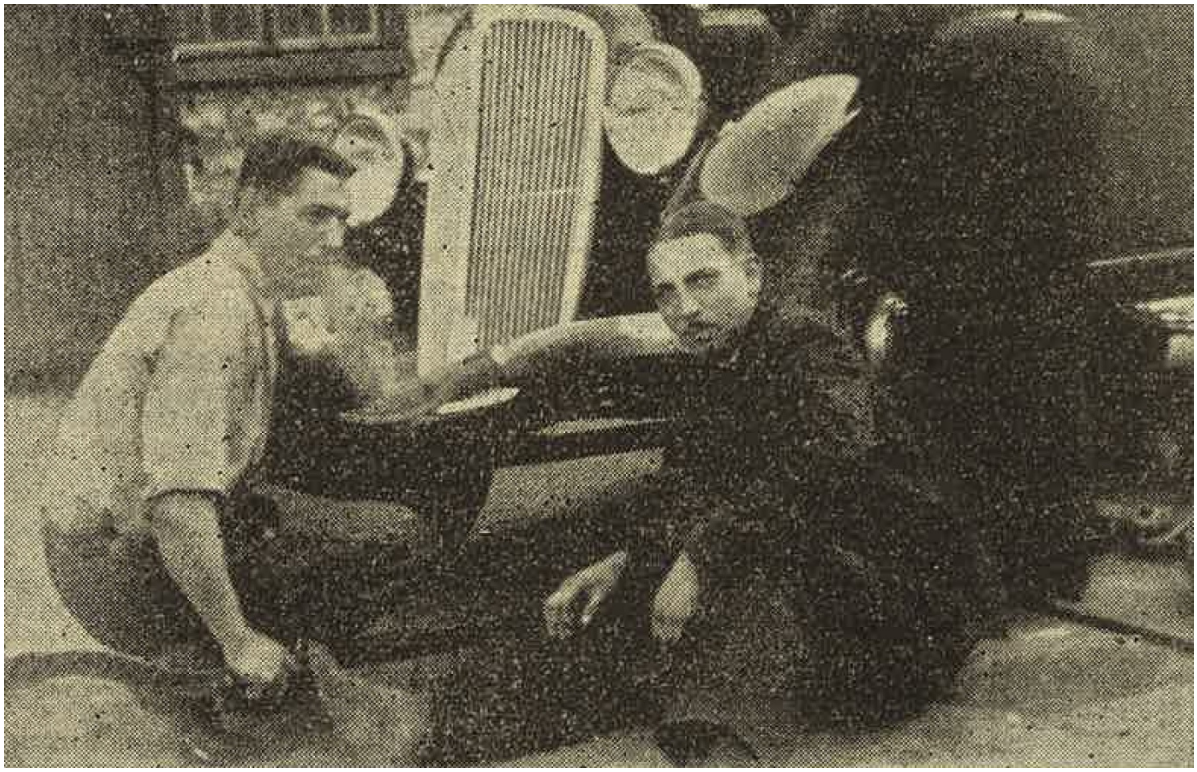

Röövimisloo peategelane autojuht Rudolf Adamson (paremal) paar päeva enne röövimist autoparanduse töökojas parandusel oleva auto juures
foto: ajaleht "Päewaleht" 03.09.1934

Ka ajaleht "Maa Hääl: Maarahva Ajaleht" jätkas oma lugejaskonna loo arengutega kursis hoidmist ning avaldas 4. septembril uue artikli pealkirjaga "Kassapreili sõit kahe röövliga. Ameerikalik röövimine Tallinnas, kus Judeikini kelm autojuht ühes teise vargaga kassahoidja rahamappi ründasid."

Kassapreili sõit kahe röövliga.

Ka sellest materjalist selgus uusi ja põnevaid detaile, näiteks:

"… Päise päeva ajal südalinnas korraldatud hulljulge röövimine andis tervele pealinnale kõneainet.

… Niipea kui naine teinud liigutuse portfelli järgi, löönud mees talle mingi kummiesemega vastu pead. Kalff kukkunud kössi istme vahele ja hoidnud kramplikult portfellist kinni, kuna võõras mees tõusnud üles ja rebinud seda teisest otsast, jagades kogu aeg teise käega hoope. Kaitseks hoidnud naine üht käsivart silme kohal, et hoobid ei tabaks silmi.

Mõlemapoolse sikutaimise lõpetanud autojuht, kes murdis lahti K. Kalffi sõrmed portfelli küljest. Selletõttu jäänud portfell võõra mehe kätte, kes nüüd vajunud auto tagumisele istmele. Laekur jäetud sellega rahule ja kiirelt surunud neiu auto ukse lahti ja hüpanud välkkiirelt autost välja. Vähe kulunud toibumiseks. Kohale jõudnud just parajasti keegi jalgrattur, keda Karin Kalff käskinud jälgida ärasõitnud autot. Kas mees seda tegi, on teadmata.

… Rudolf Adamson astus Judeikini metsaärisse teenistusse autojuhina viis kuud tagasi."

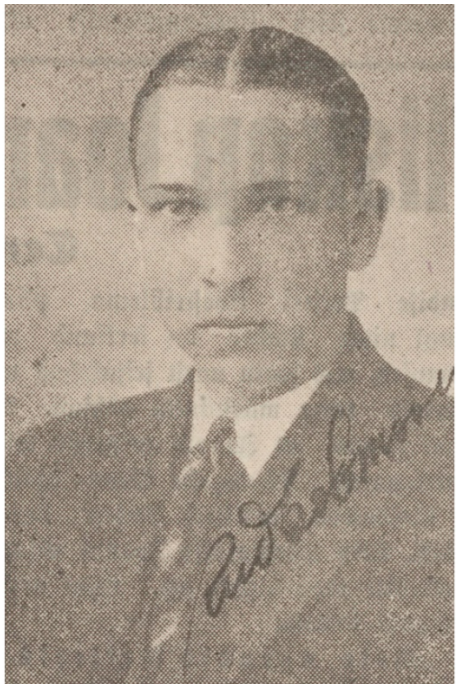

Karin Kalff, kassahoidja *Rudolf Adamson, autojuht*
fotod: ajaleht "Maa Hääl: Maarahva Ajaleht" 04.09.1934

Väljaanne "Rahvaleht" otsustas 5. septembril heita pilgu autoröövis osalenud Kurt Thomsoni elule. Põhjalik kirjatükk kandis nime "Kurt Thomsoni roim. Kandvama osa etendaja Judeikini autos lavastatud röövimisloos. Röövel minestas politseinikke nähes."

Kurt Thomsoni roim.

"Jutt autoröövi kangelase Kurt Thomsoni tabamisest levis Nõmmel juba reede hommikul enne päevaste lehtede ilmumist kulutulena laiali. Thomson elas seal juba aastaid ja kuna ta võrdlemisi palju ringi liikus, tunti teda hästi. Ta oli ratsakaitseliidus ja käis läbi kohaliku "kuldse" noorsooga.

Alul jutt Thomsoni roimast ei tahtnud leida uskujaid. Seda peeti kas rumalaks naljaks või Thomsoni poolt tõesti tehtud rumaluseks, millele rahvasuu kasult närvi peale pannud. Aga kui nähti kohalikke kaitseliitlasi minevat Thomsoni koju, mis asub turu lähedal Vana-Pärnu maanteel nr. 5, tooma ära kaitseliidu püssi ja mõõka, siis oli juba igasugune kahtlus kadunud. Olgugi et praegu veel mõned nõmmelased ei taha uskuda röövimisloo tõsidusse, vaid ütlevad selle olevat väikese "triki", mille poisid "sooritanud" oma seiklushimu rahuldamiseks.

Thomson on pärit korralikust perekonnast ja saanud hea kasvatuse. Tema isa oli jõukas mees, kes kaotas aga Venemaal varanduse. Emal on praegu maja väikese sissetulekuga Vana-Pärnu maanteel, kus elavad veel teine poeg ja tütar. Olgugi, et Thomson praegu juba 26 aastat vana, pole ta peaaegu kunagi midagi tööd teinud. Seda peetakse kogu kurja juureks. Et Thomsonil mingit erilist kalduvust kuritegevusele oleks olnud, seda ei märganud keegi, kes temaga tuttavad olid. Sellevastu Thomson oli romantiliselt häälestatud siseeluga poiss, kellel maailma-asjadelt hoopis väär ettekujutus.

Tegevuseta olek seda aina süvendas. Ta tõusis magamast, kui teised juba ammu tööl olid ja viibis siis poolte öödeni väljas, otsides võimalusi, kuidas viita aega. Ta ei rakendanud oma fantaasiat praktiliselt mõne töö teenistusse, vaid andis sellele vaba voli. Kuhu ta fantaasia teda kandis, seda teab Kurt Thomson ise muidugi kõige paremini. Aga nagu võib arvata, siis sinna, kuhu viivad tavaliselt kino ja kriminaalromaan.

Kurt Thomson kaitseväliteenistuse päevil ratsaväemundris
foto: ajaleht "Rahvaleht" 05.09.1934

Thomson oli, nagu öeldakse "kinohaige." Et käia prii kinos, aitas ta parandada maadleja O. Luiga [3], kes peab Nõmmel kino "Spartat" [2], ja kellel on mõned taksiautod, autosid. Üksvahe oli ta ka lühikest aega sama kinomehaaniku Lavrovi abiliseks. Selle eest sai ta käia ilma rahata kinos. Samuti armastas ta lugeda kriminaalromaane. "Mina muud üldse ei loe kui ainult kriminaalasju", tähendas ta veel üsna hiljuti kellelegi tuttavale.

Thomsoni armastatuimaks kohaks viimasel ajal oli turuplats. Seal on autode seisukoht. Seal vist hauti välja ka Judeikini kassapreili raharöövimise plaan, arvavad nõmmelased, kes Thomsonit päevade kaupa nägid autojuhtidega vestlevat. Adamson, kes oli küll teenistuses Tallinnas Judeikini juures, sõitis tihti Nõmmele. Viimasel ajal oli sinna siginenud ka autojuht Tuvik, kes samuti aitas röövimisest võtta osa.

Kui arvata, et inimese näol peegeldub tema sisemine "mina", siis Thomson küll pidi olema päris ingel Adamsoni kõrval. Adamson on väliselt küll päris sileda näoga poiss, äratas aga kõigis antipaatseid tundeid. Tema näos oli midagi eemaletõukavat. Nagu arvatakse, aitas Adamson Thomsoni seiklushaiget fantaasiat nii kaua-üles-kütta, kuni viimane nõustus roimaplaanidega. Tema oma äärmiselt nõrga iseloomuga oli ainult tööriistaks Adamsoni kätes, arvatakse.

Töötaoletu tagajärjel Thomsoni aineline seisukord oli võrdlemisi vilets. Perekonnatoitjaks on õieti noorem vend Gerth, kes teenistuses Tallinnas Sabsay büroos. 24-aastane noormees saab palka ainult 30 krooni kuus, peale selle veel 10 krooni söögiraha, et tal ei tarvitseks lõunavaheajal sõita Nõmmele. Ka majast on väike sissetulek.

Sellest muidugi ei piisa hästi elamiseks neljaliikmelisele perekonnale. Kurt Thomson käis juba pikemat aega viletsalt riides; tal ei olnud väljavaateid saada midagi muud selga, kui ülikond täiesti ära laguneb. Töötaolek oli lõhkunud ka Thomsoni abielu. Ta ei suutnud toita oma naist ega last, kes praegu kolmeaastane. Lahutus, mis viidi läbi käesoleva aasta kevadel ja millega väike Fred mõisteti proua Gunda-Therese Thomsoni juure, olevat Thomsonile mõjunud rusuvalt.

Pärast röövimist sõitis Thomson koju. Ta oli sedavõrt ärritatud, et ei saanud lõunasöögi juures suutäitki alla; ta jättis söögi pooleli ja läks välja. Õhtul tulid juba kriminalistid, kes otsisid korteri läbi, aga Thomsonit ei leidnud. Ta tabati alles hommikupoole turuplatsil. Tabamisel ta minestas ja kulus enne küll aega, kuni uuesti toibus. Thomson viidi alul Nõmme politseiosakonda, kus ta tundis peaaegu kõiki politseiametnikke isiklikult; ta elas jaoskonna lähedal ja puutus nendega tihti kokku.

Kurt Thomsoni tegu mõjus rakselt tema perekonnale. Noorem vend Gerth, keda peetakse väga töökaks ja korrektseks, on eriti masendatud ja hoiab end kõigest tagasi. Ka Thomsoni sõbrad kohaliku arsti kasupoeg Indermitte, Tammin ja teised, on roimast masendatud. Nad teeninud kõik üheskoos sundaega ratsaväes ja kuuluvad ratsa-kaitseliitu, nagu Thomsongi."

[2] kino "Sparta" asus kinomaja hoones, mille projekti kinnitas Nõmme alevivalitsus 1924. aasta sügisel. Esmalt kandis kino nime "Soleil". Kuna aga omanikud vahetusid kinol üsna tihti, muutus koos nendega ka selle nimi – "Roxy", "Uus Roxy", "Sparta" ja "Endla". Tänapäeval tegutseb endise kinomaja hoones Nõmme Kultuurikeskus.

[3] Olaf Luiga oli Eesti tõstja ja maadleja. Ta tuli Eesti meistriks kreeka-rooma maadluses poolraskekaalus kaks korda ja raskekaalus ühe korra. 1933. aasta maadluse Euroopa meistrivõistlustelt tõi ta Eestile pronksmedali. Ta võttis osa Amsterdami olümpiamängudest. Luiga suri 1939. aasta suvel kopsuvähki, olles vaid 30-aastane.

Maadleja Olaf Luiga
foto: Aleksander Teppor, Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseum SA, ESM F 256:3/A 4268

Kaheksa ja poole kuu möödumisel röövimise päevast seisid loo peakangelased kohtu ees. Ka kohtuprotsess nende üle pälvis ajakirjanduses palju tähelepanu.

"Ameerikalik röövimislugu kohtus. Judeikini kassapreili röövijad autojuhid R. Adamson ja K. Tomson viieks aastaks vangi" – sellise pealkirjaga artikkel ilmus 17. mail 1935 ajalehes "Kaja".

Ameerikalik röövimislugu kohtus.

"Neljapäeval arutas ringkonnakohus Meier Judeikini kassapreilist Karin Kalffist 1 207 krooni röövimise asja. Kaebealustena on süüpingis Judeikini metsaäri autojuht Rudolf Adamson, Kurt Tomson ja autojuht Aleksander Tuvik. Protsess on tõmmanud kohtusaali uudishimulisi täis.

Möödunud aasta 31. augustil Meier Judeikini metsaäri kassapreili Karin Kalff sõitis kella 12 ajal päeval äri autojuhi Tomsoniga Tartu panga ette. Kalff võttis pangast välja 907 krooni äri raha ja

pani selle enda portfelli, milles all juba enne ärist kaasa võetud 300 krooni. Istudes uuesti autosse, käskis Kalff Tomsoni sõita ruttu Balti jaama, kus oli vaja õiendada kiireid arveid.

Tomson pani masina käima. Ei sõitnud aga otse jaama suunas. Preili Kalff tegi Tomsonile märkuse. Selle peale Tomson tasandas auto käiku ja võttis suuna jaama poole. Samal ajal märkas preili Kalff, et keegi avas väljastpoolt autoukse ja istus auto tagumisele istmele. Kuna Tomson sõidutas preilit Kalffi igapäev pankadesse ja sellejuures tihti sõitsid kaasa ka Tomsoni tuttavad, ei pööranud preili võõrale erilist tähelepanu. Kui aga auto täie kiirusega kihutas Balti jaamast mööda, vaatas preili Kalff taha ja märkas, et tagumisel istmel asuval mehel on ees tumedad prillid ja suu ette seatud rätik.

"Sain aru, et asi on kahtlane," kõneleb preili Kalff ise. "Käskisin Tomsoni lähema politseiniku juures peatada. Aga mees tagumisel istmel tõmbas välja nikeldatud revolvri ja sihtis sellega minu ja juhi poole. Ähvardas meid mõlemaid maha lasta ja käskis sõita edasi. Tomson sõitis mööda Paldiski maanteed linnast välja. Võõras hoidis kogu aeg revolvri meie poole. Palusin teda revolvrit ära panna. Siis ta peitiski selle tasku, aga käsi oli kogu aeg revolvri küljes.

Kui jõudsime linnast välja, lõi mees tagaistmelt minule hoobi pähe. Karjusin vist appi – aga siis ta hakkas mulle järjest hoope andma. Vajusin autosse küljeli. Mees haaras mu põlvedelt portfelli ja rebis selle enda kätte. Samal ajal Adamson veel suurendas sõidukiirust. Arvasin, et nüüd on elu hädaohus. Haarasin järsku kahe käega autoukse käepidemest kinni, tõukasin ukse lahti ja hüppasin kihutavast autost välja."

Tunnistaja Voldemar Kalle viibis sel päeval Harku vallas "Kubja" talu heinamaal. Kõneleb: "Nägin Paldiski maanteed mööda linna poolt kihutavat sõiduautot suure kiirusega. Auto oli minust umbes 150 meetrit eemal, kui järsku autouks avanes ja sealt hüppas välja üks naisterahvas. Hüppamise hooga lendas naisterahvas ülepea maanteekraavi. Auto kihutas endise hooga edasi. Veidi aja pärast ajas naisterahvas enda jalule ja tuli joostes minu poole. Tal oli nägu verine ja riided verepritsmeid täis. Rääkis, et tema on Judeikini kassapreili ja autos on temalt röövitud ära revolvriga ähvardades üle tuhande krooni äri raha."

Lähemast talust Karin Kalff helistas Tallinna kriminaalpolitseile. Politsei tabas veidi aega hiljem autojuht Adamsoni, kellel ka nägu verine ja noakriimustus seljas. Adamson seletas, et tundmata mees on hüpanud tänaval autosse ja revolvriga ähvardades sundinud teda linnast välja kihutama. Kui Kalffilt raha röövitud, löönud mees ka tema, Adamsoni, uimaseks ja põgenenud. See seletus aga tundus kahtlane. Edaspidistel ülekuulamistel Adamson tunnistaski üles, et tema on selle röövimise kava ise välja mõelnud.

Abiliseks tal olnud Kurt Tomson, kes kokkuräägitud kohal autosse hüpanud. Röövimise nõust võtnud osa ka autojuht Aleksander Tuvik. Esialgse kava järgi nad pidid röövimise panema toime Tallinnas, Juudi panga [4] ees. Kalffi kavatsesid nad viia ära Tuviku autol. Hiljem aga otsustasid, et röövimine tuleb viia läbi Tartu panga ees ja Adamsoni autol. Kui Kalff peale raha röövimist autost välja hüpanud, siis löönud Tomson Adamsonile rusikaga näkku ja löönud ka taskunoaga haava selga, et jätta muljet, nagu oleks ka Adamsoni kallal vägivalda tarvitatud.

Kurt Tomson tunnistab enda süüdi. Tema võtnud kaasa ühe revolvriimitatsiooni, millega Kalffi ähvardanud. Kui raha käes, sõitnud nad Adamsoniga Hiiu jaama. Sealt kutsunud telefoniteel välja ka Tuviku, temale näidanud röövitud rahapakki ja annud ka Tuvikule 15 krooni. Kohtu eesistuja näitab preili Kalffile kohtulaul seisvat revolvriimitatsiooni. "Kas oli seesama?" "Seesama jah," vastab preili Kalff. Järeltehtud revolver on tavalise relva suurune ja nikeldatud üleni heledaks. Sellega võib julgemagi mehe ära hirmutada.

Aleksander Tuvik ei tunnista end süüdi, ütleb, et tema ei tea röövimisest midagi. Sellel päeval kutsunud Tomson tema küll Hiiule ja lasknud end autoga sõidutada. Sõidu eest ta saanudki siis 15 krooni. Aga Adamson seletab, et kokkuleppe järgi pidanud tema Tuvikule andma koguni kolmandiku röövitud rahast.

Kohus mõistab Rudolf Adamsoni ja Kurt Tomsoni kummagi viieks aastaks vangimajja riisumise eest. Riisumise plaani koostamise ja kaasteadmise eest saab Aleksander Tuvik ühe aasta vangistust."

[4] Juudi Ühispank oli Eesti juutide rahvusliku tunnuse alusel loodud krediidiasutus, mis asutati Tartus ja tegutses aastatel 1922–1941. Pank mängis olulist rolli juudi kogukonna elus, toetades

mitte ainult majanduslikke ja ärilisi tegevusi, vaid ka haridust – näiteks toetas ta laste õppemakse ning muid kogukonna algatusi. Asutus töötas algselt suuresti vastastikuse abistamise kassa põhimõtetel ning tegevuskapitali kaasati uute osanike ja osatähtede müügist. Juudi soost osanikke kogunes üle Eesti. Tallinnas tegutses Juudi Ühispank aadressil Vene tänav 6.

Tallinna Juudi Ühispanga reklaamkuulutus ajalehes "Ühistegelised Uudised" 10. detsembril 1932

Juudi Ühispanga kaudu ajas oma äri ka Meier Judeikin. Näiteks esines pank 1933. aastal käendajana metsatöösturi ja Riigi metsatööstuse vaheliste metsamaterjali ostu-müügilepingute sõlmimisel.

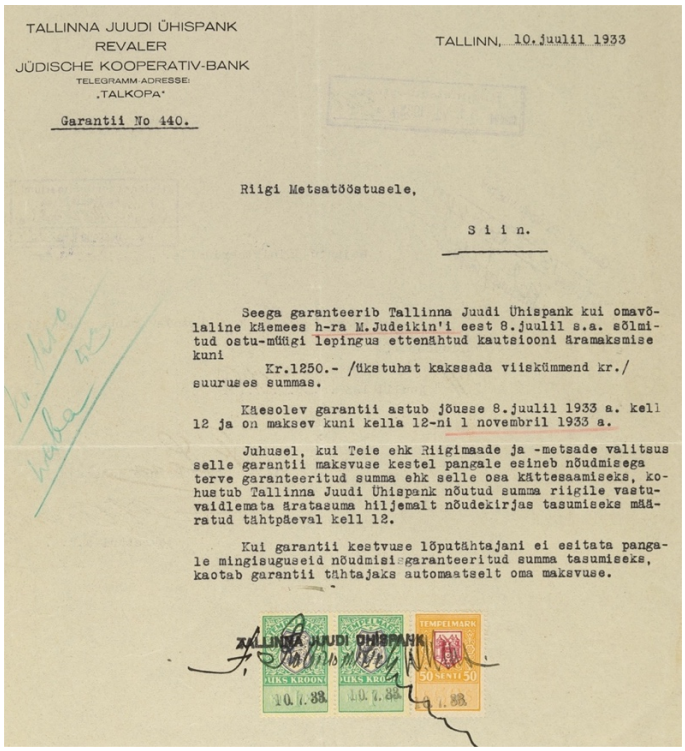

TALLINNA JUUDI ÜHISPANK
REVALER
JÜDISCHE KOOPERATIV-BANK
TELEGRAMM-ADRESSE:
„TALKOPA"

TALLINN, 10. juulil 1933

Garantii No 440.

Riigi Metsatööstusele,

S i i n.

Seega garanteerib Tallinna Juudi Ühispank kui omavõlaline käemees h-ra M.Judeikin'i eest 8.juulil s.a. sõlmitud ostu-müügi lepingus ettenähtud kautsiooni äramaksmise kuni

Kr.1250.- /ükstuhat kaksada viiskümmend kr./ suuruses summas.

Käesolev garantii astub jõusse 8.juulil 1933 a. kell 12 ja on maksev kuni kella 12-ni 1 novembril 1933 a.

Juhusel, kui Teie ehk Riigimaade ja -metsade valitsus selle garantii maksvuse kestel pangale esineb nõudmisega terve garanteeritud summa ehk selle osa kättesaamiseks, kohustub Tallinna Juudi Ühispank nõutud summa riigile vastuvaidlemata äratasuma hiljemalt nõudekirjas tasumiseks määratud tähtpäeval kell 12.

Kui garantii kestvuse lõputähtajani ei esitata pangale mingisuguseid nõudmisi garanteeritud summa tasumiseks, kaotab garantii tähtajaks automaatselt oma maksvuse.

TALLINNA JUUDI ÜHISPANK

Juudi Ühispanga garantiikiri toimikust "M. Judeikiniga sõlmitud laudade ostu-müügileping" allikas: Rahvusarhiiv, ERA.1085.1.5014

Uudiseid kohtuistungilt röövijate üle jagasid samal päeval, 17. mail ka üleriigilised ajalehed "Postimees" ja "Päewaleht". Viimase artiklis pealkirjaga "Kuidas M. Judeikini kassapreilit rööviti" tsiteeriti muu hulgas kohtusaalis öeldut nii süüdistatavate kui ka tunnistajate poolt. Kirjatükis lisati ka mõni huvitav detail röövimise kohta. Selgus, mis värvi prille röövel kandis, ning et röövimisel väidetavalt kasutatud nn revolver oli tegelikult hoopis mõni muu ese.

Kuidas M. Judeikini kassapreilit rööwiti

“… Seekord Adamson Balti jaama ette ei sõitnud, nagu oli kästud, vaid sõitis edasi. Preili juhtus jaama ees tagasi vaatama ning märkas, et tagaistuval isikul on rohelised päikeseprillid ees, nägu nagu maskeeritud.

… Peale röövimist tuli Tomson Harkust jalgsi Hiiu jaama juure ja helistas sealt Nõmmele, kutsudes kohale autojuhi Tuvikese. See sõitis Hiiu jaama, kus Tomson avaldas, et raha on röövitud. Tuvike sõidutas Tomsoni Nõmmele turuplatsile, sealt Tondile ja siis tagasi. Nähtavasti tegi Tomson niisuguse sõidu igaks juhuks jälgede segamiseks. Selle sõidu eest Tuvike sai Tomsonilt viis krooni ja hiljem veel kümme krooni. Tomsoni tabamise puhul saadi ta elukohast kuuri põranda alla peidetult ka röövitud raha kätte. Seda oli 1 190 krooni. Raha oli veel jagamata.

Kohtus esines Adamsoni kaitsjana advokaat J. Teemant, Tomsoni advokaat H. Teiss, Tuvikese advokaat Gorschkov. Süüdistas prokurör Mägi. Adamson ja Tomson tunnistasid endid süüdi puhtsüdamlikult. Tuvike aga eitas oma süüd. Otsekohe röövimises teda ei süüdistatudki, küll aga röövimisplaani arutamises ja pärast röövimist Tomsoni sõidutamises jälgede segamiseks.

Adamson seletas, et neil olnud Tuvikesega kõnelusi raha röövimisest. Kord nad sõitnud seltsis autos ja kõnelenud kolmekesi, kuidas saaks seadusevastaselt, kuid kergesti raha hankida. Kõneldud raha röövimisest Karin Kalffilt. Röövimisplaani sepitsemisel nad olnud mures, et kuidas viia asi läbi võimalikult humaanselt, nii et Karin Kalff ei kannataks füüsiliselt.

“Kuidas teie mõtlesite seda teha siis?” pärib eesistuja, kriminaalosakonna juhataja Vaska.
“Mõtlesime, et saame ehk hirmutamisega talt raha kätte.” seletas Adamson.
“Kas Tuvike ka sellest arutlusest osa võttis?”
“Jah, ta ütles ka mõned sõnad meie jutu hulka.”

Edasi seletas Adamson, et ta on tõesti humaanselt talitanud. Autost välja hüpates oleks preili kas või surnuks kukkunud, kuna sõit olnud võrdlemisi kiire. Kuid tema, märgates, et preili tahab välja hüpata, tasandanud sõitu.

Kohtulaual oli muude asitõenduste hulgas ka nikeldatud revolver. Tegelikult see ei ole mingi revolver. “See on minu isa kirjapress,” seletas Tomson. Seda see revolvrikujuline asi ka tegelikult oli.
“Mis eest andsite Tuvikesele 10 krooni?” päris eesistuja Tomsonilt. Siin Tomson ei osanud rahuldavat vastust anda, seletades, nagu oleks see olnud avanss tuleviku-sõitude peale.
“Miks sõitsite Tondile ja siis tagasi?” Ka siin ei osanud Tomson rahuldavat vastust anda. Ta seletas, et ei tea isegi, miks seda teinud. Olnud vihmane ilm, koju ta pole tahtnud minna, viitnud siis ringi sõites aega. Röövimise ta on pannud toime võõrastes riietes. Need olnud kellegi sõbra riided, sõber ise viibinud ärasõidul.

Prokurör Mägi toetas süüdistust kõigi kolme kaebealuse vastu.”

Kaheksa kuud pärast Tallinna vanalinnas aset leidnud röövimist figureeris 30. aprillil 1935 Meier Judeikini sõiduauto registreerimistunnistus “Riigi Teataja lisa” rubriigis “Kadunud isikutunnistused ja muud dokumendid, mis maksvusetuks tunnistatakse”. Auto numbrimärgiks oli A-484 ning kaduma läinud dokument oli välja antud Tallinna Linnavalitsuse ehitusosakonna poolt.

Kadunud isikutunnistused
ja muud dokumendid, mis maksvusetuks tunnistatakse.

594) M.-p. „Liis'i“ (reg. nr. 426) laeva reg. tunn. nr. 190, v. a. 12. juun. 1929 veeteede val.

549) Karl Johannese p. **Veski** kv. vab. tunn. nr. 1160, v. a. kv. ringk. ül. 18. apr. 1932.

Artur Johani p. **Lanenbeck'i** sv. vab. tunn. nr. 3370, v. a. I Tartu sv. haigemaja ülemarstilt 20. märts. 1920.

1502) Karl Jaani p. **Koff'i** elukindlustusepoliis nr. 8703, v. a. Eestimaa kinnitusaktsiaseltsilt „Eka“ 30. sept. 1930.

1503) Tallinna linnapandimaja valge pilet nr. 505103.

593) Jakob **Sihver'i** arstiabi-tsekiraamat nr. 68, v. a. närvi- ja vaimuhaigemajast „Seevald“ 20. apr. 1931.

1504) August **Raamat'u** osatäht nr. 544, v. a. Tallinna Eesti teatri osaühisusest „Estonia“.

1505) Tallinna linnapandimaja valge pilet nr. 492615.

1507) Tallinna linnapandimaja valge pilet nr. 493921.

1508) Jüri **Kallo** II liigi jõuvankri juhtimisluba nr. 1334, v. a. Tallinna linnaval. ehituseosak.

1510) Meier **Judeikin'i** sõiduauto registreerimistunn. nr. A-484, v. a. Tallinna linnaval. ehituseosak.

1509) Alfred **Juhkason'i** kv. tunn. nr. 35, v. a. 7. jal. rüg. ül. 30. jaan. 1931.

595) Jüri **Silberberg'i** sõiduauto registreerimistunn. nr. A-870, v. a. Tallinna linnaval. ehituseosak.

Maksvaks lugeda.

1501) Edgar **Marktverk'i** kv. teen. tunn. nr. 34, v. a. merelaevast. div. ül. 27. jaan. 1933.

Pea viis aastat pärast sensatsioonilist röövimist saatis Meier Judeikin Võru jaoskonna politseikomissarile palvekirja, milles palus väljastada tunnistus selle kohta, et tema sõiduauto numbrimärgiga A-484 seisab Võrus, aadressil Vabriku tänav 6 juba 1938. aasta sügisest kasutamata. Meieri sõnul oskasid seda fakti kinnitada ka tunnistajad. Tähendatud tunnistus oli tal vajalik esitamiseks Teedeministeeriumi Maanteede Talitusele.

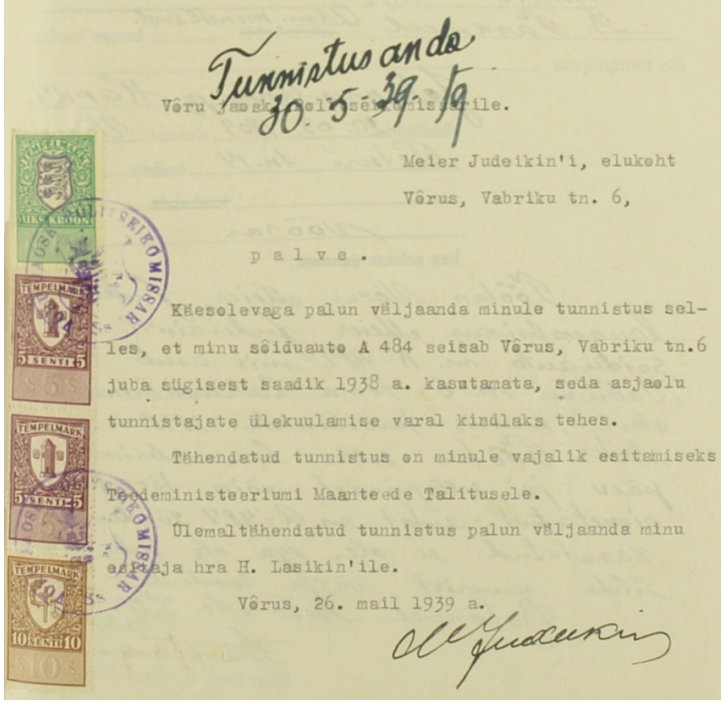
Tunnistus anda
30. 5. 39 ta

Võru jaoskonna politseikomissarile.

Meier Judeikin'i, elukoht
Võrus, Vabriku tn. 6,

palve.

Käesolevaga palun väljaanda minule tunnistus selles, et minu sõiduauto A 484 seisab Võrus, Vabriku tn.6 juba sügisest saadik 1938 a. kasutamata, seda asjaolu tunnistajate ülekuulamise varal kindlaks tehes.

Tähendatud tunnistus on minule vajalik esitamiseks Teedeministeeriumi Maanteede Talitusele.

Ülemaltähendatud tunnistus palun väljaanda minu abiraja hra H. Lasikin'ile.

Võrus, 26. mail 1939 a.

Palvekiri toimikust "Isikutele väljaantud mitmesuguste tunnistuste ärakirjad koos avaldustega" allikas: Rahvusarhiiv, ERA.29.4.744

Järgmisel päeval kuulati üle kaks lauavabriku töölist. Üks neist, Johannes Hark ütles järgmist:

"Töötan Võrus Meier Judeikini lauavabrikus. Meier Judeikinil on sõiduauto numbriga A-484, mis asub Võrus, Vabriku tänav 6 tema lauavabriku juures olevas kuuris tarvitamata 1938. aasta sügisest alates. Töötan selles lauavabrikus iga päev ja sellepärast võin tõendada, et nimetatud autot sõiduks kasutatud ei ole, ega ole seda ka üldse kuurist välja toodud."

Teine lauavabriku tööline, Daniel Kaiv lisas, et sõiduauto seisab vabriku õuel asuvas kuuris pakkudele tõstetuna.

31. mail 1939 sai Meier Judeikin vajaliku tunnistuse kätte. Auto numbrimärgiga A-484 oli seesama sõiduauto, mis mängis olulist rolli eelpool mainitud röövimisloos.

1934

1934. aasta suvel otsustas Meier Judeikin paluda Võru politseikomissarilt abi suhtlemisel maksuinspektoriga. Pöördumise ajendiks olid ebasoodsad ilmastikutingimused..

1. augustil pani Meier teele järgmise sisuga avalduse:

"Palun Teie korraldust, et saaks minu Võrus asuvas saeveskis juurdlusega kindlaks tehtud, kui palju lauamaterjali on ebasoodsate ilmade tõttu siniseks läinud ja selle läbi oma teatud väärtuse kaotanud. Palun selle juurdluse tulemuse kohta minule vastav tunnistus välja anda esitamiseks Võru jaoskonna maksuinspektorile. Vastavad andmed Teile võivad anda kohapeal viibivad praaker ja töölised."

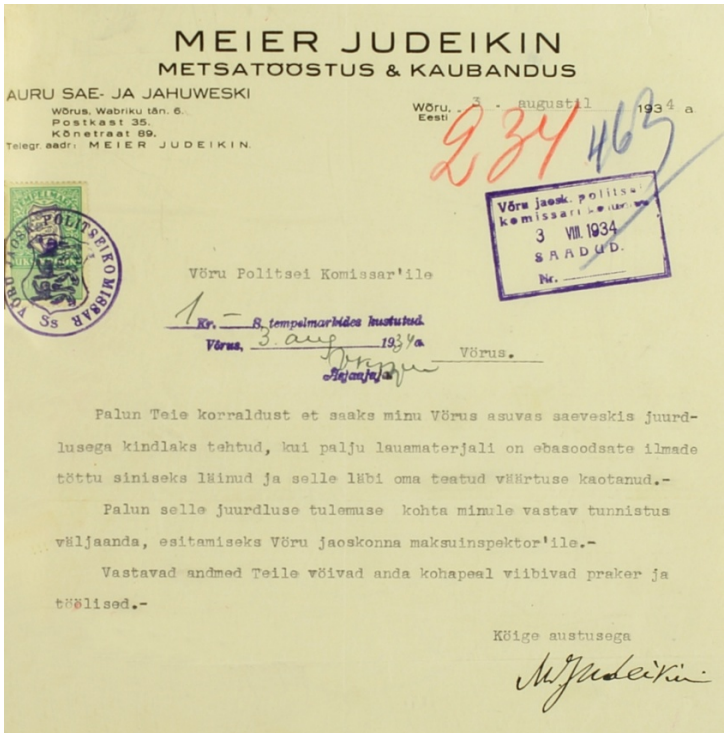

MEIER JUDEIKIN
METSATÖÖSTUS & KAUBANDUS

AURU SAE- JA JAHUWESKI
Wõrus, Wabriku tän. 6.
Postkast 35.
Kõnetraat 89.
Telegr. aadr: MEIER JUDEIKIN.

Wõru, Eesti 3. augustil 1934 a.

234/465

Võru jaosk. politsei komissari kontor
3 VIII. 1934
SAADUD.
Nr.

Võru Politsei Komissar'ile

1 Kr. — S. tempelmarkides kustutud.
Võrus, 3. aug. 1934 a.
Asjaajaja

Võrus.

Palun Teie korraldust et saaks minu Võrus asuvas saeveskis juurdlusega kindlaks tehtud, kui palju lauamaterjali on ebasoodsate ilmade tõttu siniseks läinud ja selle läbi oma teatud väärtuse kaotanud.-

Palun selle juurdluse tulemuse kohta minule vastav tunnistus väljaanda, esitamiseks Võru jaoskonna maksuinspektor'ile.-

Vastavad andmed Teile võivad anda kohapeal viibivad praker ja töölised.-

Kõige austusega

M. Judeikin

Avaldus toimikust "Isikutele väljaantud mitmesuguste tunnistuste ärakirjad koos avaldustega" allikas: Rahvusarhiiv, ERA.29.4.695

Paari päeva möödumisel läks politseiametnik lauavabrikusse ülekuulamisprotokolli koostama. Üle kuulati Ferdinand Lehter, kes oli Meier Judeikini lauavabrikus töötanud praakerina kolmeteist aastat, ning Rudolf Krelovitš, viieaastase tööstaažiga tööline.

Mõlemad andsid asja kohta sisuliselt samad ütlused:

"Käesoleva aasta kevadel läks ebasoodsate ilmade tõttu lauduplatsil umbes 300 standarti mitmesugust lauamaterjali rikki, mille läbi materjal kaotas oma väärtuse ja tekitas kahju 25% tõelisest väärtusest. Materjali riiki minek tekkis sellest, et talvel tuiskas lund laudade vahele, mis kevade järsku soojaks minevate ilmade tõttu hakkas sulama, mille pärast lauad siniseks läksid."

13. augustil antigi Meier Judeikinile tunnistus, mis oli väljastatud kahe ülekuulatud töölise selgituste alusel. Dokumendis märgiti, et ebasoodsate ilmastikutingimuste tõttu oli 1934. aasta kevadel siniseks läinud umbes 300 standarti mitmesugust lauamaterjali, kaotades oma tegelikust väärtusest ligikaudu 25 protsenti.

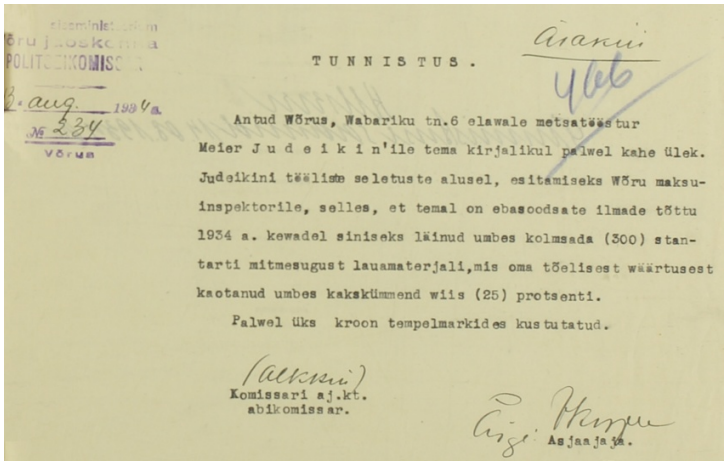

Võru jaoskonna POLITSEIKOMISC
3. aug. 1934 a.
№ 234
Võrus

Ärakiri
466

TUNNISTUS.

Antud Wõrus, Wabariku tn.6 elawale metsatööstur Meier J u d e i k i n'ile tema kirjalikul palwel kahe ülek. Judeikini töölise seletuste alusel, esitamiseks Wõru maksuinspektorile, selles, et temal on ebasoodsate ilmade tõttu 1934 a. kewadel siniseks läinud umbes kolmsada (300) standarti mitmesugust lauamaterjali, mis oma tõelisest wäärtusest kaotanud umbes kakskümmend wiis (25) protsenti.

Palwel üks kroon tempelmarkides kustutatud.

(allkiri)
Komissari aj.kt.
abikomissar.

Asjaajaja.

Tunnistus toimikust "Isikutele väljaantud mitmesuguste tunnistuste ärakirjad koos avaldustega" allikas: Rahvusarhiiv, ERA.29.4.695

1934–1935

Lauavabrikute sisseseaded vajasid aeg-ajalt uuendamist. Nii uuendati 1934. aasta sügisel sisseseadet Meier Judeikini saeveskis Põlvas.

31. oktoobril koostatud Eesti Tööliste Kinnitus-Ühisuse esindaja revideerimisakti kohaselt viidi Põlvas asunud höövelmasin Tallinnasse ning saeveskisse toodi üks pilpamasin, mille võlli teises otsas paiknes väike kreissaag.

Kümme kuud hiljem, 1935. aasta augustis teostatud revideerimise kohaselt olid Põlva lauavabrikus kasutusel järgmised masinad: üks 20-hobujõuline lokomobiil, üks saekaater, üks servamismasin ehk keti ettevedamisega seimer, üks kappsaag (pendelsaag), üks smirgelkäi, üks käsitsi etteandmisega pilpasaag, üks automaatse etteandmisega pilpasaag, üks dünamo ning üks käsipuurmasin.

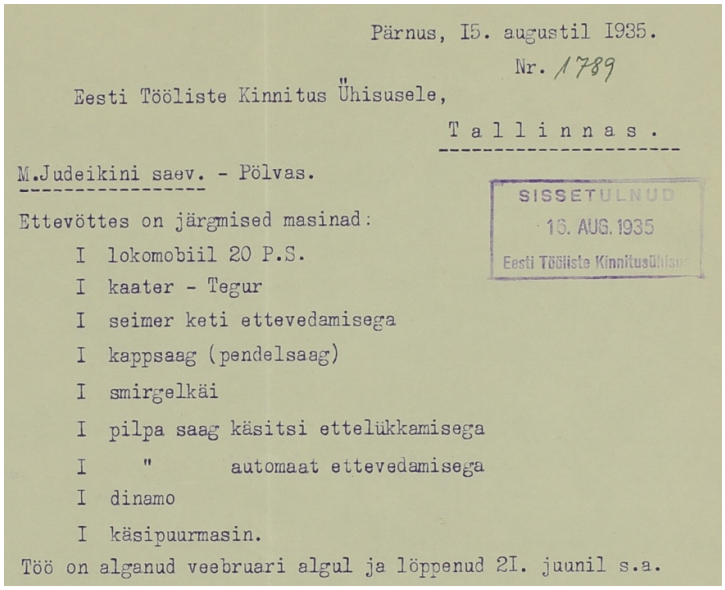

Pärnus, 15. augustil 1935.

Nr. 1789

Eesti Tööliste Kinnitus Ühisusele,

Tallinnas.

M.Judeikini saev. - Põlvas.

SISSETULNUD 16. AUG. 1935 Eesti Tööliste Kinnitusühisus

Ettevöttes on järgmised masinad:

I lokomobiil 20 P.S.
I kaater - Tegur
I seimer keti ettevedamisega
I kappsaag (pendelsaag)
I smirgelkäi
I pilpa saag käsitsi ettelükkamisega
I " automaat ettevedamisega
I dinamo
I käsipuurmasin.

Töö on alganud veebruari algul ja löppenud 2I. juunil s.a.

Revideerimisakti väljavõte toimikust "Meier Judeikini saeveski Põlvas, Võrumaal" allikas: Rahvusarhiiv, ERA.842.1.1323

1934

1934. aastal hakati ajalehtedes reklaamima samal aastal taasavatud Tallinna lauavabriku ning sellega samal aadressil asuva Meier Judeikini laualao teenuseid.

Veoautode omanikele pakuti teenimisvõimalust palkide veol. Saagimiseks ja ümbertöötamiseks võeti vastu igasugust võõrast metsamaterjali ning müüdi laias valikus kuivi ehitus- ja tislerimaterjale. Kuulutuste järgi oli ehitusmaterjalide ladu ka kõige soodsam ostukoht.

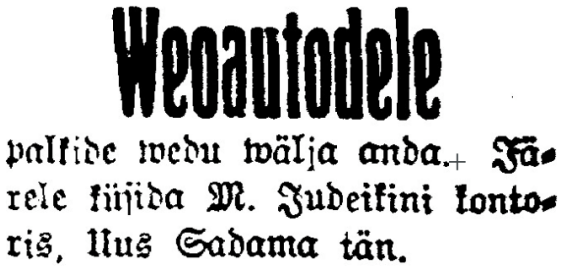

Weoautodele palkide wedu wälja anda. Färele küsida M. Judeikini kontoris, Uus Sadama tän.

METSAEKSPORT-ÄRI
MEIER JUDEIKIN
Tallinna osakond: Uus Sadama 11, tel. 428-09
Müüb: kuivi ehitus- ja tisleri-materjale, eriti suures valikus.
Võtab oma saeveskisse igasugust võõrast metsamaterjali saagimiseks ja ümber-töötamiseks. Töötasu mõõdukas.

Reklaamkuulutused ajalehtedes "Päewaleht" 14. aprillil ja "Pealinna Teataja" 19. mail 1934

Reklaamkuulutus ajalehes "Uudisleht" 17. juunil 1934

1934. aasta talvel alustati kõikides Meier Judeikinile kuulunud saeveskites metsamaterjalide lõikamist ning hakati vastu võtma töid ehitusmaterjalide valmistamiseks. Selle kohta teatati 1. veebruaril ajalehes "Võitlus: Eesti Vabadussõjalaste Keskliidu häälekandja".

Koos lauavabrikutega Võrus, Mustvees, Põlvas ja Tapal hakati koondreklaamides mainima ka Tallinna saeveskit. Uues kuulutustes rõhutati, et muu hulgas müüakse saepuru ja puujätiseid.

Reklaamkuulutused ajalehes "Maaleht" 13. veebruaril ja 12. aprillil 1934

Metsaeksport-äri

MEIER JUDEIKIN

ostab

igal pool piiramata arwul eksportlaudu, kaswawat metsa, okaspuupalke, lehtpuupakke, propse jne.;

müüb

soodsate hindadega kuiwi ehitus- ja tislerimaterjale, eriti suures walikus kase- ja lepalaudu, en-gros 20% hinnaalandus

Saeweskid:

Tallinnas: Uus-Sadama 11, kõnetraat 428-09
Mustwees: Petrogradi 211, kõnetraat 15
Wõrus: Wabriku 6, kõnetraat 89
Põlwas: raudteejaama juures, kõnetraat 4-e
Tapal: raudteejaama ligidal

Metsaeksport-äri

Meier Judeikin

OSTAB

igal pool piiramata arvul eksportlaudu, kasvavat metsa, okaspuupalke, lehtpuupakke, propse.

MÜÜB

soodsate hindadega kuivi ehitus- ja tislerimaterjale, eriti suures valikus kase- ja lepalaudu, en gros 20% hinnaalandust.

Saeveskid:

Võrus: Vabriku 6, kõnetraat 89.
Põlvas: Raudteejaama juures, kõnetr. 4-e.
Tallinnas: Uus-Sadam 11, kõnetr. 428-09.
Mustvees: Petrogradi 211, kõnetraat 15.
Tapal: Raudteej. ligidal.

Jahuveskid:

Võrus ja Mustvees toimetavad kõiki jahvatustöid nagu:

lihtjahvatus, kruubid, tangud jne.

korralikult, kiiresti ja odavasti.

Reklaamkuulutused ajalehtedes "Spordi Ringvaade" 1. juunil ja "Wõru Teataja" 30. juunil 1934

Ka Tapa saeveskile tehti mõni eraldiseisev reklaam. Näiteks teatati 27. jaanuaril ajalehes "Tapa Sõnumed", et lisaks okaspuupalkide, haavapakkude ja metsatükkide ostusoovile on alanud ka kasepakkude ostmine.

Firma M. Judeikin, Tapa osakond.

Ostetakse piiramata arvul:

okaspuu palke, haavapakke ja igasuguseid metsatükke.

Alanud ka kasepakkude ostmine.

Makstakse kõrgemat hinda! Raha wäljamaksmine kohe.

Lähemaid teateid saab Tapa lauawabrikust, telefon Tapa 28.

Firma Judeikin

Tapa osakond.

Kevadel avaldati soovi müüa täiesti töökorras firma "Marshall, Sons & Co. Ltd" 33/50-hobujõuline lokomobiil ning osta võimsam, ehk 80–120-hobujõuline lokomobiil, mis oli vajalik Mustvees asunud saeveski jaoks. Vastav kuulutus ilmus 17. märtsil ajalehes "Päewaleht".

Müün ja ostan

lokomobilli.

Müün täiesti töökorras lokomobilli 33/50 hob.-j., „Marshall, Sons & Co. Limited".
Ostan täiesti töökorras lokomobilli 80—120 hob.-j.
M. Judeikini saeweski Muftwees, telef. 15.

Suvel aga võeti Võrus vastu tellimusi aia- ja puuvilja hooajaks – valmistati igasuguseid aia- ja puuviljakaste eksport- ja siseturu jaoks. Töörohkuse tõttu soovitati tellimustega ruttu tegutseda. Sellekohane reklaamkuulutus ilmus 30. juunil väljaandes "Vaba Sõna: rahvuslik informatsioonileht ilma erakondliku kuuluvuseta".

Meier Judeikin
Metsatööstus ja kaubandus, Võrus.
Kõnetraat 89. Vabriku tn. 6.
Võetakse vastu **tellimisi** aia- ja puuvilja hoosjaks igasugusta eksport- ja siseturu **aia- ja puuvilja kastide** peale.
Töörohkuse tõttu palume tellimistega rutata.

1934

1934. aasta oli viimane, mil Meier Judeikini metsaäri poolt ülesehitatud ja 1927. aastal tegevust alustanud Tapa saeveski töötas tema nime all. Aastavahetusel vahetas saeveski omanikku, kelleks sai Võrust pärit Hugo Elmar Ullay [1].

Sündmus leidis kajastust ka ajalehtedes. Nii kirjutas 4. jaanuaril 1935 väljaanne "Järwa Teataja", et:

"Tapa metsatööstus on aastavahetusel läinud üle senise omaniku Meier Judeikini käest uue peremehe Hullai [1] kätte. Senini töötas metsatööstus suuremate puudujääkidega. Uus omanik kavatseb täiendada tööstuse sisseseadet, mis osutunud võrdlemisi puudulikuks. Ka on uus omanik ostnud Tapa ümbruskonnast suuremal määral metsa, mille ümbertöötamisele tahab asuda juba käesoleval talvel."

Omaniku vahetusest rääkiv uudis ilmus ka 7. jaanuaril 1935 ajalehes "Maaleht":

"Tapal pikemat aega tegutsenud Meier Judeikini metsatööstus, mis viimastel aastatel tegutsemise alal kahjusid kannud, on uuest aastast alates uue omaniku Hullai kätte üle läinud. Viimane on asunud senise puuduliku saeveski sisseseade täiendamisele. Ümbruskonna metsadest on uus metsatööstus ostnud suuremal hulgal metsa, mille talve jooksul välja vedada ja ümber töötada tahab."

[1] Hugo Elmari perekonnanime kirjutati erinevates allikates erinevalt – Ullay, Ulla, Hullai. Tema kätte läinud saeveski põles 1938. aastal maha. Tööstus koosnes kahest puuehitisest, mis mõlemad koos sisseseadega täielikult tules hävisid. Hugo ise suri Saksamaal 1943. aastal.

Vaade endisele Meier Judeikini saeveski hoonele Tapal aastal 1937
foto: Hansa Antiik

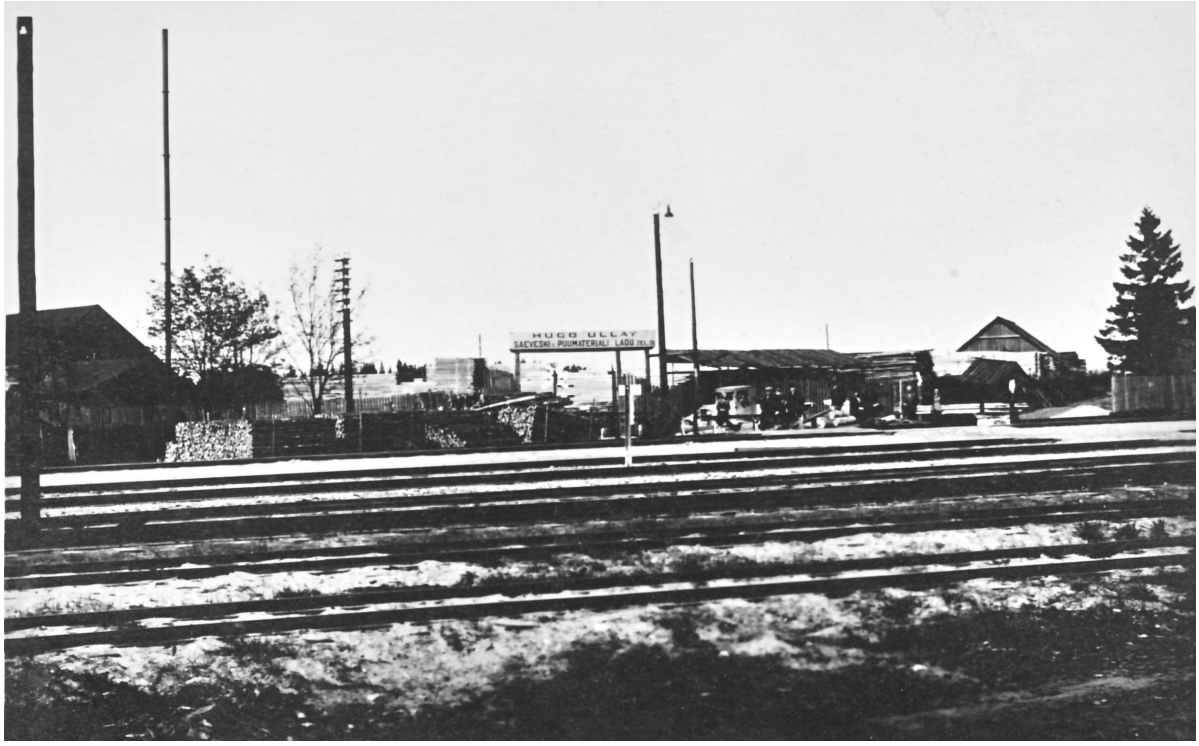

Vaade endisele Meier Judeikini lauatööstusele Tapal, "juudi raudteeülesõidu" juurest aastal 1937
foto: Hansa Antiik

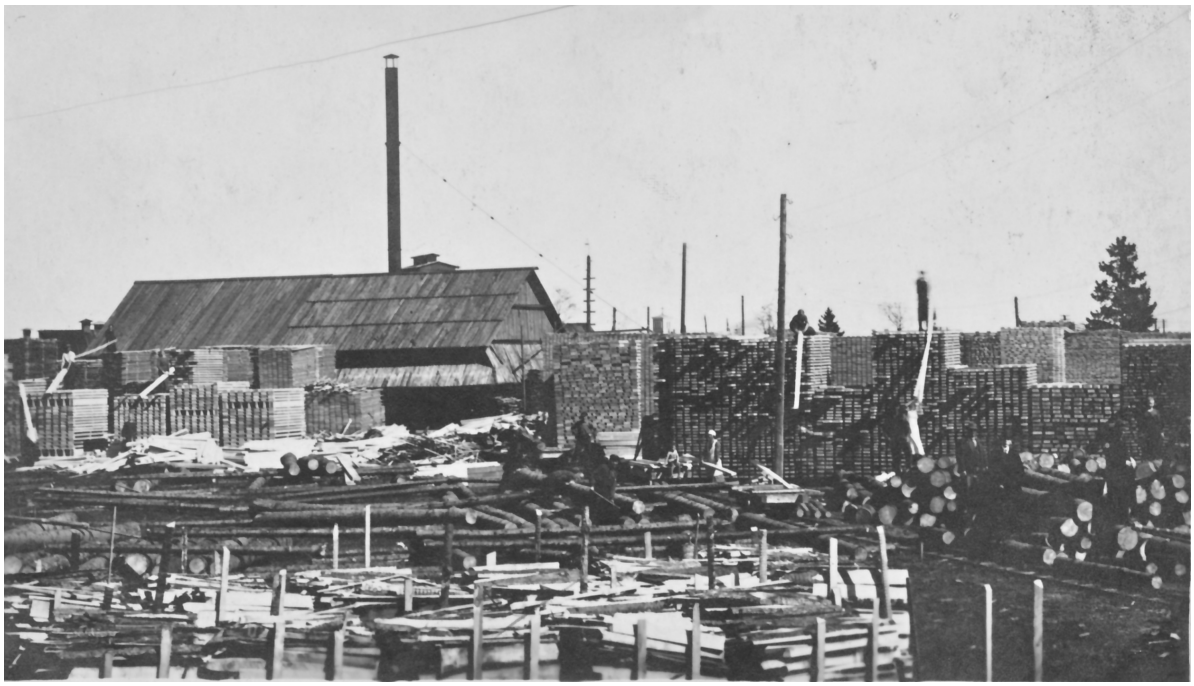

Vaade endisele Meier Judeikini lauatööstusele Tapal aastal 1937
foto: Hansa Antiik

Vaade endisele Meier Judeikini lauatööstusele Tapal aastal 1937
foto: Hansa Antiik

1935–1936

1935. aasta suvel, 1. juulil alustas tegevust uus firma nimega “Meier Judeikin ja Pojad”. Uue täisühingu ärialaks registreeriti metsatööstus ja -kaubandus, ehk metsamaterjalidega kauplemine nii sise- kui välismaal, metsamaterjali ümbertöötamine jms.

Emafirma Võrus ja kõik selle osakonnad erinevates linnades, mis seni tegutsesid “Meier Judeikini” nime all, hakkasid kandma uut nime, sealhulgas:

I järgu kaubandusettevõte Võrus, Vabriku tänav 6 (metsaäri)
VI järgu tööstusettevõte Võrus, Vabriku tänav 6 (saeveski)
VI järgu tööstusettevõte Põlvas, raudteejaama juures (saeveski)
VI järgu tööstusettevõte Mustvees, Petrogradi tänav 211 (saeveski)

Lepingus oli kirjas, et Meier Judeikin, Mooses Judeikin ja Solomon Judeikin on täisühingu kõik üheõiguslikud täisosanikud, kes vastutavad kõigi firma tegevuse ja kohustuste eest kogu oma varaga, nii ühiselt kui ka igaüks eraldi.

Lepingu kohaselt jäi ettevõtte esindajaks täisosanik Meier Judeikin. Ühingu osakapitaliks oli 15 000 krooni. Uus firma registreeriti äriregistris №1901 all 20. jaanuaril 1936.

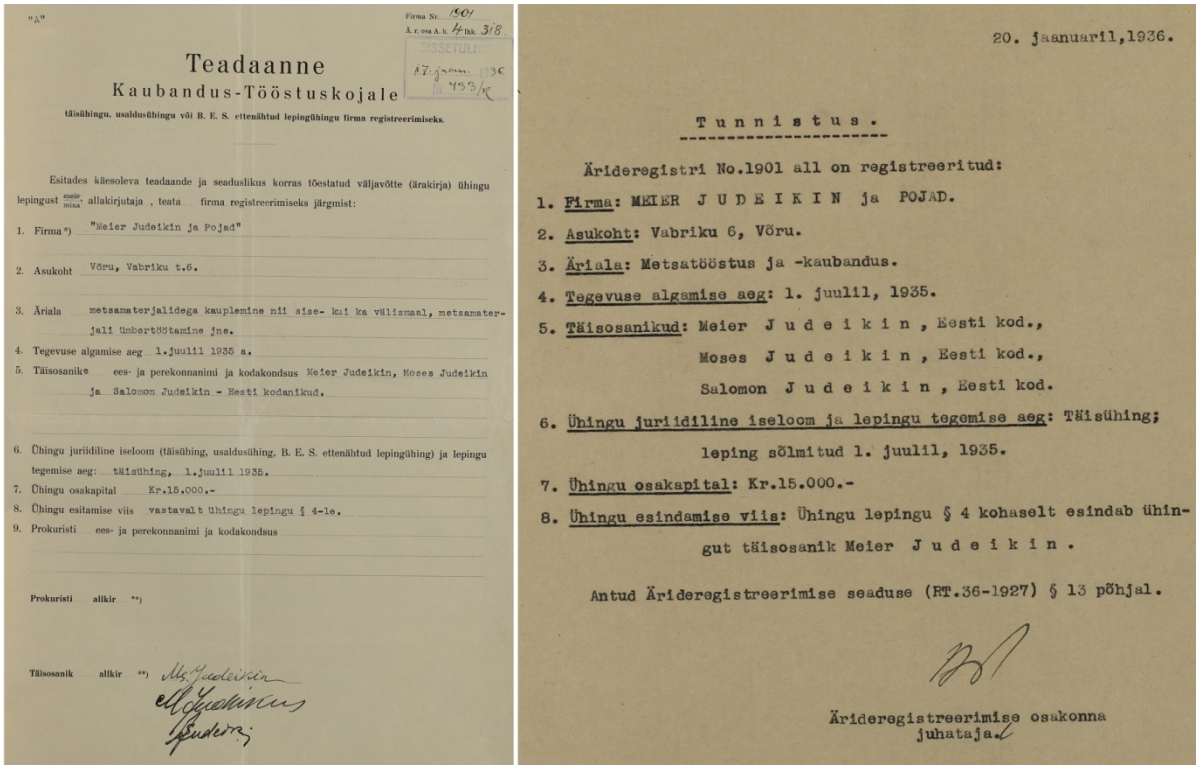

"A"

Firma Nr. 1901
Ä. r. osa A. k. 4/lk. 318

SISSETULN.
17. jaan. 1936
nr. 493/R

Teadaanne
Kaubandus-Tööstuskojale

täisühingu, usaldusühingu või B. E. S. ettenähtud lepingühingu firma registreerimiseks.

Esitades käesoleva teadaande ja seaduslikus korras tõestatud väljavõtte (ärakirja) ühingu lepingust meie-mina allakirjutaja, teata firma registreerimiseks järgmist:

1. Firma*) "Meier Judeikin ja Pojad"
2. Asukoht Võru, Vabriku t.6.
3. Äriala metsamaterjalidega kauplemine nii sise- kui ka välismaal, metsamaterjali ümbertöötamine jne.
4. Tegevuse algamise aeg 1.juulil 1935 a.
5. Täisosanike ees- ja perekonnanimi ja kodakondsus Meier Judeikin, Moses Judeikin ja Salomon Judeikin - Eesti kodanikud.
6. Ühingu juriidiline iseloom (täisühing, usaldusühing, B. E. S. ettenähtud lepingühing) ja lepingu tegemise aeg: täisühing, 1.juulil 1935.
7. Ühingu osakapital Kr.15.000.-
8. Ühingu esitamise viis vastavalt ühingu lepingu § 4-le.
9. Prokuristi ees- ja perekonnanimi ja kodakondsus

Prokuristi allkir **)

Täisosanik allkir **)

20. jaanuaril,1936.

Tunnistus.

Äriderегistri No.1901 all on registreeritud:

1. Firma: MEIER JUDEIKIN ja POJAD.
2. Asukoht: Vabriku 6, Võru.
3. Äriala: Metsatööstus ja -kaubandus.
4. Tegevuse algamise aeg: 1. juulil, 1935.
5. Täisosanikud: Meier Judeikin, Eesti kod.,
   Moses Judeikin, Eesti kod.,
   Salomon Judeikin, Eesti kod.
6. Ühingu juriidiline iseloom ja lepingu tegemise aeg: Täisühing;
   leping sõlmitud 1. juulil, 1935.
7. Ühingu osakapital: Kr.15.000.-
8. Ühingu esindamise viis: Ühingu lepingu § 4 kohaselt esindab ühingut täisosanik Meier Judeikin.

Antud Äriderегistreerimise seaduse (RT.36-1927) § 13 põhjal.

Äriderегistreerimise osakonna juhataja.

Registreerimisteadaanne ja tunnistus toimikust "Meier Judeikin ja Pojad metsa- ja puidutööstus" allikas: Rahvusarhiiv, ERA.891.2.1901

Ka puiduladu Tallinnas, aadressil Uus-Sadama tänav 11, hakkas kuuluma firmale "Meier Judeikin ja Pojad". Samal aadressil asunud saeveski jätkas aga tööd endiselt Meieri poja, Mooses Judeikini nime all.

Suure ettevõtte juriidiline struktuur ajas segadusse isegi tööinspektori, kes õiendas ühel hetkel Tallinna tööstust revideerides, et:

"Meier Judeikini metsamaterjali laotöödega ei olevat seotud tööd kreissae peal, mis asub Mooses Judeikini puuhoovi peal. Kuid on raske selgeks teha, kus algab ja lõpeb ühe omaniku ja teise omaniku töö. Mooses Judeikini kreissaag seisab kontori ees, kus asuvad laotööd, kuna Mooses Judeikini saeveski asub tagahoovi peal."

Väljavaated 1936. aastaks olid Tallinna saeveski jaoks üsna kehvad. Kui eelneval aastal töötati kokku üheksa kuu jooksul, siis 1936-ndal oleks saeveski prognooside kohaselt saanud töötada kõige enam kolm kuud.

Põhjusena tõi Meier Judeikin välja asjaolu, et tal ei olnud võimalik saeveskile uueks hooajaks osta nimetamisväärses koguses palke. Seoses sellega pöördus metsatööstur Eesti Tööliste Kinnitus-Ühisuse poole palvega võtta nimetatud põhjus arvesse aasta esialgse kindlustusmaksu määramisel ning vähendada seda eelmise aastaga võrreldes ühe kolmandiku võrra. Vastasel korral oleks ta enda sõnul sunnitud ette maksma summasid, mida tal 1936. aasta eest kindlasti tasuda ei tuleks.

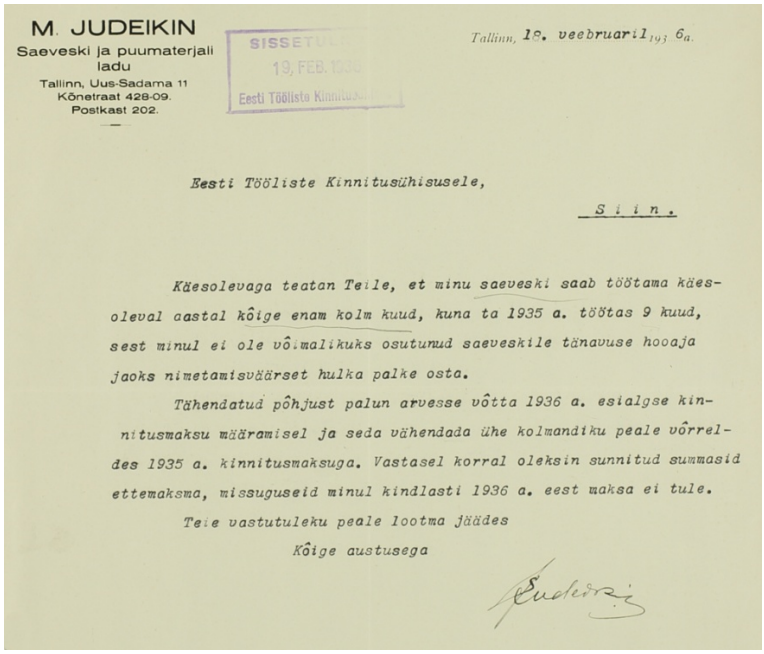

M. JUDEIKIN
Saeveski ja puumaterjali ladu
Tallinn, Uus-Sadama 11
Kõnetraat 428-09.
Postkast 202.

SISSETULI
19. FEB. 1936
Eesti Tööliste Kinnitusühisus

Tallinn, 18. veebruaril 1936 a.

Eesti Tööliste Kinnitusühisusele,

Siin.

Käesolevaga teatan Teile, et minu saeveski saab töötama käesoleval aastal kõige enam kolm kuud, kuna ta 1935 a. töötas 9 kuud, sest minul ei ole võimalikuks osutunud saeveskile tänavuse hooaja jaoks nimetamisväärset hulka palke osta.

Tähendatud põhjust palun arvesse võtta 1936 a. esialgse kinnitusmaksu määramisel ja seda vähendada ühe kolmandiku peale võrreldes 1935 a. kinnitusmaksuga. Vastasel korral oleksin sunnitud summasid ettemaksma, missuguseid minul kindlasti 1936 a. eest maksa ei tule.

Teie vastutuleku peale lootma jäädes

Kõige austusega

Judeikin

Palvekiri toimikust "Meier Judeikini laualadu Tallinnas Koplis"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.842.1.1318

Meier Judeikini Tallinna laualao omanikud ja töölised jäid 1930-ndatel fotole. Alloleva pildi keskel kolmandas reas seisab Meier Judeikin ise (valges särgis). Tema läheduses, kõrgendusel, seisavad pojad: vasakul Mooses (poolpöördes, heledamas särgis) ning paremal Solomon (tumedamas särgis, prillidega). Tagaplaanil on näha suuri lauavirnu.

Meier Judeikini Tallinna laualao omanikud ja töölised 1930-ndatel
foto: Toomas Karjahärmi fond, EFA.712.0.205896

Erilist tähelepanu eeloleval grupipildil väärivad ka hobused. Meier Judeikini firma kasutas neid laualao liikuva reklaamina. Hobuse looga peal oli kirjas ettevõtte aadress ja telefoninumber. Selgub, et ka tol ajal kasutati osavalt erinevaid turundusvõtteid.

1935

Võru suurematelt äridelt paluti aeg-ajalt abi erinevate loteriide läbiviimiseks ettenähtud auhindade annetamisel. Jutt võis käia näiteks Vabatahtliku tuletõrje või Kaitseliidu korraldatud üritustest.

1935. aasta suvel andis Meier Judeikin koos riidekaupmehest venna Samueliga oma panuse Võru tuletõrje suvepeo loterii auhinnafondi. Metsaäri poolt oli välja pandud kaks sülda puid. “10 sendiga piimalehm” – sellise pealkirjaga ilmus 2. juulil uudis ajalehes “Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja”.

10 sendiga piimalehm

Loterii Wõru tuletõrje suvepeol, mis jätab warju kõik seniolnud.

“Loterii Võru tuletõrje suvepeol, mis jätab varju kõik seniolnud. Pühapäeval, 7. juulil toimub Kasaritsa-Kirepil Võru vabatahtliku tuletõrjeühingu suur suvepidu. Pidustuste suurpunktiks kujuneb kahtlemata loterii, kus võib juba esimese kümne sendiga võita maailmatuväärtuslikke asju. Eilseni on loteriile annetatud järgmisi väärtuslikke esemeid: Tuletõrje ühing paneb omalt poolt loositõmbamisele värskelt lüpsmasaanud piimalehma, Onno poolt on mullikas, Lume poolt siga, kaupmees Sikalt kott jahu, Scherilt mantel meesterahvale, Judeikinilt naisterahva mantel, Rosenblumilt ülikonnariie, Veskelt lauakell, metsakaupmees Judeikinilt kaks sülda puid, Jursilt saapaid, siis veel teistelt kuus kana, raadioaparaate, tasuta ajalehti jne. jne. Paljud annetajad hoiavad oma annetusi veel saladuses, et lõpuks trumbata teisi üle. Korjandus on käimas ja hulk väärtuslikke asju veel juurde tulemas. Suvepidu Kirepis algab pühapäeval juba kell üks päeval.”

1935

1935. aastal kasutati metsaäri reklaamimisel peamiselt koondkuulutusi, milles loetleti Võru, Mustvee ja Põlva saeveskite ning Võru ja Mustvee jahuveskite pakutavad teenused. Muu hulgas pakuti ka võimalust katuselaudade ja -sindlite valmistamiseks.

Meier Judeikin

Metsatööstus ja kaubandus.

Postk. 35. Wõrus, Wabriku t. 6, telefon 89.

Osakonnad: Põlwa raudteejaamas, õnetr. Põlwa 4-e. Mustwee, õnetraat 15.

Ostab: õrgema hinnaga metsatükke, igasugust metsamaterjali: palke, laudu, propse.

Müüb: alandatud hindadega igasuguseid ehitusmaterjale, hööweldatud ja hööweldamata laudu ja planke.

Töö kiire ja korralik.

Saeweskid Wõrus, Mustwees ja Põlvas:

wõtawad palke saagida, laudu kantida. Walmistatakse katuselaudu soontega ja limo.

Jahuweskid Wõrus ja Mustwees:

wõtawad terawilja wastu jahwatamiseks, tehakse tangu, kruupe ja ülesõela jahu.

Hinnad wäljaspool wõistlust.

MEIER JUDEIKIN

Metsatööstus ja kaubandus

Wõrus, Wabriku tänaw 6, postk. 35, telefon 89.

Osakonnad **Põlwas** (raudteej.) tel. 4-e, **Mustwees** tel. 15.

Saeweskid

ostawad metsatükke õrgema hinnaga, igasugust metsamaterjali: palke, laudu, propse jne.

Müüwad: alandatud hindadega igasuguseid ehitusmaterjale, hööweldatud ja hööweldamata laudu, planke jne.

Wõtawad wastu: palke saagida, laudu kantida ja hööweldada. Walmistatakse katuse laudu ja sindleid.

Jahuweskid

Wõrus ja Mustwees walmistawad igasug. jahu, tangu, kruupe ja ülesõela jahu.

Töö kiire ja korralik. **Hinnad wäljaspool wõistlust.**

Reklaamkuulutused ajalehtedes "Wõru Teataja" 14. septembril ja "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja" 17. septembril 1935

Üks kohalikku mõõtu kuulutus ilmus 30. jaanuaril ajalehes "Wirumaa Teataja". See teatas, et firma "Judeikin" ostab suures koguses häid okaspuupalke ja kuusepakke. Vastuvõtt ja teated Keimani [1] saeveskis endise Einbergi hoovis.

F-ma Judeikin ostab suuremal arvul häid

okaspuupalke

ja

kuuse pakke.

Vastuvõtt ja teated Keimani saeveskis end. Einbergi hoovis, vastu raudtee kaubahoovi.

Ostmine algab 4. veebruaril.

[1] jutt käib Mart Keimannist, kes pidas 1930-ndate keskel lauavabrikut Rakveres, aadressil Jaama tänav 25.

Mart Keimann (valges särgis, lipsuga) koos töölistega enda saeveski hoovis Rakveres
foto: Hansa Antiik

1936

1930. aastate keskel hakati nii riigitasandil kui ka ajakirjanduses lööma häirekella, et liiga palju metsa raiutakse ja viiakse välja välismaale ning et metsade majandamine Eestis vajab riigi sekkumist ja reguleerimist.

Antud teemat käsitles põhjalikult 19. detsembril 1936 ajaleht "Esmaspäev: Piltidega nädalleht" ülevaatliku artikliga "Metsas jääb vaiksemaks. Puudele antakse armuaega. Kus asuvad veel meie põlislaaned? Läinud aastal tegutses 745 metsatööstust!". Tekstis mainiti ka Meier Judeikini tööstust.

"Petseri konvendi koosolekul tõendas hiljuti põllutöökoja esindaja Ojamaa, et küttepuude puuduse tõttu paljud perekonnad Petserimaal on talvel sunnitud külma kannatama. Küttepuudest olevat nii suur puudus, et viimases hädas mitmel pool raiutavat juba noort metsa. Kahtlemata igal pool Eestis asi veel nii hull pole, kuid selliselt kirjeldatuna on lood Petseri pool küll kaunis hirmuäratavaks hoiatuseks mujalgi asuvatele.

Meie metsad on seevõrra kokku kuivanud, et sugugi pole imestada hiljuti maksmapandud uue korra üle, millega metsaeksporti hakkab juhtima riik. Tänavu on ka riigimetsades maha võetavate puude hulka märksa piiratud. Ka talumeeste hulgas tehakse tugevasti selgitustööd, et need metsaga kergemeelselt ümber ei käiks. Kui palju sel teel veel päästa suudetakse ja kui palju kulub aega, enne kui Eesti metsade poolest jälle normaalsele järjele jõuab, seda näitab tulevik.

Üks on päris selge – metsaekspordi juhtimise minnes riigi kätte on möödunud suure hulga eksportööride ja metsaäride "head ajad". Juba ongi neist terve rida likvideerumas ja pole kahtlust, et teisedki lähemas tulevikus neile järgnevad. Niisiis on üks osa meie kaubandusajaloost jõudnud verstapostini. Kuna nüüd on käimas veel viimsed metsaoperatsioonid, pole huvituseta teelahkmel tagasi vaadata ja pilku heita metsadesse ka sellistena, nagu neid võtab üle uus järk meie metsamajanduses.

Kui juttu on metsade hävimisest, siis peab küll ütlema, et talumetsadega on asi läinud veelgi kiiremini kui riigimetsadega, kuigi ka viimastega on käidud omal ajal ümber õige pillavalt. Viimase põllumajandusliku loenduse andmetel oli meil talumaadest metsa all veel ainult 16 104 hektarit, ehk 5,2%. Et kõige kehvemad on metsa poolest talud Lääne- ja Saaremaal, see on veel arusaadav. Sama loenduse andmetel selgub aga ka, et Virumaa, mida üldiselt nimetatakse meie metsarikkamaks rajooniks, omab talumetsi ainult 7,5% talumaade kogusuurusest, kuigi armuliselt on Virumaal siiski veel talumetsi rohkem, kui üheski teises maakonnas 28 617 hektarit.

Kõige paremini on talumeestel metsad säilinud veel Lõuna-Eestis, kust eksportimise võimalused raskemad. Nii Petserimaal on talumaadest metsa all veel 14,3%, Võrumaal 8,2% ja Valgamaal 8%. Ja pole ka imestada, kui meelde tuletame, et näiteks läinud aastal töötas Eestis veel tervelt 745 mitmesugust metsatööstust!

Viimasel kuuel aastal on meil raiutud keskmiselt maha metsa 3 900 000 tihumeetrit, ehk ümmarguselt 5 000 000 kantmeetrit puid aastas. Sellest hulgast saadi riigimetsadest 2 566 000 ja erametsadest umbes 1 406 660 tihumeetrit. Viimaste kohta puudub küll täpne arvepidamine, kuna põllutööministeeriumi järelevalve alla kuuluvad vaid need erametsad, mis on suuremad kui 56 hektaari. Väiksematel aladel võib maamees talitada vabalt oma äranägemise järele.

Tänavu on riigimetsades juba maksmas tagasihoidlikumad normid. Puudest lagedaks võetakse ainult 6 360 hektaari maad. Lisaks sellele tuulemurded ja läbiraided. Nii tuleks kokku vast müügile

2 400 000 tihumeetrit puid. Lisaks sellele erametsad. Kavas on aga ette nähtud riigimetsadest maharaiutava puumaterjali hulk viia vähemalt 2 000 000 tihumeetrile. Kuna riigimetsades mahavõetavatest puudest seniste kogemuste kohaselt on läinud pisut üle poole küttepuudeks, siis riigimetsade hoidmine tähendaks Eestile aastas umbes 400 000 kantmeetrit kütet vähem senisest. Pole imestada et sügisel kohe puuhinnad hakkasid tõusma. Selle tõttu ongi viimasel ajal nii palju juttu küttereformi vajalikkusest.

Reformi on hakatud ka teostama. Kui seni kännustikud jäävad lihtsalt mädanema, siis tänavu oli märgata juba hoogu kändude juurimisel. Ülesvõetud kännumaterjali hulk tõusis järsku kolmekordseks, andes juba üle 30 000 kantmeetri väga väärtuslikku küttematerjali. Samuti ei põletata enam raielankidel hagusid ära, et "maad puhastada," nagu see veel kuni viimase ajani kombeks oli. Maamees on muutunud tähelepanelikuks ja teab juba, et ka hagu on küttematerjalina küllaltki hinnaline. Metsamaterjali säästmiseks on juba teisigi samme astutud. Nii terve rida tööstusi on tänavu puuküttelt üle läinud, mis toob aastas puudematerjali kokkuhoidu umbes 190 000 kantmeetrit, mis võimaldab juba ise jätta kasvama 1 900 tiinu metsa senisest rohkem.

Kahtlemata pole kerge endale kujutleda seda hiiglapuumaterjali, mis aasta jooksul meie metsadest välja veetakse küll palkidena, propsidena või tavalise küttepuuna. Katsume teha asja piltlikumaks. Kui laoksime kõik selle puumaterjali hästi tihedalt virna, siis saaksime hiigelriida, mille kõrgus oleks Oleviste kiriku tipuni ja ümberlangemist poleks ka nii kergesti karta, sest riida ümbermõõt oleks 4 000 meetrit! Kõige selle hiiglahulga metsa mahavõtmisel ja ümbertöötamisel, nagu juba öeldud, tegeles meil veel hiljuti 745 tööstust.

Neist kõige rohkem asub Pärnu- ja Saaremaal, kummaski üle 140. Pole siis imestada ka, et seal metsad aina kaovad, nagu kevadine lumi. Saaremaal üksi töötab veel tänavu AS "B. Minkov ja Poegadel" 100 saeveskit. Kuid ega nemad pole Saaremaal ainukesed. Seal on saeveskeid veel aktsiaseltsil "Eesti saeveskid". E. Bergmannil on oma saeveskid Mustjalas, Leisis, Pihtlas ja Loonas. Peale selle väiksemad ettevõtted. Valgamaal on eriti agarate suurärimeestena metsa alal tuntud rida juudisoost ettevõtjaid. "Jossel Schein ja Pojad" ning J. H. Kaplan, "Vennad Schein E. ja A. & Ko" jt. on firmad, mis Valgamaal panevad sadu metsatöölisi "jalge vahelt läbi vaatama".

See vaatamine pole sugugi piltlik võrdlus, vaid metsarahva hulgas tuntud võte. Nimelt on metsatöölised pannud tähele, et on olemas õige lihtne viis puu kõrguse ligikaudseks kindlakstegemiseks, mis puu mahalaskmise juures suure tähtsusega. Umbkaudseks kõrguse määramiseks pole vaja muud, kui tööline vaatab endal jalgevahelt läbi metsa poole. Tuleb mõõdetavast puust taganeda eemale niikaua, kuni hakkab sel iseäralikul kombel vaadatuna paistma puu latv. Nüüd mõõdetakse sammudega ära asukoha kaugus puust ja see ongi puu ligikaudne kõrgus. Muidugi oleneb selle omapärase mõõtmisviisi juures palju ka mõõtja enda kehamõõtudest, kuid keskmise mehe juures, kes pole ka just "kondiväänaja", annab ta peaaegu täpsed tulemused.

Võrumaal on Meier Goldberg peaaegu sama, mis Scheinid Valgamaal. Tal töötab seal sageli kümmekond saeveskit korraga. Vanematest ja suurematest metsatööstuse firmadest on veel "J. Diks & Son Ltd.", kes töötab Pärnumaal. **Meier Judeikin töötab Virumaal tosina saeveskiga**. "Uus Balti metsatööstus" omab Moka ümbruses kümmekond saeveskit. Peale nende veel terve trobikond väiksemaid ettevõtteid.

Osaliselt ümbertöötatuna läheb sellest hiigelhulgast metsast palkidena, liipritena, laudadena, plankudena ja propsidena välismaale üle 350 000 tihumeetri. Paberitoorainetena on ekspordi nimestikus meil 88 925 tonni, mis jällegi langeb väljaveetavate metsasaaduste arvele. Viimane on aga juba ümbertöötatuna vahepeal annud kodumaal tuhandetele inimestele igapäevast leiba. Puht metsamaterjali väljaveoga tegelevaid firmasid on meil samuti terve rida, nagu saeveskitegi omanikke. Nende eksportfirmade hulgas kahtlemata kõige vanemaks on "Thomas Clayhills & Son", mis asutatud juba 1633. aastal ja mis Eestist metsamaterjali välja saatnud juba tohututes hulkades.

Kuna metsa sellisel suurel hulgal üles töötatud, siis olemegi nüüd jõudnud olukorrani, kus riigi vahelesegamine osutus paratamatuks, et kord normaalse olukorra juure võimalduks tagasi jõuda. Omamaa majandusele oleks kahtlematult suureks kasuks, kui suur hulk seda puumaterjali, mis seni otsekohe metsast välismaale saadetud, kodus ümber töötataks ja siis alles välja saadetaks."

1936. aastal oli Meier Judeikin Riigi Metsatööstusega sõlminud palkide ostu-müügilepinguid Avinurme, Rooküla, Sõmerpalu, Jõgeva, Võru, Roela, Käru, Kolu, Iisaku metskondades.

18. detsembril sõlmiti ka leping riigi kulul valmistatud matsamaterjalide müümiseks. Selle kohaselt müüs Riigi Metsatööstus firmale “Meier Judeikin ja Pojad” Erastvere metskonnas, Kuima ja Hattiku vahtkondade raiekohtadel umbes 300 tihumeetrit okaspuupalke oma tarvitamiseks või edasimüümiseks. Okaspuupalgid võisid olla osaliselt valmistatud surnud metsast.

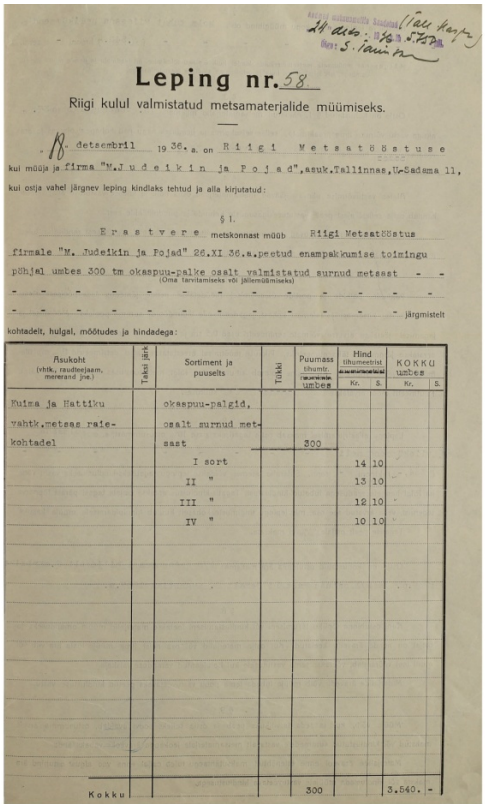

Leping nr. 58

Riigi kulul valmistatud metsamaterjalide müümiseks.

18. detsembril 1936. a. on Riigi Metsatööstuse kui müüja ja firma "M. Judeikin ja Pojad", asuk. Tallinnas, U-Sadama 11, kui ostja vahel järgnev leping kindlaks tehtud ja alla kirjutatud:

§ 1.

Erastvere metskonnast müüb Riigi Metsatööstus firmale "M. Judeikin ja Pojad" 26.XI 36. a. peetud enampakkumise toimingu põhjal umbes 300 tm okaspuu-palke osalt valmistatud surnud metsast (Oma tarvitamiseks või jälemüümiseks) - järgmistelt kohtadelt, hulgal, mõõtudes ja hindadega:

Asukoht (ehk, raudteejaam, mererand jne.)	Takso järk.	Sortiment ja puuselts	Tükki	Puumass tihumtr umbes	Hind tihumeetrist Kr.	S.	KOKKU umbes Kr.	S.
Kuima ja Hattiku vahtk. metsas raiekohtadel		okaspuu-palgid, osalt surnud metsast		300				
		I sort			14	10		
		II "			13	10		
		III "			12	10		
		IV "			10	10		
Kokku				300			3.540. -	

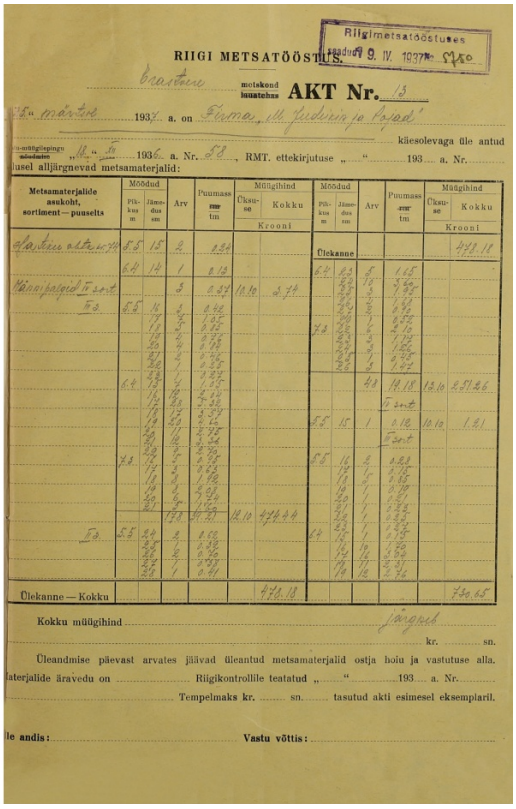

Riigimetsatööstuse

RIIGI METSATÖÖSTUS

metskond / laatokas AKT Nr. 18

Erastvere

15. märtsil 1937. a. on Firma „M. Judeikin ja Pojad" käesolevaga üle antud müügilepingu „18." „12." 1936. a. Nr. 58, RMT. ettekirjutuse „ " 193 a. Nr. järgi alljärgnevad metsamaterjalid:

Metsamaterjalide asukoht, sortiment — puuselts	Mõõdud Pikkus m	Mõõdud Jämedus sm	Arv	Puumass rm tm	Müügihind Üksuse	Müügihind Kokku (Krooni)	Mõõdud Pikkus m	Mõõdud Jämedus sm	Arv	Puumass rm tm	Müügihind Üksuse	Müügihind Kokku (Krooni)
Hattiku vahtk.	5.5	15	2	0.50								
	6.4	14	1	0.13			Ülekanne					479.18
							6.4	6.4	5	1.65		
Kõnnipalgid IV sort			5	0.37	18.10	6.74		22	10	3.96		
								22	5	1.98		
Fa.	5.5	16	1	0.44				20	5	0.90		
		17	5	1.05			7.0	20	1	0.72		
		18	2	0.45				22	3	2.10		
		20	4	0.95				22	3	1.72		
		21	1	0.25				22	3	1.60		
		26	1	0.35				22	5	2.77		
	6.4	13	1	0.13								
		15	1	0.25					48	19.18	18.10	2.51.26
		16	14	2.24						IV sort		
		17	23	3.91								
		19	20	3.80			5.5	15	1	0.12	10.10	1.21
		20	16	3.20						V sort		
		22	16	3.52								
	7.0	17	2	0.68			5.5	16	2	0.88		
		18	5	1.80				18	5	2.25		
		19	4	1.52				19	5	2.85		
		20	4	1.60				20	1	0.70		
		22	9	4.05				22	1	0.77		
			170	41.37	18.10	474.44		24	1	0.77		
Fa.	5.5	22	2	0.88			6.4	22	1	0.95		
		23	1	0.52				18	1	0.52		
		25	2	0.92				19	1	0.57		
		27	1	0.51				20	1	0.62		
Ülekanne — Kokku						479.18						730.65

Kokku müügihind järgneb kr. sn.

Üleandmise päevast arvates jäävad üleantud metsamaterjalid ostja hoiu ja vastutuse alla. Materjalide äravedu on Riigikontrollile teatatud „ " 193 a. Nr. Tempelmaks kr. sn. tasutud akti esimesel eksemplaril.

Üle andis: Vastu võttis:

Riigi Metsatööstusega sõlmitud leping ja akt toimikust “M. Judeikin ja Poegadega sõlmitud leping” allikas: Rahvusarhiiv, ERA.1085.1.9063

1936–1939

1936. aastal toimus Eestis Allveelaevastiku Sihtkapitalile [1] annetuste kogumine. Laekunud summad tulid nii ärimeestelt, sõjaväelastelt kui ka eraisikutelt. Teiste hulgas andis oma panuse ka metsatööstur Meier Judeikin, annetades 100 krooni. Tema riideärimehest vend Samuel annetas 75 krooni. Uudis annetuste kogumisest ilmus 27. jaanuaril ajalehes “Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja”.

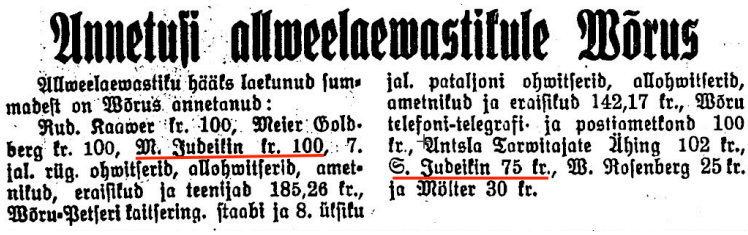

Annetusi allweelaewastikule Wõrus

Allweelaewastiku hääls laekunud summadest on Wõrus annetanud: Rud. Kaawer kr. 100, Meier Goldberg kr. 100, M. Judeikin kr. 100, 7. jal. rüg. ohwitserid, allohwitserid, ametnikud, eraisikud ja teenijad 185,26 kr., Wõru-Petseri kaitsering. staabi ja 8. üksiku jal. pataljoni ohwitserid, allohwitserid, ametnikud ja eraisikud 142,17 kr., Wõru telefoni-telegrafi- ja postiametkond 100 kr., Antsla Tarwitajate Ühing 102 kr., S. Judeikin 75 kr., W. Rosenberg 25 kr. ja Mölter 30 kr.

[1] Allveelaevastiku Sihtkapital oli aastail 1933–1940 Eestis tegutsenud ühiskondlik organisatsioon, mille esialgseks eesmärgiks oli koguda annetusi Eestile allveelaeva ehitamiseks. Hiljem korjanduse eesmärki muudeti – vahendeid koguti allveelaevade hävitaja ehitamiseks. Eesti allveelaevad Lembit ja Kalev ehitati riigi kulul.

Korjandus arenes hoogsalt ning 1937. aasta talvel peeti Tallinnas Allveelaevastiku Sihtkapitali tegelaste koosolekut. Sellel osales juhatuse liikmete kõrval rohkesti toimkondade ja abitoimkondade esindajaid ning suuremaid annetajaid – kokku üle 50 inimese. Koosoleku päevaks koostatud kokkuvõttest selgub, et suuremate isiklike annetajate hulgas oli ka Meier Judeikin, kes panustas tulevase sõjalaeva ehitusse 130 krooniga.

Suuremate summade isiklikud annetajad.
Dir. W. Sumberg, Pärnus — 1000 kr., Latsarus Bruck, Nõmmel — 400 kr., kapten A. Leisberg, Harbiinis — 750 kr., J. Schein, Walgas — 825 kr., P. Mägi, Petseris — 200 kr., K. Tern, Arsenalist — 160 kr., H. Adamson, Pärnus — 100 kr., M. Judeikin, Wõrus — 130 kr., M. Goldberg, Wõrus — 120 kr., R. Kawer, Wõrus — 110 kr., A. Laane, Pärnus — 100 kr.

Arutati ka küsimust, kas Eesti uus sõjalaev ehitatakse välismaal või riigi sadamatehases. 20. veebruaril kirjutas ajaleht "Uus Eesti", et koosolekut juhatas eruadmiral Johan Pitka, kes rõhutas, et sihtkapitali ülesanne ei ole laeva tegelik ehitamine, vaid selleks vajalike majanduslike võimaluste kindlustamine.

Laeva ehitamise kohta andis selgitusi merejõudude juhataja, mereväe kapten Grenz. Tema sõnadest selgus, et kaitseminister oli andnud merejõudude juhatajale ülesandeks pidada läbirääkimisi riigi sadamatehastega, et tagada sõjalaeva kiire ehitus korjatud summa – 200 000 krooni – ulatuses. Kalkulatsioonid näitasid siiski, et sadamatehased ei suuda ehitada laeva nii suure kiirusega, nagu oleks nõutav laeva puhul, millel oleksid ka torpeedod.

"Uus Eesti" kirjutas, et "Läinud aastal oktoobrikuus, esitati ettepanek Tallinna paaditehas Kiilile. Viimane esitas soodsa projekti, mille järele ehitatud mitmed Soome rannavalvelaevad ja mis seega proovitud. Ka kiiruse oleks see laev saanud sobiva ja vajaliku. Tuli aga uus raskus ja nimelt see, et Kiili ettevõte ei ole võimeline laevale ehitama torpeedo väljalaske seadeldist. Seda oleks võimalik teha välismaal, kuid see toob kaasa ettevõttele jälle ülesaamatuid raskusi.

Nii, et tuli loobuda ehitamisest ka Kiili juures. Jääb üle nüüd kaks võimalust. Ehitada mitte kiirlaev, mis kannaks ka torpeedosid, vaid umbes 18-sõlmeline rannavalve laev, mille ehitamist saaks läbi viia sadamatehastes. See laev oleks võimeline täitma ka saatelaeva ülesandeid. Teine võimalus on, ehitada laev välismaal. Mõlemad võimalused on kaalumisel ja nad lahendatakse otstarbekohasuse ja kasulikkuse seisukohalt."

Samal päeval sõitsid allveelaevastiku sihtkapitali koosolekust osavõtjad Kadrioru lossi, et osa võtta korjatud raha üleandmisest Riigivanemale.

28. oktoobril 1937 avati Tallinnas, Hollandi tänav 5, Allveelaevastiku sihtkapitali kesklaoplats, kus hakati vastu võtma vanametalli käimasoleva kogumiskampaania raames.

Esimesel päeval toodi 73 tonni wanametalli

Ajalehes "Päewaleht" 29. oktoobril avaldatud andmete kohaselt koguti esimesel päeval vanametalli ootustest palju rohkem:

"Juba hommikul kell 9 olid annetajad vanametalli koormatega kohal. Vanametallide vastuvõtmine kestis kogu päeva ja selle aja jooksul anti ja võeti keskladusse vastu 71 291 kilogrammi. Kuna eelmisel päeval annetati keskladusse juba 2 102 kilogrammi, siis esimese päeva õhtul oli vanametalli keskladus kogusummas 73 393 kilogrammi. Seejuures oli annetusi rahas 70 krooni, punast vaske 25 kilogrammi ja pronksi 270 kilogrammi."

Teiste annetajate seas olid ka firma "Meier Judeikin ja Pojad" Tallinna osakond, mts tõi 1 205 kilogrammi vanametalli, ning Mooses Judeikini Tallinna saeveski, mis annetas 750 kilogrammi.

Igale vanametalli annetajale anti kviitung. Normi täitnud annetajatele kingiti samas ka vastav rinna- või kinnisvaramärk, mis asub alloleval pildil väikestes karbikestes laual.

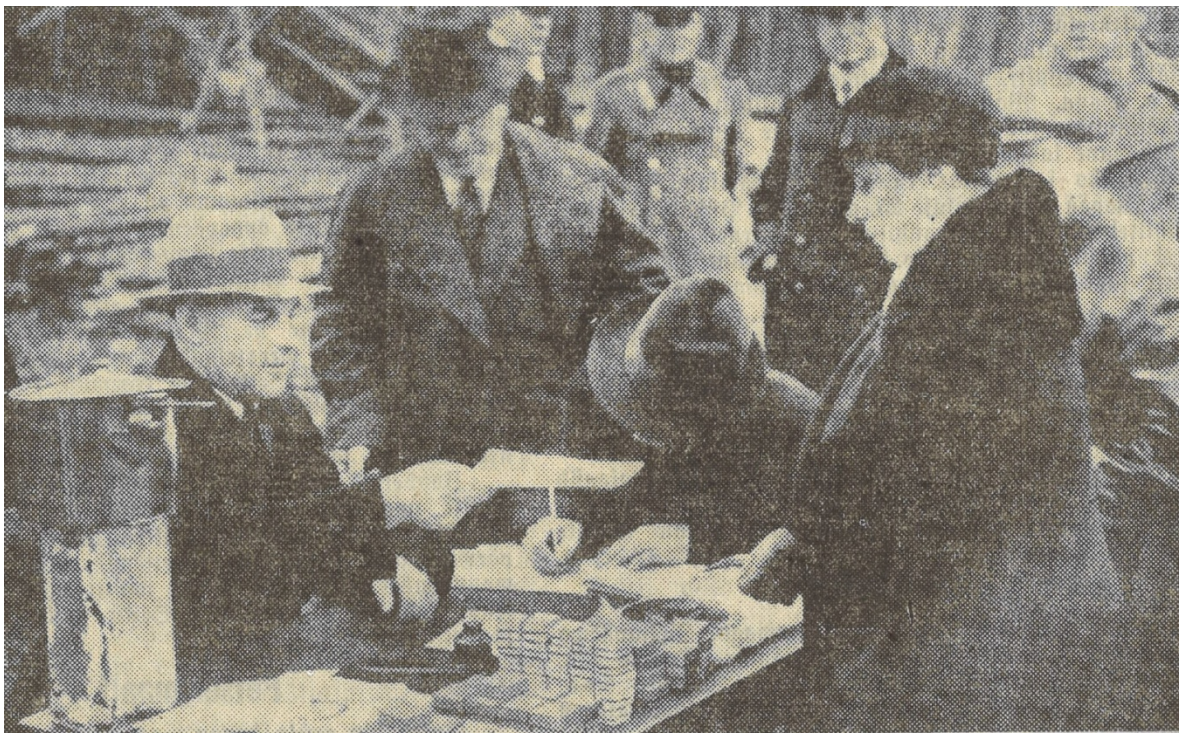

Vanametalli annetajad kogumiskampaania päeval Tallinnas
foto: ajaleht "Päewaleht" 29.10.1937

Allveelaevastiku Sihtkapitali I järgu rinnamärgid ning III ja V järgu kinnisvaramärgid
allikas: Eesti Entsüklopeedia / Osta.ee

Vanarauda koguti kokku 4 631 266 kilogrammi. Sellest oli müüdud 4 494 552 kilogrammi ja laos jäi alles 136 714 kilogrammi. Müüdud vanarauast läks kodumaale 688 tonni, ülejäänu veeti laevadega välismaale.

Peale sularaha ja vanametalli (raud, punane ja valge pronks, alumiinium, tina, tsink, babiit, kuld ja hõbe) koguti annetusi ka maal. Seal toodi kanamune, lõnga, kartuleid, jahu, liha ning üks elus kana.

Rahvusarhiivi meediateegi kodulehel saab vaadata filmikroonikat Allveelaevastiku Sihtkapitali vanametalli kogumise aktsioonist Tallinnas: https://www.meediateek.ee/film/view?id=2505

1939. aasta alguseks oli Eesti Vabariigi merejõududel sõlmitud leping mootortorpeedopaadi soetamiseks. Ostu finantseeris Allveelaevastiku Sihtkapital. 25. jaanuaril avaldas ajaleht "Uus Eesti" artikli pealkirjaga "Eesti tellis allveelaevade hävitaja. Mootortorpeedopaat, mis võib rünnata ka suuremaid laevu ja kaitsta end lennukite vastu", mis rääkis tehingu detailidest.

Eesti tellis allveelaevade hävitaja.

Muu hulgas kirjutati materjalis, et: “Seoses Allveelaevastiku Sihtkapitali poolt teostuva korjanduse lõppjärku jõudmisega on nüüd asutud ka allveelaevade-hävitaja tellimisele, mille tulemusena sõlmiti eile Vabariigi Valitsuse ja ehitaja Inglise firma vahel vastav leping. Esitatud pakkumised vaatas läbi merejõudude juhataja poolt määratud komisjon ja valis välja kõige sobivama projekti. Selleks osutus nii taktikalistelt tingimustelt kui ka hinnalt ühe Inglise firma oma.

Tellitav mootortorpeedopaat on tehnika viimane sõna. Olles küllaldaselt suur ja seetõttu heade mereomadustega, mis soodustab tegutsemist ka halva ilmaga, suudab mootortorpeedopaat suure eduga täita raskemaidki luureülesandeid. Laev on varustatud raadioga ja hüdrofonidega – veealune kuuldeaparaat, mis avastab laeva olemasolu ja määrab kindlaks selle suuna masinatest ja propelleri löökidest tekitatud veealuste helilainete järele. Mootortorpeedopaat on suuteline jälgima vaenlase tegevust ka pimedas, kuna hüdrofonide abil võib kuulata vaenlase laevade müra ilma et oleks vaja neid näha.

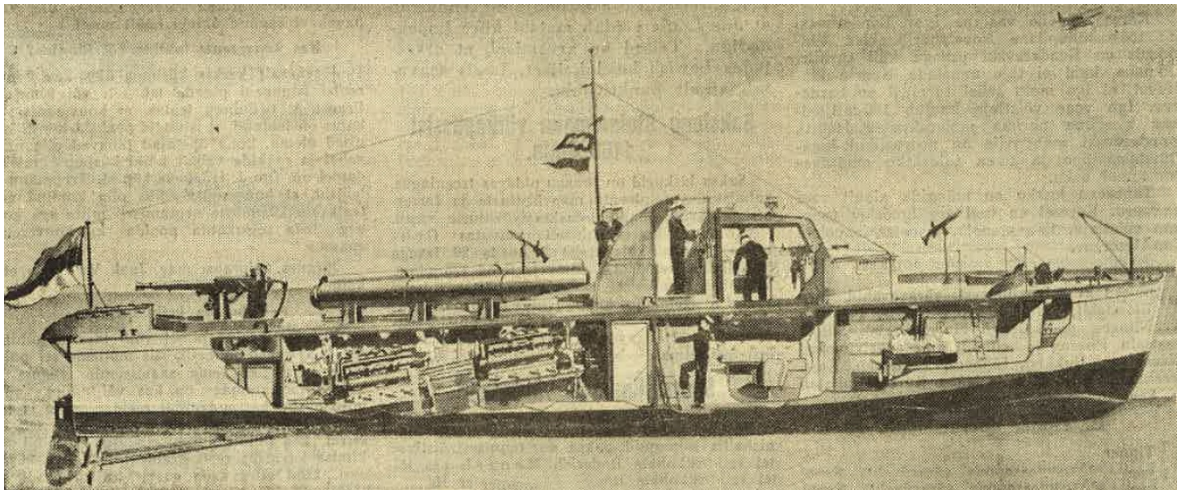

Selline mootortorpeedopaat telliti Eesti rannakaitseks rahva poolt kogutud raha eest
foto: ajaleht “Uus Eesti” 25.01.1939

Soodsas olukorras võib ta ise atakeerida vaenlast torpeedodega, kusjuures tema suur kiirus ja väike nähtavus soodustab edukat tegevust isegi suurte lahingulaevade vastu. Sukeldunud allveelaeva avastamisel hüdrofonide abil võib mootortorpeedopaat neid rünnata allveepommidega, mis samuti ette nähtud ostetava mootortorpeedopaadi relvastuses.

Õhukaitse suurtükk võimaldab õhurünnakute tagasitõrjumist. Udustamise abinõud võimaldavad mootortorpeedopaadil head endakaitset ka juhul, kui teda jälitatakse ka kiirelt sõitvate laevade poolt. Mootortorpeedopaadi väike süvis võimaldab temal põgenemisel sõita ka üle madalikkude, kuhu vaenlane ei saa minna. Need omadused on kasutatavad kas osaliselt või täiel määral ka valveteenistuses ja kaubalaevade konvoeerimise juures.”

Kokku oli ette nähtud tellida kolm sellist torpeedokaatrit, mis pidid valmima Inglismaal Thornycrofti laevatehases. Kuid Teise maailmasõja puhkemisega 1939. aasta septembris ja sellest tuleneva mereteede sulgumise tõttu ei olnud enam võimalik sõjalaevu Inglismaalt Eestisse toimetada. Hiljem arvati need Iiri mere- ja rannavalveteenistuse koosseisu.

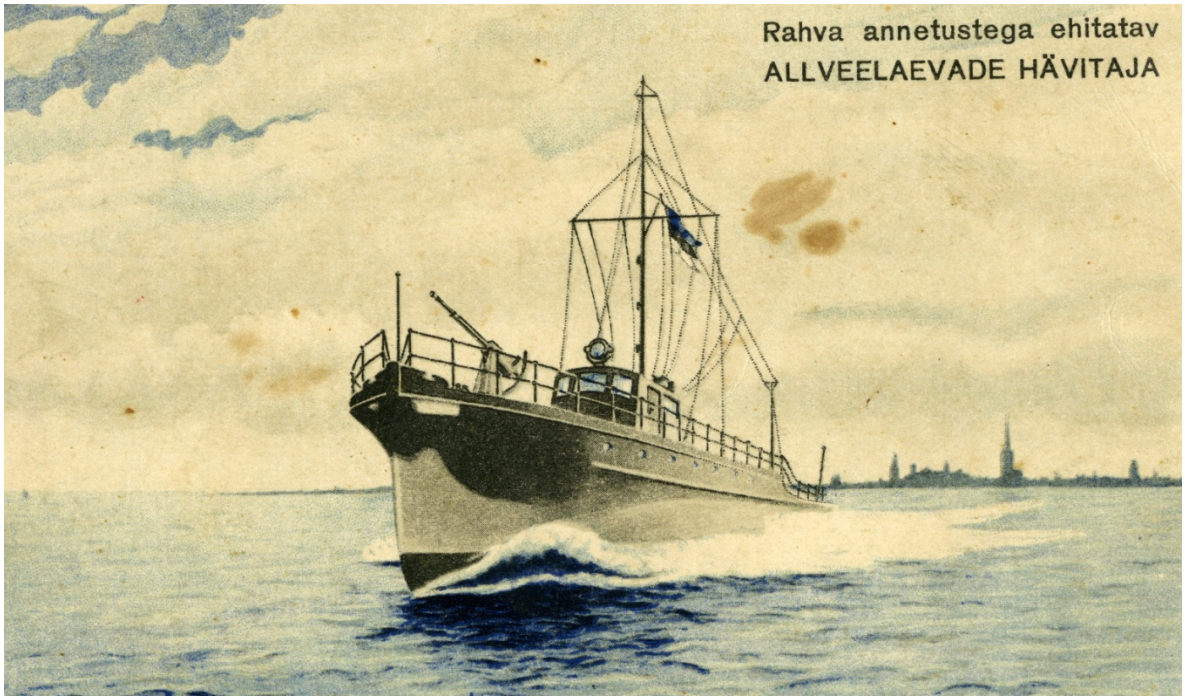

Allveelaevastiku Sihtkapitali juhatuse poolt välja antud postkaart rahva annetustega ehitatava allveelaevade hävitajaga
foto: Eesti Maaelumuuseumid SA, Eesti Põllumajandusmuuseum, EPM FP 111:1

1936

1936. aastal reklaamiti Tallinna, Võru ja Põlva metsatööstuse teenuseid. Nagu ikka, osteti erinevat metsamaterjali ja kasvavat metsa – ning seda suures koguses. Alates 1936. aastast hakati kuulutustes kasutama ka firmanime "M. Judeikin ja Pojad".

M. Judeikini saeveski
Tallinnas, Uus-Sadama 11.
Telef. 428-09.
Ostab piiramata arvul
okaspuu palke ja pakke
saeveski juures kui ka raudteejaamades.

M. Judeikini saeweski
Tallinnas, Uus-Sadama 11, telef. 428-09,
ostab
piiramata arwul okaspuupalke ja -pakke saeweski juures kui ka raudteejaamades
ETA

Reklaamkuulutused ajalehtedes "Uus Eesti" 31. jaanuaril ja "Päewaleht" 1.veebruaril 1936

M. Judeikini saeweskid
Wõrus, Wabriku tän. 6, tel. 89.
Põlwa raudteejaamas, tel. Põlwa 4-e.
ostawad igasugust metsamaterjali — männi- ja kuusepalke, kase- ja haawapakke, paberipuid, propse, eksportlaudu ja kaswawat metsa suurel ja wäiksel hulgal.

SAEWESKI
M. Judeikin & Pojad
Wõrus, Wariku t. 6, telef. 89.
Müüb lauawabriku laost igasuguseid hööwaldamata ja hööweldatud laudu nagu: põranda-, woodri- ja laelaudu, ukse-, akna- ja kleidungilaudu, põranda- ja laeliiste, latte, katuse sindleid ja lauakesi
Ostab Suurel ja wäiksel arwul palke, laudu ja kaswawat metsa.

Kuulutused ajalehes "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja" 3. jaanuaril ja 24. juulil

Aasta lõpu poole sooviti rentida metsamaterjali töötlemiseks saeveskit, osteti igat sorti kasvavat metsa ja valmis metsamaterjali Viljandi ja Võhma ümbrusest ning tavakohaselt vajati palju metsatöölisi.

Soovitakse rentida metsa ümbertöötamise jaoks
saewestit
Järele küsida M. Judeikin ja poegade saeveski kontorist, Võrust, postk. 35, telef. 89.

Ostame igat sorti
kaswawat metsa
ja walmis metsamaterjali
Wiljandi ja Wõhma ümbrusest.
Üles anda selle lehe talit. kirjalikult wõi suusõnal telefon — Wiljandi 21.
M. Judeikin ja Pojad

Reklaamkuulutused ajalehtedes "Postimees" 14. novembril ja "Sakala" 18. novembril 1936

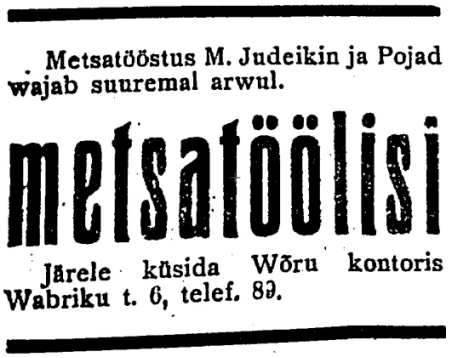
Metsatööstus M. Judeikin ja Pojad wajab suuremal arwul.
metsatöölisi
Järele küsida Wõru kontoris Wabriku t. 6, telef. 89.

Reklaamkuulutus ajalehes "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja" 27. novembril

1936–1938

1930-ndatel oli Meier Judeikini lauatööstus Põlvas seotud tol ajal Mammastel asunud tellisetehasega.

Lugu sai alguse 19. sajandi lõpus, kui Gustav Kirotar ostis Mammastesse Hauka talu. Talu ühel maatükil Troitsa oru nõlval asus savilade, mis oli nii suur, et sealt sai tööstuslikult savi kaevandada mitukümmend aastat.

20. sajandi esimesel poolel alustas Mammastes tööd ka tellisetehas. 1936. aastal müüdi savimaardlaga maa ja kogu tellisetööstus ärimees Voldemar Kaasikule.

Põlva kodu-uurija Rein Kaldma kirjutab oma 2022. aastal ilmunud koduloorraamatus "Mammaste ajakangas. Mammaste küla ajaloost läbi sajandite", et tellistehase ringahju köeti Põlva raudteejaama lähedal asuva Judeikini lauavabriku saeraami- ja seimeripindudega, mille sealsed töölised raiusid paari meetri pikkusteks.

"Kaasikul oli veoauto Opel Blitz, millega pinnud ringahju juurde veeti. Seal pandi need ritta ja kütjad kandsid vajaliku koguse pinde ringahju laele. Pirrud süüdati põlema ja lasti kapsliava kaudu kambrisse, kuhu olid tule alustamiseks laotud puuhalud. Kui halupuit oli põlenud ja temperatuur tõusnud vajaliku kõrguseni, hakati kambrit ülalt kütma pirdudega, mis ühtlaselt põlesid. Kuumust hoiti kindel aeg nõutaval kõrgusel aeg-ajalt pirde juurde lisades."

[1] Voldemar Kaasik vahistati nõukogude okupatsioonivõimu poolt 1941. aastal, saadeti Venemaale, määrati surmanuhtlus, mis viidi täide Sverdlovski oblastis asunud NKVD vangilaagris Sevurallag 1942. aasta oktoobris.

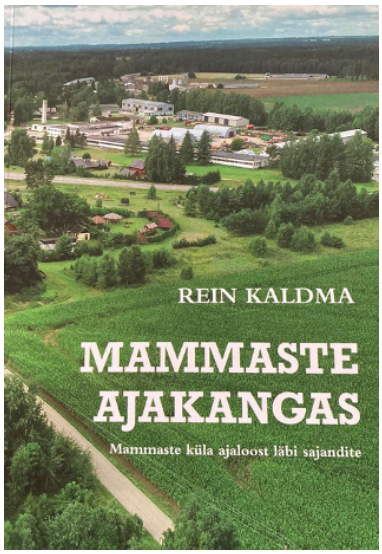

Raamatu "Mammaste ajakangas. Mammaste küla ajaloost läbi sajandite" esikaas

1937

1937. aasta suvel leidis aset järjekordne tulekahju Meier Judeikinile kuulunud lauavabrikutes. Seekord põles maani maha metsatööstus Mustvees.

Lisaks hoonele hävis 20. juunil tules ka sae- ja jahuveski masinapark. Saeveski sisseseade koosnes enne tulekahju puhkemist kahest saekaatrist, ühest ketietteveoga servamismasinast, kahest kappsaest, millest üks oli rippuv pendelsaag, ühest höövelmasinast ja kahest etteveovaltsidega liistusaest.

Juba järgmisel päeval kirjutasid tuleõnnetusest paljud väljaanded, sealhulgas "Postimees", "Päewaleht" ja "Waba Maa". Kuid kõige detailsemad artiklid ilmusid ajalehtedes "Teataja" ja "Uus Eesti". Mõlemad kandsid sama pealkirja – "Tuli hävitas Mustvees lauavabriku ja saeveski. Kahju tõuseb 25 000 kroonile. Üheksa tuletõrjujat sai vigastusi".

Tuli häwitas Mustwees lauawabriku ja saewesti

"Tartumaal, Mustvee alevis süttis pühapäeval teadmata põhjusil põlema suurem lauavabrik koos jahuveskiga, millised kuulusid ärimees Meier Judeikinile. Tuli hävitas ettevõtte täielikult. Mustvee, Raja ja Tiheda tuletõrje pingutava töö tõttu suudeti tulest päästa kolm rongitäit valmismaterjali. Kahjusumma täpne suurus pole praegu teada, kuid see arvatakse tõusvat 25 000 kroonile. Tules hävis ka hulk jahvatamiseks toodud ümbruskonna talunike vilja. Kustutustöödel sai vigastada üheksa tuletõrjujat.

Mahapõlenud lauavabrik, mille tegelikuks juhiks oli omaniku vend Selig Judeikin, asub Mustvees, Narva tänaval 211. Tuld märgati seal kell pool viis pärast lõunat. Leegid lõid esimesena välja jahuveski ja katlaruumi vahelisest osast, levides paraja tuule tõttu kohutava kiirusega kogu vabrikule, milline oli vahtvärgile ehitatud puuehitus. Poolteist tundi saidki leegid möllata, kui kogu ehitus oli maatasa.

Säärase tule leviku kiiruse juures polnud mõteldagi vabriku masinate ja veski sisseseade päästmisele, millised hävisid täielikult. Kohe tule alul alarmeeriti kogu Mustvee tuletõrje, kellele abiks kutsuti veel Raja ja Tiheda tuletõrje-üksused, - nii et kustutamas oli kokku kaks mootor- ja kaheksa käsipritsi. Põleva vabriku päästmisele ei saanud mõteldagi. Tuletõrje ülesandeks oli katsuda päästa vaid suuremat valmismaterjali-tagavara, mille süttides tuli oleks kergesti võinud edasi kanduda Vilusi küla peale, mida süttimise korral oleks ähvardanud täielik mahapõlemise oht, kuna majad seal asuvad ligistikku.

Pingutava ennastsalgava töö järele õnnestus tuletõrjel päästa kolme rongitäit valmismaterjali lauavirnade näol. Jahuveskisse põles sisse ka sinna jahvatamiseks toodud kohalike talumeeste vilja. Suurema kahju sai Mustvee majandusühisus, kellel veskis põles ära vagunitäis jahvatamiseks viidud rukist, mille väärtus tõuseb 2 000 kroonile. Suuremal hulgal hävis veskis ka jahu. Kustutustöödel said kolm tuletõrjujat suitsumürgituse, kuna kuuele tekitas tuli põletishaavu.

Millest tuli alguse sai, selle kohta valitseb selgusetus. Liiguvad kuuldused, et tegemist on kuritahtliku süütamisega. Asja selgitab praegu kriminaalpolitsei. Vabrikus on töö lõppenud laupäeval kell seitse õhtul. Selle järele lukustatud vabriku uksed. Öösel oli kogu aeg väljas ka öövaht.

Kahjusumma, mille täpne suurus pole teada, arvatakse tõusvat 25 000 kroonile. Samuti puuduvad andmed, kus ja millise summa eest ettevõte oli kindlustatud."

Kohe pärast tulekahju hakati pidama plaane uue lauavabriku ehitamiseks. Esialgse idee järgi pidid Narva (endise Petrogradi) tänava äärde, pikiküljega tänavajoonel Peipsi järve poole, kerkima neljakorruseline jahuveski ja ühekorruseline saeveski hooned üheskoos pika plekk-korstnaga siseseinas.

Vastava ehitusprojekti koostas 1937. aasta augustis Tallinna Polütehnikumi lõpetanud insener Egon Meipoom. Jahuveski ja saeveski pidid asuma kõrvuti, eesmärgiga ära kasutada mõlemate veskite jaoks üks ja sama jõujaam, mis tooks kaasa suure kokkuhoiu küttes – selleks oli mõeldud saeveski poolt toodetav saepuru.

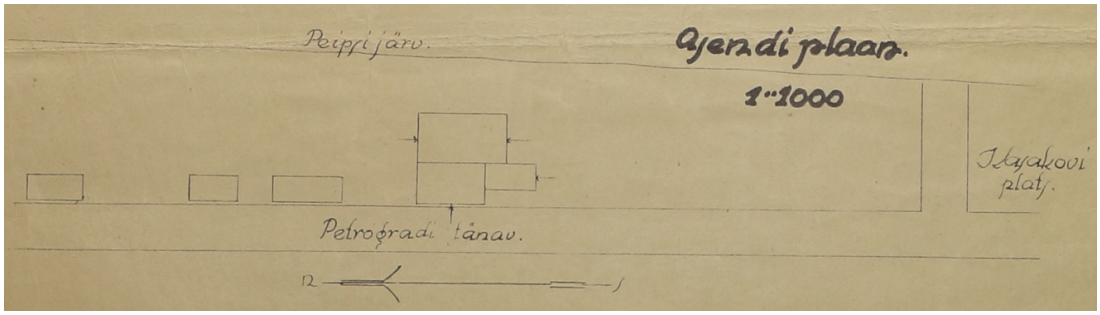

Asendiplaan toimikust "Natsionaliseeritud Judeikini Mustvee saeveski projekt" joonis: Rahvusarhiiv, ERA.R-12.1.501

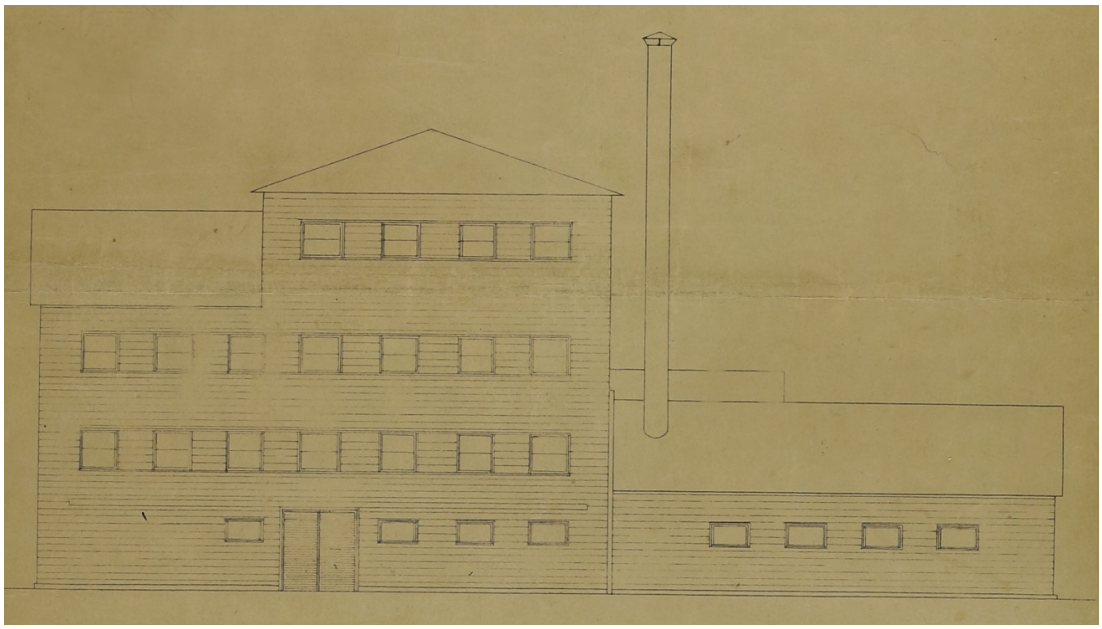

Ehitusplaan toimikust "Natsionaliseeritud Judeikini Mustvee saeveski projekt" joonis: Rahvusarhiiv, ERA.R-12.1.501

Plaani kohaselt kavatseti saetööstuse alal metsamaterjali töötlemist ehitusmaterjaliks. Saeveski sisseseade pidi koosnema kahest saekaatrist, servamismasinast (seimerist), kappsaest, höövelmasinast ja 80-hobujõulisest lokomobiilist.

Saetööstuse töökäik pidi algama palkide prussideks ja laudadeks lõikamisega saekaatrites, seejärel järgnes laudade kantimine servamismasina ja kappsaega ning olenevalt vajadusest pidi tööprotsess lõppema hööveldamise või profileerimisega höövelmasina abil.

Jahutööstuse alal kavandati vilja töötlemist jahudeks, kruupideks ja mannaks. Jahuveski sisseseade pidi koosnema kahest lihtjahukivist, koorimismasinast, kruubimasinast, kruubi-tangu sorteerijast, mannamasinast, kahest püülivaltsist, aspiraatoritest, kahest tsüklonist, sõelajahumasinast, viiest survefiltrist, jahusegajast, harjamasinast, kroovijast ja kahest plaansõelast.

Jahutööstuses pidi jahu valmistamise täisprotsessi käigus toimuma vilja puhastamine aspiraatoris ja kroovijas, vilja teradelt kesta eemaldamine koorimismasinas ja harjamasinas ning lõpuks valtsidel jahvatus ja plaansõeltel sorteerimine. Lihtjahude valmistamine pidi toimuma lihtkividel ja sõelamasinas, koos eelneva puhastusega. Kruupide, tangu ja manna valmistamine pidi toimuma erimasinates.

1937. aasta septembri lõpus andis Majandusministeeriumi tööstusosakond Meier Judeikini firmale loa uue sae- ja jahuveski ehitamiseks ja sisseseadmiseks Mustvees. Vastav teadaanne ilmus 19. oktoobril ajalehes “Uus Eesti” ja 20. oktoobril ajalehes “Postimees”. Uues tööstuses pidi tööd leidma 22 töölist, neist kaks jahuveskis. Lisaks pidi üks tööline olema hõivatud katlamajas.

Tööstustele anti tegutsemislubasid.

Majandusministeeriumi tööstusosakond andis loa:

Meier Judeikin'ile, Mustvees, jahu ja saeveski sisseseadmiseks. Ettevõttes eiab tööd 22 töölist.

Uus saeveski hoone pandigi püsti. See oli ehitatud puust, kuid katlaruum oli kivist. Esialgu pandi käima vaid üks saeraam ja üks höövelmasin. Puutööstuses töötas kuus inimest. Jahuveskit aga ei ehitatudki valmis.

1937

1937. aasta suvel sattus Meier Judeikin ametnike huviorbiiti. Teda süüdistati määruste rikkumises talle kuuluvas puumaterjalide laos Tallinna sadamas.

21. juulil koostas linna ehituseinspektor koos 2. jaoskonna politseikonstaabliga akti, mille kohaselt vaadati üle Uus-Sadama tänaval 11 asuv Meier Judeikini saeveski ja puumaterjalide ladu. Ülevaatusel selgus, et puumaterjalid olid laotud vastuolus nii kinnitatud projektiga kui ka ehitusmääruste, pinude mõõtmete ja omavaheliste kauguste nõuetega.

Dokumendis viidati tähelepanu järgnevatele puudustele:

Krundi kagupoolses osas oli kaks pinu pikkusega 40 meetrit (lubatud 25 meetrit) ning need olid asetatud 6 meetri kaugusele (nõutav 8,5 meetrit) lahtisest katusealusest, kuhu oli paigutatud metsamaterjal;

Raudtee piirist asus pinu 2-3 meetri kaugusel, nõutava 6,5 meetri asemel;

Krundi sadamapoolses osas, kus paiknes suurem osa lauamaterjalist, oli tähendatud materjal laotud nii tihedalt, et üksikute pinude vahel oli ainult 1-3 meetrit;

Sellega jäeti arvestamata määrusega ette nähtud pinude maksimaalpikkus (25 meetrit) ja minimaalkaugus (8,5 meetrit).

Järelevalvekomisjoni arvates oli puutööstuse metsamaterjali ladu tuleohtlik, mistõttu pidi puutööstus sulgema. Asjast informeeriti ka Majandusministeeriumi Kaubanduse-Tööstusosakonda, dokumendis märgiti puutööstuse aadressiks ekslikult vale aadress.

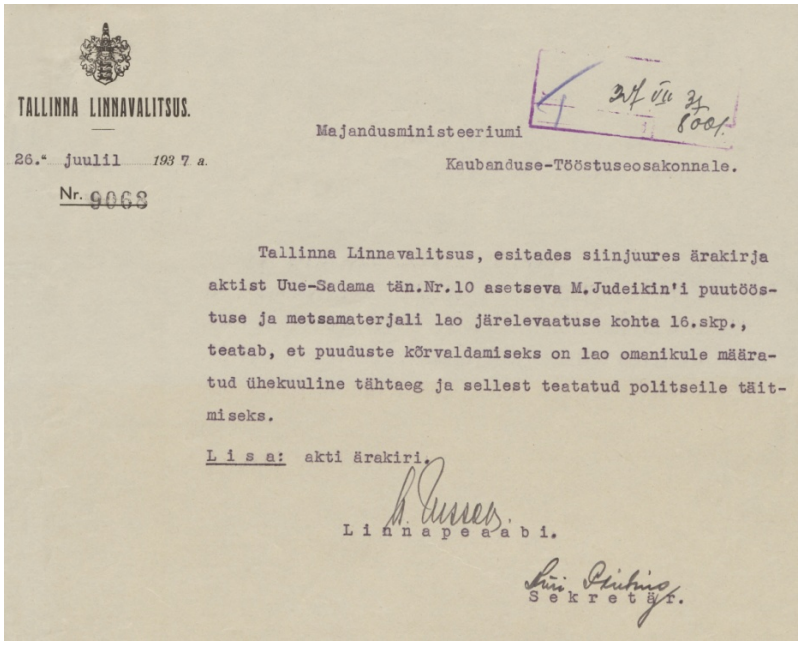

TALLINNA LINNAVALITSUS.

26.“ juulil 1937 a.

Nr. 9068

Majandusministeeriumi

Kaubanduse-Tööstuseosakonnale.

Tallinna Linnavalitsus, esitades siinjuures ärakirja aktist Uue-Sadama tän.Nr.10 asetseva M.Judeikin'i puutööstuse ja metsamaterjali lao järelevaatuse kohta 16.skp., teatab, et puuduste kõrvaldamiseks on lao omanikule määratud ühekuuline tähtaeg ja sellest teatatud politseile täitmiseks.

Lisa: akti ärakiri.

Linnapeaabi.

Sekretär.

Kiri toimikust “Meier Judeikini puutööstus Tallinnas, Uus-Sadama 11”
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.969.4.1202

Seejärel keelas Majandusministeerium puutööstusel töötamise. Antud otsuse valguses lubas Meier Judeikin, et puudused saavad sügiseks kõrvaldatud, ning palus lubada tal töötada kasvõi ajutiselt kuni suve lõpuni, sest vastasel korral läheksid veel saagimata palgid soojade ilmade tõttu täielikult rikki, mis võis metsatöösturile tekitada suuri kahjusid. Ministeerium polnud nõus.

Selle peale esitas Meier erinevate ametkondade õiendusi, mille kohaselt olid kõik load ja kooskõlastused äri ajamiseks ja saeveski ehitiste kasutamiseks tal ammu olemas ja korras. Selgus, et edasi töötada oli siiski võimalik. Tuleks vaid elektrivalguse posti küljes olev korstna vandi kinnitus asendada uuega, kinnitades vandi nõuetekohase ankru külge. Samuti tuli korstna vandid ära pingutada ning tööruum ja katlaruum varustada kumbki ühe hüdropuldiga.

Meieri vaidlemine ametnikega jõudis ka ajalehtede veergudele. Nii üritas 24. juulil väljaanne “Waba Maa” vastata küsimusele, miks oli Judeikini laoplats puumaterjalidest üle koormatud. Lühiartikkel kandis pealkirja “Laevade puudusest tekkis määruste rikkumine”.

Laewade puudusest tekkis määruste rikkumine

“Järelevalvekomisjoni poolt leiti kontrollimisel, et Uue-Sadama tänaval asetseva M. Judeikini puutööstuse metsamaterjali laoplats on ülemääraselt koormatud. Tuleohu vältimiseks otsustati nõuda puutööstuse sulgemist kuni puuduste kõrvaldamiseni. Selle otsuse peale esitas tööstuse omanik palve linnavalitsusele, milles teatati, et ta metsamaterjale pole saanud õigel ajal ära saata,

kuna valmiskaubeldud laevad üle-koormatuse-tõttu hilinevad sageli nädalate kaupa. Tööliste puuduse tõttu on aga osa tähtajal sissetulnud kaupa jäänud üles ladumata. Puuduste kõrvaldamiseks anti tööstusele ühekuuline tähtaeg.”

1937

1937. aasta sügisel valiti Meier Judeikin Tallinna Juudi koguduse uueks esimeheks. Vastav teadaanne ilmus 8. novembril venekeelse ajalehe “Вести Дня” esiküljel:

“Eile Tallinnas, kohaliku juudi koguduse juhatuse istungil jagati ametid. Juhatuse esimeheks valiti M. Judeikin, esimese abiks I. Rubinovitch, laekuriks M. Pikarevitch ja sekretäriks M. Alperovitch.”

Новый предсѣдатель таллиннской еврейской общины.

Вчера въ Таллиннѣ на засѣданіи новаго правленія мѣстной еврейской общины были распредѣлены должности. Предсѣдателемъ правленія избранъ М. Юдейкинъ, товарищемъ предсѣдателя — I. Рубиновичъ, казначеемъ — М. Пикаревичъ и секретаремъ — М. Альперовичъ.

1937

1937. aastal otsiti ajalehtedes avaldatud reklaamkuulutuste kaudu vilunud raamimehi saeveskitesse ning töölisi, hobusemehi ja veoautosid palkide veoks. Mõnes kuulutuses rõhutati isegi eraldi, et saeveski meister peab olema kaine.

Tarvis vilunud kainet
saeveski meistrit ja raamimehi
M. Judeikini saeveski, Põlva, tel. Põlva 4-e.

M. Judeikini saeveski Põlva rtj., telef. Põlva 4-e, vajab kohe vilunud
raamimehi
„Teguri“ raami juurde.

Reklaamkuulutused ajalehes “Postimees” 25. jaanuaril ja 10. veebruaril 1937

Wajatakse
töölisi
M. Judeikin ja Pojad saeweskisse. Järele küsida saeweski kontorist Wabriku tn. 6.

Wajatakse
saeweski-töölisi ja autosid
palkide weoks. Ligemaid teateid saab M. Judeikini saeweski kontorist Uus Sadama 11, tel. 428-09.

Reklaamkuulutused ajalehtedes “Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja” 5. mail ja “Päewaleht” 27. mail 1937

VAJATAKSE

VEOAUTOSID

Palkide veoks. Järele pärida M. Judeikin ja Poegadelt, Võrus, Vabriku tn. 6., telefon 89.

Reklaamkuulutus ajalehes "Postimees" 30. jaanuaril 1937

M. JUDEIKIN ja Pd

wajab

metsatöölisi.

Järelküsida Wõrus, Wabriku tn. 6.

Reklaamkuulutus ajalehes "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja" 14. juulil 1937

Metsatööstus M. Judeikin ja Pojad wajab piiramata arwul

palgiwedajaid hobusemehi

Wõru ja Põlwa saeweskitele. Järelepärida Wõru ja Põlwa saeweskite kontoritest Wõrus, Wabriku t. 6, telefon 89, Põlwas telefon 4-e.

Reklaamkuulutus ajalehes "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja" 29. detsembril

Viljandis ja Võhmas osteti kuuse- ja männipalke, okaspuumetsa ning lepa- ja saarepakke, nii koormaviisi kui ka suuremates partiides. Vastuvõtmine oli korraldatud nii maanteede ääres, kuhu oli võimalik autoga pääseda, kui ka jõgede ääres. Firma "Meier Judeikin ja Pojad" esindajad töötasid ka Viljandi linnas, sealhulgas C.F. Leihbergi saeveski platsil.

Meier Judeikin ja Pojad

ostab

Wiljandis, A-S. C. F. Leihbergi saeweski platsil, Wõhmas, Kanderpassi saeweski platsil, jaama juures, piiramata arwul

kuuse- ja männipalke

koormawiisi kui ka suuremad partiid, kõrgemate hindadega. Wastuwõtmine igal äripäewal kohemaksetawas rahas.

Lähemaid teateid annawad saeweski platsidel esindajad ja Wiljandis, Jaan Taar — Jakobsoni tn.77, telefon 2-56 ja Harry Rudolff — Mäe tn. 11.

Meier Judeikin ja Pojad

Wiljandis, Tallinna tn. 44.
A.-S. C. F. Leihbergi saeweskis

Ostab piiramata arwul

kuuse- ja männipalke

kõrgema päewahinnaga kohemaksetawa raha eest. Wastuwõtmine ka maanteede ääres, kuhu autoga juurepääs wõimalik.

Lähemaid teateid saab esindajalt saeweski platsil.

Reklaamkuulutused ajalehes "Sakala" 26. veebruaril ja 19. märtsil 1937

EKSPORT METSAÄRI

MEIER JUDEIKIN JA POJAD

ostab piiramata arwul

okaspuumetsa ja -palke,

lepa- ja saarepakke

Walmis palke ja pakke wõetakse wastu teede ja jõgede ääres ja Wiljandis, A-S. C. F. Leihbergi saeweski platsil.

Pakkumised saata Wiljandi, Tallinna tn. 49 A-S. C. F. Leihbergi saeweski, tel. 304 ja 389

Reklaamkuulutus ajalehes "Sakala" 30. detsembril 1937

1937. aasta kevadel tegutses Meier Judeikini ettevõte ka Paide linnas, ostes igasugustes mõõtudes kuuse- ja männipalke kõrgema päevahinnaga, raha maksti kohe kätte. Vastuvõtmine toimus igal ajal Paide raudteejaamas asuval Judeikini laoplatsil. Sellest teatas 15. märtsil ajaleht "Järva Teataja".

Endiselt sooviti osta lokomobiili Mustvee lauatööstuse jaoks. Ajalehes "Postimees" kirjutati 15. juulil, et nüüd oleks juba kondensaatoriga jõumasin vajalik.

Kuuse ja männi palke

kõrgema päewahinnaga ostab M. Judeikini metsaäri kohemaksetawa raha eest igasugustes mõõtudes. Wastuwõtmine Paide raudteejaamas Judeikini laduplatsil igal ajal ja wastuwõtmist toimetab Joh. Krabi (kodune aadress: Paide, Uus tn. 8, omas majas).

Soovin OSTA täitsa töökorras

lokomobiili

85—125 HP, KONDENSAATORIGA. Palun teatada kirjalikult. Mustvee, Judeikin, või telef. 15.

Ka 1937. aastal teostati Võru lauavabrikus hooldusremont, seekord sügise eel. Remondi lõpust ja lauavabriku töö algusest teatati 10. septembril ajalehes "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja" teadaande vahendusel.

Teadaanne.

Sellega teatame, et oleme pärast remonti tööga uuesti alanud:
Saeweski wõtab palke ja laudu saagida ja hööweldada.
Jahuweski jahwatab mitmesuguseid terawilju, walmistab kruupe, tangu ja ülesõelajahu.

Meier Judeikin ja Pojad
Wõru, Wabriku tän. 6.

"Metsamaterjalide ost ja müük. Metsaeksport firma M. Judeikin. Uus Sadama tänav 11. Telefon 428-09". Just nii tagasihoidlikult ja lakooniliselt tehti Tallinna osakonnale reklaami 18. septembril ajalehes "Uus Eesti".

Metsaeksport

Fa M. JUDEIKIN

Uus Sadama tänav 11, telef 428-09

Metsamaterjalide ost ja müük

Aasta lõpus, 23. detsembril soovis Meier Judeikini ja poegade äri ajalehe "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja" kaudu kõigile rõõmsaid jõuluhäid pühi ja õnnelikku uut aastat.

RÕÕMSAID JÕULUPÜHI
ja
ÕNNELIKKU UUT AASTAT
soowib
Meier Judeikin ja Pojad
Wood exporter.

1937–1938

Alates 1. jaanuarist 1938 likvideeriti Võrus tegutsenud firma "Meier Judeikin ja Pojad" kaubandusettevõte. Alles jäi vaid tööstusettevõte ehk Tamula järve ääres asuv lauavabrik.

Samuti otsustati 1937. aasta lõpus likvideerida firma "Meier Judeikin ja Pojad" Mustvee osakond. Mustvee lauavabriku uueks omanikuks sai Meieri isapoolne vend Selig Judeikin, kes enne seda töötas selle tööstuse juhina.

Vennad Selig Judeikin (prillidega) ja Meier Judeikin (paremal) koos kohvitamas aastal 1937 foto: erakogu

1. jaanuarist 1938 hakkas VI järgu tööstusettevõte Mustvees aadressil Narva tänav 211 tegutsema uue nime all – "Selig Judeikin". Kaubandus-tööstuskojale esitatud teadaande kohaselt oli selle põhitegevuseks metsamaterjali töötlemine töökodades ja laoplatsil.

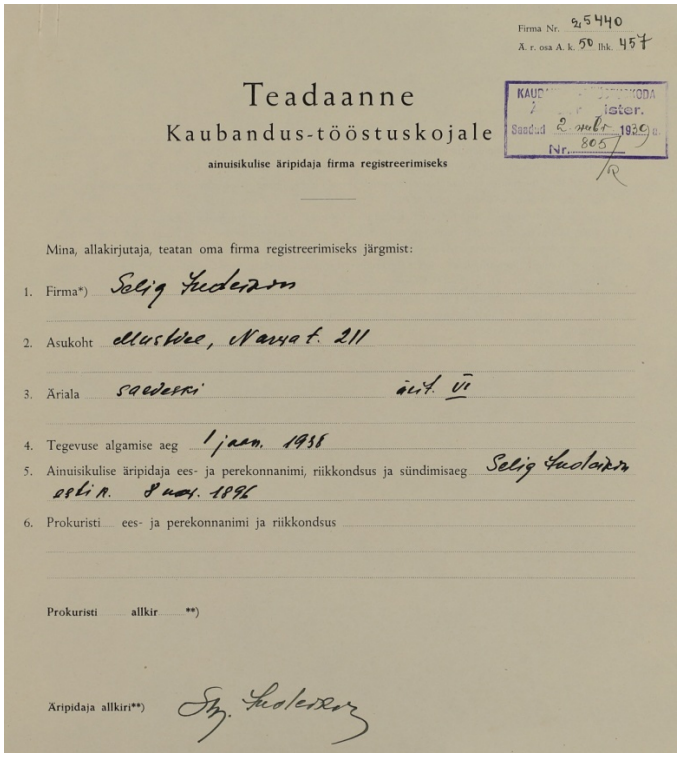

Firma Nr. 25440
Ä. r. osa A. k. 50 lhk. 457

Teadaanne
Kaubandus-tööstuskojale
ainuisikulise äripidaja firma registreerimiseks

KAUD... KODA
... ister.
Saadud 2. juuli 1939 a.
Nr. 805

Mina, allakirjutaja, teatan oma firma registreerimiseks järgmist:

1. Firma*) Selig Judeikin
2. Asukoht Mustvee, Narva t. 211
3. Äriala saeveskit äri t. VI
4. Tegevuse algamise aeg 1 jaan. 1938
5. Ainuisikulise äripidaja ees- ja perekonnanimi, riikkondsus ja sündimisaeg Selig Judeikin eskin. 8 mai. 1896
6. Prokuristi ees- ja perekonnanimi ja riikkondsus

Prokuristi allkir **)

Äripidaja allkiri**) Sig. Judeikin

Registreerimisteadaanne toimikust "Meier Judeikin ja Pojad metsa- ja puidutööstus" allikas: Rahvusarhiiv, ERA.891.2.1901

1938. aasta suvel sai Mustveest kolmanda astme linn, s.o linn, kus elas vähem kui 10 000 elanikku. Sel puhul avaldas 6. juulil väljaanne "Uudisleht" ülevaatliku artikli, milles kõlasid nii kriitilised noodid kui ka positiivne vaade tulevikku. Kirjutises pealkirjaga "Linn, kus pole haiglat" räägiti muu hulgas ka linna tööstusest. Mainiti ka Meier Judeikini saeveskit. Ilmselt ei olnud ajakirjanik kursis omaniku vahetusega.

Linn, kus pole haiglat

"Praegu on Mustvees 2 800 elanikku. Umbes pool sellest arvust elatab endid kalapüügiga, teised on kas ärimehed või äriteenijad, ametnikud, käsitöölised. Tööstuse osatähtsus on Mustvees väike. Suurimaks käitiseks on möödunud aastal osaliselt mahapõlenud sae- ja jahuveski, kus hooajal tööd leiab kuni paarkümmend töölist. Tööstuse omanikuks on Mustvee ainuke heebreamees Meier Judeikin."

1938

Tulekahjud, tulekahjud, tulekahjud... Neist ei saa üle ega ümber. 1938. aastal juhtus kaks suuremat tuleõnnetust Meier Judeikinile kuulunud lauavabrikute kruntidel.

2. mail möllas tuli Võru lauavabriku õuel, hävitades kaks hoonet ja ähvardades üle tänava asuvaid elumaju. Loomulikult leidis antud vahejuhtum ka laialdast kajastust ajalehtedes.

Suure ülevaatliku artikli pealkirjaga "Tuli Võru lauavabrikus. Rida maju Petseri tänaval tõsises tuleohus" avaldas 4. mail väljaanne "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja".

Tuli Võru lauavabrikus

“Möödunud esmaspäeval puhkes Võrus suurem ja ähvardavam tulekahju, mis halvemal juhul oleks võinud äärmiselt saatuslikuks saada tervele linnaosale. Nimelt pääsesid leegid lahti Meier Judeikini lauavabriku õuel, levides kuiva ja tuulise ilma tõttu ägeda kiirusega puuehitustele ja lauavirnadele, paarikümne minuti pärast ähvardades juba üle Petseri tänava asuvaid vanu, tihedasti koos olevaid puumaju ning aedasid. Samuti ähvardas tuli tugeva kuuma tõttu süüdata pealtuulegi asuvaid maju ja ehitusmaterjale, et omale ulatuslikumat sööta saada.

Tänu Võru vabatahtliku tuletõrje agarusele ja löögivalmis-olekule, järve lähedusele ja tuule suuna edaspidisele muutumisele, suudeti tuli siiski sulgeda õuele, päästes Petseri tänava rajooni, vabriku ning enamuse lauavirnadest. Sellest hoolimata tegi tuli väga suure kahju, mis esialgsetel andmetel ulatub ligi kahe miljoni sendini. Peale firma Judeikini said kannatada paljud kehvemad perekonnad. Tule kustutustööd kestsid veel teisipäevalgi.

Firma Meier Judeikinile kuuluva saevabriku õuel märgati esmakordselt leekisid pesukoja katusel, kust nad pärast kella ½7 tugevate leekidena välja lõid, kuna katuse alune ise näis juba täiesti olevat tule võimuses. Kohe teatati tule puhkemisest politseile ja tuletõrjele, millele järgnes üldine häire. Kuna pooleteise tunni eest, kella 5 paiku vabrikus töö lõppenud oli, siis polnud ka enam töölisi kohal, kes koduste abinõudega oleksid asunud leekide pidurdamisele.

Pealegi tabas inimesi kabuhirm, peamiselt kohal viibivaid naisi. Kui mõne minuti pärast kohale jõudsid esimesed tuletõrjujad, oli tuli juba levinenud paarile teisele kuurile ja pea kahe majakorra kõrgusele, valmis ehituslaudadega täidetud lauakuurile, kust kerget sööta saades kiiresti edasi levis, haarates enda võimusesse vasakul asuva suure hoone ja levides paremale, peale tuult lauavirnadesse ning järve kaldal asuvatesse pinnapuu riitadesse.

Vasakul asus ühise katuse all vabriku kontorihoone, kaks elukorterit ja vabriku hobuste tall ning vankrite kuur. Vankrid ja kontori sisseseade suudeti enne tule hoonele levimist päästa, samuti mölder Raudsepa korteris olev majakraam. Varsti aga muutus kõrvetavate, tuulest võimsalt maani paisatavate leekide all töötamine võimatuks, mispärast kingsepp Kängsepa vallasvara, mitmesugune muu kraam, regesid ja muu seas ka koolidirektor Johannes Koemetsa paadimootor ning kalapüügi riistad paratamatult jäid leekide võimusesse.

Veerand tundi hiljem juba seisiski tules kontori- ja tallihoone, kust tuli algas rünnakut Petseri tänava majadele. Otsesesse ohtu sattusid Petseri tänava järveäärsed kolm puumaja, nende seas ka vana “kalamaja”, kõik vanad puuehitused, kus elasid peamiselt kehvemad perekonnad. Tugev ja paks suits, mida tuul ja raske ilm maha rõhusid, tegi tuletõrjujatel ja eraisikutel päästmisetöö väga raskeks, kuid peeti siiski mehiselt vastu.

Korduvalt süttisid katused ja seinad, mis suudeti siiski kustutada. Õnneks oli “kalamaja” kivist katusega, millelt isegi korstna juurde minev puu redel ära põles. Sädemed, põlevad laastud ja lauatükid kandusid kaugele, ähvardades süüdata isegi Paju tänavas asuvaid katuseid, küündides tuulega koguni Metsavalitsuse puuaiani. Õnneks muutus tuuline ilm vihma vahepeal sadama hakates vaiksemaks ning pöörates lõpuks tuule hoopis järvele. See kergendas märgatavalt tuletõrjujate tööd ning likvideerides otsese Petseri tänava rajooni süttimise ohu.

Nüüd asuti lauavirnade energilisele kustutamisele ja suudeti isegi osaliselt päästa kontorihoone tuule peal olevat otsa. Kustutamise töid kergendas veeküllus ja lühidus. Lisaks tuletõrjele saabus 7. rügemendist abiks sõjaväe osasid. Ka eraisikutest olid paljud energiliselt abiks kustutamisel, eriti naised, kes aitasid mehiselt päästa tuleohtu sattunud Petseri tänava rajooni majadest majakraami ning paar rasket haiget. Kuigi majad päästeti, lõhuti ometi aknad, mispärast elanikke ootas korterites külm öö. Ka sai päästmisel ja väljas vihmas ligunedes kannatada nende elanikkude, kõik vaesemad perekonnad, majakraam.

Kellaks 8 õhtul suudeti tulele piir panna, kuid kustutustööd kestsid kogu öö vastu teisipäeva. Omaniku Meier Judeikini ja teiste tule läbi kannatada saanute täpne kahju pole veel teada, selle selgitamine kestab mõni päev. Meier Judeikinil olid hooned ja ehitusmaterjalid kindlustatud “Polarises” Tallinna peakontori kaudu, kui suures summas ära põlenud varandus, pole ka veel selgunud. Küll aga arvatakse, et kahju tõuseb ligi 2 miljoni sendini kui arvesse võtta ka paljude eraisikute kahju, mis tekkis tule läbi. Tuli arvatakse alguse saanud olevat hooletusest või sädemest, mis vabriku korstnast langes alla-tuult asuva pesukoja katuse alla, mille põlema süütas, lüües hiljem

juba võimsalt katusest välja. Kustutustöödel said kergemaid vigastusi paljud tuletõrjujad ning eraisikud.”

Samal päeval ilmus ka ajalehes “Järva Teataja” artikkel, mis kandis pealkirjaga “Tulemöll Tammula kaldal.Võrus hävis suurem osa Judeikini saevabrikust. Tuli ähvardas tervet linnaosa. Saevabriku kahju tõuseb üle 30 000 krooni. Vesi ja vihm rikkus tänavale väljakantud kraami. Tuletõrje võitlus leekidega kestis öö läbi”. Kirjatükis avaldati lisaks eelpool kirjeldatule ka muid huvitavaid lisadetaile toimunu kohta.

Tulemöll Tammula kaldal

Nende hulgas olid järgmised infokillud:

“… Tuli sai esialgsete oletuste kohaselt alguse lauavirnade vahel, laoplatsi keskel asuvast pesuköögist.

Omanik hindab kogukahju esialgul 30 000 kroonile, kuid tegelikult see võib osutuda hoopis kõrgemaks.

Kontoriruumidest suudeti päästa vaid rahakapp ning arhiividokumendid.

Kuuridesse põlesid sisse sõiduriistad. Tõsisesse tuleohtu sattusid eluhooned laoplatsi juures asuvas Petseri tänavas. Tuli haaras siin 6-7 elamut. Ühel neist põles katus peaaegu täiesti ära.

… Kannatada said siiski majaelanikud, vaesem rahvas, kuna nende vähene kraam sai veest rikutud, läks osalt kaotsi ning purunes kiirel päästmisel. Tulekahju kestel hakkas sadama tugevat vihma, mis leotas sellegi, mis oli algul jäänud terveks. Tulemöll oli niivõrd suur, et tuld võtsid isegi lauavirnad, mis asusid pealpool tuult.

Tulekahju tekkimise silmapilgul ei olnud vabrikuõuel enam inimesi liikvel. Tuld märkasid läheduses elavad inimesed, kuid siis oli see juba niivõrd suureks paisunud, et polnud enam midagi selle pidurdamiseks ära teha. Kahjutule tekkimist ei märganud isegi majaelanikud kontorihoones.

Tule kustutamisele oli rakendatud kogu Võru tuletõrje. Tulest haaratud ala on umbes ühe vakamaa [1] suurune. Selle kohal tõusis kahjutule ajal taeva poole kohutav must suitsusammas.

Millest tuli sai alguse, selle kohta kestab esialgu veel juurdlus. Arvatakse, et vabriku korstnast võis sattuda sädemeke, mis süütas pesuköögi ning sealt levis tuli siis puumaterjali virnadele ning kuuridele, milledes kõigis oli rohkesti tuldvõtvat materjali, mõnes ka heinu.

Tule kustutamisel oli ka mõningaid väiksemaid õnnetusi inimestega. Punase-Risti esmaabipunkt andis kohapeal abi tuletõrjujatele, kes olid saanud kergemaid tulehaavu ja kriimustusi, üks tuletõrjuja kukkus läbi katuse põlevasse hoonesse, kusjuures ta sai näost vigastada.”

[1] endisaegne pindalaühik, mida kasutati Baltimaades. Liivimaa kubermangus, mille koosseisu kuulus Vene riigi ajal ka Võru linn, kasutati pindala mõõtmiseks Riia vakamaad (Riia mõõdustiku järgi). 1 vakamaa ≈ 0,34 hektarit

Sellisena nägi välja suure tulekahju kajastus ajakirjanduse silmade läbi. Vahejuhtumi asjaolude väljaselgitamiseks viidi ka politsei poolt läbi ametlik juurdlus.

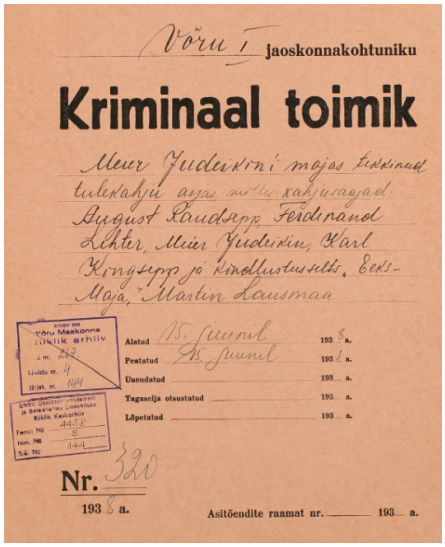
Võru I jaoskonnakohtuniku

Kriminaal toimik

Meier Judeikini majas tekkinud tulekahju asjas milles kahtusualused August Raudsepp, Ferdinand Lehter, Meier Judeikin, Karl Kingsepp ja kindlustusselts „Eks-Maja", Martin Lausmaa

Alatud 15. juunil 193 8 a.
Peatatud 25. juunil 193 8 a.
Uuendatud ..... 193... a.
Tagasiläk otsustatud ..... 193... a.
Lõpetatud ..... 193... a.

Nr. 320

193 8 a.

Asitõendite raamat nr. ..... 193... a.

Toimiku "Juurdlus Meier Judeikini lauavabrikus tekkinud tulekahju kohta" esikaas allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4458.5.144

Juurdluse viis läbi Võru rajooni konstaabel Jaan Pedajas, kes koostas järgmisel päeval pärast tulekahju protokolli, milles loetleti tekitatud kahju:

"2. mail kell 18:30 aeg süttis põlema Võru linnas, Vabriku tänaval 6 Meier Judeikinile kuuluva lauavabriku õuel asuv kanamaja, mis oli kasutada August Raudseppal. Kanamajast levines tuli teistele hoonetele. Ärapõles heinaküün, lauakuur, pesuköök, kanamaja, kuur, pesukuivatuskuur, tõllakuur ühes kojamehe korteriga, hobusetall, elumaja osaliselt ja valmis metsamaterjal. Kahjutules ärahävinenud varanduse hind teadmata. Tulele suudeti piir panna 3. mail kell 1:30 aeg. Ärapõlenud hooned ja metsamaterjal on tule vastu kindlustatud olnud Tallinnas AS "Polarises". Kindlustus summa siin teadmata, sest omanik Meier Judeikin elab Tallinnas. Millest on tuli alguse saanud esialgu teadmata."

Seejärel teostas konstaabel kahe manuka juuresolekul sündmuskohal ja selle ümbruses vaatlust ning koostas silmamõõdu järgi asendiplaani, kuhu märgiti lauavabriku krundil asunud hooned ja puumaterjali paigutus.

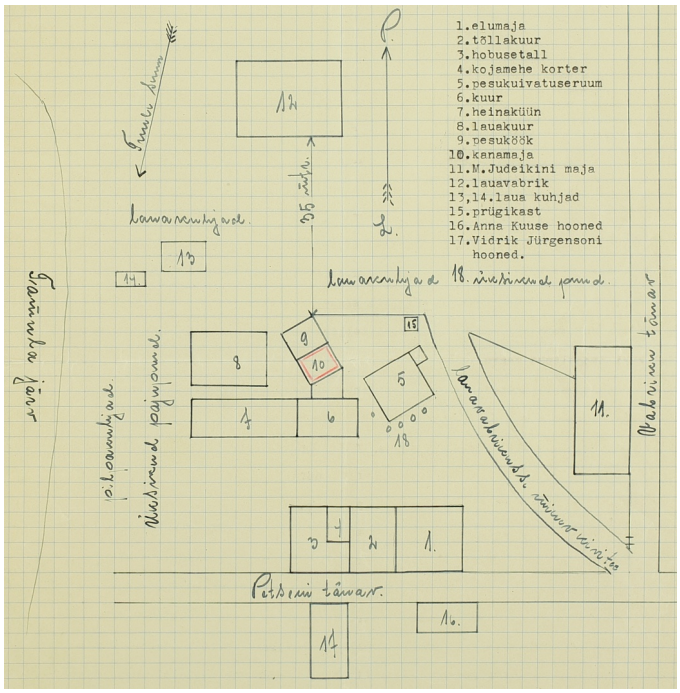

Asendiplaan toimikust "Juurdlus Meier Judeikini lauavabrikus tekkinud tulekahju kohta" joonis: Rahvusarhiiv, ERA.4458.5.144

Vaatlusprotokolli läks kirja, et:

"Meier Judeikinile kuuluv lauavabrik, kus 2. mail oli kahjutuli, asub Võru linnas, Petseri ja Vabriku tänavate nurgal, Tamula järve ääres. Vabriku plats on ümber piiratud hommiku, lõuna ja põhja poolt püst laudadest aiaga, kuna õhta-Tamula järve poolne külg on lahtine. Vabriku õuele pääseb Petseri-Vabriku tänavate nurgal asuvast kahepoolega väravast. Sama värava kõrval, Vabriku tänavale on jalgvärav.

Vabriku õuele minnes, värava juures vasakut kätt 20 meetri kaugusel, Petseri tänava ääres, asub puust hoone (plaanil nr. 1, 2, 3) osaliselt ärapõlenud puust seinte ja laastu (sindli) katusega. Hoone hommikupooleses (plaanil nr. 1) osas olevad aknad ja uksed purustatud, kütte kolded ja kaks korstent hoone sellel osal terved ja korras. Hoone kesk- ja õhtupoolses osal (plaanil nr. 2, 3) Petseri tänava äärne sein üleval, mis seestpoolt kaetud paksu söe korraga. Hoones keskel (plaanil nr. 4) maas kuhi telliskive ja ahju potte, samas lähedal, kuhi ärapõlenud kaeru. Hoones ja selle ümbruse laiali, ärapõlenud mitmesuguseid majapidamise tarvete metallosasid. Hoone kogu pikkus 23 meetrit ja laius 8,3 meetrit.

Selle hoone juures põhja poole 9,5 meetri kaugusel asub alusmüür (plaanil nr. 5), mis on meetri võrra maapinnast kõrgem. Alusmüüri pikkus ja laius on ca. kuus meetrit, mille keskel põlenud-söestanud palgi ja laudade osad. Ümber alusmüüri kasvavad üksikud puud. Eeltähendatud alusmüürist kahe meetri kaugusel õhtupoole asuvad üksikud põllu-raudkivid (plaanil nr. 6, 7), 22 meetrit pikkuselt ja viis meetrit laiuselt. Kivide vahel ja ümber põlenud-söestanud puu osad ja põlenud heinad.

Nende kivide juurest põhja poole ühe meetri kaugusel on samuti üksikud põlluraudkivid (plaanil nr. 8) kümme meetrit pikkuselt ja seitse meetrit laiuselt. Nendest kividest hommiku poole ühe meetri kaugusel on osaliselt ärapõlenud hoone (plaanil nr. 9, 10) seinad, mis ehitatud laudadest kümne sentimeetrilise vaheruumiga, missugune vahe on täidetud saepuruga. Hoone pikkus kaheksa meetrit, laius neli meetrit. Hoone õhtupoolses osas (plaanil nr. 9) on kuhi telliskive.

Vabriku platsil mitu kuhja laudu (plaanil nr. 13, 14) osaliselt põlenud-söestanud. Tamula järve ääres pilpa kuhjad, mis osaliselt söestanud. Muud midagi kahtlast tulekahju kohal leida ei ole."

Kuulati üle ka tunnistajaid. Esimesena andis ütlusi Meier Judeikini jahuveski mölder August Raudsepp, kes elas osaliselt põlenud majas aadressil Petseri tänav 20:

"Eel tulekahju elasin majas, mis kuulus Meier Judeikinile. 2. mail kell 18:30 ehk vähe hiljem viibisin oma elutoas, kui minu tütar Hilda Raudsepp, kes pühkis Vabriku tänaval 6 hoovi, jooksis minu eluruumi akna alla ja kisendas, et põleb. Jooksin õue, kus minu tütar näitas Meier Judeikinile kuuluva kanamaja sihis, mille katus, lauakuuri poolsel küljel, üks osa põles.

Viisin neli pange täit vett kanala katusele, kuid tuli levis väga kiirelt, ning kuumus tõusis väga kõrgele, mispärast ei saanud enam kanamajale ligi minna. Kanamajalt süttis heinaküün põlema, milles oli umbes 1 000 kilogrammi ümber ristikheina. Heinaküünilt kandis tuul tule üle elumajale, milles mina elasin ja mis on ühe katuse all hobusetalli, tõllakuuri ja Karl Kingsepa elukorteriga. Kandsin oma elukorterist kraami välja, mispärast ei saanud enam tähele panna tule edaspidist levinemist.

Kanamaja juuresolevasse lauakuuri käisid töölised ja ka metsamaterjali ostjad. Kas sel päeval, kui tulikahju oli, töölised ja metsamaterjali ostjad lauakuuri juures käisid, seda mina ei tea. Mina ei ole näinud, et keegi oleks kanakuuri juures paberosse suitsetanud. 2. mail kanamajas keegi tulega ei käinud. Pesuköögi ahi ja pliit oli sel päeval kütmata, neid köeti viimati 30. aprillil. Pesuköök ja kanamaja, mis olid ühise katuse all, olid ehitatud kahekordse laudseinadega, millede vahe oli täidetud saepuruga. Pesuköögis olev pliit, soesein ja korsten olid korras ja tulekindlast ehitatud.

Metsamaterjali põles palju lauakuuri ja pesuköögi lähedal kuhjades. 2. mail oli tuul keskmise kiirusega ja sihiga katlamajast ärapõlenud hoonete pääle. Millest tuli alguse sai, mina ei tea. Meier Judeikini lauavabrik töötab aurujõul ja aurukatla kütteks tarvitakse puid ja seapuru. Minu teenistuse kestel, 23 aasta jooksul, ei ole olnud juhust, et vabriku korsten oleks sädemed välja ajanud. Lisan

juurde, et umbes 12 aastat tagasi ei ole vabriku korsten sädemeid väljaajanud, kuid enne seda aega, vana vabriku aeg, ajas korsten tõesti sädemeid.”

Meier Judeikini jahu- ja lauavabriku juhataja Ferdinand Lehter omakorda seletas, et:

“2. mail kell 18:00 lõpetati töö vabrikus. Umbes kell 18:30 ehk vähe varem, viibisin oma eluruumis Vabriku tänaval 6 majas, teisel korral, kui kuulsin vabriku õuel kisa, et midagi põlevat. Jooksin oma elukorterist õuele ja sääl nägin, et vabriku õuel asuva kanamaja lõunapoolse otsa katus põles, kuna August Raudsepp oli kanamaja juures ja karjus, et temale vett saaks toodud.

Mina teatasin sündmusest telefoni kaudu politsei jaoskonda ja Võru tuletõrjele. Pääle seda oli tuli juba levinud kogu kanamaja katusele, kust levines teiste hoonetele. Ärapõles Petseri tänava ääres olev hoone osaliselt. Samas hoones põles ära üks raudtelgiga vanker, üks tõldvanker, mitmesuguseid hobuseriiste, kolm saani, üks pruugitud riidekirst, milles oli mitmesuguseid asju.

Pääle eeltähendatud hoone põles ära pesukuivatuseruum, heinaküün, kuur, lauakuur, pesuköök ja sellega ühise katuse all olev kanamaja. Heinaküüni põles umbes 2-3 koormat kuiva ristikheina. Lauakuuri põles mitmesugust valmis lauamaterjali. Vabriku platsile, ärapõlenud hoonete lähedale, põles ära palju mitmesuguseid lauamaterjale.

Millest tuli alguse sai on teadmata. Vabriku korsten, mis asub kanamajast umbes 50-70 meetri kaugusel, sädemeid välja ei aja, sest korsten on sädemetekaitsjaga varustatud. Vabrikutöölised kanamaja ümbruses suitsetamas käinud ei ole. Sel päeval ostjaid lauakuuris ei käinud. Lisan juurde, et pesukuivatusruumis põles ära Meier Judeikinile ja ka minule kuuluvad mitmesugust kraami.”

Kuulati muidugi üle ka lauavabriku omanik Meier Judeikin, kes täpsustas, et:

“Vabriku tänaval 6 asuvad hooned kuuluvad minule. Seal 2-3. mail ärapõlenud hooned, metsamaterjal ja heinad kuulusid ka minule. Tulekahju läbi sain kahju 30 000 krooni. Kõik põlenud hooned olid kindlustatud tuleõnnetuste vastu 6 000 krooni väärtuses. Valmis metsamaterjal-lauad, mis põlesid ära, olid kindlustatud tuleõnnetuse vastu 3 500 krooni väärtuses.

Osa ärapõlenud metsamaterjali oli tule vastu kindlustamata. Samuti olid tuleõnnetuse vastu kindlustamata pinnapuud, heinad ja kaerad. Hoonete sisustusest ärapõlenud asjadest olid kindlustatud tuleõnnetuse vastu – korteri ja kontori mööbel, vankrid ja riistad umber 2 000 krooni väärtuses. Kõik kindlustused olid tehtud kinnitusseltsis “Polaris”. Kuidas tuli alguse sai seda mina ei tea. Ei tea ka kedagi kahtlustada. Tuleõnnetuse ajal olin Tallinnas, kus minu alaline elukoht.”

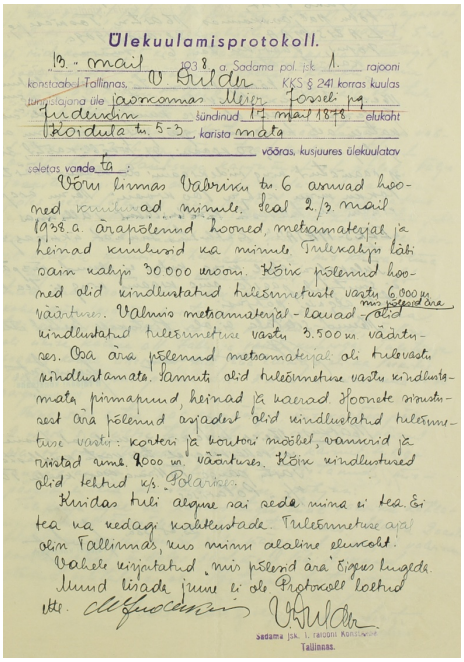
Ülekuulamisprotokoll.

13. mail 1938 a. Sadama pol. jsk. 1. rajooni konstaabel Tallinnas, V. Gulder KKS § 241 korras kuulas tunnistajana üle jaoncamas Meier Fossel: pg. Judeikin sündinud 17 mai 1878 elukoht Pärdula tn. 5-3, karista mata võõras, kusjuures ülekuulatav seletas, vande ta:

Võru linnas Vabriku tn. 6 asuvad hooned kuuluvad minule. Seal 2./3. mail 1938. a. ärapõlenud hooned, metsamaterjal ja heinad kuulusid ka minule. Tulekahju läbi sain kahju 30 000 krooni. Kõik põlenud hooned olid kindlustatud tuleõnnetuste vastu 6 000 kr. väärtuses. Valmis metsamaterjal-lauad mis põlesid ära olid kindlustatud tuleõnnetuse vastu 3 500 kr. väärtuses. Osa ära põlenud metsamaterjal oli tulevastu kindlustamata. Samuti olid tuleõnnetuse vastu kindlustamata pinnapuud, heinad ja kaerad. Hoonete sisustusest ära põlenud asjadest olid kindlustatud tuleõnnetuse vastu: korteri ja kontori mööbel, vankrid ja riistad umbe 2000 kr. väärtuses. Kõik kindlustused olid tehtud k/s Polaris.

Kuidas tuli algus sai seda mina ei tea. Ei tea ka kedagi kahtlustada. Tuleõnnetuse ajal olin Tallinnas, kus minu alaline elukoht.

Vahele kirjutatud „mis põlesid ära" õigus kustutada.

Muud lisada juure ei ole. Protokoll loetud ette.

Sadama jsk. 1. rajooni konstaabel Tallinnas.

Ülekuulamisprotokoll toimikust “Juurdlus Meier Judeikini lauavabrikus tekkinud tulekahju kohta” allikas: Rahvusarhiiv, ERA.4458.5.144

Petseri tänaval 20 majas elanud möldri Karl Kingsepa sõnul läks tal tulekahjus kaduma järgmine kraam: voodi, priimus, raadioaparaat, 17 paari saapaliiste, nahk, riidekraam, taskukell, köögi- ja sööginõud – koguväärtuses 80 kooni. Ta lisas, et elas Judeikini majas kaks aastat ega olnud märganud, et vabriku korsten oleks kunagi sädemeid läbi lasknud ning et tuletõrje saabus kohale alles siis, kui elumaja oli juba leekides.

15. juunil vaatas Võru 1. jaoskonnakohtunik läbi Meier Judeikini majas tekkinud tulekahju asja. Täheldades, et juurdluse käigus ei ole süüalune selgunud, määras kohtunik asja toimetuse peatada.

Kindlustusseltside esindajate sõnul ei olnud neil andmeid, et tulekahju tekkimine oleks olnud kellegi kuritahtliku teo tagajärg.

Tulekahjus hävinud tänavaäärse ala taashoonestamiseks telliti samal aastal diplomeeritud insenerilt Eduard Villmannilt ehitusprojekt. Selle järgi püstitati kinnistu kagupiirile kaks ristkülikukujulise põhiplaaniga puithoonet (alloleval plaanil C ja B) ning üks sara (D) Tamula järve poolt.

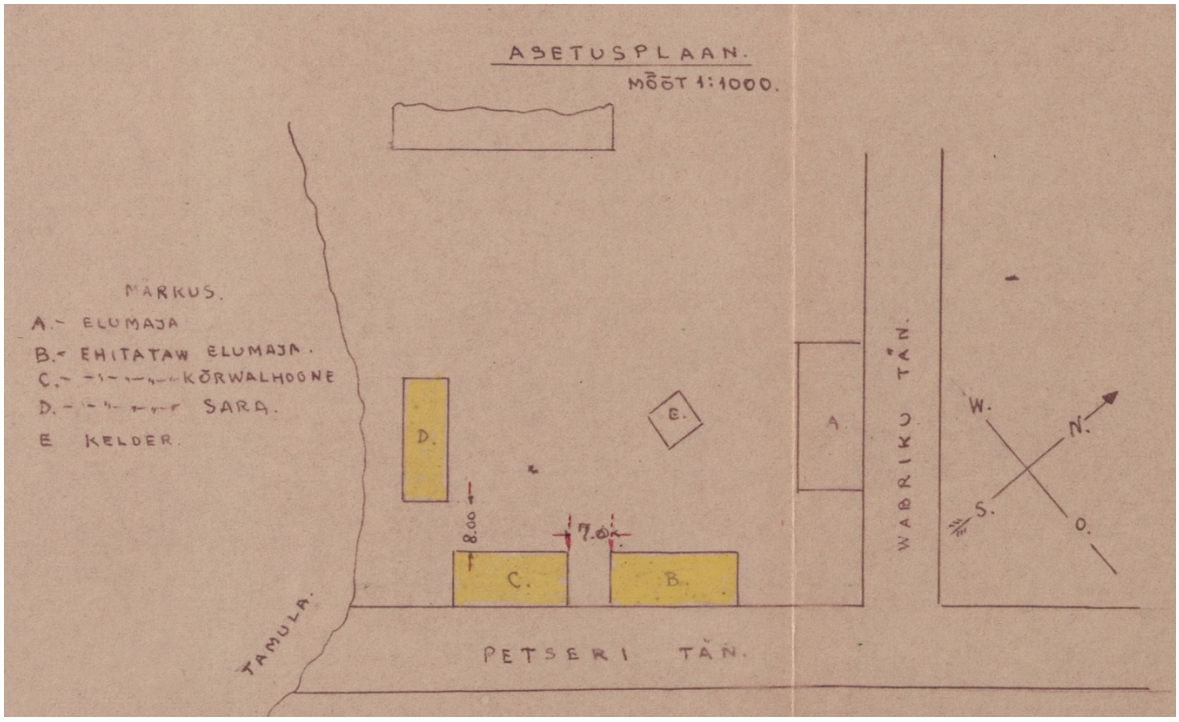

Petseri tänavaäärse ala asendiplaan
joonis: Võrumaa Muuseum, VK _ 484:257 Ar 279:257

Muinsuskaitse spetsialisti Epp Needo (AS Kurmik) sõnul rajati Vabriku tänava poolne ühekorruseline horisontaallaudisega rõhtpalkhoone (B) maakivi-vundamendile. Viilkatuse katteks kasutati valtsplekki, tänavapoolse fassaadi ainsaks ilmestajaks oli ühtlane kuue ruudu jaotusega akende rivi.

Sissepääsud paiknesid maja hooviküljel ning ruumid rühmitusid küttekollete ümber. Kirdetiivas asusid Meier Judeikini metsatööstuse kontoriruumid, kagutiivas paiknesid ühise sissepääsuga kaks ühetoalist köögiga korterit ning ühiskoridoris abiruumid. Hoone läänenurgal asusid pesuköök ja aidaruum, millel olid eraldi sissepääsud.

Petseri tänava ääres oleva kontori- ja elumaja plaan
joonis: Võrumaa Muuseum, VK _ 484:257 Ar 279:257

Sõjajärgsel ajal rekonstrueeriti endise Meier Judeikini lauavabriku kompleksi hoone, mis sisaldas kontori-, abi- ja eluruume, Võrumaa TSN Täitevkomitee Tööstuskombinaadi administratiivhooneks.

Endine kontori- ja eluruumidega hoone aastal 1967. Vaade hoovist
foto: Võrumaa Muuseum, VK F 895:5 F

Ehitis on renoveeritud kujul säilinud tänapäevini. See kuulub Võrumaa ettevõtja Jaak Kärsoni perekonnale ning kannab aadressi Petseri tänav 20.

Hoone aadressil Petseri tänav 20 aastal 2023
foto: Google Maps

Tänava järvepoolsele otsale ehitati rõhtpalkidest kolmeosaline majandushoone (C), mille sissepääsud asusid hooviküljelt. Hoone koosnes puu- ja vankrikuurist ning tallist. Vastavalt tuleohutuseeskirjadele eraldas tellislaoga otsasein antud majandushoone teisest, suhteliselt lähestikku paiknevatest puithoonetest (B).

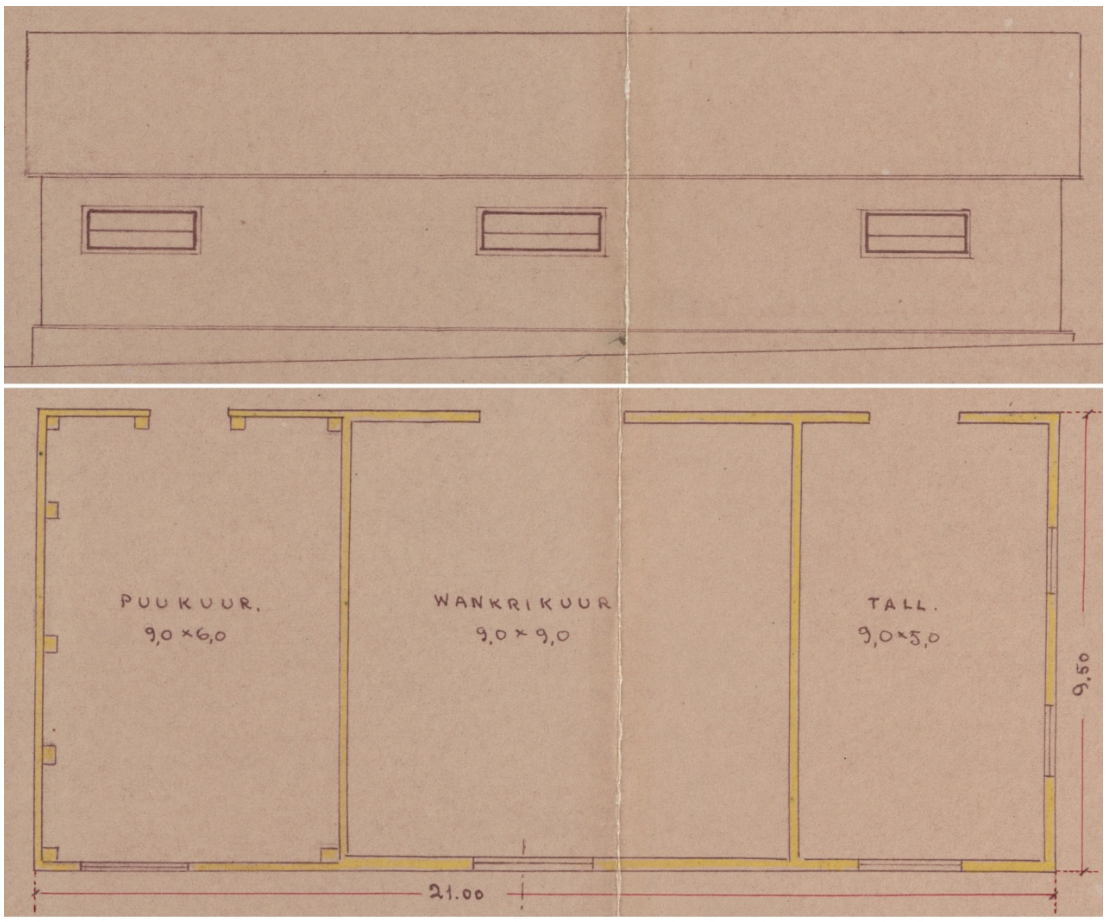

Petseri tänava ääres oleva majandushoone plaan
joonis: Võrumaa Muuseum, VK _ 484:257 Ar 279:257

Sõjajärgsel ajal kasutati antud hoonet laohooneks, hiljem asusid seal mitmesugused töökojad. Tänapäevani see ehitis ei ole säilinud. Selle koha peale ehitati 21. sajandi alguses uus maja, milles asub Spring Cafe. Ka see hoone kuulub Võrumaa ettevõtja Jaak Kärsoni perekonnale.

Järvepoolne hoone Petseri tänava ääres aastal 2023
foto: Google Maps

Samal ajal, kui Meier Judeikini lauavabriku krundil puhkes tulekahju, tegutses Võru linnas ehitusmeistrist ja vabatahtlikust tuletõrjujast sarisüütaja, keda tabati järjekordsel kuriteopaigal kümne päeva pärast Tamula ääres toimunud tulekahju. Paari aasta jooksul oli 33-aastane kohalik elanik Heinrich Seeme pannud põlema mitu hoonet linnas.

Süütaja kinnivõtmisest kirjutas teiste hulgas 16. mail 1938 ka ajaleht "Maa Hääl: Maarahva Ajaleht" artiklis pealkirjaga "Tuletõrjuja-tulesüütaja. Võrus tabati mees, kellele meeldis suur tuli. Süütas ja läks ise tuletõrjujana kustutama".

Tuletõrjuja — tulesüütaja.

"…Ülekuulamine politseis andis üllatavaid tagajärgi. Seeme tunnistas, et enamus viimasel ajal Võrus olnud tulikahjusid on tema poolt süüdatud. Igatahes on kuus juhtumit juba kindlaks tehtud, kuna teistes asjades juurdlus veel jätkub. Lugu on kummalisem veel seetõttu, et H. Seeme on ise tuletõrjuja ja käis ta enese poolt süüdatud tulikahjusid kustutamas. Käesoleva aasta jooksul oli Võrus rida salapäraseid tulikahjusid, mis küll õnneks ei paisunud suureks, vaid kustutati õigel ajal.

Põlema süttisid peaasjalikult kuurid. Nii tekkis 19. märtsi öösel tulikahju Jaan Kevvai kuuris Kreutzwaldi tänaval 52. Samas asub ka Võru politseijaoskond. Kuur põles peagu ära, ilma et keegi oleks osanud seletada tule tekkimise põhjust.

Aprillikuus Tartu tänaval 22 Lauride pärijate majas süttisid talli peal heinad. Tuld märgati õigel ajal ja kustutati. Sama aprillikuus läks põlema Vabaduse tänaval 20 Jakob Toonekure kuur. Tulikahju märgati siis, kui leegid lõid katuselt välja ja tuli kustutati. Suurem tulikahju oli eelmisel aastal samas Vabaduse tänaval 20, kus põles maha Jakob Toonekurele kuuluv endise villavabriku hoone.

Järjekordne tulikahju pidi tekkima ööl vastu neljapäeva Andres Müürsepa maja kuuris Vabaduse tänaval 21, kuid see avastas ka süütaja. Inimesed olid näinud, kui H. Seeme läks maja kuuri sisse ja varsti selle järele tõusid sealt leegid – õlekott põles. Tuli kustutati ja mees võeti kinni.

Ta tunnistas üles, et kõik eelpool nimetatud tulikahjud on tema käe läbi tekkinud. Politsei arvab, et neid on rohkemgi. Miks ta süütas? Heinrich Seeme seletab: kui möödunud aastal Andres Müürsepa maja maha põles, siis olnud suur tuli ja see meeldinud talle väga. Tahtnud veel näha samasugust tuld. Sealjuures ta ei unustanud ka enese kui tuletõrjuja kohuseid: süütas kuuris tule, läks ja tõmbas

kodus tuletõrjuja mundri selga ning oli esimesi mehi tulikahju kohal. Heinrich Seeme on abielus ja lapse isa. Elab Vabaduse tänaval 21. Ametilt H. Seeme on ehitusmeister ja igapäevases elus teda tunti korraliku inimesena.”

Sama aasta sügisel tunnistati sarisüütaja süüdi kaheksas episoodis. Kohtuotsusest andis teada 16. septembril ajaleht “Postimees” artiklis pealkirjaga “Võru suursüütajale 45 aastat sunnitööd. H. Seeme tunnistas end 8 põletamises süüdi”.

Wõru suursüütajale 45 a. sunnitööd

“Kolmapäeval oli Võrus Tartu ringkonnakohtu väljasõiduistungil arutusel võrulase Heinrich Seeme süütegude seerija, keda süüdistati Võru linnas toime pandud 8 süütamises ja süütamiskatses. Ringkonnakohus karistas H. Seemet iga kuritöö eest eraldi 3-8–aastase sunnitööga, mis kokku 45 aastat sunnitööd teeb. Loodetavasti liidetakse karistusnormid hiljem. H. Seeme tunnistas end kõigis süütamistes süüdlaseks, mispärast ei kuulatud ka rohkearvulist tunnistajate hulka üle.

… Pikemate puiklemiste järel tunnistas H. Seeme enese kuue kahjutule süütamises ja kahes süütamiskatses süüdi. H. Seeme seletas juba tookord politseis ja nüüd ka kohtus, et temale olevas löönud 1936. aastal Võrus aset leidnud suure kahjutule kuma niivõrd verre, et peab seletamatul sunnil toimima süütamist. Arstlik ekspertiis tunnistas H. Seeme vastutusvõimeliseks kodanikuks. Süüdimõistetul on naine ja laps. Ta oli otsitud puusepp ja agar tuletõrjuja, kuigi sageli armastas võtta napsu.”

Heinrich Seeme kuritahtlikust süütamisest hävinenud hoone varemed Vabaduse tänaval Võrus foto: Võrumaa Muuseum, VK F 725:1/26 F

Siiski ei ole tol ajal leitud otsest seost Heinrich Seeme kuritahtliku tegevuse ja Meier Judeikini lauavabriku krundil 1938. aasta kevadel puhkenud tulekahju vahel.

Tulekahju Judeikini lauavabriku õuel mainiti veel korra ajakirjanduses 30. septembril, kui ajalehes "Elu: Võru-Valga-Petserimaa Töörahva Häälekandja" ilmus artikkel "Naised võitluses leekidega. Kuidas sündis naistuletõrje Võrus ja sellest, mis seal praegu tehakse".

Naised võitluses leekidega

Kirjutises oli muu hulgas kirjas, et:

"… Vabatahtliku tuletõrje naissektsioon või nagu lühendatud öeldakse, naistuletõrjujad, on noorimaks organisatsiooniks Võrus, kutsutuna ellu alles käesoleva aasta suvel.

Kui lõõmavad tuleleegid haaravad oma võimusesse elamu, satub kodanik tavaliselt kabuhirmu ja lapsed, toakraam ja muu sageli jäävad kannatajaks. Neid ei tule kellelgi meelde päästa! Hea "lõikuse" teevad tuletõrjepaigal sageli ka vargad. Laste ja tuleõnnetuspaigal vigastada saanute abistamiseks, mitmesuguse kraami päästmiseks ongi asutatud naistuletõrje, kellele tulikahju puhkemise korral pandud suured ülesanded. Huvituseta pole märkida, et Võru naistuletõrje sündis tulikahjus.

Naistuletõrje asutamise mõte oli kohapeal varemalt juba liikvel. Tuletõrje kohaliku brigaadiülema härra Suursaare eestvõttel kutsuti maikuu lõpul [2] linnavalitsusse meie seltskonna energilisemaid naisi, et nendest moodustada naistuletõrje. Vaevalt oli saanud koosolek kokku tulla, kui hakkasid lööma alarmkellad: oli süttinud Judeikini lauavabrik! Naistuletõrjujad viivitamatult ruttasid õnnetuspaigale ja täitsid siin oma ülesande hästi. See moment saigi tuletõrje naissektsiooni tegelikuks sünniajaks."

[2] tulekahju, millest artiklis juttu, leidis aset maikuu alguses. Seetõttu tekib küsimus, kas tekstis toodud koosoleku toimumisaeg on vale või kas ajakirjanik on oma jutustust veidi ilustanud.

1938

1938. aasta teine suur tulekahju leidis aset poolteist kuud pärast tuleõnnetust Võru lauavabriku krundil. Öösel vastu 20. juunit süttis Põlva raudteejaama lähedal asunud, Meier Judeikinile kuulunud saeveski, mis hävis tules täielikult.

Ka see sündmus leidis kajastust paljudes väljaannetes. Kustutustöödest kirjutas 20. juunil ka ajaleht "Postimees" artiklis pealkirjaga "Põlvas põles saeveski. Kahju 25 000–30 000 krooni. Kustutustöödelt lahkuv tuletõrjuja jäi mootorratta alla. Suured lauavirnad hoiti ära tulest."

Põlwas põles saeweski

"Täna varahommikul kella ½2 ajal süttis põlema Põlva raudteejaama lähedal firma "Meier Judeikin ja Pojad" saeveski. Tuld märgati esiti katlaruumis, kuid varsti lõi tuli katusest välja ja haaras kogu hoone oma alla. Tule kustutamiseks kutsuti kohale Peri ja Koiola valdade tuletõrjed ja korraldati Põlva alevis üldhäire.

Tuli levis aga väga kiiresti ja ähvardas laoplatsil asuvaid suuri laudade tagavarasid ning läheduses asuvaid elumajasid ning kõrvalhooneid, mispärast kutsuti appi Võru tuletõrje, kes autopritsiga kohale sõitis. Kuna vett oli kohapeal külluses (vett saadi raudteejaama pumbamajast, mis asub 600 meetrit vabrikust eemal), suudeti ära hoida suures enamuses lauavirnades süttimist kui ka kõrval asuvate hoonete süttimist, mis olid süttimisohus ja millede katused vahepeal võtsidki tuld.

Saeveski, mis oli laudehitus ning mille seinte vahe saepuruga täidetud, põles maha. Hoonest ei saanud midagi välja tuua. Tulle jäi tööstuse aurumasin, saekaater, kantimismasin, elektridünamo, kaks kreissaagi ja rohkesti muud kraami. Omanikud hindavad oma kahju 25 000–30 000 kroonile. Hoone oli tule vastu kindlustatud. Tulikahju tekkimise põhjus pole teada. Töö vabrikus lõppes

laupäeva õhtul ja vahepeal pole keegi seal käinud, mispärast oletatakse süütamist. Politsei juurdleb sündmust.

Sellelt tulikahjult koju sõites jäi tuletõrjuja Jööger, 24 aastat vana, vale kätt sõites mootorratta alla. Temal purunes parem abaluu ja ta toimetati Tartu kliiniku.”

21. juunil täpsustati ajalehes “Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja”, et tulekahjult tagasi sõitnud tuletõrjuja jäi mootorratta alla jalgrattal sõites, valekätt keerates ja tagasi vaadates.

Meier Judeikin ei hakanud Põlva saeveskit pärast selle tulekahjus hävimist uuesti üles ehitama. Firma “Meier Judeikin ja Pojad” Põlva osakond likvideeriti 1938. aasta lõpus ning 1. jaanuariks 1939 ei tegutsenud metsatööstur enam Põlvas.

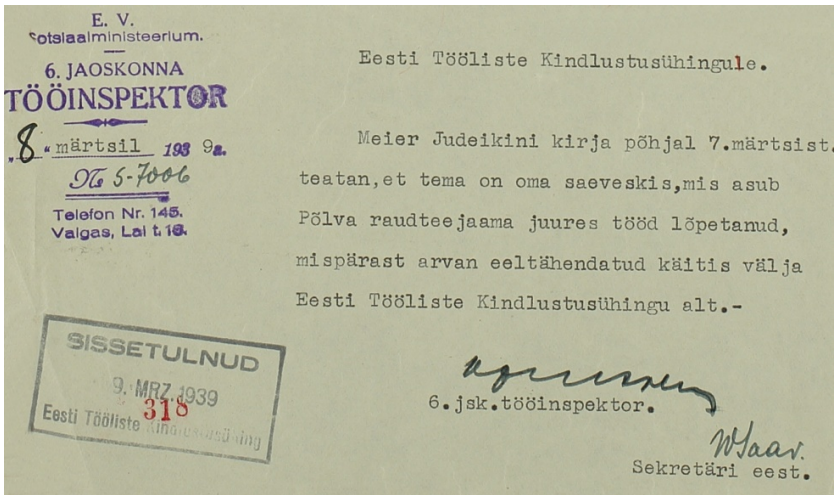
E. V.
Sotsiaalministeerium.
6. JAOSKONNA
TÖÖINSPEKTOR
8. märtsil 1939 a.
№ 5-7006
Telefon Nr. 145.
Valgas, Lai t. 18.

SISSETULNUD
9. MRZ 1939
318
Eesti Tööliste Kindlustusühing

Eesti Tööliste Kindlustusühingule.

Meier Judeikini kirja põhjal 7.märtsist. teatan,et tema on oma saeveskis,mis asub Põlva raudteejaama juures tööd lõpetanud, mispärast arvan eeltähendatud käitis välja Eesti Tööliste Kindlustusühingu alt.-

6.jsk.tööinspektor.

Sekretäri eest.

Teadaanne toimikust “Meier Judeikini saeveski Põlvas, Võrumaal”
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.842.1.1323

1938

1938. aastal reklaamiti ajalehtedes Meier Judeikini poja Moosese poolt juhitud saeveskit Tallinnas.

“M. Judeikini saeveski müüb alandatud hindadega kõiksugu ehitusmaterjale, nagu: prusse, planke, latte, laudu jne. Eriti suures valikus saadaval häid ja kuivi põrandlaudu igasuguses pikkuses eraldi. Ostab okaspuu palke ja pakke piiramata arvul ajakohaste hindadega. Võtab saagida ja hööveldada võõrast materjali. Töö täpne ja korralik.” Sellise tekstiga ilmusid 5. jaanuaril reklaamkuulutused ajalehtedes “Päewaleht” ja “Uus Eesti”.

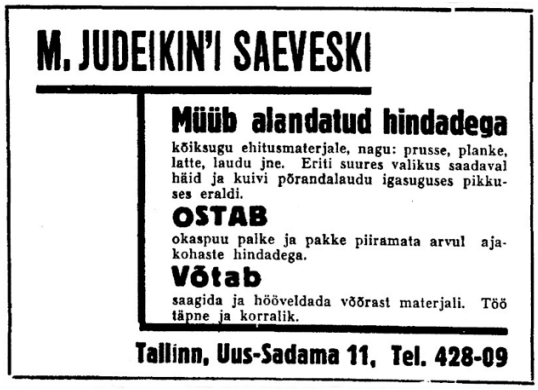
M. JUDEIKIN'I SAEVESKI

Müüb alandatud hindadega
kõiksugu ehitusmaterjale, nagu: prusse, planke, latte, laudu jne. Eriti suures valikus saadaval häid ja kuivi põrandalaudu igasuguses pikkuses eraldi.

OSTAB
okaspuu palke ja pakke piiramata arvul ajakohaste hindadega.

Võtab
saagida ja hööveldada võõrast materjali. Töö täpne ja korralik.

Tallinn, Uus-Sadama 11, Tel. 428-09

Eraldi tehti reklaami ekspordiärile. Näiteks teatati 27. novembril ajalehes “Uudisleht”, et ekspordiks ostetakse piiramata koguses saetud okaspuumaterjale.

Metsaäri
MEIER JUDEIKIN
ostab piiramata arvul
ekspordiks saetud okaspuu-materjale
Lähemaid teateid saab
Tallinnas, Uus Sadama 11. Tel. 428-09.

Võrus osteti 1938. aastal põllukive, kruusa, liiva, savi ja ehituspalke. Ehitusmaterjali ostusooviga kuulutus ilmus 9. mail ajalehes “Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja”.

Ostame ehitusmaterjali:
põllukiwe, kruusa, liiwa, sawi ja ehituspalke
Firma M. Judeikin ja Pojad
Wõrus, Wabriku tän. 6.

Viljandis osteti lepa-, saare-, kuuse- ja männipakke ning saetud materjali. Vastavaid kuulutusi vahendas 4. märtsil ja 7. detsembril väljaanne “Sakala”.

METSAEKSPORTÄRI
MEIER JUDEIKIN JA POJAD
ostab piiramata arwul
kuuse- ja männipalke,
lepa, saare, kuuse ja männi pakke
wäljaweetult maanteede ääres, kuhu autoga juurdepääs wõimalik ja
Wiljandis
A-S. C. F. Leibbergi saeweski platsil
Lähemaid teateid saab Wiljandis, Tallinna tn. 49, telef. 389

Meier Judeikin ja Pojad
Wõru, Wabriku tän 6, telefon 89
ostab
okaspuupalke, pakke ja saetud materjali
Lähemaid teateid saab
Wiljandis, Endla tän. 8, telef. 440

1938

1938. aasta lõpus otsustas Meier Judeikin maha müüa Tallinnas asunud lauavabriku ja puumaterjalide lao. Puutööstuse uueks omanikuks sai ettevõtja Elmar Torv [1], kes pidas puuhoovi Tallinnas, Laulupeo tänaval.

Meier Judeikin teatas Kaubandus-Tööstuskojale, et tema volitaja Mooses Judeikin lõpetas 15. novembril tegevuse Tallinnas, Uus-Sadama tänaval 11 asuvas saeveskis ja puumaterjali laos ning andis selle üle Elmar Torvile. Samal ajal jätkas Meier Judeikini teine poeg, Solomon, tööd antud ettevõttes uue omaniku juures, olles saeveski ja müügilao juhataja.

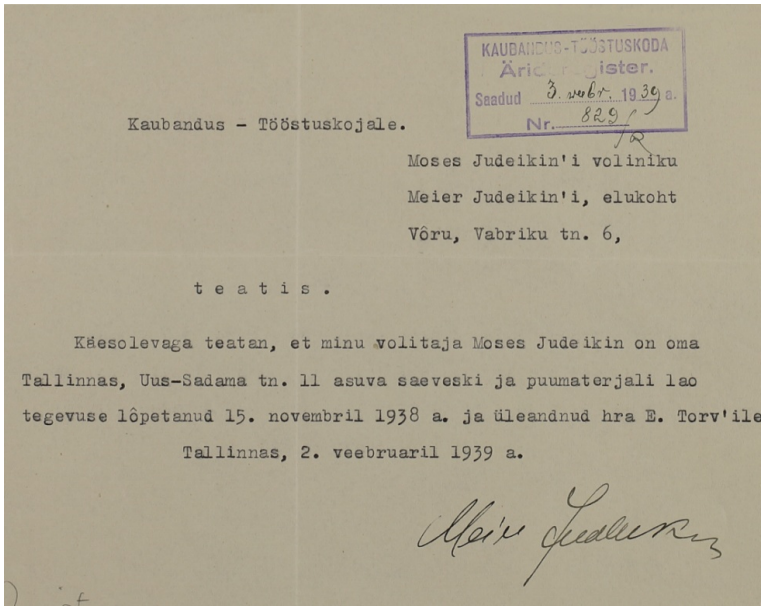

KAUBANDUS-TÖÖSTUSKODA
Äriregister.
Saadud 3. veebr. 1939 a.
Nr. 829

Kaubandus - Tööstuskojale.

Moses Judeikin'i voliniku
Meier Judeikin'i, elukoht
Võru, Vabriku tn. 6,

t e a t i s .

Käesolevaga teatan, et minu volitaja Moses Judeikin on oma Tallinnas, Uus-Sadama tn. 11 asuva saeveski ja puumaterjali lao tegevuse lõpetanud 15. novembril 1938 a. ja üleandnud hra E. Torv'ile

Tallinnas, 2. veebruaril 1939 a.

Teatis toimikust "Puude müük ja hööveldamine Mooses Judeikin"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.891.2.16534

Sotsiaalministeeriumi 1. jaoskonna tööinspektori Eesti Tööliste Kinnitus-Ühingule saadetud kirjas kinnitati, et Tallinnas, Uus-Sadama 11 aadressil asuv Meier Judeikini saeveski ja puumaterjalide ladu on alates 1. detsembrist 1938 üle läinud Elmar Torvi valdusele.

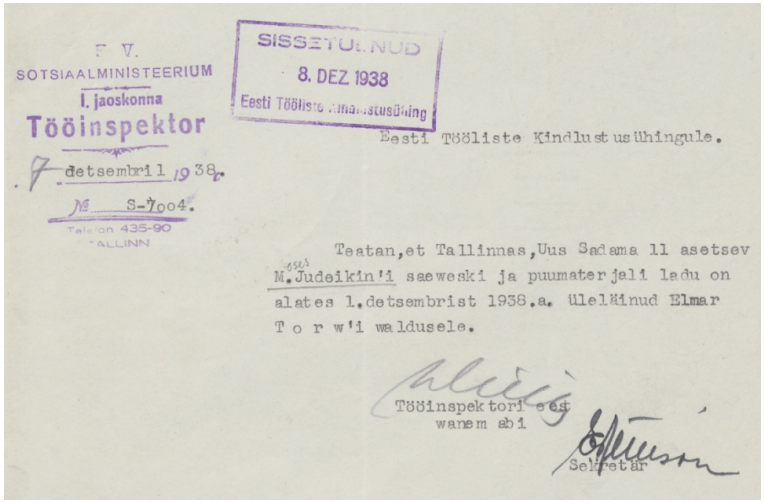

E. V.
SOTSIAALMINISTEERIUM
I. jaoskonna
Tööinspektor
7. detsembril 1938.
№ S-7004.
Telefon 435-90
TALLINN

SISSETULNUD
8. DEZ. 1938
Eesti Tööliste Kindlustusühing

Eesti Tööliste Kindlustusühingule.

Teatan, et Tallinnas, Uus Sadama 11 asetsev M. Judeikin'i saeweski ja puumaterjali ladu on alates 1. detsembrist 1938. a. ülelõinud Elmar Torw'i waldusele.

Tööinspektori eest
wanem abi

Sekretär

Teadaanne toimikust "Elmar Torvi saeveski Tallinnas (endine Mooses Judeikini saeveski)"
allikas: Rahvusarhiiv, ERA.842.1.3670

Tallinna puutööstuse omaniku muutusest teatas 10. novembril ajaleht "Päewaleht":

"Firma "Clayhills & Son" likvideerib Tallinnas asetseva puuhoovi ju metsamaterjali ladu, kuna sama firma Nõmmel asetsev metsamaterjali ladu jääb töötama edasi. "Meier Judeikin ja Pojad" on oma Tallinnas asetseva saeveski edasi müünud Elmar Torvile. Mainitud saeveskis valmistati materjali siseturu jaoks. Ekspordi alal jääb "Meier Judeikin ja Pojad" firma endiselt töötama, mis on osutunudki selle metsafirma peategevusalaks."

Sellest, et ta on Meier Judeikini laualao üle võtnud ning jätkab ehitus- ja tislerilao müüki siseturule, andis Elmar Torv klientidele teada reklaamkuulutuste kaudu. Üks kuulutustest avaldati 19. novembril ajalehes "Päewaleht", kus lubati odavaid hindu, kiiret ja korralikku kättetoimetamist ning soodsaid müügitingimusi.

Olen hra Judeikini laualao üle võtnud ja jatkan siseturu-müüki. Ladus saadaval igasuguseid

ehitus- ja tisleritaudu

Hinnad odavad, kättetoimetamine kiire ning korralik. Soodsad maksutingimused.
Metsaäri

Elmar Torv
Uus-Sadama 11
tel. 428-09

[1] Elmar Johannes Torv vahistati nõukogude okupatsioonivõimu poolt 1941. aastal ning saadeti Sverdlovski oblastis asunud NKVD vangilaagrisse Sevurallag, kus ta suri 1942. aasta veebruaris.

1939

24. mail 1939 puhkes Petseris suur tulekahju, milles hävis kolmandik linnast. Seda peetakse 20. sajandi Eesti alal üheks suurimaks rahuajal toimunud tulekahjuks. Tulemöll kestis vaid neli tundi, kuid selle käigus hävis 212 elumaja 650-st, mis asusid linnas. Paljud inimesed jäid peavarjuta ning oli ka hukkunuid.

Võimud, ärimehed ja tavakodanikud ruttasid kannatanutele appi, millest kirjutati ka 26. mail ajalehes "Postimees" ilmunud artiklis pealkirjaga "Petseri võitleb mehiselt õnnetusest ülesaamiseks". Töövõimalusi pakkus kannatanutele oma ettevõtte kaudu ka Meier Judeikin.

Petseri võitleb mehiselt õnnetusest ülesaamiseks

"… Kõigile kodutuile suudeti anda esialgset peavarju. Tuleõnnetuses kannatanuile jagatakse toitu ja abi. Töövõimaluste leidmiseks loodi vahetalitus-büroo. Avatakse laste koloonia. Kogu maalt tulevad annetused, mis aitavad seisukorda kergendada.

Asuti lahendama ka töövõimaluste loomise küsimust. Linnavalitsuse juures avati töövahetalituse büroo, milline registreeris nii tööpakkumisi kui ka töösoovimisi, korraldades üldist tuleõnnetute töölerakendamist. Esimesena teatas töövahetalitusbüroole Võrus asuv Judeikini lauavabrik, et ta annab tööd 20 Petseri tuleõnnetuses kannatanule."

Petseri tulekahju 24. mail 1939
foto: Eesti Rahva Muuseum, ERM Fk 2977:158

1939

1939. aasta sügisel toimusid viimased metsaoksjonid sõjaeelses Eestis. Ka Meier Judeikin oli neist osa võtmas ja metsa ostmas.

Ühest taolisest oksjonist, kus müüdi 37,5 tuhat tihumeetrit metsa, kirjutas 17. novembril väljaanne "Järva Teataja".

Müüdi 37,5 tuh. tihomeetrit metsa

"Börsisaalis toimus AS "Eesti Metsatööstuse" esimene tänavune suurem metsaoksjon, kus müügile lasti ligi 44 000 tihumeetrit palgimetsa. Sellest müüdi oksjonil 37,5 tuhat tihumeetrit või umbes 87 protsenti. Müüdud puidust saadi kokku 427 885 krooni või keskmiselt 11 krooni 40 senti tihumeetrist. Saadud hinda tuleb praeguses olukorras pidada võrdlemisi heaks, kuna tuleb arvestada asjaolu, et metsaostjad saavad materjalid kätte vaid eelolevaks kevadeks ja raha alles sügiseks.

Ostmata jäid oksjonil vaid Kunda ja Mõtsu metskonna raielangid. Metsaoksjonile oli kogunenud osavõtjaid kokku 80 inimest, kellest 20 olid esitanud kirjalikud sooviavaldused, kuna 60 olid esitanud pakkumised kirjalikult.

Suuremate ostjatena kulutasid oksjonil raha Kopelovski – 79 000 krooni, Schein – 70 000 krooni, Siil – 30 000 krooni, Hrjapin – 25 000 krooni, Torv – 25 000 krooni, ETK – 21 000 krooni, **Judeikin** – 19 000 krooni, Oit – 18 000 krooni, Simmel Võrumaalt – 13 000 krooni jne. Üldiselt võib pidada olukorda tänavusel esimesel oksjonil rahuldavaks."

1939

1939. aastal algas baltisakslaste ümberasumine (saksa keeles Umsiedlung). Selle aktsiooni käigus asustati 1939-nda lõpus ja 1940. aasta alguses enamik Eesti ja Läti baltisakslastest ümber Saksamaale ning Saksamaa poolt okupeeritud Poola aladele.

Eesti ajaloolane Olev Liivik kirjutas 6. novembril 2009 ajalehes "Sirp" ilmunud artiklis "Mõningad baltisakslaste ümberasumise tõlgendused", et:

"23. augustil 1939 Saksamaa ja Nõukogude Liidu vahel sõlmitud Molotovi-Ribbentropi pakt lõi eelduse baltisakslaste massiliseks ümberasumiseks. Pakti alusel jäid rohkearvulise saksa elanikkonnaga Eesti ja Läti Nõukogude Liidu mõjusfääri. Samuti võimaldas pakt Saksamaal alustada sõjategevust Poola vastu, mille okupeeritud aladele ümber asustatud sakslased peagi paigutati."

Regulaarsed laevareisid ümberasujate ja nende vara äraviimiseks Eestist kestsid 1939. aastal 18. oktoobrist 14. detsembrini.

8. detsembril avaldati ajalehes "Maa Hääl: Maarahva Ajaleht" artikkel pealkirjaga "Sakslaste mööblivagunitest saadakse 40 miljonit". Kirjatükis käsitleti ümberasumise protsessi käigus toimunud mööbli ja muude isiklike asjade Eestist ärasaatmist. Kirjutises mainiti ka Judeikinite äri.

Sakslaste mööblivagunitest saadakse 40 miljonit

"Sakslaste mööbel rändab endiselt nende omanikele järele ja iga päev veavad veoautod suuri mööblivaguneid sadamas olevatele laevadele. Mööblivagunid, mis rändavad laevakeredesse, kannavad juba numbrit kaugelt üle 1 200. Kuuldavasti on Saksa saatkond [1] neid tellinud

M. Judeikinilt 1 150 ja peale selle veel teistelt, nii et neid valmistatakse kokku üle 1 500.

Algul saadi ühe mööblivaguni eest 250-300 krooni ja praegu on hind 220 krooni. Töölised said algul kasti valmistamise eest 20 krooni ja kaks meest tegid päevas kasti valmis. Praegu makstakse tööraha 14 krooni. “Kirjamaalijad” saavad vagunilt 1 krooni ja päevas võõpavad nad üle 12 kasti, seega teenistus 12 krooni päevas. Palju saadakse aga üldse mööblivagunite eest? Kui võtta vaguni keskmiseks hinnaks 250 krooni ning arvestada, et vaguneid valmistatakse üle 1 500, siis saadakse vagunite eest umbes 40 miljonit senti. Kõik mööblivagunid on Saksa riigi omandus.”

Saksalaste mööblikastide valmistamine Tartus 1939. aasta sügisel. Pilt on illustratiivne foto: Karl Nikolai Hintzer, Eesti Rahva Muuseum, ERM Fk 908:6

[1] 9.-10. novembril 1938, ehk ligikaudu aasta enne eelnevas artiklis kirjeldatud M. Judeikini äri poolt mööblivagunite valmistamist, toimus Natsi-Saksamaal ja Austrias rida juudipogromme. Rüüstati juutide eluasemeid, asulaid ja kauplusi. Paramilitaarse organisatsiooni Sturmabteilung’i (SA) liikmed ning tsiviilisikud hävitasid hooneid, laastasid ja süütasid sünagooge. Kahepäevaseid rahutusi hakati tuhandete purustatud poeakende järgi nimetama Kristalliööks (saksa keeles Kristallnacht).

Arvatakse, et Kristalliööl tapeti Saksamaal vähemalt 91 inimest. Üle 30 000 juudi mehe arreteeriti ja saadeti koonduslaagritesse. Juudi kogukonnale määrati miljardi riigimarga suurune trahv. Nende traagiliste sündmuste ning 1. septembril 1939 alanud Teise maailmasõja ja okupeeritud Poolas elanud juutidesse suhtumise valguses paneb kulmu kergitama asjaolu, et Saksa saatkond Eestis võis endale lubada koostööd juudisoost ärimehega.

1939

Kuna 1939. aastaks oli Meier Judeikinile varem kuulunud lauavabrikutest tegevuses vaid Võru oma, vähenes ka ajalehtedes avaldatud reklaamkuulutuste hulk.

“Müüa tugev, töökorras saekaater. Seesmine raami laius 24″. Järele küsida ja näha M. Judeikin & Pojad saeveski Võrus”. Sellise tekstiga kuulutused ilmusid 13. märtsil ajalehes “Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja” ja 20. märtsil ajalehes “Päewaleht”.

Müüa tugev, töökorras

sae-kaater

Järele küsida ja näha: M Judeikin & Pojad saeveski Võrus, Vabriku tän.

Müüa tugev töökorras

saekaater

Seesmine raami lajus 24". Järele küsida ja näha M. Judeikin X Pojad saeveski Võrus. Vabriku tänaval.

Nagu tavaliselt, otsiti ka meestöölisi, muu hulgas ajalehes "Elu: Võru–Valga–Petserimaa töörahva häälekandja" 24. mail avaldatud kuulutuse kaudu.

Vajatakse

meestöölisi.

Järele küsida M. Judeikin ja P-d. kontorist Võrus, Vabriku tn. 6, telef. 89.

Reklaamiti ka Võru jahu- ja saeveski teenuseid. Üks sellistest kuulutustest avaldati 8. novembril ajalehes "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja".

Metsatööstus M. Judeikin & P-de

sae- ja jahuweskis Wõrus, Wabriku tän. 6, telef. 89, algas peale remonti uuesti töö.

Jahuweski jahwatab igasugust terawilja, teeb tangu, kruupe ja ülesõela jahu.

Saeweski wõtab palke saagimiseks ja laudu hööweldamiseks ning kantimiseks. Töö kiire ja korralik. Ostab okaspuu palke igasugusel arvul.

Müüb oma laost igasugust ehitusmaterjali, hööweldamata ja hööweldatud laudu.

Mehaanika töötuba võtab igasugust parandus- ning remonttööd vastu.

Endiselt osteti suures koguses okaspuupalke ja koorimata kuusepakke – kas maantee äärde veetuna või Viljandisse, C.F. Leihbergi saeveskisse tooduna. Kuulutus pärineb 13. jaanuaril ilmunud ajalehest "Sakala".

Meier Judeikin ja Pojad

Wõru, Wabriku tän 6, telefon 89

ostab piiramata arwul

okaspuupalke

ja koorim. kuusepakke

wälja weetud maantee äärde ja Wiljandis A-S. C. F. Leihbergi saew.

Lähemaid teateid saab praakerilt saeweski platsil ja firma esindajalt Wiljandis, Endla tän. 8, telefon 4-40

22. detsembril 1939 soovis ekspordifirma “Meier Judeikin ja Pojad” viimast korda kõigile rõõmsaid jõulupühi ja õnnelikku uut aastat. Seda tehti ajalehe “Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja” vahendusel.

Rõõmsaid jõulupühi ja õnnelikku uut aastat
soovib
Meier Judeikin ja Pojad
Wood exporter.

1940

1940. aasta osutus Judeikinite metsaärile saatuslikuks, nii nagu ka kogu Eesti riigile. Kuid aasta esimesel poolel tegutses ettevõte veel tavapäraselt edasi ning ajalehtedes avaldati ka selle teenuseid reklaamivaid kuulutusi.

Näiteks osteti Võrus okaspuupalke ning koorimata paberipuitu. Vastavad reklaamkuulutused ilmusid 15. jaanuaril ja 8. märtsil ajalehes “Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja”.

Ostetakse
okaspuu palke ning koorimata paberipuid.
Järele küsida M. Judeikin ja P-d lauavabriku kontorist, Võrus.

Metsatööstus M. Judeikin ja Pojad Võrus, Vabriku tn. 6, telefon 89 ostab
okaspuupalke
kõrgendatud hindadega.

Ka Viljandis ja Abjas osteti okaspuupalke, seda muidugi kõrgema päevahinnaga. Sellest teatasid 31. jaanuaril ajaleht “Sakala” ning 11. märtsil väljaanded “Lääne Elu: Läänemaa häälekandja” ja “Järva Teataja” rubriigis “Kasulikke teateid põllumehele”.

M Judeikin ja Pojad
Võru, Wabriku tän 6, telefon 89
ostab kõrgema päewahinnaga
okaspuupalke
Wiljandis — A.S. Leihbergi ja Abjas — W.Kulkini saeweski platsil ning igal pool teede äärest
Lähemalt:
Wiljandis, Endla tän. 6, telef. 440
Abjas, W. Kulkin, telef. 62

KASULIKKE TEATEID PÕLLUMEHELE

Okaspuupalke ja koorimata kuusepakke ostetakse Viljandis Endla tänav 6 M. Judeikin ja Pojad.

Kevadel, kuni 20. märtsini, vajati palgiveoks veomasinaid. Vastav kuulutus ilmus 9. märtsil ajalehes “Postimees”.

Vajatakse veomasinaid
palgiveoks.
Järele küsida M. Judeikin ja Pojad lauavabriku kontoris Võrus, Vabriku t. 6, telefon 89.
Veokaupa tehakse kuni 20. märtsini k. a.

5. mail 1940 ilmus ajalehes “Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja” firma “Meier Judeikin ja Pojad” viimane töökuulutus, millega otsiti veel Võru saeveskile töölisi.

M. Judeikin ja P-d saeveski Võrus vajab

töölisi.

Järele küsida M. Judeikini lauavabriku kontorist.

1940

1940. aasta suvel, 17. juuni hommikul ületasid Nõukogude väeüksused Eesti piiri. Sellest päevast algas sisuliselt Nõukogude Liidu okupatsioon Eestis.

Kuid veel 5. juulil täideti Pärnu sadamas hooajaliselt tegutsenud firma “Meier Judeikin ja Pojad” metsamaterjali laadimis- ja tahveldamistööde ankeet. Kontori aadressiks oli sel ajal Aia tänav 12. Töölisi oli plaanis kaasata 4-8 inimest. Ettevõte juhatajaks oli Šabse (Šabtai) Permand.

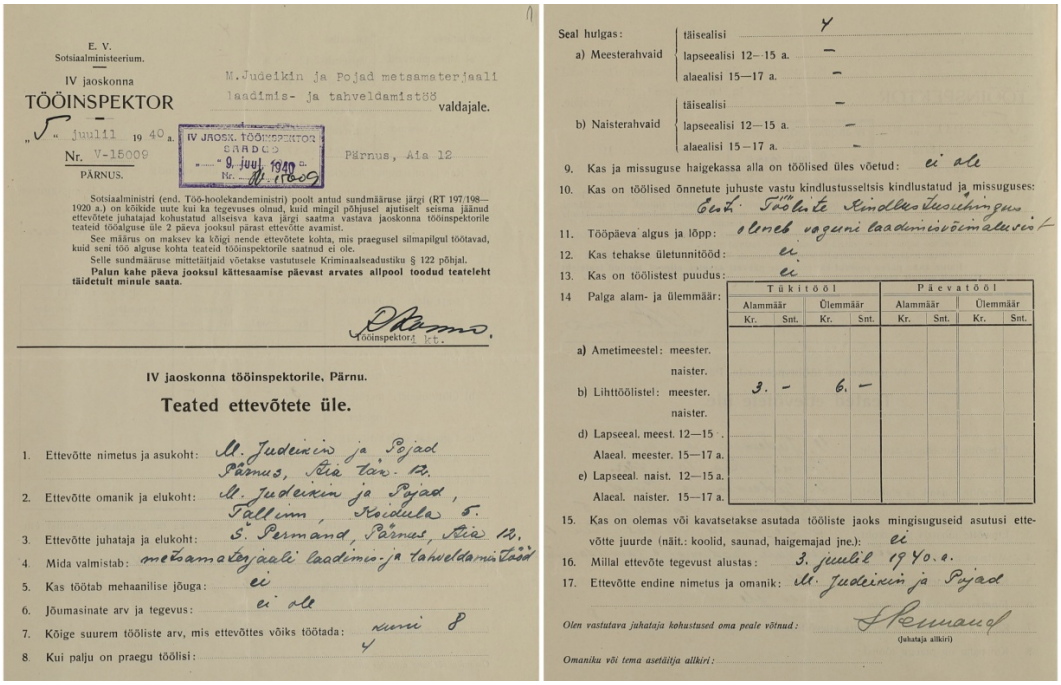
E. V.
Sotsiaalministeerium.
IV jaoskonna
TÖÖINSPEKTOR
„5“ juulil 1940 a.
Nr. V-15009
PÄRNUS.

M. Judeikin ja Pojad metsamaterjali laadimis- ja tahveldamistöö valdajale.

IV JAOSK. TÖÖINSPEKTOR PÄRNUS 9. juul 1940 Nr. V-15009

Pärnus, Aia 12

Sotsiaalministri (end. Töö-hoolekandeministri) poolt antud sundmääruse järgi (RT 197/198—1920 a.) on kõikide uute kui ka tegevuses olnud, kuid mingil põhjusel ajutiselt seisma jäänud ettevõtete juhatajad kohustatud allseisva kava järgi saatma vastava jaoskonna tööinspektorile teateid tööalguse ile 2 päeva jooksul pärast ettevõtte avamist.

See määrus on maksev ka kõigi nende ettevõtete kohta, mis praegusel silmapilgul töötavad, kuid seni töö alguse kohta teateid tööinspektorile saatnud ei ole.

Selle sundmääruse mittetäitjaid võetakse vastutusele Kriminaalseadustiku § 122 põhjal.

Palun kahe päeva jooksul kättesaamise päevast arvates allpool toodud teateleht täidetult minule saata.

Pärnu
(tööinspektor.) k. t.

IV jaoskonna tööinspektorile, Pärnu.

Teated ettevõtete üle.

1. Ettevõtte nimetus ja asukoht: M. Judeikin ja Pojad Pärnus, Aia tän. 12.
2. Ettevõtte omanik ja elukoht: M. Judeikin ja Pojad, Tallinn, Koidula 5.
3. Ettevõtte juhataja ja elukoht: Š. Permand, Pärnus, Aia 12.
4. Mida valmistab: metsamaterjali laadimis- ja tahveldamistööd
5. Kas töötab mehaanilise jõuga: ei
6. Jõumasinate arv ja tegevus: ei ole
7. Kõige suurem tööliste arv, mis ettevõttes võiks töötada: kuni 8
8. Kui palju on praegu töölisi: 4

Seal hulgas:
a) Meesterahvaid: täisealisi 4; lapseealisi 12—15 a. –; alaealisi 15—17 a. –
b) Naisterahvaid: täisealisi –; lapseealisi 12—15 a. –; alaealisi 15—17 a. –

9. Kas ja missuguse haigekassa alla on töölised üles võetud: ei ole
10. Kas on töölised õnnetute juhuste vastu kindlustusseltsis kindlustatud ja missuguses: Eesti Tööliste Kindlustusühingus
11. Tööpäeva algus ja lõpp: oleneb vaguni laadimisvõimalustest
12. Kas tehakse ületunnitööd: ei
13. Kas on töölistest puudus: ei
14. Palga alam- ja ülemmäär:

	Tükitööl				Päevatööl			
	Alammäär		Ülemmäär		Alammäär		Ülemmäär	
	Kr.	Snt.	Kr.	Snt.	Kr.	Snt.	Kr.	Snt.
a) Ametimeestel: meester.								
naister.								
b) Lihttöölistel: meester.	3.	–	6.	–				
naister.								
d) Lapseeal. meest. 12—15								
Alaeal. meester. 15—17 a.								
e) Lapseeal. naist. 12—15 a.								
Alaeal. naister. 15—17 a.								

15. Kas on olemas või kavatsetakse asutada tööliste jaoks mingisuguseid asutusi ettevõtte juurde (näit.: koolid, saunad, haigemajad jne.): ei
16. Millal ettevõte tegevust alustas: 3. juulil 1940. a.
17. Ettevõtte endine nimetus ja omanik: M. Judeikin ja Pojad

Olen vastutava juhataja kohustused oma peale võtnud: Š. Permand
(juhataja allkiri)

Omaniku või tema asetäitja allkiri:

Ettevõtte ankeet toimikust “M. Judeikin ja pojad metsamaterjali laadimis- ja tahveldamistööd” allikas: Rahvusarhiiv, ERA.2114.4.117

Isegi veel 25. juulil, neli päeva pärast Eesti NSV loomise ametlikku väljakuulutamist, teatas Sotsiaalministeeriumi 8. jaoskonna tööinspektor Eesti Tööliste Kindlustusühingule, et ta on registreerinud Viljandi linnas firma nimega “Meier Judeikin ja Pojad laudade sorteerimise ja laadimise tööd”. Käitise kontor asus aadressil Tallinna tänav 44. Töid oli plaanis teostada juuli ja augusti jooksul ning teenistust leidis 9 palgatöölist.

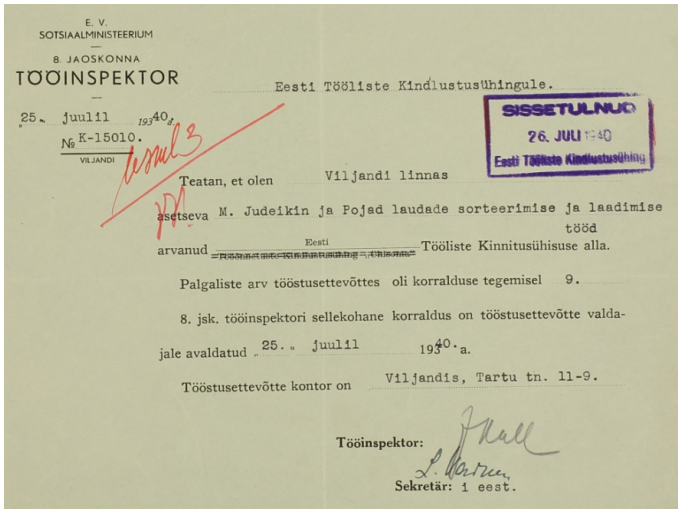

E. V.
SOTSIAALMINISTEERIUM
8. JAOSKONNA
TÖÖINSPEKTOR

25. juulil 1940. a.
№ K-15010.
VILJANDI

Eesti Tööliste Kindlustusühingule.

SISSETULNUD
26. JUUL 1940
Eesti Tööliste Kindlustusühing

Teatan, et olen Viljandi linnas asetseva M. Judeikin ja Pojad laudade sorteerimise ja laadimise tööd arvanud Eesti Tööliste Kinnitusühisuse alla.

Palgaliste arv tööstusettevõttes oli korralduse tegemisel 9.

8. jsk. tööinspektori sellekohane korraldus on tööstusettevõtte valdajale avaldatud „25." juulil 1940. a.

Tööstusettevõtte kontor on Viljandis, Tartu tn. 11-9.

Tööinspektor:
Sekretär: i eest.

Teadaanne toimikust "Meier Judeikini metsatööd Loodi ja Õisu metskondades Viljandimaal" allikas: Rahvusarhiiv, ERA.842.1.1319

Kuid need olid ka viimased päevad, mil Meier Judeikin sai ettevõtjana tegutseda. Sama aasta juulis natsionaliseeriti metsaäri okupatsioonivõimu poolt. Sellega lõppes äri ajalugu, mille Judeikinite perekond oli 70 aasta jooksul üles ehitanud ja arendanud ning milles töötas kolm põlvkonda Judeikineid.

NATSIONALISEERITUD
MEIER JUDEIKIN & POJAD
METSATÖÖSTUS & KAUBANDUS

AURU SAE- JA JAHUVESKI
Võrus, Vabriku tän. 6.
Postkast 35
Kõnetraat 89
Telegr. aadress: JUDEIKIN – Võru

Võru, Eesti „ " 1940. a.

Meier Judeikinile kuulunud sae- ja jahuveski lõplikust natsionaliseerimisest Võru linnas teatati 31. juulil ajalehes "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja". Sel päeval ilmunud teate pealkiri oli "17 ettevõtet natsionaliseeritud. Määratud komisarid asusid ülesannete täitmisele".

Teiste loetletud ettevõtte hulgas oli ka Meier Judeikini lauavabrik Tamula järve ääres:

"Võru Petseri Rajooni Natsionaliseerimise Komitee poolt on seni lõplikult natsionaliseeritud järgmised Võru ja Võrumaa ettevõtted ning tööstused ja nendesse komissarideks määratud alljärgnevad isikud:

… M. Judeikini sae- ja jahuveski – komissar Alfred Rööbing."

Ettevõtte natsionaliseerimise teated ilmusid suve jooksul ja sügise alguses ka teistes väljaannetes, sealhulgas 1. augustil ajalehes "Pärnumaa Teataja".

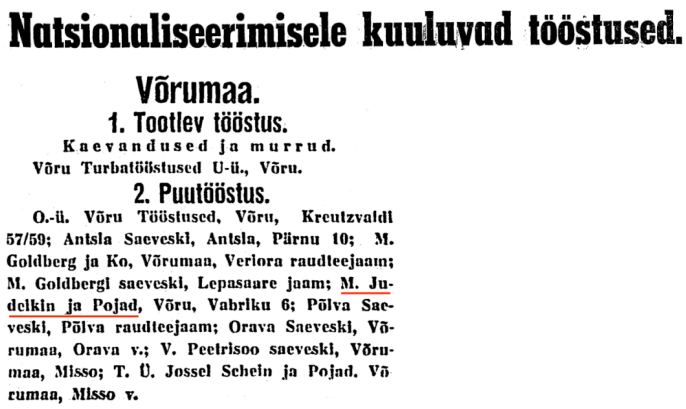

Natsionaliseerimisele kuuluvad tööstused.

Võrumaa.

1. Tootlev tööstus.

Kaevandused ja murrud.

Võru Turbatööstused U-ü., Võru.

2. Puutööstus.

O.-ü. Võru Tööstused, Võru, Kreutzvaldi 57/59; Antsla Saeveski, Antsla, Pärnu 10; M. Goldberg ja Ko, Võrumaa, Verlora raudteejaam; M. Goldbergi saeveski, Lepasaare jaam; M. Judeikin ja Pojad, Võru, Vabriku 6; Põlva Saeveski, Põlva raudteejaam; Orava Saeveski, Võrumaa, Orava v.; V. Peetrisoo saeveski, Võrumaa, Misso; T. Ü. Jossel Schein ja Pojad. Võrumaa, Misso v.

Peale Meieri ettevõtte natsionaliseeriti ka tema lahkunud venna Samueli poegadele kuulunud riideäri Võrus, aadressil Jüri tänav 16. Natsionaliseeriti ka Meieri vennale Selig Judeikinile kuulunud saeveski Mustvees, mis hiljem hakkas kandma nime “Peipsi”.

Elagu Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik!
Elagu Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liit!

Natsionaliseeritud
O-ü. „Võru Tööstus“

Natsionaliseeritud Võru Ühispank	Natsionaliseeritud Krediit Pank Võru osak.
Natsionaliseeritud A-s. „Võru Pank“	Natsionaliseeritud Eesti Pank Võru osak.
Natsionaliseeritdu Metsatööstus M. Goldberg ja Co	Natsionaliseeritud Võru Nahatööstus M. Goldberg
Natsionaliseeritud „Võru Kivi“	Natsionaliseeritu M. Judeikin ja P-d lauavabrik ja saeveski

Võru Majandusühing	A. Hammer pagari-kontiitriäri Jüri tn. 18, telef. 44.	M. Megomäe kohvik ja kontiitriäri	Võru Linnaapteek ja Rohukauplus
S. Judeikin ja Pojad Jüri tn. 16.	Govsei Scher Jüri 14, telef. 188.	A-s. „Tekla“ Võru osak.	R. Kaver raua-, koloniaal- ja tubakakauplus
K-m. Aug. Ebber	Restoran „Kodu“ A. Riik.	„Kandle“ einelaud Sild.	„Aleksandria“ Restoran-võõrastamaja
„Kungla“ restoran-võõrastemaja.	Restoran J. Prügi	„Kommerts“ Restoran-võõrastemaja.	Lud. Arras liha- ja vorstikauplus.

S. Ber Tartu jalunõude äri.	**F. Maiste**	**A. Voolaid** elektritehnika-äri.	**J. Hütt** Raua ja teraseäri.	**Joh. Salveste**
E. Uibo kohvik.	**Rob. Allikvee**	**L. Oja** nahakauplus.	**„Ilo“ rohukauplus**	**F-ma Sibul**
R. Teitmann Puduäri.	**Ed. Jurs**	**Sõjaväe Majandusühisus Võru osakond**	**M. Grossthal** saapakauplus.	**Aug. Lepp** koloniaal-, klaas ja portselaankaubad.
Ed. Kahro lihaäri	**Eesti Seemnevilja Ühisus Võru osak.**	**S. Songi — H. Reile** raamatukpl., Jüri t. 14, Võru.	**J. Semmiste**	**Olev Seeder** koloniaal ja tubakakauplus
Vennad Orlo naha- ja saapakpl. Tartu tn. 13.	**E. Rabinovitsch** segakpl. Tartu tn. 12, telf. 85.	**Ed. Sikk** naha- ja hobuseriistadekauplus.	Natsionaliseeritud **K-ü. „Võruma Elu“ ja ajaleht „Elu“**	

Teate ajalehes “Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja” 9. augustil 1940

Võrulanna Linda Soola sõnul [1], “1940. aastal andis Meier Judeikin kogu oma vara vabatahtlikult kommunistidele üle. Järgmisel päeval pärast üleandmist astunud ta koduuksest hallipäisena välja.”

[1] Linda mälestused ilmusid Võrumaa kultuurilehes “Viruskundra” 1996. aasta oktoobrinumbris.

Natsionaliseeritud

MEIER JUDEIKIN'i

lauavabrik ja jahuveski

Võrus, Vabriku tn. 6, telefon 89.

Teate ajalehes “Töörahva Elu: Võru-Valga-Petserimaa töötava rahva häälekandja” 13. septembril

1940. aasta sügisel läksid kõik natsionaliseeritud saeveskid Eesti Metsatööstuse juhtimisele. Nende seas oli ka endine Meier Judeikini lauavabrik Võrus.

Kõik saeveskid „Eesti Metsatööstuse“ juhtimisele

Uue võimu otsusest teatas 2. oktoobril ajaleht “Wirumaa Teataja”:

“Kergetööstuse Rahvakomissari otsusega Puidutööstuse Peavalitsuse ettepanekul ühendatakse Eesti Metsatööstusega järgmised saeveskid: Eesti Puutööstuse Ühing “Esthag”, Chr. Fröhling, M. Goldberg ja Ko, M. Grossi lauavabrik, Grigori Hrjapini saeveski, **Judeikin ja Pojad**, Holdre saeveski, AS “Järvakandi Tehased”, Kreenholmi saeveskid, AS “Minkov ja Pojad”, Orava saeveski, TÜ “Jossel Schein ja Pojad” saeveski, H. D. Schmidt, Elmar Torvi saeveski, Ulvi saevesti, Maiste lauavabrik, H. Uusbergi saeveski ja “Mulhuizen ja Ko”.

Loetletud saeveskite keskendatud juhtimisele ja majandamisele asus Eesti Metsatööstus arvates 1. oktoobrist 1940. Eesti Metsatööstus võtab üle temaga ühendatavate tööstuste asjaajamise ja kõik täitmata jõusolevad lepingud.”

1940. aasta lõpus läks ~~elu~~... raporteerimine kohe palju paremaks. “Võru käitised enne ja nüüd” – nii kõlas 11. novembril ajalehes “Tartu Kommunist: Eestimaa Kommunistliku (bolševikkude) Partei Tartumaa Komitee häälekandja” ilmunud kirjutise peakiri.

Artiklis tuli jutuks endiste eratööstuste järsku kasvanud produktiivsus. Tuli välja, et Meier Judeikin ei suutnud oma ettevõttes tööprotsesse õigesti käivitada, kommunistid see-eest küll.

TARTU KOMMUNIST
Kõigi maade proletaarlased, ühinege!
Eestimaa Kommunistliku (bolševikkude) Partei Tartumaa Komitee häälekandja

“Ka nüüd sotsialistliku töövõistluse tõttu produktsioon tunduvalt tõusnud. Nii märgib näiteks natsionaliseeritud Judeikini metsatööstuse direktori kohusetäitja seltsimees Rööbing, et enne käitise natsionaliseerimist suudeti metsamaterjali tunnis läbi töötada 80 kantjalga, nüüd aga 120 kantjalga, tõus seega 50 protsenti. Edasi selgub sama käitise sotsialistlikust töövõistlusest, et lubatud 10-protsendilise tööproduktiivsuse tõusu asemel on see tõusnud kohati 31,9 protsenti. Mõned eesrindlikumad töölised on oma tööproduktiivsust tõstnud 100-300 protsenti.”

Natsionaliseeritud ettevõtte nime kasutati 1940. aastal ka kuulutustes. Nii teatas 2. detsembril väljaanne “Talurahva Hääl: EK(b)P KK ja ENSV Põllutöö Rahvakomissariaadi häälekandja” põlumeestele, et natsionaliseeritud metsatööstus “M. Judeikin ja Pojad” Võrus ostab heinu.

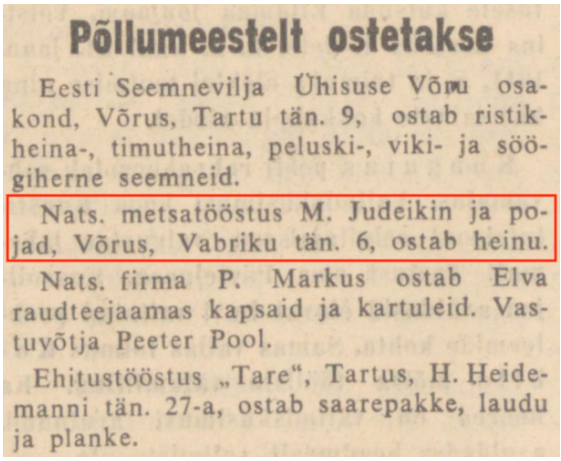
Põllumeestelt ostetakse

Eesti Seemnevilja Ühisuse Võru osakond, Võrus, Tartu tän. 9, ostab ristikheina-, timutheina, peluski-, viki- ja söögiherne seemneid.

Nats. metsatööstus M. Judeikin ja pojad, Võrus, Vabriku tän. 6, ostab heinu.

Nats. firma P. Markus ostab Elva raudteejaamas kapsaid ja kartuleid. Vastuvõtja Peeter Pool.

Ehitustööstus „Tare“, Tartus, H. Heidemanni tän. 27-a, ostab saarepakke, laudu ja planke.

1941

1941. aastal Meier Judeikin vahistati ja küüditati. Kuid enne seda, 16. aprillil, võeti endine metsatööstur ja Võru lauavabriku omanik oma natsionaliseeritud ettevõttesse töölisena tööle.

Meieri nime leiab tööstuse tööliste nimekirjast. Dokumendis on kirjas, et tol ajal elas ta Võrus, oma vanal aadressil Vabriku tänaval 6. Meieri nime juures on ka hariliku pliiatsiga tehtud märge “Lahkunud 14. juunil 1941” [1].

[1] Küüditamise alguskuupäev. Juuniküüditamise käigus deporteeriti üle 10 000 inimese. Täisealised mehed kuulutati arreteerituks ja lahutati perekondadest. Enamik neist hukkus vangilaagrites. Naised ja lapsed saadeti asumisele Kirovi ja Novosibirski oblastitesse. Neist jäi ellu umbes pool.

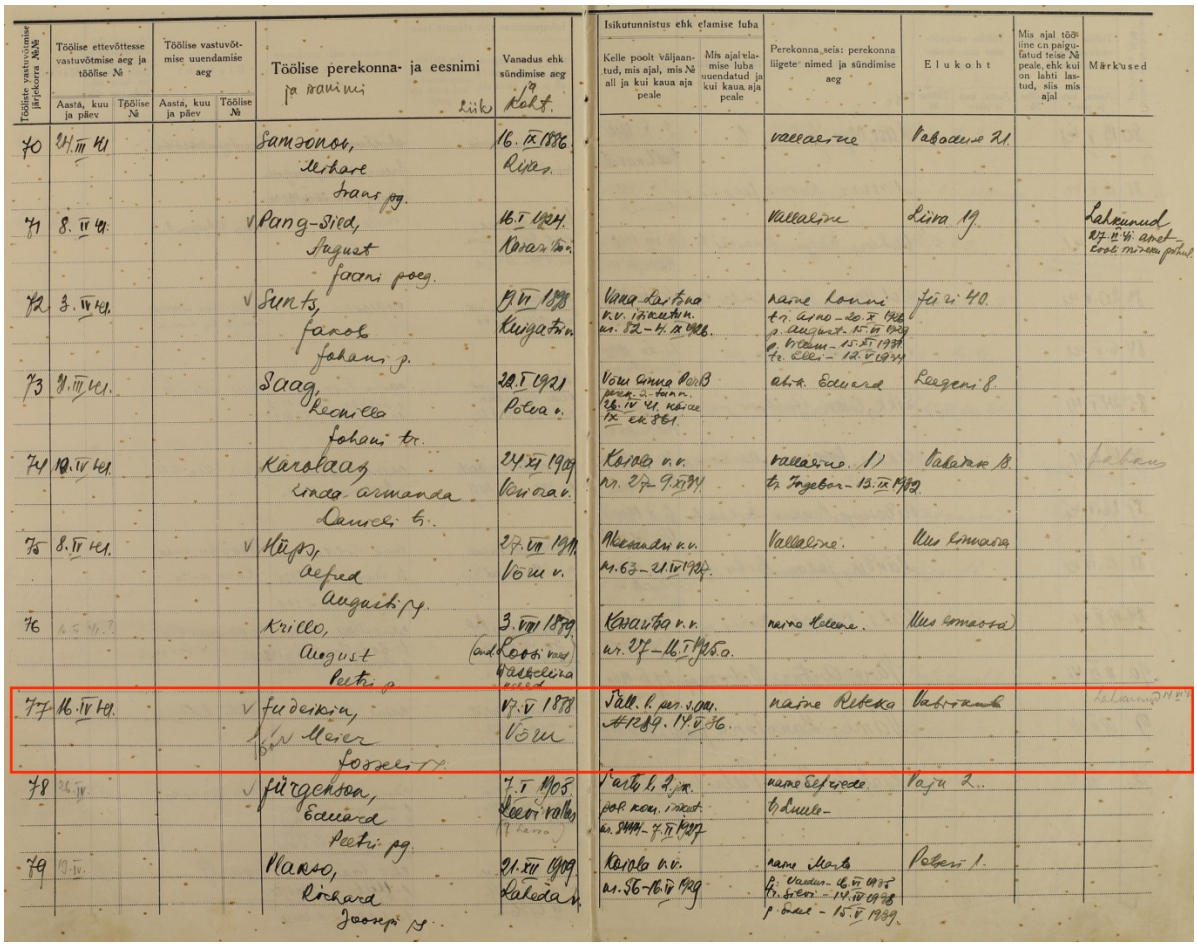

Väljavõte tööliste nimekirjast toimikust “Natsionaliseeritud metsatööstus Meier Judeikin ja Pojad” allikas: Rahvusarhiiv, ERA.3993.3.53

Endine metsatööstur Meier-Mordke Judeikin vahistati 1941. aasta juunis nõukogude okupatsioonivõimu poolt. Vahistamis- ja elukohas läbiotsimise order anti välja ENSV Riikliku Julgeoleku Rahvakomissariaadi nimel.

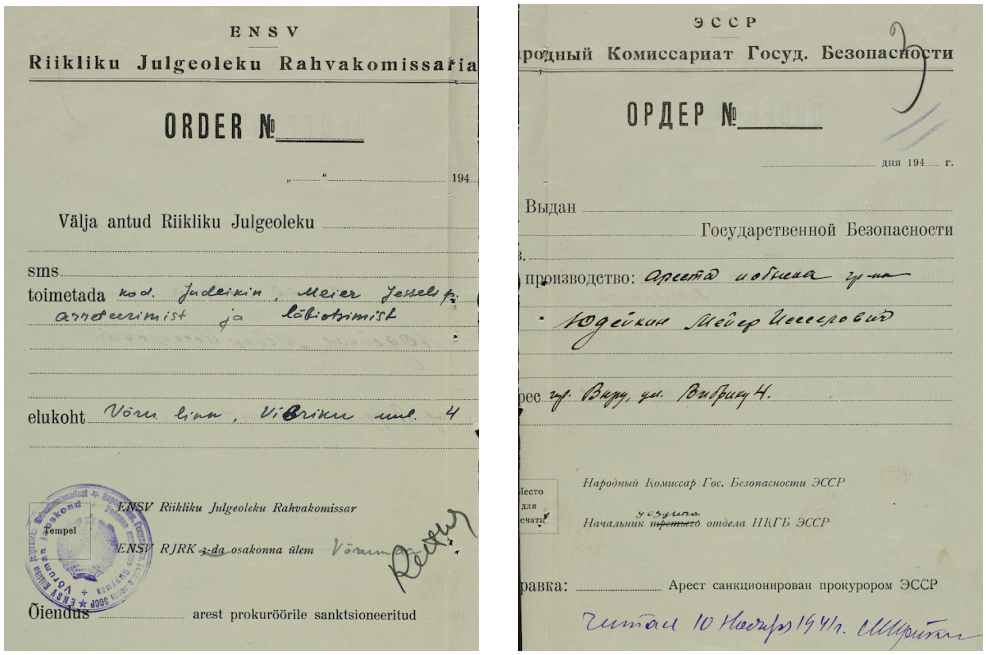

ENSV
Riikliku Julgeoleku Rahvakomissariaat

ORDER №

„ ..... “ 194

Välja antud Riikliku Julgeoleku .....

sms .....
toimetada kod. Judeikin, Meier Joosep p. arvuerinist ja lõbiotsimist

elukoht Võru linn, Vabriku uul. 4

Tempel

ENSV Riikliku Julgeoleku Rahvakomissar

ENSV RJRK 3-da osakonna ülem Võrum

Õiendus ..... arest prokuröörile sanktsioneeritud

ЭССР
Народный Комиссариат Госуд. Безопасности

ОРДЕР №

..... дня 194.... г.

Выдан .....
..... Государственной Безопасности
производство: ареста и обыска гр-на
Юдейкин Мейер Иосифович
рес гр. Выру, ул. Вяврику 4.

Место для печати

Народный Комиссар Гос. Безопасности ЭССР

Начальник ~~третьего~~ усиленного отдела НКГБ ЭССР

равка: ..... Арест санкционирован прокурором ЭССР

читан 10 ноября 1941 г.

Vahistamisorder ENSV Riikliku Julgeoleku Komitee lõpetatud uurimistoimikute kollektsioonist allikas: Rahvusarhiiv, ERAF.130SM.1.123-1, “Judeikin Meier Joosep (1878)”

Meierile esitati süüdistus kui sotsiaalselt ohtlikule elemendile, kes oli omandanud äri ja ekspluateerinud töölisi. 1941. aastal küüditati ka Meieri naine, Nehama-Rebekka. ENSV Riikliku Julgeoleku Rahvakomissariaadi operatiivstaabi määrus kõlas järgmiselt:

“1941. aasta juunikuu 6. päeval mina, operatiivametnik, Riikliku Julgeoleku seersant A. A. Eliseev, olles vaadanud läbi registreeritud toimiku №1156, kus Meier Judeikin vahistati süüdistatuna selles, et olles vabrikant ning omades Võru linnas saeveskit, veskit ja metsakontorit, ekspluateeris ta 40-50 töölist, ning juhindudes NSV Liidu Riikliku Julgeoleku Rahvakomissariaadi direktiivist, pean otstarbekaks: küüditada Meier Judeikini perekond, mis koosneb tema 1881. aastal sündinud naisest Nehama-Rebekkast (koduperenaine), kaugelasuvasse piirkonda.”

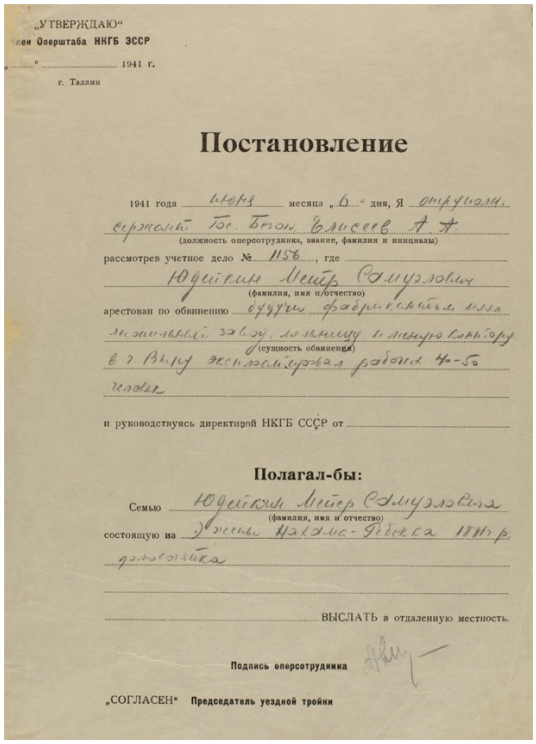

„УТВЕРЖДАЮ“
Член Оперштаба НКГБ ЭССР
„ ..... “ ..... 1941 г.
г. Таллин

Постановление

1941 года июня месяца „6“ дня, я оперуполн. сержант Гос. Безоп. Елисеев А. А.
(должность оперсотрудника, звание, фамилия и инициалы)
рассмотрев учетное дело № 1156, где Юдейкин Мейер Самуилович
(фамилия, имя и отчество)
арестован по обвинению бывший фабрикант имел экспл. завод, лесопилку и лесной магазин
(сущность обвинения)
в г. Выру эксплуатировал работ 40-50 человек

и руководствуясь директивой НКГБ СССР от .....

Полагал-бы:

Семью Юдейкин Мейер Самуилович
(фамилия, имя и отчество)
состоящую из жены Нехама-Ребекка 1881 г. р. домохозяйка

..... ВЫСЛАТЬ в отдаленную местность.

Подпись оперсотрудника

„СОГЛАСЕН“ Председатель уездной тройки

Määrus ENSV Riikliku Julgeoleku Komitee lõpetatud uurimistoimikute kollektsioonist allikas: Rahvusarhiiv, ERAF.130SM.1.123-1, “Judeikin Meier Joosep (1878)”

Karistuseks saadeti metsakaupmees NKVD vangilaagrisse Sverdlovski oblastis. Meier viidi Sevurallagisse, Stupino laagripunktisse [2], kuhu ta jõudis 4. juulil.

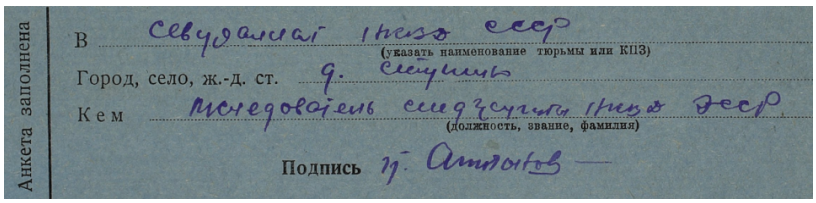
Анкета заполнена

В Севураллаг НКВД СССР
(указать наименование тюрьмы или КПЗ)

Город, село, ж.-д. ст. г. Свердловск

Кем Начальник следственного НКВД СССР
(должность, звание, фамилия)

Подпись

Väljavõte otsusest ENSV Riikliku Julgeoleku Komitee lõpetatud uurimistoimikute kollektsioonist allikas: Rahvusarhiiv, ERAF.130SM.1.123-1, "Judeikin Meier Joosep (1878)"

[2] Sevurallag oli Põhja-Uuralis paiknev parandusliku töö laager, mis loodi Gulagi struktuuris 5. veebruaril 1938. Laager asus Sverdlovski oblastis ning koosnes üksikutest laagripunktidest. Laagri peamine tööliik oli metsavarumine, mis hõlmas metsaraiet, metsa peale- ja mahalaadimist ning parvetamist. Puidutööstuses toodeti liipreid, mööblit ja suuski. Lisaks õmmeldi ja valmistati jalatseid. Kinnipeetavad teenindasid laevaremondi- ja mehaanilisi remonditöökodasid, veduridepoosid, motoriseeritud laevastikku ning ehitasid ja hooldasid kitsarööpmelisi raudteid. Nad osalesid ka põllumajandustöödes. 1942. aasta 1. jaanuari seisuga oli laagris kokku 33 757 kinnipeetavat.

1999. aastal ilmus Jaan Elleni teine dokumentaalraamat sarjast "Võrumaa saaga". Teos on koostatud arhiivimaterjalide, päevikute ja mälestuste põhjal ning pakub tagasivaadet 1940. ja 1941. aasta sündmustikule. Kirjatükis käsitletakse, kuidas laiali saadeti Kaitseliit, kuidas punavõim valmistas ette esimest suurküüditamist ning kuidas käsutati mehi hävituspataljoni, mis taganemisteel Peipsi ääres röövis ja põletas talusid. Raamatus tuleb ka juttu Meier Judeikinist ja ühest tema lauavabriku endisest töötajast.

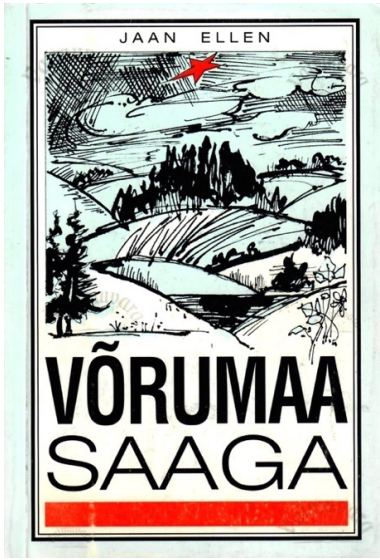

Raamatu "Võrumaa saaga" esikaas

"Johannes Raidma ei rääkinud pärast omakaitselaste kätte sattumist sõnagi, kuidas ta äraviidute varaga ümber käis. Kuid see, mida kõnelesid võrulased politseinikele, loob tema tegevusest noil päevil ilmeka pildi.

14. oktoobril kirjutas konstaabel J. Kurelauk üles Aleksander Ojasoo seletuse:

"Olen teeninud Meier Judeikini lauavabrikus kümme aastat, algul töölisena, hiljem valvurina. Kohe peale punaste võimu maksmapanemist määrati Johannes Raidma vabriku tööliste vanemaks ja

sellena pidas ta mitu koosolekut, kus nõudis tõrkumata kaasatöötamist Nõukogude korraga, teisitimõtlejad lubas seina äärde seada. Oli üldiselt väga toore käitumisega ja halva iseloomuga.

Käis tihedalt läbi kompartei sekretäri Kuhlbergiga ning lõpuks hinnati tema teeneid sellega, et määrati Võrumaa täitevkomitee aseesimeheks. Sellena käis mitmel vabriku töölistele miitinguid ja koosolekuid pidamas, kus ülistas Nõukogude korda ja tema juhti Stalinit, rääkis halvustavalt endisest Eesti Vabariigi riigikorrast ja selle juhtidest kui tagurlastest ja vereimejatest. Kõik tema kõned olid räuskavad ja kisendavas toonis.

Peale Meier Judeikini vangistamist Vene võimude poolt tulid Võru linna täitevkomiteest kolm inimest ja kirjutasid järelejäänud Judeikini varanduse üles ning pakkisid kokku. Päev hiljem tuli J. Raidma vabriku õuele, avas kaasasoleva võtmega Meier Judeikini toa ukse ning nõudis minu käest hobust, millega saaks kraami ära viia. Kuna vabriku hobused olid tööl, siis läks Raidma telefoni juurde ja tellis kraami viimiseks 1,5-tonnise veoauto.

Autole asetas ta umbes 2,5-meetri pikkuse ja poole meetri kõrguse puukasti ning keskmise suurusega käsikohvri. Kasti pealelaadimisel ei tahtnud autojuht kaasa töötada, mille pääle Raidma elajalikult röögatas ja hakkas toorelt sõimama, mille tulemusena tõstsid kahekesi väärtasjade kasti autole. Raidma tähendas, et terve juudi kuld- ja hõbeasjad on minu käes. Samas pakkus tema ka minule suitsu hõbepaberossitoosist, millel olid kuldmonogrammid peal ja milles tundsin ära Meier Judeikini portsigari. Rohkem kraami autole ei asetatud, millest järeldan, et seal tõesti olid Meier Judeikinile kuulunud kuld-, hõbe- ja kristallasjad.

… Viha oli Johannes Raidmas kaua käärinud – see paistab ka "eluloost", mille ta kirjutas 3. novembril 1940, kuigi partei kandidaadiks oli ta vastu võetud juba varem – 15. septembril.

"Vanematel oli peale minu veel neli alaealist last, teenistus kehv, polnud ju alaliselt saada tööd, ka koolivalitsuse poolt ei saanud mingit toetust. 4. ja 5. klassis käies müüsin sõduritele saiu ja ajalehti. 1928. aastal astusin M. Judeikini saeveskisse pinnapuude raiujaks, kus tegin läbi esimese "streigi". Et pinnapuude sülla raiumise eest maksti viletsat hinda, siis otsustasime raiumise katkestada, kuni peremees tõstaks palka. Teatasime sellest peremehele, kes meid vabrikust minema ajas, aga uute raiujate mittesaamisel nõustus meie ettepanekuga ja kutsus uuesti tööle.

Minu ja vabriku juhtkonna vahel läks asi järjest teravamaks, sest olin alati üks nendest, kes nõudis palgakõrgendust ja töölistega viisakamat käitumist praakerite poolt. Mind lubati vallandada, sest õhutavat ka teisi "streikima", palka juurde nõudma, kuid teades, et nad peavad mind ainult kui tarvisolevat töölist, ei reageerinud üldse sellele. Siiski öeldi mulle tööleping üles ilma mingi põhjuseta 1940. aasta märtsis, aga niivõrd jämedalt rikkudes sotsiaalmäärustikku, et teatasin sellest peremehele isiklikult, nõudes ühtlasi õigustatult enda tööle edasijätmist, millele peremees vastas ja jaatavalt.

Algasin ja viisin läbi ka töölisvanema valimised, millele töötas vastu vabriku juhtkond mõne sabaliputava töölisega. Tööliskond, aru saades organiseerimise tähtsusest, valis mind käitise töölisvanemaks. Töötan praeguseni natsionaliseeritud M. Judeikini saeveskis. Abiellusin 1939. aasta sügisel ja praegu olen lapse isa. Peale revolutsioonilist murrangust astusin RO-sse [3]."

[3] Rahva Omakaitse – Eestis 1940. aastal, Nõukogude Liidu okupatsiooni algul, juunipöörde puhul kollaborantidest moodustatud relvastatud organisatsioon.

Johannes Raidma saatusest kirjutab ka Herbert Lindmäe raamatus "Suvesõda Võrumaal 1941", mis ilmus 2012. aastal.

"Johannes Raidma – Võrumaa täitevkomitee esimehe asetäitja, EK(b)P liikmekandidaat, küüditaja ja hävituspataljoni liige. Ta oli oma sõnade järgi enne revolutsioonilist murrangut Meier Judeikini saeveski tööline, siis käitise töölisvanem, pärast juunipööret Rahva Omakaitse (RO) liige. Tema korterist leiti küüdiohvritelt riisutud väärtasju. Johannes Raidma tabati Omakaitse [4] poolt Tartumaal Vara vallas, kus ta esines kinnivõtmisel Paul Sepmani nime all. Ta tunti ära kui Vara vallas tegutsenud hävituspataljoni jõugu juht. Johannes Raidma hukati Võru Omakaitse välikohtu otsuse alusel 5. detsembril 1941."

[4] vabatahtlik relvastatud organisatsioon, mis taasasutati 1941. aasta suvel (esialgu peamiselt metsavendadest) ja mis toimis Saksa okupatsiooni ajal territoriaalse julgestusorganisatsioonina

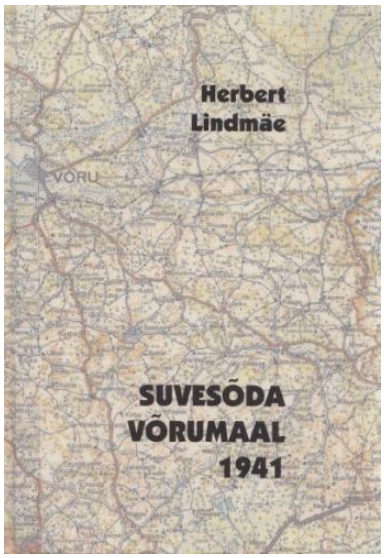

Raamatu "Suvesõda Võrumaal 1941" esikaas

1942

Endine metsatööstur Meier Judeikin pidas NKVD vangilaagris vastu vaid kuus kuud, kuni 1942. aasta alguseni. 11. jaanuari hommikul kell 10:45 suri ta, olles 63-aastane.

Meieri lapselaps Lev Judeikin kirjutas enda mälestuste raamatus:

"Meieri elu viimastest kuudest rääkis mulle veidi enne oma surma tema väimees Willi (Vulf) Užvanski 1991. aastal. Kogu oma laagris viibimise aja oli Meier raskes depressiooniseisundis. Ta oli moraalselt väga masendunud kõigest, mis temaga juhtus, ta muutus tahtejõuetuks ja kõige suhtes ükskõikseks. Willi püüdis teda ergutada, selgitades, et laager on siiski parem kui surm fašistide käe läbi, mis oleks Meieri jaoks olnud möödapääsmatu, sest ta ei oleks kunagi nõustunud vabatahtlikult bolševike riiki evakueeruma.

Willi jõupingutused olid aga asjata. Füüsiliselt oli Meieriga kõik korras, aga ta kannatas väga toidupuuduse tõttu. Seda ei jätkunud kõigile piisavalt, eriti temale – kahe meetri pikkusele paksule mehele. 31. detsembril, 1942. aasta saabumise eel, lasti peaaegu kogu laagri teenindav personal paariks päevaks koju. Enne seda anti kinnipeetavatele kõiki juhiseid rikkudes kätte kolmepäevane toidunorm.

Nähes seoses sellega ette võimalikke terviseprobleeme Meieri jaoks, üritas Willi temalt mingit osa toidunormist ära võtta, kuid Meier hakkas vastu, võttis jõuga tagasi selle, mis kuulus talle, ja sõi kõik kohe ära. Järgmisel päeval hakkas tal halb ja ta viidi laagri statsionaari. Meier suri 1942. aasta esimestel päevadel seedehäiretesse."

Vangilaagri arstide 11. jaanuaril koostatud akti kohaselt põhjustas aga surma enterokoliiti haigestumise tagajärjel tekkinud südame tegevuse langus.

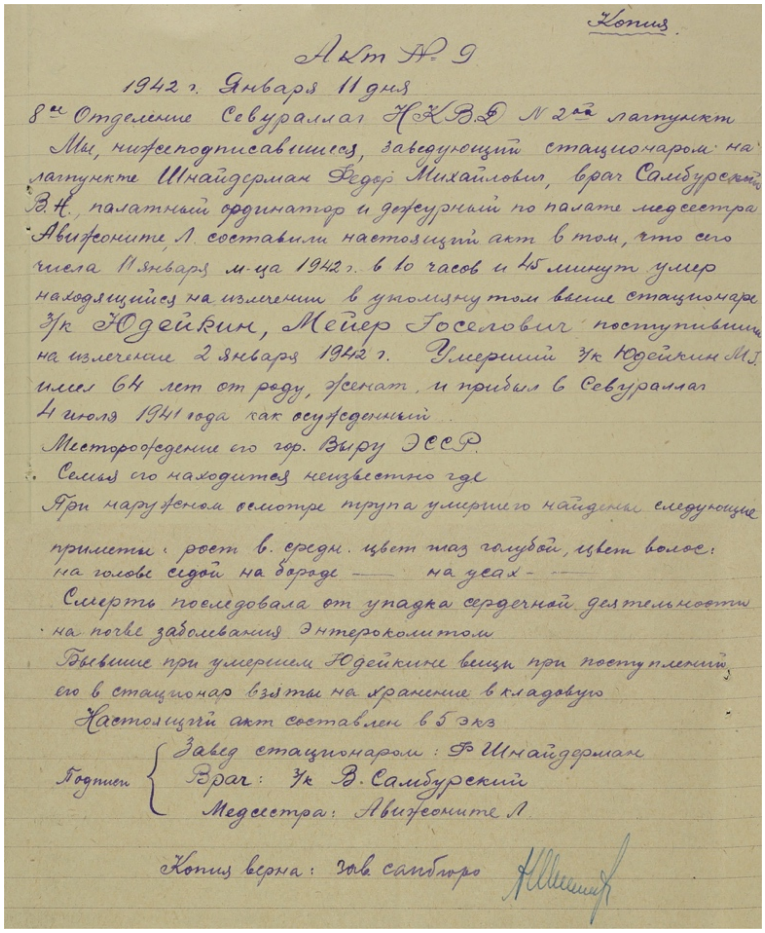

Копия.

Акт № 9

1942 г. Января 11 дня

8-е Отделение Севураллаг НКВД № 2-ой лагпункт

Мы, нижеподписавшиеся, заведующий стационаром на лагпункте Шнайдерман Федор Михайлович, врач Самбурский В.Н., палатный ординатор и дежурный по палате медсестра Авижонитe Л. составили настоящий акт в том, что сего числа 11 января м-ца 1942 г. в 10 часов и 45 минут умер находящийся на излечении в упомянутом выше стационаре з/к Юдейкин, Мейер Госелович поступивший на излечение 2 января 1942 г. Умерший з/к Юдейкин М.Г. имел 64 лет от роду, женат, и прибыл в Севураллаг 4 июля 1941 года как осужденный.

Месторождение его гор. Выру ЭССР.

Семья его находится неизвестно где

При наружном осмотре трупа умершего найдены следующие приметы: рост в. средн. цвет глаз голубой, цвет волос: на голове седой на бороде — на усах —

Смерть последовала от упадка сердечной деятельности на почве заболевания Энтероколитом

Бывшие при умершем Юдейкине вещи при поступлении его в стационар взяты на хранение в кладовую

Настоящий акт составлен в 5 экз

Подписи { Завед стационаром: Ф. Шнайдерман
Врач: з/к В. Самбурский
Медсестра: Авижонитe Л.

Копия верна: зав санбюро

Meditsiiniakt ENSV Riikliku Julgeoleku Komitee uurimistoimikust
allikas: Rahvusarhiiv, ERAF.130SM.1.123-1, "Judeikin Meier Joosep (1878)"

"NKVD Sevurallagi 8. jaoskond, 2. laagripunkt.

Meie, allakirjutanud, laagri statsionaarse haigla juhataja Fjodor Šnaiderman, arst V. N. Samburski, palati ordinaator ja korrapidaja meditsiiniõde L. Avižonite, koostasime siinse akti selle kohta, et täna, 11. jaanuaril 1942 kell 10:45, suri varem mainitud statsionaaris ravil viibiv kinnipeetav Meier Josseli p. Judeikin, kes saabus ravile 2. jaanuaril.

Surnud vang Meier Judeikin oli 64-aastane [1], abielus ja saabus Sevurallagi 4. juulil 1941. aastal kui süüdimõistetu.

Tema sünnikoht on ENSV Võru linn.
Tema perekonna asukoht on teadmata.

Surnu laiba välise läbivaatuse käigus leiti järgmised tunnused: keskmist kasvu, silmade värv – sinine, peas olevate juuste värv – hall, samuti habe ja vuntsid.

Surma põhjustas enterokoliiti haigestumise tagajärjel tekkinud südame tegevuse langus.

Surnud Judeikinil statsionaari saabumisel kaasas olnud asjad on võetud hoiule hoiuruumi."

[1] Meier sündis 1878. aasta maikuus, seega oli ta 1942. aasta jaanuaris siiski 63-aastane

Meier Judeikin nime leiab Tallinnas, Maarjamäel asuvas Kommunismiohvrite Memoriaali tahvlilt A-70, tulp 2, rida 7.

tahvel:

A 70

tulp: 2 / rida: 7

nimi tahvlil: MEIER JUDEIKIN 1878–1942

Maarjamäe Kommunismiohvrite Memoriaal
foto: Arne Maasik

Meier Judeikini nimi Maarjamäe Kommunismiohvrite Memoriaali nimetahvlil
foto: erakogu

Meieri naine Nehama-Rebekka (Riva), suri 1944. aasta kevadel Sverdlovskis (tänane Jekaterinburg). Ka tema nime leiab Tallinnas, Maarjamäel asuvas Kommunismiohvrite Memoriaali tahvlilt L-27, tulp 1, rida 18.

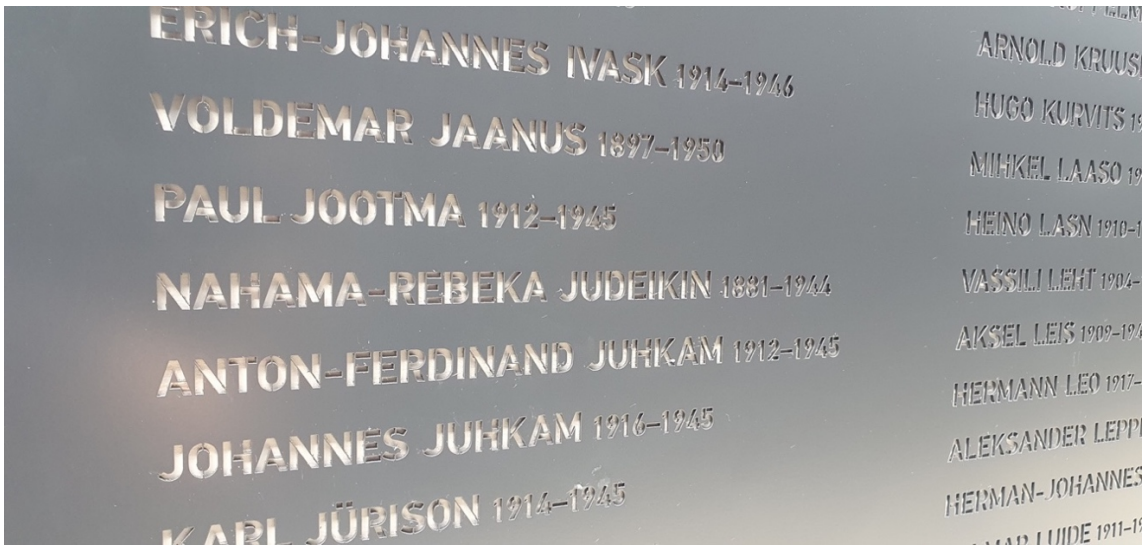

Nahama Rebeka Judeikini nimi Maarjamäe Kommunismiohvrite Memoriaali nimetahvlil
foto: erakogu

Meieril ja Rival oli viis last. Neist Mooses (Moše Mendel) Judeikin suri 1980. aastal Iisraelis; Rahil (Haja Rahel) Geller suri 1966. aastal Iisraelis; Solomon (Šleime) Judeikin suri 1975. aastal Tallinnas; Tamara (Tamar) Užvanski suri 2014. aastal Iisraelis 102-aastasena; Boris (Ber Dov) Judeikin suri 1974. aastal Iisraelis.

Tamara Užvanski poeg Eliahu meenutas [2], kuidas tema ema rääkis, et reedeti saadeti teda isale kuuluva saekaatri juures asuvasse veskisse jahu järele. Sinna toodi vilja kogu ümbruskonnast. Kodus küpsetati sabati jaoks haale [3].

[2] salvestas Ilja Judeikin 2025. aasta novembris

[3] palmiksai, mida süüakse sabati ja erinevate juudi tähtpäevade puhul

Meier Judeikin naise Rivaga aastal 1938
foto: erakogu

Meier naise Riva ja lapselastega aastal 1939
foto: erakogu

1945–1967

Endine Meier Judeikini lauavabrik tegutses Tamula järve ääres ka pärast Teist maailmasõda. 1945. aasta aprillis asutati selle baasil Võrumaa TSN Täitevkomitee Tööstuskombinaat.

Endise Meier Judeikini tööstuse ala Tamula järve ääres aastal 1947. Väljavõte vaatest Võru linnale aerofoto: Maa-ameti fotoladu, ID222560

1950. aastal reorganiseeriti Võrumaa TSN Täitevkomitee Tööstuskombinaat, mis hakkas kandma nime Võru rajooni TSN Täitevkomitee Tööstuskombinaat.

Endise Meier Judeikini lauatööstuse pinnuaed 1950-ndatel
foto: Helle Laanpere erakogu

Vaade endisele Meier Judeikini lauatööstusele üle Tamula järve Roosisaarelt 1950-ndatel
foto: Hillar Uusi, Võrumaa Muuseum, VK F 1452:17/5 F

1960-ndate alguses sai ettevõte taas uue nime – seekord hakati seda nimetama Võru Rajooni TSN Täitevkomitee Tööstuskombinaadiks "Tamula".

Vaade endisele Meier Judeikini lauatööstusele Tamula järvelt ca. 1960. aastal
foto: Mati Kondimäe erakogu

1963. aastal anti saeveski üle Võru KEKile (Võru Kolhooside Ehituskontor). Kogumikus "Võru KEKi kroonika" nimetatakse endist Meier Judeikini lauavabrikut "kuulsaks juudivabrikuks":

“1962. aasta lõpul alustati kuulsa “Juudivabriku” ülevõtmist teeninduskombinaadilt “Tamula”. Uue aasta algul töötas see juba Võru KEKi sildi all.”

Vaade endisele Meier Judeikini lauatööstusele 1960-ndate keskel
foto: Võrumaa Muuseum, VK F 794:13 F/n

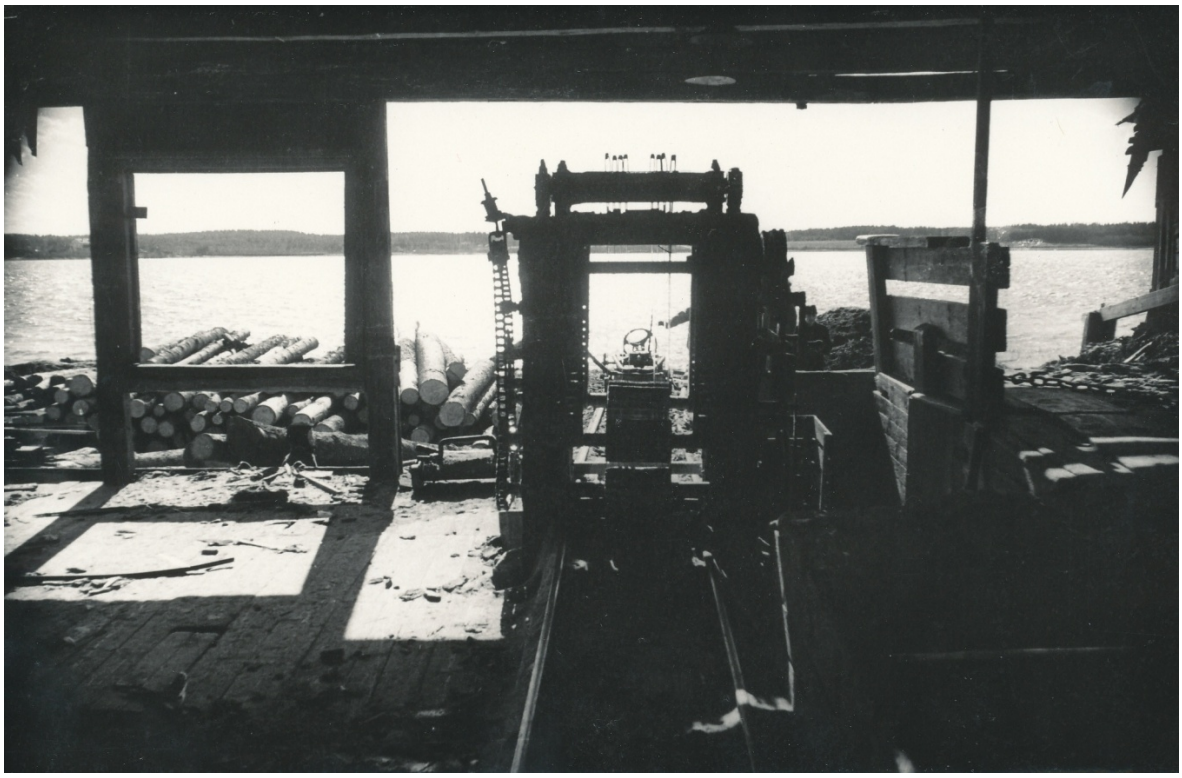

Vaade Tamula järvele endise Meier Judeikini lauatööstuse saeraami juurest 1960-ndate keskel
foto: Võrumaa Muuseum, VK F 794:12 F/n

1967. aastal lõpetas rajooni juhtkonna korraldusel tegevuse Võru KEKi tsehh №2, ehk endine lauavabrik. Inimesed ja seadmed viidi Pikale tänavale 21, kus asusid KEKi keskus ja tootmisbaas. Vana lauavabriku territooriumil asunud hooned lammutati.

Meier Judeikini nimi ja tema lauatööstus on nii tugevalt inimeste mällu kinnistunud, et isegi 31. jaanuaril 1980 väljaandes "Töörahva Elu" ilmunud artiklis, mis oli pühendatud Võru KEKi 20. juubelile, nimetati Tamula ääres nõukogude ajal tegutsenud lauatööstust "endiseks Judeikini saeveskiks".

"… Palkide koondamine oli laenatud "kaerakarburaatori" ülesanne. Kuni 1963. aastani teenindas ehituskontorit endine Judeikini saeveski Tamula järve kaldal. Uksed-aknad, väravad ja muud sellised detailid tegid laudsepad oma kodus. Selleks veeti talveks vajaminev materjal kohale. Valmistoodang aga ootas teinekord kevadet."

Noorsoo- ja näitekirjanik Voldemar Raidaru (1913–2006) kirjeldab oma kirjatükis "Möödaniku radadel" [1] endise lauavabriku krundil valitsenud olukorda 20. sajandi lõpus järgnevalt:

"… Ka Vabriku tänaval kitsal ja varem nii vaiksel uulitsal tuleb end autode eest kõrvale hoida. Lauavabriku ja pinnuaia laialdasel alal uhkeldavad nüüd kaks viiekorruselist kivikolossi. Petseri tänava järveäärses otsas leian endise vabriku kontori ja möldri eluaseme. Hoone näeb üsna mahajäetuna ja räämas. Tallidest ja tõllakuuridest pole enam haisugi. Sepikoja [2] tellistest varemed on põõsastesse ja maltsa kasvanud. Järvelõik, kus varem ujusid palgiparved ja lahtistel, vees ligunenud palkidel sai "klaveritskit" joostud, on oma viiskümmend meetrit endisest rannajoonest taganenud. Kadunud on pikk purre ja supelmaja, kus salaja sai suplemas käidud."

[1] avaldati Võrumaa kultuurilehes "Viruskundra" 1997. aasta septembrinumbris

[2] tellisseintega sepikoda oli Meier Judeikini lauavabriku endise hobusetalli ja tõllakuuriga hoone järvepoolsele otsale juurde ehitatud juba nõukogude ajal, pärast Teise maailmasõja lõppu.

Meier Judeikini lauavabriku endised majandus- ja kontorihooned Petseri tänava poolt aastal 2002 foto: Epp Needo

Tänapäeval asuvad endise Meier Judeikini lauavabriku Tamula järveäärsel krundil Petseri, Vabriku ja Liiva tänavate vahelisel alal, korrus- ja eramajad.

Korrus- ja eramajad endise Meier Judeikini lauavabriku krundil Võrus
foto: Google Maps

1951–1971

Nõukogude propaganda kasutas aastakümneid pärast sõja lõppu narratiivi, mille kohaselt olid vabariigi ajal eluolud Võrus väga kehvad ja inimestel puudus töö, kuid nõukogude võimu kehtestamise järel muutus elu märgatavalt paremaks. Neis artiklites oli aeg-ajalt kombeks mainida ka linna suuremaid sõjaeelseid tööstusi, sealhulgas Judeikinite lauavabrikut.

Nii ilmus 24. detsembril 1951 ajalehes "Õhtuleht" artikkel pealkirjaga "Valimispäeva õhtul", mille peakangelaseks oli metallitehase "Ilmarine" parteialgorganisatsiooni sekretär A. Eelmets. Muu hulgas kirjutati artiklis järgmist:

"Ja vana meister Eelmets tunneb, et tal on sellest kõigest ülihea meel. Sellest, et poiss on tubli töömees, nagu teine poeg on tubli ohvitser; sellest, et on rahulik ning rõõmus tänapäev ja et on nõukogude võim, mis on selle rahuliku elu kindlustanud. Ja ka sellest, et on edukalt möödunud rahvakohtute valimised, mille õnnestumiseks pani temagi agitaatorina oma panuse. Ja äkki tunneb vana agitaator vajadust vestelda.

Ta algab: "Jah, eks ole elus ka teistsuguseid kohtuid nähtud. Vahel pani otse vihastama!"

Ema sukavardad seisatavad, Kalju laseb loetud lehe langeda.

"Mäletan, see oli veel siis, kui Võrus Judeikini lauavabrikus hobusemehena töötasin. Näe, ühel päeval, just siis, kui kohapealsetel pritsimeestel oli väljasõit, põles terve Judeikini lauavabrik maha. Kogu kupatus oli kõrgesti kinnitatud. Ja eks siis "tehtud" ka kohtuprotsess, et tulekahju süüdlane leida."

"Noh, kes siis süüdi jäi?" küsib poeg.

“Kes jäi... Teadagi, kes. Vana öövalvur mõisteti hooletu valvamise pärast aastaks kinni. Tuli aga olevat tekkinud “isesüttimisest”. Judeikin pistis oma neli miljonit kindlustusraha tasku ja oli puhas mees pealegi.”

“Ise süütas?”

“Kes muu. Räägiti, et pärast olla kohtuhärradele vägev laud tehtud. Nõnda oli see ikka kodanlikus kohtus. Või siis jälle teine asi: oli samal päeval, kui mina Judeikini looga kohtus tunnistamas olin. Rikas linakaupmees oli petnud lihtsalt Võru talunikult blanko allkirja linade ostu-müügi lepingule. Täitis ise hiljem allkirja plangi, sellele kirjutades, et talumees pandib oma talu temale, linakaupmehele. Ei aidanud elatanud talupoja kinnitamine kohtus midagi – mehe talu mõisteti rikkale linakaupmehele, ja elupõline põllumees muudkui mingu; kerjakoti manu. Mehest oli kahju, kui ta kohtusaalist läks, silmad märjad. Oli siis vast kohus. Õigus keerati muudkui kummuli ja kõik mõisteti sedasi, nagu rikas tahtis.”

“Jah, oli ikka aeg küll!” ohkab emagi. “Seal, ameeriklaste juures on praegugi sedamoodi!” jätkab ta.

“On, emake, on. Ja seda elulaadi, kus rikka nuut tantsib tööinimese turjal, tahavad nad kangesti meilegi tuua. Ju nad tooksidki, aga – stopp! Ärgu ikka tulgu meie elu segama!” lausub vana agitaator. Tema töömehekäsi on neid sõnu lausudes laual rusikasse tõmbunud ja silmis on tal kindel vaade, mis ütleb tõesti: “Stopp! Meie kodude kallale teid ei lasta!”

1969. aastal vene keeles ilmunud brošüüris “Võru” kirjutas selle autor A. Ivask, et:

“1. veebruaril 1919 pidi Nõukogude võim taas Võrust taanduma, seekord enam kui kahekümneks aastaks. Võimule tulles ei koonerdanud kodanlus lubadustega. Ent ei maakonnas ega ka Võrus endas tehtud sisuliselt midagi. Iga rühmitus, kes võimule pääses, hoolitses eelkõige oma tasku täitmise eest. Tõsi küll, linnas tekkis pidevalt väikseid ettevõtteid, kuid enne, kui need jõudsid korralikult jalad alla saada, hakkasid nad juba kiratsema. Kiratsesid ka vanemad ettevõtted, sest eemal paikneval Võrul puudus oma toodangu jaoks turg. Võru maakond kujutas endast provintsi, mis kaotas üha enam oma ostujõudu.

Võru ettevõtted ei olnud võimelised tagama linna elanikele püsivat tööd. Piisab mainida, et Võru Linatööstuse Ühisuse ettevõtetes töötas 41, Judeikini lauatehases 31 ning Goldbergi nahavabrikus 19 töölist. Kahes kohalikus trükikojas, vorsti- ja kommivabrikutes ning teistes väiksemates ettevõtetes aga veelgi vähem. 1930. aastate tööpuudus tõi kaasa ka linna elanikkonna märgatava vähenemise.

Toonane Võru tuli kuidagi toime vaid väikekaubanduse, haldus- ning teatud kultuuri- ja haridusfunktsioonide täitmisega. Kodanlikud võimud, kes ei olnud võimelised tagama Võru arengut, püüdsid oma mainet päästa eneseülistamisega. Nad reklaamisid valjuhäälselt sõjaväeliste

organisatsioonide ja Kaitseliidu tegevust ning püüdsid igati juhtida töötajate tähelepanu kõrvale võitluselt nende majanduslike ja sotsiaalsete huvide eest. Hoolimata kõigist kodanluse pingutustest elasid Oktoobri ideed ja revolutsioonilised traditsioonid rahva seas edasi. Seda kinnitas 1940. aasta ajalooline juunikuu. Nüüd tõusis Võru kohal tõelise õnne koit."

14. juulil 1971 avaldas ajaleht "Kodumaa" [1] artikli pealkirjaga "Ehtsalt kohalik". Kirjutis sisaldas Stockholmist saadetud kirja, mille autoriks oli keegi Märt R., ning milles muu hulgas tuli jutuks ka Meier Judeikini äri:

"Huvitav oli lugeda 12. mail "Kodumaast" artiklit "Tööstuslinn Võru". Olen sünnilt võrulane ning lahkusin sünnilinnast 1937. aastal varsti pärast gümnaasiumi lõpetamist. Lahkumise põhjuseks oli tööpuudus. Mõned ametiasutused ja pisiettevõtted, nagu linavabrik, Judeikini jahu- ja saeveski ning Goldbergi nahatööstus, ei suutnud kõigile linna elanikele tööd anda, kuigi linnas elas vaid 5 000 inimese ümber, lapsed kaasa arvatud. Mäletan, et ajaleht "Võru Elu" ja mitmed Tallinna lehedki ennustasid Võru linna aeglast väljasuremist. Arvan, et teil on nüüd selge, miks teie lehe artikkel Võru kohta mulle huvi pakkus. Mul on heameel sünnilinna käekäigu üle ja selle üle, et kunagised ennustused Võru väljasuremisest on elu poolt ümber lükatud."

[1] nädalaleht, mis oli mõeldud nõukogude propaganda levitamiseks väliseestlaste seas

MEIER JUDEIKINI LAUAVABRIK ILUKIRJANDUSES

Meier Judeikini saeveski on leidnud kajastamist ka Eesti ilukirjanduses. Seni on õnnestunud tuvastada viis 1950.–1980. aastatest pärinevat raamatut, kus ühel või teisel moel mainitakse Judeikini metsaäri.

Kõige tuntum neist on 1956. aastal ilmunud noorsoo- ja näitekirjaniku Voldemar Raidaru teos "Poisid tänavalt", milles autor kirjeldab huvitaval ja elamusrikkal viisil poiste seiklusi ühe väikelinna lähistel asuval järvel ning nende tööd palgiparvetajate juures ja saeveskis.

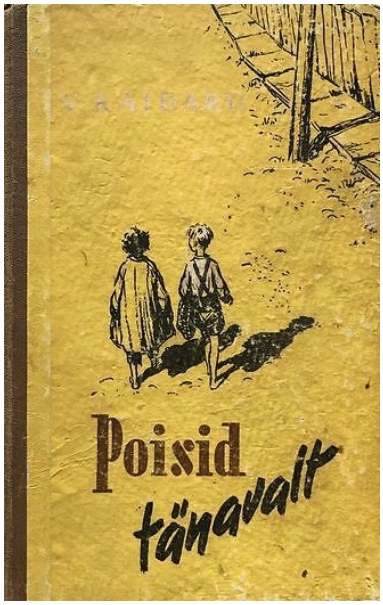

Raamatu "Poisid tänavalt" esmatrüki esikaas

Raamatus on mitu lõiku, milles mainitakse järve ääres asuvat lauavabrikut, selle omanikku, keda kutsutakse vana Teikiniks [1] ning kelle perekonnanimi kõlab äratuntavalt, samuti ka tema poega Matit [2]. Kuigi raamat oli ilmselt ajastule vastavalt kohati üsna "punane", leidub selles viiteid käesolevas uurimistöös käsitletud sündmustele.

[1] vana Teikin = Meier Judeikin

[2] Mati / noor Teikin = Mooses Judeikin

"… Jõudes lauavabriku alla, kuulsid nad juba kaugelt saekaatri ähkimist ja selle sekka ajuti teravalt läbilõikavat kriiskamist, kui laud seimrisaagidest läbi jooksis. Vabrikuõuel käis töö. Mehed ja naised kandsid laudu ja planke seimri alt laiali virnade juurde. Sepo isa, vana Sepmann, oli tagapool pinnuraiujate juures parajasti lõpetanud koorma pealepaneku. Ta läitis plotski ja rääkis midagi kätega vehkides."

"… Palkide kokkukorjamine venis pikemaks kui võis arvata. Torm oli valmisseotud parve niivõrd lõhkunud, et selle transportimisest üle järve ei tulnud midagi välja. Iseäranis parve esimene pool, mis lahtirebitult minema ujus, kannatas raskesti. Osa parvikuid oli torm täiesti purustanud ja palgid järvekääru laiali pillutanud. Kui õnnetuse juures võib õnnest kõneleda, siis õnn seisis selles, et tuul püsis siiski võrdlemisi samas suunas ja seetõttu ajas palgid enam-vähem ühte järvesoppi kokku. Uute parvikute tegemine, nende kohaleujutamine ja uuesti parveks liitmine võttis siiski palju aega, kuigi kõik tublisti töötasid.

Seda, mis torm on tunniga lõhkunud, ei saa ju alati päevagagi parandada. Mehi tagantsundivaks põhjuseks oli aga leping, mis nägi ette parve kohaleviimist tähtajaliselt. Järve teisele poole otsa ilmus väike must laik, mis veepinnal üsna kiiresti liikus ja lähenedes üha heledamaks muutus. Varsti võis selles ära tunda mootorpaadi, mis täie kiirusega sõitis.

"Teikin ise on väljas!" hõiskas Oss. Mehed olid juba kõik märganud. See hüüd ainult kinnitas korraga nende pilgud kihutavale mootorpaadile. "Hea on, et tuleb," sõnas Käärik, "peab temaga lepingu üle kõnelema. Vahest annab natuke järele, muidu jääme selle tormi tõttu jänni." "Eks sa räägi jah temaga. Meie laseme niikaua edasi," vastas Tsäpor nende kõikide eest ja mehed asusid uuesti palke parvikusse tõmbama.

Teikinit tunti metsakaupmehena ja linnas asuva saeveski omanikuna. Ärimehena oli tal mitmel pool mujalgi saeveskeid, mis tõid talle head sissetulekut. Seetõttu võisid tema kaks täiskasvanud poega enesele jõudeelu lubada, kuigi nad nime poolest ülikoolis õppisid. Poegade meeleheaks muretses Teikin ka mootorpaadi, mida need suve kodus veetes nii Tamm- kui ka Valljärvel lõbusõiduks kasutasid. Mõnel korral kasutas vana Teikin ka ise mootorpaati ja käis sellega Sõmerjõe suudmes vaatamas, kuidas parvetustöö edeneb.

Eileöine torm oli vana Teikini vist murelikuks teinud või ajas teda siia mingi muu põhjus, igatahes tema mootorpaar lähenes parvetajatele. Poisid ujutasid sellal kaugemal poolikut parvikut, mille nad roost olid leidnud, parve poole. Nähes, et paat suundub parve poole, ei andnud uudishimu neile rahu. Nad pingutasid mehiselt, et rutemini pärale jõuda. Mootorpaat kihutas juba päris lähedal. Ta tasandas kiirust, tegi siis väikese kaare ja jäi seisma palgipalve kõrvale. Käärik läks paadile vastu. Paadis istus aga oodatud Teikini asemel tema vanem poeg, noorhärra Mati, kes vabrikus isa äraolekul ajuti peremehe kohustusi täitis. Temaga koos viibis paadis väike lõbus seltskond, kes töömehi kaugemalt uudishimulikult, lähemalt aga peaaegu põlglikult vaatas.

"Tere, Käärik! No kuidas läheb?" hüüdis noor Teikin juba kaugelt.
"Kehvasti, noorhärra. Näete isegi, kuidas kõik on," vastas paadi juurde jõudnud Käärik.
"Mis teil siis häda on?"
"Torm lõi puruks, nagu näete. Parv oli transpordiks valmis, kui järsku torm peale tuli, surus meid kaldale ja ajas osa parve laiali. Näete, tõmbame uuesti kokku," ja Käärik viipas töötavate meeste poole.
"No mis te nüüd liialdate, Käärik. See mõni üksik kletka, mis teil lahti on, see on väikene häda."

“Ei ole väikene häda. Ma olen vana parvemees, ma tean, õnnetus on küllaltki suur.”
“Kui te kõik teate, mis te siis tormiga välja tulite. See on teie oma süü. Pidage meeles, meil on leping ja sellest tuleb kinni pidada.”
“Noorhärra, andke meile üks päevgi pikendust.”
“Minul ei ole midagi anda. Papa ütles, et palgid olgu õigel ajal kohal. Ega meie saa siis vabrikut teie pärast seisma panna.”
Seltskonnas tekitas see vastus elava keskustelu. “Küll on saksad,” naerdi, “vabrik jäägu nende pärast seisma!”

Kääriku nägu tõmbas pilve. Ta nägi, et siin ei ole suurt midagi kõneleda, kuid püüdis siiski kaubelda, mis kaubelda annab. “Leping on muidugi leping, see on õige, kuid õnnetus ei hüüa tulles, nagu vanasõna ütleb. Ega meiegi võinud ette teada, et niisugune asi juhtub, muidu oleks pidanud ju lepingusse sisse võtma.”

“Kuule, Käärik,” segas noor Teikin kärsitult vahele, “sa oled vana ja tark töömees. Mis sa nüüd räägid – oleks võinud, oleks võinud... Ära hakka riukaid vedama. Minul on vähe aega. Ma tulin ainult ütlema, et papa käskis õigeks ajaks palgid kohale tuua, nii nagu lepingus on ette nähtud. See on kõik.”

Seltskond avaldas juba kärsitust pika peatuse pärast. “Kohe sõidame, härrased!” rahustas noor Teikin oma sõpru. “Noh!” andis ta käsu ja motorist lõi mootori käima. Paat hakkas liikuma. “Niisiis pidage meeles – leping!” hüüdis noor Teikin veel, seejärel võttis mootor täistuurid ja paat sõitis minema. Ainult vindikruvist tekitatud lained laksusid kergelt vastu parve äärt.”

“… Juba jõesuus nägid nad kõrget vabrikukorstnat, mis linna kohale ulatus ja tahmast suitsu nagu musta pilve ülal taeva all laiali laotas.”

“… Ühel hommikul tõi keegi kontori juurest teate, et varsti tulevad vabrikusse vangid tööle. “Ei tea, misjaoks ta neid siia toob. Varsti ei ole oma inimestelgi midagi teha,” nurisesid töölised.
“Ega siis see parv, mis toodi, viimaseks jää, küllap tuuakse jälle palke juurde.”
“Ei tea, kes neid toob. Näe, parvetajadki läksid laiali.”
“Kas nemad siis ainukesed on? Läksid siin Teikiniga oma lepingu pärast purelema, muidugi aeti siis minema. Või arvad, et Teikinil töölistest puudus on – seesuguseid on tal jalaga segada.”
“Selles see viga seisabki.”

“… Kuuldavasti oli vana Teikin jälle ära sõitnud. Tema aset täitis nüüd pidevalt ta poeg Mati. Kui vana Teikinit oli harva vabrikus näha, siis noorhärra Mati liikus seal igal pool ringi. Tema valvas silm ei jätnud ühegi virna vahele vaatamata ja õnnetu oli too tööline, kelle ta sealt hetkeks seisatamas leidis. Järgmisel päeval ei olnud seda enam teiste hulgas näha. Mati vallandas iga niisuguse töölise päevapealt. Töölised hakkasid juba ootama, et vana Teikin tagasi tuleks, saaks sellest “hullust” lahti, nagu nad noorhärra Matit nüüd salaja nimetasid. Räägiti aga, et vana Teikin ei tulegi niipea tagasi, sest ta olevat haigestunud ja hoopis ennast ravima sõitnud. Näe – isegi kahetsejaid leidus! Oleks et ikka vanahärra ruttu paraneks ja tagasi tuleks!

Nähti ka, et hakati uut saekaatrit üles seadma. See oli küll juba vana masinaloks, kui Mati andis meestele käsu, et kaater tuleks korda seada ja käiku lasta. “No vaat, seal nüüd on nende inimeste jutt. Noorhärra Mati seab veel kõik nii korda, et las aga olla. Noorel mehel ikka teine vaim sees. Aga mõned juba hirmul, et vabrik jääb seisma,” noomis praaker kahtlejaid. Noorhärra askeldas tõesti erakordse hoolega päev läbi vabrikus. Igal pool, kus midagi ripakil oli, laskis ta ära kohendada. Vabriku õu sai hoopis nägusama ja puhtama ilme.

“Ah, võtaks tont nende inimeste juttu. Näe, kuidas kõik edasi läheb, aga nemad oma hirmuga ajavad ei tea mis kokku,” pajatas praaker Šults juba teises kohas. Kõneldes töölistega püüdis ta neile iga korda isemoodi puru silma ajada. Kuid kuuldused ei raugenud. Uue nädala algul läks vabrikus korraldustöö juba nii kaugele, et töölised nöögates kõnelesid: “Ei tea, kas noorhärra hakkab vabrikus pulmi pidama või? Kõik kohad laseb nii puhtaks kraapida nagu pühade laupäeval.”

Selgus tuli alles nädala keskel. Lõuna paiku ilmus vabrikusse kindlustusseltsi komisjon, kes siin kõik kohad üle vaatas. Noorhärra Mati oli nendega ise kaasas ja kõigi sabas sörkis maokas praaker. Komisjon vaatas, mõõtis ja kirjutas paberile. Vana ülesseatud kaatri juures oli pikem kauplemine.

Komisjon nähtavasti ei uskunud, et selline kaadervärk enam tööle hakkab. “Noo, härrased, teil on vähe optimismi. Minu spetsialistide käes on see naljategu,” hooples Mati.

“Ah, see on muidugi pisiasi,” lõi komisjoni esimees käega ja nad läksid edasi. Mõne päeva pärast ilmus saeveski hoone seinale ovaalne kindlustusseltsi märk. Endine oli uue kõrval hoopis tuhmunud ja roostetatud. Kõneldi, et märk olevat hoopiski välismaa kindlustusseltsi oma, kuhu saeveski edasi kindlustatud.

Vana saekaater jäi aga nii, nagu ta oli. Sellest päevast peale ei puudutanud seda enam keegi. Samuti ei olnud Matil ka vabriku korrastamisega enam mingit tegu. Kõik läks jälle vanaviisi edasi. “Nojah, mis siin enam sellest korrast hoolida, Matil ju kindlustuspaberid kõva summa peale käes,” arutasid töölised.”

“… Täna venis palgamaksmine pikale. Niipea kui esimesed töölised kontorist välja tulid, levis kulutulena teade: “Täna vallandatakse pooled töölised. Öövahetus jääb ära.” Ärev teade muutis tööliste näod tõsiseks. “Minna töötas ju päeval, mis nad tast siis lahti lasksid, kui öövahetus seisma jääb?”

“Noh, naisterahvas.” Selgus, et suurem osa naisi lastakse lahti. Meestest jäid ainult vanad spetsialistid, nagu saemeister Harkman, lukksepp Sirel ja teised, keda võhikud asendada ei saanud. Ka katlamaja rahvast ei puudutanud, välja arvatud noor tööline Eero, kes saepuru katlaruumi kärutas. See vallandati.

Keegi ei nutnud ega kisanud. Kellel raha käes, läks noruspäi väravast välja nagu võõras kunagi, kel siia enam asja ei ole. Mõned naised olid meestele kontori juurde vastu tulnud. Nende nägudel peegeldus hirm ja ahastus. Üheskoos meestega läksid nad minema. “See on selle Mati temp. Oleks vana Teikin ise siin, siis ei laseks ta sellisel poisikesel möllata. No kas ta mõtleb ka, mis need inimesed, keda ta lasti laseb, peale hakkavad.”

“… Vabrikusse olid ilmunud uued töölised. Halli-musta-triipu ülikondades askeldasid nad aegselt ja tülpinult. Mitu mustades vormiriietes valvurit jalutas alalõpmata ringi. Vangid olid tööle toodud. Ka pinnuhoovis tuli muutus. Mitu lahtilastud töölist oli tulnud siia ajutiselt pinde raiuma. Suur pinnuriit, millele Tsäpori “artell” suurt midagi teha ei suutnud, vähenes silmanähtavalt. Lisa tuli vähe. Seimer töötas ainult hommikupoolikul mõned tunnid. Üks saekaater lõikas, teine seisis. Noorhärra Mati, kes senini ikka vabrikus ringi on liikunud, ei näidanud enam oma nägu. Praaker oli nüüd ainuke “kõrgem võim”, kellest kõik olenes. Mõne päeva pärast oli pinnuriit läbi. Pinnuraiujatel ei olnud enam midagi teha.

“Meie leivaraasuke kuivab vägisi kokku,” tähendas vana Tsäpor ja lõi kirve pakku. Raiumismaterjali vähesuse tõttu tekkis vabrikusse ka uus kord. Senini olid eraldi pinnukandjad seimeri alt pinnud ära vedanud. Nüüd seisid raiujad ise seimeri otsa juures sabas ja ootasid, millal pinnuke kukub, et sellest siis kinni krahmata ja oma raiepaku juurde vedada. Varsti kujunes sellest nagu mingi hasartmäng. Rutuga visati pinnukoorem maha ja joosti tagasi. Kes rutem pärale jõudis, sai uuesti seljatäie, teistel tuli aga oodata, kuni seimer jälle laudu ja planke läbi laskis ning pinde kogunes.”

“… Vana Tsäpor ei saanud jätkata, sest noorperemees Mati koos mehaanikuga tulid katlamajast välja. Pisut üllatunult vaatas Mati kogenud töölisi. “Milleks kõik siin koos?” küsis ta ärritatult. “Et kas ikka hakkab käiku minema või?” küsis keegi töölistest. Noorperemehe näo üle jooksis korraks tume vari. Ta hõõrus käsi vastamisi, just nagu oleks tal külm, otsides sõnu, millega vastata.

“Kuidas siis teisiti? Ei või ju teid ilma tööta jätta! Paneme käiku, kindlasti paneme käiku,” kõneles ta hooga ja lisas: “Ainult et esialgu tuleks väike remont teha.” Inimesed seisid vaikides. Nende pead vajusid sügavale rinnale. “Mõneks päevaks tuleb tuli ära võtta,” kõneles nüüd ka mehaanik, “katel tuleb maha jahutada, muidu ei pääse veale juurde. Kui noorhärra lubab katlale uued restid muretseda, siis lööme jälle masina käiku nagu pole asigi,” lõpetas ta lootustandvalt.

“Selle tühja asja pärast ei maksa küll muret tunda. Ma helistan veel täna ja lasen uued restid välja saata. See asi on meil varsti korras,” kelkis noorperemees. Selle magusa jutu peale vaatas nii mõnigi lahkema pilguga noorhärra Matile järele, kes pikil sammel kontori poole tõttas.

… Päev päeva järel oodati, millal remont ometi kord lõpeb. Aeg-ajalt käisid töölised katlamaja juures pärimas, kuid ikka oli vastus üks ja seesama – uusi osasid ei ole veel saabunud. “Kuidas siis niimoodi, noorhärra ju ise lubas kohe korraldada, mis vigur see niisugune on?”

“Lubas, aga ega lubadust ei saa augu ette panna, vaat selles on asi.” Ja jälle tuli oodata, aina oodata ja oodata. Kõht aga ei oodanud, see nõudis iga päev oma osa. Väikelinnakese töötatööliste arv oli kasvanud enneolematult suureks. Kes said, läksid taludesse päevilisteks. Teised toitsid end juhuslikust tööst või lausa nälgisid.”

“… Katlamaja oli lämbe. Õhus tundus määrde, tahma ja mingisuguste muude tundmatute segude lõhna. Tahmastes aknaklaasides peatus viimanegi valguseraas, mis tegi ruumi süngelt mustjashämaraks. Keset ruumi seisis õline raudhiiglane oma restide ja võredega, hõõgudes kergelt kuuma. Katla vaskosad ja hooratta hele pind paistsid pimedusest eriti silma. Suur hooratas tundus õhus rippuvat, kuna kandevõlli polnud tumedal katla taustal nähagi. Katel oma väntade, rataste ja kruvidega tõmbas paratamatult kogu poiste tähelepanu enesele. Niki jälgis huvi ja aukartusega katelt, mis täitis poole suurest ruumist.

Poisid ei olnud kunagi varem siia sisse saanud, kuigi nad ukse lähedal tihti olid uudishimulikult piilunud.
“On aga jurakas!” imestas Sepo.
“Kust vile antakse?” uudishimutses Sass.
“Vaat sellestsamast,” seletas Niki, kellel vileandmise kunst selge oli.
“Noh, hoia katla ligi, ehk tahened raasuke ära,” andis vana Tsäpor Sassile nõu. Sass astus aralt mustava hiiglase külje alla, peaaegu kartes sellele nii lähedal seista.”

“… Pikk ja kitsas vabrikuhoone paistis pimeduses nagu järvepervele pikalivisanud hiiglane, kes laseb puhata oma väsinud liikmeil. Tuul ulus lauavirnade vahel ja igivanad lõhmused sahisesid oma võimsate võradega pea kohal.

… Päeval tundus vabrik hoopis armsamana. Siis ei paistnud virnavahe koletu, pimeda sügavusena, kust iga hetk võib kellegi kohutav käsi sind haarata.
“Vaadake!” hüüdis Sepo.
“Mis on?” päris Tsäpor.
“Vaadake, tuli!” näitas Sepo käega.

Nüüd märkasid juba ka teised, et höövlimasina all asuvast kuivade laastudega täidetud punkrist, mis asus hoone tänavapoolses otsas ja ainult siit silma paistis, kerkisid leegid. Kollakaspunased tulekeeled nilpsasid näljaselt höövlimasina kandetalade alt välja, ronides tugeva tuulega kiiresti kuiva seina pidi üles. “Põleb!” hüüdsid poisid nagu ühest suust.

… “Lokku, lööge lokku!” hingeldas Tsäpor, näidates käega ettepoole. Poisid pühkisid nagu tuul edasi. Kontori nurga juures rippus tükk raudteeroobast. Sepo kahmas raudpulga, mis samas kõrval seisis, ja hakkas kõigest jõust vastu relssi taguma. Kostis terav metalli kõla, kandudes tuulega kaugele. Tsäpor ruttas tugevasti hingeldades poistest mööda, kes üksteise võidu lokku tagusid. “Andke pihta, andke tublisti pihta,” õhutas ta.

Kontori seinal rippus tulekustutaja “Minimax”. Vana Tsäpor rebis selle maha ja tõttas vabrikuhoone poole. Niki nägi, kuidas vanamees vaevaliselt rasket tulekustutajat kandis. Kohe jooksis ta Tsäporile järele, haaras kustutajast kinni ja aitas kanda. “Jookske välja – ütelge inimestele,” juhatas Tsäpor. Niki ei tahtnud vanameest maha jätta, seepärast hüüdis ta üle õla: “Sass, litsu linna – kutsu inimesi!”.

Sass punus juba värava poole, kadudes selle taha. Niki ja Tsäpor kuulsid, kui ta piki tänavat tõttates karjus: “Põleb, põleb!” Tuul puhus ja Sassi peenike hääl kadus tänavat pidi kaugusesse. Punkri juures oli “Minimaxiga” vähe peale hakata. Leegid olid haaranud juba kogu punkri, tungides laetaladele ja seinalaudade vahele. “Hoia tagasi!” käsutas Tsäpor Nikit. Ta purustas kustutaja klaasi ja juhtis väljapurskava vedeliku tulekoldesse. Punker täitus halli suitsuga, kuid seina kattelaudade vahel kargasid leegid nõu kõrvale. “Vähe,” viskas Tsäpor tühja nõu kõrvale.

“Katlamaja juures on teine,” ütles Niki. Nad ruttasid katlamaja poole. Katlamaja uks oli praokil. Kui Tsäpor ukse pärani tõukas, lõid leegid talle halastamatult vastu. Tugev bensiinilõhn levis õhus.

“Süütavad!” hingeldas Tsäpor, taandudes leekide eest, taarudes nagu joobnu. Ta silmad olid kohkunult pärani ja suu avali. “Kuidas – süütavad?” kogeles hirmunud Niki. Talle oli täielikult mõistmata, kuidas võis keegi vabrikut süüdata. Alles mõne minuti eest olid nad siin ja kõnelesid. Nüüd täitis kogu ruumi tulemeri, tungides sealt lagedale, haarates üha rohkem ja rohkem kuiva laudadest vabrikuhoonet.

… Pritsimaja juures olev hädakell hakkas lööma. Selle kaeblik kõla kandus kaugele üle pimeda linna. Värava poolt koostis juba inimeste hääli... Õuele kogunes inimesi. Need olid vabriku töölised. Nad jooksid edasi-tagasi, ilma et esialgu oleksid suutnud midagi ette võtta. Otsiti pootshaake, kamandati, vannuti kurja... Ümber hoone jooksid juba töömehed, pootshaagid käes, ja püüdsid tule levikut takistada, kiskudes laiali uuesti tekkinud tulekoldeid. Tuli oli tuule kaasabil haaranud laudadest vabrikuhoone nii kiiresti, et selle päästmine oli võimatu. Tuletõrje oma pritsidega ei olnud ikka veel kohale jõudnud, kuigi üksikud vaskkiivrites mehed – vabatahtlikud tuletõrjujad – juba õnnetuskohale ilmusid.

… Kogu taevas pea kohal kumas tulekahju leegist nagu lõõmav ahi. Määratud suitsu ka sädemete kuhjad paiskusid raginal õhku. Kuivad ja õhukesed lauad haarasid kogu laoplatsil tuld. Praksudes tõmbusid nad kõrges kuumuses kaardu ja paiskusid siis nagu plahvatuse tagajärjel laiali, külvates tuld ja sädemeid.

… Kui nad Vabriku uulitsale jõudsid, valitses seal veel suurem paanika. Seistes vahetult laoplatsi kõrval, olid sealsed elumajad, hooned ja tööliste korterid kõige otsesemas ohus. Mõned neist leegitsesid juba. Elanikud tassisid kraami majadest välja. Kõikjal kuuldus nuttu, kisa, sõimu. Sagimist oli kogu tänav täis. Hobused kihutasid veevaatidega edasi-tagasi. Munakividega sillutatud tänaval tegid raud-rattarehvid põrgulärmi.”

“… Tulekahju lauavabrikus lõõmas hommikuni. Alles siis, kui kogu vabrikuhoone koos lauavirnadega oli tuhaks muutunud, vaibus tuli. Ühtlasi suudeti tulele piir panna ka Vabriku tänaval asuvate elumajade juures. Vabrikus sügaval tuha all ja saepurukihtides hõõgusid aga tulekolded kardetavalt edasi. Suitsu- ja kõrbelõhna oli valgunud üle kogu linnakese.

Tähelepanematult saabus hommikuvalgus, avades kurva pildi vabriku ümbruses. Väsinutena, mõned kokkuvarisenult, istusid inimesed oma päästetud kraaminatukesel. Alles nüüd, olles hinge tagasi tõmmanud, tajusid nad kohutava õnnetuse täit suurust. Paljud töölisperekonnad Vabriku tänavalt olid jäänud ilma peavarjuta. Mõnel oli tuli võtnud kõik, selle vähesegi, mis neil leidus. Need inimesed seisid nüüd tuimalt, vaadates tardunud pilguga ahervaremeid. Õnnelikumad olid need, kes midagi päästa olid suutnud. Õige vähe leidus Vabriku tänava elanike hulgas neid, kellel kogu nende varanatuke alles jäi. Viimased nagu ei uskunudki seda hästi, mõeldes öisele tulemöllule.

Endise vabriku kohal kisti tulekoldeid laiali ja kustutati niipalju kui võimalik. Peaaegu kõik lauavabriku töölised olid kogunenud kustutustöödele. Vaadeldes nende kodud, liikusid nad tummalt või seisid paigal huuled tugevasti kokku surutud. Päevi ja nädalaid olid nad pikisilmi oodanud vabriku uuesti käikulaskmist. Nüüd purunesid kõik nende lootused mõne tunniga.

… Juba öösel levis visa kuuldus, et vabrik on põlema süüdatud. Seda tõestas esiteks see, et tulekolded olid tekkinud väga mitmes kohas korraga, ja teieks – inimesi hakati üle kuulama. Kõik, kes alguses kohale olid jõudnud, kutsuti politseisse. Peamiselt pidi minema sinna läheduses elavad vabriku töötajad. Hiljem ilmusid need, kes midagi teadsid seletada, juba ise politseijaoskonda. Kõik töölised soovisid palavalt, et jõutaks kiiremini näruse süütaja jälile.”

“… Pikkade ülekuulamiste järel selgus, et praaker Šults oli Mati Teikinilt saanud veksli, millega talle garanteeriti vabriku kuritahtliku süütamise puhul suurem summa raha, niipea kui kindlustusseltsid vabriku omanikule kindlustussumma välja maksavad.”

“… Kogu linnake elas raske õnnetuse tähe all. Paljud olid saanud otseselt kannatada küll tule, küll vee, küll varaste läbi. Sest leidus niisuguseidki, kes teiste häda ära kasutades sirutasid käe võõra vara järele. Paljud töölised vaevlesid tulehaavades. Kõige raskemini tabas õnnetus lauavabriku töölisi, kellel nüüd polnud enam mingit lootust vabrikus tööd saada. Töölised kogunesid salkades tänavanurkadele ja seal mõne maja veelaual istudes arutasid oma asja.
“Teikin saab muidugi oma kätte, mis temal viga.”

“Jah, vabrik kuuldud kõrgelt kinnitatud olevat.”
“Seda võib arvata, kus siis nemad tohivad omast ilma jääda. Ainult vaene tööline, see imegu päkka.”

“… Käärik jätkas oma kõnet. “Kelle kasuks tulevad sellised kuriteod?” Ja vastas ise: “See on meile kõigile teada, et töörahva kasuks sellised teod ei tule. Nendega täidetakse ainult ahnete vabrikantide taskuid.” Osa inimesi nihkus huvitatult lähemale, et Kääriku juttu kuulata.

… Töölistel oleks juba aeg näha, kes ja kus on nende hädade tõelised põhjustajad.”

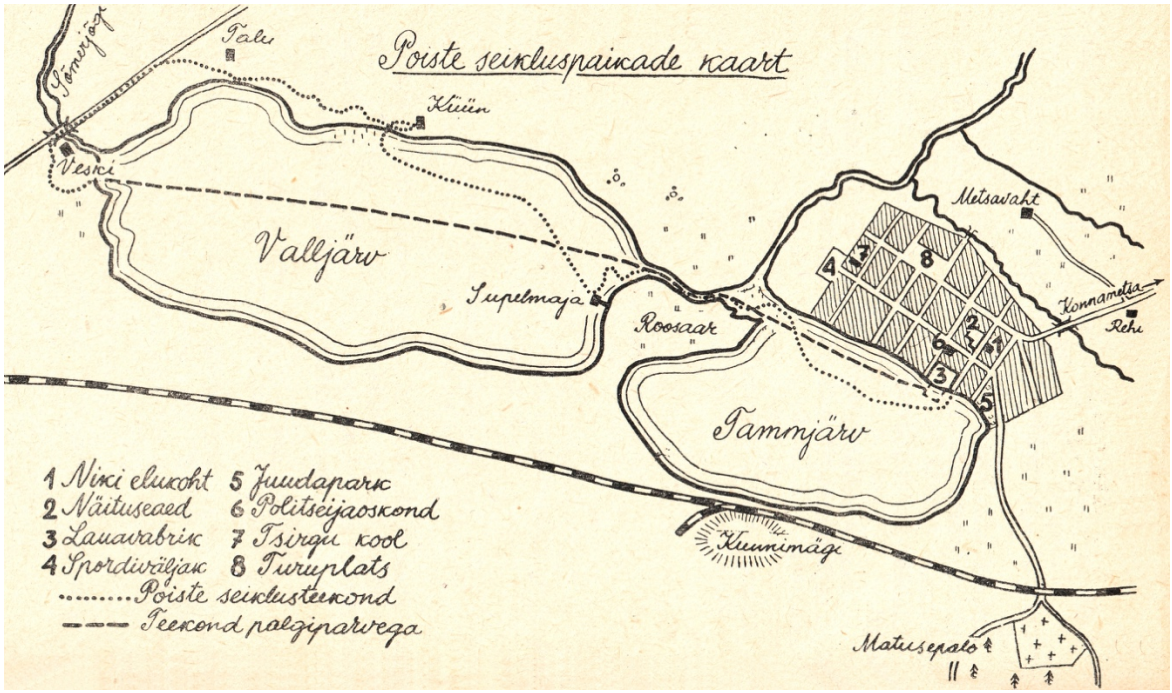

Poiste seikluspaikade kaart raamatust “Poisid tänavalt”

1998. aastal ilmus Voldemar Raidaru sulest veel üks teos, “Hõbelusikad”, mille tegevus toimub 20. sajandi alguses väikeses Võru linnas. Tegelased on lugejatele juba tuttavad raamatust “Poisid tänavalt”. Ka selles raamatus leidub viiteid Judeikini lauavabrikule ja selle omanikule.

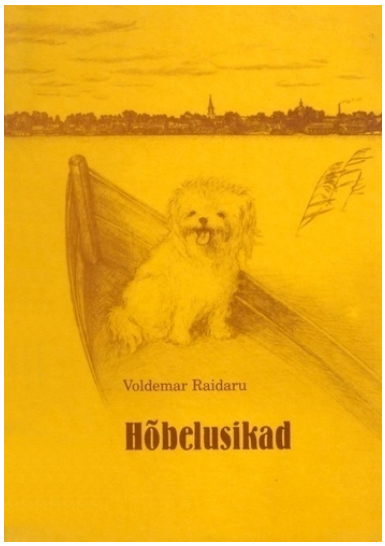

Raamatu “Hõbelusikad” esikaas

“… Hommikul kutsus Teikini saeveski auruvile inimesi tööle ja õhtul laskis nad töölt koju. Kellegi säeti Teikini auruvile järgi, sest seda lasti minuti täpsusega.”

“… Teikini lauavabriku kontori järvepoolses otsas asusid tall ja tõllakuur. Tallimeheks oli Sepmann, Sepo isa. Sepmanni kohustuste hulka kuulus ka pinnuaias ostjatele kütuse koju kätte toimetamine. Hobuste eest hoolitses Sepmann hästi, aga talli koristamisele ei pööranud ta erilist tähelepanu. Teikin oli talle seepärast mitu korda märkusi teinud. Viimati ähvardas koguni uue tallimehe leida, kui asi ei parane. Selline ähvardus mõjus ja Sepmann otsustas poja talli puhastama panna.

… Sepo jätkas vastumeelselt talli koristamist. Enne viimast koormatäit peatus ta isa juures ja küsis: “Daad, kas sa tiiät, sääl Teikini aian takan nukan omma väega ilosa ja magusa ubina’. Ei tiiä, kas uutsõlõ võissi minnä?” Vana Sepmann vangutas pead ja ühmas: “Ku no Teikin su kätte saa ja naha kuumas pess, sõs tiiät eksi, kas võisõt minnä vai es või.” “A ku kätte ei saia?” kargles Sepo käru kõrval. Isa ei vastanud midagi, vangutas vaid pead.”

2008. aastal ilmus raamatuna artiklikogumik “Viruskundra. Valitud lehekülgi Võrumaa kultuurilehest 1989–2006”, milles taasavaldati Heidi Ratase artikkel Voldemar Raidaru raamatute prototüüpidest. Originaalis avaldati allpool toodud lõik kultuurilehe “Viruskundra” 1996. aasta oktoobrinumbris.

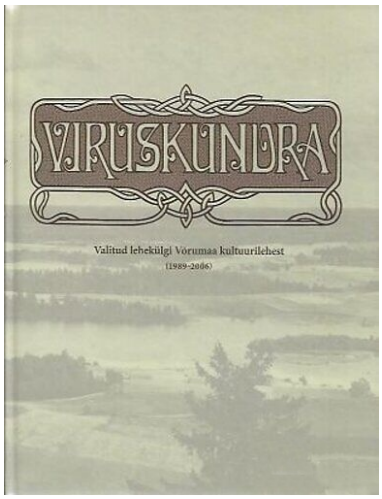

Artiklikogumiku “Viruskundra. Valitud lehekülgi Võrumaa kultuurilehest 1989–2006” esikaas

“Laia ja sirgena mäletab Voldemar Raidaru tänavat, kuhu ta kümne-üheteistkümneaastase poisikesena kolis. Minu käes on tema raamat “Poisid tänavalt”. Nii äratuntavalt on selles kirjeldatud meie kodulinna. Pähe tikuvad mõttejupid oma lapsepõlvest ja teevad südame hellaks.

… Tänav oli ainult keskjooneni kaetud munakividega. Teine pool näis tanumana, seal kasvas tihe rohi. Tänava lõpus helkis päiksesäras järvelõik. Värava kõrval kasvas kõrge ja jäme paksu lõhenenud koorega paju.

… Ütle siis veel, et vanasti polnud rohi rohelisem ja taevas sinisem! Raamat ilmus esmakordselt 1956. aastal. Käisin tol ajal viiendas klassis ja mäletan oma vaimustust, et keegi on ka meie linnast kirjutanud. Uskusin, et raamatutegelased on kunagi ka tõeliselt siin elanud. Mäletan, et lugesin raamatut hoolikalt mitu korda.

Nüüd, nelikümmend aastat hiljem, on ta mul taas käes ning ma püüan leida raamatutegelaste prototüüpe. Esimese leidmisega ei lähegi teab kui kaua. See pisike plikatirts Elsa raamatus, kes oli oma taadi pesamuna, kellele poiste kiuste ikka ja alati õigus anti, tähistab peagi oma auväärset 80 aasta juubelit.

“Mis ma tollest ajast ikka mäletan,” räägib Elsa Ojamaa. “Eks see üks Petseri tänava poiste lugu oli. Meie, Soolade pere tuli Võrru 1920. aastal. Isa oli linakaupmees. Peres oli kaheksa last. Elasime tookord Petseri tänav 15. Üürikorteri akendest paistis Kandle Seltsi näituseaia plank. Näituseaed asus praeguste Petseri tänava majade 8, 10, 12 asemel. Raamatus on tegelasteks minu vennad Ake

ja Sass ning õde Siina. Kõik nad on juba surnud. Aga kirjaniku nimi ei olnud tol ajal Raidaru, vaid Nikmann, Voleks kutsuti.

Kohtun Ake (Aksel Soola) naise Lindaga. Haruldase mäluga ja kõneosavat Lindat kuulan ammuli sui. Linda mäletab hästi kõiki raamatutegelasi, isegi seda, kus keegi elas. Poisid olid temast vanemad, suuremad, tugevamad ja väga vallatud. Ja kui palju igasuguseid lorilaule nad teadsid! Tihti laulsid nad "Kolm hapõndõga juuti". Õunaraksus armastati ka käia. Linda ise elas vabriku tänavas, kuna ta isa August Raudsepp oli Judeikini jahuveskis möldriks [3]. Judeikini saevabrik ja jahuveski asusid praeguste Vabriku tänava majade 6 ja 8 asemel.

Vabriku omanik Meier Judeikin oli heledapäine ja tüse. Tal oli neli last: Mooses, Salomon ning kaksikud Tamara ja Boris [4]. Vanem poeg Mooses oli teistest erinev: tõmmu ja tumedapäine. Ka olnud ta küllaltki kuri ja range ülemusena. Vana Meier rääkis eesti keelt mingi saksa-vene aktsendiga ning iga lauset alustas sõnaga "nu". Ükskord jäänud Sepo [5] tema aias õunaraksus olles vanale vahele. Vana Meier ütelnud: "Nu miks sina voetsid need kaks jablok?" Sepo, kel terve pluusihõlm õunu täis, vastanud: "Ma es võta kats, ma võti pallo." "Nu omma mehe!" mühatanud seepeale Meier. Linda mäletab, kuidas lapsed käisid Judeikini aias rohimas ja marju korjamas. Tasuks anti alati tubli lõunasöök. Laud kaeti sinnasamasse aeda suure kuuse alla.

Judeikini krundi kõrval Liiva tänava poolses küljes oli linnavalitsuse poolt ehitatud väike maja (70-ndatel see maja põles maha). Sinna oli elama pandud kõik linna neli sibi oma peredega. Judeikini laste ja tolle maja laste vahel käis vägev sõnasõda.

"Juut-puut, lastevaras," narriti seal Judeikineid.
"Me ei ole juudid, me oleme venelased," vastanud viimased.

Küsisin Lindalt, kust on nime saanud Juudipark. Park on rajatud linnavalitsuse käsul, teab Linda. Juudid armastanud seal õhtuti jalutada ja istuda. Küllap sealt nimigi."

[3] antud uurimistöös on eespool kirjeldatud 1938. aasta tulekahju sündmuste osaline, kelle korter Petseri tänava ääres asunud hoones sai tules kannatada

[4] tegelikult oli Meier Judeikinil viis last ning kaksikuid polnud.

[5] Meier Judeikini juures töötanud mustlasest tallimehe Sepmani poeg.

1973. aastal ilmus Rootsis Bernard Kangro kirjutatud nn Joonatani-triloogia teine osa nimega "Öö astmes X". Selle peateemaks on demokraatlikul maal elanud inimese külastusreis pärast pikemat vaheaega oma vanale kodumaale, mis on anastatud võõra diktatuurivõimu poolt. Triloogia peategelaseks on nimeliselt mees, keda koolivennad kutsuvad Joonataniks, aga sisuliselt üks kooliklass, vaadelduna pärast kolme kümnendi möödumist. Korraks mainitakse teoses ka juut Judeikini saekaatrit.

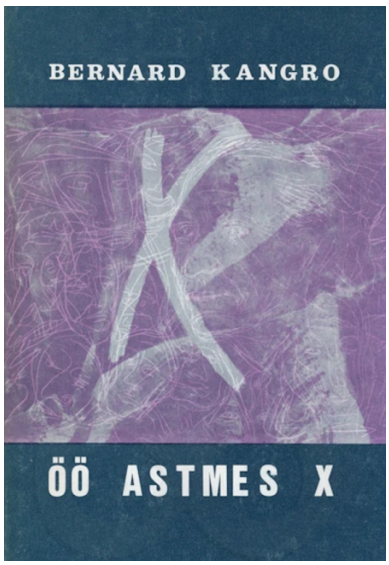

Raamatu "Öö astmes X" esikaas

“Olin kuskil gümnaasiumi keskel, kui laeng enneaegu lõhkes ja isa teisest silmast ilma jäi. “Püssirohi ja dünamiit”, ütles isa ikka, “need valitsevad maailma”. Mina vist tahtsin maailma valitsejaks saada ja jäin pärast aspirandiklassi lõpetamise kadetikursusele.

Noh, mul läks siiski paremini kui isal, püssirohi võttis ainult käe, silm jäi pähe. See prohmakas käega oli mulle ju õnneks, muidu oleksin ammu mullatoidul nagu teised. Aga kes teab, hädaoht pole praegu veel päriselt möödas. Aeg-ajalt lavastatakse protsesse, tehakse niiütelda kergendusrünnakuid, et oma kuritegudelt tähelepanu kõrvale juhtida. Nii ei tea keegi, kunas ka minu nina võidakse haaki tõmmata. Alles mullu sügisel võeti üks meie kompaniist kinni.

“Patriootide” tapmine, rahulikkude kodanikkude piinamine. Selge ja lihtne. Kuidas sa tõendad, et seda ei olnud või et sina see ei olnud? Sõja olukorras nagu siis oli, või teadis või vahet tegi? Kes käskis või käsku täitis? Nii ei tea kunagi, millal kirves kaelavanksile langeb, millal laeng plahvatada võib.

Elad nagu rott urus, kuigi asud tornis. Olid vaene siis ja oled seda ka nüüd. Olid Peetril moepüksid ja lipsud siis on ja ka nüüd. Kandsid planke juut Judeikini saekaatris või tassisid, kits turjal, telliskive, kaevasid raudteevalli või ladusid turbapätse vaieri juures... Koolivennad võisid suvitada, matkata, koos filosoofiat arutada. Tuusikud on neil ka nüüd, sina ära minegi küsima... Ega ma seda kõike nii järjekorras ei mõtelnud või üldse ei mõtelnud, ma tundsid seda.”

1981. aastal ilmus Tallinnas “peatükk minevikumõlgutusi” pealkirjaga “Oma modellide keskkonnas”. Kirjatüki kirjelduse järgi kirjutab selle autor, Eesti karikaturist ja följetonist Romulus Tiitus, läbielatud aastatest terava satiirikusulega, andes ühtlasi ilmekaid taustpilte minevikust. Enne raamatu ilmumist avaldati osa materjalist 1970-ndate keskpaigas nädalalehes “Kodumaa”, mis oli mõeldud nõukogude propaganda levitamiseks väliseestlaste seas. Ka antud üllitises tuleb juttu Meier Judeikinist ja tema ärist.

Raamatu “Oma modellide keskkonnas” esikaas

“Kodanlikule elulaadile iseloomulik nähtus – konkurents, kibe majanduslik võistlus – ilmnes noil ajul peaaegu igal elualal. Kõik aina võistlesid omavahel, kes miljoni pärast, kes koha pärast, kes ka ainult leivatüki pärast: töösturid, töötatöölised, poliitikamehed, tänavatüdrukud, kirikuhärrad, lahkusulised, taluperemehed, sulased, tudengid, kojamehed, hiromandid, tantsuprofessorid, kaubahärrad, kerjused jne. jne. Konkurents jälle tingis reklaami vajaduse, peamiselt muidugi ajakirjanduse veergudel. Reklaamiti kõike – kaupu või ideoloogiat, oma tööjõudu või ka iseennast, olles “kõigega nõus”. Olge head, – tarbige, tarbige, – aga tarbijaid nagu polnukski olemas!...

Ühe tulundustegelase avameelne pihtimus oma sisemaailmast püsib mul siiamaani suure täpsusega meeles. Olulisem osa sellest: “… Mina, vennas, olen ju loodusteadlane, zooloog, umbes nagu meil maal loomatohter Kägu, olen isegi õpikuid kirjutanud. Aga näed, mängija veri lõi välja. Hakkasin mängima raamatute kirjastamise alal ja jõudsin nii kõrgele mäele, millest keegi unistadagi ei võinud. Ah sa ütled, et raha! Raha, vennas, on vahend, milleta ei saa mängida. Milleks mulle muidu raha? Ma ei taha endale isegi kuldkella, naine teenib ise, lapsed taskuraha ei saa. Kui tahavad,

teenigu ise, – mingu ajalehti müüma või suvel karja. Mina, sõber, lähen varsti üle suuremale mänguplatsile. Juut Judeikinil, sellel meie suuremal metsaeksportööril, tõmban naha üle kõrvade. Puhki [6] ühes poegadega jätan ka varju. Las tema jahvatab eesti rahvale jahu, mina varustan suurt Inglismaad propsidega. Mäng läheb lahti terve Eesti metsade peale."

[6] J. Puhk & Pojad oli aastatel 1913–1940 Tallinnas tegutsenud ettevõte. Puhkide perekond on üks võimsamaid Eesti ettevõtluse ajaloos ning nad panid aluse Eesti majanduse arengule ja rahvusliku rikkuse kujunemisele kahe maailmasõja vahelisel ajal.

1984. aastal ilmus Rootsis romaan "Elu edeneb", mille autor Raimond Kolk jutustab inimestest ja sündmustest 1930-ndate keskpaigas. Kriisiaastate järel toimub majanduslik ja ühiskondlik stabiliseerumine. Uue poliitilise tegurina tõuseb esile Isamaaliit, aga ka vabadussõjalased lasevad endast veel kuulda. Romaani vaateväli piirdub ühe Lõuna-Eesti maakoha ja selle ligidase väikelinnaga. Ka selles teoses mainitakse korra Meier Judeikinit ja talle kuulunud metsaäri.

Romaani "Elu edeneb" esikaas

"Kui nüüd Isamaaliidu esimene kongress detsembris ees seisis, pani koolijuhataja ette, et kirjutaja järjekord oleks Tallinna sõita. Vallavanem Kasvand oli mõtelnud küll ise uuesti minna, aga nii nagu ta oma esimehe kohal kantseleilaua taga istus, oli tal pisut imelik ja piinlik koolijuhatajale ka vastu vaielda. Pealegi toetas seda ka Alma Krindul oma naiskodukaitse kleidis, et sõidetakse järjekorras...

Kirjutaja ise oli kahevahel, kas ta tahtis või mitte. Kui ta Särmu komitee volinikuna kongressile sõidaks, siis olekski ta nagu päris isamaaliitlane ja mitte ainult kohaliku komitee kirjatoimetaja ametikohustust mööda. Teiselt poolt meeldis talle see mõte Kasvandile väikest ninanipsu mängida. Nii nagu Eedigi oma suvetööl vallamajas tähele pannud, ei olnud kirjutajal suuremat läbisaamist uue vallavanemaga. Alles hiljuti oli neil siinsamas kantseleis suur sõnasõda olnud Saksamaa ja juutide ümber.

- Kas sina seal pealt vaatamas olid? Oli vallavanem Kasvand kirjutajale ütelnud. – Paljugi, mis lehed kirjutavad...
- Seep see asi just on, et meie lehed ei kirjuta enam midagi, et ei rikuks ja riivaks kaubavahetust ja muidu heanaaberlikke suhteid...
- Kui ka löövad mõnel juudil nina viltu, mis siis sellest! Kui juudid on kaubanduse ja majanduse enda kätte ahnitsenud. Vaata kasvõi meilgi. Kes need on, kes meil metsa välja veavad ja selle pealt suurt kasu lõikavad? Judeikin, Goldberg, Schein... Meie mehed tehku ainult rasket metsalõikuse tööd, katkestagu ennast saeveskis ja sadamas..."

PUDI-PADI

Kronoloogilises järjekorras lisavalik erinevaid kuulutusi, teavitusi ja teadaandeid, mis on seotud Meier Judeikini isiklike asjaajamiste ning talle kuulunud metsatööstusega.

Põllumehed!

Kinnitage oma majad, inwentaar ja põllusaadused tule wastu, oma töölised ja ametnikud õnnetu-juhtumiste wastu, oma elu perekonna liikmete heaks kõige suuremas

kinnitus-aktsia-seltsis „Eka".

Nõudke ilma tasuta seletusi, mis Teid ei kohusta juhatuse poolt Tallinnas, Pikal tän. nr. 6, oma majas,

ehk agentide poolt:

Baltiskis — Oskar Ahlmann (Allmann).
Haapsalus — Aleksander C. Dehn, Suur-Lossi tän. nr. 18; Hugo Holmberg, firma „Leopold Holmberg".
Kuresaares — konsul Wiktor Lange, Kauba tän. nr. 8; Friedrich Soon, Suur-Sadama tän. 24.
Narwas — E. Wilk, Joala, Kiriku tän. nr. 123.
Pärnus — Richard Erler, Lõuna tän. nr. 6.
Paides — Aleksis Auer, Weski tän. 12.
Rakweres — Erich Behse, Tallinna tän. nr. 4.
Tartus — Ramiro Berg, Riia tän. 2, „Eduard Friedrich"; Egmont Brock, Suur-turg; Jacob Aron Jacobsohn, Aleksandri tän. 3.
Wiljandis — Woldemar Trühl, Lossi tän. nr. 17.
Walgas — Hermann Richter, Kuperjanowi tän., oma majas.
Wõrus — Bibikow, lauawabrik Judeikin,
Petseris — Bibikow, Liiwa tän. nr. 10.

Kinnitusaktsiaseltsi "Eka" reklaamkuulutus ajalehes "Postimees" 27. augustil 1922

Vajatakse

korterit

2 toa ja kööga,

soovitav sissekäiguga paraad-uksest. Teatada Narva t. 17, telefon 134. Judeikin.

Üürikuulutus (Rakvere linn) ajalehes "Wirumaa Teataja" 5. mail 1928

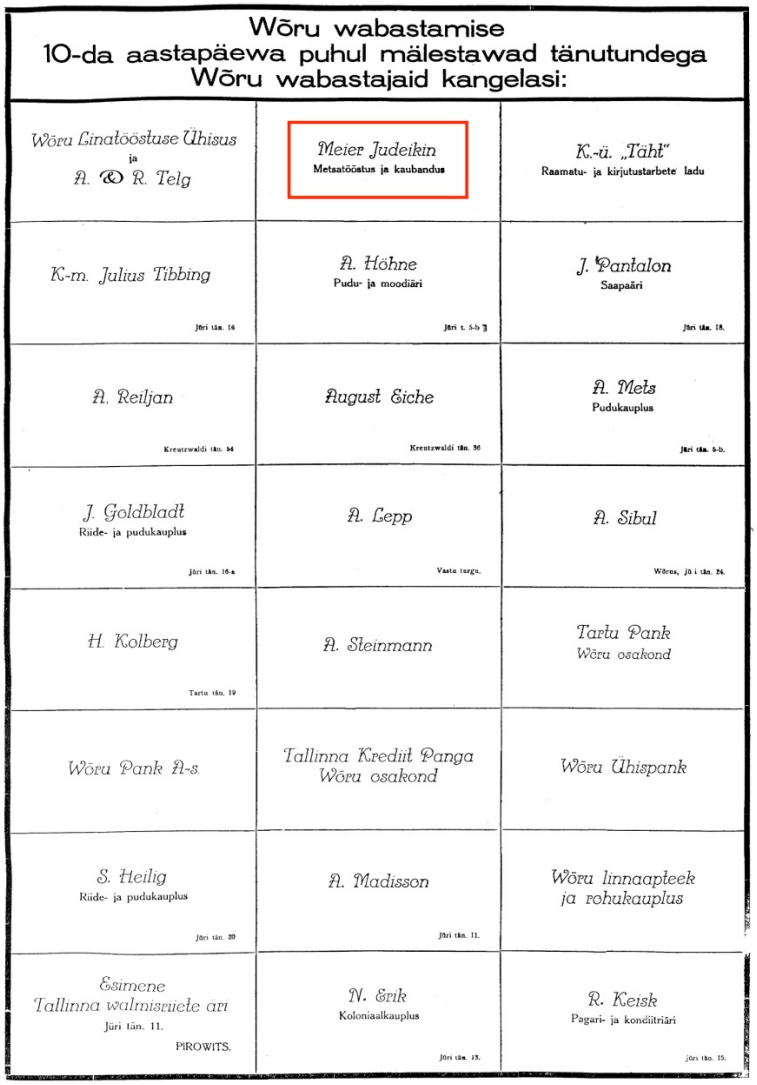

Wõru wabastamise
10-da aastapäewa puhul mälestawad tänutundega
Wõru wabastajaid kangelasi:

Wõru Linatööstuse Ühisus ja A. & R. Telg	Meier Judeikin Metsatöösatus ja kaubandus	K.-ü. „Täht" Raamatu- ja kirjutustarbete ladu
K.-m. Julius Tibbing Jüri tän. 16	A. Höhne Pudu- ja moodiäri Jüri t. 5-b	J. Pantalon Saapaäri Jüri tän. 18.
A. Reiljan Kreutzwaldi tän. 44	August Eiche Kreutzwaldi tän. 36	A. Mets Pudukauplus Jüri tän. 5-b.
J. Goldbladt Riide- ja pudukauplus Jüri tän. 16-a	A. Lepp Vastu turgu.	A. Sibul Wõrus, Jüri tän. 24.
H. Kolberg Tartu tän. 19	A. Steinmann	Tartu Pank Wõru osakond
Wõru Pank A-s.	Tallinna Krediit Panga Wõru osakond	Wõru Ühispank
S. Heilig Riide- ja pudukauplus Jüri tän. 20	A. Madisson Jüri tän. 11.	Wõru linnaapteek ja rohukauplus
Esimene Tallinna walmistiete äri Jüri tän. 11. PIROWITS.	N. Ärik Koloniaalkauplus Jüri tän. 15.	R. Keisk Pagari- ja kondiitriäri Jüri tän. 15.

Tervitus ajalehes "Wõru Teataja" 31. jaanuaril 1929

Juhtumisi müüa Kr. 2250.— eest täiesti korras

„Chewrolet" sõiduauto

mobell 1928. a. Lähemalt Meier Judeikini metsakontorist, Pärnu maantee nr. 19, Wiljandis.

Auto müügikuulutus ajalehes "Sakala" 5. septembril 1929

Avalik teadaanne.

Eksiarwamiste ärahoidmiseks on mul au kõikidele, kes firma Meier Judeikin'iga ärilises wahekorras seisawad ehk seda teha kawatsewad, teatada, et Meier Judeikini eksport firmal W. Witjakini tööstuse ja metsa äriga midagi ühist ei ole.

Firma Meier Judeikin.

Avalik teadaanne ajalehtedes "Sakala" 21. detsembril ja "Oma Maa" 24. detsembril 1929

Hääd uut aastat

oma ärisõpradele!

Krediit Pank Tapa osakond	Tapa Ühispank	Tapa vastastikune tulevastu kinnituse selts	Vann. adv. abi A. Vaher
	Põllumeeste Uhispank Tapal		
Villatööstus H. Saar	Tapa tarvitajate ühisus		Juukselõikuse tööstus T. Lutrik
Juukselõikuse tööstus Hermine Kask	Jmastu invaliidide Päevapildi-rätsepa-kingsepa ja kõite töökojad		TISLERI TÖÖSTUS G. Mänd
Kirjutusmaterjali kauplus J. Poom	Tapa „EKSPORTTAPAMAJAD"		Raamatukauplus Joh. Luuk
Vasiily Astanin	Moe äri „IDEAL"		Tisleri tööstus A. Viitbaum
Savitööstus O Udikas	Vennad P. ja Ed. Seidelberg		Takso auto Nr. 81
Ilutikandustööstus H. Tamm	Meier Judeikin Lauavabrik Tapa osakond		Masinate töökoda Joh. Reisa

„Ühistrükikoda Rakveres"

Ajaleht

»Tapa Sõnumed«

Väljaandja ja Toimetus

Tervitus ajalehes "Tapa Sõnumed" 31. detsembril 1929

Edu ja õnne uue põhiseaduse maksma hakkamisel Eesti riigile soovivad:

Riigi Turbatööstuse juhatus	A.-S. Eesti Kunstsarve Vabrik O. Kerson & Ko. Tallinn, Tulika tän. 7 — Telefonid: 431-44, 431-51	Keila Villaketramise ja Kudumise tööstus
Aktsia Selts Kapsi & Ko.	Metsa- ja puutööstuse A.-S. „VIKTORIA"	Eesti Kiviôli A/Ü
		M. Judeikin Metsa-eksportäri Uus Sadama 11 — Tel. 428-09

Tervitus ajalehes "Maaleht" 27. jaanuaril 1934

Au langenuile!

Mälestame Wõru linna ja Wõrumaa wabastamisel lahingutes langenud kangelasi, kellede eluohwrite tähisel kaswab waba Eesti kodu, ja kõiki neid kaaskodanikke, kes warisenud manalasse punase hirmuwalitsuse all.

Teid mälestawad ülmulinnas
Ning hõlmad läidet Jumalat
Kõik, kellel hanna on armas
Ja hõimurõõmud Räpewat.
Te wereõlind on peastnud wabawalt
Ne maa nõ inorelt taltadi
Te põrm, mis langend ohwriteowalt
Ne wabõ mõisa saadeti. L. Randkepp.

Kaitseliidu Wõrumaa Malewa	Kaitseliidu Linna ümbruskonna malewkond	Kaitseliidu Räpina malewkond
Rud. Kawer	Wõrumaa Noored Kotkad	K.-S. „Oma" Wõru-Petseri peaesindus
Wäimela põllutöö- ja karjatalitajate kool	Wõru Ühisgümnaasium	Wõru Ühispank
Wana-Antsla kodumajanduskool	Wõru Eesti Põllumeeste Selts	Sõmerpalu riigimõis
	Wõru Tööstuskool	Wastseliina Ühispank
Wõru metskond	Wastseliina kogudus	Rõuge kogudus
Weriora metskond	Räpina metskond	Wastseliina metskond
Roosa metskond	Sõmerpalu metskond	Antsla jsk. maatulund. konsulent
Tundmatu	Antsla jsk. loomaarst	Räpina-Põlwa jsk. maatulund. konsulent
Jaan Simmul, Rõuges	A. & R. Telg willa- ja wärwimistööstus	Herman Ziehr
Wõru Esimene Willatööstus	G. Zopp, päewapiltnik	Foto J. Niilus
M. Judeikin, metsaäri	J. Lampson, raadiokliinik	Ludwig Arras, liha- ja worstikauplus
J. Toonekurg, A.-S. „Saku" õlleladu	A. Taal, kella-kullasepäär	K. Riik Restoraan „Kodu"

Au andmine ajalehes "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja" 2. veebruaril 1934

Eesti rahva juhile Andres Larkale soovime õnne tema 55. sünnipäeva puhul.

J. Kallo Mööbliäri Tallinn, S. Karja 18	H. Teras — H. Hololey Metsaäri. Telef. 312-03. U. Sadama 5.	Peeter Pallo Jalgratta, jalgrattaosade ja elektritarvete ladu. Telef. 314-72. Tallinn, Veneturg 3.
K. Uudel Koloniaalkauplus Telef. 442-84. Pikk 36.	Tartu Tubakavabriku Tallinna ladu. Telef. 450-71. V. Viru 5.	A. Küttim Eesti jalgratta tööstus. Telef. 311-37. V. Tartu m. 24.
W. Ots Kirjutusmaterjaliäri. Telef 445-65. Harju 44.	A. Köst Rätsep. Telef. 429-81. Niguliste 16—1.	O. Lemm Vorstivabrik. Telef. 358-57. S. Tatari 33. „Soliid" Sokolaadivabrik. Kopli tän. nr. 36.
P. Põder Räätsepäär ja valmisriided. Tallinn Kullasepa 16.	A.-s. „Osa" Riidekauplus. Telef. 455-85. Estonia teaatrimaja 11.	A.-s. „Frankonia" Mööbliklaas ja mööblid. Telef. 463-36. Tallinn, V. Pärnu m. 19. Soodsam ostukoht jällemüüjatelel Tubakakaubaladu. V Laane. Telef. 305-55. Tallinnas.

I Tallinna karusnahkade parkimise ja värvimise tööstus

Firma M. Abramson ja Co

Viru 5. Telefon 447-62

Tööstus S. Pärnu 16, telef. 449-31 Kontor Vene 3, telef. 449-32

O.-ü. J. Rubin

Kuld-, hõbeasjadeäri

Telefon 447-36. Viru 17

„Samuel Besprosvanie"

Tööstus-Kaubanduse A.-S.

Telef. 446-63 S. Karja 12

M. Judeikin

Puueksport

Telef. 428-09 U. Sadama 11

Restoran-baar

„Meriklubi"

S. Karja 18. Tel. 449-93.

Väärtmetallasjade ja märkide tööstus

Osvald Kattenberg

Uus tän. 4

Õnnesoovid ajalehes "Võitlus: Eesti Vabadussõjalaste Keskliidu häälekandja" 6. märtsil 1934

Iga rahwa tubliduse üheks eelduseks on rahwuslikus waimus organiseeritud enesekaitse rahwa iseseiswuse säilitamiseks. Wõru linna ja Wõrumaa julgeoleku tähisena sammub esirinnas Wõru Linna Malewkond.

Täna, 1. mail, on malewkonna aastapäew. Malewkond, eesotsas juhtidega, on teinud palju, et hoida kodukaitset aja kõrgusel. Wõru seltskond hindab seda tööd, soowides malewkonnale ja ta juhtidele Malewa 10. aastapäewal kodukaitse organiseerimisel raugematut tahet ja edu.

Wõru linnawalitsus		**7. jalaw. rügement**
Võru Majandusühing	**Võru Ühisgümnaasium**	**M. Judeikin**
G. Scher	**A. Sikk**	**A. Lohk**
A. Münt	**J. Rannatschok**	**F. Siska**
M. Goldberg	**J. Toonekurg**	**L. Arras**
P. Kondrat	**R. Kuhi**	**Ajaleht „Wõru Teataja"**

Õnnesoovid malevkonna juubeli puhul ajalehes "Wõru Teataja" 1. mail 1934

Kangelaslikus vabadusvõitluses Orava all isamaa ja rahva eest langenuid mälestame!

Vastseliina metskond	Eesti Pank Petseri osakond	Mäe vallavalitsus
Vastseliina vallavalitsus	Petseri Ühispank Petseris Võru tän. 3	Mäe Ühispank
P. Kondrat „Kandle" eineiauapidaja	Petserimaa Kauband. Ühispank Petseris	Võru linnavalitsus
Petseri maavalitsus	K=m. Paul Mägi ja E. Nassar Petseris	K. S. „Talu"
Ed. Jaaska Kohvik Võrus, Jõri tän. 15. Tel. 162.	Meier Judeikin Metsatööstus	Rätsep G. Tamm Petseris Kivi tän. 4
K. L. Orava üksikrühm	Meier Goldberg Võrus	Petserimaa Kooperatiiv Petseris Kauplused Tartu tän. 5 ja Rüü tän. 14 Tel. 76
Loosi Vabatahtlik Tuletõrje Ühing	Ühinenud põllumeeste ja väike=maapidajate Võrumaa keskkogu	Mööbli ja tisleri tööstus J. Herbrich Petseris Tartu tän. 23
K. L. Linna ümbruskonna malevkond	Petserimaa haigla	A=s. „Tekla" Petseri osakonna teenijaskond
Vastseliina Põllumeeste Selts	P. Rätsep Petseris	Seemne ja põllutöömasinate tagavaraosade kaupl. „Elita" Petseris Turuplats 14
N. K. Orava jaoskond	Aksel Eiche Petseris	Uuestiavatud puusõrkide ladu A. Samet Petseris Kaubarida, ladu Mäe tän. 8

Au andmine ajalehes "Viru Maaleht: põllumeeste, asunike ja väikemaapidajate häälekandja" 13. juulil 1934

Wajatakse lastearmastajat

majateenijat

wäljasõiduks. Tunnistused soowitawad. Järele küsida Wõru, Wabriku tn. 6. M. Judeikini korterist.

Töökuulutus ajalehes "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja" 17. veebruaril 1936

The Estonian Timberindustriers and Exporters.

Briti-Eesti Metsatööstuse A.-S. Tallinn, Estonia pst. 15—1

J. Dicks & Co Ltd. Pärnu

J. M. Goldberg & L. Hirschfeldt, Pärnu, „Lennok" tel. 2-08

M. Goldberg, Võru

M. Judeikin, Tallinn

J. Kaplan, Tartu

E. Kopelowsky & Co, Tallinn

Vennad Paabo lauavabrik ja metsatööstus,
Tartus, Aleksandri 104, tel. 2-20

A. Schein & Co metsaeksport, Tallinn, Raua 42—6,
tel. 305-70 ja 305-78

J. Schein, Valga

A. ja M. Uniwer, Tartu

A.-S. Uus Balti Metsatööstus, Tallinn

A.-S. „Eesti Saeveskid", Tallinn

Metsaeksportööride nimekiri ajalehes "Uus Eesti" 18. veebruaril 1936

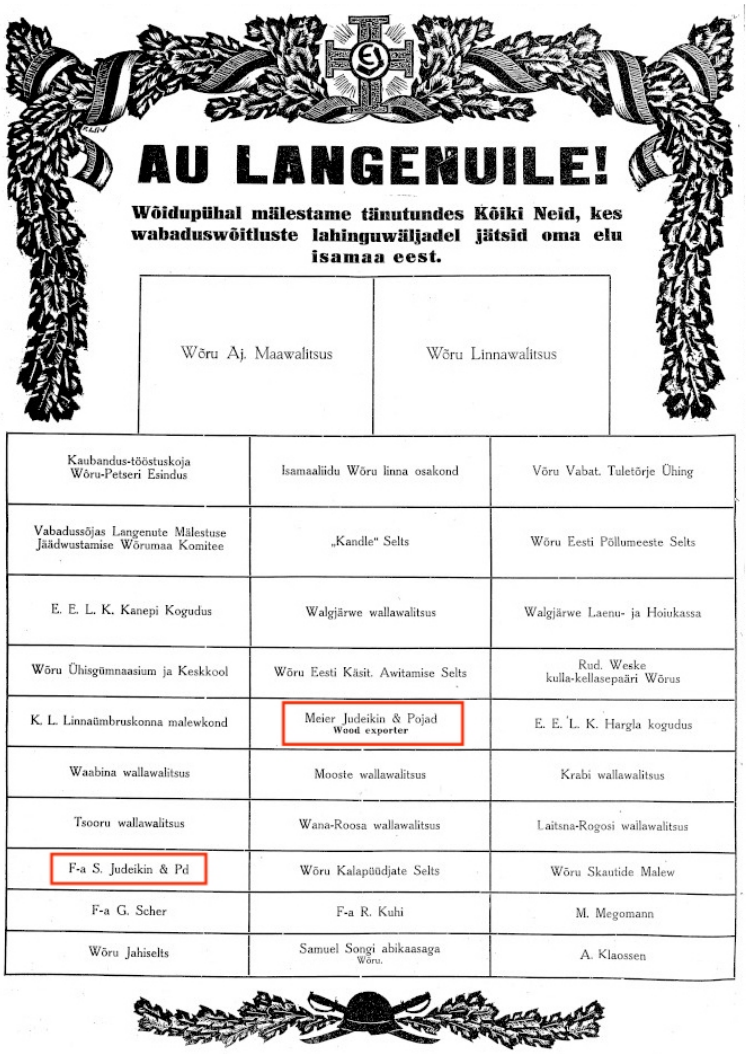

AU LANGENUILE!

Wõidupühal mälestame tänutundes Kõiki Neid, kes wabaduswõitluste lahinguwäljadel jätsid oma elu isamaa eest.

Wõru Aj. Maawalitsus	Wõru Linnawalitsus

Kaubandus-tööstuskoja Wõru-Petseri Esindus	Isamaaliidu Wõru linna osakond	Võru Vabat. Tuletõrje Ühing
Vabadussõjas Langenute Mälestuse Jäädwustamise Wõrumaa Komitee	„Kandle" Selts	Wõru Eesti Põllumeeste Selts
E. E. L. K. Kanepi Kogudus	Walgjärwe wallawalitsus	Walgjärwe Laenu- ja Hoiukassa
Wõru Ühisgümnaasium ja Keskkool	Wõru Eesti Käsit. Awitamise Selts	Rud. Weske kulla-kellasepäärі Wõrus
K. L. Linnaümbruskonna malewkond	Meier Judeikin & Pojad Wood exporter	E. E. L. K. Hargla kogudus
Waabina wallawalitsus	Mooste wallawalitsus	Krabi wallawalitsus
Tsooru wallawalitsus	Wana-Roosa wallawalitsus	Laitsna-Rogosi wallawalitsus
F-a S. Judeikin & Pd	Wõru Kalapüüdjate Selts	Wõru Skautide Malew
F-a G. Scher	F-a R. Kuhi	M. Megomann
Wõru Jahiselts	Samuel Songi abikaasaga Wõru.	A. Klaossen

Au andmine ajalehes "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja" 20. juunil 1936

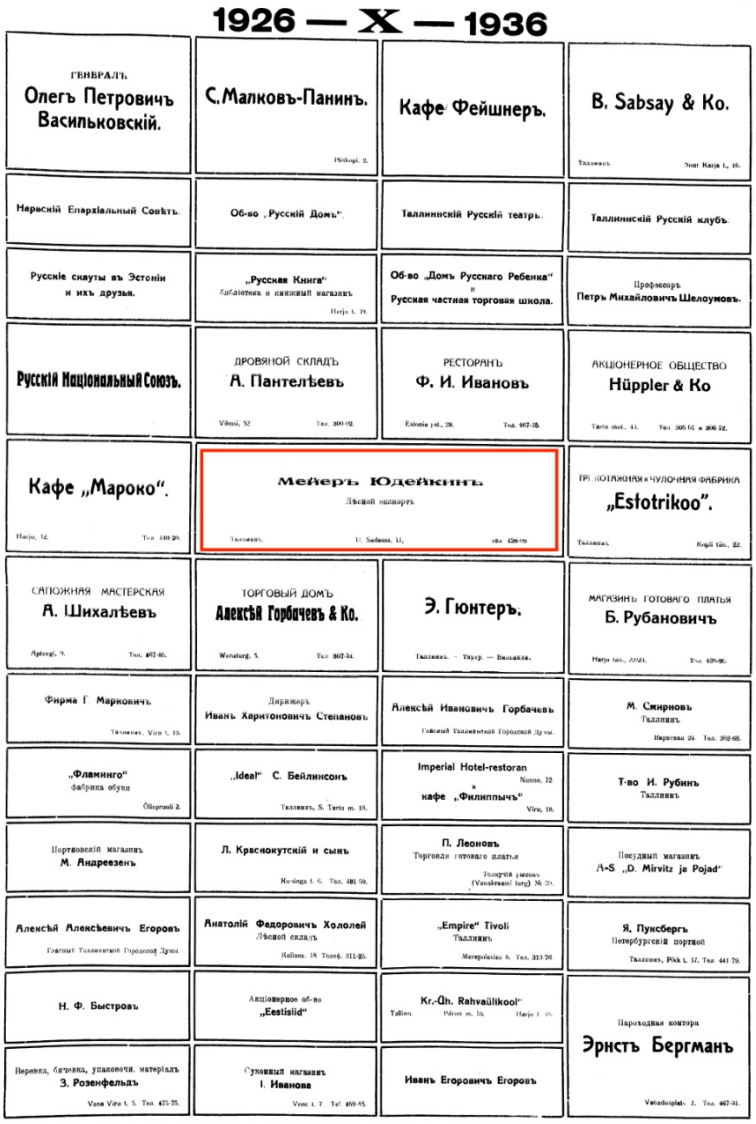

1926 — X — 1936

ГЕНЕРАЛЪ Олегъ Петровичъ Васильковскій.

С. Малковъ-Панинъ.

Кафе Фейшнеръ.

B. Sabsay & Ko.

Нарвскій Епархіальный Совѣтъ.

Об-во „Русскій Домъ".

Таллиннскій Русскій театръ.

Таллиннскій Русскій клубъ.

Русскіе скауты въ Эстоніи и ихъ друзья.

„Русская Книга" библіотека и книжный магазинъ

Об-во „Домъ Русскаго Ребенка" и Русская частная торговая школа.

Профессоръ Петръ Михайловичъ Шелоумовъ.

Русскій Національный Союзъ.

ДРОВЯНОЙ СКЛАДЪ А. Пантелѣевъ

РЕСТОРАНЪ Ф. И. Ивановъ

АКЦІОНЕРНОЕ ОБЩЕСТВО Hüppler & Ko

Кафе „Мароко".

Мейеръ Юдейкинъ Лѣсной экспортъ

„Estotrikoo".

САПОЖНАЯ МАСТЕРСКАЯ А. Шихалѣевъ

ТОРГОВЫЙ ДОМЪ Алексѣй Горбачевъ & Ко.

Э. Гюнтеръ.

МАГАЗИНЪ ГОТОВАГО ПЛАТЬЯ Б. Рубановичъ

Фирма Г. Марковичъ

Директоръ Иванъ Харитоновичъ Степановъ

Алексѣй Ивановичъ Горбачевъ

М. Смирновъ Таллиннъ

„Фламинго" фабрика обуви

„Ideal" С. Бейлинсонъ

Imperial Hotel-restoran и кафе „Филиппычъ"

Т-во И. Рубинъ Таллиннъ

Портновскій магазинъ М. Андреезенъ

Л. Краснокутскій и сынъ

П. Леоновъ Торговля готоваго платья

Посудный магазинъ A-S „D. Mirvitz ja Pojad"

Алексѣй Алексѣевичъ Егоровъ

Анатолій Федоровичъ Хололей Лѣсной складъ

„Empire" Tivoli Таллиннъ

Я. Пуксбергъ Петербургскій портной

Н. Ф. Быстровъ

Акціонерное об-во „Eestislid"

Kr.-Ůh. Rahvaülikool"

Пароходная контора Эрнстъ Бергманъ

Веревка, бечевка, упаковочн. матеріалъ З. Розенфельдъ

Суконный магазинъ І. Иванова

Иванъ Егоровичъ Егоровъ

Õnnesoovid väljaande juubeli puhul ajalehes "Вести Дня" 1. oktoobril 1936

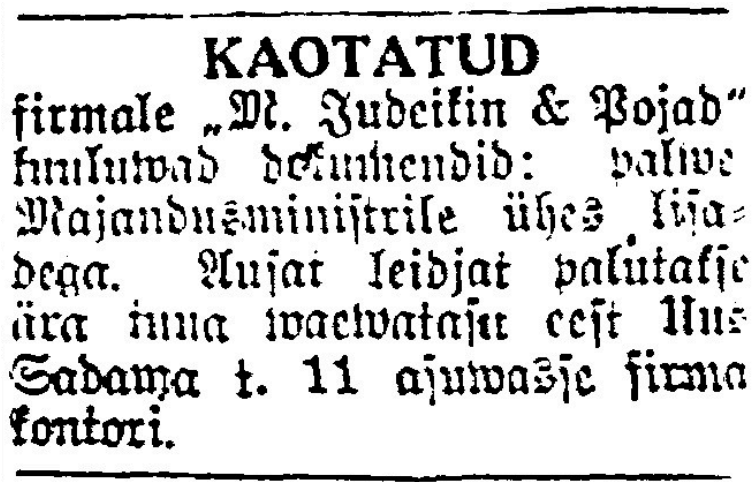

KAOTATUD

firmale „M. Judeikin & Pojad" kuulutwad dokumendid: palwe Majandusministrile ühes lisadega. Nujat leidjat palutakse ära tuua twaetwatajat cest Uus-Sadama t. 11 ajuwasse firma kontori.

Kaotatud dokumentide otsingukuulutus ajalehes "Päewaleht" 10. mail 1937

VÕIDUPÜHAL

tervitame hr. Riigivanemat, Sõjavägede Ülemjuhatajat ja Vabariigi Valitsust:

Kohvik Kultas
Riigi Viljamonopol
A-S. Oskar Kilgas
Tallinna Aktsia Pank

E. V. Juudi Vähemusrahvuse Kultuurvalitsus
Karusnahatööstus V-d A. ja R. Hoff
I Eesti vihmakuubede tööstus „Gentleman"

Tallinna Juudi Ühispank
Seakasvatajate Selts
K-M. Joh. Tops
Pärnu Laeva A-S.
Tallinna Kaupmeeste Koda
Meieritekoda
Esietenduskino Bi-Ba-Bo

Valmisriieteäri „Moela"
Kr. Saar & Ko.
Otto Saar'e mettallitööstus
Oskar Viikmann'i kullasepääri
O-ü. J. Kopf
„Vellamo" limonaaditehas
„Livonia" õlleladu

Isak Berkowitsch
Eesti vastutavate ametnikkude ühing
Raamatukaupl. F. Wassermann
A. Bertelov
„Eestilipp" oman. V. Jörgensen
Metsaeksp. M. Judeikin & pojad
„Küttejõud" puuhoov ja turbaladu

Tervitus ajalehes "Uus Eesti" 22. juunil 1937

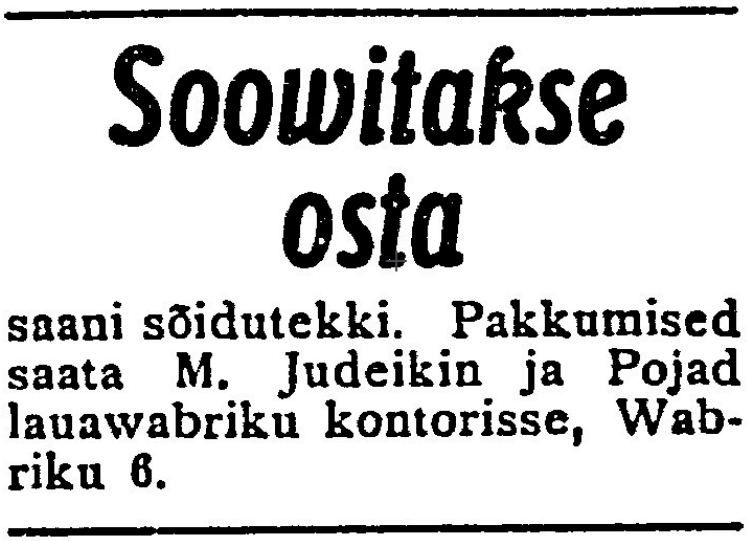

Soowitakse osta

saani sõidutekki. Pakkumised saata M. Judeikin ja Pojad lauawabriku kontorisse, Wabriku 6.

Ostukuulutus ajalehes "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja" 13. detsembril 1937

Tervitus ajalehes "Uus Eesti" 24. veebruaril 1938

Auto müügikuulutus ajalehes "Päewaleht" 26. veebruaril 1938

Tuba

wäljaüürida kütte ja walgustusega. +Küsida

M. Judeikini ja P-d. kontorist

Wõrus, Wabriku tän. 6, telef. 89.

Üürikuulutus ajalehes "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja" 31. augustil 1938

Wälja üürida

2- ja 3- toaline korter kütte ja walgustusega. Järelküsida metsatööstus M. Judeikin ja Pd. kontorist Wõrus, Wabriku 6, tel. 89.

Üürikuulutus ajalehes "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja" 24. oktoobril 1938

Kaks maja

suure kruudiga ja aiamaaga müüa Wõrus, Petseri ja Kreutzwaldi tänawate nurgal. Järele küsida metsatööstus M. Judeikin ja P-d. kontorist Wõrus, Wabriku tän. 6, telef. 89.

2 maja

suure krundiga ja aiamaaga müüa Võrus, Petseri ja Kreutzwaldi t. nurgal.

Järele küsida metsatööstus M. Judeikin ja P-d kontorist Võrus, Vabriku 6, tel. 89.

2 maja

suure krundi ja aiamaaga müüa Võrus, Petseri ja Kreutzwaldi t. nurgal.

Järele küsida metsatööstus M. Judeikin ja P-d kontorist Võrus, Vabriku 6, telefon 89.

Majade müügikuulutused ajalehes "Elu: Võru-Valga-Petserimaa töörahva häälekandja" 2. novembril 1938, 22. septembril 1939 ja 27. mail 1940

KONTAKT JA TAGASISIDE

Ilja Judeikin tel: 502 8712 e-post: mangoelu@gmail.com
Helle Laanpere tel: 514 7123 e-post: helle.laanpere@gmail.com

Otsime sõjaeelseid fotosid Petseri tänavast, eriti Kreutzwaldi ja Vabriku tänava vahelisest lõigust. Väga oodatud on ka võrulaste mälestused ja vanematelt sugulastelt-tuttavatelt kuuldud lood sellest piirkonnast, eriti juudi palvemajast / sünagoogist (rahvasuus tuntud ka kui juudi kirik).

Samuti on oodatud ka sõjaeelsed pildid ja mälestused Judeikinite metsaärist Tamula järve ääres ning Judeikinite riide- ja puduärist Jüri ja Tartu tänava nurgal.

Täname: Epp Needo (AS Kurmik), Mirja Ots ja Tiia Haug (Võrumaa Muuseum), Ave Pill ja Irma Pilt (Eesti Kirjandusmuuseum), Joel Leis (Ajaloomuuseum), Pilvi Põldma (Virumaa Muuseumid), Tiina Paas (Tapa Muuseum), Tiiu Niinemägi (Karilatsi Vabaõhumuuseum), Tõnu Tammearu (Raudtee- ja Sidemuuseum), Raivo Laasmägi (Hansa Antiik), Jakob Hurda nimeline Põlva Rahvahariduse Selts, Viivika Ikla, Milvi Hirvlaane, Asta Pintsaar, Brigitte Eggerstedt.